

מקור ראשון

גיליון 1130

המחיר: 25 ש"ח (21.37 ש"ח באילת)

יום שישי, כ"ט באדר ב' תשע"ט, 5.4.2019 | יוצא לאור בירושלים

מוסף צרכנות מיוחד: האישה הישראלית
רננה רז, אסירת ציון חרות טקלה־לגסה, יפעת סלע ועוד ועוד

מוצש
נציג ישראל ב"ראלי דקאר", גי מוצקין, מסכם חוויות אחרי 7,000 ק"מ דותן מלאך

דיוקן
ריאיון על אמריקה ועל ישראל עם הפרשן הימני של הניו־יורק טיימס, ברט סטיבנס צביקה קליין

שבת
עד 120: הסופרת והפסיכולוגית עמיה ליבליך דובבה אנשים ונשים על יחסם למוות יאיר שלג

נתניהו בריאיון למקור ראשון: "השמאל מגוים עד תום, והימין שאנן והולך להפסיד" יומן

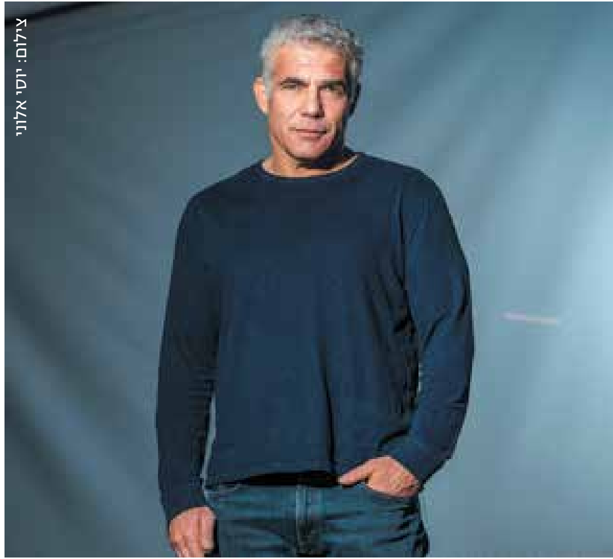

4 ימים לבחירות: לפי הסקרים האחרונים, הקרב יוכרע בתחתית

דיוקן
איילת שקד, ריאיון מסוג אחר: 50 שאלות עם בכירת מפלגת הימין החדש
יותם זמרי

הסקרים האחרונים ותוצאות האמת: מסע אל בחירות העבר מציג פערים גדולים מאוד
ישי פלג

יומן
בצלאל סמוטריץ' מנסה להסביר למה מפחדים ממנו בשמאל, אך לא משתדל להרגיע
בתאל קולמן

צילום: יוסי אלוני

"הנשיא יטיל עלינו את הרכבת הממשלה, ולא יהיה כוח שיעצור אותנו"

ריאיון נרחב עם בכיר כחול לבן יאיר לפיד
מיכאל טוכפלד | יומן

אתר מקור ראשון ביום הבוחר ובלילה שאחרי סגירת הקלפיות: דיווחים מהשטח ופרשנויות | MAKORRISHON.CO.IL

37 שנים אחרי נפילתו: זכריה באומל הובא לקבר ישראל

נשיא רוסיה פוטין הצהיר אתמול במהלך ביקור נתניהו במוסקבה: חיילינו סיכנו את חייהם כדי לחלץ מסוריה את עצמות החייל ■ דובר צה"ל מתח ביקורת על הרמזים של גנץ כאילו היה שיקול פוליטי מאחורי פרסום המבצע ■ עמ' 3

הטקס במוסקבה שבו נמסרו למפלגת נתניהו עוד מחפציו של זכריה באומל שנמצאו בסוריה
צילום: קובי גדעון, לע"מ

חזון העצמות

דברי ההספד אמש של הרב יעקב מדן, מראשי ישיבת הר עציון שבה למד זכריה באומל

"הייתה עליי יד ה' ויוציאני ברוח ה' ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות... ויאמר אליי הִנבא על העצמות האלה ואמרת אליהם, העצמות היבשות שמעו דבר ה': כה אמר ה' לעצמות האלה הנה אני מביא בכם רוח וחייתם".

אם הקדוש ברוך הוא זיכה אותנו להביא אחרי 37 שנים את עצמותיו של זכריה יקירנו מאי שם עלום לקבורה כאן בעיר הקודש, בבית הקברות של הצדיקים השוכנים כאן, הרי רוח ה' שורה על עצמותיו של זכריה יקירנו לא פחות מאשר על העצמות היבשות שיחזקאל ניבא עליהן.

במבצע צבאי הירואי, שנזכור לדורות עולם, גמלו בזמנו אנשי יבש גלעד לשאול מלכנו: הפלשתים תלו בביזיון את גווייתו של שאול בחומת בית שאן אחרי הקרב בגלבוע. וכך נאמר שם: "וישמעו

המשך בעמ' 3

9770793973003 14

האח, שמעון באומל: "אבא, הצלחת במשימה"

אי הידיעה אם זכריה חי או לא "איכלה את הנפש", אומר אחיו ■ את הרגע שהחיילים עמדו בדלת ובפיהם הבשורה אינו זוכר ■ אתמול סיפר לנו כי מאמציו של האב יונה, שמת משברון לב לפני עשר שנים, הם ש"הניעו את המערכות למצוא את זכריה"

מיכאל טוכפלד

אחרי שובו של גלעד שליט משבי חמאס, לפני שבע שנים, החליטו בבית הכנסת גבורת מרדכי בגבעתיים להפסיק לומר בשבת את התפילה לשלום הנעדרים והשבויים. שליט חזר, על רון ארד ידעו שאינו בחיים וכך גם על שלושת נעדרי קרב סולטן־יעקוב במלחמת שלום הגליל 30 שנה קודם לכן. אלא שאחד החברים, שמעון באומל, הביע התנגדות עזה למהלך. "זכריה אחי בחיים, והוא יחזור", חזר וטען. "צריך להמשיך ולהתפלל". מובן שהתפילה ממשיכה להיאמר שם עד עצם היום הזה.

אני מתפלל בקביעות בגבורת מרדכי, ושמעון באומל הוא חברי ושכני. ביום רביעי אחר הצהריים סמרו השערות כאשר פורסמה הידיעה שזכריה חוזר. אמנם לא כפי שציפו, אבל לפחות יש גופה, יש קבר, יש היכן לשפוך את הדמעות. "אני חש שסגרנו מעגל", אומר לי שמעון בריאיון. "יש כאן הסרת ספקות. הרי הספק הוא שמכרסם בנפש האדם יותר מכל דבר אחר. אי הידיעה אם הוא חי או לא חי – זה מאכל את כוחות הנפש. את המשפט 'אין שמחה כהתרת ספקות' אני שומע היום ללא הרף".

הוא לא זוכר מה הייתה תגובתו הראשונה. "יש לי בלק אאוט מוחלט. כשראיתי חיילים עומדים בדלת הבנתי שבדרך כלל לא מדובר בבשורה טובה. הפעם אני לא יודע אם זו נקראת בשורה טובה. לו היו באים לבשר שמצאו אותו בחיים, הייתי שמח מאוד. השמחה מעורבת בעצב".

שמעון גדול מאחיו בשש שנים. המשפחה עלתה ארצה ב־1970 מברוקלין, זוג הורים ושלושה ילדים, כאשר זכריה היה בן תשע. שמעון מספר שאחיו היה פעיל מבחינה ספורטיבית, ומעורב חברתית. הוא טיפל בעולים חדשים והדריך בני נוער משכבות מצוקה. היה צנוע, עם כישרון בלתי רגיל לכתיבה וכדורסל. התגייס לחיל השריון במסגרת ישיבת ההסדר בגוש עציון, והיה אמור להתחיל ללמוד באוניברסיטה העברית לאחר השחרור. האב יונה, מאז אותו יום מר, לא נח ולא שקט, ואין כמעט מדינה או ממשלה שלא ניסה להניע לפעול לגילוי עקבות הבן, תוך שהוא נוסע לכל פינה בעולם כמעט, נפטר משברון לב לפני עשר שנים.

הלוויתו של זכריה באומל בהר הרצל, אמש. מימין: האח שמעון סופד לו

צילומים: הדס פרוש, פלאש 90

לפני 15 שנים אמר יונה בריאיון: "זה קשה, זה עצוב. איננו אנשים צעירים וכוחותינו הנפשיים אינם בלתי מוגבלים, אבל אנחנו מוכרחים להוסיף לשאת את המשא הזה על גבנו. אם אנחנו לא נעשה זאת למען זכריה, מי יעשה זאת?"

על כך אומר היום האח שמעון: "לו הייתה לי אפשרות לומר משהו לאבא, הייתי אומר לו 'אבא, הצלחת במשימתך', אף שציפית לתוצאות אחרות. הוא נסע בכל העולם, ואלמלא היה עושה זאת הנושא היה דועך. הוא עורר את העניין הן מבחינתנו והן מבחינת התודעה הציבורית. אני משוכנע שזה דרבן את המערכות לעשות מאמץ ולא להתייאש".

במשך השנים ידעה תקוות המשפחה, יחד עם המשפחות השותפות לגורלה, עליות ומורדות. מידע זרם מכל הכיוונים, החל בעדות של כתב אמריקני שלדבריו ראה במו עיניו את החיילים "עייפים ועצובים" על טנק המוצג לראווה ברחובות מחנה הפליטים ירמוך, דרך עדויות שלפיהן הם נמצאים בידי ארגוני מחבלים שונים ומסירת חצי הדיסקית של זכריה בידי יאסר ערפאת לשליחו של יצחק רבין בנובמבר 1993 – ועד למידע האחרון, המבוסס יותר, שהחל בדברים שאמר לפני שנה בכיר בארגון הטרור החזית העממית, שלפיהם במהלך מלחמת האזרחים חפרו המורדים הסורים קברים במחנה הפליטים אל־ירמוך בניסיון לאתר את נעדרי קרב סולטן־יעקוב, והדבר התגלה אחרי שצבא אסד כבש מחדש את מחנה הפליטים.

מידע מהימן הושג בתחילת שנות האלפיים, בעבודה מאומצת ומשותפת של צוות חקירה מיוחד של אגף כוח האדם, מחלקת שבויים ונעדרים באגף המודיעין, השב"כ והמוסד. "מערכת המודיעין עשתה כאן עבודה", אומר שמעון באומל. "אני מקווה שגם הנעדרים האחרים יימצאו ומשפחות כץ ופלדמן יזכו גם הן להתרת ספקות".

האם היה זמן כלשהו שבו התייאשת ואמרת, די, הוא לא חי?

"אף לא לדקה אחת", הוא עונה. "מעולם לא אמרתי שאני יודע שהוא לא חי. הייתה אפשרות כזו ואחוזי הסיכוי נעו כל הזמן. ידוע שאת הקרב סיים בחיים וכי שלושת הנעדרים הובלו והוצגו בדמשק על גבי הטנק הישראלי שנלקח שלל. מה קרה אחר כך? איננו יודעים. ייתכן מאוד שלעולם לא נדע".

על נסיבות מציאת גופתו של זכריה מעדיף שמעון שלא להרחיב את הדיבור. הוא קיבל את הדיווחים על הטקסים שנערכו אתמול ברוסיה, שבהם קיבל ראש הממשלה בנימין נתניהו חבילה קטנה ובה חפצים נוספים של זכריה שנמצאו ליד גופתו. "אני יודע מעט יותר ממה שנחשף בתקשורת, אבל לא הרבה. אני גם יודע מה יש בחבילה, אבל לא ראינו אותה עד כה".

את טענותיו של בני גנץ ש"נתניהו 'עושה סיבוב' על החזרת הגופה לצרכים פוליטיים" דוחה באומל בשאט נפש. "אלה שטויות, אבל אני מעדיף לא לדבר כעת על פוליטיקה", הוא אומר לנו. "אני בדרכי להלוויה. אמנם ציפיתי שאוכל לחבק אותו שוב, אבל לפחות אזכה להביאו לקבר בישראל".

אריאל הורוביץ

זוכה סוף־סוף לזמן ולמקום

בשבילים העולים אל בית העלמין הר הרצל ראיתי בחורים צעירים, כבני עשרים, כיפות לראשיהם וציציותיהם מתבדרת ברוח, גילם כגילו של זכריה באומל בעת שנפל בקרב סולטן יעקוב. בפנים, בשורות האחוריות, המבוגרים כבר תופסים את מקומם: ניפגש בשמחות, הם מאחלים זה לזה איחול של בית אבלים.

בני מחזורו של באומל, יליד ניו־יורק 1960, מעלים זיכרונות מהמלחמה ההיא. הייתי שם, אומר אחד מהם לרעהו, ומכוון לאותו קרב עקוב מדם בשבוע שבו פרצה המלחמה, כשכוח שריון ישראלי נקלע למארב סורי. הם היו שם ויצאו, השתחררו מן הצבא, הקימו בתים ויסדו משפחות. כמה מהם כבר חובקים נכדים. זכריה באומל כמו קפא בזמן.

אך הזמן עיקש הוא וחולף: הרב ליכטנשטיין והרב עמיטל, שני ראשי הישיבה שבה למד ושממנה יצא אל הקרב, הלכו לעולמם בעשור האחרון; אביו, יונה באומל, שלא חדל להאמין שבנו בין החיים, נפטר ב־2009. לעולם לא נדע כיצד התחנה הסופית במסעו של באומל הייתה משפיעה עליו; האם הוודאות הזו שבסופיות, בעובדה שאין אחריה עוררין, הייתה מעניקה לו נחמה מסוימת, הנחמה שבמקום. עד אתמול נשללו הזמן והמקום מזכריה באומל – הזמן שתוחם את פרשת חייו של אדם; המקום שבו הוא מוצא מנוחה.

"אנחנו טומנים אותך היום לוחם צעיר, בן 22 בסך הכול", ספד הנשיא ראובן ריבלין. בליל שבת, 24 שעות אחרי הלוויה הזו, יחול ראש חודש ניסן, שאין מספידים בו. 37 שנים אחרי שמת, זכריה באומל מובא למנוחות ביום האחרון שמותר בו להספיד. הדוברים מקצרים, מצדיעים למשפחה, מזכירים את שני הנעדרים הנוספים, יהודה כץ וצבי פלדמן. ובתום הלוויה, ביציאה מבית העלמין, חבורות־חבורות של מנייני ערבית מתקבצות, ואני נזכר במילותיו של המשורר יחיאל חזק:

"בַּקְּשׁוּ אוֹתָם לָשׁוּב. / בְּנֵי־דוֹד, בְּנֵי־אָב אֶחָד אֲנַחְנוּ וְאוֹתָם / לָשׁוּב, בְּלַחַשׁ אֲדָמָה, בְּקוֹל תְּפִלָּה דַּקָּה, קִרְאוּ / לָהֶם לָשׁוּב. יֵשׁ יוֹם וְעוֹד תִּהְיוּ נוֹצְרִים אֶת / הַתְּפִלָּה, אוֹמְרִים בְּלַחַשׁ קוֹל, בְּרַעַשׁ שׁוּב לָשׁוּב / אֶל הֶהָרִים, אֶל הַכְּפָרִים, אֶל הַשָּׂדוֹת, בּוֹלְעִים / אֶת הַקּוֹלוֹת לָשׁוּב".

נתניהו הודה לפוטין: "זה ייזכר בתולדות עמנו"

הודיה כריש־חזוני, מוסקבה, פזית רבינא, אסף גבור ואריאל זיגלר

בתוך קופסה מלבנית עטופה נייר אריזה חום וקשורה בחוט לבן שבו את־מול ארצה סרבל הטנקיסטים ונעלי הצבא של רב־סמל זכריה באומל ז"ל. כמעט 40 שנה לאחר שנלחם בהם ונפל בקרב על אדמת לבנון, הוחזרו הפריטים האישיים הללו לידי משפחתו.

בטקס העברת שרידי חפציו של באומל, שנערך אתמול במשרד ההגנה במוסקבה, נכח רמטכ"ל צבא רוסיה ולרי גרסימוב. חייל לבוש מדים חגיגיים נשא את תמונתו הממוסגרת של באומל, ולאחריו צעדו נושאי זרי פרחים, וארון מכוסה דגל ישראל. מנגינת אבל נוגנה בידי תזמורת משרד ההגנה הרוסי, והדגל קופל ונמסר לידי נתניהו. "אני מבקש להודות למשרד ההגנה ולצבא רוסיה על הסיוע החשוב בנושא השבת הנעדרים. הוא לא יישכח. בתולדות עמנו זה ייזכר", דברי נתניהו.

שרידי גופתו של באומל הובאו למכון לרפואה משפטית בארץ כבר לפני ימים אחדים. הממצאים נבחנו בידי מנהל המרכז ד"ר חן קוגל וצוותו, ומיצוי DNA נבדק כנגד דגימות שניטלו מבני המשפחה כך שהשרידים הוכחו בוודאות כשייכים לבאומל.

פוטין ונתניהו, אתמול

צילום: אי.פי.איי

מן הממצאים עולה כי הגופה נשמרה בשלמותה. על עצמות השלד אותרו סימנים שיכולים לנבוע מפיצוץ. הפגיעה בבגדים המכסים את השלד חופפת לאזורי הפציעה, ועל העצמות אין סימני ריפוי: מכך אפשר להסיק כי באומל מת במהלך הקרב או סמוך לו, אך אין לקבוע אם נלקח בשבי סמוך למותו.

משרידי מתכת שנמצאו בעצמות עולה כי זכריה נקבר בארון מתכת, מה שאומר כי מי שמצא את גופתו היה נכון להשקיע בשימורה. השרידים הגיעו ארצה בלי הארון, בשקיות קבורה, ומכך עולה כי איסופם נעשה בשטח ולא בידי איש רפואה. פרט חשוב, במהלך הבדיקות נעשה ניסיון לאתר רכיבי DNA נוספים של נעדרים אחרים, אך אלו לא נמצאו.

כארבע שעות בסך הכול שהה את־מול נתניהו במוסקבה, אבל את הביקור המדיני הקצר הזה אפפה אווירה שונה מכל נסיעה אחרת. הייתה בה התרגשות של החזרת חוב ישן. של מעשה שהוא מעבר להתמודדות עם דיפלומטיית היומיום. של פעולה הטומנת בתוכה ערך של ערבות הדדית ושל זיכרון.

ראש הממשלה נסע לרוסיה כדי לומר תודה לפוטין. "אני רוצה להודות לך ידידי, על מה שעשית. על החברות האמיצה", אמר נתניהו בפגישתם בקרמלין. "לפני שנתיים פניתי אליך בבקשה אישית שתעזור לנו למצוא את שרידי החיילים, כולל זכריה באומל. אתה נענית מיד, ועשיתם עבודה יוצאת מן הכלל". פוטין ונתניהו שניהם אמרו כי חיילים רוסים סיכנו עצמם בחיפוש בסוריה אחר הנעדרים.

מקור מדיני בכיר במשלחת ראש הממשלה הסביר אתמול כי "מדובר מצד הרוסים במעשה שהוא רחוק מלהיות מובן מאליו". כשנשאל אם ייגבה מישראל תג מחיר מדיני בעקבות המבצע הזה, הוא השיב, "ממש לא". עוד אמר כי את ההחלטה אילו פרטים לפרסם בנוגע לאופן ההחזרה הותירה ישראל לרוסים, ולכן בתחילה נשמרה העמימות בכל הנוגע למטרת הביקור, שנקבע בחופזה. משדיבר על כך פוטין בגלוי, הצטרף גם נתניהו.

לישראל היה חשוב, עם זאת, לוודא באופן ברור עם הרוסים כי הפומביות שניתנה לדברים לא תמנע את המשך המאמצים המשותפים להביא את הנעדרים הנותרים ארצה, ובהם שני נעדרי קרב סולטן־יעקוב יהודה כץ וצבי פלדמן. הגורם התייחס גם לשאלת עיתוי פרסום הדברים, פחות משבוע לפני הבחירות לכנסת, והבהיר כי שרידי הגופה הגיעו ארצה ימים ספורים קודם, ובמהלכם נערכו הבדיקות שהוכיחו מעל לכל ספק את זהותו של חלל צה"ל באומל. "יש כאן משפחה ואמא מבוגרת. כשהתאפשר, הדברים פורסמו".

ובתוך כך, דובר צה"ל תת־אלוף רונן מנליס מתח אתמול ביקורת על הרמזים שהשמיע יו"ר כחול לבן בני גנץ, כאילו עיתוי פרסום המבצע להשבת עצמותיו של באומל נבע משיקולי בחירות. בתדרוך כתבים אמר מנליס: "עמד לנגד עינינו דבר אחד: להחזיר את הנעדרים. זה היה יכול לקרות לפני חצי שנה או בעוד חצי שנה. רצה הגורל וזה התזמון".

מנליס הוסיף: "ברגע שסיימנו וידענו לקבוע שיש לנו את באומל, ואין לנו את כץ ופלדמן, ההנחה הייתה שנכון להודיע, מתוך הבנה שיש פה אמא בת 86. השיח הזה פוגע בפעולה".

חזון העצמות

המשך מעמ' השער

אליו יושבי יבש גלעד את אשר עשו פלשתים לשאול, ויקומו כל איש חיל וילכו כל הלילה, וייקחו את גוויית שאול ואת גוויות בניו מחומת בית שן ויבואו יבשה. וייקחו את עצמותיהם ויקברו תחת האשל ביבשה, ויצומו שבעת ימים".

שאול הרוויח את הקבורה הזאת ביושר. שנים ספורות לפני כן הוא הלך בראש צבאו להציל את יבש גלעד המרוחקת והמבודדת מתגרת ידו של נחש העמוני.

באותו יום ראשון לפני כמעט 37 שנים סגרו באמצע סדר הלימוד זכריה באומל יקירנו וחבריו את ספרי תלמודם בבית מדרשנו בישיבת הר עציון, נטלו את תרמיליהם ועלו מספסל בית המדרש אל האוטובוסים שהמתינו להם, וכשאול מלכנו עלו צפונה כדי להגן על תושבי הצפון שסבלו יום־יום מתגרת ידם של המחבלים בלבנון. כטרומפלדור וחבריו, שנטשו את עיסוקיהם כדי לסייע ליישובי הצפון הרחוק והמבודד לפני כמעט מאה שנה, עלו יקירנו זכריה וחבריו בלב אמיץ ושלם, בידיעה ברורה על המחיר האישי שהם עלולים לשלם, למשימה דומה מול קריית־שמונה וחברותיה.

מאז לא ראינו אותו. הוא הותיר אצלנו רק את החיוך התמידי שלו; את הנעימות לבלי גבול ששרתה בדל"ת אמותיו; את הענווה הרבה והסלחנות שלו לכל אדם; את העזרה שהיה מוכן להושיט לחבר מוכר ולחבר בלתי מוכר, שזה עתה בא מן הגלות או מכל מקום אחר; את תורתו, את הזיכרון, את הגעגועים, את התקווה שעוד ישוב.

זכריה יקירנו נמנה עם גדוד השריון של עירא, הגדוד ששילם את המחיר הכבד ביותר בקרב הקשה ביותר. אזכיר פרט אחד על קרב זה: צה"ל גייס בתוך שעות למקום הנורא אגד ארטילרי גדול, שיצר תוך סיכון עצמי גדול מסדרון ארטילרי חזק ומאסיבי שהזכיר לשוהים שם את קריעת ים סוף, יצר שביל בין פגזיו, שביל שדרכו נחלץ הגדוד מהשמדה ושב אל כוחותינו. זכריה יקירנו היה בין אלה שלא זכו לשוב מן המארב הנורא.

אבל הנה הוא שב, והוא כאן יחד עמנו. כמה תודה כולנו חייבים למי שסיכנו את נפשם ועמלו על כך לבלי גבול. אין צבא בעולם שהיה עושה מאמץ כזה. כולנו תפילה שיימצאו גם חבריו, צבי פלדמן ויהודה כץ ושאר נעדרי צה"ל. רוח ה' שורה בעצמות. העצמות האלו, כדברי הנביא, והן עוד תחיינה.

יעקב מדן

סוף הדרך: אחוז החסימה וגוש הימין

שתי מפלגות שמקבלות בסקרים 4 או 5 מנדטים, סיעה מאוחדת בבלוק טכני עם עוצמה יהודית, ומפץ של בנט ושקד שדעך עם כניסתו של פייגלין - סיכום הבחירות בגוש שמבקש לשמור על נתניהו מימין

שירית אביטן כהן

2,251,340 – זה מספר המצביעים שהביאו לגוש הימין את הניצחון בבחירות 2015. ארבעה ימים לפני הבחירות לא נעסוק בניחושים על התוצאות הצפויות, אך כבר עכשיו אפשר לקבוע שעתיד גוש הימין ייקבע באופן שבו יחולקו אותם קולות, פחות או יותר, בין המפלגות.

נקודת הפתיחה של מערכת הבחירות בשביל גוש הימין הייתה כמובן פרישת נפתלי בנט ואיילת שקד מהבית היהודי והקמת הימין החדש. נדמה שהאירוע הזה התרחש לפני נצח, אך הוא קרה רק לפני שלושה חודשים: חמישה ימים אחרי שנתניהו הכריז על בחירות, במוצאי שבת 29 בדצמבר, כינסו השניים מסיבת עיתונאים והכריזו: "אם בעבר הצלחנו למנוע שחרור מחבלים כעת בהדרגה איבדנו את כוחנו להשפיע. נתניהו הבין שהציונות הדתית יושבת בכיס שלו... אנחנו יוצאים לדרך חדשה ומציגים אלטרנטיבה להנהגה לאומית".

שלושה חודשים לפני יום הבוחר הסתערו בנט ושקד על יעד דו־ספרתי של מנדטים, אך הם צפויים לסיים את ההסתערות בקול ענות חלושה. למה? כי משה פייגלין. אם נחקור את הבחירות האלו בחוג לסוציולוגיה, שאלת המחקר תהיה: מדוע התערער גוש הימין למצב שבו שתיים ממפלגותיו עוברות את אחוז החסימה לסירוגין (כחלון וליברמן), ואחת כבר לא תהיה הפתעת הבחירות (בנט)? הנחת המחקר תהיה: האשמה היא בפיצול בציונות הדתית, באיחוד במרכז־שמאל ובהצלחה של פייגלין. אבל המסקנה תהיה שהאשמה היא בעיקר במהלך הפרישה של בנט.

כשבנט עזב את המפד"ל המיתולוגית ואמר למצביעיה המסורתיים, צעירים בעיקר, "בואו אחריי, יש לכם בית גם אצלי", הוא שבר מוסכמה של 70 שנה שאומרת שהציונות הדתית מצביעה למפד"ל. תמיד היו מי שהצביעו למפלגות אחרות, אך השדרה המרכזית הביעה תמיכה במפלגת המגזר. עם הגעתו של בנט התמיכה שולשה: הוא הצליח להביא קהלים אחרים להצביע למפלגה, וגם, או בעיקר, להביא את צעירי המגזר, שראו בו בשורה מרעננת.

המפיץ הקטן: בנט ושקד מודיעים על הקמת "הימין החדש" צילום: יוסי זליגר

עם עזיבתו התרסקה המפלגה אל מתחת לאחוז החסימה, ואילו הימין החדש בתחילת ימיה עמדה על בין שמונה ל־12 מנדטים. הצלחה מרשימה אך רגעית. פולחן האישיות שיצר בנט בקרב צעירי המגזר, שביקשו מישהו חדש ומרענן להצביע לו, פעל נגדו ברגע ששחקן חדש נכנס לתמונה.

את הבית היהודי, האיחוד הלאומי ועוצמה יהודית הציל נתניהו במו ידיו לפני חודש, כשכפה על כל הצדדים להתכנס בכפיפה אחת, באיומים מצד אחד ובמגדנות מצד שני. נתניהו הפוליטיקאי הצליח בניגוד לכל הסיכויים להביא את הרב פרץ ללחוץ ידיים לבן־גביר, ומשברי מפלגות הפכו שלוש המפלגות לכוח עולה בבחירות: בין שישה לשבעה מנדטים לפי הסקרים האחרונים.

פייגלין לא הספיק כמעט לעשות טעויות ולחשוף פרגמטיות פוליטית מאכזבת. ככל שחקן חדש בזירה הוא הבטיח פוליטיקה אחרת, וסחף המונים. ולא רק זו, בנט מבחינות רבות הותיר אחריו אדמה חרוכה בקרב חלקים בציונות הדתית, בגלל אופן עזיבתו. יש מי שלא יכולים להצביע לו אחרי המהלך, אבל גם לא מוצאים את עצמם מצביעים לרב פרץ ולסמוטריץ'. בא פייגלין וגרף את קולותיהם. שקד אמרה לפני כמה שבועות שיום הבחירות יקבע אם מהלך הפרישה שלהם שווה צל"ש או טר"ש. כבר ברור לאן זה הולך.

כמו בנט וכחלון והגמלאים לפניהם, פייגלין בבחירות 2019 עושה את סיבוב "הפוליטיקה החדשה" על הבוחר הפוטנציאלי, ונוטל את בסיס המצביעים שבנט בנה עליו. יו"ר הימין החדש פרש מהבית היהודי כדי שנתניהו לא ישתה את המנדטים שלו רגע לפני הבחירות, וקיבל את פייגלין ששותה לו את הקולות בלי לומר אפילו אם הוא ימין או שמאל.

ששת המנדטים הנחזים לפייגלין, שרובם המכריע מגיעים מגוש הימין, עשויים להיות קרש הקפיצה של גנץ לכיסא ראש הממשלה. גנץ ולפיד, שהביאו את צבי האוזר ויועז הנדל ומשה קינלי טור־פז ועליזה לביא ומשה בוגי יעלון רק כדי לשתות את קולות הימין הרך והציונות הדתית (ללא הצלחה של ממש), קיבלו במתנה את פייגלין, שכביכול נשאר בבית, אבל כבר הודיע שיעבוד עם כל המרבה במחיר. ושבית המקדש השלישי יחכה.

וכמובן, בימין נמצאות גם שתיים שעלולות לא להיכנס לכנסת בכלל: ישראל ביתנו וכולנו. אם לשפוט לפי חוגי הבית והכנסים שמשה כחלון מסתובב בהם בשבועות האחרונים, הוא צפוי לקבל עשרה מנדטים לפחות. מכל עבר מרעיפים עליו חיבוקים והבטחות לפתק בקלפי. אבל החיבוקים לא מתיישרים עם הסקרים, וכחלון חושש שתמונת המצב בקלפי תיראה גרועה עוד יותר. הוא כבר לא הבטחת הבחירות, וקדנציה במשרד האוצר בדרך כלל מנבאת התרסקות בבחירות. תשאלו את לפיד. וגם את נתניהו.

עוד זכורה לי הפגישה המחויכת שלי עם השר אורי אריאל המציג את רשימות התומכים המובטחים, רגעים ספורים לפני שנוצח ברוב מוחץ בידי סמוטריץ' בוועידת האיחוד הלאומי. הוא לבדו יכול לספר לכחלון שהרבה יותר כואב להפסיד אחרי רצף של חיבוקים והבטחות לתמיכה. כחלון יוכל לומר תודה אם בכלל יעבור את אחוז החסימה.

לגבי ליברמן, בסיס המצביעים שלו, ארבעה עד חמישה מנדטים, צפוי לעמוד לצידו גם ביום הבוחר 2019. אבל זו כנראה תהיה הפעם האחרונה. אחרי הבחירות האלו ישראל ביתנו תיעלם, או תידרש להמציא את עצמה מחדש – כמו כולנו, וכנראה גם כמו הימין החדש. המצביעים הצעירים בורחים מישראל ביתנו לליכוד או לכחול לבן, והמבוגרים כדרך העולם הולכים ונעלמים. אין באמת סיבה להצביע לליברמן במקום ללפיד, או לליברמן במקום לבנט או לנתניהו.

ראש הממשלה אמר השבוע בריאיון למקור ראשון כי הוא לא מעוניין בממשלת אחדות. אני מאמינה לו. גם הסקרים נוטים לטובתו ומנבאים הצלחה זעירה לגוש הימין. אך אם תישאר בחוץ ולו מפלגה אחת מהגוש, במפתיע, התמונה תשתנה לחלוטין. בכל זאת, בסוף פוליטיקה, ופרגמטיזם, והקמת ממשלה. אם מצבת המנדטים תשתנה ולו במעט, גנץ, שנתניהו הצהיר שלא ישב איתו בממשלתו (וגם הפוך), יכול לקבל הזמנה לקואליציה דרך הדלת הראשית.

שלום ירושלמי

הפוליטיקה החלופית

עד הרגע האחרון ממשיך פייגלין להצהיר שאינו שייך לחלוקה המקובלת בין ימין לשמאל. סביבתו מספקת הסבר מדוע הוא עשוי להעדיף ישיבה עם גנץ

פייגלין בשוק מחנה יהודה, אתמול
צילום: יונתן זינדל, פלאש 90

משה פייגלין יעמוד במרכז מחקרים רבים בארץ ובחו"ל אחרי הבחירות הללו. ההתייצבות שלו על אחוז החסימה, ובהמשך על שישה ואפילו שבעה מנדטים, מעידה על תופעה שמושכת אליה צעירים רבים, כפי שנראה בכנס הסיכום שלו ביום שלישי בערב בתל־אביב. אני חושב שיש לפנינו בית ספר לפוליטיקה אלטרנטיבית: שילוב של עקשות בלתי רגילה למרות חוסר הסיכוי, יסודיות, עבודה קשה, עמעום והבלטת מסרים, ובעיקר שבירת מוסכמות במידה שלא הופכת את הפרויקט שלך לבדיחה לאומית.

החיבור של ימין דוגמטי עם לגליזציה של סמים קלים הוא שיחוק של פייגלין. הקנביס נתפס בדרך כלל כפריק שמאלני מורד. פייגלין הפך לאופוזיציה "אינית", ועל הדרך זכה בדימוי צעיר, גיבור של פאבים חילוניים ובתי ספר תיכונים שבהם הוא מקבל לפעמים 17 מנדטים. על הבסיס הזה בנה פייגלין מגדל של מסרים לא קונבנציונליים, כמו המלחמה בוועדי העובדים או החירות המוחלטת עד כדי הפקרות והבריחה מהממסד. ידידה שלי משווה את פייגלין לסופרת איין ראנד, שגדלה תחת משטר קומוניסטי ברוסיה והפכה לאינדיבידואליסטית קיצונית, שנלחמת בכל חמלה חברתית. עם החומרים האלה הצליח פייגלין להבליע בקמפיין שלו גם את הרעיונות המדיניים והאזרחיים ההזויים שהוא מאמין בהם.

בימים האחרונים, רגע לפני הבחירות, פייגלין מנסה להציג את זהות כגוש בפני עצמו, שאינו שייך לחלוקה המקובלת בין ימין לשמאל. נדמה לי שהוא מרוצה מההתקפות הבוטות נגדו מצד הסרוגים, וכך הוא מוכיח שהוא יוצא דופן, ולא נתון בכיסו של איש. האנשים של פייגלין אפילו הסבירו השבוע שהוא יעדיף לשבת בקואליציה עם בני גנץ מעם נתניהו. "אם גנץ יקבל את תוכנית טראמפ, למשל, יוכל פייגלין להפיל מיד את הממשלה שלו, ואז הכול אבוד. זה לא אותו המצב בממשלת הימין, כי אם נתניהו יקבל את התוכנית, פייגלין אמנם יפרוש, אבל השמאל יצטרף", כפי שהתבטא אחד מהם.

פייגלין החל לבנות את זהות לפני שלוש שנים, וגם בזה הוא שונה ממפלגות איקאה אחרות, שקמות לפני הבחירות ומתפרקות מיד אחריהן. פגשתי אותו אז בירושלים עם חברו הנאמן שי מלכה. פייגלין דיבר איתי על 14 מנדטים שבהם יזכה בבחירות, ואני רק רציתי להימלט מהמקום שנראה לי מטורף. היום מדברים בזהות על מספר דו־ספרתי של מנדטים, לפחות על פי הסקרים הפנימיים שם, ויש מי שיאמר: "א־לוהים ישמור".

מדוע מפלגת חץ של אברהם פורז מממנת סרטוני תמיכה במרץ?

שירית אביטן כהן

עמוד פייסבוק חדש, במימון מפלגת חץ של ח"כ לשעבר אברהם פורז, שהתמודדה בבחירות 2006, צץ במפתיע בימים האחרונים. העמוד מפיץ סרטוני וידאו שבהם שלל מסרי תמיכה במפלגת מרצ והתנגדות לנתניהו ולליברמן, אולם במרצ אומרים כי לא מדובר בשיתוף פעולה עם פורז אלא בפעולה עצמאית שלו. הדף של פורז הוקם ב־11 במארס, אך החל להפיץ סרטוני תעמולה בעד מרצ רק בימים האחרונים.

"אם מרצ לא עוברת את אחוז החסימה אין כלום ואין כלום, ואז אתם יודעים מה נקבל – שוב עוד ממשלת נתניהו כושלת... חייבים את מרצ בכנסת. כל קול למרצ הוא קול נטו בעד ממשלת מרכז־שמאל", גורס אחד הסרטונים ששלח לחלל הפייסבוק פורז במימון עצמי של המפלגה שלו, שכאמור לא עסקה בפעילות פוליטית ארצית מאז 2006.

מפלגתו של ליברמן, "ישראל ביתנו", כבר פנתה לוועדת הבחירות המרכזית בנושא אחד הסרטונים. "למפלגת חץ או למר פורז אין אינטרס ישיר בבחירות לכנסת ה־21. קשה להסביר את החלטתה להשקיע מימון בהפקתו של סרטון וידאו, שכל מטרתו לחבל בסיכויי אחת מהרשימות המתמודדות", נכתב. "את הקושי הזה אפשר לבאר בכך שהוא קורא בדף הפייסבוק שלו לתמוך דווקא במפלגת מרצ".

טענה אחת של ליברמן היא שמפלגתו של פורז משמשת כסות לפעילות תעמולה של מפלגה אחרת. טענה אחרת היא שמפלגתו של פורז נרתמה לסייע לאחת המפלגות תמורת תשלום, בלי שנרשמה תרומה זו כדין. שתי האפשרויות הן כמורבן עבירות על דיני מימון בחוק הבחירות.

פורז אינו מכחיש כי הוא מממן תעמולה פוליטית בעבור מרצ. "אני רוצה חילופי שלטון, אני רוצה שמרצ יעברו את אחוז החסימה וליברמן לא יעבור את אחוז החסימה", אומר פורז. כשנשאל אם לא מדובר בעבירה על חוקי בחירות, ענה פורז, "לא. יש לנו מפלגה עם כסף ומותר לנו לעשות פעילות פוליטית והסברתית".

במרצ לעומת זאת ביקשו להתנער מפעילותו של פורז מאחר ששיתוף פעולה בין המפלגות עשוי לרמוז על תרומה אסורה, ולטענת דובר המפלגה אף ביקשו ממנו לחדול מהתעמולה למענם. "אתם מוזמנים להפנות את השאלות לפורז", נמסר מהמפלגה. "מרצ לא ביקשה את הקמפיין הזה, לא מעורבת בו, ואף שלחה מכתב לפורז המבקש ממנו לחדול מהקמפיין".

מוועדת הבחירות המרכזית טרם נמסרה תגובה.

ראפ לצעירים הערבים: "אם הקול שלנו ימחק את ליברמן ויכלא את ביבי, אנחנו מוכנים"

אסף גבור וישי פרידמן

גם במפלגות הערביות חוששים מאדישות הציבור ביום הבוחר. בניסיון להילחם בכך יצא אתמול איחוד המפלגות חד"ש ותע"ל, בראשות איימן עודה ואחמד טיבי, ב"בליץ" תעמולה אחרון לפני הבחירות.

לצורך המשימה גויס הראפר תאמר נפאר, שנולד בלוד ומגדיר את עצמו פלסטיני בעל אזרחות ישראלית. נפאר פרסם לקראת הבחירות שיר חדש, "תאמר חייב להצביע", המנסה לעודד את הקהל הצעיר במגזר להגיע לקלפיות. "אם לא תבחרו, אתם עלולים למצוא את עצמכם מגורשים ממולדתכם", מזהיר נפאר בשיר.

בקליפ המלווה את השיר מציג נפאר "קרב ראפ" שבו הוא מתווכח עם עצמו. "האדמה היא שלנו, המדינה שלהם, אז הכנסת לא בשבילי", אומר נפאר המתנגד להשתתפות בבחירות. אחר כך הוא נענה מפי נפאר התומך בהצבעה: "אנחנו איתנים, לא אומר שנשחרר את פלסטין, אבל אם הקול שלנו ימחק את ליברמן, יכלא את ביבי, אז אנחנו מוכנים".

בטיעונים אחרים בשיר מביע נפאר חשש מפני טרנספר. "או שנצביע או שנישאר מחוץ למולדת... תראו מה הם עשו לסבים שלנו, אז תגידו לבנט ולשקד שאני לא זז, תגידו לסמוטריץ' ולצאצאים של כהנא שאני לא זז... כדי שאוכל לשיר למחרימים במקום לדבר איתם במשאיות הטרנספר, אני הולך להצביע".

גם במגזר הבדואי נעשים מאמצים להוציא המונים לקלפיות. ארגון "זזים" שלח לפעילים דוא"ל גיוס תרומות שכותרתו "הבדואים צריכים אותך בבחירות". אנשי זזים כתבו כי דרושות להם תרומות בסך עשרות אלפי שקלים, כדי לממן "40 מיניבוסים וטרנזיטים שיסיעו כ־15 מצביעים בכל פעם, לאורך כל היום". לפי הארגון, כ־50 אלף בעלי זכות בחירה בדואים, תושבי הכפרים הלא מוכרים בנגב, מתגוררים רחוק מהקלפיות, ו"רוצים להצביע, אבל אין להם איך. אם מספיק פעילים ופעילות כמוך יתגייסו, נצליח לממן הסעות לקלפי לבדואים בנגב".

הארגון, המזוהה עם השמאל הישראלי, אינו מבהיר לאילו מפלגות ראוי שיגיעו קולות תושבי הפזורה, אך במכתב הוא מותח ביקורת עקיפה על מפלגת כחול לבן.

"פחות משבוע לבחירות", נכתב בדוא"ל, "ההסתה נגד האזרחים הערבים מרעילה את האווירה הציבורית ומטלטלת את הדמוקרטיה השברירית שלנו. כשגם מי שמתיימרים להציע אלטרנטיבה שלטונית פוסלים שיתוף פעולה עם המפלגות הערביות, אנחנו יכולים לייצר ברית אזרחית דמוקרטית שתשנה את כללי המשחק".

שי גליק מארגון הימין "בצלמו" טוען כי זזים מקבלים מענקים מהקרן החדשה לישראל, באופן שמהווה התערבות חיצונית בבחירות בישראל. "בכוונתנו לפנות למבקר המדינה שיחקור את המהלך בחשד לעבירה על חוק הבחירות האוסר תרומה מתאגיד זר", מסר גליק. מעיין דק מארגון זזים מסרה בתגובה כי בפעילות הארגון אין התערבות זרה, ובקרן החדשה בחרו שלא להגיב.

נתניהו זימן את ראשי מועצת יש"ע לדיון לילי בהול: חשש מאדישות ברחוב הימני

בנט וסמוטריץ' סירבו להשתתף בעצרת תמיכת ההתיישבות בנתניהו, שתוכננה להתקיים בירושלים כדי להמריץ את בוחרי הימין

שירית אביטן כהן

ראש הממשלה בנימין נתניהו מנסה להעיר את הימין מתרדמה. בשעת לילה מאוחרת ביום שני הוא זימן אליו לפגישה בליל שני את בכירי ההתיישבות כדי לדון ב"שאננות", כהגדרתו, בקרב מצביעי הימין, בדגש על תושבי יהודה ושומרון.

אל מעונו של ראש הממשלה בבלפור הגיעו מזכ"ל אמנה זאב חבר (זמביש), יועצו של נתניהו שילה אדלר, מנכ"ל מועצת יש"ע יגאל דילמוני, יו"ר ארגון אלמגור ופעיל הימין מאיר אינדור, וכן מי שהקים כבר בבחירות 2006 את ארגון "זזים ימינה" יענקל'ה שטרנברג. במקום נכחו גם יועצו של נתניהו לתקשורת הדתית נבו כץ וראש מטה ההסברה של הליכוד ארז תדמור.

נתניהו בשוק התקווה, השבוע | צילום: קוקו

בדיון, שהתמשך עד שתיים לפנות בוקר, ביקש נתניהו לשמוע מהנוכחים את הערכתם לגבי הנכונות לצאת להצביע ביום הבחירות בהתיישבות, והנוכחים ציירו לו תמונת מצב קודרת.

"אני מוטרד מהשאננות בהתיישבות", אמר לו דילמוני. "אין שום שילוט ברחובות, אנשים אומרים 'אנחנו נצא להצביע ולא ברור למי', אומרים 'ביבי ינצח'".

נתניהו הבהיר במהלך השיחה כי חשוב לו שהמצביעים יצאו לקלפי בין שהם מצביעי ליכוד ובין שהם מתכוונים להצביע למפלגות הגוש, כי אחרת גוש הימין עלול להספיד מנדטים גורליים.

בשלב מסוים במהלך הלילה הציע אינדור לראש הממשלה לערוך עצרת בחירות לגוש הימין בנוסח העצרת בכיכר רבין בבחירות 2015, כדי "להמריץ את הבוחרים". את העצרת ההיא ארגנה תנועת "נחלה" של דניאלה וייס עם גוש אמונים, והפעם מבקשים בתנועה של אינדור לקחת את הארגון על עצמם. עוד הציעו הנוכחים בחדר להזמין לבמה את כל נציגי המפלגות לצד נתניהו, והוא הביע תמיכה ברעיון. פייגלין, כך הובהר שם, לא יוזמן כי לא התחייב להמליץ על נתניהו לראשות הממשלה.

נתניהו ביקש לערוך את העצרת באולם סגור ומאובטח, מחשש לפרובוקציה של אנשי כחול לבן. "אלה אנשים בלי גבולות", אמר להם, והוסיף שאנשי כחול לבן עלולים לשלוח לשם "אנשים מחופשים עם צלם, וזה מה שיזכרו מהעצרת הזאת". בדבריו כיוון נתניהו לפרובוקציות נוסח אבישי רביב, סוכן השב"כ שפעל לחשוף בפני מצלמות הטלוויזיה את תמרנתו של רבין במדי אס־אס שחולקה בידי נערים בהפגנת הימין בכיכר ציון באוקטובר 1995. הנוכחים בחדר שכנעו את נתניהו כי יש יותר סיכוי מסיכון, ונקבע כי העצרת תיערך במקום קטן יחסית, בירושלים.

נתניהו, שדילג בין הדיון הזה לדיון אחר שנערך בבלפור, קיבל החלטות במקום. למחרת בבוקר כבר התקשר, בהמלצת יועציו, ליו"ר איחוד מפלגות הימין הרב רפי פרץ, אך זה דחה את ההזמנה לעצרת, מחשש שהליכוד שוב ישתה קולות למפלגתו, כפי שקרה בפעם הקודמת בעקבות עצרת הימין בתל־אביב. גם מנהיג הימין החדש נפתלי בנט וראש איחוד הימין בצלאל סמוטריץ' סירבו, וכך הפכה עצרת ההתיישבות למען גוש הימין להיות עצרת התיישבות למען נתניהו, למורת רוחם של כל הנוכחים בדיון בליל שני.

העצרת תוכננה להיערך ביום ראשון הקרוב בערב. את המודעה לקראתה הפיצו אנשי הליכוד, מאחר שלא ישתתפו בה נציגי מפלגות אחרות. הייתה גם כותרת: "אסור לסמוך על הנס". ואולם, אמש לא היה ברור אם היא אכן תתקיים, אך זאת מסיבות תקציביות בעיקר.

פנקס הבוחרים

הכללים: המטרה היא לשמוע ולהביא את הקולות כמות שהם. אנחנו לא באים להתווכח, לא לשנות עמדות, לא להתנשא, לא להתעצבן ולא להכניס מילים לפה של אנשים. רק זורקים נושא, וכל מי שמוכן לדבר למצלמה מקבל את הבמה ● **יקי הפשטיין והצלם יוסי אלוני**

שלב הסיכומים, בחירות 2019

מילה לפתיחה: תם ונשלם. אחרי כמעט שלושה חודשי שיטוט ברחבי ארץ ישראל, הגענו לקו הסיום של משאל הרחוב המתמשך שלנו. פארק המדע ברחובות, הטיילת על הים בנתניה, מרכז הקניות באשקלון, צומת גיתי אבישר בשומרון, שוק מחנה יהודה בירושלים, קניון עזריאלי במודיעין, צומת הכניסה לעיר יבנה, רחוב רבי עקיבא בבני־ברק, מרכז דלית אל־כרמל, ואפילו קרון רכבת בדרכו לחיפה. בכל המקומות הללו, עשרות אנשים קיבלו חמישה ראשי פרקים ובמה חופשית להביע את דעתם.

יהודים, ערבים, דרוזים, דתיים, חילונים, נשים וגברים, ותיקים ועולים – נדמה שרוב הגוונים והשבטים בישראל עברו מול המצלמה שלנו. אין כמובן איזו אמת סטטיסטית שאפשר להציג ממפגש אקראי שכזה, אך תחושות בטן והנחות בסיס משתנות, מעמיקות ומתרחבות לא פעם, כששומעים את הקולות והמחשבות בלי המסננים שהתקשורת נוהגת להציב בפני חופש הביטוי. זה היה שיעור נהדר על הפער בין הלכי הרוח וסוג השיח ברחוב ובין מרחב הדעות שאנחנו נחשפים לו באמצעי התקשורת.

הילוך ראשון: "מה שהיה הוא שיהיה" – זו הייתה התגובה השכיחה ביותר אצל מי שלא רצו להשתתף.

נתניהו: בדיוק כשטור הסיכום הזה נכתב עלו בזה אחר זה ברחבי הרשת סרטונים ותמונות של ביקורו של ראש הממשלה בנימין נתניהו בשוק התקווה בתל־אביב. פמליית ראש הממשלה מתקדמת בקצב איטי בין דוכני השוק, ועשרות אנשי אבטחה יוצרים טבעת היקפית – אך לא באמת יכולים לעמוד בפני הקהל הדחוס שמחפש 15 שניות תהילה, שפסגתן כמובן הצלחה לצלם תמונת סלפי עם כוכב האירוע. בשוק הזה גם התחיל מסע משאל העם שלנו. הסרטונים מהשוק מציגים לא מעט מהרושם שנשאר בנו לאחר קריאת המסע הזה.

צריך כמובן לקחת בעירבון מוגבל את מה שנראה שמתרחש סביב איש ציבור בתקופת בחירות. המטות מגויסים עד הקצה, ואיתם גם להקות המעודדים שנעים ממקום למקום בקריאות "הו, הא, מי זה בא? ראש הממשלה הבא". אך יש דברים שגם תפאורה מהונדסת מראש לא תצליח ליצור. תוכלו לשאול את בני גנץ, שהמסע שלו בשוק מחנה יהודה בשבוע שעבר לווה לא רק בצהלות התומכים, אלא גם בסרטונים ויראליים שנשמעות בהם קריאות "לך הביתה" ו"רק ביבי".

סוד קסמו של נתניהו נבחן כבר במיקרוסקופים – בסרטי תעודה כמו "קינג ביבי", שיצא לאחרונה, בספרי ביוגרפיה ועלילות ניצחון או הפסד, וכמובן בעשרות כתבות פרופיל בכל המגזינים הנחשבים בעולם. אך נדמה שאין כמו מראה עיניים – ובמסע שלנו ראינו את ממדי התופעה. גם נשאלים משמאל וגם מי שנמצאים על הרצף הימני הזכירו, באופן אסוציאטיבי ומיידי, את היותו מדינאי בסדר גודל אחר, שקשה לראות מי יצליח להיכנס לנעליו. קו המחשבה הזה חוצה שכבות חברתיות. נדמה שרוב המצביעים, מימין ומשמאל, יקבלו את ההחלטה שלהם בהתאם לדעתם על נתניהו – ולאו דווקא בהתאם למה שאומרת מפלגה כזו או אחרת.

חקירות: התשובות לשאלת החשדות נגד נתניהו אולי ישמחו את קברניטי קמפיין הליכוד, אך הן אמורות להעלות סימן שאלה בציבור, ובמיוחד אצל הפוליטיקאים עצמם. אחת התגובות הנפוצות ביותר הייתה "למה, מה נראה לך, שהאחרים לא מושחתים? ואם מישהו כרגע לא משוחת, עוד כמה שנים במערכת – וגם הוא יהפוך להיות כזה".

בניגוד לסטריאוטיפ ולמה שמשתקף בבועת הרשתות החברתיות, את המשפט הזה שמענו לא רק ממי שמתכננים לגשת אל הקלפי ולהצביע מחל. תומכי הליכוד אמנם הוסיפו לא פעם שהם משוכנעים שהחקירות נובעות מהצלחתו הפוליטית של נתניהו, אך גם מי שאמר שאינו מתכוון לתמוך בו ציין לרוב שתיקי החקירה אינם השיקול העיקרי מאחורי הצבעתו. אלו ואלו לא ידעו ברוב המקרים לקשר בין מספרי התיקים – 1000, 2000, 4000 – ובין החשדות המסוימים המיוחסים לנתניהו בכל תיק.

אמון הציבור בניקיון הידיים של מערכת הפוליטית בנקודת שפל. לפי הנחרצות שבה הגיבו לסוגיה הזאת, נראה שהחשדנות לא התחילה לאחרונה: היא נמצאת בשורשי המחשבה על הדרג הפוליטי בישראל.

כלכלה: בשאר הנושאים הציבור נוגע לרוב בסוגיות המאקרו, אבל כאן למיקרו יש מקום חשוב. דיור, דיור, ושוב דיור: באופן חוצה מגזרים וחוצה גילאים, זו הסוגיה הנפוצה ביותר כשהנושא הכלכלי עולה. אם זה אב שדואג לעתיד ילדיו או זוג צעיר שמרגיש שהוא לא יכול אפילו לחלום על בית משלו – כולם מביעים מורת רוח. מבין הנשאלים, היו כמה שציינו לשבח את התוכנית של כחלון, שהניף על דגל את תחום הדיור בזמן כהונתו כשר האוצר. עם זה, גם הם ביקשו תמיד להוסיף שהציפייה היא שהמדינה תעזור יותר.

הדיסוננס הגדול מכול נמצא דווקא במגרש הזה. אנשים רבים ציינו כמה המצב לדעתם לא טוב, אך בסופו של דבר הצהירו: נצביע בדיוק למי שהצבענו לו בבחירות הקודמות. ברוב הפעמים – ביבי. התלונה המקורית ביותר בקטגוריה הזאת הגיעה מתלמידי ישיבה חרדים, שביקשו למחות בפני שר האוצר על עליית מחירי הניירות לגלגול טבק.

פלסטינים: באופן פרדוקסלי, דווקא הנושא שבליבת המחלוקת בין הימין לשמאל במדינת ישראל עומד היום בקונצנזוס. תזת "ניהול הסכסוך" חלחלה עמוק בתודעת האנשים. כמעט בלי הבדלים בין המחנות, השורה התחתונה הייתה זהה: הסוגיה הפלסטינית בלתי פתירה במצב הנוכחי, ואת תפוח האדמה הלוהט הזה עדיף לגלגל הלאה, בלי סיכונים מיותרים. מעניינים יותר פערי התפיסה הבין־דוריים בסוגיה הזאת. צעירים ומבוגרים מגיעים לאותה המסקנה, אך הטרמינולוגיה שונה לחלוטין.

המבוגרים, שחוו כבר כמה וכמה גלגולים של הסכסוך הזה, מביטים על הפלסטינים בדרך כלל בעיניים אמפתיות. גם נשאלים מהצד הימני של המפה דיברו בנימה מובהקת של צער על החלטות שגויות של הפלסטינים בדרך, ושאולי היו יכולות להביא אותם למקום טוב יותר. בקרב הדור הצעיר, שנולד למציאות של הפרדה מוחלטת, האמירות על הפלסטינים דיכוטומיות, חדות ולא פעם גם קיצוניות מאוד.

תקשורת: הנושא מעורר רגשות יותר מכל השאר – ונרשמה חלוקה ברורה בין המחנות. על אף הטענה שקיים גיוון תקשורתי, הנשאלים מימין הגיבו באופן זהה, והשתמשו במילה "שמאל". בכל עיר שביקרנו בה, תומכי הליכוד, הימין החדש, הבית היהודי או ישראל ביתנו התלוננו על חד־ממדיות והטיה לצד שמאל.

על אף כל זה, הרוב עדיין צורכים את התקשורת המסורתית של חדשות הערב, ורק הדור הצעיר נכנס עמוק לרשתות.

וגם אסקפיזם היה אפשר למצוא ברחוב. מתחילת המסע ועד סופו, לא חזינו כמעט בעלייה בהתלהבות הציבור ממערכת הבחירות. הרוגע הא־פוליטי של מדשאות מכון ויצמן ברחובות, ששם ביקרנו באחד מהמדורים בראשית המסע, לא היה שונה בהרבה מהאדישות־למחצה בהמשך הדרך, ממש עד לשבוע שעבר.

קלפי: בין המרואיינים מצטייר פער גדול ומעורר מחשבה: התמיכה בנתניהו גדולה בהדרבה ממה שמסתמן בסקרים, שמראים שוויון בין כחול לבן ובין הליכוד. אלה החומרים שמהם עשויות הפתעות בחירות.

מחוף הים בנתניה ועד בני־ברק, מדלית אל־כרמל ועד אשקלון: יקי הפשטיין עם משתתפי "פנקס הבוחרים"

בחירתה של אוקראינה

הסיבוב הראשון במרוץ לנשיאות אוקראינה הסתיים השבוע בתוצאה מדהימה: כוכב טלוויזיה חסר ניסיון, קומיקאי יהודי, הגיע למקום הראשון ונמצא בנקודת זינוק מצוינת לניצחון בסיבוב השני ■ במדינה הגדולה באירופה, שמשמשת חיץ בין רוסיה למערב, המערכה הפנימית מעניינת גם רבים מחוצה לה

אריאל שנבל
קייב

שלושה חיילים משועממים אבטחו ביום ראשון השבוע את בניין הפרלמנט בקייב, סמוך לאצטדיונה הישן של קבוצת הפאר "דינמו קייב", במעלה גבעה במרכז העיר. שניים מהם עישנו, אחד אכל כריך. למעט כמה עיתונאים שתיעדו את הנעשה כאן ובמקרמות מרכזיים אחרים בעיר, לרגל יום הבחירות לנשיאות אוקראינה, לא הובחנה אווירת מתח מיוחדת.

תאמרו: בחירות דמוקרטיות במדינה אירופית. ובכל זאת, הרוגע המתואר לעיל אינו מובן מאליו. מאז נובמבר 2013 נתונה אוקראינה במשבר פוליטי חריף הקורע אותה בין מזרח למערב, וכן במלחמה הפעילה היחידה כיום ביבשת, מול רוסיה, שגבתה עד כה כ־13 אלף הרוגים אוקראינים. כמה עשרות מטרים מבניין הפרלמנט שוכנת כיכר העצמאות, "מאידאן נזאלז'נוסטי", שהכילה בשנים האחרונות סדרת הפגנות ענק שדוכו במחיר חייהם של עשרות אנשים.

אולי זו העייפות מחמש שנות מלחמה, אולי כניעה לשחיתות שעדיין פושה כאן, אולי ההכרה שאוקראינה לא תוכל להכריע צבאית את רוסיה, ואולי בכלל מזג האוויר האביבי והנעים שהפציע לפתע אחרי חורף קר וארוך. כך או כך, העדיפו תושבי קייב להתהלך ברחוב הקניות ההומה חרשצ'אטק, להצטלם עם ילדיהם ולהעלות את התמונות לרשתות החברתיות, ולא מיהרו לצאת להפגנות מחאה לעיני עשרות צוותי הצילום מכל העולם שהגיעו לתעד את הבחירות.

סופו של יום ראשון השבוע היכה את העולם בתדהמה: קומיקאי חסר ניסיון פוליטי, ולדימיר זלנסקי, זכה ביותר מ־30 אחוז מהקולות. זלנסקי בן ה־41, שהחל את קריירת הסטנדאפ שלו לפני עשרים שנה בחיקוי פוליטיקאים, מככב בשנים האחרונות בסדרת טלוויזיה מצליחה שבה הוא מגלם מורה להיסטוריה שבאחד השיעורים נואם נאום אופוזיציוני מול תלמידיו בכיתה. אחד התלמידים מצלם את האירוע, מעלה לרשת, והסרטון נעשה ויראלי. המורה הפשוט הופך לאישיות מוכרת, ובשרשרת אירועים מהירה הופך לנשיא המדינה בכבודו ובעצמו.

לפני כמה חודשים החליט זלנסקי להפוך את הבדיון למציאות, והכריז על ריצה אמיתית לנשיאות אוקראינה. מה שהחל כבדיחה הגשים את עצמו באופן מדהים. אחוזי התמיכה בו בסקרים הלכו ונסקו משבוע לשבוע. לבחירות עצמן הגיע זלנסקי עם סקרים המציבים אותו הרחק מעל כולם, מה שאכן התבטא בסופו של דבר בקלפי. מכיוון שהחוק האוקראיני קובע כי על המתמודד הנבחר לנשיאות לקבל רוב מוחלט – חמישים אחוז מהקולות ועוד קול אחד – הרי שהסיבוב השני ייערך ביום ראשון 21 באפריל (יום לאחר חג הפסח אצלנו, יום טוב שני של גלויות באוקראינה). ומי שיעמוד מול זלנסקי, יהודי משני הוריו, הוא הנשיא המכהן פטרו פורושנקו, שגרף כמחצית הקולות ממתחרהו זלנסקי – 15.95 אחוזים.

בלי להתעלם מהישגו יוצא הדופן של זלנסקי, שדרכו לניצחון בסיבוב השני נראית כרגע סלולה, יש עוד כמה נקודות ששווה להתעכב עליהן בעקבות הבחירות לנשיאות אוקראינה, מדינה שאנו נוטים להמעיט בחשיבותה כחיץ וכזירת התגוששות בין רוסיה לאיחוד האירופי וארה"ב.

63.5 אחוזים מ־30 מיליון אזרחים בעלי זכות בחירה הגיעו השבוע לקלפיות – הישג לאוקראינה, דמוקרטיה שאזרחיה נאנקים בתנאים של עולם שלישי ושחיתות שלדבריהם ניכרת כמעט בכל פינה. מצבם הרעוע של כבישי מדינת הענק הזאת מתאר אולי טוב מכל דבר אחר את האתגרים שבפניהם יעמוד הנשיא הבא: למעט כמה כבישים ראשיים במצב סביר – בין קייב לז'יטומיר, למשל – רוב הדרכים הבין־עירוניות הן במצב תחזוקה ירוד עד מחפיר. בכבישים ראשיים אל ערים גדולות ומרכזיות כמו ויניצה, שבה כמעט 400 אלף תושבים, יש בורות בכל כמה מטרים, ובקטעים רבים הנהגים נאלצים לתמרן בין הנתיבים כדי לא לגרום נזק למכונית. כל זאת במהירות נסיעה נמוכה הגורמת לעיכובים ופקקים. כמעט כל אוקראיני שדיברתי איתו על המצב חזר על אותה התאוריה: "הממשלה נותנת כסף לקבלן מקורב, הוא כביכול סולל את הכביש אבל למעשה משלשל מהתקציב לכיסו, סולל כביש ברמה נמוכה שלא מצליח לשרוד את החורף, וחוזר חלילה".

עניין נוסף הוא החלוקה בין מזרח המדינה למערבה. בבחירות 2014, שהגיעו אחרי המהומות הקשות בעקבות השעיית כניסת אוקראינה לאיחוד האירופי מחשש לנקמה רוסית, נדמה שהפערים המובנים בין מזרח ודרום המדינה, הנתונים להשפעה רוסית חזקה, ובין המערב והצפון הפרו־מערביים, הולכים ומיטשטשים. פורושנקו, שזכה ברוב מוחלט כבר בסיבוב הראשון, קיבל תמיכה בכל רחבי המדינה, בהבדלים זעירים בלבד בין מזרח למערב. עזרה לכך העובדה שבעקבות כיבוש קרים ואזורי מלחמה אחרים במזרח בידי הרוסים, נחתכו כ־6 מיליון מצביעים מהרשימות – רובם ככולם לא היו מצביעים לפורושנקו הפרו־מערבי.

אבל גם בניכוי העובדה הזאת, רוב הפרשנים ציינו כי בפעם הראשונה מאז כינון אוקראינה, היא עומדת בפני איחוד חברתי אמיתי. תוצאות הבחירות השבוע מעט מבלבלות בהקשר להמשך המגמה הזאת. מצד אחד, מלבד אזורים במזרח שתמכו במועמד הפרו־רוסי המובהק היחיד מבין ארבעת המתמודדים המובילים – יורי בויקו, שקיבל בסופו של דבר כ־12 אחוזים מהקולות – אוקראינה בחרה ברוב מוחץ בשלושה מתמודדים שהכריזו שהם בעד הצטרפות לאיחוד האירופי, ולמעשה נוקטים קו פרו־מערבי. מצד שני, במערב המדינה, בעיקר באזור לבוב המזוהה יותר מכל מקום אחר באוקראינה עם קו פרו־אירופי, זכה פורושנקו במרב הקולות.

את הצבעתה של לבוב מפרשים באוקראינה כחשש מדעותיו העמומות מעט של ולדימיר זלנסקי. קשה כמובן לתייג אותו כפרו־רוסי, אולם הוא הצהיר זה מכבר על רצונו לפתוח במשא ומתן עם רוסיה לסיום הלחימה – מה שבעיני אוקראינים לא מעטים משמש תנאי פתיחה לנשיאות כנועה; כמו כן, זלנסקי תומך בקיום משאל עם על שאלת ההצטרפות לאיחוד האירופי, שיש הרואים בו ניסיון התחמקות מלהכריע בעצמו בנושא הנפיץ.

מה שבטוח הוא שלאוקראינה יש עוד עבודה רבה באיחוד התרבותי והחברתי הפנימי, והדבר לא ישתנה גם אם קומיקאי מלא הבטחות ינצח בבחירות. לאוניד קוצ'מה, נשיא אוקראינה באמצע שנות התשעים, כתב ספר בשם "אוקראינה היא לא רוסיה". אחרי חמש שנות מלחמה מול המעצמה ממזרח, נדמה שרוב מוחץ של אזרחיה אכן רוצים להפוך את הסיסמה הזו למציאות, אבל גם מעוניינים לעשות זאת בלי להרגיז יותר מדי את השכנה החזקה ממזרח.

ולבסוף, הנקודה היהודית: מספר היהודים באוקראינה נע בין 250 אלף לחצי מיליון, תלוי את מי שואלים. היו תקופות אפלות בהיסטוריה שבהן לאומנים אוקראינים השתתפו בחפץ לב בפרעות פוגרומים ובהשמדות של קהילות שלמות, אך כיום אוקראינים רבים גאים ביהדותם. אירועים אנטישמיים מתרחשים כמו בכל אירופה, אך מבחינת יחס השלטונות זוהי בהחלט תקופה טובה להיות יהודי באוקראינה – כך מצהירים כל חברי הקהילה שם שפגשתי.

עם זה, בשיחות שלא לציטוט מקצתם מביעים דאגה מאפשרות מינויו של זלנסקי לנשיא. המסר הוא זה: "ראש הממשלה גרויסמן יהודי, ועכשיו עומד להיות גם נשיא יהודי. זו בהחלט גאווה לקהילה היהודית באוקראינה, אבל גם מעורר חששות להתפרצות אנטישמית. בסך הכול המצב הכלכלי במדינה לא טוב, ואם המצב לא ישתפר בהחלט יש סיכון שהאצבע המאשימה תופנה לעבר היהודים. במצב כזה אף אחד מאיתנו לא ירגיש בטוח".

זלנסקי. משמאל: מצביעה בבחירות והנשיא המכהן פורושנקו
צילומים: אי.פי.איי, איי.אף.פי

עורך: אלחנן שפייזר

משקיפי חוץ

התיקים של נתניהו, העיסוק המפתיע בקנביס וגמישותו הפרסומית של מנחם בגין: מארה"ב ועד קטאר, כך סוקרה מערכת הבחירות בישראל בעיתוני העולם ■ אלחנן שפייזר וישי פלג

The New York Times

קולו של בגין

27 שנים לאחר מותו, מנחם בגין, הציוני המיליטנטי, מקים מפלגת הליכוד וראש הממשלה הנודע, חוזר במפתיע לזירה הציבורית. כשמתגלה מחסור חמור באנשי חזון שעודם בחיים, מורשתו של בגין – הן כמשכין השלום עם מצרים והן כתומך מסור בארץ ישראל השלמה – הפכה אותו לכלי עזר גמיש בכל קמפיין.

כשהן בוחרות בקפידה חלקים ממורשתו שמתאימים להן, מפלגות ימין, שמאל ומרכז מכריזות על עצמן ממשיכות דרכו, או מעלות על נס את ענוותנותו והתמסרותו לעקרונות הדמוקרטיה, כדי להראות כמה רחוק מפלגתו סטתה כיום. "עכשיו כולם טוענים שהם בגין", אומר הרצל מקוב, נשיא מרכז מורשת בגין.

"במערכת הבחירות הישראלית, כל הצדדים טוענים לקול אגדי מהקבר: מנחם בגין".
איזבל קרשנר, הניו־יורק טיימס, ארה"ב

הישגים לעומת שלטון החוק

שלטונו של המלך ביבי הוא דוגמה לפוליטיקה המודרנית: עלייה של פוליטיקאי מוכשר, והצלחה ארוכה המבוססת על תערובת מבלבלת של יישום מדיניות טובה עם יצירת פילוג ציני. כשכוחו היה נתון תחת איום, הוא פנה לזעוק בקול רם נגד העיתונות החופשית, הרשות השופטת וכוחות חשוכים.

עכשיו ביבי מתמודד עם הסכנה הגדולה ביותר: כתב אישום פלילי בגין שחיתות. בעידן אחר הוא היה נאלץ להתפטר ולהגן על עצמו כאזרח מן השורה, אך הוא מתכוון להישאר במשרדו, ומקווה שהמצביעים עוד יצילו אותו מהשוטרים, מהתובעים ומהשופטים. הפוליטיקה הישראלית הופכת לתחרות בין הישגים אמיתיים ודמגוגיה מצד אחד ובין שלטון החוק מצד שני. כל מי שאכפת לו מהדמוקרטיה צריך להתבונן מקרוב.

"קינג ביבי: משל לפופוליזם מודרני".
האקונומיסט, בריטניה

NATIONAL REVIEW

הכרעה דמוקרטית

כל אחד מהמתמודדים הדמוקרטים לנשיאות ב־2020 יראה הן את נתניהו והן את ישראל באור קודר בהרבה מהנשיא, אם יביסו את טראמפ בשנה הבאה. לכן, אם הצרות המשפטיות שלו לא ייאלצו אותו לוותר על כהונתו, נתניהו שנבחר מחדש עוד יהיה ראש ממשלה ב־2021, והפסד של טראמפ עלול לגרום בקלות למשבר ביחסים בין שתי האומות.

עם זאת, תהיה זו טעות לחשוב שאפשר למנוע משבר כזה בהפסד של נתניהו בשבוע הבא. המדיניות של גנץ לא תהיה שונה מהותית מזו של ראש הממשלה. הפער בין עמדותיהם של רוב הדמוקרטים ובין עמדותיהם של רוב מצביעי ישראל אומר שעתידה של מערכת היחסים בין ארה"ב לישראל תלוי בתוצאות הבחירות לנשיאות בשנת 2020 יותר מבתוצאות הבחירות של הישראלים בשבוע הבא.

"הסקרים צמודים, אבל נראה שנתניהו יזכה בקדנציה נוספת".
ג'ונתן ס. טובין, נשיונל רוויו, ארה"ב

CORRIERE DELLA SERA

ירוק עולה

לראשונה זה עשרים שנה, מפלגת עלה ירוק, שמטרתה היחידה היא לגליזציה של קנביס, אינה משתתפת בבחירות. היא מעולם לא חצתה את אחוז החסימה, אבל קולות 1.1 האחוזים שהצביעו לה לא עלו בעשן: המריחואנה נכנסה לדיונים לקראת ההצבעה ב־9 באפריל. ראש הממשלה נתניהו אמר שיוכל לשקול לגליזציה, ומנהיג מפלגת העבודה גבאי הודה שהוא עישן בעבר, ואמר ש"הגיע הזמן להתקדם עם הזמן". פייגלין שוקל ליברליזציה מלאה... בשבילו זה גם צו אלוהי: "אלוהים נתן לנו מריחואנה, והוא מי שמחזיק את הפטנט", אמר בריאיון לעיתון ידיעות אחרונות. "חברות התרופות הגדולות מגבילות את חירותנו כי הן לא רוצות הפרעות בשוק שהן שולטות בו".

"נתניהו נפתח למריחואנה (תודות לימין)".
דווידה פרטיני, קוריירה דלה סרה, איטליה

INDEPENDENT

זבת חלב, דבש וקנביס

הבטחתו של נתניהו לשקול את הלגליזציה של הקנביס באה לאחר שהסקרים הראו עלייה חדה בתמיכה במפלגת הימין הקיצוני זהות, בהנהגת המתנחל הדתי המסית משה פייגלין, שפעם היה ח"כ מטעם הליכוד בעצמו. חבריו למפלגה אומרים שהוא הפך למוביל המאבק לאחר שקרובי משפחה חולים שלו נעזרו בצמח לצרכים רפואיים. פוליטיקאים רבים כבר מתחילים להרוויח מהעניין. ראש הממשלה ויו"ר העבודה לשעבר אהוד ברק הוגדר כאחד מ"המיליונרים של המריחואנה", לאחר שהפך למנכ"ל חברה שבבעלותה נמצאת מפיקת הקנביס "קנדוק". השבוע נשמע ברק אומר בכנס טכנולוגי בתל־אביב שישראל היא "ארץ זבת חלב, דבש וקנביס".

"מריחואנה הפכה לכוכב הלא־צפוי של הבחירות בישראל, ותעשיית הקנביס פורחת".
בל טרו, האינדיפנדנט, בריטניה

צילום: תומר נויברג, פלאש 90

ביקורת תשדירים

כאן מתגרה הליכוד במר גנץ על תפקודו הלקוי בריאיון טלוויזיוני שנערך לאחרונה, ועל מספר 2 שלו, יאיר לפיד, שאמר שמר נתניהו הורס את קשריה של ישראל עם ארה"ב. נחשו את מי אנחנו רואים בקטע שבא מיד לאחר מכן, נותן למר נתניהו הישג פוליטי גדול? רמז: זה מתרחש בבית הלבן. "זה יותר מדי בשבילם", אומרת המודעה על המתמודדים. "נתניהו: ימין. חזק. מצליח".

"תשדירי הבחירות בישראל: הכול עובד נגד האויבים מבית".
דייויד מ. הלבפינגר, הניו־יורק טיימס, ארה"ב

EL PAÍS

הכיבוש מצחיק

השפה האודיו־ויזואלית היא הכוכב הבלתי מעורער במסעות התעמולה של המפלגות הפוליטיות הגדולות בישראל. המועמדים מודעים לחשיבות התפקיד של הרשתות החברתיות בימינו, ולצורך לשגר מסרים חזקים שיגייסו את האלקטורט. לכן הם משתמשים במשאבי פרסום אגרסיביים והפכו את האינטרנט לשדה הקרב, שבו הם נלחמים באמצעות אירוניה והומור.

"אירוניה והומור, כלי הנשק לכיבוש המצביעים בישראל".
לורדס באזה, EL PAIS, ספרד

Berliner Zeitung

צילום: יוסי אלוני

רואים שחורות

יומיים לאחר שנתניהו נואם, מופיע מעל במה אחרת בתל־אביב אדם לבוש שחורים. מכנסיים שחורים, חולצה שחורה, ז'קט שחור, נעליים שחורות. שמו יאיר לפיד, 55, והוא רוצה להפיל את ראש הממשלה.

לפיד נראה כמו ההפך הגמור של נתניהו, ואולי לא במקרה. בנם של ניצולי שואה, כותב שירה, שירים ומחזות, שהיה שחקן, עיתונאי ופרזנטור לפני שהצטרף לפוליטיקה בשנת 2012 במפלגת יש עתיד, והצטרף לממשלתו של נתניהו כשר אוצר. אם גנץ ולפיד ינצחו, הם יובילו את המדינה ביחד. הם יהיו ברוטציה, כמו שחקני כדורגל מקצועיים: גנץ בשנתיים הראשונות, ולפיד בשנה השלישית והרביעית. אם הם ישרדו זמן רב כל כך.

"הבחירות בישראל: בשביל נתניהו זה עלול להיות קרב צמוד".
אניה רייך, ברלינר־צייטונג, גרמניה

JP

יאיר ונתנאל

"יש לי חיבה גדולה אליו. הוא צנחן כמוני, הוא גם מפקד", אמר בולסונארו ממש לפני שהמריא בחזרה לברזיל בתום ארבעת ימי ביקורו הרשמי בישראל. כמו בפעמים אחרות, הנשיא כינה את נתניהו "נתנאל", והדגיש את מחויבותו לישראל. "אנחנו יודעים שנתנאל הוא נוסע (זמני), והוא יוחלף בקרוב. גם אני רק נוסע בברזיל. תודה לאל, הא? דמיינו להישאר כל הזמן עם הסבל הזה", אמר, ואז תיקן: "לא, לא עם הסבל הזה, עם כאב הגב הזה. אנחנו חותרים בספינה". לפי בולסונארו, בכל מקרה ימתחו ביקורת על ביקורו בישראל. "אם אני לא בא, אני נגד נתניהו; אם אני בא, אני בעדו. אני מאחל לו הצלחה בפני העם הישראלי הנפלא".

"דמיינו – להישאר כל הזמן עם הסבל הזה, אומר בולסונארו על הנשיאות".
אתר ערוץ הרדיו שובם פן, ברזיל

הכישלון של ארדואן: ראש העיר הנבחר של איסטנבול מסמן עבורו את תחילת הסוף

למרות תבוסת בעל בריתו בבחירות, ארדואן עלול להיאלץ לחבק את האופוזיציונר שכבש את העיר הגדולה בטורקיה, אקרם אימאמאולו, כדי שלא תפרוץ מחאה־רבתי

צילום: איי.אף.פי
אוהדי מפלגת הצדק והפיתוח של ארדואן, במהלך הבחירות המקומיות באיסטנבול

פזית רבינא

כוכב נולד. עד השבוע איש לא שמע עליו. איש גם לא ציפה שינצח בבחירות. אבל אקרם אימאמאולו, 41, הוא כנראה לא רק ראש העיר הבא של איסטנבול אלא גם המנצח הגדול בבחירות המקומיות שנערכו ביום ראשון בטורקיה.

נשיא המדינה רג'פ טאיפ ארדואן השקיע בבחירות האלו את כל מרצו, והתייחס אליהן כאילו היו בחירות כלליות ומשאל עם על נשיאותו. והניצחון מתוק במיוחד לא רק כי אימאמאולו מייצג את האופוזיציה החילונית בטורקיה, אלא גם כי הפוליטיקאי הצעיר והלא מוכר ניצח את בינאלי ילדרים, עד לאחרונה ראש ממשלת טורקיה, מועמדו של ארדואן לראשות העיר. יש כבר מי שמפליגים לטעון שאימאמאולו הוא המבשר הגדול של דמדומי עידן ארדואן. אולי אפילו היורש שלו.

אבל הדרך עוד ארוכה. ועדת הבחירות העליונה הודיעה רשמית ביום שני כי על פי ספירה ראשונית של הקולות המנצח במרוץ לראשות עיריית איסטנבול הוא אימאמאולו, אך במפלגתו של ארדואן טוענים שהפרש הקולות הוא כ־20 אלף קולות בלבד, ודורשים לספור מחדש את הקולות מחשש לזיופים. גם אם ייעשה ניסיון לשנות את התוצאה, יהיה מאוד לא פשוט לנסות להחזיר את הגלגל לאחור, מכיוון שניצחונו של אימאמאולו אינו ניצחון בודד אלא חלק ממגמה רחבה הרבה יותר.

הבחירות המוניציפליות בטורקיה הן כישלון מהדהד של ארדואן. קריאת השכמה לו ולמפלגתו. לא זו בלבד שארדואן איבד את הבחירות באנקרה הבירה, וככל הנראה גם את ראשות עיריית איסטנבול, אלא שחמש מתוך שש הערים הגדולות בטורקיה הן כעת בידי האופוזיציה. מעל הכול מרחף צילה של הכלכלה. הלירה הטורקית במגמת צניחה מתמשכת, ובשורה התחתונה זה מה שמעניין את העם – סכנת הקריסה הכלכלית.

יתרה מזו. מתברר שאימאמאולו קורץ ככל הנראה מחומרים קשוחים, שמאפיינים לא רק ראש עיר אלא גם מנהיג לעתיד: הוא המשיך לנהל את ליל הבחירות בקור רוח גם כשהתברר שיש ניסיונות ברורים לערער על ניצחונו. הוא עורר עניין תקשורתי מיוחד בבוקר למחרת הבחירות, כשבצעד סמלי, יצא לאנקרה הבירה להניח זר על קברו של אבי טורקיה המודרנית כמאל אטאטורק. ליד חתימתו בספר האורחים במאוזוליאום, הוסיף לעצמו אימאמאולו את התואר "ראש עיריית איסטנבול".

הוא לא היסס השבוע למתוח ביקורת קטלנית על סוכנות הידיעות הטורקית הממשלתית "אנדלו". במהלך ליל הבחירות עדכנה הסוכנות את התוצאות מספירת הקלפיות באיסטנבול בשידור חי, אך הקפיאה את העברת הנתונים ברגע שהסתמן כי אימאמאולו הוא המנצח הגדול. "מבחינתי", אמר, "הם איבדו כל אמינות. הם גמורים. והם גם נבוכים, אך לא משום שלא דיווחו את החדשות כראוי ובזמן אמת, אלא משום שלא הצליחו להבטיח את ניצחונו של המועמד שרצו".

אימאמאולו הזהיר כי לפי המידע שבידיו, מרגע שנודע דבר ניצחונו עסוקים בעיריית איסטנבול בשרפת מסמכים ובהעלמת עדויות על שחיתויות נרחבות. הערעור על תוצאות הבחירות, אמר, נועד לקנות זמן להעלים את העדויות בעירייה. "כשאגיע, אעשה סדר ואנקוט אמצעים", הבטיח.

אקרם אימאמאולו נולד בעיר טרבזון לחופי הים השחור, אחד האזורים היפים והירוקים בטורקיה. הוא סיים לימודי מנהל עסקים באוניברסיטת איסטנבול, ובסיומם הצטרף לעסקי הבנייה המשפחתיים. את הקריירה שלו בפוליטיקה המקומית החל לפני עשור. לפני חמש שנים נבחר לראש עירייתביילִיקדוזו, פרבר של איסטנבול המאוכלס בעיקר בבני המעמד הבינוני. יש לו אישה ושני ילדים, בן ובת. שלא כאשתו של ארדואן, החנוטה בצעיף מסורתי ובגדי יוקרה, בחרה אשתו של אימאמאולו להצביע לצד בעלה לבושה חליפת עסקים בסגנון מערבי, ושיערה פזור – מסר שבטורקיה יש בו הרבה יותר מבחירה סגנונית, ומסמל חופש וחילוניות.

האם ארדואן יתיר לאנשיו לערער על ניצחונו של אימאמאולו, או שיעדיף לספוג את המפלה? הוא היה זהיר מאוד השבוע בנאומו מן המרפסת בכל הקשור לתוצאות הבחירות. ייתכן שמבחינתו עדיף לחבק את אימאמאולו מלהבעיר את איסטנבול, שהיא לא רק המנוע הכלכלי של טורקיה אלא גם המקום שבו פרצה ב־2014 מחאת ההמונים של פארק גזי, וב־2016 הייתה זירת ניסיון ההפיכה נגדו.

אקרם אימאמאולו צילום: אי.פי.איי

טורקיה השתנתה מאז. בשנים האחרונות ערך ארדואן טיהורים במוסדות השלטון, בצבא, במשטרה ובמערכת המשפט, סגר עיתונים ובנקים, כלא עיתונאים, פיטר אלפים מהשירות הציבורי והכריז על יריבו פתאוללה גולן כראש ארגון טרור. אך כפי שהבחירות מראות, למרות ניסיונותיו הוא לא הצליח לחנוק את זיק ההתנגדות כלפיו. לא עד תום.

חוץ מהעניין הפוליטי יש כאן גם עניין אישי. בביוגרפיות של ארדואן ואימאמאולו כמה נקודות השקה: גם משפחתו של ארדואן מוצאה מאזור טרבזון שלחופי הים השחור, ואת הקריירה הפוליטית שלו פתח ארדואן, לפני שני עשורים, כמועמד לראשות עיריית איסטנבול – בדיוק כפי שעושה כעת אימאמאולו. והשאלה המתבקשת היא: האם ארדואן רואה באימאמאולו את מי שיום אחד אולי גם יחליף אותו? אם כן, אימאמאולו יכול רק לקוות שארדואן לא יכניס אותו לכלא, כפי שעשו הכמאליסטים לארדואן.

נראה שניצחונו של אימאמאולו כואב במיוחד לארדואן. לא רק כי ארדואן הטיל את כל כובד משקלו על הבחירות באיסטנבול, ולא רק משום שמועמדו, ראש הממשלה לשעבר ילדרים, היה אמור לנצח בהליכה – אלא גם כי אימאמאולו מצא דרך מבריקה במיוחד להתגבר על אלמוניותו, תוך שהוא מקרב אליו את תומכי ארדואן.

"עם הכרזתו כמועמד לראשות עיריית איסטנבול", מסביר ד"ר חי איתן כהן־ינרוצ'אק, מומחה לטורקיה המודרנית, "אמר אימאמאולו כי ברצונו לנהל קמפיין מכובד, וכדי לעשות זאת עליו להיפגש עם ארדואן וללחוץ את ידו. זה היה מהלך מבריק, שבעקבותיו הוזמן אימאמאולו לארמון הנשיא". המפגש היה חם וידידותי, והשניים שוחחו על עתידה של איסטנבול. "כך גרם אימאמאולו לארדואן גם ליצור לו חשיפה כלל־ארצית יקרה מפז, וגם להתקבל בעיני תומכי ארדואן".

נראה כי ארדואן מצטער כעת על המפגש הזה – אך מנגד, לא מן הנמנע שהוא ישמש כעת בסיס ליצירת מערכת יחסים ייחודית בינו ובין אימאמאולו. אם יתברר שאין דרך להכניס את בינאלי ילדרים למעונו של ראש עיריית איסטנבול בלי לזעזע את המערכת הפוליטית, ינסה ארדואן לפתח מערכת יחסים פטרונית בינו ובין אימאמאולו הצעיר וחסר הניסיון. כך לא רק ישמור על ניהול מקרוב של איסטנבול, אלא גם יזרע את זרעי אי האמון בין ראש העיר החדש ובין מפלגתו הרפובליקנית החילונית, והעומד בראשה כמאל קיליצ'דארואולו, השנוא על ארדואן.

מאז ניצחונו אימאמאולו ממשיך לפנות ישירות לקהל הבוחרים. "ברצוננו להתחיל לעבוד מוקדם ככל האפשר כדי לשרת את קהל בוחרינו. נעבוד", הבטיח, "בשיתוף פעולה עם כל מוסדותיה של טורקיה כדי לספק את צרכיה של איסטנבול". זהו מסר חיובי ומחבק, הפונה לקהל הרחב ביותר, כולל תומכי מפלגת הצדק והפיתוח של ארדואן וגם בני המיעוט הכורדי. "עוד תראו, אני אשלים, איישר ואפייס בין חלקי העם", אמר לעיתונאים השבוע עם צאתו לאנקרה. "שום פעולה המבוססת על חישובים פוליטיים לא תוכל לעולם לבוא במקומם של האמת וההיגיון".

תאריך היעד הבא של ארדואן הוא בחירות 2023, אז ימלאו מאה שנים לרפובליקה הטורקית המודרנית. ארדואן, שמבחינת סמכויותיו כבר מיצב את עצמו כסולטן בן ימינו, חולם להיות שם ולחלוש על חגיגות המאה. הוא לא ייתן לאימאמאולו ולאף אחד אחר לקלקל לו את החלום. עד אז עליו להימנע ממשברים, לשמר את מפלגת הצדק והפיתוח בשלטון, למנוע פיצולים ולהחזיק את האופוזיציה על אש נמוכה. כפי שזה נראה כרגע, זו תהיה משימה אדירה. במיוחד על רקע הכלכלה הצונחת, משבר הלירה הטורקית והאתגרים הצבאיים והדיפלומטיים, ובהם המשבר בסוריה והסכסוך המתמשך עם הכורדים.

סימן שאלה גדול מרחף על יחסיו של ארדואן עם ארה"ב על רקע התעקשותו לרכוש מערכות הגנה אווירית S400 מרוסיה. ארה"ב כבר אותתה שבמקרה זה תטיל סנקציות כלכליות חדשות על רוסיה. במצבה הנוכחי של טורקיה, ארדואן אינו יכול להרשות לעצמו צניחה נוספת של הלירה הטורקית. כעת גם יש לו בבית מי שמסתמן כבעל פוטנציאל לרשת אותו.

כמיהה לתמורה

ערב בחירות 2019 הריבונות הישראלית בהר הבית מתרופפת והולכת. המחסום האחרון בפני השיטפון האסלאמי המתפרץ הוא העלייה היהודית העממית למקום הקדוש, שמתעצמת למרות התנכלות רשויות המדינה

חודש וחצי חלפו כבר מאז פלש הווקף למתחם שער הרחמים, והמסגד שנוסד במקום פועל במלוא הקיטור. ח"כ אבי דיכטר מהליכוד התחייב בתחילת הדרך ש"לא יוקם מסגד חדש בהר הבית" וגם השר לבטחון הפנים גלעד ארדן הבטיח "לא יוקם מסגד נוסף בהר", אבל מסגד חדש בהחלט פועל שם. לפחות על פני השטח, לא ניכר כל מאמץ ישראלי לבלום את הצפצוף האסלאמי המתקיים באתר הזה על המדינה וחוקיה. אבל למה להרחיק לדיכטר ולארדן, כשלשכת נתניהו עצמה שיגרה לעיתונות בימים הראשונים אחרי הפלישה למתחם הודעה שבה הובטח: "נאכוף את צו בית המשפט ללא פשרות".

בית משפט השלום נעתר זה מכבר לבקשת הממשלה ולפני כמעט שלושה שבועות הואיל להוציא למקום צו סגירה, אבל הממשלה איננה אוכפת אותו. סרטון ערבי שהועלה השבוע לרשתות החברתיות הראה ששוטרים ישראלים, הגורם שאמור לאכוף את צו הסגירה, הם שפותחים בפני המוסלמים את שערי המקום. שאלנו את דוברות משטרת ירושלים מדוע היא מפרה במו ידיה את הצו שאותו היא מחויבת לאכוף. זו שיגרה לנו את התגובה האוטומטית הרגילה, המזלזלת יש לומר, שאיננה מיישבת אפילו במקצת את הקושיות המעיקות:

"המשטרה פועלת לשמור על החוק והסדר ולמנוע מצב של הפרת הסדר הציבורי. לא משנה דתם או זהותם של מבצעי הפרובוקציה אשר ינהגו בניגוד לכללים, המשטרה תאכוף את החוק ותשתמש בסמכויות המוקנות לה בחוק במטרה להפסיקן. משטרת ישראל תמשיך לאכוף את החוק ולשמור על הסדר הציבורי ברחבי העיר העתיקה ובמקומות הקדושים, הכול כדי לאפשר לאלפי המתפללים והמבקרים להגיע אליהם בבטחה ובהתאם לכללים הנהוגים במקום".

מצידו השני של שער הרחמים, זה החסום שמחוץ לשטח ההר, נעצרו ביום חמישי שעבר שישה בחורי ישיבה. הם בסך הכול באו לצלם במקום סרטון, אולם מצאו את עצמם עצורים לשעות ארוכות בתחנת המשטרה, אזוקים בידיהם ומקצתם גם ברגליהם. מכשיריהם הסלולריים הוחרמו והם אולצו לחתום על הרחקתם מהמקום למשך 15 יום. המשטרה טוענת שהם נצפו רוקדים על קברים מוסלמיים באתר, אולם העצורים עצמם מכחישים זאת בתוקף. הם מציינים שמדובר בעלילה כוזבת שהמשטרה מרבה, משום מה, לטפול על יהודים תמימים שנקלעים לנקודה הזו.

העיתונאי והמזרחן יוני בן מנחם מעריך שלאחר הבחירות יחדשו המוסלמים את המהומות בשער הרחמים וינסו "לשפץ" את המתחם. ובלשון פחות מכובסת: לפגוע פגיעה אנושה בעתיקות המקום.

ערב בחירות 2019 לא פשוט לאתר במערכת הפוליטית כולה, על פני כל המנעד, דמות שתואיל לעמוס את משא הר הבית על שכמה. ניסינו את מזלנו ושיגרנו השבוע שאילתה בנושא לדוברי זהות, הימין החדש ואיחוד מפלגות הימין. שאלנו האם יַתנו את המלצתם לנשיא ואת הצטרפותם לממשלה העתידה לקום במתן חופש פולחן ליהודים בהר הבית. לצער הלב זכינו למענה רק מאיחוד מפלגות הימין, שם מסרו ש"יפעלו למימוש הריבונות היהודית בהר הבית ולהסרת החרפה שבשליטה המוסלמית ובהרס העתיקות. כמו כן יפעלו על פי פסק הרבנות הראשית לשמירת הקדושה בהר הבית".

הזמן דוחק, הולך ודוחק. בעוד שבועיים בדיוק, בערב הפסח, שוב תעמיד משטרת ירושלים חצי מכוח האדם שלה לטובת מעצר סיטונאי של נערים יהודים שינסו להגניב גדיים כדי לקיים בהר מצווה יסודית ביהדות, קורבן הפסח. זו מצווה שמקבילה בחומרתה לברית המילה. מי שמבטל אותה נענש בכרת. מותר לשער שאם ממשלה בישראל הייתה אוסרת על קיום ברית המילה אמות הסיפים כאן היו רועדות, אבל קשה לאתר גוף פוליטי או אפילו דמות בודדת שייאבקו על מימוש חלום הדורות היהודי בדורנו בהר הזה.

שני ימי השיא השנתיים של עליית יהודים להר אלו יום שחרור ירושלים וצום תשעה באב. קרוב לעשרה אחוזים מכלל העולים היהודים ההרה בשנה שעברה, 2018, עלו להר ביומיים הללו – כ־3,500 בני אדם מתוך כ־35 אלף בכל השנה. ב־2019, לעומת זאת, הר הבית עתיד להיות סגור בפני יהודים בשני הימים האלה. יום שחרור ירושלים נופל על מועד סיום הרמדאן וליל אל־קאדר המוסלמי, ואילו צום תשעה באב חל במקביל לחג הקורבן. כך זה יהיה גם בשנתיים הבאות. במאבק בין המועדים היהודיים לבין מקביליהם האסלאמיים, בהר הבית מנצח עד כה האסלאם. האם מישהו בבית הנבחרים הישראלי יתעקש לשנות אחת ולתמיד את כללי המשחק המפלים?

האם מי מנבחרי הכנסת ה־21 יטרח לתקן את העיוות שלפיו הר הבית איננו מוגדר כלל כמקום קדוש בחוק המקומות הקדושים, בעוד שיד אבשלום, קבר רבי שמעון בר יוחאי במירון ומערת אליהו הנביא בחיפה מוגדרים ככאלו? האם מי מהם ידאג להפסיק את האפליה הגזענית המביאה לכך שמתוך עשרת שערי הר הבית תשעה מוגדרים "למוסלמים בלבד" ואחד בלבד מוקדש לכל היתר? האם יביא לשינוי שעות פתיחת המקום המבזות המיועדות לאלו המכונים בפי הרשויות "מבקרים", כלומר יהודים ישראלים ותיירים? אלה עומדות על ארבע שעות וחצי בלבד ביממה, במשך חמישה ימים בשבוע, לא כולל ימי שישי, שבתות וחגים מוסלמיים כאמור. ביקום מקביל, בפני מוסלמים ההר לעולם איננו נסגר כליל.

מערת המכפלה, לשם השוואה, ננעלת אמנם בפני יהודים במשך עשרה ימים בשנה ופתוחה אז למוסלמים בלבד, אך לעומתם קיימים עשרה ימים אחרים שבהם זו נפתחת כולה ליהודים בלבד. בהר הבית אין כל מאמץ ליצור חלוקה הוגנת מעין זו. כאן המוסלמים בלבד נספרים. באופן אבסורדי זמני פתיחת ההר ליהודים בשנת 2019 מצומצמים יותר מאלו שנהגו במקום בשנת 1910, תחת השלטון העותומאני.

ביום רביעי השבוע שבו ונסגרו שערי הר הבית בפני יהודים בשל חג אל־אסראא' ואל־מעראג' – ציון המסע הלילי של מוחמד ממכה למסגד אל־אקצה. גם שערי מערת המכפלה נסגרו ביום הזה, אבל בניגוד למערה – על סגירת הר הבית המשטרה כלל לא טרחה להודיע אלא אחרי שפעילי ההר היהודים עוררו גל מחאה. המשטרה, מתברר, לא ממש מוטרדת מכך שיהיו מי שיטרחו ויבואו ממרחקים במטרה לעלות אל ההר – על כל ההכנות ההלכתיות הכרוכות בכך – ובסופו של דבר ייתקלו בשער סגור.

ובמבט מקיף יותר: ערב עליית נתניהו לשלטון בשנת 96' פעל בהר הבית מסגד אחד בלבד, אל־אקצה בן 1,300 השנים. מאז נפתחו שלושה נוספים: באורוות שלמה, בשערי חולדה ובשער הרחמים. נתניהו גם שילש את גודלו של הווקף והעניק לירדן זכות וטו על כל פרט שנוגע להר ולמבואותיו. אפילו בניית גשר קבע בשער הלל (המוגרבים) נמנעה בגלל שהירדנים לא הסכימו. גם גלאי המתכות הוסרו בשנת 2017 משערי ההר בגלל התנגדות הממלכה השכנה.

אם ממשלה בישראל הייתה אוסרת על קיום ברית המילה אמות הסיפים כאן היו רועדות, אבל קשה לאתר גוף פוליטי או אפילו דמות בודדת שייאבקו ללא פשרות על מימוש חלום הדורות היהודי בדורנו בהר הזה

איש מהדרג הפוליטי, מהקבינט שדן בכך עד לעייפה, מכל שרשרת הפיקוד במשטרה עד לרמת מפקדי השטח, לא אמר לנתניהו "עד כאן", לא הניח את המפתחות כדי להרתיע את ראש הממשלה מלהסיר את הגלאים. איש גם איננו עומד בפני נתניהו כעת ומונע ממנו להשלים את הפקרת מתחם שער הרחמים לידי הערבים, או לחלופין: פועל כדי להעניק ליהודים את המגיע להם במקום הקדוש בעולם.

ערב ראש חודש ניסן תשע"ט, ערב בחירות 2019, בהר הבית מצפים לגאולה.

שערי ההר, השבוע

יועמ"שית משרד התרבות תוקעת את העברת הכסף למיזם סינון עפר הר הבית

גם בלי סיוע ממלכתי, יתחדש המיזם ביום שחרור ירושלים הקרוב בהר הצופים

לאחר הפסקה בת שנתיים, המיזם הארכיאולוגי של סינון העפר שהוצא בידי הווקף מהר הבית לפני כעשרים שנה עתיד להתחדש בקיץ הקרוב. אף שטרם התקיימו הבטחות הממשלה למימון המיזם, מנהליו נחושים להמשיך את מלאכת איתור השרידים הארכיאולוגיים הטמונים בעפר.

כזכור, בשנת 1999 נערכו באורוות שלמה שבהר הבית עבודות חפירה עצומות, בלתי חוקיות כמובן, בידי אנשי ראאד סלאח. מאות טונות של עפר רווי ממצאים ארכיאולוגיים הוצאו משטח ההר והושלכו בנחל קדרון הסמוך. מכיוון שמעולם לא נערכה חפירה ארכיאולוגית מוסדרת בהר הבית, הארכיאולוגים ד"ר גבי ברקאי וצחי דבירה (צויג) מאוניברסיטת בר־אילן ראו בשפכי העפר האלו הזדמנות יוצאת דופן לחשיפה ולמחקר של ממצאים ארכיאולוגיים מתוך אדמת הר הבית. בשנת 2004 הועברו שפכי העפר האלו מנחל קדרון למתחם בגן הלאומי עמק צורים שבין הר הזיתים להר הצופים, ובו הוקם מפעל של סינון העפר הזה.

במהלך הסינון התגלו כחצי מיליון ממצאים שזמנם מהתקופות הפרה־היסטוריות ועד ימינו, ובעיקר למן ימי הבית הראשון ואילך. המיזם המשיך להתנהל ברצף משנת 2005 ועד 2017 ובמסגרתו השתתפו בסינון יותר מ־200 אלף איש, המעורבות הציבורית הגדולה ביותר במחקר הארכיאולוגי בישראל ובעולם כולו.

לפני מעט יותר משנתיים נקלע המיזם לקשיי מימון, וראש הממשלה הבטיח בהצהרה ציבורית ובפגישה עם ראשי המיזם בשלהי 2016 שהמדינה תסייע במימון הפעילות החדשה. ובכן, ההבטחות טרם התממשו עד לרגע זה. ראש הממשלה אמנם הסמיך את רשות העתיקות ללמוד את צורכי המימון של מפעל הסינון, ורשות העתיקות מצידה אישרה אף היא לבסוף את מתווה ההצלה שלו, אלא שעד כה לא נפרטו הדברים לפרוטות המאפשרות בפועל את מימון המשך עבודת הסינון והמחקר.

לפני שנה בדיוק שלח מנכ"ל רשות העתיקות מכתב ללשכת ראש הממשלה ובו המליץ לממן את המחקר שיתפרש על פני חמש שנים ושעלותו מסתכמת בכ־9 מיליון שקלים, אולם הדברים הוסיפו להתעכב. לפני ארבעה חדשים קיבלו שרי הממשלה החלטה, שטרם אושרה באופן רשמי, לממן את מיזם הסינון בכחמישה מיליון שקלים, אך בפועל עצרה היועצת המשפטית של משרד התרבות, עו"ד הדס פרבר, את התהליך מסיבות שאינן ברורות. בין היתר ציינה שבשל תקופת הבחירות אין אפשרות לקדם אותו.

לדברי ד"ר גבי ברקאי, ממנהלי המפעל הארכיאולוגי, "לצערנו הרב הטיפול בנושא נעשה בעצלתיים וככל הנראה לא נזכה לקבל תמיכה ממשלתית כלשהי לפני הבחירות, וספק אם נצליח לקבל אותו לאחריהן. זו מציאות עגומה, אך כפי שעד כה הצלחנו להסתדר בלי תמיכה ממשלתית, אנו מאמינים שנצליח בעזרת תומכינו בארץ ובחו"ל להמשיך לפעול עד להשלמת כל צורכי המחקר".

הסינון יתחדש, אם כן, עם או בלי מימון ממשלתי בעוד כחודשיים, החל מכ"ח באייר (2.6), במיקום חדש – סמוך לאוניברסיטה העברית שבהר הצופים. הארכיאולוג צחי דבירה, ממנהלי המיזם מסביר: "נותרו עוד כ־30 אחוז משפכי העפר שאחסנו בגן הלאומי עמק צורים שטרם סוננו. מכיוון שראינו ששפכי העפר נתונים בסכנה של סחף וערבוב עם שפיכה בלתי חוקית של שפכי עפר נוספים ופסולת במקום האחסון, החלטנו לחדש את הסינון של יתרת העפר כבר עכשיו.

"כמו כן, נותרה גם כמות גדולה מאוד של עפר שטרם פונה מהר הבית ולאור האירועים בחודש הרמדאן האחרון, שבו בניגוד לפסיקת בג"ץ חפרו אנשי הווקף בערמות העפר שנותרו במזרח ההר, נוכחנו לראות שגם הוא נתון בסכנה. יש לסנן גם אותו לאחר גיבוש מתווה לפינוי מבוקר ומוסדר שלו אל מחוץ למתחם ההר".

ראשי מפעל הסינון מזמינים את הציבור הרחב להוסיף וליטול חלק בהצלת שרידי העבר והמורשת של הר הבית. מידע על השתתפות בפעילות הסינון אפשר למצוא באתר האינטרנט של המיזם.

צילום: לע"מ

ראשי מיזם הסינון בפגישה עם רה"מ, 2016

איסטנבול: ארדואן מפר את הסטטוס־קוו במקבילה הטורקית של הר הבית

הנשיא הטורקי שמרבה להתערב בעניינים בירושלים, מתכנן כעת להשיב את כנסיית איה סופיה העצומה והעתיקה לשמש כמסגד

אחרי 85 שנים שבהן פעלה כמוזיאון, כנסיית איה סופיה באיסטנבול תשוב כנראה בקרוב לשמש מסגד. נשיא טורקיה ארדואן התחייב בראיון טלוויזיוני שערך בימים האחרונים להחזיר את איה סופיה למאמינים המוסלמים. למעשה זהו צעד היסטורי בכיוון המנוגד לזה שבו צעד מייסד טורקיה המודרנית כמאל אטא־טורק, זה שבשנת 1934 הפך את איה סופיה למוזיאון כדי לנטרל את השאיפות האסלאמיות בעניין המבנה הזה ובכלל. השאיפות, אגב, לא חדלו בשנים שחלפו מאז. שוב ושוב נרשמו מחאות ותקריות זעם עקב התמורה ההיסטורית שחולל אטא־טורק במקום. עד כה, בכל 16 שנות שלטונו בטורקיה, דחה ארדואן את הדרישה להשיב את התפילות המוסלמיות למבנה הזה. הסירוב נמשך אפילו אחרי הפיגוע הרצחני במסגד בניו־זילנד לפני שלושה שבועות. כעת, כאמור, השתנו פני הדברים.

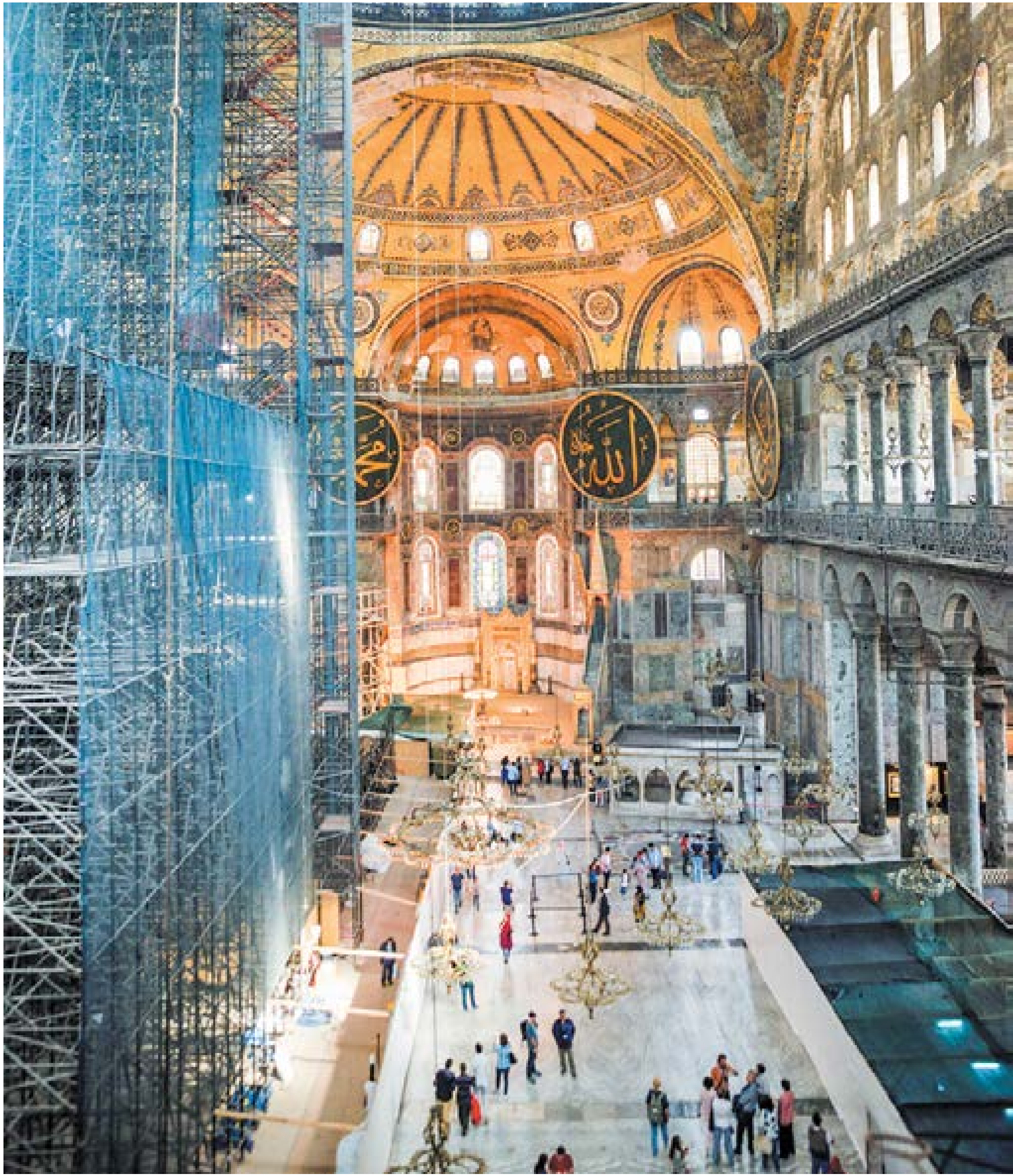
מדובר באחד המבנים המפוארים, העתיקים והידועים בעולם. איה סופיה נבנתה בידי הקיסר הביזנטי יוסטיניאנוס הראשון בבירתו קונסטנטינופול – היא איסטנבול, ונחנכה בשלהי שנת 536. ביוונית היא מכונה אַגִיָה סוֹפִיָה ופירושה "כנסיית החוכמה הקדושה", ואילו ההגייה המקובלת "איה סופיה" היא טורקית. מאז סיום בנייתה ולמשך כאלף שנים – עד שנבנתה קתדרלת סביליה – הייתה זו הכנסייה הגדולה בעולם. הכנסייה נחנכה פעם נוספת בשנת 563 אחרי שהכיפה נבנתה מחדש והוגבהה לגובה 55.6 מטר. לאחר שראה את המבנה גמור הכריז יוסטיניאנוס: "ניצחתי אותך, שלמה!" והתכוון לבית המקדש הראשון.

לאחר כיבוש העיר בידי הסולטן העות'מאני מהמט השני בשנת 1453, הפכה הכנסייה למסגד. ציורי הקיר והפסיפסים שבה כוסו טיח והמבנה עבר התאמה ליעודו החדש. כך, כאמור, עד לנפילת האימפריה העותמאנית ועליית אטא־טורק במאה העשרים.

"איה סופיה לא תהיה לנצח מוזיאון" הבטיח ארדואן בריאיון המדובר. "היא תונצח כמסגד. זו הציפייה של עמנו ושל העולם המוסלמי. האנשים שלנו השתוקקו לראות את איה סופיה כמסגד כבר שנים", הוסיף. השינוי המתוכנן צפוי לעורר על ארדואן כעס בין־לאומי בלתי מבוטל, בין השאר מצד היוונים שרואים באיה סופיה כנסיה יוונית־אורתודוכסית. בריאיון המדובר, אגב, הגדיר ארדואן את הפיכת האתר למוזיאון בידי אטא־טורק במילים "טעות גדולה".

הסבת המוזיאון למסגד עלולה גם לסכן את מעמדה של איה סופיה כאתר מורשת עולמית מטעם אונסק"ו. האם ארדואן מוטרד מכך? נראה שלא ממש. הישראלים יכולים ללמוד שיעור חשוב בעניין הזה מהשליט הטורקי. ככלות הכול, אם מותר לטורקים לחדש את ימי האסלאם כקדם באיסטנבול, מדוע לממשלת ישראל אסור לפעול בצורה דומה בהר הבית בירושלים?

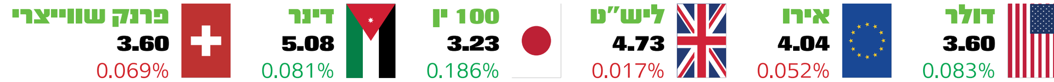
צילום: שאטרסטוק

"הציפייה של עמנו ושל העולם המוסלמי". כנסיית איה סופיה

כלכלה

עורך: ישי פלג

שבת בטבע. חניוני רשות הטבע והגנים יוכשרו גם לציבור הדתי ויציעו עירוב, פלטות שבת ומחמים, אזור להדלקת נרות ועוד. לכמה מהחניונים יובאו גם ספרי תורה לטובת תפילות השבת. זאת, לדברי מנכ"ל הרשות שאול גולדשטיין, "לאור ביקוש הולך וגובר בקרב קהל שומר שבת". חניון הלילה חוות משמר הכרמל החל לפעול במתכונת שבת, ולאחר פסח יותאמו חניונים נוספים בגנים הלאומיים ירקון, מצדה מערב, תל ערד ואשקלון **(יאיר קראוס)**

נהגי אוטובוסים מאיימים: נשבות ביום הבחירות

ההסכם להסדרת שכרם אושר באוצר אך הוא תקוע בוועדת הכספים ■ שביתה תפר את ההבטחה הממשלתית ל"נסיעה בינעירונית חינם ביום הבוחר"

שירית אביטן כהן

נהגי חברות האוטובוסים הפרטיות מאיימים להשבית את קווי התחבורה ביום הבחירות וכן במהלך חג הפסח, משום שהממשלה מסרבת לאשר את ההסכם להסדרת שכרם.

חברות קווים, מטרופולין, אפיקים, סופרבוס, אגד תעבורה, נתיב אקספרס, דן בדרום ודן באר־שבע חתמו על הסדר עם משרד האוצר, שלפיו יעלה שכרם של הנהגים ל־43 שקלים לשעה. החברות החלו כבר להעלות את שכר הנהגים בהתאם למתווה, והודיעו כי אם הוא לא יאושר הן יורידו את השכר בחזרה ל־39 שקלים לשעה, עד שיאושר התקציב הנוסף בוועדת הכספים.

ההסכם אושר כבר במשרדי האוצר והתחבורה בתחילת חודש פברואר, אך לא קיבל אישור להעברה תקציבית מיוחדת בוועדת הכספים בשל פיזור הכנסת ולכן טרם מומש.

ועדת ההסכמות, שהוקמה במטרה לקבוע מתי תכונס ועדת הכספים בתקופת פגרת הבחירות, מסרבת לאשר את הכינוס בשביל אישור ההסדר שנחתם עם הנהגים.

בשל איום הנהגים והעיכוב המתמשך פנה יו"ר ועדת הכספים ח"כ משה גפני לוועדת ההסכמות וביקש את אישורה. במכתב ששלח למזכירת הכנסת כתב בין השאר: "בשל הדחיפות הרבה של הנושא, ומכיוון שהממשלה לא פנתה בעצמה לוועדת ההסכמות – האישור להעלאת הנושא בוועדת הכספים דחוף".

"קוראים למדינה להתערב". תחבורה ציבורית בפתח־תקווה צילום: נתי שוחט, פלאש 90

ואולם, הוועדה החליטה באופן גורף שלא יאושרו העברות בשבוע שלפני הבחירות.

מהחברות נמסר כי "ההסדר כולל גם היבטים כספיים שאמורים למנוע קריסה כלכלית של מפעילי התחבורה הציבורית. אם ההסדר לא יאושר בימים הקרובים, יש חשש כבד ליציבות הענף".

נציג ארגון נהגי האוטובוסים יוני קריספין מסר ש"נהגי האוטובוסים בישראל, אשר בידיהם מופקדים חייהם של אזרחים רבים שתלויים בתחבורה הציבורית, סובלים כבר שנים מתנאי העסקה ירודים ומשכר שלא הולם את אופי העבודה התובעני. אנו קוראים למדינה ולשר האוצר להתערב מיד כדי למנוע את הפגיעה האנושה בנהגים ובציבור הנוסעים. לא נהסס לשבש את התחבורה הציבורית אם המדינה לא תקיים את התחייבויותיה".

לפני עשרה ימים הודיעה ועדת הבחירות המרכזית בשיתוף משרד התחבורה כי שירותי הנסיעה בתחבורה הציבורית הבינעירונית ביום הבחירות, כולל קווי רכבת ישראל, יהיו פתוחים לציבור הרחב. הנסיעה חינם תתאפשר מהשעה 20:00 ביום שלפני הבחירות ועד לתום פעילות התחבורה הציבורית ביום הבחירות.

מנכ"לית ועדת הבחירות המרכזית עו"ד אורלי עדס אמרה אז כי היא מצפה שהיוזמה שנקטה הוועדה להקל על אזרחי ישראל להגיע לקלפי בנוחות ובבטיחות תסייע גם למי שמרוחקים מהקלפי שהם רשומים בה, ותעודד אותם "לממש את זכותם וחובתם להצביע בבחירות לכנסת ה־21".

טקס השבעתו של נגיד בנק ישראל אמיר ירון צילום: יונתן זינדל, פלאש 90

ריקי ממן

אין כיסוי להבטחות

רבות מהמפלגות שיתמודדו בבחירות מציעות הרחבה של תקציבי הבריאות, החינוך, התחבורה, הדיור, הרווחה, ועוד. מוטב שכל ראשי המפלגות האלו יקראו את דו"ח בנק ישראל שפורסם השבוע, הקובע כי לרבות מההבטחות האלה אין כיסוי. ממשלת ישראל נמצאת במשיכת יתר, וככל הנראה תצטרך לקצץ בשירותים שהיא מעניקה לאזרח – בטח לא להוסיף עליהם.

הגירעון התקציבי הוא, בפשטות, הפער בין הוצאות הממשלה להכנסותיה. לממשלה יש יעד גירעון שהיא מחויבת לעמוד בו לפי חוק הפחתת הגירעון והגבלת ההוצאה התקציבית תשנ"ב־1992. בנק ישראל הוא האחרון בשורה של גורמים מקצועיים המזהירים מפני החריגה הצפויה מיעד הגירעון בשנה הקרובה.

גירעון הממשלה הגיע לרמה גבוהה של 3.5 אחוזים מהתוצר, אף שיעד הגירעון שהממשלה מחויבת אליו בחוק הוא 2.9 אחוזים. לקראת סוף 2018 הזהירו במשרד האוצר כי הגדלת ההוצאות מעלה חשש לפריצת היעד, ואף כי שר האוצר כחלון הודיע בסוף 2018 כי הממשלה עמדה ביעד הגירעון, קיים חשד שהדבר נעשה באמצעות הקדמת הכנסות מ־2019 ודחיית הוצאות גדולות לשנה הבאה. אלה כמובן לא נעלמו. לממשלה הבאה צפוי בור תקציבי של כ־12 מיליארד שקלים, שהיא תצטרך לכסות בקיצוצים בתקציב או בהעלאת מיסים.

דו"ח בנק ישראל מבקר את הממשלה על מדיניות מרחיבה ללא כיסוי: "העובדה שהממשלה הרחיבה בשנים האחרונות את ההוצאות, ובד בבד הפחיתה את שיעורי המס הסטטוטוריים, פרעלת להגדיל את הגירעון המבני לרמה שאין זה רצוי כי תתקיים לאורך זמן", כותב נגיד הבנק פרופ' אמיר ירון בפתח הדו"ח, וקובע: "הסיכונים הגלומים במצב זה יחמירו, אם קצב הצמיחה יואט".

השנים האחרונות היו מצוינות מבחינה כלכלית: צמיחה יציבה, גידול בהשקעות ותעסוקה מלאה. שנים טובות הן הזדמנות לממשלה לצמצם את החוב הציבורי כך שאם יגיע משבר, המדינה תהיה ערוכה להתמודד איתו באמצעות הזרמת כספים לתמרוץ הכלכלה. כך נהגו רוב מדינות ה־OECD, והצליחו לצמצם את החוב הציבורי שלהן בשנים האחרונות.

אבל ממשלת ישראל בחרה בדרך ההפוכה: במקום לצמצם את הגירעון בחר כחלון (באישור הממשלה) להגדיל אותו. בארבע השנים האחרונות הועלה יעד הגירעון שלוש פעמים, עד לרמה השאפתנית של 2.9 אחוזים. כחלון עשה זאת דווקא בשנים של הכנסות גבוהות במיוחד ממיסים, כתוצאה מאקזיטים גדולים של חברות כמו מובילאיי וממבצעי גביית מיסים. כלומר, אף שלממשלה היה יותר כסף מהצפוי, היא החליטה לקחת עוד הלוואות.

בכספים האלו מומנו תוכניות הענק של השר כחלון – "נטו משפחה", "נטו תעשייה", "נטו מכסים" ושאר הטבות לאזרחים ולקבוצות. המשך התוכניות האלה מוטל בספק לנוכח הגירעון התופח. גם ההבטחה להגדלת קצבת הנכות, שלא הוגדר לה מימון תקציבי, תישאר כנראה על המדף.

החגיגה עומדת להיגמר. נגיד בנק ישראל מזהיר את הממשלה לעמוד בהתחייבויותיה ולחזור לתוואי גירעון יורד, שכן "שנים רעות תגענה, וכשלא חוסכים בשנים הטובות, ישראל תתקשה לעמוד בשנים הרעות". לפי הבנק, אם תפרוץ חלילה מלחמה גדולה שתדרוש הקצאת משאבים, או שישראל תיכנס למיתון או משבר פיננסי – ממשלת ישראל תהיה מוגבלת מאוד באמצעים שלרשותה. "במקרים קיצוניים יותר תידרש להפעיל צעדים קשים של העלאת מיסים ומדיניות צנע. כאשר אלה ננקטים בתקופת משבר פיננסי, משמעם פגיעה ניכרת בחיי היומיום של האזרחים".

הנגיד ממשיך וקובע כי "צעדים כאלה יסיגו אחורה את ההישגים הכלכליים הגדולים של העשור: הם יורידו את דירוג האשראי של ישראל, יגדילו את תשלומי הריבית שהמדינה משלמת, וישפיעו על תקציב המדינה ועל השירות לאזרחים". לכל אלה משמעויות מרחיקות לכת. האיתנות הכלכלית של ישראל היא חלק חשוב ממדיניות החוץ שלה, והיא קריטית לשמירת היציבות בסביבת איומים ביטחוניים.

מוטב כי הממשלה הבאה תקשיב לעצת נגיד הבנק ותפעל "להנהיג שינויים בסדרי העדיפויות שלה, וכן תעלה את ההכנסות ממיסים".

מדע

דף הפייסבוק של מפלגת השלטון ההודית, בראשות נרנדרה מודי צילום: איי.פי

לקראת הבחירות בהודו, פייסבוק מחקה מאות חשבונות "מזויפים"

עמוד עם 2.5 מיליוני עוקבים נחשד שהופעל כזרוע של מפלגת השלטון, והוסר מהרשת. כך גם מאות עמודים התומכים באופוזיציה

ג'ואנה סלייטר
The Washington Post

פייסבוק מחקה מאות עמודים וחשבונות ימים אחדים לפני תחילת הבחירות הכלליות בהודו, בטענה שהם היו חלק ממאמץ מתואם להטעות את המשתמשים במדינה.

לדף הפופולרי ביותר שהוסר, "העין ההודית", היו יותר מ־2.5 מיליון עוקבים, והוא סיפק זרם תמידי של תוכן לטובת מפלגת השלטון, בהראטיה ג'אנטה. הרשת החברתית גם הסירה 687 עמודים וחשבונות שקושרו לאנשים המזוהים עם מפלגת הקונגרס, המובילה את האופוזיציה בהודו.

כ־900 מיליון הודים זכאים להצביע בבחירות, שייערכו בהדרגה, מ־11 באפריל ועד 19 במאי. ככל שהתקרב מועד ההצבעה גבר החשש מהתפשטות מידע כוזב דרך הרשתות החברתיות.

בהודו יש כ־300 מיליון משתמשי פייסבוק, המספר הגבוה ביותר מבכל מדינות העולם, והמדינה היא גם השוק הגדול ביותר לשירות ההודעות ואטסאפ, שהוא גם כן בבעלות פייסבוק.

בעקבות ביקורת חריפה שנמתחה עליה לאחרונה חיזקה פייסבוק את הפיקוח שלה על פרסומים פוליטיים והתחייבה לנקוט צעדים להתמודדות עם "פייק ניוז".

החברה אף הציגה צעדים לריסון הפצת שמועות בוואטסאפ, בעקבות גל אלימות המונים בהודו בשנה שעברה שגבה את חייהם של כמה בני אדם.

"הבחירות ההודיות הן בראש סדר העדיפויות של פייסבוק", אמר סאמיד צ'אקרברטי, אחראי ניהול המוצר בתחום האמינות האזרחית בפייסבוק, בביקור בניו־דלהי בשבוע שעבר. הוא הוסיף שהחברה הקימה צוות מיוחד המוקדש לבחירות ההודיות, בצעד "נדיר ויוצא דופן".

"ניקיון" העמודים והמשתמשים השבוע היה הנרחב ביותר אי־פעם בהודו. המחיקות לא נעשו בגלל התוכן שהפיצו הדפים, אלא משום שהאחראים עליהם השתמשו בחשבונות מזויפים כדי "להטעות אחרים בנוגע לזהותם האמיתית" ופעלו בתיאום זה עם זה – כך טען נתניאל גלייכר, ראש מדיניות אבטחת הסייבר של החברה.

מפייסבוק נמסר שגורמים הקשורים ליחידת טכנולוגיית המידע של מפלגת הקונגרס האופוזיציונית השתמשו בחשבונות מזויפים כדי להפיץ תוכן פוליטי ולהגביר את ההתעניינות.

מפלגת הקונגרס הגיבה בטוויטר ואמרה שהדפים הרשמיים שלה, או הדפים המנוהלים בידי מתנדבים אמיתיים בתיאום עם המפלגה, לא הושפעו מהצעד של פייסבוק.

בצידה השני של המפה הפוליטית בהודו, כאמור, הסירה פייסבוק את העין ההודית, עמוד שהאדיר את ראש הממשלה נרנדרה מודי ומתח ביקורת על מפלגת הקונגרס. מפלגתו של מודי הפיצה יישומון בעל אותו השם.

פייסבוק מסרה שהאנשים שעומדים מאחורי הדף ניסו להסתיר את זהותם האמיתית, אך היו קשורים לחברת הטכנולוגיה Silver Touch, ממדינת גוג'אראט בהודו.

דיווחים בתקשורת ההודית קשרו בעבר את החברה לחוזים ממשלתיים. מנהליה לא מסרו כל תגובה.

"העובדה שיחידים בעלי מניעים פוליטיים משני הצדדים נקטו טקטיקות כאלו היא מטרידה", כתבו קנישק קארן ובן נימו מהמעבדה למחקר פלילי של המועצה האטלנטית. "היא מעידה שההתנהגות הלא־אותנטית עלולה להיחשב יותר ויותר כחלק הכרחי בקמפיין פוליטי".

לצד ה"ניקיון" ברשת ההודית, פייסבוק אף הסירה יותר מ־100 עמודים, משתמשים וקבוצות שנמצאו קשורים לעובדי זרוע יחסי הציבור של צבא פקיסטן, שניסו להסתיר את זהותם.

ג'ונתן מאלץ, The Washington Post

דוקטור, מתי אתה מתכונן לפרוש?

מספר הרופאים שממשיכים לעבוד לאחר גיל 65 בעלייה מתמדת ■ החשש מפני ירידה בתפקודם הוא לגיטימי

"מתי אתה מתכוון לפרוש, דוקטור?" זו שאלה שהייתי שומע כמה פעמים בשבוע. כשהיא לא זכתה לתשובה מספקת, הייתי מקבל שאלה דומה בביקור הבא: עוד כמה זמן אתה מתכנן לנסוע את הנסיעה היומית הזאת? המטופלים שלי ידעו שמכרנו את ביתנו ועברנו לדירה קרובה יותר לעיר, מה שהוביל לנסיעה יומית של 45 דקות אל משרדי בפרברים.

כשהייתי בסוף שנות השישים לחיי, עבדתי כרופא משפחה באותה עיר כמעט 40 שנה. טיפלתי בכמה דורות של בני אותן משפחות. במשך תשע השנים האחרונות, עבדנו שותפי ואני בקליניקה פרטית. דאגתנו הייתה לרווחת המטופל, ולא לחברת הביטוח; סיפקנו טיפול מיידי במרפאה וביקורי בית, ולא היה לחץ בזמן פגישה עם חולה. זו הייתה דרך נהדרת לעסוק ברפואה.

אבל בשנת 2016, שותפי בן ה־72 רצה לפרוש. החלטתו גרמה לי לשקול מחדש את כוונותיי. הגעתי למסקנה שאני לא רוצה לנהל מרפאה בעצמי, והגיע הזמן שגם אני אעזוב. לאחר חיפוש ארוך מצאנו מישהו שאנחנו בוטחים בו, והוא קנה את המרפאה והחל לטפל במטופלים שלנו.

הגיל החציוני לפרישה לרופאי משפחה הוא 65, לפי דו"ח של האקדמיה האמריקנית לרופאי משפחה. אבל מספר הרופאים מעל גיל 65 שפעילים בתחום הוכפל פי ארבעה מ־1975 עד 2013. בשנת 2016, פדרציית הוועדות הרפואיות האמריקנית דיווחה שמספר הרופאים המורשים הפעילים מגיל 70 ומעלה הוא 94,969. גם אני במועדון הזה.

המציאות היא כזו: ככל שהרופא שלכם מזדקן, כך סביר יותר שתתחילו לתהות אם הוא עדיין מוכשר ומעודכן בשיטות העבודה המומלצות, ואם הגיע הזמן לסיים את מערכת היחסים ולמצוא מישהו חדש. זהו חשש לגיטימי. בתי חולים התמודדו עם הבעיה הזאת במשך שנים רבות. מצד אחד, לעיתים קרובות רופאים מזדקנים הם בתפקידי מפתח בבתי החולים. מצד שני, בתי החולים מחויבים לשמור על בטיחות מטופליהם.

בשנים האחרונות החילו בתי חולים מבחני חובה לרופאים מעל גיל 70 הבודקים את היכולות הקוגניטיביות שלהם וכן את הבריאות, הכוח, המיומנויות המוטוריות, זמן האיזון וזמן התגובה שלהם ועוד. קשה יותר להבחין באובדן הכישורים אצל רופאים פרטיים, שיש להם מעט קשרים עם בתי חולים או עמיתים שיכולים לשים לב לשינויים מדאיגים. בנוסף, יעילות המבחנים בבתי החולים לא נבדקה במחקרים.

בכל מקרה, קשה להעריך את יכולות הרופא. אני מכיר רופא בשנות השבעים לחייו שסובל מאובדן זיכרון בזמן האחרון. הוא כבר לא יכול לטפל בכספים שלו בעצמו. אבל הזיכרון שלו לטווח רחוק מושלם, ולפי כל מדד הוא נשאר רופא מוכשר. הוא עדיין מטפל בחולים, מקבל הפניות ומעביר הרצאות. הוא נהנה מעבודתו ואינו מוכן להפסיק. אין מנגנון שיגרום לו להפסיק.

כמה מעמיתיי הגבילו את שיטות העבודה שלהם ככל שהתבגרו. הם כבר לא משתתפים בניתוחים מורכבים או ארוכים, ומקצתם אף הפסיקו לנתח לחלוטין מכיוון שהם מרגישים שאינם מיומנים כפי שהיו פעם. הם עובדים פחות שעות, ומפחיתים את רמות הלחץ שלהם. האמצעים האלה עשויים לאפשר להם לעבוד במשך עוד כמה שנים.

הכחשה היא כוח עצום כשמדובר בהכרה של אדם בהיחלשותו הקוגניטיבית. רופאים אינם שונים מהבחינה הזאת, במיוחד בהתחשב בכך שהרפואה היא זהות ושליחות בעבורם, ולא רק עבודה.

בעבר שאלו אותי חברים איך הם יכולים להעריך אם הרופא המזדקן שלהם צריך להפסיק לעבוד ברפואה. יש כמה דגלים אדומים: למשל, כשרופא שהכרתם שנים רבות אינו זוכר אתכם, או מתבלבל ביניכם ובין מטופל אחר לעיתים קרובות, או מתייחס אליכם בביטול ובחוסר סבלנות שלא כהרגלו. או, למשל, כאשר אתם זוכים למענה מבולבל לשאלותיכם. או שהרופא שוכח שוב ושוב לעשות דברים שהבטיח לעשות. או שהוא מפנה אתכם לרופא מקצועי אחר שוב ושוב, ונראה לא בטוח בשימוש במכשירים.

בסופו של דבר, חשוב לסמוך על האינסטינקט. אם אתם לא מרגישים בנוח עם הרופא שלכם, מצאו אחד חדש, לא משנה כמה זקן או צעיר הרופא הנוכחי. זה באמת צריך להיות פשוט.

כיום אני בן 70 ועובד במשרה חלקית במרפאה. אני אוהב להיות רופא ואני אוהב את העבודה שכרוכה בכך. מוחי חד ובריאותי טובה, ותקוותי היא שגילי מאפשר לי לרכוש יותר חוכמה, חמלה, עמידות וסובלנות. הרופא שלי עצמי הוא בן יותר מ־65, ועדיין מופיע ברשימות "הרופאים הטובים ביותר" המקומיות, כי יש לו שיפוט טוב, מאגר עמוק של ידע, יחס נהדר למטופלים ותכונות אחרות שהופכות אותו לרופא נפלא. לתחושתי, זה מה שכולם צריכים לחפש אצל כל רופא בכל גיל.

דרושים

מודעות דרושים ואבל עד יום חמישי ב-14:00 • 072-2332255 • office@simnet.co.il

קיט ונופש

בית מאיר

מתחם נופש מדהים. 2 דירות מאובזרות. 8 חדרים. 27 מיטות. חצר גדולה + בריכה גדולה ומחוממת. פועלת כל השנה. להשכרה גם ללא הדירה. החל מזוג עד 50 איש. פרטים: 0552275344. 1agamaim@gmail.com אתר agamim.com (50600)

רמת הגולן

אורחאן בגולן בתי נופש גדולים, מסודרים, נקיים וממוזגים של מיכאל בן חורין במושב נוב שבגולן. מתאים למשפחות ברוכות ילדים. חדר אוכל מפואר ובריכת שחיה מאובטחת. הולם אירועי המשפחה המורחבת. טל' 050-5398983 דוא"ל benorin48@gmail.com צילומים בפייס ובגוגל: אורחאן בגולן. (57353)

דרושים

דרוש סטודנט בוגר לימודי סיעוד שייתן שיעורים פרטיים לסטודנט לסיעוד שנה א' באזור בית וגן ירושלים 0537606991 0543488060 (57917)

למסגרת טיפולית לבנות/ים באזור הצפון דרוש/ה מנהל/ת בעל/ת תואר בעבודה סוציאלת או פסיכולוגיה או חינוך. תינתן עדיפות לתואר שני. קו"ח למייל rlamishpacha@gmail.com (59007)

למרכז חירום חרדי לילדים בסיכון בירושלים דרושים בני שירות אזרחי עבודה טיפולית מאתגרת שמלווה בהדרכה מקצועית לפרטים ניתן להתקשר 025861763 או לפנות במייל mi-oz@neto.net.il (59004)

מזל טוב
לאורי נח
ולמשפחתו משוהם
לרגל בר המצווה

מחפש/ת עבודה
עם שליחות חינוכית וציונית?

לאולפנת בקעת הירדן דרוש/ה לשנת הלימודים תש"פ

// רכז/ת פדגוגית

תיאור התפקיד:
- ניהול פדגוגי של צוות ההוראה
- ריכוז וניהול הבגרויות
- הובלה ויוזמה של תהליכים פדגוגים באולפנה
- אחראיות וריכוז הצרכים הפדגוגים השונים של התלמידות
- לקיחת חלק בצוות הניהול של האולפנה

דרישות התפקיד:
- ניסיון בהוראה ובהגשה לבגרויות
- ניסיון בריכוז מקצוע או פדגוגיה
- ראש גדול ומוכנות לעבודה מאתגרת ואינטנסיבית

// מורה למגמת פיסיקה

דרישות התפקיד:
- ניסיון בהגשה לבגרות בפיסיקה

// מנהלת פנימיה

דרישות התפקיד:
- יכולת הובלת תהליכים חינוכיים וחברתיים
- הנעת צוות הפנימייה וניהולו
- ראש גדול
- נסיון בעולם הפנימייה יתרון
- מגורים במקום

// מדריכות

דרישות התפקיד:
- ראיה חינוכית
- יכולת הובלת שכבה
- נסיון בעולם הפנימייה יתרון
- מגורים במקום

קורות חיים יש לשלוח לכתובת:
ulpanathbika@gmail.com
המודעה מופנית לזכר / נקבה

למועצה המקומית באר יעקב דרושים/ות

1.	קב"ט/ית מוסדות חינוך 100% משרה - מכרז מס' 3/19
2.	רכז/ת משפחות-קידום נוער אתיופי 100% משרה - מכרז מס' 8/19
3.	רכז/ת מנהיגות נוער יישובי 100% משרה - מכרז מס' 7/19
4.	מדריך/ה לקידום נוער 27.70% משרה - מכרז מס' 9/19
5.	רכז/ת מעורבות חברתית - תחום צעירים 100% משרה - מכרז מס' 10/19
6.	מנהל/ת ספרייה 100% משרה - מכרז מס' 11/19
7.	רכז/ת לתכנית מרחב לקידום תעסוקת צעירים במצבי סיכון %50 משרה - מכרז מס' 19/12
8.	מדריך/ה מועדונית טיפולית 2 משרות 33% כל אחת - מכרז מס' 13/19
9.	אם בית לבית חם לנערה 33% משרה - מכרז מס' 14/19
10.	מדריך/ה בבית חם לנערה 20% משרה - מכרז מס' 15/19
11.	עו"ס מט"ל 66% משרה - מכרז מס' 16/19
12.	רכז/ת "נתיבים להורות" 66% משרה - מכרז מס' 2/19
13.	עו"ס טיפול בנפגעי התמכרות 75% משרה - מכרז מס' 6/19
14.	עובד/ת מחלקת מים וביוב 100% משרה - מכרז מס' 5/19
15.	מזכירי בי"ס 2 משרות לפי 50% משרה כל אחת - מכרז מס' 17/19

*מועמד אשר לא יצרף לקו"ח תעודות, לא תיבדק מועמדותו ותיפסל על הסף.
קורות חיים, המלצות ותעודות יש להגיש לאגף משאבי אנוש במועצה המקומית באר יעקב
רח' זבוטינסקי 1, באר יעקב או במייל michrazim@b-y.org.il וזאת עד תאריך 25.4.19
דרישות המשרה ותנאי הסף - באתר המועצה המקומית באר יעקב לבירורים ושאלות נוספות לטל' 08-9785307

פרסום במדור עסקים
במחירי מבצע
072-2332255
Office@simnet.co.il

פרסום במדור הכרויות
במחירי מבצע
072-2332255
Office@simnet.co.il

לביה"ס התיכון (ו'-יב') והיסודי (א'-ה') היהודי **"כרמל"** בהונג קונג
דרושים מורים להוראת מקצועות העברית והיהדות

תנאים מעולים למתאימים | אנגלית ברמה טובה - חובה
תואר אקדמי או תעודת הוראה - חובה

הצטרפו אלינו לחוויה חינוכית בקהילה יהודית תוססת וייחודית בדרום מזרח אסיה!

קו"ח יש לשלוח באנגלית למייל: Hr@carmel.edu.hk
עד לי' בניסן, התשע"ט, 15/4/19
פרטים נוספים על דרישות התפקיד באתר בית הספר:
www.carmel.edu.hk

דַרְכָּא DARCA SCHOOLS
מועצה אזורית עמק המעיינות

לבית הספר העל יסודי שק"ד דרכא עמק המעיינות
דרוש/ה מנהל/ת בית ספר על-יסודי

דרישות סף לתפקיד:
1. ניסיון הוראה בפועל של 5 שנים לפחות בחטיבה עליונה
2. תואר אקדמי שני ממוסד מוכר להשכלה גבוהה
3. רישיון הוראה קבוע 4. הכשרה לניהול בית ספר

דרישות נוספות:
5. יכולת מנהיגות והובלת צוות 6. ניסיון והצלחה מוכחת בניהול חינוכי
7. יוזמה בהובלת חדשנות חינוכית 8. אוריינטציה קהילתית
9. דמות תורנית שתקדם את בית הספר ברוח החמ"ד

המנהל/ת יוביל/תוביל את קהילת בית הספר ברוח של שוויון הזדמנויות ומתן מענים פדגוגיים וחינוכיים תוך חתירה להישגיות לימודית ומצוינות אישית, עידוד סקרנות ואהבת הדעת, חינוך למחויבות חברתית וערכית, אזרחות פעילה ותרומה לקהילה.

קורות חיים, בצירוף תעודות והמלצות יש להעביר עד ליום ו' בניסן תשע"ט, 11/4/2019 לדואר אלקטרוני: darca.cv@darca.org.il
• מועמדים שימצאו מתאימים יוזמנו לועדת מכרזים •

המועצה המקומית באר יעקב
פנייה לקבלת מידע 2019
בנושא רכישת מערכת מידע לגיוס ומיון כ"א אינטרנטית

מועצה מקומית באר יעקב (להלן: "המועצה") מעוניינת לרכוש מערכת מידע לגיוס כ"א אינטרנטית.
המערכת תאפשר הגדרת התפקידים במועצה כולל הפרמטרים הרלוונטים לצורך בחינת המועמדים.
מפרט הדרישות המלא באתר המועצה.
את ההצעה יש להגיש במייל : michalb@b-y.org.il עד לתאריך 18.4.19.
לשאלות והבהרות ניתן לפנות בדוא"ל yair@b-y.org.il .
בברכה ניסים גוזלן, ראש המועצה

הלוח מופיע גם באתר
מקור ראשון
www.makorrishon.co.il

מועצה אזורית גוש עציון בית ישראלי 50

למועצה אזורית גוש עציון
דרוש/ה
עובד/ת סוציאלי/ת לחוק נוער

יתרון לבעל/ת ניסיון והכשרה בתחום או נכונות לצאת להכשרה בתחום תוך שנתיים מתחילת העסקה

קורות חיים ותעודות המעידות על השכלה יש להעביר ל: maliby@gush-etzion.org.il עד לתאריך 30.4.2019

בס"ד

לבית החינוך השש שנתי אמי"ת בר אילן נתניה
דרוש/ה מנהל/ת

דרישות התפקיד ומסמכי המכרז באתר רשת אמי"ת
קו"ח לדוא"ל orab@amit.org.il
עד טז ניסן 21/4

רשת אמי"ת | המכבים 28 פתח תקווה | טל 03-9123123 | www.amit.org.il

על פי חוק מודעה זו מופנית לגברים ונשים כאחד

מועצה אזורית שומרון
מכרז חיצוני

מנהל/ת מחלק/ת רשות ההסעות
מנהל/ת חשבונות
פקיד/ת שכר
רכז/ת תחום ליווי כלכלי בבתי הספר בשומרון

הצעת עבודה

רופאים/ות למרכזי רפואה דחופה (מלר"ד) בגב ההר ובצפון השומרון

פרטי המשרה מפורסמים באתר האינטרנט של המועצה www.shomron.org.il תחת הכותרת "לוח דרושים ומכרזים".
פניות בצירוף קורות חיים ותעודות יש להגיש לאגף משאבי אנוש באמצעות "טופס הגשת מועמדות" המופיע במכרז.
לבירורים: ortalr@shomron.org.il

דרוש/ה
מנהל תיקי לקוחות לעיתון מקור ראשון

משרה מלאה
ראש גדול • אמינות • תחרותיות
ניסיון קודם במכירות - יתרון

שליחת קו"ח: udil@makorrishon.co.il

בס"ד

אולפנית בר אילן

לאולפנית בר אילן נתניה דרושים:

רב בית ספר
לחטיבה העליונה

דרישות:
איש חינוך מוביל דרך תורנית ורוחנית, בעל יחסי אנוש מעולים, עם ניסיון עשיר בחינוך הפורמלי והבלתי פורמלי ונכונות לעבודה מאומצת

מחנכת באולפנית
חטיבת ביניים / חטיבה עליונה

אם החינוך הוא חלק בלתי נפרד מאישיותך ואהבת התלמידות בראש מעיינך, אם את בעלת ראש גדול ויכולת הובלת צוות ואינך חוששת מעבודה מאתגרת ומספקת, מקומך איתנו.

רק מועמדות מתאימות תיענינה
שליחת קו"ח במייל: y9086725@gmail.com

מודעות אבל/אזכרה

ישיבת הר עציון

רבני הישיבה, בוגריה ותלמידיה משתתפים בצערה ובאבלה הכבד של משפחת באומל עם הבאתו של בנה, תלמידנו האהוב

רב-סמל
זכריה שלמה באומל הי"ד
(מחזור י"א)

בן יונה ז"ל ומרים באומל תבדל"א

לקבר ישראל

ת.נ.צ.ב.ה

לעיתון **מקור ראשון**

דרוש/ה להחלפה בחל"ד
מנהל/ת מדיה והפקה

בניית לייאאוט העיתון והפקת מודעות
עבודה מול עורכי המערכת וצוות מכירות
ובשיתוף עם צוות הסטודיו.

- עבודה בירושלים
- משרה מלאה עם גמישות
- ניסיון קודם בהפקה - יתרון

קו"ח למייל: avitalt@makorrishon.co.il

נדל"ן

מודעות לוח עד יום רביעי ב-16:00 • 072-2332255 • office@simnet.co.il

מכירה

ירושלים

ון דייק נכסים
תיווך וניהול נדל"ן
050-7372710

בנחלאות:
במיקום מיוחד ושקט מאוד, דירת 3.5 חדרים מסודרת, עם 2 מרפסות סוכה, הדירה שקטה מאוד, ומושכרת כרגע ב-6000 ש"ח
2.050.000 ₪
ון דייק נכסים
איתן- 0525254063
(59057)

בבקעה:
בבניין מטופח דירת 3 חדרים משופצת ויפה, קומה רביעית עם מעלית, הדירה עורפית ושקטה מאוד, נוף ירוק לפארק, מצוינת למגורים וגם להשקעה.
1.790.000 ₪
ון דייק נכסים
איתן- 0525254063
(59056)

ברסקו:
בקומה ראשונה, דירת 5 חדרים משופצת קומפלט, 3 כיווני אוויר, נוף לגן הבוטני, מרפסת סוכה, מטבח גדול, מחסן שמשמש כיחידת דיור/קליניקה
3.650.000 ש"ח
ון דייק נכסים
עזריה - 0507372710
(59055)

בהר חומה:
ברחוב שקט, דירת גן 4 חדרים מסודרת ויפה עם סלון ומטבח מרווחים, חצר של 35 מטר, מחסן צמוד לדירה, מזגן מרכזי, חניה מקורה.
1.790.000 ₪
ון דייק נכסים
עזריה- 0507372710
(59054)

בגבעת מרדכי:
במיקום מרכזי ובקומה נוחה, דירת 3 חדרים בשלבים מתקדמים של תמ"א 38, לאחר התוספת הדירה תהיה 115 מטר עם מרפסת סוכה, ונוף פתוח לעמק הצבאים. פוטנציאל ענק!
1.715.000 ש"ח
ון דייק נכסים
עזריה 0507372710
(59053)

בהר חומה:
במיקום מעולה דירת 3 חדרים עם 2 מרפסות סוכה, שטופת שמש, נוף, אופציה לחדר רביעי, מחסן ענק, חניה מקורה, מצוינת גם להשקעה.
1.550.000 ₪
(59052)

ברמת בית הכרם:
ברחוב ללא מוצא, דירת 4 חדרים עם מרפסת סוכה לנוף פתוח, סלון ופינת אוכל מרווחים, כיוונים טובים, מחסן, חניה מקורה.
2.850.000 ₪
ון דייק נכסים
עזריה 0507372710
(59050)

בקטמונים:
ברחוב אנטיגנוס דירת 4 חדרים 110 מטר, בקומת קרקע משופצת ויפה, עם חצר + יחידת דיור של 2 חדרים, עם חצר, מושכרת ב-3200 ₪. ניתן לחבר בין הדירות וניתן גם לפצל ל-3 דירות.
2.970.000 ₪
ון דייק נכסים
איתן 0525254063
(59049)

בארנונה:
במיקום מיוחד ושקט מאוד, דירת 5 חדרים משופצת ויפה עם סלון ומטבח מרווחים, מרפסת סוכה גדולה, הדירה שקטה מאוד ובסביבה ירוקה, כיוונים מעולים, קיימות זכויות בניה נוספות.
3.300.000 ₪
עזריה 0507372710
(59048)

בקטמונים:
ברחוב מבוקש ושקט מאוד, דירת 3 חדרים עם היתר בניה קיים ל-170 מטר, הבית פינתי עם שלושה כיווני אוויר, חצר היקפית גדולה, פוטנציאל ענק!
3.550.000 ₪
ון דייק נכסים
איתן- 0525254063
(59047)

בהר חומה:
ברחוב ללא מוצא דירת גן 4 חדרים עם גינה של 60 מטר, הדירה עורפית ושקטה מאוד, חדרים גדולים, חניה מקורה
2.200.000 ₪
ון דייק נכסים
עזריה - 0507372710
(59046)

GILINSKI
REAL ESTATE

טלביה (לינקולן) 3, נדירה, גינה מקסימה וענקית בשימוש, קרקע פרטית!!! קניה מעולה!
"גילינסקי השקעות ונכסים" 02-5661150
(57284)

בבקעה
6 חדרים מרווחת. יחידה בקומה, 4 כיווני אוויר. מרפסות, אור. מושלמת למשפחה.
"גילינסקי השקעות ונכסים" 02-5661150
(57283)

במושבה הגרמנית
שלושה חדרים מלאת פוטנציאל, ק"ק נגישה לנכים. אפשרות יציאה לגינה, לשיפוץ.
"גילינסקי השקעות ונכסים" 02-5661150
(57282)

בית בודד נדיר ביותר, במקור חיים, יושב על בוסתן בשטח של דונם. לאוהבי השקט והפסטורליה
"גילינסקי השקעות ונכסים" 02-5661150
(57281)

חמד נכסים
מומחים לנדל"ן
www.hemed-nadlan.co.il
יד החרוצים 19 ירושלים
טל-077-2151200

ארנונה -
3.5 חד', חדשה, 88 מ"ר, כניסה מיידית, מעלית שבת, חניה, מרפסת סוכה, מיני מרכזי, חימום פרטי, נוף, אטרקטיבית, בלעדיות
052-4507266
077-2151200
(57725)

ארנונה -
קוטג' 5 חד' + יחידה להשכרה, כ. פרטית, חניה, מחסן, מרפסת 70 מ"ר, איכותית, בניין קטן, רציניים למכירה, בלעדיות
052-4507266
077-2151200
(57724)

ארנונה -
3 חד', בניין חדש, 80 מ"ר, נוף עוצר נשימה, חימום פרטי, מזגן, חניה, מרפסת, מעלית שבת, י. הורים, בלעדיות
052-4507266
077-2151200
(57723)

ארמון הנציב -
רחוב אדם, 3 חד', 5 דקות הליכה מארנונה, משופצת, נוף, מוארת, שקטה, מזגנים, קרובה לבתי כנסת ומוסדות חינוך, בלעדיות
052-4507266
077-2151200
(57722)

ארמון הנציב -
עסקת השנה! דירת גן 3 חד', משופצת, מזגנים, מרווחת, מוארת, נוף + היתר בניה לחדר נוסף ומרפסת
(57721)

אנגלו-סכסון
www.anglo-saxon.co.il

בקרית יובל, 4, ק"ג, מושקעת, מרפסת בעליית הגג, נוף, בלעדי
אנגלו סכסון
02-6251161
052-3705423
(58983)

בפסגת זאב מזרח (גבירצמן), 7, מושקע, מזגן, מרפסת, בלעדי!
אנגלו - סכסון
02-6251161
052-3705423
(58982)

בקרית מנחם, 3 (80 מ"ר), סוכה, מחסן, נוף, קרובה לתח"צ, בלעדי!
אנגלו-סכסון
02-6251161
052-3705423
(57869)

בפסגת זאב מזרח, 5, כ"פ, מושקע, מחסן, מרפסת וגינה, אפשרות להרחבה.
אנגלו-סכסון
02-6251161
052-3705423
(57867)

רנפ נכסים
054-4613943

4 חדרים בקטמון הישנה, ברחוב חזקיהו המלך. 80 מטר. קומה ב עם מעלית שבת. המון פוטנציאל.
2.49 מ' ש"ח.
נחי 054-4613943
(57780)

3 חדרים בבוסתן בקעה ברחוב חלץ, בניין בן שנה, 80 מטר, חניה, מחסן, מעלית שבת.
2.49 מיליון ש"ח.
נחי 054-4613943
(57779)

בניין יוקרתי בבניה בבקעה 2-5 חד', מרפסות, מעליות שבת, מחסנים וחניות. החל מ-1.59 מ' ש"ח.
נחי 054-4613943
(57778)

קטמון ליד השטיבלך, 4 חד' ומרפסת, 90 מ', קומה א, חניה. שקט ועורפי בתהליך מתקדם לתמ"א 38.
2.79 מ' ש"ח.
רחל 054-6318613
(57777)

J&G
REAL ESTATE GROUP

קטמון / גבעת אורנים: 4 חדרים (104 מ"ר בנוי) + מחסן 10 מ"ר + חצר פרטי + חניה. 3 כ"א, קומה 3. במצב מצוין. אטרקטיבי ביותר
050-2935891
(59073)

אלי בן אלי
נדל"ן וביטוח

ארנונה הצעירה, גד טדסקי, 3.5 חדרים. מרפסת, מחסן, חניה ומעלית. מיקום נח גם לדתיים.
0522633067
אלי בן אלי
(56714)

Agnès Lunski
Real estate immobilier
אנייס לונסקי
יעוץ ושיווק נדל"ן
052-2603050
02-5660012
www.lunski.co.il

בקטמון הישנה, בבניין יפה, 130 מ"ר, כולל יחידת הורים, מרפסת סוכה יפה, מיוחדת.
אנייס לונסקי נכסים:
02-5660012
(57808)

במרכז העיר, ברחוב הרב קוק, בפרויקט יוקרתי, 3 חד', 90 מ"ר, מרפסת יפה, חניה.
אנייס לונסקי נכסים:
02-5660012
(57807)

ברחביה, ברחוב שקט, 2 חדרים, מרפסת גדולה + יציאה לגינה. למגורים/להשקעה!
אנייס לונסקי נכסים:
02-5660012
(57805)

גולן נכסים
יעוץ ושיווק נדל"ן
0772050015
0522678749
golan-realestate.net

רסקו:
2 חדרים מקסימה ומפנקת, משופצת, מרווחת (56 מ"ר), כניסה פרטית, חצר, חניה
1,550,000 ₪
077-2050015 מאיר
(58961)

קרית שמואל:
הרב ברלין, 3 חדרים מקסימה, נוף נהדר, 2 מרפסות סוכה, שופעת אור
2,100,000 ש"ח
077-2050015 מאיר
(58960)

קרית שמואל:
4 חדרים משופצת כחדשה, מוארת, נוף נהדר, מעלית, מרפסת, מיידית
3,200,000 ₪
077-2050015 מאיר
(58959)

בבקעה:
תמ"א 38. כיום 3 חדרים, עוד שנתיים מקבלים דירת 4 חדרים עם 2 מרפסות, מעלית ומחסן
2,100,000 ₪.
077-2050015 מאיר
(58958)

ארנונה:
דירת גן 4 חדרים, משופצת, גינה היקפית גדולה, שתי חניות ומחסן.
3,100,000 ₪.
077-2050015 מאיר
(58957)

אבו-תור:
דירת גן 2.5 חדרים מיוחדת בבית ערבי, מרווחת, משופצת, גינה גדולה, נוף
1,850,000 ₪
077-2050015 מאיר
(58956)

0522601094
בריג'יט כמכאגי

טלביה:
קרובה למלונות וממילא, דירת 2 חד, מרווחת, מושכרת, מרפסת סוכה, פוטנציאל, השקעה נהדרת, אדמה פרטית
1850000 שח
0522601094
brikama@walla.com
(59069)

רחביה:
בלב השכונה, 4 חדרים יפים, בניין קטן ומסוגנן, ק"1, מרפסת גדולה, שקטה ומרכזית
3100000 שח
בריגיט 0522601094
brikama@walla.com
(59068)

קרית שמואל:
3 חד גדולה, סלון מרווח, משופצת מהיסוד, מעלית, מרפסת, קרובה לשטיבלך, מרכזית
2500000 שח
בריגיט 0522601094
brikama@walla.com
(59067)

אטלס נדלן
מיכל אטלס
052-4066620
michalsatlas@gmail.com
מעגלי יבנה 21/9, ירושלים 93582

בבן זכאי, במתחם לפינוי בינוי - 3 חדרים. קומה רביעית, מצב סביר, מושכרת. השקעה מצוינת!
תתקבל דירה של 107 מטר, עם מרפסת, מחסן, חניה ומעלית.
1.990.000 גמיש
מיכל אטלס
0524066620
(56477)

במעגלי יבנה במתחם לפינוי בינוי - 4 חדרים, קומה שלישית, מצב סביר, מושכרת לשנה, השקעה מעולה.
תתקבל דירה של 103 מטר, עם מרפסת, מחסן, חניה ומעלית.
1,850.000
מיכל אטלס
0524066620
(56476)

הדר נכסים
תיווך ושיווק נדל"ן
02-5404438

בהר חומה
ביצחק נסים 4 חדרים, מרווחת ומסודרת, פ. אוכל נפרדת, מרפסת סוכה, נוף שמש, מחסן צמוד, מחסן וחניה.
רק 1.720.000ש"ח.
(59066)

בהר חומה
בשלב א' - דירת גן 5 חדרים, משופצת, גינה כ-150 מ"ר, 3 כ"א, שמש, 2 חניות ומחסן
2.390.000 ש"ח
משה 050-8510085
02-5404438
(57701)

בהר חומה
בשמעון בן חמו - 4 חדרים, 119 מ"ר!!! משופצת קומפלט, מרפסת גדולה לנוף, שמש, 3 כ"א, מחסן צמוד וחניה.
050-85100850
02-5404438
(57700)

בהר חומה
באליהו קורן - דירת גן 5 חד' לאחר שיפוץ, גינה כ- 100 מ"ר, מיקום מרכזי ושקט, 2 מחסנים מניבים, הקודם זוכה.
02-5404438
050-8510085
(57698)

בארנונה
בגרשון אגבר - בתחילת הרחוב, 4 חד' יוקרתית ומודרנית משודרגת מאוד, מרפסת גדולה לנוף ירוק, 2 חניות ומחסן.
02-5404438
050-8510085
(57697)

אדם וביתו
תיווך וניהול נכסים
מעל 35 שנות ניסיון
02-5639295

משכנות האומה, 3.5 חדרים, 2 אמבטיות, מרפסת ענקית לסוכה, מעלית, מחסן וחניה, בלעדי!!!
דודו 050-5320850
(59065)

בפסגת זאב מזרח, 4 חדרים משופצת, קומה שניה, מרפסת סוכה, הסקה פרטית, נוף פתוח, בלעדי!!!
דניאל 052-8632437
(59064)

בארנונה 4 חדרים, כניסה פרטית, גינה פרטית כ-150 מ"ר + יחידת השכרה וחניה, מחיר אטרקטיבי!!! מיידית!!!
דודו 050-5320850
(59063)

טלביה קרוב לגן הפעמון, 4 חדרים, מרווחת סלון גדול + 3 מרפסות, נוף מרהיב, מיקום מרכזי, לכניסה מיידית!!! בלעדי!!!
2.500.000 ש"ח
הדרי 054-6333918
(59062)

רסקו (שמעוני) 4 חדרים בבניין אבן, קומה ראשונה, מרפסת פתוחה, חניה פרטית, נוף לגן הבוטני, חייבים למכור!!!
הדרי 054-6333918
(59061)

בקטמון (מגדלי ציון) 4 חדרים נהדרת, מרפסת גדולה, מעלית שבת, מחסן וחניה, נוף מרהיב
דודו 050-5320850
(59060)

רחביה (רשב"א) 5 חדרים, משופצת מהיסוד, מרפסת יפה, 2 אמבטיות, מיזוג מרכזי, עולים 7 מדרגות - לכניסה מיידית!! מחיר שלא יחזור!!!
דודו 050-5320850
(59059)

ברמת אשכול, 7.5 חדרים, דו מפלסית כ-170 מ"ר גינה גדולה, איזור שקט ומרכזי!!! סביבה טובה דתית!!!
דניאל 052-8632437
(59058)

סילבי נדל"ן
050-2261759

המושבה הגרמנית, תל חי, 3 חדרים, משופץ, שקט, חניה, מעלית, מחסן, מרפסת סוכה.
2.250.000 שקל.
(58945)

MANOR מנור
REAL ESTATE נכסים

בגילה
4.5, קומה 1, 2 מרפסות גדולות, 2 שירותים, מול חורשה וגן משחקים.
מנור נכסים
לאה 0528699498
(56890)

GOLD
גולד | נכסים והשקעות

ארנונה -
בבניין חדש, 3 חד' (חדשה) גבוהה עם נוף, דרומית ומוארת, יחידת הורים, מעלית שבת, חניה, לכניסה מיידית, בלעדי
050-5258080
(57890)

ארנונה -
דירת 5 חד' בבניין מודרני, מרווחת מאוד, מרפסת גדולה, מושקעת, מוארת, חניה ומחסן, מעלית, נוף פתוח, בלעדי
050-5258080
(57889)

קטמון הישנה -
דירת 3 חד', מרפסת שמש, מוארת + נוף, משופצת, חניה, בניין אבן מטופח, בלעדי
אליעזר 050-5258080
(57888)

רחביה -
בסמטה ציורית בלב רחביה הקלאסית, דירת 5 חד' + חדר משפחה וחדר עבודה, 164 מ"ר, חניה פרטית, מיוחד ומלא אופי, בלעדי
יעל 050-4401004
(57887)

רמת אשכול -
4 חד', בקומה 4 עם מעלית, מטבח חדש, מוארת ושקטה, מקום לסוכה על הגג, מיידית בלעדי
אליעזר 050-5258080
(57886)

T.A.
Properties & Investments

ברחוב הנביאים, דירה חדשה, בניין חדש, 3 חד. מרוהטת קומפלט. מחסן, חניה מקורה.
3300000 שח
0523833889
(58938)

ברחוב שמעוני, 2.5 חד, קומה שניה, מצב סביר, עם יציאה לחצר. הבניין בתהליך פינוי בינוי.
1680000 שח
0523833889
(58937)

ברחוב הטייסים, 5 חדרים, קומת כניסה, 2 חניות, מצב שמור, נגישות מלאה, בניין בודד.
3850000 שח
0523833889
(58936)

לוד

T.A.
Properties & Investments

רחוב ארלוזורוב, דירת 4 חד מדהימה. קומה 3. מוארת. יחידת הורים.מיידית.
רק 1180000 שח
0523833889
(58935)

נוף איילון

בית דו משפחתי, מיוחד מאוד, יפה ומושקע. 180 מ"ר + אופציה.
3.5 ללא תיווך
0523361126
(58930)

פסגות

בית גדול ומרווח, בעל 2 קומות, בנוי על מגרש פינתי כחצי דונם. 8 חדרים כולל יחידת הורים, חצר גדולה ומחסן, חימום תת רצפתי ומזגנים.
1850000 ש"ח גמיש
050-6117084
(59051)

פתח תקווה

הס נכסים
למכירה
הס יהודה
050-3003455

"הס נכסים" (חדש בשוק) למכירה בכפר גנים ג', ברחוב מסקין בבניין בן שנתיים, דירת 6 חדרים מושקעת, שדרוג ל- 5 חדרים, לטובת סלון ופינת אוכל גדולים. דירה עורפית הפונה לגינה. 2 חניות + מחסן + מעלית שבת.
יהודה הס
0503003455
(57402)

"הס נכסים" למכירה דירות גן גדולות ומפוארות, במיקום מצוין בכפר גנים ג'. דירות 5/6 חדרים + גינה + 2 חניות + מחסן.
יהודה הס
0503003455
(56701)

0522601094
בריג'יט כמכאגי

בית הכרם הישנה
מיני פנטהאוז, 3 חד, טרסה ענקית, שקטה מאוד ומרכזית, משופצת
6800 שח
בריגיט 0522601094
brikama@walla.com
(59072)

בקעה
בניין מצוין ומודרני, 4 חד, טרסה, סוכה, 2 חניות, 2 מחסנים, מעלית, שקטה ומאוד מרכזית
9000 שח
בריגיט 0522601094
brikama@walla.com
(59071)

בארנונה
3 חד, מודרנית, שקטה וקרובה לדרך חברון, טרסה גדולה, חניה מעלית, מתפנה מ-16.6.19
5000 שח
בריגיט 0522601094
brikama@walla.com
(59070)

GOLD
גולד | נכסים והשקעות

בקעה
דירת 4 חד' (חדר אחד קטן) קומה ראשונה, מסודרת, חניה, ריקה ומיידית לטווח ארוך
מחיר 5000 ₪
יעל 050-4401004
(57885)

בקעה
סטודיו 20 מ"ר (מתאים לאדם בודד או לקליניקה) ק"ק, ריקה ומיידית לטווח ארוך
מחיר 2000 ₪
יעל 050-4401004
(57884)

השכרה

ירושלים

סילבי נדל"ן
050-2261759

קטמון הישנה, 4 חדרים, מרוהט, משופץ, קומה ראשונה, מרפסת סוכה, חניה, בניין ערבי, לטווח ארוך.
9000 שקל
(58947)

בבקעה, יעל, 4 חדרים, 125 מ', קומה ראשונה, מרפסת סוכה, מרוהט או לא, לטווח ארוך
9000 שקל
(58946)

רנפ נכסים
054-4613943

קטמון, ברחוב אלעזר המודעי. בניין אבן. 4 חדרים, 85 מ' לשיפוץ, עם מרפסת וחניה.
4,900 ש"ח.
רחל 054-6318613
(57776)

פתח תקווה

הס נכסים
להשכרה
הס יהודה
050-3003455

"הס נכסים" להשכרה בכפר גנים ג' דירות 5/6 חד' גדולים, דירות חדשות + דירות יד שניה. (חלקן עם סוכה).
יהודה הס
050-3003455
(54784)

מודעות דרושים ואבל עד יום חמישי ב-14:00 | office@simnet.co.il | 072-2332255

צור ארליך

לְנַצֵּחַ אֶת הַחֲסִימָה

צָרִיךְ לְנַצֵּחַ אֶת הָעִרְבּוּב
שֶׁבֵּין שְׁלִיטָה לִשְׁפִיטָה.
צָרִיךְ לְנַצֵּחַ אֶת הַסִּבּוּב
שֶׁעוֹשִׂים עַל זְכוּת הַשְּׁבִיתָה.
צָרִיךְ לְנַצֵּחַ אֶת הַגִּבּוּב
בֵּין שְׁלִיטָה לִשְׁחִיטָה וּשְׁמִיטָה.
אַךְ לִפְנֵי כָּל אֵלֶּה פָּשׁוּט מֻכְרָחִים
לְנַצֵּחַ אֶת הַשִּׁיטָה.

הַשִּׁיטָה שֶׁהִכְפִּיפָה אֶת זְכוּת הַבְּחִירָה לַגּוֹרָל.
הַשִּׁיטָה הַיְּכוֹלָה לְהַשְׁלִיךְ מִילְיוֹן נֶפֶשׁ לַזֶּבֶל.
הַשִּׁיטָה הַגּוֹזֶרֶת אוֹ־אוֹ: גֶּבֶרָל / קוֹרְפּוֹרָל.
הַשִּׁיטָה שֶׁתִּיצֹר, אִם תִּצְלַח, הַכְרָעַת רֹב כּוֹזֶבֶת.

הַשִּׁיטָה שֶׁהוֹשִׁיבָה כְּבָר שֶׁבַע עַל כַּף נַדְנֵדָה:
מִפְלָגוֹת, רֹב רֻבָּן בַּיָּמִין, וּקְהָלָן הַגָּדוֹל.
נַדְנֵדָה־גִּילְיוֹטִינָה: הַכֹּל – אוֹ שֶׁלֹּא נֵדַע;
אַרְבַּע אוֹ אֶפֶס; לִהְיוֹת בְּגָדוֹל אוֹ לַחְדֹּל.
הַשִּׁיטָה שֶׁבִּרְצוֹת הַמִּקְרֶה נִמְסַר בְּיָדָהּ אֵין־אוֹנִים:
הַשִּׁיטָה שֶׁל אֲחוּז חֲסִימָה בְּשִׁעוּר מִפְלָגָה בֵּינוֹנִית.

הִיא נָמֵר שֶׁיִּדְרֹס גַּם גָּדוֹל וְגִבּוֹר –
אַךְ אֶפְשָׁר לְנַצְּחוֹ אִם נֵשֵׁב עַל גַּבּוֹ.
מִשְׂחָקוֹ הַסְּטָטִיסְטִי שְׂטָנִי וְסָדִיסְט.
הוּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה יְסוֹדִית.
הוּא יָכוֹל, וּכְדַאי זֹאת לִזְכֹּר וְלִפְחֹד,
לַהֲפֹךְ כִּבְקֶסֶם יוֹתֵר – לְפָחוֹת:

אִם, כְּמוֹ פַּעַם־קוֹדֶמֶת, בְּשֶׁבֶר עָנָן
יִמְטְרוּ בִּבְרֵכָה הֲמוֹנִית גִּשְׁמֵי מַחַל,
הַקְּטַנּוֹת בַּיָּמִין יֵעָקְרוּ מִגַּנָּן
וּקְלָלָה תִּסְחָפֵן כְּנַחַל.

(נַסְבִּיר גַּם בְּיֹבֶשׁ, כַּדִּין וְכַדָּת:
זֶה עִנְיָן שֶׁל זִנּוּק הַמּוֹדֵד לְמַנְדָּט
שֶׁיַּטְבִּיעַ שׁוּרַת מִפְלָגוֹת מֵהַגּוּשׁ
אֶל מִתַּחַת לָרַף, אֶל גּוֹרַל הַגֵּרוּשׁ.
עוֹד מַנְדָּט לַלִּכּוּד, אַךְ מַפֹּלֶת לְמַטָּה:
נֵד־מַנְדָּטִים שֶׁל כָּל הַמִּתְנַדְנְדוֹת – נָאֳדָה.)

הַשִּׁיטָה עֲקֻמָּה וְעָקֹם הָרִקּוּד,
אֲבָל זֶה הַמַּצָּב: רֹאשׁ תָּלוּי בְּזָנָב.
הָרוֹצֶה לְהַבְטִיחַ אֶת שְׁלוֹם הַלִּכּוּד
יַצְבִּיעַ לֹא לוֹ, כִּי לִלְוָיָנָיו.

הַשִּׁיטָה אֲחוּזַת־חֲסִימָה וְנִמְהֶרֶת.
וְהַדֶּרֶךְ לָשֶׁבֶת עַל גַּב הַנָּמֵר
וְלַכָּאוֹס הַזֶּה הַמַּשְׁחִית לוֹמַר הֶרֶף
הִיא, מָה לַעֲשׂוֹת, לְהַמֵּר.
זֹאת אוֹמֶרֶת,
לִשְׁקֹל הִסְתַּבְּרוּת בְּחִשּׁוּב מְקָרֵב.
לְמָרֵב הַשְׁפָּעָה. לְמַזְעֵר אֶת הַצַּר וְצוֹרֵב.
לְהַבִּיט בַּשִּׁיטָה בָּעֵינַיִם, וְקַר וְאַמִּיץ
לְמַצּוֹת מֵהַפֶּתֶק הַדַּק אֶת מֵרַב הַמִּיץ.

הַחֶשְׁבּוֹן הוּא פָּשׁוּט. מְדֻיָּק אַף כִּי גַּס.
אִם הַפֶּתֶק שֶׁלִּי יִהְיֶה הַקַּשְׁקַשׁ
שֶׁיִּפְרֹץ אֵיזֶה סַף וּבֶאֱמֶת יְשַׁנֶּה,
כַּמָּה מַנְדָּטִים שְׁלֵמִים הוּא יַקְנֶה?

הַתְּשׁוּבָה מַרְעִישָׁה (לֹא לוֹמַר: מַזְוִיעָה).
אִם הַפֶּתֶק יַצִּיל מִפְלָגָה מִטְבִּיעָה,
אִם יַקְפִּיץ אֶל הָרַף מִפְלָגָה מִתְנַדְנֶדֶת,
אֶל הַכְּנֶסֶת יַכְנִיס אַרְבָּעָה.

זוֹ גְּזֵרַת הַשִּׁיטָה וְעָנְשָׁהּ: מַצְבִּיעִים לִקְטַנּוֹת.
וְאַחַר כָּךְ, אַחֲרֵי הַבְּחִירוֹת, יֵשׁ מַהֵר לְשַׁנּוֹת.
לְהַנְמִיךְ אֶת הָרַף הַמֻּפְרָע. וְגַם עוֹד מְשִׂימָה:
לְסַמֵּן מִי מְסַמֵּס עַד עַכְשָׁיו אֶת חִסּוּל הַחֲסִימָה.

איתי זילבר

צעירים, צאו להצביע

בעוד ארבעה ימים נצא כולנו להצביע, ונבחר את 120 חברי הכנסת שייצגו אותנו בארבע השנים הקרובות. טוב, "נצא כולנו להצביע" זה קצת יומרני: אין שום סיבה להניח שאחוז ההצבעה בבחירות הקרובות ישתנה באופן ניכר לעומת ההצבעה בבחירות 2015, אז עמד שיעור ההצבעה על למעלה מ־72 אחוזים.

יש אוכלוסייה אחת שאיש כמעט אינו מופתע משיעורי ההצבעה הנמוכים בקרבה: צעירים. שיעורי ההצבעה של הצעירים בכל העולם הם הנמוכים ביותר, ויש לכך השפעה דרמטית על תוצאות האמת. אי הצבעתם היא למעשה מה שמכריע את הבחירות, ולרוב ההכרעה פוגעת דווקא בהם. תכף נעסוק בישראל, אבל קודם בואו נציץ על העולם ונראה מה קרה כשהצעירים בארצות הברית ובבריטניה החליטו להישאר בבית ולהותיר את הקלפיות להוריהם ולהורי הוריהם.

מערכת הבחירות האמריקנית בשנת 2016 הייתה צמודה במיוחד. קלינטון אמנם קיבלה יותר קולות, אבל טראמפ גרף יותר אלקטורים ויחד איתם גם את הנשיאות. והמצביעים הצעירים? הם לא הופיעו בקלפיות. רק חצי מבעלי זכות הבחירה בגילאי 18 עד 29 טרחו לצאת ולהצביע. בקרב מבוגרים בשנות השישים לחייהם שיעור ההצבעה עמד על למעלה מ־80 אחוזים. הצעירים שכבר יצאו להצביע בחרו בקלינטון בפער גדול – 55 אחוזי תמיכה במועמדת הדמוקרטית, אל מול 37 אחוזים בלבד לטראמפ הרפובליקני. שערו בנפשכם מי היה גר עכשיו בבית הלבן אם הצעירים היו יוצאים להצביע.

גם במשאל הברקזיט הבריטי הכריעו הצעירים שנשארו בבית. רק 36 אחוזים מהמצביעים בגילאי 18 עד 24 הצביעו במשאל העם בשנת 2016. המדגמים מראים שהצעירים שכן הצביעו התנגדו לברקזיט בשיעור של 75 אחוזים. עמדתם של הצעירים הבריטים ברורה וחד־משמעית, אבל הם לא הלכו לקלפיות.

בשני המקרים צעירים רבים לא השתתפו בהצבעה, ולמעשה הותירו את ההכרעה למבוגרים מהם. אלה, בתורם, הכריעו בדיוק ההפך ממה שרוב הצעירים ביקשו. הצעירים האמריקנים רצו את קלינטון, אבל המבוגרים בחרו בעבורם את טראמפ. בני דורם מבריטניה ייחלו להישאר באיחוד האירופי, אבל המבוגרים החליטו לעזוב אותו ולסחרר את הממלכה. מי שחושב שלהצבעה יש השלכות כבירות לא מבין שלהימנעות מהצבעה יש השלכות מרחיקות לכת עוד יותר, והן תמיד על חשבון הדור הצעיר. כך גם אצלנו.

ממשלות ישראל לדורותיהן החליטו החלטות בלתי הפיכות רבות, ומי שנאלצים לחיות עם תוצאותיהן הם הצעירים, שחיים יותר שנים לאחר קבלת ההחלטה. כך, המבוגרים של היום מכריעים בשביל מי שיהיו המבוגרים של המחר.

קחו למשל את החלטת הממשלה להשוות את תנאי העסקתם של השוטרים לאלו של משרתי הקבע בצה"ל. ההחלטה הזאת לבדה תעלה למדינה 22 מיליארד שקלים, במשך 17 שנים. נתניהו וכחלון קיבלו את ההחלטה לפני כמה חודשים, והחשבון יוגש לנו, משלמי המסים בעתיד. גם בסוגיות מדיניות ההחלטות מתקבלות כאן ועכשיו, אבל משפיעות בעיקר על מי שיחיו במדינה בעשורים הבאים. אלו, כבר הבנתם, הם הצעירים ביותר.

נהוג לומר ש"מי שמצביע – משפיע". זה נכון, כמובן, אבל לא מדויק. גם מי שלא מצביע משפיע, בכך שהוא מעניק לאחרים יותר כוח להכריע מה יעלה בגורל החיים שלנו כאן.

ילדים קטנים גוערים לעיתים בהוריהם, ומטיחים לעברם בצעקה את המשפט "אתם לא מחליטים עליי". צעירים, מתברר, מניחים לאחרים להחליט בעבורם. בעוד ארבעה ימים יתקיימו הבחירות, וזה בדיוק הזמן שלנו לחזור ולצעוק בקול גדול: "אתם לא תחליטו עליי". צאו להצביע.

הכותב הוא עורך ומגיש בגלי צה"ל

יו"ר זהות משה פייגלין:
"הקנביס הוא דרישת סף לכניסה לממשלה. בית המקדש יחכה שנה־שנתיים" (יום ג', הארץ)
"אני לא רוצה לבנות את בית המקדש בעוד שנה־שנתיים. אני רוצה לבנות אותו עכשיו" (יום ד', כנס ג'רוזלם פוסט)

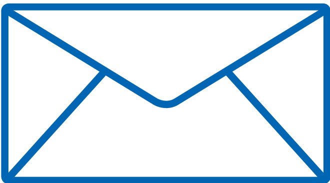

טודו בום

נשיא ברזיל החדש ז'איר בולסונארו התארח השבוע בישראל. הוא והשרים שנלוו למשלחתו דנו עם עמיתיהם הישראלים על יוזמות לשיתוף פעולה במגוון תחומים טכנולוגיים ואחרים. הנשיא אמנם לא הכריז על העברת שגרירות ארצו לירושלים, אך הבטיח כי בבירה יוקם משרד סחר שיהיה חלק מהשגרירות. כמו כן ביקר בבסיס הימ"מ של משמר הגבול, ואף התאמן שם בירי צלפים (הודיה כריש־חזוני)

צילום: דוברות המשטרה

דואר נכנס

המען למכתבים למערכת ולמאמרים:
letters@makorrishon.co.il

מקור ראשון
עורך: חגי סגל
סגנית עורך: אורלי גולדקלנג
יו"ר העיתון בשנים 1999־2003:
מייקל כריש ז"ל
עורך החדשות: ישי הולנדר
עורך משנה: ישי פלג
רכז צלמים: אופיר דוד
כתובת: הגן הטכנולוגי, מלחה, ירושלים
מיקוד: 9148101, ת.ד. 48166
טלפון: 077־7277700
פקס העיתון ומנויים: 02־5792159
שירות לקוחות: 9248*
ימים א'־ו': בין השעות 07:00־13:00
דוא"ל: menuim@makorrishon.co.il

לכו לעזה

בתגובה ל"טיל בלב המדינה", חגי סגל, יומן 29.3.2019

עורך העיתון חגי סגל ממליץ "להסתפק במהלומות מוגבלות על חמאס, ולהתפלל שהאירוויזיון יעבור בשלום". אולם חשוב להבין: עזה אינה רק פצצה ביטחונית שאפשר "להכיל" בעזרת כיפות ברזל, גדרות תיל וחומות בטון המוחדרות למעמקי האדמה, אלא גם פצצה מדינית. בעיני העולם, מיליוני האנשים הנתונים תחת "מצור ישראלי", שמתנפצים כמו גלים על גבול ישראל, מחסלים את לגיטימציית הקיום של ישראל במזרח התיכון. ביהודה ושומרון יש דו־קיום, לפחות בנקודות המגע בין שני העמים, ולמרות כל הפיגועים ולמרות כל המחסומים. אבל עזה מוצגת ככלא ענק. אם קיום ישראל פה דורש כליאת מיליוני אנשים, אומר העולם, עדיף שלא תהיה ישראל.

לפיכך, חייבים למצוא פתרון לעזה. והפתרון הזה יהיה, בוודאות רבה, משהו שכיום נראה בלתי אפשרי, ושרק חתירה מתמדת אליו תביא אותו להגשמה. מכיבוש עזה בידי המצרים ועד השתלטות ישראלית הדרגתית על הרצועה בסיוע בינלאומי ותוך מתן אשרות פליטים לכל אחד מתושביה שיסכים לעזוב ולהקל על המצב – מגוון הפתרונות הוא אדיר. כן, "לפי שעה מוטב להסתפק במהלומות", אבל לא ייתכן שגם את העשור הבא נבזבז בהשארת מיליוני פלסטינים במדמנה הזאת. אם בשנת 2029 עזה עדיין תהיה כלא אחד גדול, נוכל להאשים את כולם – את הפלסטינים, את המצרים, את העולם – אבל בסופו של דבר, אם לא נקדם פתרון, אנחנו בוודאי נהיה בין האשמים.

תמר דוד, חדרה

שקרי ההסתדרות

בתגובה ל"עושים תעמולה נגדי באמצעות פייק ניוז", מאיה פולק, דיוקן 29.3.2019

אחרי קריאת הפרופיל על אבי ניסנקורן, ניגשתי לקרוא את השיחה הקצרה איתו בעמוד הבא. "אתה מאמין בכלכלה חופשית?", שואלת אותו מאיה פולק, והוא עונה: כן. לדבריו, יש "להגדיל את העוגה" באמצעות תחרות, הפחתת הבירוקרטיה והשקעה בתשתיות. ממש ליברל קלאסי.

צר לי, איני מאמין למילה מדבריו של ניסנקורן בריאיון. כלכלה חופשית היא קודם כול חיסול בתי הדין לעבודה, אקס־טריטוריה בשליטת ההסתדרות שפועלת לפגיעה בחופש של עובדים ומעסיקים כאחד. אנשי ההסתדרות לעולם לא יוותרו על הכלי הזה, וניסנקורן לעולם לא יילחם בו. לכן אי אפשר להאמין לטענתו שהוא מאמין בכלכלה חופשית. הוא בעד כוחה של ההסתדרות.

"אני אדם שייצג בהצלחה 3.5 מיליוני שכירים", הוא אומר בסיום הריאיון. הוא לא מבין שספק גדול אם 3.5 מיליוני שכירים תומכים בו ובמגבלות שהוא הטיל עליהם ועל השוק; והוא לא מבין ששאר מיליוני אזרחי ישראל נפגעו מה"ייצוג" שלו את האינטרסים של ההסתדרות.

נקווה שביום שלישי בלילה יכריז ניסנקורן שהוא שב להסתדרות, ונקווה שגם שם זמנו יהיה קצר, כי נציגינו בכנסת יפעלו לחיסולה של ההסתדרות. כן, לשבור.

אוריאל פינסקר, בת־ים

"עושים תעמולה נגדי באמצעות פייק ניוז"
אבי ניסנקורן מסביר מדוע חבירה שלו לכחלון מעולם לא הייתה אפשרית, ומצהיר: "לא הבטיחו לי שום תיק"

הליגה הערבית

בתגובה ל"כבוד הוא שם המשחק", אסף גבור, דיוקן 29.3.2019

הריאיון עם אורי לוי מרתק, אבל הייתי רוצה לשמוע יותר דווקא על ליגת הכדורגל הפלסטינית. המעורבות של ערביי ישראל בה, הפוליטיקה שלה, החשיבות שלה בייצוג הפלסטיני בעולם – וגם הייתי שמח לשמוע מענה לשאלה: למה אחד מהמועמדים המובילים לעמוד בראש הרשות הפלסטינית לאחר עידן אבו־מאזן נמצא עכשיו בתפקיד ראש הסתדרות הכדורגל הפלסטינית?

אגב, בעוד ארבע שנים בערך, בקטאר, יתקיים מונדיאל החורף הראשון בעולם. גם ישראלים כנראה יוכלו להגיע למשחקים ולצפות בהם. אולי כדאי להתכונן לכך, ולהקים קבוצות אוהדים שיצאו לשם בשתי מטרות – האחת: ליהנות מהכדורגל; האחרת: ליצור קשרים עם העולם הערבי, ולהציג את דמותה האמיתית של ישראל בפני כל מי שיבואו לשם.

נדב ד', אריאל

מדברים מהשטח

בתגובה ל"פנקס הבוחרים", יקי הפשטיין, 29.3.2019

בדלית אל־כרמל לא סומכים על התקשורת ("רק כאב ראש, אין דברים שמחים", "שיעשו קצת תוכניות שבאות לערים ולכפרים, שישאלו מה חסר פה", "הרבה שקרים, הרבה דאווינים"). אז למה הם מקבלים את הנרטיב של התקשורת שלפיו חוק הלאום פוגע בהם? כדאי שבני העדה הדרוזית יבינו שאין אמת בתדמיות שמוכרים להם אנשי השמאל.

ש' בן־משה, ירושלים

קרני אלדד

עדיין עם אחד

השבוע השתתפתי בכנס ארגון "מיתרים", שעוסק באחדות ישראל במובן המעשי והעמוק של המילה. הוא מלווה קהילות מעורבות ומקים בתי ספר וגנים המשלבים בין דתיים לחילונים בכל רחבי הארץ, ועושה את זה ברגישות ובנחישות־על. כל מיני סיפורים מרגשים עלו בכנס – כמו זה של גננת אחת, למשל, דוסית אמיתית, שהתאהבה לא עלינו בחילוני גמור. "רק בגלל העבודה בגן משלב ידעתי שאני לא צריכה לוותר על האמונה שלי או על האהבה שלי", היא סיפרה לפני שהמשיכה לתאר איך נראה הבית המופלא שלה.

אנשי מיתרים הקימו 50 בתי ספר, 44 גנים ו־5 בתי מדרש ומכינות. כדי שמוסדות הלימוד האלו יתפקדו הכשיר הארגון 400 מורים, והוא מלווה כשישים קהילות ברחבי הארץ. יש ביקוש גדול ממה שהאנשים שם יכולים להתמודד איתו, וגידול של 15 אחוזים בשנה. במקביל למיתרים עובד גם ארגון "צו פיוס", העושה אף הוא עבודת קודש בתחום.

הרב מלכיאור, העומד בראש מיתרים, יודע שאם לא נהיה עם אחד באמת, הלך עלינו. מי שעוד יודעים זאת הם האויבים שלנו. כמו שאמר לי איש מודיעין בכיר שישב לידי בכנס, "שמעתי כל כך הרבה הקלטות של מנהיגי מדינות ערב וראשי ארגוני מחבלים האומרים – אין צורך לירות עליהם. זה סתם בדבוז כסף. הם מתפרקים לבד". שניהם ועוד רבים אחרים מבינים שאנחנו יכולים לאיום האיראני, יכולים להתמודד עם הרקטות והטילים מעזה, אבל לא יכולים מול הפילוג הזה. אנחנו לא מדברים על מותרות כאן. האיחוד הזה קיומי.

מי שמכיר את העולם המשלב יודע כמה הוא מורכב ומרגש כאחד. הדיונים בכנס עסקו בכשרות הכריכים במוסדות הלימוד, בתפילה בבוקר או בעריכת פעילות ערכית מקבילה, בשיעורי יהדות ובדרך להעביר אותם לתלמידים על הקשת הדתית־חילונית כולה, מתוך רצון שכולם ירגישו בבית. בעיקר דיברו בו על אהבה, ועל מה צריך לעשות כדי לתחזק אותה. כי כמו בכל זוגיות, זה עניין רגיש, ואם באמת רוצים שזה יעבוד, צריך גם להקשיב לאחר, בלי פחד, בלי שיפוטיות. לשמוע מה מפחיד אותו, מה טוב ומה רע לו. רק ככה זה עובד.

> אנחנו יכולים לאיום האיראני ולטילים מעזה, אבל לא יכולים לפילוג הפנימי. לא מדובר במותרות. האיחוד הזה קיומי

בחדשות 12 יכולנו לראות השבוע פתקים בכתב ידה של אשת ראש הממשלה, פתקים עם המון קווים תחתונים מדגישים, המון סימני שאלה וקריאה, ואותיות בגדלים משתנים. מושאי הפתקים היה נפתלי בנט ואשתו. הגברת נתניהו חיפשה מידע מכפיש על בנט, וכמו שהיא למדה על בשרה, במלחמה כמו במלחמה, אפשר לערב בנות זוג. כל מה שעובד.

ומה הדבר הכי גרוע שמצאה הגברת נתניהו על הגברת בנט? שהיא חילונית. שהיא עבדה במסעדה לא כשרה. אני משערת ששרה לא חושבת שאסור להיות חילוני, או שמותר לאכול רק כשרות הרב מחפוד, אלא הייתה משוכנעת שהיא מניחה על השולחן ג'וקר שיפיל את בנט – כי הציבור שלו חושב ככה. היא חשבה שהציבור שלו לא יכול להכיל נישואין בין דתי לחילונית. שהוא לא מוכן שהדם שלו יתערב בזה של נושאי עגלות ריקות.

ובכן, אולי זה היה כך בעבר, אבל גם הציבור הסרוג מבין שאנחנו עם אחד. יש הרבה דתיים שעדיין מעדיפים לחיות בגטאות מלאכותיים בדמות שכונות דתיות, בתי ספר נפרדים, יישובים דתיים עם משמרת צניעות בדמות מבטי שכנים וועדות קבלה נוקשות. אבל לאט־לאט הציבור מתפכח ומבין שהוא לא מגן על הילד שלו בכך שהוא מרחיק אותו מכלל ישראל, אלא מזיק לו. אם הפעם הראשונה שהוא יפגוש חילוני תהיה בצבא, זה יהיה מערער מאוד. אם מישהו חושב שהילד שלו יוריד את הכיפה – זה בהחלט עלול לקרות, אבל לא בגלל החינוך המשלב אלא ההפך. בחינוך המשלב יותר נערות ונערים שומרים על זהותם מבחינוך הדתי.

ומעבר לכל הסטטיסטיקות וההפחדות, עיוותי המחשבה והפערים, הבורות והניכור, אנחנו עדיין עם אחד. עדיין אפשר להציל.

מוטי קרפל

לבלום את קואליציית המאה

את הסיפור האמיתי של מערכת הבחירות הסגירה ההדלפה של החפרפרת במטהו של בני גנץ, שחשפה השבוע בפני התקשורת את מה שהעז המועמד לומר רק בחדרי חדרים: "נגיד שהוא (נתניהו) ינצח בבחירות, שבוע אחרי זה טראמפ שם תוכנית, ועם ישראל מסתכל על בני גנץ ואומר, בוא נאתרג את הנתניהו הזה... אז כשאני אגיע לרגע הזה, אני צריך לראות... לא יודע בדיוק מה, נמצא איזשהו סידור".

גנץ לא רק חושף בדברים האלה שכחול לבן תהיה מוכנה ללכת עם נתניהו אם ינצח בבחירות, אלא גם מפרט את התירוץ הציבורי לכך: תוכנית המאה של טראמפ. הוא גם מבין, ובצדק, שהתוכנית תפורסם מיד אחרי הבחירות, במטרה שתהיה הגורם שיעצב את הקואליציה הבאה של נתניהו, אם ינצח בבחירות.

גנץ צודק בהחלט. אם נתניהו ינצח בבחירות את כחול לבן, ואפילו בשניים־שלושה מנדטים, את הטלפון הראשון, וכנראה גם האחרון, כיוון שהוא לא יזדקק להרבה יותר מזה – הוא יעשה לאנשי כחול לבן. הם יצטרפו אליו ברצון. שאלת כתבי האישום לא תטריד אותם כהוא זה. "נוציא איזשהו הסדר", כפי שאמר גנץ. מצד אנשי כחול לבן העניין מובן לגמרי. לפיד אינו יכול להרשות לעצמו להתייבש עוד קדנציה שלמה באופוזיציה. הרמטכ"לים לשעבר לא בנויים להתייבש בספסלי האופוזיציה אפילו חודשיים. לפחות רשמית הם "אנשי עשייה".

מבחינת נתניהו, אדם בעל תודעה היסטורית ובנו של היסטוריון, הדבר החשוב הוא להעביר את תוכנית המאה ולהוציא אותה לפועל, כדי להשאיר חותם היסטורי. שותפות עם כחול לבן תהיה מבחינתו קואליציה חלומית, מבוססת, מרכזית ויציבה. היא גם תזכה לתמיכה הציבורית והתקשורתית הרחבה שהוא צמא לה כל כך. במקום לנסות לבנות את קואליציית הימין המסורתית שלו, עם כעשר מפלגות קטנות, שונות ומשונות, שכל אחת מהן מושכת לכיוון אחר, מתוך ניסיון מתמיד לספק את כל הדרישות הסותרות שלהן, לעמוד בתנאיהן, תביעותיהן, שגעונותיהן והאולטימטומים שלהן, יוכל נתניהו להרכיב קואליציה המבוססת על שתי מפלגות בלבד, שיחד עוברות את 60 המנדטים הנדרשים. יצטרפו ברצון עוד כמה מפלגות, אפילו העבודה, ויקבלו נתח קטן בלי יכולת לאיים בפירוק הקואליציה השכם והערב. הנה לכם קואליציית החלומות של נתניהו. בטוח.

> במקום לנסות לבנות את קואליציית הימין המסורתית שלו, עם כעשר מפלגות קטנות, יוכל נתניהו להרכיב קואליציה המבוססת על שתי מפלגות בלבד

לקואליציה שיקים נתניהו אם ינצח את כחול לבן, ולו רק בשניים־שלושה מנדטים, אפשר כבר היום לקרוא בשם: "קואליציית המאה". הזרז והרקע ליצירתה, ההצדקה הציבורית להקמתה, מטרתה וייעודה: הגשמת תוכנית המאה של טראמפ, שהיא גם תוכניתו של נתניהו או לפחות בהסכמתו המלאה.

לנוכח זאת, ודווקא עכשיו, בישורת האחרונה לקראת הבחירות, מתגלה החשיבות הפוליטית של הקמת הימין החדש של בנט ושקד. כי התסריט הזה לא יתממש אם רק כשלושה־ארבעה מנדטים של בוחרי ליכוד יעדיפו אמנם את נתניהו לראשות הממשלה, אבל ירצו לראות אותו גם "מסונדל" מימין. זה מה שיכריע אם תצא תוכנית המאה לפועל או לא. כי אם נתניהו יפסיד בנקודות לאנשי כחול לבן, הוא לא יוכל – בגין כתבי האישום שלו – להצטרף כשר לקואליציה בראשותם, גם אם יהיה מוכן למחול על כבודו. עניין משפטי.

לשלושת המנדטים האלה של הליכוד קשה יהיה להזדהות עם מפלגה דתית־תורנית שבראשה אנשים יקרים כמו הרב רפי פרץ וח"כ בצלאל סמוטריץ'. הדתיות מפריעה להם, לא הימניות. לא במקרה קיים שיתוף פעולה פורה בין הליכוד לאיחוד מפלגות הימין; שתי המפלגות אינן מתחרות על אותו ציבור ואינן מאיימות זו על זו. דווקא הימין החדש של שקד ובנט, ודווקא משום שאיננה מפלגה דתית, יכולה להיות אפשרות רלוונטית בעבור אותם שלושה־ארבעה מנדטים.

יש הסבורים שאין מקום לדאגה. לדעתם אפשר לסמוך על הערבים שידחו את התוכנית, אבל הסכמי אוסלו הוכיחו שאין מקום לאשליות האלה. אחרים סומכים על נבחרי הליכוד, אבל מאז ההתנתקות גם עליהם אסור לסמוך. אני הייתי שם אז, חבר מרכז הליכוד בזמן ההתנתקות, ועיניי ראו שרים נאמני ארץ ישראל קורסים תחת הלחץ ומשתפים פעולה.

השאלה אם תקום יום אחרי הבחירות "קואליציית המאה" תלויה באפשרות לשכנע כשלושה־ארבעה מנדטים של בוחרי ליכוד לשקול בחירה אסטרטגית ומושכלת: להעדיף נתניהו מסונדל מימין, ולבחור בימין החדש במקום לתת לנתניהו צ'ק חופשי חתום "בלנקו".

זו משימה לא פשוטה, אבל בהחלט אפשרית. עצירת תוכנית המאה של נתניהו וטראמפ אחרי שתוקם "קואליציית המאה" תהיה מסובכת הרבה יותר. אילו לא היה לנו היום הימין החדש, אפשרות פוליטית כזו לא הייתה קיימת, וכולנו היינו יכולים כבר לעבור ללבוש כתום.

מאיר בן־שחר

מפלגת פשרה

גם בבחירות הללו אני רוצה להצביע ב'. אבל אין ב'. כל חיי הצבעתי למפד"ל, לא רק כי גדלתי בקריית־שמואל, יישוב מובהק של הפועל המזרחי, אלא כי אני מאמין באחריות הציונות הדתית. יוסף בורג אמר שתמצית הציונות הדתית היא המקף המחבר, שדורש פשרות, פשרות חמוצות, חלקן אפילו מרות כלענה. המקף אינו מאפשר להביא עד הסוף את אמונתנו. הוא מחייב אותנו לוותר, ולחיות כבר כמעט מאה שנים באתחלתא דגאולה, ומתי תבוא הגאולה? סבא של אשתי, הרב משה צבי נריה זצ"ל, דיבר על "הטשטוש המאחד". הוא לא התכוון שאדם בחייו הפרטיים יוותר על קוצו של יו"ד בהלכה, אלא שבהלכות ציבור הפשרה אינה רק דרך המלך, אלא הדרך היחידה.

מדינת ישראל נכנסה לשנות השבעים לחייה. כבר לפני כחצי יובל שמעתי את הרב יואל בן־נון מתריע: ממלכת דוד ושלמה המאוחדת התקיימה 73 שנים, והתפרקה בשל סכסוך בין שבטי ישראל; המדינה החשמונאית התקיימה 78 שנים ואיבדה את עצמאותה כתוצאה מהמלחמה בין האחים יוחנן הורקנוס ויהודה אריסטובלוס. 70 איננו מספר מיסטי. ייסוד אומה כישות ריבונית מחייב פשרה בין אידיאולוגיות שונות, אך בתום שני דורות, כשבעים שנה, הכמיהה לממש את ערכי הקבוצה הולכת ומתגברת. אבל המדינה היא האנשים שחיים בה, וההתנגשות בין רצונותיהם וזניחת האחריות לבסיס המשותף תביא לפירוקה. הדוגמה המוכרת ביותר היא ארה"ב, שנקלעה למלחמת אזרחים שמונים שנה לאחר הקמתה. לכן המקף המחבר הוא המשימה החשובה ביותר של הציונות הדתית.

זהו הזיכרון הפוליטי הראשון שלי: בבחירות 1984 הוקמה מפלגת מורשה, שהתפלגה מהמפד"ל על רקע פינוי ימית. הייתי אז בן 11, והרב חנן פורת בא לאספת בחירות בקריית־שמואל. הצבעתי ושאלתי: "האם תשבו בקואליציה?". עד כמה הפשרה והוויתור יכולים להיות מרים למדתי שנים אחר כך. ישראל הראל הציע לי להיות עוזרו של הרב יעקב מדן בגיבוש אמנה בנושאי דת ומדינה (אמנת גביזון־מדן). ראיתי כיצד הרב מדן, שלמדתי אצלו בישיבת הר עציון, מתפשר בענייני נישואין ושבת, עד שלעיתים הרגשתי שאפילו בשבילי זה יותר מדי.

הבחירות הללו אינן על ביטחון או שלום, אלא על המשך הקיום המשותף. אין ספק שבימין מבינים זאת – אבל לא מוכנים להיות המקף המחבר. מנכ"ל הבית היהודי ניר אורבך, איש מתון והגון, בוודאי אינו תומך של מאיר כהנא, אבל החיבור עם אנשים שרואים בכהנא את מורם ורבם אינו מאפשר ליורשי המפד"ל לחבור לחלקים רחבים בחברה הישראלית. גם בימין החדש מבינים זאת. בשיחות שהיו לי עם אנשים מהמעגל הקרוב ביותר לאיילת שקד, שפעלו לקדם את חוק הלאום, הם הודו שהחוק יצר קיטוב ופילוג לא נחוצים. אבל גם הם נמנעו מלעשות דבר.

ההתנהלות האישית של בנימין נתניהו עמדה במוקד מערכת הבחירות, אבל העובדה שלא פעל לעצירת השנאה ולא התייצב בתקיפות נגד אמירות מקורביו, שכינו חלקים בחברה הישראלית בכינוי "בוגדים", חמורה יותר מכל שחיתות. יש בליכוד מי שמבינים זאת. זכיתי להיות החברותא הראשון של זאב אלקין עם עלותו ארצה. יהודה גליק, שלמדתי אצלו, שידך בינינו. לצערי הרב תפיסתו המורכבת של גליק, שלפיה המקדש ייבנה מתוך שלום והשלמה בין כל חלקי החברה הישראלית ואומות העולם, לא התקבלה בליכוד. את עוזי דיין ליוויתי כשהוביל ליצירת אמנת כנרת, ואז בהתנתקות מגוש קטיף: הקמנו צוות מתווך בין הצבא להנהגה הרבנית, ליצירת ערוץ תקשורת דיסקרטי ואמין במקרה של חשש להתלקחות אלימה. לצערי, עוזי דיין ודרכו לא הגיעו להנהגת הליכוד.

ושוב, למרות האנשים הטובים במפלגות הימין, ויתרו ההנהגות על המקף המחבר. כחול לבן מואשמת שהיא מטושטשת, שאינה מחדדת מסרים אלא מעמעמת אותם, ולכן מוכנה לשבת עם כל המפלגות שמעוניינות בהמשך קיומה של מדינת ישראל, ממרצ ועד לאיחוד הימין. היא אינה מבטיחה הסדר מדיני, למגינת ליבו של השמאל, וגם לא תספח את כל חלקי ארץ ישראל ולא תבנה את המקדש. עצם קיומה הוא פשרה חמוצה בין מנהיגיה, ואולי כך גם הבחירה בה. אבל מדינתנו הגיעה לגיל המסוכן שבו אחדותה היא שעומדת למבחן.

בשנים האחרונות אני עוסק במרד הגדול ובחורבן הבית השני. על מטבעות המורדים נמצאה הסיסמה "לגאולת ציון". הגאולה הזאת החזיקה מעמד ארבע שנים, עד שטבעה בנהרות הדם של מלחמת האחים. בבחירות הקרובות כנראה לא נזכה לגאולה, אבל אני מקווה ומתפלל שנימצא ראויים לעוד ארבע שנים של אתחלתא דגאולה.

ד"ר מאיר בן־שחר הוא מרצה במכללת שאנן, המכללה האקדמית הדתית לחינוך בקריית־שמואל

דבר מערכת המשפט

נשיאת בית המשפט העליון לשעבר, מרים נאור: "במדינה דמוקרטית אין לרשות המבצעת ולרשות המחוקקת רשות להשיא לשופטים עצות כיצד עליהם לפסוק בעניין זה או אחר"

שבח שטרן

קנביס על חורבות ההתנחלויות

ראש הממשלה בנימין נתניהו נוהג לומר: "אם הערבים יניחו את נשקם לא תהיה עוד מלחמה, אם ישראל תניח את נשקה לא תהיה עוד ישראל". האמירה הזאת משקפת היטב את תמצית המוטיבציה של ישראל בצבירת עוצמה קריטית במאבק הלאומי שלנו על ארץ ישראל, והיא מחדדת את ההבנה שאם ישראל תפסיד פעם אחת, לא תהיה לה הזדמנות שנייה. גם לסיכול הקמת מדינה פלסטינית בלב הארץ לא תהיה חלילה הזדמנות שנייה. כל עוד ישראל לא תחיל את ריבונותה וחוקיה בכל מרחב ההתיישבות ביו"ש, יימשכו ניסיונות השמאל לעקור אותנו, וגם אז לא ודאי שהשמאל יקבל את הדין. לכן גם הבחירות האלו גורליות לעתידנו בחבלי יהודה ושומרון. מה שהימין בונה במשך 20 שנה מסוגל השמאל להרוס בתוך 20 יום. אם חלילה השמאל ישלוט פה אפילו תקופה קצרה, הוא יוביל תהליכים בלתי הפיכים, כמו שהביא עלינו באוסלו את המזרח התיכון החדש, שאת מחירו בדם ובפגעי מדיניות אנחנו מבכים שנים רבות.

הדרך היחידה להמשיך לשמור על אחיזתנו בארץ ישראל היא על ידי ממשלת ימין בראשות הליכוד, ובהרכב הקואליציוני של הקדנציה היוצאת. נכון, זו לא הייתה קואליציה מושלמת, אבל היא הייתה הטובה ביותר פה זה שנים. קואליציית הימין בראשות נתניהו חידשה את הבנייה ביו"ש, חוקקה את חוק הלאום ואת חוק ההסדרה, וקיבלה הכרה של המעצמה העולמית בריבונותנו בירושלים ובגולן.

את הבחירות הללו מחנה הימין עלול לאבד לא מפני שאין רוב בציבור התומך בעמדותיו, אלא בשל שלוש סיבות. הראשונה: ריבוי מפלגות מהמחנה הלאומי העומדות בסביבות אחוז החסימה, ושכישלון אחת או יותר מהן יגרום לאובדן רב של קולות. בבחירות הקודמות, יחד בראשות אלי ישי גרמה לאובדן יותר מ־125 אלפי קולות של בוחרי ימין.

השנייה: האלמוניות של רוב מועמדי זהות. אין ספק שמשה פייגלין הוא אדם חכם שיודע לנסח היטב את רעיונותיו. עם חלקם אני בעצמי מסכים. אבל איש אינו יודע מה טיב המועמדים האחרים ברשימתו, ובעיקר מה עמדותיהם בשאלות הלאומיות שביסוד המחנה הלאומי. הרי חווינו על בשרנו את טראומת שגב, גולדפרב וסלמוביץ' של צומת שתמכו בהסכמי אוסלו. זהות עלולה להיות לשון המאזניים בממשלה הבאה, ופייגלין עצמו אינו מתחייב שלא ישב בממשלה בראשות בני גנץ כדי לקדם לגליזציה של קנביס. האם מצביעי המחנה הלאומי יכולים להקריב את גורל המטרות הלאומיות הגדולות שלו על מזבח הלגליזציה? האם כבר הגענו אל המנוחה והנחלה?

הסיבה השלישית והחמורה מכולן: השאננות וזחיחות הדעת של הרבה מצביעים שמאמינים שהסכנה כביכול מאחורינו, שהניצחון של הימין מונח בכיס, ושמיותר להתאמץ ולהגיע לקלפיות. האדישות עלולה להביא אסון לפתחנו. בדיקות עומק מראות ששיעור תומכי הליכוד שמתכוונים להגיע בפועל לבחור נמוך בהרבה משיעור תומכי מפלגות "רק לא ביבי".

ההסבר שלי לטירוף הדעת הזה מצד חלק מהמחנה הלאומי הוא מחלת השכחה, שפוקדת אותנו אחרי עשור רצוף בשלטון. נשכחה האפשרות של ממשלת שמאל, על כל מגרעותיה ונזקיה. הדור הצעיר לא ידע את המן וגזרותיו.

על כל מצביע ימין להתייחס ברצינות גמורה לאפשרות שאת תיק החינוך תקבל תמר זנדברג, את תיק האוצר יקבל אבי ניסנקורן ואת תיק המשפטים תקבל סתיו שפיר. על כל מצביע ימין לחשוב לעומק על התרחיש שתקום כאן ממשלה שתובל – בידי השמאל והתקשורת – אלי משא ומתן מדיני שעלול לסכן את כל הדברים החשובים לנו ביותר.

המאמר הזה הוא קריאה לציבור הבוחרים של הימין: בואו להצביע. הצטרפו ליוזמת "זזים ימינה", הוציאו את האנשים מהבית ובואו להצביע למפלגות המחנה הלאומי. דווקא בבחירות האלו, שבהן יותר מדי מפלגות ימין מסכנות את המחנה, אין מקום להרפתקאות. על מצביעי הימין לבחור במפלגות המוכרות שמועמדיהן מוכרים לציבור, שנמצאות במרחק יציב מעל אחוז החסימה ושבלב סדר יומן עומדים הערכים הלאומיים היסודיים שלנו.

חבר'ה, הקנביס יחכה לכם עוד קצת. אם תבחרו בו, יש סיכון גדול שתצטרכו לעשן אותו על הריסות בתיכם שמחוץ לגושי ההתיישבות. לא תהיה הזדמנות שנייה.

שבח שטרן הוא מועמד מחוז יו"ש, במקום ה־38 ברשימת הליכוד לכנסת ה־21

יאיר שלג

קריסת הממלכתיות

זו לא הייתה מערכת הבחירות האלימה ביותר – בין השאר כי היא התנהלה בעיקר ברשתות החברתיות, שבהן אנשים מקללים זה את זה ולא נפגשים פיזית. אבל זו בוודאי הייתה מערכת הבחירות הנמוכה ביותר, שהאלימות המילולית בה הייתה הבוטה ביותר. כנראה, זהו רק קדימון להקצנה העתידית.

במערכת הבחירות הזאת קרה דבר חמור עוד יותר מהאלימות המילולית, והוא מומחש היטב בסוג השיח שבין שני המתחרים העיקריים: בנימין נתניהו ובני גנץ. זה היה עימות מובהק בין האליטה הישנה והחדשה, ובו זמנית בין האתוס של יוצאי הצבא לאתוס של המערכת הפוליטית. במדינה דמוקרטית, המערכת הצבאית אמונה מטבעה על כבוד וציות לדרג המדיני, ואילו הדרג המדיני אמור לספק בד בבד גיבוי למערכת הצבאית ולשאת באחריות עליו, שהרי כל פעולה צבאית מרכזית מאושרת קודם בידי הדרג המדיני.

מערכת היחסים הזאת נשברה באופן בוטה במערכת הבחירות הנוכחית. מפלגת השלטון, ולעיתים גם בנימין נתניהו עצמו, לא היססו להאשים את איש הצבא בני גנץ באחריות להפקרת שוטר מג"ב מדחת יוסף בקבר יוסף, בהתמשכות מבצע צוק איתן, ובמה שנראה כתוצאה לא חד־משמעית של המבצע. ההתבטאויות הידרדרו עד רמיזות בוטות למצב שפיותו של גנץ. כל זה, תוך התעלמות מהעובדה שלא גנץ קבע בשעתו את המדיניות בקבר יוסף, וגם לא בצוק איתן. בעשור החולף, המעצב מספר 1 של המדיניות בתחומי חוץ וביטחון הוא כמובן נתניהו, מה גם שהוא שאישר את מינויו של גנץ "הלא שפוי" לרמטכ"ל, ואף האריך את כהונתו משלוש לארבע שנים. נזקה של ההתכתשות הזאת ארוך טווח, והוא עלול לפגוע גם ביחסי האמון בין הדרג המדיני והצבאי המכהנים, בוודאי כל עוד ראש הדרג המדיני הוא נתניהו.

למען האמת, הפגיעה הזאת היא רק סעיף אחד בתהליך הכללי במערכת הבחירות הזאת, שאפשר לכנותו "קריסת הממלכתיות". זה בא למשל לידי ביטוי בדה־לגיטימציה מצד ראש הממשלה כלפי רשויות אכיפת החוק. בכל פעם שחקירתו עלתה מדרגה, תקף נתניהו את הרשות האחראית: תחילה המשטרה, אחר כך הפרקליטות ולבסוף היועץ המשפטי לממשלה. סביר שאם יועמד נתניהו לדין ויורשע, גם השופטים יזכו לערעור שיקוליהם ומניעיהם. כדאי להשוות זאת להתנהלות של ראש ממשלה אחר שהואשם והורשע בשחיתות. גם אהוד אולמרט בוודאי חש שנעשה לו עוול, אבל לא ניסה לגרור את העוול לערעור מסוכן על עצם מעמדן ואמינותן של מערכות אכיפת החוק. מהבחינה הזאת, תגובת נתניהו לחשדות נגדו חמורה אפילו מהחשדות עצמם, ומעמידה כשלעצמה סיבה לרצות לראות אותו מחוץ למערכת הפוליטית.

באווירה כזו, אין פלא ששר החינוך מציג את כלל מערכת המשפט בנשימה אחת עם חמאס, כאויב הפנימי שצריך לנצח בדרך להכרעת האויב החיצוני, ושרת המשפטים מפלרטטת עם הפשיזם ומבקשת להגחיך את עצם המושג, כאמצעי לנטרול האשמתה (הלא מוצדקת) בפשיזם. יתר על כן: הימין הדתי, שפעם טען שהמאבק שהוא מנהל למען ארץ ישראל הוא לטובת המדינה, עבר בחלקים מרכזיים שלו לטענה שארץ ישראל חשובה מן המדינה, ובמקרה של התנגשות בין האתוסים, הערך של הארץ הוא שצריך לגבור. השיח השנה בימין הדתי התמקד בשאלה איך מבטיחים את ניצחון הגוש, ולא מהי טובת המדינה.

צריך להודות: קריסת הממלכתיות הישראלית היא תהליך ארוך טווח, שראשיתו דווקא בשמאל, בתגובה לאובדן שלטונו ב־1977. השמאל עבר אז שינוי מדגש לאומי־ציוני לדגש ליברלי, שבצד יתרונותיו היה בו גם יסוד של פירוק החיבור הכלל־ישראלי. רוב השמאל נשאר ציוני, אבל הוא לא השכיל להילחם בשמאל הרדיקלי. בוודאי הוא לא נאבק בו באותה רמה שתבע מהימין המתון להילחם בימין הקיצוני.

אבל משחק ההאשמות בשאלה הילדותית "מי התחיל" אינו הסוגיה המרכזית. הסכנה בתהליך קריסת הממלכתיות והפיכת מלחמת האזרחים הקרה לעימות אלים היא ריאלית ומסוכנת הרבה יותר מהאפשרות שמישהו יצליח למכור לישראלים תוכנית נסיגה נוספת, אחרי שכבר נכוו בהסכמי אוסלו ובהתנתקות. הסכנה הזו היא שצריכה לעמוד בראש שיקולי ההצבעה ביום הבחירות.

יומן
מקור ראשון
גיליון 1130 | כ"ט באדר ב' תשע"ט | 05.04.2019

בחירות תשע"ט

"אם שולמית אלוני הייתה יכולה להיות שרת חינוך, גם לי מותר". יו"ר האיחוד הלאומי בצלאל סמוטריץ תופר חליפות | בתאל קולמן

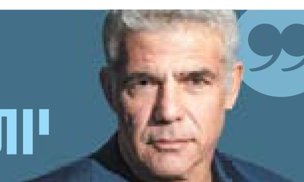

השמאלנים נוהרים לקלפיות

4 ימים לפני מערכת הבחירות השביעית שלו על ראשות הממשלה, נתניהו אפוף דאגה

חגי סגל ושירית אביטן כהן

אם נקבל חמישה מנדטים יותר מהליכוד, נקים ממשלה

שואף להקים קואליציה עם הליכוד אבל ללא נתניהו, לא פוסל ישיבה עם החרדים אך דורש שיאמצו את חוק הגיוס, ולוקח אחריות על הריאיון המגומגם של גנץ. המועמד לראשות הממשלה יאיר לפיד מתחייב: לא אוותר על הרוטציה | מיכאל טוכפלד

הדלקת נרות

	ערב שבת	מוצאי שבת
ירושלים	18.26	19.38
תל אביב	18.42	19.41
חיפה	18.33	19.41
באר שבע	18.42	19.40
אילת	18.41	19.37

מזג האוויר

הגולן 6–18
חיפה 11–18
כנרת 12–24
עמקי הצפון 8–19
אריאל 7–17
תל־אביב 12–19
ירושלים 7–16
חברון 5–15
ים המלח 17–26
באר־שבע 11–21
אילת 16–27

תשקיף לימים הבאים

שישי	שבת	ראשון	שני
מעונן חלקית	מעונן	קריר	קריר

תזריע

	שישי	שבת
הפרק המשנה	נחום ג סנהדרין ד, ד–ה	חבקוק א–ב סנהדרין ה, א–ב
הדף בבלי	חולין קכ"ט	חולין ק"ל
ההלכה	שו"ע או"ח תצ-תצא, ח-א	שו"ע או"ח תצא-תצג, ב-א
הרמב"ם	משכב ומושב יג, שאר אבות הטומאות א–ב	אבות הטומאות ג–ה
זריחה	6.23	6.22
שקיעה	19.05	19.06

אריאל שנבל

רשת ביטחון

ההצעה להשבית את הרשתות החברתיות בימים שלפני הבחירות חייבת לרדת מסדר היום, ולתמיד

ישיבת ועדת הבחירות המרכזית, השבוע
צילום: יונתן זינדל, פלאש 90

בשבוע הראשון של חודש מארס פורסמו שני סקרי מנדטים – בישראל היום ובקשת 12 – שהעניקו למפלגת כחול לבן 38 מנדטים. בסקר הארץ שפורסם שלשום השיגה המפלגה 27 מנדטים בלבד. אלה כמובן סקרי הקצה, אולם הם בהחלט מצביעים על מגמה ברורה של היחלשות דרמטית בכוחה של מפלגת הרמטכ"לים.

הרבה דברים קרו בחודש החולף. מערכת הבחירות שתגיע לסיומה באמצע השבוע הבא הייתה אינטנסיבית, מלאת אירועים – אמיתיים ומלאכותיים – וקשה לשים את האצבע על הנקודה המדויקת שבה החלה כחול לבן לשקוע, עד כדי כך שאם לא יקרה משהו דרמטי שישנה את תמונת המצב המסתמנת, בנימין נתניהו ידלג בקלילות לעבר הקדנציה הבאה שלו כראש ממשלה. בסקר הארץ המוזכר לעיל גוש הימין כבר עומד על 67 מנדטים, ולא מותיר סיכוי כלשהו להרכבת ממשלה בידי בני גנץ.

ובכל זאת, אנסה לשים את האצבע על הנקודה. בימָמה שבין 24 ל־25 במארס קרו שני דברים בזה אחר זה. האחד: ספי עובדיה בחדשות 13 חשף הקלטה של גנץ אומר, "אם הייתה לנתניהו דרך שיהרגו אותי – הוא היה עושה את זה". האחר: ריאיון מוושינגטון של גנץ עם יונית לוי, שמהשנייה הראשונה ועד האחרונה היה פיגוע תקשורתי בקמפיין של המועמד. שני האירועים הסמוכים יצרו בקרב לא מעט אנשים שחשבו להצביע לגנץ את הרושם שהוא קורס תחת נטל המועמדות, ושעם כל הכבוד לרצון להחליף את היושב בבית ראש הממשלה, אי אפשר להטיל את האחריות הכבדה הזאת על כתפיו.

אם אלו אכן שני האירועים המכוננים של בחירות 2019, נדמה שאין מקום להתרגשות יתרה מהצעתו השבוע של יו"ר ועדת הבחירות המרכזית, השופט חנן מלצר, להשתיק את הרשתות החברתיות במידה כזו או אחרת כמה ימים לפני הבחירות. כפי שראינו, בסופו של דבר מי שמשפיע באמת על השיח ועל דעת הקהל הם כלי התקשורת המסורתיים, ולא טוויטר או פייסבוק. עוד דבר שאולי אפשר ללמוד: דווקא שני כלי תקשורת שהציבור הימני ונתניהו מזהים בהם זרוע של השמאל הישראלי הם מי שהנחיתו על גנץ את שתי מכות המוות הפוליטיות האלו. אולי קצת הגזמנו, ובסופו של דבר אלה אמצעי תקשורת הגונים, ואולי אפילו נוטים לימין, רחמנא ליצלן? עובדה – הם כנראה עומדים לשאת את נתניהו על כפיים שוב לבלפור.

התשובה לשתי התובנות האלו אחת: לא.

הריאיון ללוי (והריאיון המקביל בחדשות 13 לטלי מורנו, או "תמר" כפי שקרא לה גנץ) היה איום ונורא מבחינת הטוען לכס ראש הממשלה, אבל מה שבאמת הפך אותו לאירוע חשוב היה שטף התגובות אליו ברשתות החברתיות. ממים, מיקסים, פאנצ'ים מחודדים, וגם סתם פוסטים שהביעו דאגה ממה שראו על המסך – כל אלה הדהדו את המסר שעלה מהריאיון ויצרו מסה קריטית. זה לא היה קורה, בטח לא באותה מידת השפעה ומהירות, בלי הרשתות החברתיות. גם חשיפת הקלטות גנץ, ששודרה בערוץ שנמצא בנחיתות מבחינת רייטינג, הגיעה כאש בשדה קוצים כמעט לכל בית בישראל באדיבות הרשתות החברתיות.

יש לציין לטובה את היושרה העיתונאית של לוי ועובדיה, שלא עשו הנחות לגנץ גם אם הם מזדהים איתו פוליטית (כנראה) יותר מעם ראש הממשלה, אבל גם זה קשור לרשתות החברתיות. עיתונאי ישראל יודעים היום שעבודתם נתונה לביקורת חדה ברשתות החברתיות, שאי אפשר להתעלם ממנה. גם אם לא יודו בכך, אין ספק שהתמרכזותה (היחסית, היחסית) של התקשורת הישראלית בבחירות האלו קשורה קשר הדוק לכוחה העולה של דעת האזרח הפשוט. פעם האזרח היה יכול לקטר על המרפסת ולשלוח מכתב למערכת; היום הוא מצייץ ויכול להגיע למאות אלפי אנשים בתוך כמה שעות.

מי שחש זאת על בשרו השבוע היה רונן ברגמן, שפרסם תחקיר על פרופילים מזויפים בטוויטר בלי שטרח לעשות את המינימום הנדרש – לבדוק אם אנשים אמיתיים עומדים מאחורי החשבונות. העובדה שלא חלפו כמה שעות מאז פרסום הכתבה ועד להעלאתם לשידור של "הפייקים" בתוכניות הרדיו של ינון מגל ואראל סג"ל ב־103 הפכה את ברגמן למשל ושנינה ברשתות, מה שהוביל לחסימה נמרצת מצידו של מבקריו ברשת, כאילו זו הדרך להתמודד עם פריחה מקצועית.

השמאל חרד מהרשתות החברתיות, ובצדק. אחרי הרבה שנים שבהן שלט בלא מיצרים בשיח, ולכן היה מועצם פי כמה מגודלו האמיתי בציבור, פתאום לעם ישראל כולו יש מה לומר, ובקול רם לא פחות משל כלי התקשורת המסורתיים. ומתברר שרוב העם חושב ימין. התופעה החדשה והמרעננת הזאת משפיעה בהיזון חוזר על התקשורת המסורתית, ומהדהדת אירועים חשובים שמתרחשים בה, שאולי היו גוועים מהר במציאות אחרת.

ולכן, התשובה היא חד־משמעית: לא, אסור אפילו להעלות על הדעת את סגירת הרשתות החברתיות, ולו לדקה, בשום מצב ובשום תנאי – בטח לא בימים הקריטיים שלפני הבחירות. התקדמנו, התפתחנו, הצלחנו לאזן במשהו את השיח. אל תחזירו אותנו לאחור.

צילום: ענת רסיוק, רשות העתיקות

באר־שבע: מנורת תשעת הקנים

נר שחקוק עליו עיטור מנורה, מהקדומים ביותר המוכרים במחקר, התגלה לאחרונה בחפירה ארכיאולוגית מצפון לבאר־שבע שערכו חוקרים מאוניברסיטת בן־גוריון. באתר, המתוארך למאה הראשונה לספירה ועד למרד בר כוכבא (שנת 135 לספירה), נחשפו גם פתחים שהובילו ככל הנראה למחילות מסתור ומילוט שנחפרו בקרקע. הארכיאולוגית שירה בלוך סיפרה כי היא וחבריה הארכיאולוגים מצאו ברחבי האתר הגדול נרות שמאפיינים יישוב יהודי, וכן כלי אבן שמעידים על שמירת הטהרה במקום (יאיר קראוס)

פרס "בני ברית" לעיתונאי מקור ראשון צביקה קליין

הפרס הוענק על סדרת הכתבות "קרובים רחוקים" במוסף שבת

צילום: אריק סולטן

המרכז העולמי של "בני ברית" פרסם אתמול את זהות הזוכים בפרס העיתונות למצוינות בסקירת התפוצות בתקשורת הישראלית לשנת 2019, על שם וולף והילדה מטסדורף ז"ל: אנטוניה ימין, שליחת כאן חדשות לאירופה, וצביקה קליין, והכתב לענייני העולם היהודי של מקור ראשון. בציון לשבח ע"ש לואיס וטרודי שידלובסקי זכה אטילה שומפלבי, מגיש ראשי באולפן ynet ופרשן פוליטי. הפרס יוענק ב־3 ביולי בירושלים.

ימין זכתה בפרס בתחום התקשורת המשודרת, בשל סדרת כתבות ששודרה במהלך 2018 ועסקה ביהודי אוסטריה ובריטניה ובאנטישמיות בגרמניה. קליין זכה בפרס בתחום התקשורת הכתובה – בפעם השנייה – על הסדרה "קרובים רחוקים" במוסף שבת של מקור ראשון. הסדרה עסקה ביחסי ישראל והתפוצות, וכללה 23 ראיונות עומק בנושאים הבוערים ביותר בסדר היום היהודי העולמי. זו הפעם הראשונה ב־27 שנות התחרות שעיתונאי זוכה בפרס פעמיים. שומפלבי זכה בציון לשבח על סדרת כתבות ומאמרים שעסקה ביחסי ישראל ויהדות ארה"ב.

יו"ר המרכז העולמי של בני ברית ד"ר חיים כ"ץ והמנהל אלן שניידר אמרו: "ההתעניינות שגילו שלושת הזוכים הצעירים בחיי הקהילות היהודיות בעולם וביחסי ישראל והתפוצות מלבבת, ומוכיחה שהנושא ממשיך לרתק את תשומת הלב של העיתונות והציבור בארץ. באמצעות הפרס אנו מקווים להמשיך לעודד את העשייה העיתונאית האיכותית בתחום".

פרס בני ברית הוא הפרס המוביל בארץ בנושא יהדות התפוצות. הפרס ניתן בטקס רב משתתפים בהשתתפות מרצה אורח מתחומי התקשורת, הממשל או האקדמיה.

חבר השופטים כלל השנה את ד"ר יהודית אורבך מאוניברסיטת בר־אילן, פרופ' סרג'יו דלה־פרגולה מהאוניברסיטה העברית, מר אשר וייל מו"ל כתב העת "אריאל", יו"ר הקרן לירושלים מר סלי מרידור, העיתונאי יאיר שלג ממקור ראשון ופרופ' גבריאלה שלו, לשעבר שגרירת ישראל באו"ם.

"אני לא טוקבקיסט, אני ראש ממשלה"

ימים ספורים לפני הבחירות, ראש הממשלה בנימין נתניהו מודאג ממגמת ההימנעות מהצבעה שהוא מזהה בימין, ושוטח את מדיניותו בסוגיות עזה ("לא נתתי לאבו־מאזן להשתלט עליה עם הכידונים והדם שלנו"), מערכת המשפט ("האיזון בין הרשויות נפרם"), והשיח המקוטב בישראל ("אנשי ימין הם שמנודים, לא השמאל"). לקראת היום שאחרי, הוא מצהיר: "כל בר־דעת מבין שלא יכולה לקום כאן ממשלת אחדות"

חגי סגל
ושירית אביטן כהן

צילום: הדס פרוש, פלאש 90

על כוננית המגירות בחדר העבודה בבלפור, ליד השולחן, מונח בגאווה מסמך ההכרה האמריקנית בריבונות ישראל בגולן. חתימת ידו הטרייה של נשיא ארה"ב דונלד טראמפ מסתלסלת לרוחב המסמך ההיסטורי. אם תרצו, וגם אם לא כל כך תרצו, זוהי תעודת הגמר של כהונת נתניהו הרביעית כראש ממשלת ישראל. מאז החלטת האו"ם על הקמת מדינת ישראל לא זכה מנהיג ישראלי כלשהו לקצור הישג מדיני דומה, אם נתעלם לרגע מהעתקת השגרירות האמריקנית לירושלים אשתקד, שהתרחשה אף היא במשמרת של נתניהו. אין ספק, בבית הלבן משתוקקים לניצחונו בשבוע הבא, וגם ההשתוקקות הזאת היא חיזיון נדיר ביחסי שתי המדינות. נשיאים אמריקנים קודמים התגייסו לטובת השמאל, טראמפ התגייס ככל יכולתו למען מועמד הימין. האם זה יעזור?

ובכן, המועמד הקרין השבוע דאגה כבדה, וכמעט נשבע שזו אינה העמדת פנים לצורכי הזעקת אוהדים שאננים אל הקלפי. זו דאגת אמת, המסתמכת על ניתוח עומק של סקרים במהלך לילה כמעט לבן עם חבורת יועציו אור ליום שלישי. "אני מאוד מודאג", אמר לנו למחרת, כבר בדקה הראשונה של הריאיון. "הימין שאנן, והשמאל מגויס במאה אחוז. זה המספר ששמנו לב אליו. בדקנו ונדהמנו. הנכונות של מצביעי מפלגות השמאל לצאת ולהצביע היא מאה אחוז".

השמאלנים נוהרים לקלפיות?

"ממש. הם נעים לשם בעוצמה אדירה, ורואים את זה בסקרים. אתם יכולים לעשות סקר בעצמכם ולגלות את זה. כששואלים אם תבוא להצביע, אצל אנשי השמאל זה מאה אחוז מוחלט. לא תשעים ותשע נקודה שתיים. בליכוד ובמפלגות הימין, הנכונות להצביע היא באחוזים ניכרים מתחת. האנשים שלנו רוצים ליכוד, הם רוצים מפלגות ימין, אבל לא יטרחו להצביע כי הם בטוחים שאנחנו מנצחים. זה עלול להיות בעוכרינו.

"אם אני מחבר את המספרים, אנחנו בסכנה ממשית. לתדהמתי לא שמנו לב לזה. נפלנו לאותה מלכודת שכולם מסתכלים רק על המנדטים, ולא על המוטיבציה ללכת להצביע. בטלוויזיה כל הזמן מראים את הסקרים האלה כדי להרדים אותנו, ולא מראים את הפער בנכונות ההצבעה בין שני המחנות. את הסוד הזה הם שומרים. ב־1996 ניצחנו כי המוטיבציה הייתה אצלנו, אבל ב־99' הם באו כאיש אחד לקלפי. זה חוזר על עצמו עכשיו. השמאל מגויס עד תום, והימין יושב בבית והולך להפסיד. וישמן ישורון ויפסיד.

"מדינת ישראל הולכת היום בדרך הנכונה, והציבור מבין את זה היטב. מה שהוא לא מבין זה שאם הוא לא יצא להצביע אנחנו נפסיד את הבחירות. ואני אומר שהוא גם חייב להצביע ליכוד כדי שנהיה המפלגה הגדולה, כך שאף אחד (כלומר, הנשיא ריבלין; ח"ס ושא"כ) לא יעשה את המעשה הבלתי ראוי ויטיל את הרכבת הממשלה על מפלגה אחרת שיהיו לה יותר מנדטים, אף על פי שיהיו לה פחות ממליצים".

אז מה חשוב יותר, ליכוד גדול או גוש ימין גדול?

"קודם כול, אין ויכוח שאנשי הימין צריכים ללכת להצביע. אם כולם ילכו להצביע, הליכוד יהיה יותר גדול וגם מפלגות הימין יעברו".

עד לרגע זה לא ברור לחלוטין אם מפלגות הימין כוללות גם את 'זהות' של משה פייגלין. לפני ארבע שנים דחק אותו נתניהו החוצה מהליכוד, וקיבל במקומו את אורן חזן. כבר בשבוע הבא אפשר שייאלץ לשאת ולתת איתו כדי לצרפו לקואליציה שלו, אולי אפילו על תיק האוצר. ככל שהבנו, אין לו עכבה נפשית לעשות זאת: "אני לא חושש כלל משותפות עם פייגלין, משום שאף פעם לא הגענו לפסים של מריבה אישית. היו לנו חילוקי דעות כאלה ואחרים, אבל גם הסכמה רחבה".

עם זאת, נתניהו מאמין שהוא יכול להציע לצעירים המוקסמים ממשנתה הכלכלית של זהות בדיוק מה שפייגלין מציע להם: "אם הנושא שעומד על הפרק הוא שוק חופשי, אז מי שהוביל את מהפכת השוק החופשי בישראל יושב כאן לפניכם. זה בוער בנפשי. הרי מי עשה את הרפורמות האלה ששינו את פני הכלכלה הישראלית? כתוצאה מההתערבות האישית שלי כל כמה שבועות מורידים עוד ועוד רגולציה, שהיא האויב של העולם העסקי. לדוגמה, רק לאחרונה העברנו רפורמה של רישוי עסקים חדשים. הורדנו את זה לעשרים יום".

ואתה גם בעד לגליזציה של קנאביס עד 2020?

"אמרתי שאני אשקול את זה. בעבר כבר אפשרתי את גידול הקנאביס בארץ וייצואו לחו"ל, וכמובן צריכת קנאביס רפואי".

פייגלין ומפלגות הימין דורשים גם את פסקת ההתגברות. אתה בעד?

תשובת נתניהו זהירה. "זה עלה כמה פעמים ונפל כי לא היה לכך רוב", הוא אומר, ומוסיף ש"אני הייתי מצביע בשביל זה. הייתה מפלגה אחת שלא הייתה מוכנה (כחלון). בוא נראה אם היא תשנה עכשיו את עמדתה. ההערכה שלי היא שאם ידעו (בבית המשפט העליון) שיש רוב לזה, לא נידרש לזה". במילים אחרות: ראש הממשלה מעריך שהשופטים יתנהלו באופן ענוותני יותר אם רק ידעו שפסקת ההתגברות נמצאת בקנה הקואליציוני, ואז לא יהיה צורך לירות אותה.

הוא מסכם את הסוגיה: "אני דמוקרט קלאסי שמאמין באיזון בין הרשויות, והאיזון הזה נפרם מעט לעת בישראל. יש דרכים שונות להחזיר אותו, ונבחן אותן בקדנציה הבאה. אני לא בטוח שנגיע לזה".

"זעקת הקוזק הנגזל"

בצהרי יום שלישי נראה ראש הממשלה עייף מעט, צרוד טיפה, ובכל זאת מלא עזוז. גם אנשיו, הצעירים ממנו בהרבה, לא שידרו רעננות אחרי ישיבה לילית שנמשכה כמעט עד אשמורת הבוקר. מערכת בחירות היא אירוע אכזרי לבכירי מטות המועמדים, קל וחומר למועמד מוביל המכהן במקביל כראש ממשלה. זה היתרון הגדול של גנץ ולפיד על פניו. להם אין כרגע מדינה לנהל. היתרון המובהק שלו הוא ניסיונו. זו כבר מערכת הבחירות השביעית שלו על ראשות הממשלה. פעם הפסיד לאהוד ברק ופעם שנייה לאהוד אולמרט, אבל שני האדונים הללו כבר מזמן לא במגרש האלקטורלי, ואילו הוא עדיין פה, רווי תשוקת ניצחון ועתיר תכסיסי מלחמה. לו היינו קריקטוריסטים היינו מאיירים אותו השבוע עם סכין בין השיניים, אף שבמו עינינו ראינו אותו דווקא עם מקטרת. הלב נשבר כשנבצר מאיתנו לצלם אותו איתה. היא דווקא יאה לו ולאווירה הקרבית. תמרות העשן בחדר המלחמה הקטן בבלפור יכלו להיות פוטוגניות מאוד.

אף שלא אמר זאת במפורש, נראה שבסיבוב הנוכחי הוא מוותר על התרגיל של 2015 ולא ינסה לשתות ברגע האחרון את קולות מפלגות הימין הקטנות, שמפרפרות על אחוז החסימה. שום מילה רעה עליהן לא השמיע לאורך השעה ורבע שהקדיש לנו השבוע, בקושי מתח ביקורת קלה על נפתלי בנט, ואך ורק בקשר למצב בדרום. עוד נגיע לשם בהמשך.

על פי הטענה השגורה, שמן הסתם תיבחן יום אחד אקדמית, בחירות 2019 הציבו שיא חדש ברף האלימות המילולית בין הצדדים הניצים. רוב כלי התקשורת מאשימים בכך – איך לא – את נתניהו, ולעיתים תכופות מאזכרים בהקשר הזה את יועצו הצעיר לענייני רשתות חברתיות, יונתן אוריך. גם הוא נוכח בריאיון עם נתניהו, רך ושקט, צמוד לסלולרי שלו ואינו נח לרגע. לצידו ישבו היועצים נבו כץ (תושב עפרה), ראש מטה ההסברה ארז תדמור (תושב אפרת, מקום 40 ברשימת הליכוד לכנסת) ומומחה הפרסום והיח"ץ עופר גולן. גם הרל"ש אשר חיון נכנס ויצא. מעת לעת הם השלימו משפט או נידבו מידע, ויצרו רושם של כימיה טובה בינם ובין מעבידם. בני גנץ טען השבוע שנתניהו והחבורה החרוצה הזאת עוד עלולים לגרור אותנו למלחמת אחים.

"זוהי זעקת הקוזק הנגזל", כועס ראש הממשלה, "בני גנץ ולפיד, יחד עם מפעיל הבובות שלהם רונן צור, קוראים לי 'בוגד', קוראים לראש הממשלה 'בוגד', ומאשימים אותי בעלילות דם של בגידה. גנץ מאשים שאשלח אנשים לרצוח אותו, ואומר שאני מפעיל את הרוסים לרגל אחריו. אלה האשמות הזויות שמופנות כלפיי וכלפי הליכוד. עלילות בוטים שמתנפצות לרסיסים".

אין דבר כזה בוטים?

"יש דבר כזה בוטים, אבל לא אצלנו, אצלם. הליכוד לא מפעיל בוטים, הם מפעילים צבא של בוטים. הם מדברים בשם הממלכתיות, ולמעשה עושים את ההפך הגמור. עוסקים בשפל של השמצות ותרגילים מלוכלכים שלא ראיתי מעודי".

חשבנו שאולי כדאי לנצל את הריאיון הזה כדי להעביר לשמאל מסר של אחדות.

"השמאל לא מוקצה מחמת מיאוס. לגיטימי להחזיק בדעות שמאל. מה שלא לגיטימי זה להתחפש. תהיו גאים בעמדות שלכם, תאמרו אותן ביושר, ותנו לציבור להחליט. אף אחד לא מנדה אתכם. מי שמנודה הם אנשי ימין בתקשורת, באקדמיה ובמקומות רבים אחרים. אנחנו רוצים לגוון את זה. אני מאמין בשוק חופשי של רעיונות. הציבור מחליט, וההחלטה מחייבת את כולם".

"חאן אל־אחמר יפונה"

ערב הבחירות הקודמות התחייב נתניהו להקים ממשלת ימין בלבד, אבל במשך שנתיים לפחות ניהל רומן טרום־קואליציוני עם בוז'י הרצוג. מפלגת הבית היהודי של בנט ושקד הייתה האחרונה בתור לחדר המו"מ הקואליציוני. בימין זוכרים וחושדים. החשש הגלוי שם הוא מתסריט של הקמת ממשלת אחדות אחרי הבחירות. נתניהו שוב מבטל אותו: "הלוואי שנגיע כבר למצב כזה שניצחתי, ואז אוכיח לכם מיד שטעיתם. כל בר דעת מבין שלא יכולה לקום כאן ממשלת אחדות. היא לא תחזיק מעמד אפילו דקה, היא תתפרק לנו בין האצבעות. לכן אני קודם כול מרכיב ממשלה על בסיס הקואליציה הימנית, אין אלטרנטיבה אחרת. לפיד־גנץ זה שמאל בתחפושת".

גם בוגי איש שמאל בתחפושת?

"בוגי עצמו אמר עכשיו שהוא תמך באוסלו. אני לא תמכתי באוסלו, ותמיד הייתי איש ימין".

אגב אוסלו, הימין ב־2019 חושש מתוכנית טראמפ, שכנראה תונח על השולחן מיד אחרי הבחירות. עד כמה אתה מעורב בהכנתה?

"לא יודע מתי הם יניחו אותה. שאלתי את השאלה ◄

יומן
מקור ראשון

עורך:
ישי הולנדר
סגנית עורך:
יעלי נגיד־מזרחי
מערכת:
אלקנה ארליך
אברהם שפירא
עקיבה ג'מוס
חגית כהן
אווה מלך
עיצוב:
יסכה כנרת בדיחי
רועי קדם
הדס לוי
עיבוד תמונה:
רינה נקונצ'ני
צילום השער:
הדס פרוש,
פלאש 90

yoman@makorrishon.co.il

◄ הזאת בביקור בוושינגטון עכשיו, ולא קיבלתי תשובה. אם היו רוצים להניח מיד אחרי הבחירות – היו אומרים את זה. בכל מקרה אני אמרתי מה הקווים שלי בתוכנית – לא עוקרים אף אחד. לא אקבל שום תוכנית שתעקור יישוב אחד או מתיישב אחד".

קיימת אפשרות ששום מתיישב לא ייעקר, אבל אולי תהיה ריבונות פלסטינית על יישובים יהודיים?

"ממש לא, אף אחד. השליטה ממערב לירדן נשארת בידיים שלנו. יש לנו אחריות לשלוט מבחינה ביטחונית בכל השטח. זו התניה שלנו. אנחנו לא נתאבד בשביל מאמר אוהד בניו־יורק טיימס, שגם הוא לא יחזיק מעמד יותר משעתיים".

אז מה כן יקבלו ממך הפלסטינים?

"שינהלו את החיים שלהם. אין לנו שום עניין לנהל את נאבלוס, או איך שיקראו לה. מבחינתי יש שלושה תנאי ברזל: לא עוקרים אף מתיישב. שנית, אנחנו הריבון מבחינה ביטחונית בכל השטח מערבית לירדן; ושלישית, אני לא מחלק את ירושלים".

ערב הבחירות האחרונות הצהרת באוזני 'מקור ראשון' שלא תקום מדינה פלסטינית.

"נו, ומה קרה בינתיים? לא קרה כלום".

אבל מיד אחרי הבחירות חזרת בך קצת.

"אני מזכיר לכם שעמדתי שמונה שנים מול ממשל שלחץ לוויתורים ונסיגות, וזה לא קרה. יותר מזה, המשכתי לבנות. זה היה קשה, אבל הצלחנו. בשנתיים האחרונות התחלנו 18 אלף התחלות בנייה ביו"ש".

וזה יימשך?

"ודאי. הנה, גם השבוע זה נמשך. הבעיות באו בעיקר ממערכת המשפט. הם הכריחו אותנו לפנות את עמונה, אז בנינו יישוב חדש, עמיחי. הכריחו אותנו לבנות בתים בעפרה, אז אישרנו שם 82 יחידות. בנתיב־האבות הכריחו להרוס חמישה־עשר בתים, אז החלטנו להקים 350 בתים. מעבר לבעיות עם מערכת המשפט, הצלחנו לעמוד מול גל של לחצים מדיניים שהיה מביא כל ממשלה אחרת לנסיגות משמעותיות ולעקירת יישובים. לא רק שלא עקרנו – בנינו.

"במקרה של לפיד וגנץ בכלל לא יצטרכו ללחוץ עליהם לסגת, הם בעצמם מתנדבים לעקור שמונים או תשעים אלף מתיישבים. הרי לפני שהם הלכו לחברת הפרסום שמנהלת אותם עכשיו כמו בובות, הם אמרו את האמת בסוגיות האלו. לפיד אמר נעקור 90 אלף, וגנץ אמר שאת לקחי ההתנתקות אנחנו נייש בצורה טובה יותר. הוא היה בעד תוכנית של מסירת בקעת הירדן, שאני התנגדתי לה בתוקף. אני לא ויתרתי על סנטימטר ואני לא מתכוון לעשות את זה".

והיה וטראמפ ידרוש הכרה במדינה פלסטינית, ויגיד שאחרי כל מה שעשה למען ישראל היא צריכה להיענות?

"בפועל לא תהיה מדינה פלסטינית. סגן הנשיא לשעבר ג'ו ביידן אמר לי בזמנו שלפי כל ההתניות שאני מציג – בעניין שמירת הביטחון בידינו, השארת היישובים ואי־חלוקת ירושלים – לא תוכל לקום מדינה פלסטינית. אמרתי לו 'נכון'. אלה העמדות שלי. אלו שלושת העקרונות שאני לא מוכן לוותר עליהם, ייפול הפור במקום שייפול. אמרתי את זה גם לג'ארד קושנר ולג'ייסון גרינבלט. כשהם יביאו את הדברים, אם העקרונות האלה אינם מיושמים, אז לא יהיה".

שאלה שמעניינת ומתסכלת קוראים רבים שלנו: חאן אל־אחמר. באוקטובר התחייבת לפנות אותו בתוך כמה שבועות. הוא עדיין שם.

"בחאן אל־אחמר היינו צריכים לפרק מארב מדיני־משפטי גדול, שבינתיים פירקנו אותו, וחאן אל־אחמר יפונה. אנחנו נתאם את זה עם הגורמים הביטחוניים. תזכרו את מה שאמרתי".

בהר הבית, להבדיל, נתניהו לא התחייב בעבר למאומה. מדיניותו המסורתית שם גורסת איפוק ישראלי מרבי, למרות כל הפרובוקציות של המוסלמים. רק לאחרונה הוא השלים גם עם פריצת מתחם שער הרחמים על ידיהם. אפשר להעריך שהמדיניות הזו כבר לא תשתנה, אפילו אם יישאר עוד שנים רבות בלשכת ראש הממשלה. ובכל זאת, הוא חש צורך להקרין אהדה ליהודים שהמדיניות הזו חורה להם. לדבריו, "דווקא הגדלנו באופן מסיבי את מספר היהודים שעולים להר הבית, פי שלושה נדמה לי. זה משקף את הגישה שלנו. נכון, לא שינינו את היחס לשאלת התפילה, שתמיד עומדת לפנינו, ואני מנסה כמיטב יכולתי למנוע את הפגיעה בכבודם של היהודים שם. הר הבית יקר לא רק להם אלא יקר לי".

במענה לשאלה מדוע, אם כן, לא ביקר בהר כל עשר שנות כהונתו, הוא משחרר חיוך מסתורי: "מי אמר לך שאני לא מבקר שם? אני לא יכול להגיד. אני מבקר בהרבה מקומות, כולל בשטחי יו"ש, ואני לא מדבר על כל מה שאני עושה במרחב המזרח התיכון. הר הבית הוא הבית. כשאני נוגע באבני הכותל, כמו שעשיתי לפני כמה ימים עם פומפאו ועם בולסנרו, זה מעביר בי חשמל וצמרמורת כל פעם, וזו לא הצגה. או בואו נגיד אחרת: אשתי לא התחילה להפריש חלה ובני לא התחיל לקרוא איתי את פרשת השבוע רק לפני הבחירות. גם את חוג התנ"ך אני לא עושה לשם יחצנות. אלה דברים שטבועים בי עמוק. זו מורשת סבי ובניי. הדברים האלה עוברים מדור לדור והם אמיתיים. רק עכשיו סיימתי לקרוא את הביוגרפיה של ירושלים, מאת סיימון מונטיפיורי. יש שם ציטוט מפעים של צ'רצ'יל שלא הכרתי. כשהוא נשאל עוד בתור שר המושבות מה לעשות עם העיר הזאת, הוא ענה שצריך לתת את ירושלים ליהודים כי הם היחידים שנתנו לה משמעות לאורך ההיסטוריה".

ברגע נראה שהירדנים מנהלים את מתחם הר הבית.

"הם מנהלים את אל־אקצה. ברור שיש כאן שיקולים של איזון בין הדתות, אבל הריבונות, היכולת להיכנס לשם עם כוחות, היא בידינו. למי יש שם את כוח השיטור? לנו. ואנחנו עושים את זה באיזון הראוי".

וי על החורבות

ההסתערות עליו מצד מפלגת כחול־לבן בסוגיית הצוללות והמניות נתקלה באזכורי פרשת הטלפון הפרוץ של בני גנץ, שבה כנראה רב עדיין הנסתר על הגלוי. נתניהו דיבר עליה בלעג גם בסרטונים וגם בריאיון המפתיע בערוץ 12, אולם לא הרחיב את הדיבור. האם יש לפרשה הזאת גם משמעות בהיבט הביטחוני, אנחנו שואלים. תשובת נתניהו: "המשמעות היחידה שהוא לא בא והתייצב בפני הציבור ואמר 'הנה זה מה שיש שם', כדי לתת ביטחון שהאויבת הגדולה שלנו איראן לא תסחט את מי שמתיימר להיות ראש ממשלה".

יש פה פוטנציאל סחיטה?

"את זה רק הוא יכול לדעת. אבל הוא היה יכול להפיס את דעתנו אילו היה מתייצב וחושף את הדברים בעצמו. הוא לא עושה את זה".

גנץ התלונן בשב"כ נגד המוסד שלדעתו הדליף את הסיפור.

"נו, בערוץ 12 יודעים מאיפה הם קיבלו את הסיפור, וגם משפחת סגל יודעת. כמו כן יש כתב שאינו בדיוק מאוהדינו, בן כספית, שפחות או יותר כתב בעיתון שהמקור לסיפור על פריצת הטלפון של גנץ בא בכלל מהמטה של גנץ".

מכונת ההסברה של הליכוד משקיעה מאמץ רב לערער את טענות התאמתו של בני גנץ לראש ממשלת ישראל. לפני כחודש היא טענה שהאיש "לא יציב". בשיחה איתנו מסתפק ראש הממשלה בהגדרה "לא מתאים", אבל אפילו לאחר העידון הלשוני הזה מתבקש בירור: איך זה שנתניהו עצמו מינה בעבר את גנץ לרמטכ"ל. בתשובה הוא מסביר ש"אדם יכול להיות רמטכ"ל ולא ראש ממשלה, ואין קשר בין הדברים. הוא גם יכול להיות איש עסקים מצליח ולא ראש ממשלה. כדי להיות ראש ממשלה אתה צריך להיות מסוגל לפעול ברמה העולמית, לעשות מכפלות כוח מול המעצמות. אם אתה לא יכול להגיד לנשיא ארה"ב מעת לעת את המילה הקטנה "לא", אין לך מה להיות שם. אם אתה לא מבין בכלכלה, אין לך מה להיות שם. גנץ, בתחום המדיני, לא מבין שום דבר. עובדה שהוא תמך יחד עם לפיד בהסכם עם איראן. במפלגה שלהם יש ארבעה חברים שאפילו חתמו על עצומה למנוע מטראמפ להיכנס לארץ, בתקופת הבחירות לנשיאות. לפיד טען שאני הורס את היחסים עם ארה"ב. איזה אבסורד. אני הבאתי את היחסים הללו לשיא של כל הזמנים. יש לי היכרות של שלושים שנה עם ארה"ב ולציבור האמריקני יש שלושים שנה של היכרות איתי, יותר מכל אדם אחר כאן. במידה רבה אפילו יותר מכל מנהיג בינלאומי כזה או אחר".

ביקורו האחרון בארה"ב, לפני שבוע, התקצר בגלל הרקטה שהתפוצצה בשרון. תשומת הלב של הציבור הישראלי הוסטה במהירות מוושינגטון בחזרה ארצה. לרגע אף עלתה אפשרות שהבחירות יידחו בגלל ההתרחשויות הביטחוניות. בסוף נתניהו הסתפק בהנחתת מהלומה אווירית מוגבלת על חמאס ובריכוז כוחות בדרום. הריאיון שלנו איתו נערך תחת טפטוף מידע מתגבר על הסדרה נרחבת בין ישראל לממשלת הטרור המאפיוזי בעזה. מדוע אתה מאפשר לחמאס לקבוע כאן את סדר היום, שאלנו, ברצותו יורה וברצותו יש הפסקת אש. ובכלל, לאן הלכה ההרתעה?

"זה לא נכון", ניסה נתניהו להדוף את הנחות היסוד שלנו, "חמאס מאוד מורתע. ראיתם את זה בשבת באופן שבו הסתיימה 'צעדת המיליון', וגם ראיתם כיצד הסתיימה שנת ההפגנות כולה. שני דברים קרו לאורך השנה: יותר מ־300 פלסטינים נהרגו על הגדרות ואלפי פלסטינים נפצעו. הם חשבו שהם ישטפו לתוך מדינת ישראל. הם רצו לחטוף חיילים ולהיכנס ליישובים שלנו ולרצוח שם, ומנענו את זה. הם לא חדרו כלום. אפס".

אבל בסוף איסמעיל הנייה עשה וי למצלמות.

"זה משעשע שהוא עושה וי על החורבות שלו. תאר לך שהייתי עושה סימן וי על הריסות משרד ראש הממשלה".

> "חמאס מאוד מורתע. הם חשבו שהם ישטפו לתוך מדינת ישראל. הם רצו לחטוף חיילים, להיכנס ליישובים ולרצוח שם, ומנענו את זה. הם לא חדרו כלום. אפס"

ואולי בכל זאת אתה זהיר ומחושב מדי מולם? ב־2009 הבטחת לגמור עם חמאס.

"כשאני מסתכל באופן מעשי האם חמאס מגדיל את פעולתו, התשובה היא חד־משמעית לא. בלמנו את צירי ההברחות אליו בפעולות נועזות ביותר שהובלתי. כתוצאה מכך חמאס נחנק. המצב שלו הולך ונהיה קשה כתוצאה מהפעילות הכבירה שלנו מול איראן. הסנקציות על איראן בולמות את הכסף לחמאס, ולכן יש להם פחות נשק ופחות יכולת לתקוף אותנו".

אבל יש מזוודות של דולרים שהם מקבלים מאיתנו.

"זו עוד אגדה. חמאס מקבל היום פחות כסף ממה שקיבל בעבר מאבו־מאזן בלי שום פיקוח, כולל בתקופה שבה הרמטכ"לים היו אשכנזי וגנץ. ישראל לא שילמה פרוטה לחמאס, וגם היום היא אינה משלמת. מה שקרה הוא שבשלב מסוים אבו־מאזן החליט לקצץ מהכספים שהעביר להם, מתוך הנחה שזה יביא לתבערה בין עזה לבינינו ואז הוא יקבל את עזה על מגש של מאות חיילים ישראלים הרוגים. אני לא אפשרתי את זה, והקטארים מילאו בדיוק את הכסף הזה של אבו־מאזן, רק בהבדל אחד: עכשיו הכסף עובר דרך האו"ם באופן מפוקח יותר, למשפחות במצוקה, לדלק וחשמל. לא נתתי לאבו־מאזן להשתלט על עזה עם הכידונים והדם שלנו. מעבר לכך, היום יש בידול בין הרצועה לרש"פ, וזה דבר אסטרטגי וטוב למדינת ישראל".

בינתיים האזרחים בשדרות והסביבה מרגישים שהממשלה שבחרו בה מפקירה את ביטחונם, ובלילה צריכים לרוץ עם הילדים לממ"דים ולמקלטים. "הסבל שלהם אינו דבר של מה בכך. אני לא מזלזל במצוקה שחשים התושבים. הדרך היחידה לטפל בה היא להמשיך להרתיע את חמאס כפי שאנחנו עושים. מול הבלונים והעפיפונים התחלנו להשתמש בכלים אוויריים, ואתם רואים שזה יורד. הטענה שאנחנו צמחוניים ולא מפעילים כוח היא אבסורדית, ואני רוצה שכל אם בישראל תדע שאני מנהל את זה באחריות. אני לא טוקבקיסט. אני ראש ממשלת ישראל שדואג לביטחון בדרך המושכלת והטובה ביותר. אם נצטרך להכניס לשם כוחות, חשוב לי לדעת שמיציתי את האפשרויות האחרות. ידעו כל אם ואב בישראל שבסוגיית עזה אני פועל באופן תקיף ואחראי, לא משחק בפוליטיקה.

"מאז צוק איתן לא נהרג שום אזרח. האוכלוסייה בעוטף גדלה בקצב אדיר. אנשים באים, שדרות נבנית, וכך גם יישובי עוטף עזה. אין להם יכולת לעמוד בביקוש. זה אומר הרבה. במאזן הכולל, בעזה ובסביבה יש אסלאם קיצוני שמכריח אותנו לעשות את הפעילות שאנחנו עושים, אבל לא במחי יד ניתן לעקור את העשב ואת היבלית המורעלת מהמזרח התיכון. עם כל זאת, ישראל היא עדיין המדינה הבטוחה ביותר במזרח התיכון".

הפגנות בגבול עזה
צילום: AFP

בני גנץ
צילום: AFP

> "תגידו, מי יטפל באיראן? לפיד, הפרזנטור הצרוד, כתב במחנה? בני גנץ שאמר שהאיראנים רציונליים? הם יעמדו מול איראן? מול פוטין? הם ידברו עם טראמפ?"

לא רק לפיד ובנט מותחים עליך ביקורת בעניין עזה, גם נפתלי בנט שאומר שיש לו תוכנית אחרת לטיפול בעזה. מדוע סירבת לבקשתו לכנס את הקבינט?

"אנחנו עובדים לפי תוכנית שנקבעה בזמנו על ידי בקבינט. המעורבות של חלק מהאנשים בפורום הזה, ואני מדבר על בנט ספציפית, היא פשוט הדלפה סיטונית מתוך הקבינט. אני לא רוצה שחמאס ידע מה אני מתכנן. אז זה יכול להמתין. צה"ל ערוך לפעילות רחבה מאוד, אם נידרש. זו תהיה מערכה חזקה מאוד וכבדה מאוד שתפגע בחמאס בדרך אנושה, ויהיו לכך מחירים גם בצד שלנו. אבל לפני שאני דוהר לעשות את הפעולה הזו, אני עושה פעולות אחרות. במקביל, אני מכין אותה. לא סתם כוחות צה"ל עוטפים את הרצועה".

זה יכול לקרות עוד לפני הבחירות?

"זה יכול לקרות כל רגע".

למרות המצב בעזה, יש רושם שאתה נהנה מתפקיד שר הביטחון. האם תרצה להחזיק בו גם בממשלה הבאה?

"להיות ראש ממשלה זה קודם כול להיות שר ביטחון. תסתכלו מה עשינו בקדנציה האחרונה מבחינה ביטחונית: איראן הייתה בדרך לארסנל גרעיני, ובלמנו אותה. היא החלה לבנות בסיסים בסוריה, ובלמנו אותה. זה הישג בלתי רגיל. הייתי צריך להגיע להבנות עם נשיא רוסיה פוטין כדי לשמר את חופש הפעולה של צה"ל, וזה לא דבר של מה בכך. 90 אחוז מהבעיות הביטחוניות שלנו נובעות מאיראן. תגידו, מי יטפל באיראן? לפיד, הפרזנטור הצרוד, כתב במחנה? בני גנץ שאמר שהאיראנים רציונליים? הם יעמדו מול איראן? מול פוטין? הם ידברו עם טראמפ?

"גנץ ולפיד, גם בכלכלה הם כישלון טוטלי. הרי גנץ פשט את הרגל בחברה שלו. הוא הוציא ארבעה מיליון שקל במרמה בהסכם עם רוני אלשיך, והיה מוציא עוד 50 מיליון אם לא היה פושט את הרגל. גם לפיד הודה פעם שהוא לא מבין דבר בכלכלה, ואכן הוכיח זאת כשהיה שר אוצר כושל".

אגב, איך היה התפקוד של כחלון בתור שר אוצר?

"יותר טוב מלפיד".

בזמן האחרון מתחיל לבצבץ גירעון בתקציב המדינה.

"אני אומר חד־משמעית – לפיד היה כישלון מוחלט בתור שר אוצר, גנץ פושט רגל, וניסנקורן יחזיר אותנו לפשיטת הרגל של כלכלת הסתדרות והוועדים הגדולים. אנחנו הבאנו את הרפורמות שהקפיצו את ישראל קדימה והפכו את ישראל לכוח כלכלי עולה. בעשר השנים האלה הובלתי את ישראל להיות כוח עולמי חזק. ישראל הקטנה מדורגת כמעצמה השמינית בעולם. אי אפשר להאמין. היתרון היחיד שיש לגנץ ולפיד עליי הוא ההתגייסות הכמעט מוחלטת של כל התקשורת למענם. גנץ TV: ערוץ 12, ערוץ 13, וערוץ 11".

אדוני, העובדה שאנחנו כאן מלמדת שיש גם תקשורת אחרת במדינה.

"לצערי, עם כל ההערכה שלי, זה לא מגיע לשבריר של אחוז אחד, כי התקשורת באה בעיקר מהטלוויזיה והאינטרנט והרדיו, ואלה מגויסים בצורה כמעט מוחלטת ללפיד וגנץ ומסתירים את ההישגים הכבירים שלנו ואת הכישלונות שלהם. מדי יום הם עוסקים בעלילות שווא שלפיד וגנץ מפריחים נגדנו".

חלוקת קשב

כשנתניהו מדבר על עלילות שווא הוא מתכוון, קודם כול, לסיפור הצוללות שצץ מהאופל לפני כשלושה שבועות, למרות סגירתו לכאורה בידי היועץ מנדלבליט. אחרי כמה ימי תבערה התייצב נתניהו במפתיע באולפני ערוץ 12 בנווה־אילן, ומדבריו השתמע – אולי בטעות – כי לא נועץ בשר הביטחון וברמטכ"ל לפני שהבהיר לאנגלה מרקל כי לישראל אין עוד התנגדות למכירת צוללות גרמניות למצרים.

בריאיון איתנו הוא מבקש להעמיד דברים על דיוקם: "אני אמרתי בטלוויזיה שמי שצריך לדעת ידע. אז קודם כול צדקתי. מי שידע וניהל את כל המגעים כולם בכל השנים, כולל בעניין הזה, הוא אגף במשרד הביטחון. העניין הזה הוצג ביום שישי שעבר בכתבה מרשימה של איילה חסון בערוץ 13. משרד הביטחון תחת שר הביטחון בוגי יעלון היה לא רק שותף אלא גם מכוון של כל המגעים האלה, והוא נתן אור ירוק לשנות את הגישה שלנו (לעסקה עם מצרים). הנושא הזה טופל על ידי האגף במשרד הביטחון, והוא עדכן את מי שהיה צריך לעדכן".

פרשה נוספת שצצה בינתיים קשורה לנדיבותו הרבה לכאורה של בן הדוד העשיר נתן מיליקובסקי. לפני שבוע דווח ב'דה־מרקר', בהמשך לסיפור המניות, שבתו הבכורה של ראש הממשלה קיבלה ממיליקובסקי הלוואה של 200 אלף דולר ולא ברור אם הוחזרה. ובכן, האב לא רואה בכך כל בעיה: "בתי אישה מבוגרת, עצמאית, אימא לילדים, הוא מכיר אותה שנים והוא יכול לעשות מה שהוא רוצה. אני לא מקבל מתנות מהבן־דוד שלי כמו שמתארים. אני השקעתי היטב במניות כי אני מבין בכלכלה ובעסקים. וכפי שהצלחתי באופן אישי, ככה הבאתי גם מיליארדים על גבי מיליארדים לישראל בפעילות הכלכלית והמדינית שלי. יש צמיחה אדירה בייצוא שמגיעה ל־100 מיליארד דולר, כאשר חלק ניכר מהגידול בא מהשווקים החדשים שפתחנו. זה מביא מקומות עבודה ומגדיל את קופת המדינה ובתיירות. אני גאה בזה שאני מצליח מבחינה כלכלית, לעומת פושט הרגל גנץ".

כחודש וחצי אחרי פרסום כתב החשדות נגדו בשלושת התיקים המפורסמים, נתניהו עדיין אופטימי שהשימוע יחלץ אותו מהפללה. "עיקרי החשדות ירדו באופן גורף עוד לפני שפתחתי את הפה", הוא מצהיר. אם בכל זאת יוגש כתב אישום, לא יתנדב להתפטר במקרה שהבוחר יעניק לו תקופת כהונה נוספת. לדעתו הנחרצת, החוק מאפשר לו להמשיך לכהן כראש ממשלה עד הכרעת הדין. האם כוחותיו יעמדו לו לנהל בו־זמנית את המדינה ואת המערכה על חפותו? אין לו ספק: "עיניכם הרואות, וכולם יעידו על כך. אני מוביל את ישראל בגאון. אנשים אומרים לי מאיפה יש לך יכולת להתמקד ככה? יש לי חלוקת קשב וזו עובדה. זה היה לאבי ולאחי ז"ל, זו עובדה. כל מי שרואה אותי בישיבות הממשלה, בקבינט ובסיורים רואה את זה. ברגעים של כנות אפילו יריביי מודים בכך".

עד מתי תרצה לכהן כראש ממשלה?

"קודם כול בואו נעבור את הבחירות האלה בשלום". ●

נפתלי בנט
צילום: אבישג שאר־ישוב

נתן מיליקובסקי
צילום: גטי אימג'ס

קמפיין ה"הצילו"

של נתניהו ושקד
לא יעבוד הפעם על הציונות הדתית:

נתניהו
יהיה בעזרת השם ראש הממשלה.

סמוטריץ׳ או איילת שקד
יהיו בעזרת השם במשרד המשפטים.

הבחירה היא בין

מס' 30 בליכוד
(מיכל שיר)

אשת השמאל
רונית דרור (זהות)

מספר 7 בימין החדש
(שיבי רייכנר)

לבין

עורך הדין
איתמר בן גביר

טב
איחוד מפלגות הימין
הבית היהודי
האיחוד הלאומי
עוצמה יהודית

שמים סוף לשלטון בג"צ!

אין עוד מלבדי

כשאתה מבטל את כל הדעות ששונות מדעתך, ולא מבין איך הן מושמעות בכל זאת, אין מנוס מהכתרת היריב כ"אוטומטון" שמופעל מרחוק. ושום הוכחה לא תשפיע עליך

◄ 'בוטים' שאינם מקבלים הוראות מאיש. אילוסטרציה
צילום: שאטרסטוק

* "אוטומטון" הוא המילה היוונית למכשיר מכני בעל תנועה, שיוצר רושם שיש לו חיים. במיתולוגיה העתיקה מתוארים מכשירים כאלה שיצרו האלים, וההיסטוריה משופעת במכשירים אוטומטיים שבנו בני אדם, החל ממכשירי חישוב מתוחכמים ועד לבובות נעות לצורכי בידור.

ב־1769 נדהמה מריה תרזה, קיסרית האימפריה ההבסבורגית, כשהוצג לה "הטורקי" – מכונת שחמט אוטומטית. המִתקן, שאותו המציא וולפגנג פון קמפלן, כלל שולחן שעליו לוח שחמט, ובובה בעלת מאפיינים מסורתיים של טורקי, ששיחקה ברמה גבוהה. האטרקציה עוררה עניין רב באירופה ובאמריקה, והפסידו לה בין השאר פרידריך הגדול, נפוליאון ובנג'מין פרנקלין.

"הטורקי" הסעיר את המערב, אבל עורר גם שלל חשדות. אדגר אלן פו, הסופר והמשורר הנפלא, שהיה גם אבי ז'אנר ספרות הבלשים, ביקר בתצוגותיו של האוטומטון בארה"ב כדי לבחון אותו מקרוב. במאמר שפרסם ב־1836 הציג פו ניתוח מפורט שבו טען שמדובר בתרמית; אין זה אוטומטון, אלא ה"טורקי" מופעל בידי אדם המסתתר בו. פו צדק; ב"טורקי" שלט אדם בעזרת מערכת מכנית משוכללת.

ספין הבחירות השבועי הגיע הפעם מרונן ברגמן ב'ידיעות אחרונות'. ברגמן החליט שמשתמשים מסוימים בטוויטר הם "בוטים", כלומר, אוטומטונים בשירות הימין, ובעיקר הליכוד ונתניהו. הטענה העקרונית שלו היא שהימין מפעיל, מנהל וממַמן קבוצה גדולה של חשבונות טוויטר לא אותנטיים, שתכליתה להשפיע על הבחירות דרך הדהוד מסרים.

רונן ברגמן
צילום: נעם רבקין פנטון, פלאש 90

גארי קספרוב
צילום: EPA

ברגמן, לרוב עיתונאי רציני, התרסק במהירות ובקול נפץ גדול. מיד עם הפרסום החלו להופיע ברבים האנשים שמפעילים את החשבונות, והתברר שה"בוטים" הם "טורקי": אנשים אמיתיים, עצמאיים ובעלי דעה, שאינם מקבלים מימון או הוראות מאיש. גרוע מכך, התברר שברגמן הסתמך על נתונים שאספו פעילים פוליטיים משמאל, ואפילו לא פנה לקבל תגובה מבעלי החשבון שאותם הציג כ"בוטים". חטאם של אותם אנשים היה תמיכתם בליכוד ובנתניהו – וזה הספיק לברגמן כדי להעליל עליהם שהם אוטומטונים.

"תחקיר הבוטים" קרס, אבל בהחלט חשף כמה אמיתות מטרידות – גם מעבר לכשל העיתונאי והפוליטיזציה המופגנת שלו. מתברר שהשמאל פשוט לא מסוגל לראות בימין יריב אידיאולוגי. האדם הוא יצור חי בעל שכל, אמר אריסטו. אבל אם אתה ימני אין לך שכל, אומר השמאל, ומכאן נובע שאינך אדם אלא "בוט". בעבר טען השמאל שעמדות הימין "מסוכנות". היום סבור השמאל, לפחות בחלקו, שלימין אין בכלל עמדות. הוא אוטומטון מתוכנת.

בריאיון לינון מגל וענת דוידוב עלה ברגמן לשידור מול אדם שעליו טען בכתבתו שהוא "בוט". העובדה שהאדם הזה הזדהה וסיפר בקולו ובשמו על עמדותיו ועל עצמו לא שכנעה את ברגמן שהוא אדם חי ואותנטי. איך יכול להיות שהוא אדם אמיתי, שאל ברגמן, אם הוא תקף בציוציו את גלי צה"ל?

השמאל שקוע כל־כך בתיבת התהודה שלו, שהוא כבר לא מודע לדה־הומניזציה שהוא עושה לימין. בציניות כתבתי בפייסבוק שהמסקנה המתבקשת מעמדת השמאל היא להבחין בין זכויותיהם הפוליטיות של נאורים ושל לא־נאורים, מפני שלא ייתכן ש"בוטים" יקבלו את אותן זכויות פוליטיות כמו האנשים החושבים. אבל כמו בכל צחוק, גם כאן יש גרעין של אמת טראגית.

כשהמגרש מושטח

כבר שנים השמאל מקדם העלמה והשתקה שיטתית של הימין. בניגוד לעמדה הליברלית המקורית, השמאל הפרוגרסיבי לא מעוניין בדיון. הפילוסוף הליברל ג'ון סטיוארט מיל טען שחתירה לאמת דורשת פולמוס בין עמדות שונות, כניצוץ שנוצר מחיכוך אבני צור.

מבחינת השמאל הפרוגרסיבי האמת משנית ל"צדק", ולכן פולמוס איננו מוסרי, שהרי פסול שהעמדה הראויה (בעיניו) תקבל מעמד שווה לעמדה הלא ראויה (בעיניו)

השמאל כיום שולל עמדה זו. מבחינתו האמת משנית ל"צדק", ולכן פולמוס איננו מוסרי, שהרי פסול שהעמדה הראויה (בעיניו) תקבל מעמד שווה לעמדה הלא ראויה (בעיניו). לכן לעמדת השמאל מגיעה במת יחיד ועמדת הימין דינה להיכחד.

על עיקרון זה נבנתה תרבות הפוליטיקלי־קורקט המדכאת והמדירה, והמוסדות שהשמאל הגמוני בהם – כמו התקשורת, האקדמיה ועולם המשפט – מומחים ביישומה. אלא שכיום מתברר לשמאל שתרבות הפוליטיקלי־קורקט היא כישלון פוליטי. למרות אימתנותה במוסדותיו, מדינות רבות באירופה זזות ימינה, באנגליה הוחלט על "ברקזיט", בארה"ב נבחר טראמפ, וגם בישראל הימין נוטה לנצח בבחירות.

איך זה אפשרי, שואל השמאל את עצמו. הוא מנצח בשיח הציבורי, בתקשורת, באקדמיה, במשפט, בחינוך – ומפסיד בפוליטיקה. שנים רבות השקיע השמאל ביצירת מציאות שבה יש רק עמדה לגיטימית אחת, בדיוק כדי שממוקדי הכוח הללו תיוולד תרבות פוליטית שהוא יהיה הגמוני בה כברירת מחדל, והנה קורה ההפך.

המסקנה המתבקשת בשמאל היא שלימין אין עמדה אחרת – הרי מבחינתו כל העמדות האחרות הושתקו – לכן אין לו כלל עמדה. איש הימין לא חושב אחרת, הוא פשוט לא חושב. הוא אוטומטון חסר דעת.

זו גם הסיבה שהשמאל מוטרד כל־כך מהרשתות החברתיות. לא רק שעמדתו שם לא הגמונית ובלעדית, הרשתות החברתיות הן שוויוניות. הן "משטיחות" את מגרש המשחקים ואנשי שמאל מוצאים עצמם בעמדת נחיתות. מבחינת השמאל זהו אסון מוסרי ממש.

אחד הטיעונים של אדגר אלן פו ב־1836 לכך ש"הטורקי" איננו אוטומטון אלא שחקן אנושי, היה ש"הטורקי" הפסיד מדי פעם, בעוד שאוטומטון אמיתי היה מנצח תמיד. הטיעון של פו נכון עקרונית, אבל בזמנו לא היה מדויק. עד פברואר 1996 עוד ניצח גארי קספרוב, מגדולי השחמטאים בהיסטוריה ואלוף העולם באותו זמן, את "כחול עמוק", מחשב השחמט המתקדם של חברת IBM. אך במאי 1997 התהפכו היוצרות ו"כחול עמוק" המשודרג ניצח, לראשונה בהיסטוריה, אלוף עולם מכהן.

עד היום – כשכבר ברור לכול שאין בן אנוש שיכול לנצח מחשב שחמט איכותי – קספרוב טוען ש־IBM רימו ונעזרו בזמן אמת ברבי־אומן. בחברה הכחישו, אבל גם סירבו לתחרות שלישית ופירקו את "כחול עמוק".

האם IBM רימו? אין לדעת. אבל ברור שהשמאל חושב שה"בוטים" של הימין הם סוג של רמאות פוליטית. מבחינתו בימין מחכה עדר "בוטים" לפקודת ההפעלה בטוויטר ובפייסבוק לצאת ולהצביע לנתניהו. מבחינתם, כמו שטען פו ביחס ל"טורקי", ה"בוטים" מבטיחים שהימין ינצח תמיד.

למזלנו, יש פתרון קל לאתגר – לעשות בדיוק את מה שהשמאל מפחד ממנו. ה"בוטים" של הימין צריכים, מרצונם החופשי ובדעתם הצלולה, לנהור בהמוניהם לקלפיות. ●

בוחרים ריבונות לאומית, חירות ומשילות

דרשו מהנבחרים שלכם להתחייב לעקרונות ולמעשים האלו כתנאי לתמיכתכם בבחירות!

לאום. יישום חוק-יסוד: ישראל מדינת הלאום של העם היהודי ומניעת כל פגיעה בו, תוך המשך הבטחת זכויות הפרט והשוויון לכל אזרחי ישראל.

ריבונות. החלת הריבונות הלאומית ושלטון החוק באופן מלא ושוויוני על כל אזרחי ישראל ותושביה, ובכלל זה סיום הממשל הצבאי על אזרחי ישראל ביהודה ושומרון. מניעת כל הסדר ביטחוני הכולל הסתמכות על כוחות זרים, והגבלת סוכני מדינות זרות הפועלים כנגד מדינת ישראל בדרכים לא דיפלומטיות.

עלייה והגירה. עיגון בחקיקה של מדיניות עלייה והגירה לאומית סדורה, שתקדם עלייה יהודית ותסיר חסמים מיותרים לקליטת עלייה, ושתמנע השתקעות בלתי-חוקית של מהגרי עבודה בארץ וניצול לרעה של מדיניות איחוד משפחות.

תחרות וחירות. קידום תחרות למונופולים וקרטלים סטטוטוריים, פתיחת המשק לתחרות בינלאומית וצמצום התכנון המרכזי במשק. קידום תחרות בדיור, שחרור קרקעות לבנייה, ומדיניות מיסוי שתתמרץ פיתוח. טיוב האסדרה, הפחתת הנטל על מעסיקים לעידוד תעסוקה ופריון, ויצירת סביבה נוחה לכלכלה שיתופית וטכנולוגיה עילית.

אחריות תקציבית. רפורמה בהליך תקצוב המדינה שתאפשר תכנון, בקרה ושקיפות. צמצום החוב הציבורי על ידי ייעול השירות הממשלתי, מניעת הוצאות בזבזניות, וייעול מערכת הרווחה. פישוט של מערכת המס, סיום הטבות מס לקבוצות לחץ, והפחתת שיעורי המס לכלל האוכלוסייה.

הזכות לעבוד. דרישת רוב מוחלט ליציגות בעבודה, בוררות חובה בשירותים חיוניים, איסור שביתה פוליטית, חובת שקיפות בארגוני עובדים, והטמעת בתי-הדין לעבודה במערכת המשפט הכללית.

חוק ומשפט. הסדרת ריבונות הכנסת כמחוקק וחובתה של הרשות השופטת לשפוט בכפוף לחקיקת הכנסת בלבד. עיגון בחקיקה של דרישת זכות עמידה לעותרים כדי שבתי המשפט יכריעו בסכסוכים במקום לקבוע מדיניות.

ייעוץ משפטי. עיגון סמכותם הבלעדית של נבחרי הציבור לקבוע ולקדם מדיניות בכנסת ובממשלה כדין, תוך הסדרת היחסים שבין הרשות המחוקקת והרשות המבצעת ויועציהן המשפטיים, ורפורמה שתחזיר לקדמותם את אופן מינוי היועצים המשפטיים והגדרת תפקידם.

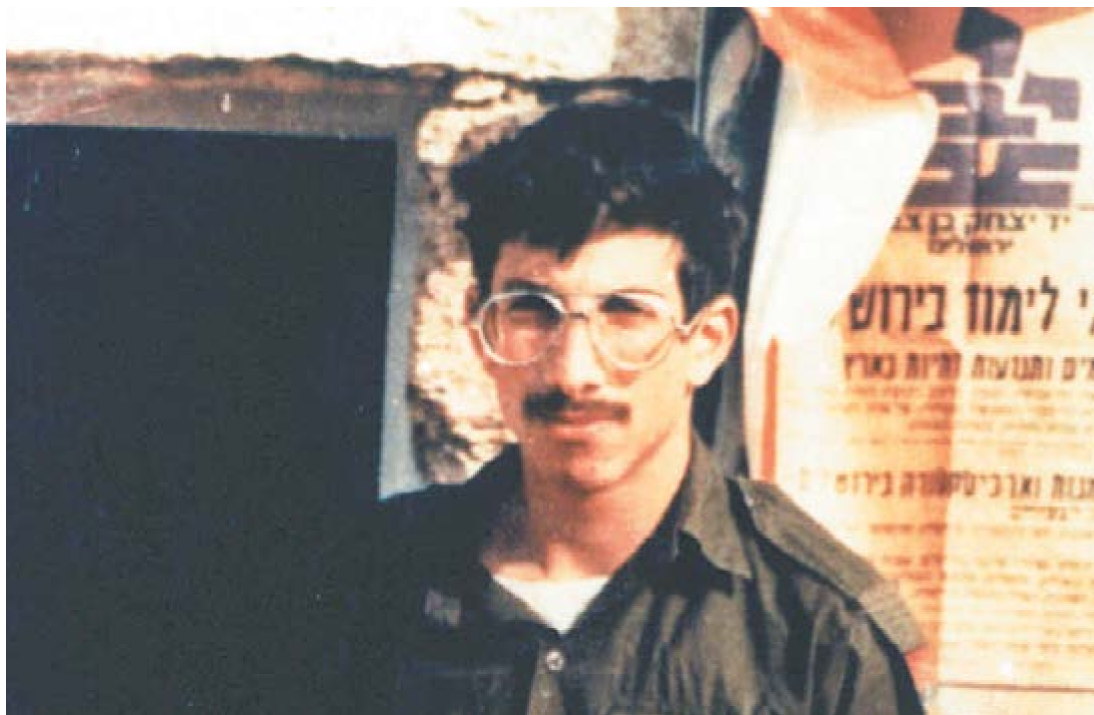
משילות ומינויים. השבת כושר הביצוע לנבחרי ציבור באמצעות שינוי שיטת המינויים בשירות הציבורי, והחלפת שיטת מינוי השופטים לשיטה ייצוגית ושקופה שתשיב את אמון העם במערכת המשפט.

מוגש על ידי פורום קהלת (ע"ר)

חזר הביתה

השבת גופתו של זכריה באומל ז"ל בימים שבהם השיח הפוליטי מגיע לנקודת רתיחה, מחזירה את כולנו לערכים המשותפים שבבסיס חיינו בארץ הזאת

◄ פירעון חוב מוסרי. זכריה באומל ז"ל

לתוך כל המריבות, המלחמות הפנימיות, ההשמצות ההדדיות והקרבות המילוליים שרק ממאיסים עלינו את האירוע הדמוקרטי הגדול בתשעה באפריל, חדרה הידיעה הדרמטית על השבת גופתו של רס"ל זכריה באומל ז"ל. טוב שזה קרה, ודווקא עכשיו. האירוע המרגש והכואב הזה גורם לכולנו, בלי הבדלי השקפה, לקחת צעד אחורה ולחשוב על הגורל המשותף של כולנו בארץ הזו, ועל האופי המיוחד של העם כאן, מעבר לכל המחלוקות.

חייל צעיר, ממושקף, משופם, נפל בקרב סולטן יעקוב לפני 37 שנים. מאז אין שקט. אני לא מאמין שיש עוד חברה כזו, שבה נעדרים במלחמות הם כמו פצע פתוח, שלא מגליד עד שהם חוזרים, גם אם בארון. אילנה הורוביץ ליוותה במשך שנים את יונה באומל, אביו של זכריה ז"ל, ואת נעדרי סולטן יעקוב האחרים. השבוע היא סיפרה לי על מאבק הרואי שניהל האב כדי להחזיר את בנו ארצה, על הנסיעה שלו בזהות בדויה לתוניסיה כי הבטיחו לו מידע, על משפחות הנעדרים שהתפרקו, וגם על התמיכה העצומה שיונה קיבל מקהילות שלמות בארץ ובחו"ל, שנתנו לו את הכוח לשרוד ולהמשיך.

יונה באומל לא זכה לראות את בנו שב לאדמת הארץ. "אני שמחה שלא אכזבנו אותו, גם אם הוא לא איתנו", אומרת הורוביץ. הדברים שאמר נתניהו שלשום בערב משקפים נאמנה את הרגע הדרמטי הזה, שבו באים לידי ביטוי הערבות ההדדית, אחוות הלוחמים, פירעון החוב המוסרי שלנו ליקירינו והסרת הספק המקילה כל־כך על בני המשפחה הגרעינית ועל בני המשפחה המורחבת, שהם עם ישראל כולו.

> אני לא מאמין שיש עוד חברה כזו, שבה נעדרים במלחמות הם כמו פצע פתוח, שלא מגליד עד שהם חוזרים, גם אם בארון

קמפיין מפוספס

ולענייני הבחירות: אקדח בחירות מעשן הפקיד היועץ המשפטי לממשלה בידיהם של ראשי כחול־לבן. מצע ערוך ומסודר, שלושה פרקים ו־57 עמודים כתובים בשפה מרתקת, ציורית וקולחת שמתארים בפירוט רב מעשי שחיתות שהובילו לפרסום כתב חשדות בשלושה תיקים: אחד מהם על שוחד ושניים על מרמה והפרת אמונים. כדי להקל, במירכאות, על הקמפיין של כחול־לבן, כתב היועץ את המסה המשפטית שלו נגד נתניהו בגוף שני נוכח: "פעלת, עשית, פגעת". המכלול השלם הוא סיפור מוטרף על התנהלות והתנהגות שערורייתית של ראש ממשלה אובססיבי שמסתבך בקלות במעשים פליליים שעונשם מאסר רב־שנים.

מעולם לא ניתנה מתנה כזו בידי רשויות החוק למפלגת אופוזיציה ועוד בתקופת בחירות. שום דבר לא היה צריך מעבר לזה, אפילו לא משרד פרסום ויועצים אסטרטגיים שבטוחים שהם גאוני הדור, סרטונים חסרי פשר ומודעות־ענק ברחובות. ציטוט של עמוד או שניים, בכל יום, היה לדעתי אפקטיבי הרבה יותר מכל הפירוטכניקה של גנץ, לפיד, יעלון ואשכנזי. הדף היומי הזה שאותו כתבו רשויות החוק היו מלמדות בפשטות שנתניהו לא ראוי להיות ראש הממשלה. אפשר היה לסיים כל תשדיר או סרטון בסיסמה כמו: "חלאס, ביבי. שחרר".

אבל בכחול־לבן החליטו להציף את השטח. הם זנחו לחלוטין את כתב החשדות שהגיש היועץ המשפטי ב־28 בפברואר והחלו להתפזר עם פרשת הצוללות, שאיש לא מוצא בה את הידיים והרגליים חוץ מרביב דרוקר. בהמשך נוספו פרשיות נוספות כמו סיפור הבוטים המשונה. העיתון 'ידיעות אחרונות' מקדיש לפרסומים שגרתיים באינטרנט את ארבעת העמודים הראשונים שלו, כאילו פרץ עימות גרעיני בין ישראל ולשכנותיה. בכחול־לבן עטים על המציאה, מכנסים מסיבות עיתונאים מיוחדות ומכנים את השטות הזו "טרור תודעתי", לא פחות. הציבור טבע בעודף המסרים של האופוזיציה. מי יודע מה זה בוטים ומי הם הפרופילים המזויפים.

מעבר לזה, האובססיה של נתניהו לסיקור אוהד, שבגללה הוגשו נגדו כתבי אישום כפופים לשימוע, התחלפה לפתע בדיבוק התקשורתי נגד נתניהו. אנחנו חוזרים לימים הסוערים של בחירות 1996, אז התגייסה תקשורת שלמה נגד נתניהו והליכוד, ובעצם קבעה את התוצאה ההפוכה בקלפי. התמונה עכשיו אינה שונה. בכירי הפרשנים והעיתונאים תוקפים את נתניהו בלשון שלא הייתה מביישת את קפטן ג'ורג' ושפת הביבים האינטרנטית שלו. הם לא למדו שהמתקפות הארסיות האלה רק מסייעות לנתניהו להציג את עצמו כקורבן, לצאת בקמפיין הצילו ולשנות את התמונה. איך כתב נתן אשל השבוע? "הפרחים שוב לנוני מוזס".

כחול־לבן תפסה מרובה ולא תפסה כלום. היא מציגה ארבעה ראשים בקלפי, וזה יותר מדי ומתחיל להזכיר את מפלגת המרכז של 1999 עם יצחק מרדכי, אמנון ליפקין־שחק, רוני מילוא ודן מרידור. כחול־לבן מחויבת לשני ראשי ממשלה בקדנציה אחת, וזה לא הגיוני. בני גנץ וחבריו יוצאים בסרטונים בכל רבע שעה כאילו הכול כאן נוראי. כחול־לבן גם לא מצליחה להתמודד עם היתרון המדיני של נתניהו. מפלגת העבודה של פעם, או אפילו קדימה, יכלו להציג מול נתניהו דמויות בינלאומיות שוות־משקל (שמעון פרס, אריאל שרון). לאופוזיציה של היום אין בינתיים מי שישב לצילום מתוקשר עם ולדימיר פוטין, ועוד על הרקע הדרמטי של החזרת גופתו של זכריה באומל.

ברגע זה המצב נראה כמו החמצה. אם שלושה רמטכ"לים במיל' ופוליטיקאי נחשב ותקשורתן מנוסה כמו לפיד לא יצליחו לעשות מהפך, אף אחד כבר לא יעשה את זה. אולי עוד יקרה כאן משהו דרמטי עד הבחירות שישנה את התמונה (לפיד יוותר על הרוטציה? אני חושב שאין סיכוי, וכך הוא גם מתחייב בריאיון בעמוד הבא), אבל כפי שלמדנו גם השבוע: היכולת ליזום מהלכים נתונה בידי מפלגת השלטון דווקא.

אש דועכת

ביום חמישי שעבר הלכתי לכנס של ש"ס באולם 'אוהל יצחק' בשכונת שמואל הנביא בירושלים. השר אריה דרעי היה כמובן האורח המרכזי. מאות תלמידי ישיבות היו שם. הם הניפו כרזות, עלו על הספסלים, צעקו ושרו בקול גדול "אין כמו אריה". גם תזמורת וזמרים ליוו אותם.

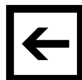
דרעי עצמו הקדיש את רוב הנאום שלו לרב עובדיה, שהלך לעולמו לפני שש שנים. נדמה לי שזה כל ההבדל בין ש"ס של פעם ובין ש"ס של היום. הרב עובדיה הכניס את האש גם בצעירים. השילוב שלו ושל דרעי היה קטלני בקלפי, ויחד עם המלחמה שדרעי ניהל בשעתו ברשויות החוק – הצליחו השניים להוביל את ש"ס לשבעה־עשר מנדטים בבחירות 1999.

ליוויתי את ש"ס גם באותם ימים. התשוקה שהייתה אז נעלמה. עם כל הכבוד לבני התורה של היום, זה לא זה. ש"ס תקבל אולי שישה מנדטים בבחירות האלה, אבל הבוחרים יהיו רק בחורי הישיבות ואולי בני המשפחות שלהם. המעגלים הרחבים יותר, בעיקר המסורתיים בני עדות המזרח, כבר מזמן לא שם. אין כבר מי שידביק אותם בהתלהבות הראויה. כדי להחזיר את העטרה ליושנה נצטרך לחכות לימים אחרים, אולי לדור אחר. ●

לא אוותר על הרוטציה

שואף להקים ממשלה עם הליכוד והעבודה ("אבל בלי נתניהו"), לוקח אחריות לריאיון הכושל של גנץ מוושינגטון, ומפרגן לראש הממשלה על הישגיו אך סבור שזמנו תם: "הוא איש מוכשר, אבל אחרי 13 שנה יש סיאוב". יאיר לפיד, מספר 2 בכחול־לבן, משוכנע שמפלגתו תצליח לרבע את המעגל ולהרכיב קואליציה

מיכאל טוכפלד
צילום: יוסי אלוני

גם מהמקום השני ברשימת כחול־לבן, ובשעה שהסקרים האחרונים מסמנים ירידה בכוחה וניצחון לליכוד, ובחדשות מדווחים ש"בכיר בכחול־לבן סבור שלפיד צריך לוותר על הסכם הרוטציה" – יאיר לפיד משוכנע שהוא ישב על כס ראש הממשלה בעוד שנתיים וחצי, כאשר בני גנץ ימלא את הבטחתו ויפנה את מקומו על פי ההסכם שנחתם ביניהם. את הידיעות על הלחצים המופעלים עליו לוותר על הרוטציה, הוא מכנה ספין של מפלגת העבודה.

"הם בהיסטריה וממציאים סקרים שאיש לא ראה", אומר לפיד. "הם מבינים שהציבור שלהם אומר שלא משנה אם יהיו לעבודה שישה מנדטים אבל חשוב שכחול־לבן ינצחו בבחירות, ומנסים לסכסך ביני ובין גנץ".

במסיבת העיתונאים המשותפת גנץ הגן אמנם על הרוטציה, אך לא יצא מגדרו לדחות מכול וכול את האפשרות שתבוטל. אני מזכיר ללפיד שב־2015, ביום שישי שלפני הבחירות, הצהירה ציפי לבני כי תעמוד על קיום הסכם הרוטציה בינה ובין בוז'י הרצוג, אך ביום שני, יום לפני הבחירות, הבינה ש"טובת המפלגה" דורשת זאת והודיעה כי היא מוותרת.

"לי זה לא יקרה", מצהיר לפיד. "עליי לא ניתן להפעיל לחץ".

אתה מתחייב שלא תוותר?

"בהחלט. גם בני התחייב לכך פומבית. הוא אמר בקולו שהרוטציה היה תהיה, כי לחצנו יד ואנחנו עומדים בהסכמים. אנשים כבר לא יודעים לזהות חברות ועמידה בהסכמים. סקר של ערוץ 12 הוכיח שהרוטציה אינה מורידה רבע מנדט מכחול־לבן. הציבור שמח לראות חברות ושיתוף פעולה".

מאז נפרד מתפקיד שר האוצר חרש לפיד את הארץ לאורכה ולרוחבה, ונפגש עם מאות ואלפי אנשים בכל פינה כדי לבנות את הבסיס למה שכינה "מפלגת השלטון הבאה" (אז 'יש עתיד'). נסיעותיו התכופות לחו"ל ופגישותיו עם נשיאים, ראשי ממשלות וחברי פרלמנטים נתקלו לא אחת בביקורת מלגלגת על "שר החוץ מטעם עצמו", אבל גם הן נועדו להעניק לו את הילת המנהיג הבא. והנה כאשר הגיע לישורת האחרונה ולבחירות שהיו אמורות להיות שעת המבחן הגורלית שלו, הוא נסוג לאחור ומכר את הבכורה תמורת רוטציה. זה לא בא לו בקלות, הוא מודה, אבל כאשר התברר לו שבימין מאחדים את השורות אפילו עם הגורמים הקיצוניים ביותר כדי לנצח בבחירות, הבין שאין לו ברירה אלא לוותר על המקום הראשון למען הכוכב החדש שזה עתה נולד – בני גנץ.

"אחרי חתימת ההסכם הגעתי הביתה בחמש בבוקר", הוא מספר. "אשתי ליהיא, שהיא מעין 'ועדת בדיקה לאמת הפנימית שלי', שאלה אותי: 'אתה חי עם עצמך בשלום?', אמרתי לה שכן. אני לא מרגיש שוויתרתי. לא הייתה לי דקה של חרטה. המשא ומתן בינינו על האיחוד הבשיל להסכם אחרי שנתניהו הכניס למשחק את עוצמה יהודית. ראש ממשלת ישראל, ראש המפלגה של יצחק שמיר שנהג לצאת מהמליאה כאשר כהנא דיבר, עשה הכול כדי להכניס את הכהניסטים לכנסת ואחר כך לממשלה שלו. בדיעבד התברר שאכן יצרתי תשתית חזקה למפלגת שלטון פוטנציאלית. השטח שלנו הוא הכי חזק בארץ".

לא היה מן הראוי שאתה תוביל? בכל זאת, גנץ חסר ניסיון פוליטי לחלוטין, ואולי כדאי היה שישתפשף קצת בפוליטיקה לפני שהוא מתיישב על כורסת ראש הממשלה.

"לא היה בזה היגיון. לבני גנץ היו מספרים הרבה יותר גבוהים בסקרים".

איך אתה מסביר שאדם ששתק תקופה ארוכה, שאיש אינו יודע מהן דעותיו, זוכה לפתע לתמיכה כזו? האם זה בזכות עצמו, או רק כי להרבה אנשים נמאס מנתניהו?

"אני כופר באמירה הזו. אין איש במדינת ישראל שאינו יודע מי היה הרמטכ"ל ה־20. אני הכרתי אותו כי הייתי חבר בקבינט וידעתי שהוא מנהיג. לא הייתי יושב פה אלמלא הייתי משוכנע שהוא יהיה ראש ממשלה טוב בהרבה מנתניהו. אמרו עליו שלא יקים מפלגה – והקים. אמרו שלא ילך לאיחוד, והלך. אמרו שייפול בדרך – אנחנו כבר מובילים חודשיים רצוף. שימשיכו להגיד שהוא הססן, והוא יהיה ראש ממשלה. הוא איש נבון והחלטי שלא נשבר גם במערכת הבחירות המטונפת ביותר בתולדות המדינה, שבה ראש הממשלה הוא הטרול הכי גדול במערכת. אני מאוד לא מודאג מיכולתו להיות ראש ממשלה. אנחנו נפגשים בכל יום עשרות פעמים, ורואה כיצד הוא מתחזק יותר מהיום הקודם".

אפרופו מערכת בחירות מטונפת, גם מכיוונכם נשמעות אמירות מסוג "טרור תודעתי", שגנץ האשים בו את נתניהו, או הכינויים "שקרן" ו"בוגד" מצידך.

"הוא שקרן, אבל לא קראתי לו בוגד. הוא איים עליי בתביעה והודעתי שאני מסיר את חסינותי מייד. התביעה לא הגיעה. נכון שאמרתי דברים קשים, למשל שאני רוצה להבין איך זה שהוא מקבל 16 מיליון שקל מחברה הקשורה לצוללות, ואיך הוא הכחיש את מתן האישור למכירת צוללות למצרים, ואז, כשקרן מרציאנו שברה אותו בריאיון טלוויזיה, נבהל מעצמו והמציא את סיפור הסוד שזה קשקוש. או ששיקר אז, או ששיקר עכשיו".

בין חברים

בוא נדבר על ההקלטות וההדלפות מהמטה שלכם. נראה שאתם זקוקים בדחיפות לחברת איטום.

לפיד צוחק. "אני מודאג יותר מזה שאצל ביבי יוצאים דברים מקבינטים מאשר מזה שאצלנו דולפות שיחות רעים, שהן אמנם טיפשיות ומיותרות אבל לא הן שיקבעו את גורל הבחירות".

נעלבת כאשר בני גנץ אמר שהוא אינו בוטח בחבריו להנהגה, ואתה בתוכם?

"גבי (אשכנזי) ענה יפה: אנחנו יודעים לסגור את הדברים בינינו. זה אפילו בסדר בעיניי שהוא יאמר בשלבים הראשונים שיש לו חברים חדשים והוא אינו יודע אם לבטוח בהם. אני משוכנע שאם תשאל אותו היום הוא יאמר 'כן, אני בוטח בהם'. אני בוטח בו מאוד".

מה מתאים בו להיות ראש ממשלה?

"ביבי ראש ממשלה כל־כך הרבה זמן, שאנחנו שופטים את השאלה מה זה ראש ממשלה לפיו. המושגים שלי הם אחרים. גנץ יודע להחליט ולבצע, לנהל מערכות, הוא הוביל אלף מבצעים והיה ראשון מול האש, קר רוח גם בנסיבות מלחיצות..."

לא מול יונית, אני מעיר, בעקבות הריאיון הכושל שבו יו"ר כחול־לבן השיב בבלבול בולט לשאלותיה של מגישת חדשות 12, בין היתר בעניין פרשת הטלפון שלו. "אני אשם", מודה לפיד. "כמנהל הקמפיין הייתי צריך למנוע קיום ריאיון בפעם הראשונה בחייו עם אוזנייה מוושינגטון ב'דיליי', שבועיים לפני הבחירות. זו הייתה טיפשות מקצועית מצידי".

האם כישלונו בעולם העסקים וגרירת החברה שהקים להפסד של מיליונים אינם מעוררים תמיהה באשר ליכולתו לנהל מערכות גדולות כמו מדינה?

"הוא ניהל את המערכת הגדולה במדינה – צה"ל. הוא מנהל טוב. לא מכיר את עסקיו".

נראה שמצע הבחירות שלכם מתמקד בסעיף אחד: רק לא ביבי, אמרתי ללפיד. מה ששומעים מכם זה רק על הצוללות – למרות שהיועץ המשפטי טיהר את נתניהו מכל אשמה – ועכשיו כמה ימים שומעים מכם רק על הבוטים, מבלי שיש בידכם שביב הוכחה שמדובר בליכוד.

לפיד מתקומם. "הניו־יורק טיימס הציג את הגרסה שלו לאמרה הידועה על מה שהולך כמו ברווז, נראה כמו ברווז ומגעגע כמו ברווז, שמן הסתם הוא ברווז. אם כל הרשת ◄

"גנץ התכוון להריגה פוליטית, מי לא מדבר כך? איש אינו חושב שנתניהו עמד להצמיד רימון מתחת למכונית של בני גנץ, אבל אין גבול שביבי לא חצה בהתקפות עליו"

◄ מעבירה את המסרים של נתניהו, תוקפת את מי שהוא תוקף, ובזמן המועט שנשאר לה מהקללות היא מהללת אותו, אז כנראה שהיא עובדת אצלו. הגשנו תלונה למשטרה, שתחקור ותחזור עם תשובה. לא ברור איך מימנו זאת. אני מכיר את חוקי המימון, ויפתיע אותי לגלות שקמה רשת שלמה שמדברדרת את הליכוד, מרטווטת אותו ועובדת עבורו – וכל זה קרה מעצמו. יש יסוד להניח שהליכוד הפעיל את זה".

הרוח יצאה ממפרשי הטענות נגד הבוטים, כאשר נתניהו הציג במסיבת עיתונאים את האנשים שעומדים מאחורי המסרים. זה לא מנע מכחול־לבן להגיש תלונה לוועדת הבחירות המרכזית על הפעלת ומימון חשבונות המפיצים "תעמולה אסורה ושקרית", כלשונם.

"זו הוכחה שאנחנו במשבר ערכי", סבור לפיד. "נכנסתי לפוליטיקה כי אני עסוק בשאלה איזו מדינה אני משאיר לילדיי. חשוב לי לוודא שהילדים שלנו לא יחיו בעולם שבו, למשל, ראש הממשלה הופך את 'קפטן ג'ורג'' (פעיל ימין שכינה עצמו כך בטוויטר; מ"ט) לגיבור תרבות במסיבת עיתונאים חגיגית. תשאל את עצמך אם אתה מוכן שהנכדים שלך יקראו את הציוצים שלו בטוויטר. אני אומר לך שמקור ראשון לא יכול להדפיס 99 אחוז מהשפה שהוא השתמש בה".

זה אותו סוג של האשמות ששמענו מבני גנץ על זה שנתניהו היה רוצח אותו...

"הוא התכוון להריגה פוליטית, מי לא מדבר כך?" מציע לפיד גרסה חדשה שלא נשמעה עד כה. "איש אינו חושב שנתניהו עמד להצמיד רימון מתחת למכונית של בני גנץ, אבל אין גבול שביבי לא חצה בהתקפות על בני".

גם ההאשמה שנתניהו הפעיל את הרוסים כדי לפרוץ לטלפון של גנץ היא סוג של דיבור מקובל?

"בכל העולם מדברים היום על מעורבות של הרוסים במערכות בחירות בדמוקרטיות. גם נשיא צרפת מקרון הכריז שבוע לפני הבחירות שם על מעורבות גורמים זרים, והתכוון לרוסים. אני לא מעוניין לפגוע ביחסים עם רוסיה, אבל זה חלק מהשיח הפוליטי היום בעולם כולו. תראה, אני אמור להיות שר החוץ בעוד כמה שבועות, אתה רוצה שאריב כעת עם הרוסים?"...

והפנייה של בני גנץ לראש השב"כ לחקור את המוסד על הדלפת עניין הטלפון שלו, נראית לך במקומה?

"אלה שיחות חסויות שאני לא יודע איך הן דלפו ואני לא רוצה להתייחס אליהן. סיפורי הקלטות יצרו תחושה של כאוס, אבל הקמפיין פועל והשטח חי ונושם".

"מפלגת שלטון היא אוהל גדול"

מי שמחפש את יאיר לפיד, מועמד המפלגה לראשות הממשלה בעוד שנתיים וחצי, על שלטי החוצות ובחזית הפרסום של כחול־לבן, יתקשה למצוא אותו. שמו גם נעלם מרשימת הנסקרים בשאלת ההתאמה לראשות הממשלה. ימין ושמאל רק גנץ וגנץ. הדבר צרם גם לליכוד, שפנה בתלונה למכוני הסקרים. למה מסתירים אותך? שאלתי אותו.

"באמת חבל, כי כשסקרו אותי הייתי במקום שלישי אחרי נתניהו ובנט. זה לא פוגע אישית בכלל, כי כרגע בשנים הקרובות גנץ הולך להיות ראש ממשלה ולא אני. אחר כך, א־לוהים גדול".

אף שרוב מוחלט של הסקרים מעניקים רוב לגוש הימין, גם אם הליכוד יפגר אחרי כחול־לבן במספר המנדטים, מארק מלמן, איש הסקרים של לפיד מזה שנים – שאגב, חזה את ניצחון נתניהו בבחירות הקודמות גם כשהסקרים הבטיחו שהרצוג ינצח – מרגיע את אנשי כחול־לבן שהם ינצחו ושיש להם סיכוי טוב יותר להרכיב ממשלה. תן לי את המתמטיקה כיצד זה יתבצע, אני מבקש מלפיד. איך תרכיבו ממשלה? עם הזועביז?

"לא", משיב לפיד, "לא נקים ממשלה עם הערבים. צריך לזכור שאחוז החסימה הוא 3.25, וסטיית התקן בסקר היא 4.5. כך שאי־אפשר לדעת אם כל המפלגות שמטיילות סביב חמישה או שישה מנדטים ומטה יעברו את אחוז החסימה. דבר אחד אנחנו יודעים באופן ודאי: את הממשלה לא תקים מפלגה שתפסיד בבחירות, אלא זו שניצחה. אנחנו צריכים לנצח, זה הכול. אם נקבל חמישה מנדטים יותר מהליכוד, נקים ממשלה".

אבל הנשיא יטיל את מלאכת הרכבת הממשלה על פי מספר ההמלצות שיקבל.

"יודעים לסגור את הדברים בינינו". ראשי כחול־לבן: לפיד (מימין), גנץ, יעלון ואשכנזי
צילום: AFP

"הנשיא יטיל עלינו, ולא יהיה כוח בעולם שיעצור אותנו".

בדיוק מזה חושש נתניהו, שהשבוע התבטא בחוג סגור כי הנשיא ריבלין רק מחפש דרך כיצד לא להטיל עליו את הרכבת הממשלה. מלשכת הנשיא, שקיצר השבוע את ביקורו בקנדה בשל ההרעה במצבה הבריאותי של רעייתו נחמה, נמסר שמדובר ב"ניסיון בזוי נוסף לפגוע באמון הציבור בהחלטתו הממלכתית של הנשיא לאחר הבחירות", וכי "הנשיא יקבל את החלטתו כלשון החוק וכרוחו, כפי שעשו כל נשיאי ישראל בעבר".

"גם נתניהו יודע שהמפלגה הגדולה תרכיב את הממשלה. אלה העובדות, והוא מבין היטב פוליטיקה", אומר לפיד.

את המנדטים הנוספים, אם וכאשר, לא תקבלו מהימין אלא ממפלגת העבודה למשל. עדיין הגוש שלכם לא יגיע ל־61.

"אני חושב שיבואו אלינו אנשי ימין שמסתכלים על איתמר בן־גביר ועל 'קפטן ג'ורג'' ואומרים 'זה לא ימין'. הרבה אנשי ימין ירגישו נוח אצלנו. הם יבואו אלינו כי אנחנו מפלגה ציונית, לאומית, ליברלית".

וימנית?

"לאומית".

שתתמוך בתוכנית טראמפ?

"איש אינו יודע מה יש בה. אין לנו ידיד טוב מטראמפ וכל מה שיניח על השולחן צריך לקחת ברצינות, אבל יש דברים שלא נקבל גם מהידידה הטובה ביותר שלנו, כמו חלוקת ירושלים או גבול הביטחון שלנו".

מדינה פלסטינית?

"אני מאמין בהיפרדות מהפלסטינים, אבל אני לא רואה היום אף פלסטיני שניתן לדבר איתו במונחים של התקדמות במשא ומתן".

איך למשל מסתדר איש ימין מובהק כמו בוגי יעלון, אולי יותר ימני מנתניהו, עם שמאלן כמו עופר שלח?

"מסתדרים מצוין, יש מצע ועקרונות יסוד משותפים. מפלגת שלטון היא אוהל גדול. אתה מרחיב את הטווח, ואז הרבה אנשים מוצאים עצמם באוהל הזה. אני לא בטוח שאני מבין היום מה הוא ימין. ראה, היום צמצמו את ההגדרה של ימין ושמאל לשאלה מה אתה חושב על כתבי האישום של בנימין נתניהו. בן־גביר ובן־ארי הם לא ימין. ימין אמיתי הוא ממלכתי, לאומי, מאמין בחיבורים ובזכויות אדם. זכויות אדם זה עסק רציני מכדי להשאיר אותו רק בידי השמאל".

יש אפשרות שאחרי הבחירות תוקם ממשלת אחדות לאומית שתכלול אתכם ואת הליכוד?

"עם הליכוד כן, עם נתניהו לא. אני ובני לא נשב איתו בממשלה בגלל שלושה כתבי אישום, בגלל פרשת הצוללות ובגלל שהוא הוריד את החברה הישראלית לתחתיות שאין למטה מהן".

אבל מי שעומד בראש הליכוד הוא נתניהו?

"כן, אבל כאשר יפסיד בבחירות הוא לא יישאר כדי להיות סתם שר. אנחנו לא נחבור אליו בכל מקרה. אם יפנה – התשובה תהיה לא. כשננצח – נשמח שהליכוד יצטרפו אלינו. אני לא נמנה עם שונאיו האוטומטיים של ביבי. אני דווקא מפרגן גם לאשתו, שהייתה מאוד נחמדה אליי ולאשתי ליהיא. אבל אחרי 13 שנה יש השחתה וסיאוב. הוא איש מוכשר ומבין ביחסי חוץ, אבל הוא מעדיף את ההישרדות הפוליטית שלו על מה שטוב למדינת ישראל".

אתה חייב להודות שלפחות בנושא איראן, ביבי צדק.

"מראש תמכתי בו בעניין הזה. השקר הכי מוזר שלו היה כאשר אמר שאני הייתי בעד הסכם הגרעין, וזה כאשר יש אלף עדויות מצולמות שבהן אני נאבק יחד איתו נגד הסכם הגרעין. הייתי מאושר כאשר טראמפ ביטל אותו".

אתה מודה גם שהוא הביא את ישראל למעמד בינלאומי חסר תקדים?

"הוא עשה דברים טובים. יש לו נכס, והיא ידידות האמת עם טראמפ. ישבתי בטקס העברת השגרירות עם דמעות בעיניי ואחר כך יצאתי ובירכתי אותו מול המצלמות. אבל בשנתיים האחרונות קרה לו משהו רע. הוא הפסיד את הדמוקרטים ואת יהדות ארה"ב, את המוסדות הבינלאומיים ואת הרוסים. ב־2020 נהיה עם נשיא וקונגרס דמוקרטים, והם לא יהססו להטיל עלינו סנקציות. נתניהו יצר הרס מוחלט למעמד העל־מפלגתי של ישראל בארה"ב".

כבר היו יחסים גרועים כמו בין שמיר לבוש, וגם את אובמה שרדנו...

"נכון, ובעימות עם אובמה ביבי צדק, כולל המאבק בקונגרס, חוץ מהנאום שהיה לצורכי בחירות והזיק למאבק מבחינה טקטית, כי הוא הביא לאיבוד תומכים דמוקרטים שהתנגדו להסכם".

ודאי תזקוף לזכותו גם את מצבה הכלכלי המצוין של ישראל, לא כן?

"יש כאן מצב משונה שבו הכלכלה הפורחת משרתת מעט מאוד אנשים, ולא מגיעה לאזרחים או למערכות הציבוריות המורעבות. ראה את דו"ח המבקר על התחבורה. יוקר המחיה כאן הוא כמו בטוקיו. אנשים הלכו לסופר השבוע והורידו שם משכורת. ההורים שלהם במיון מחכים שלוש וחצי שעות בממוצע, ובפריפריה תוחלת החיים נמוכה בשלוש וחצי שנים. הממשלה הוציאה יותר מ־10 מיליארד שקל על הסכמים קואליציוניים. כשאני הייתי שר אוצר לא לקחנו אגורה. גם מטוס ראש הממשלה המתוכנן, שתג המחיר שלו 580 מיליון שקל, בעוד שלסל התרופות הוסיפו רק 460 מיליון, הוא תפיסה בלתי מוסרית של משאבים. זו שחיתות יקרה. אפילו בנט לא יכול להסביר למה יש משרד תפוצות, וניר ברקת, איש הליכוד, תהה למה צריך משרד לענייני ירושלים. זו שחיתות שעולה המון כסף, שצריך להגיע לידי אזרחים ולא לידי פוליטיקאים או טייקונים".

מה תעשו מול חמאס בעזה בשונה מהממשלה הנוכחית?

"בצוק איתן הכינו את חמאס מכה קשה. היינו צריכים לנצל זאת ולייצר מצד שני כלכלה שתפעל נגדו. הרתעה בונים רק בכוח. היום היינו צריכים לפעול בכוח רב יותר ולמנוע העברת כספי פרוטקשן לחמאס. אחרי שיוצרים הרתעה צריך לחשוב איזה מנופים בונים כדי ליצור טריז בין הטרור ובין האוכלוסייה שבתוכה הוא פועל. ביבי למעשה בונה את חמאס".

בלי עוצמה יהודית

בוא נדבר על היום שאחרי הבחירות. החרדים יהיו חלק מהממשלה שלכם?

"אני לא פוסל שום אדם ושום מפלגה ציונית ויהודית. אבל צריך לזכור שיש לנו עקרונות, וגם להם. במצע שלנו אנחנו מדברים על ברית הזוגיות, על ביטול חוק המרכולים ועל חוק הגיוס של איזנקוט. האם נוכל לשתף איתם פעולה? כן. האם נוותר על עקרונותינו? לא".

אתה מכיר חרדי אחד שיקבל את זה? שאלתי, אבל לפיד מתעקש לרבע את המעגל: "גם החרדים מעדיפים להיות בקואליציה מאשר באופוזיציה, ובמשא ומתן הכול אפשרי".

כשגנץ מודיע שייתן לחרדים דף שהוא חתום עליו, ריק בשני השלישים הראשונים כדי שיכתבו בעצמם את דרישותיהם, הוא לא מקפל את הדגלים שאתה הנפת?

"אין לי בעיה עם זה, כי בשליש השלישי יהיה כתוב על ברית הזוגיות, חוק המרכולים וחוק הגיוס של איזנקוט. אני לא מעלה על הדעת שבני גנץ יוותר על נושא הגיוס".

והרבי מגור ייתן לליצמן לחתום על זה? הרי הוא כמעט פירק את מפלגתו על חוק הגיוס.

"אנחנו צריכים לקבל החלטה האם הדת היא נושא מפריד או מחבר. אותי לימדו על יהדות מאירת פנים. אני מביט על הציונות הדתית ושואל מה קרה לגשר שבנה הרב קוק בין החברה הדתית לחילונית. היום הגשר הולך מהציונות הדתית לחרדים. אנחנו מחפשים איך לבנות אותו מחדש לכיווננו. אם נלך לממשלת אחדות עם הליכוד, נהיה בעמדה נוחה לקדם משא ומתן עם כל המפלגות הציוניות".

כלומר, השאיפה הראשונה שלך היא הקמת ממשלה עם הליכוד.

"כן, ועם העבודה. היו פעם ממשלות כאלה, והן היו טובות".

ויש שם מקום לסמוטריץ?

"עם עוצמה יהודית אי־אפשר לשבת. טוב שבן־ארי נפסל, וחבל שכסיף לא נפסל איתו. איתמר בן־גביר אומר שיש לו תמונה של ברוך גולדשטיין בסלון כי הוא היה רופא יהודי שהציל חיים. גם הרמב"ם היה רופא יהודי דגול, אבל את תמונתו בן־גביר לא תולה בסלון. גולדשטיין טבח 29 אנשים לא חמושים שכרעו בתפילה. אני עם זה לא מוכן לשבת".

לפיד מספר על חוברת המצע של כחול־לבן הכוללת לא פחות מ־58 עמודים בנושאי כלכלה וחברה, עם תוכניות למעונות יום מגיל שלוש ולפתרון המשבר במערכת הבריאות. לדבריו, זה שאיש לא שמע או יודע מה נאמר שם, זו אשמת הציבור שאינו מקשיב לדברים. העיתונות, כולל מקור ראשון, הוא עוקץ, לא עשו מזה כותרת ראשית...

"אני לא ביבי ואין לי תלונות לתקשורת שמכסה רק קונפליקטים", אומר לפיד, "אבל אי־אפשר להגיד עלינו שאין לנו מצע. בין יום שישי ליום שלישי", הוא מסיים באזהרה, "אתם תשמעו שקרים איומים מבית היוצר של הליכוד, שייראו אמינים. אל תאמינו להם. זו עצתי לאזרחי ישראל". ●

"אני לא פוסל שום אדם ושום מפלגה ציונית ויהודית. אבל יש לנו עקרונות, וגם לחרדים. אנחנו מדברים על ברית הזוגיות, על ביטול חוק המרכולים ועל חוק הגיוס. האם נוכל לשתף איתם פעולה? כן. האם נוותר על עקרונותינו? לא"

בתום קדנציה ומערכת בחירות שהפכו אותו לסמל ימני בולט, יו"ר האיחוד הלאומי בצלאל סמוטריץ' הודף את קמפיין ההפחדה של השמאל מפני האפשרות שיכהן כשר חינוך, תוקף את בנט על "יריקה לבאר ששתה ממנה", ובטוח שרק איחוד מפלגות הימין תעמוד בפרץ מול תוכנית טראמפ

"פוחדים ממני כי אני לא קוריוז"

בתאל קולמן

צילום: אבישג שאר־ישוב

בקמפיין הגעוואלד של השמאל הישראלי בבחירות 2019 מככב ח"כ בצלאל סמוטריץ', יו"ר האיחוד הלאומי והדמון הבלתי מעורער המוביל את כוחות האופל הדתיים. בהקלטות שנחשפו השבוע נשמע בני גנץ, יו"ר כחול־לבן, אומר כי הוא עשוי לשבת עם בנימין נתניהו באותה ממשלה ("נמצא סידור"), אך לא יסכים שהיא תכלול את סמוטריץ'. האמירה הזו משקפת הלכי רוח רווחים במחנה המרכז־שמאל סביב הפוליטיקאי הימני הצעיר והרהוט.

במהלך קדנציה אחת בלבד מיצב עצמו סמוטריץ' כ"סמל הימין האידיאולוגי, הנחוש, האמין והמוצלח", כפי שהוא עצמו מגדיר את הדימוי שלו. בשמאל יכולים לחזור על המילים הללו, בשינוי קל ובתוספת תופי טם־טם מאיימים וכינורות מתוחים: "סמל הימין האידיאולוגי, הנחוש והמפחיד".

"פוחדים ממני כי אני לא קוריוז", אומר סמוטריץ'. "באתי לעבוד, ואני לא צריך להתנצל על זה. אני חושב שאני האדם הכי שפיצי בכנסת, הכי מחודד אידיאולוגית, ואני חי מצוין עם שפיצים אחרים. מי שדורש ממני כתנאי לשיתוף פעולה לשייף את השפיצים שלו, לא מבין דבר בדמוקרטיה. אני משתדל ללמוד לעומק כל סוגיה שאני נדרש לטפל בה, ומוכן לקבל אחרים שחושבים אחרת ממני, לנהל מולם דיאלוג ולהגיע לפשרות".

שפיצים יודעים לעשות פשרות?

"מה השאלה, כל הזמן. פשרה לא אומרת שאני מפסיק להחזיק בדעותיי, אני פשוט מבין שיש עוד אנשים בחדר".

האם הדמוניזציה שעושים לדמותו מפריעה לו? נראה שלא ממש, כל עוד במגרש הביתי שלו, הציונות הדתית, מעמדו עולה. במערכת הבחירות הנוכחית צבר סמוטריץ' כוח פוליטי רב בעקבות פרישתם של נפתלי בנט ואיילת שקד מהבית היהודי. הוא מכנה את המהלך הזה "טעות ערכית", אבל למעשה הוא אחד המרוויחים הישירים שלו, אם לא המרוויח העיקרי.

סקר חדשות 13 מיום שלישי השבוע ניבא לימין החדש חמישה מנדטים, מותיר אותה מדשדשת אחרי איחוד מפלגות הימין ואפילו אחרי זהות של פייגלין. האם הייתה לבנט אופציה להישאר בבית היהודי או שהוא נדחק החוצה? סמוטריץ' סבור שהמהלך נבע מחוסר הבנה של בנט את הציונות הדתית. "המחשבה שכדי להשפיע ולהוביל צריך להתנתק מהציונות הדתית, משקפת חוסר הבנה שלה. זו אחת התנועות שהטביעו את החותם העמוק ביותר על מדינת ישראל בעשורים האחרונים, ממש בכל תחום. מעבר לזה, בנט גם עשה טעות פוליטית קשה, שאני מאוד מקווה שלא תתגלה כקשה מדי ותותיר אותם מחוץ לכנסת".

לדעתו, לא יזיק לציונות הדתית להביט במראה ולשמוח במה שהיא רואה שם. "חלקים בציונות הדתית סובלים מסוג של תסביך", הוא מאבחן. "במקום להפנים דיבורים של בעלי אינטרסים שונים, שניסו לשוות קונוטציה שלילית למגזריות הדתית, היא צריכה להיות גאה. אחרי הרבה שנים שתוקפים אותה, היא מרגישה צורך להתגונן, ובמקומות מסוימים לא מרגישה נוח עם הזהות של עצמה. אבל למעשה אין תנועה שהשפיעה על סדר היום כמוה, בכל וקטור שלא נבחן".

אז גם בנט סובל מהתסביך הזה?

"בנט חיפש קיצורי דרך פוליטיים, וסיפר לעצמו שמפלגה דתית זה קטן מדי ושכדי להפוך לראש ממשלה הוא צריך פלטפורמה של מפלגה חילונית".

הביקורת הזו שלך עליו היא לא הפרה של הסיכום ביניכם, שלא יהיו מתקפות הדדיות?

"קודם כול לא היה שום סיכום כזה, ודבר שני אני לא בריב איתו. מרגע שנפתלי ואיילת קיבלו את ההחלטה לפרוש איחלתי להם בהצלחה ופניתי קדימה למלאכה מורכבת, שהוכיחה את עצמה כמוצלחת – בנייה מחודשת של המפלגה ושל סדר היום שלה".

אז רק 'מתפלק' לך.

"האכזבה הגדולה שלי ממנו בתקופה האחרונה זה לא מעצם הצעד שעשה, אלא מהעובדה שהוא יורק לבאר שממנה שתה. היו לו כמה התבטאויות אומללות, כמו באותו ריאיון בגלי צה"ל שבו אמר שאסור לזרוק קולות למפלגות כמו זהות, הבית היהודי ותקומה, או הניסיון להצדיק את המהלך הפוליטי שלו על ידי עריכת דמוניזציה לנו כמפלגה ולי כאדם. היו גם אמירות שלו שהוא היה חייב לעזוב כי סמוטריץ' לא נתן לו לעבוד".

אין בהן אמת?

"הוא יודע מצוין שאני חבר הכנסת שעבד איתו הכי צפוף בארבע השנים האחרונות, כמעט בכל המהלכים החשובים שהוא או אני הובלנו, ולכן הוא גם סירב לכל סוג של עימות איתי במערכת הבחירות הזו. אני דן אותו לכף זכות שהוא לא מסוגל להסתכל לי בעיניים ולחזור על השטות הזו".

אז אתה אומר שהוא התחיל.

"אני אומר שאני לא תוקף בכלל, אני תוקף כשהוא יורק לבאר. רק כשהוא עשה דה־לגיטימציה לאיחוד שלנו עם עוצמה דיברתי על חוסר אמינות. אתה לא יכול יום

על גנץ: "אדם שאין לו מושג ירוק בממשל, זה חוסר אחריות לתת לו לנהל מדינה. מה גם שהוא לא מתגלה כמטאור כישרוני בעל יכולות מנהיגות פוליטית"

אחד לדחוף למהלך הזה ולקרוא לנו לנהוג באחריות, ואז לנסות להיבנות על גביו. זה לא הגון, לא ישר ולא חברי".

אז אולי באמת אין שני מלכים משמשים בכתר אחד, ולכן הפילוג היה הכרחי?

"זה לא היה המצב. הוא היה מלך, ואם היו שני מלכים – זה נפתלי ואיילת. בנט, שהוביל את הסיעה ביד רמה, קיבל ממני גיבוי מלא, ולא פעם נשכבתי על הגדר בשבילו. עבדנו ביחד עם המון דיאלוג והקשבה, גם כשלא תמיד הסכמנו. לא היה שום דבר שהוא רצה לקדם ואני מנעתי ממנו. עכשיו הוא מצייר ציור אחר כאילו בגללי הוא לא היה יכול לעבוד, אבל זו לא האמת. יותר נוח לו לדבר על סמוטריץ' מאשר על המחויבות לציונות הדתית, שממנה הוא רצה להשתחרר. זה לב העניין. הבעיה של בנט היא שהוא רוצה את הציונות הדתית, אבל בלי המחויבות לערכים שלה. בסופו של יום המהלך הזה עשה גם הרבה טוב מבחינתי, כי הוא אִפשר לציונות הדתית לחזור לעצמה ולזהות ערכית ברורה שלה, כתנועה אידיאולוגית שנושאת דגלים גבוהים, גם בתחום של ארץ ישראל אבל ממש לא רק".

הכול אישי

לא בטוח שצעירי המגזר שיבחרו לשלשל ביום שלישי הקרוב את הפתק 'טב' לקלפי, יידעו שעד לפני שלוש קדנציות שמה של מפלגת הציונות הדתית היה המפד"ל. מפלגת הבית של הציונות הדתית, בשמה היום "איחוד מפלגות הימין", עברה כמה טלטלות. מהדימוי ההיסטורי המשופם שלה, עם הכיפה המונחת בשובבות על קצה הראש, דרך הניסיון למתוח את פניה המתקמטות ולהפוך למפלגה דתית־חילונית בעלת וייב הייטקיסטי, עד הגלגול הנוכחי, של חזרה לזיהוי מגזרי אבל אבל עם טוויסט ימני־מתנחלי ותורני יותר. לשפם נוסף הזקן, והכיפה הגדולה התקבעה ברצינות על הראש.

סמוטריץ' מתנער מהדימוי החד־ממדי של המפלגה ("יש לנו הכי הרבה מזרחים ואנשי פריפריה"), ומסביר שהשינוי האחרון רק מחדד את הייחוד שלה. "המפלגה שלנו היא מפלגה של דרך", הוא אומר, "איחוד מפלגות הימין היא לא מפלגה של אנשים. יש בתוכה אנשים מצוינים שבאים לידי ביטוי בפוליטיקה, אבל לא האנשים עושים את המפלגה ולכן אפשר להזדהות איתה לאורך זמן. שתי המפלגות היחידות שנשארו מפלגות של דרך הן מרצ בשמאל ואנחנו בימין. מערכת הבחירות הנוכחית הידרדרה למקומות מאוד רדודים, כי הכול הופך לאישי – ביבי־גנץ, לפיד־בנט. וכשהכול אישי, השיח מזוהם.

"אם נלך שלושים שנה אחורה, נראה שבחירות היו על דרך וערכים ואידיאולוגיה, והיום הן הפכו לבחירות של אנשים. צריך להזכיר שאנשים זה אריק שרון שהיה ימני עד שהתהפך, ואנשים זה נתניהו שכתב ספרים נגד מדינה פלסטינית והתהפך, ואנשים זה גם בנט שנשבע לא לוותר על סנטימטר מארץ ישראל והיום דוגל באוטונומיה בשטחי A ו־B עם דגל והמנון. כשהכול פרגמטי, אז פעם זה התירוץ ההוא שאי אפשר לשלוט על שני מיליון פלסטינים, ופעם זה לחץ בינלאומי שלא מאפשר בנייה. זו הסיבה שכשגנץ, בהקלטות פנימיות, מחפש מי באמת ימנע את תוכנית טראמפ, הוא מדבר על סמוטריץ' ולא על מישהו אחר. אחרים תמיד יוכלו להסביר למה דברים השתנו, למה נכון להסכים – כי זה הרע במיעוטו, או כי יש לנו רווחים כמו החלת ריבונות על גושי התיישבות. רק מי שנשען על אידיאולוגיה ודרך, לא מתבלבל ולא הולך לאיבוד".

אתה חושב שהבעלים של הצימר באלון־מורה מרגיש שתוכנית טראמפ מתרגשת עליו? אתה לא מרגיש שגם המתנחלים מתעניינים בקליטה סלולרית ותשתיות יותר מבדיבורים על פינוי יישובים?

"זו בדיוק הבעיה. אחרי עשר שנים בשלטון, הימין אדיש. אנחנו מרגישים שבסך הכול האוטו נוסע לכיוון הנכון, מקסימום פה ושם דופקים מראה, פגוש, עמונה, ולא מבינים שהכול יכול להתהפך בשנייה. יכולה לקום ממשלת שמאל – גם בראשות נתניהו, אם הוא יכניס את גנץ כמו שהכניס בעבר את ברק ולבני, ואז נלך לתהליך מדיני שזו מילה מכובסת לאוטובוסים מתפוצצים בתל־אביב ולהתיישבות קפואה ואולי אפילו מגורשת".

אתה לא סתם מפחיד?

"חד־משמעית לא. אנשים לא מרגישים את החרב על הצוואר, אבל הם חייבים להתעורר. מה שעומד על כף המאזניים הוא קריטי – גם בתחום המדיני־התיישבותי, גם בתחום הזהותי של המדינה, וגם בתחום החברתי־כלכלי. אנחנו לא רוצים שניסנקורן יהיה שר האוצר ויחימוביץ' שרת הרווחה. ממדינה בצמיחה נהפוך לוונצואלה השנייה. זו קטסטרופה שאנחנו לא מסוגלים לדמיין".

על בן־גביר: "אני האדם שיכול לשלם הכי הרבה על החיבור איתו. יכול להיות שאני מכניס לכנסת מישהו שידקור אותי בגב כי אהיה 'לא מספיק דתי וימני'"

השלם גדול מחלקיו

במשא ומתן המתמשך שהוביל סמוטריץ' מול הבית היהודי, שעל התנהלותו נמתחה ביקורת רבה, הוא מיצב עצמו כדמות הביצועית והפוליטית החזקה במפלגה. "אני מודע לאווירה הלא טובה שזה שידר החוצה, ויש לזה מחיר", הוא מודה, אבל כמו סיסמת הבחירות הקודמת של הבית היהודי, לא מתנצל. "בסוף אנחנו חיים בעולם פוליטי, ורוצים הכי הרבה השפעה. הגענו למערכת הפוליטית מתוך שליחות, וכל אחד רוצה יותר כלים כדי לממש אותה. זה לא אינטרסים אישיים. שני המשאים ומתנים שניהלתי מול עוצמה והבית היהודי היו לגיטימיים, ובסך הכול התנהלו באווירה טובה. מותר לנהל משא ומתן פוליטי, ובוודאי על רקע המפה שהשתנתה. המו"מ הסתיים בנקודת הפתיחה שהצבתי בראשית הדרך. לקח זמן להביא את כל השותפים להבין שזה הסידור ההגון והנכון. גם אנשי עוצמה הבינו את זה. אני רק יכול להבטיח להיות לא פחות קשוח במשא ומתן הקואליציוני מול נתניהו, כדי לקבל את מה שמגיע לנו".

האם מי שלא היה בכנסת מעולם, כמו בני גנץ, יכול לדעתך להוביל מפלגה?

"עם מפלגה אפשר לעשות טעויות, אבל מדובר על ממשלה. בן אדם שאין לו מושג ירוק בממשל, שלא היה יום אחד בכנסת ובממשלה, שלא יודע איך עובד המנגנון הדמוקרטי מבפנים – בעיניי זה חוסר אחריות לתת לו לנהל מדינה. תכיר, תבין, אחר כך תתיימר. מה גם שגנץ לא מתגלה כמטאור כישרוני בעל יכולות מנהיגות פוליטית".

גם הרב רפי פרץ בזה.

"הוא לא רץ לראשות הממשלה. בהסכם בינינו אני מקבל את התפקיד הבכיר, וזה מבוסס על ההבנה שיש לי יותר ניסיון ויכולת ביצועית לממש את התפקיד. רפי ◄

פרץ
צילום: יונתן זינדל, פלאש 90

בן־גביר
צילום: אורן בן־חקון

קול קורא להענקת מלגות לימודים לסטודנטים לשנת הלימודים האקדמית תש"פ במסגרת "שיתופי פעולה במיזם מלגות הפיס"

1. מפעל הפיס מזמין גופים העומדים בתנאי הסף המפורטים בתקנון המיזם, להגיש בקשה לשיתוף פעולה עם מפעל הפיס, לצורך הענקת מלגות לימודים משותפות לסטודנטים שילמדו בשנת הלימודים האקדמית תש"פ (2019-2020) (להלן: "הבקשה"), והכל בהתאם להוראות התקנון.
2. תקנון המיזם מפורסם באתר מפעל הפיס, בכתובת: www.pais.co.il
3. **<u>תנאי הסף להגשת הבקשה</u>**

תנאי-סף לכשירות, עקרונות המיזם, וכל שאר התנאים וההגבלות ביחס לקול קורא זה ולהשתתפות בו, מפורטים במסמך התקנון.

מבלי לגרוע מהאמור לעיל, תנאי-הסף לכשירות כוללים, בין היתר את עמידת המבקש בתנאים להלן:

3.1. הינו רשות מקומית (היינו: עירייה או מועצה מקומית או מועצה אזורית) או תאגיד בשליטה כהגדרתו בתקנון או תאגיד הרשום כדין בישראל העומד בתנאים המפורטים בתקנון.

3.2. הינו מנהל של מיזם מלגות, בהתאם לתנאים המפורטים בתקנון.

3.3. ימנן סך של 5,000 ש"ח לכל מלגה, כאשר 5,000 ש"ח נוספים ימומנו על ידי מפעל הפיס, בתנאים המפורטים בנוהל.

3.4. יעניק מלגות לסטודנטים המקיימים את כל התנאים המפורטים בנוהל במצטבר, לרבות ביצוע פעולות התנדבות חברתית.

הכול כמפורט בתקנון המיזם.

<u>4. אופן הגשת הבקשות</u>

4.1. ניתן להגיש את הבקשות עד ליום 17.4.2019 בשעה 17:00.

4.2. הבקשות יוגשו באמצעות טופס בקשה מקוון (לעיל ולהלן: "טופס הבקשה") בלבד, המופיע באתר האינטרנט של מפעל הפיס, בקישור הבא: www.pais.co.il.

4.3. במסגרת הבקשה, רשאי המבקש להגיש בקשה עבור 20 מלגות לכל הפחות ועד 400 מלגות לכל היותר בהתאם למפורט בתקנון.

4.4. מפעל הפיס ידון אך ורק בבקשות אשר הוגשו באמצעות טופס הבקשה.

<u>5. כללי</u>

5.1 מפעל הפיס רשאי שלא לדון בבקשות שיוגשו באיחור ו/או שלא בהתאם לתנאים הקבועים בתקנון המיזם.

5.2. מפעל הפיס רשאי, אך לא חייב, לפנות למבקשים בבקשה להבהרות ו/או השלמות של פרטים ומסמכים וכל מידע אחר, הדרוש לדעתו לשם בחינת הבקשות.

5.3. מובהר כי אין בהגשת כל המסמכים הנדרשים על פי קול קורא זה כדי להוות אישור כי הבקשה תאושר ו/או כי הינה עומדת בתנאי קול קורא זה, ואין בכך כדי ליצור מחויבות כלשהי מצד מפעל הפיס להשתתפות במיזם.

5.4. שאלות בנוגע לקול הקורא יש להפנות לנציגת מפעל הפיס, גברת מירב סונסינו, בדואר אלקטרוני שכתובתו: merav.sonsino@pais.co.il תחת הכותרת "שיתופי פעולה במיזם מלגות הפיס".

5.5. האמור לעיל הינו למטרת ידיעה כללית, ובכל מקרה, הוראות התקנון בלבד תחייבנה את מפעל הפיס.

ראשית
בית מדרש קהילתי רעננה

המועצה הדתית רעננה

משרד החינוך

האגף לתרבות יהודית
יוצרים חיבור לנשמה

עיריית רעננה
MUNICIPALITY OF RAANANA
פניני רשון
מינהל קהילה

בית המדרש "ראשית" מזמין את הציבור ליום לימוד תורה

שואלין ודורשין בענייני הפסח

שיתקיים אי"ה
ביום ראשון ט' בניסן (14.4)
בבית הכנסת "היכל בנימין"
רח' אהרן קצין 42 ברעננה

15.00 **הרב אביחי קצין**
ראש בית המדרש "ראשית"
ורב קהילות "משכן מיכאל" ו"עלומים" ברעננה
"מצה זו שאנו אוכלים על שום מה?"

15.45 **הרב יובל שרלו,**
ראש ישיבת "אורות שאול" בכפר בתיה
קרבן פסח - ברית האומה

16.30 **הרב בן ציון אלגאזי**
ראש ישיבת רמת גן וראש מכון "צורבא מרבנן"
"עֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ"

17.15 **תפילת מנחה**

17.30 **הרב דוד לאו** שליט"א, הרב הראשי לישראל
שאלות ותשובות בענייני הפסח
ניתן לשלוח שאלות שיוצגו לרב הראשי
למייל shabat.reshit@gmail.com

18.15 **הרב יוסף צבי רימון**
רב אלון שבות דרום וראש הישיבה ב"מכון לב"
הכשרת המטבח לפסח

19.00 **הרב מאיר גולדויכט,**
ראש ישיבה ב"ישיבה אוניברסיטה" בניו יורק
איך נזכה בפסח לתחושה אמיתית של יציאת מצרים?

19.45 **הרב בנימין (בנג'י) לוין,**
רב בית הכנסת "אחדות ישראל" בירושלים
ונכדו של ר' אריה לוין זצ"ל
"והגדת לבן בנך" הגיגים וסיפורים על הר' אריה לוין זצ"ל במלאת חמישים שנה לפטירתו.

20.30 **תפילת ערבית**

יום הלימוד מוקדש לעילוי נשמת אהרן קצין ז"ל
הלימוד מיועד לגברים ולנשים • הכניסה חופשית

◄ בא עם המון ענווה, ויש לו עקומת למידה מצוינת. אנחנו מכירים כל אחד את ערכו ויכולותיו של השני, ולכן הביחד שלנו גדול מסך חלקינו".

אם גם אתם מרגישים שיו"ר המפלגה ומספר אחד שלה, הרב רפי פרץ, קצת נעלם לכם מהרדאר, אתם לא טועים. במטה המפלגה החליטו לשלוח את הרב פרץ לשטח, בניסיון לחבר את הקהלים שסמוטריץ' פחות מדבר אליהם, ולהשאיר לסמוטריץ' את הזירה הפוליטית שהוא שוחה בה בטבעיות רבה, לעומת פרץ שעלול לבלוע קצת יותר מדי מים – ראו ערך התבטאותו על סוגיית המסתננים. בינתיים השלם גדול מסך חלקיו שסמוטריץ' מדבר עליו די מוכיח את עצמו, וכך גם האיחוד עם עוצמה יהודית, מהלך שלמרות החששות שליוו אותו נראה כי לא הבריח את הבוחרים הפוטנציאליים.

מה ראש הממשלה הבטיח לכם בעקבות האיחוד עם עוצמה יהודית?

"זה לא רלוונטי. השאלה אילו תיקים ועמדות מפתח נקבל לא תלויה במה נתניהו הבטיח, אלא רק בדבר אחד – כמה מנדטים נקבל וכמה כוח יהיה לנו ביום שאחרי הבחירות. אני מקווה שיהיה הרבה כוח ושנוכל לממש את מה שהבטיח, אחרת אפשר למסגר את המכתב מנתניהו על הקיר".

דמוניזציה מכוונת

בין שלל קמפייני ההפחדה שעובדים אצלנו מצוין בימי בחירות, בשמאל מאיימים שההדתה של בנט היא רק קדימון לסופר־הדתה שסמוטריץ' יכפה על משרד החינוך בראשותו. הוא ילמד את הילדים שלנו, מזהירים שם למשל, ש"נשים נחותות מגברים". אני שואלת אותו איך הוא מרגיש עם הפחד ההולך וגובר ממנו.

"הדימוי שלי באזורים מסוימים מורכב משני דברים", הוא משיב. "הדבר הראשון הוא דמוניזציה שעושים לי בצורה מכוונת, כי אני יודע לעבוד וכי יש לי השקפת עולם שנוגדת את שלהם. הדבר השני הוא השטחיות והרדידות של השיח התקשורתי. בלתי אפשרי להסביר השקפת עולם מנומקת בעימותים וראיונות. הכול בסיסמאות, הכול בצעקות. פחד נובע מבורות. רוב האנשים שיושבים איתי ומנהלים שיח אמיתי, יכולים לא להסכים אבל מפסיקים לפחד".

אתה מבין את הפחד מזה שתהיה שר החינוך?

"אם לשולמית אלוני, מהקצה הכי קיצוני של הסקאלה, היה מותר להיות שרת חינוך, אז גם לסמוטריץ' מותר. הפחד מסמוטריץ' לא נובע מזה שסמוטריץ' יכפה את דעתו על אחרים, אלא שהוא יעז ויאפשר לבטא גם את דעותיו. במשך שנים שולט כאן שיח של השתקה שאוסר להשמיע דעות שמרניות קלאסיות. היום אין בעיה ללהט"בים להתבטא, אלא למי שמנסה לקדם את ערכי המשפחה השמרניים. אותו דבר עם הפמיניזם הרדיקלי. אני הולך לשבור עם פטיש 5 קילו את הטאבו המשתיק והלא דמוקרטי הזה, ולהיות ליברל אמיתי שיאפשר לכל הדעות והערכים להישמע. אם אהיה שר החינוך אחזיר את הזכות ואת החובה לחנך, לא רק להקנות ידע ולא רק לדבר במונחים פוסט־מודרניים – אין אמת ושקר, טוב ורע, מותר ואסור. אני יודע שיש לזה מחיר ושיהיו אחרים שיחנכו לערכים שונים משלי, אבל העיקר שיחנכו לערכים".

אירוע מן העבר שרודף אחריו הוא "מצעד הבהמות" שארגן בצעירותו. האם הוא מצטער עליו? "התחרטתי עליו אלף פעמים כי הוא הובן לא נכון, ומובן ששיניתי סגנון. מעולם לא התכוונתי להשוות אדם לבהמה, ואין לי עניין להעליב אנשים. אבל צריך לומר בלי לטשטש: יש במדינת ישראל מאבק תרבותי, והניסיון לשים את האדם הפרטי עם קשייו ומצוקותיו בפרונט זה ניסיון שקרי שנועד להחביא את המאבק האמיתי, התרבותי, על הזהות של החברה.

"לא נוח ללהט"בים להרגיש חריגים, מחוץ לנורמה, אז הם מבקשים לקעקע את המושג נורמה. אני רוצה חברה בריאה ולא מבולבלת. אני רוצה לדבר על נורמליות בריאה ולהגיד שיש מקרים אחרים. אני רוצה גם להיזהר לא לפגוע באדם הפרטי, ולמזער את המחיר שהוא משלם על המאבק שלו. אני יכול לאהוב את האדם הפרטי, לגלות אמפתיה לקושי שלו ולחפש לו פתרונות, אבל מה שקורה היום זה שהמאבק התרבותי הזה לא מאפשר לי ללכת לקראת הלהט"בים, כי כל צעד כזה ייחשב להישג במאבק התרבותי – ולזה אני לא יכול לתת יד. אם זה לא היה מאבק תרבותי, הייתי הרבה יותר גמיש בלחפש פתרונות קצה לאדם הפרטי".

מה אתה אומר לילדים שלך?

"אני מסביר להם את מה שאמרתי לך. זה נושא שמדברים עליו, אי אפשר להסתיר היום. הגדול שלי כבר בן 16".

צילום: נעם ריבקין פנטון

על בנט: "לא היה דבר שהוא רצה לקדם ואני מנעתי ממנו. הוא סירב לעימות כי הוא לא מסוגל להסתכל לי בעיניים ולחזור על השטות הזו, כאילו הפרעתי לו לעבוד"

"אני בן כפר באישיות"

לסמוטריץ' חמישה בנים ובת קטנה, והוא ואשתו מחכים לילד נוסף בקרוב. את מינו הוא לא יודע. "מה שייצא אני מרוצה". על המחירים המשפחתיים שהוא משלם הוא אומר: "אני אבא של שבת. משתדל להוציא אותם בבוקר למסגרות הלימוד, ובלילה מגיע אחרי שהם ישנים".

בני זוג שלא יוצאים מהארץ מסיבות אידיאולוגיות צריכים להיות יצירתיים מאוד אם הם רוצים בכל זאת קצת זמן לבלות ביחד. "אשתי לא יוצאת איתי לחופש בעיקרון, אבל לא מזמן לקחנו שלושה ימי חופש. פשוט לא יצאנו מהצימר". לצד המחירים, סמוטריץ' מזכיר ש"צריך לומר את האמת – יש גם יתרונות. אנחנו מקבלים הרבה הערכה וחיזוק מהחברה".

כשסמוטריץ' צריך להיות פוליטיקאי בתשובותיו, הוא פוליטיקאי. כשאני שואלת אותו למי הוא מחובר יותר – לרב רפי פרץ או לאיתמר בן־גביר, הוא לא מתבלבל. כמו הילד שכולנו היינו כשלמדנו שצריך לומר שאוהבים את אימא ואבא אותו דבר בדיוק. "יש לי המון במשותף עם איתמר. הוא איש חכם, חרוץ, אידיאליסט, אנחנו גם קרובים בגיל. יש לי באותה מידה הערכה לרב רפי, והיופי הוא שכולם ישנם. כל אחד יכול להזדהות עם מישהו אחר, ואני שמח להיות הגורם הממצע. אני חיברתי את עוצמה יהודית והרב רפי. אני איש של חיבורים".

אתה לא עושה לעצמך חיים קלים? רצית שבן־גביר ייכנס כדי שיפסיקו להתייחס אליך כבעייתי. מעכשיו אתה תהיה המאזן של בן־גביר.

"בדיוק להפך, אני האדם שיכול לשלם הכי הרבה על החיבור הזה. יכול להיות שאני מכניס לכנסת ולמפלגה שלי מישהו שידקור אותי בגב כי אני אהיה 'לא מספיק דתי' ו'לא מספיק ימני'. אני עלול לשלם את המחיר הכי כבד, ועשיתי את זה בעיניים פקוחות כי אני חושב שזה הדבר הכי נכון לשלטון הימין. כדי שלא נאבד קולות אני לא מוכן להגיד שעוצמה מחוץ לגבולות הלגיטימציה של השיח. ואם בשביל כל זה אני צריך לשלם מחיר, אני עושה את זה בשמחה רבה".

למה לדעתך כחול־לבן לא שמו את הרב רפי פרץ במודעה שאתה מופיע בה לצד בן־גביר ובן־ארי תחת הכותרת "כהנא חי"?

"אני גאה בזה שהפכתי בארבע השנים האחרונות להיות סמל הימין. זה שהפכתי לשם נרדף לימין שימנע את תוכנית טראמפ, מלמד על הצלחה גדולה".

אתה לא חושב שקצת מגזימים עם זה? עם כל הכבוד, סמוטריץ' הוא זה שימנע באמת את תוכנית טראמפ?

"יהללך זר ולא פיך. סמוטריץ' הוא היחיד שאפשר לסמוך עליו שלא ישנה את עורו ויגיד 'דברים שרואים שם', 'הרע במיעוטו' ו'אין אלטרנטיבה'. זה לא סמוטריץ' כאדם, זה סמוטריץ' כסמל, כמותג, זה שהעביר את חוק ההסדרה, הסדיר את החטיבה להתיישבות, אסר BDS והחיל חובת שקיפות על עמותות שמקבלות מימון זר".

מעבר לדימויו כמותג הימין האולטימטיבי, בישורת האחרונה של מערכת הבחירות הנוכחית הוא מרגיש תמיכה מהציבור. "זה מאוד כיף", הוא אומר לאחר שהאדם השלישי בבית הקפה שבו ישבנו ניגש ללחוץ את ידו. "צעקו אחריי ברחוב גם 'פשיסט', אבל אין מה להשוות בכלל את התגובות הרעות מול התמיכה הציבורית שאני מקבל".

אז איך עם כל הדיבורים האלו מסביבך, לא גבה ליבך? אני שואלת, והוא משיב בהומור עצמי משובח: "אני כולה מטר שישים וחמש, כמה כבר יכול ליבי לגבוה?", הוא צוחק ומרצין מיד. "אני מודע לזה שזה מסוכן. אני בן כפר באישיות, אין לי גינונים, אבל מעבר לזה אני מקפיד: לא הולך בחליפות, לא קונה מותגים, לא יושב בראש השולחן, אפילו לא נותן לעוזרים שלי להכין לי קפה או להביא לי אוכל, מה שגורם לי לפעמים להיות רעב. אני לא ישן במלונות או בכנסים שאני מוזמן אליהם, לא רוצה להרגיש חייב ולא רוצה להתרגל לתענוגות שבחיים האישיים שלי אני לא יכול להרשות לעצמי. יש לזה מחירים, אבל המחיר שהצד השני יכול לגבות הרבה יותר גבוה. זה מדרון חלקלק. אני לא רוצה להפוך לאפנדי, ולכן שומר על עצמי היטב".

אבל שמעתי שלשתות ויסקי טוב בסוף יום אתה יודע.

"מותר להיות ירא שמיים וגם ליהנות מכוס יין טובה. הפעם הבאה אצלי בבית על ויסקי". ●

באו להזדהות

בית מקדש, שוק חופשי וקנאביס: מגוון האנשים, צעירים בעיקר, שהגיעו לכנס 'זהות' השבוע, ייצג את בליל הרעיונות של המפלגה החדשה שעשויה להפוך ללשון המאזניים בין נתניהו לגנץ

ריקי רט

צילום: אבישג שאר־ישוב

רק לפני חודשיים קיים משה פייגלין כנס בגני התערוכה, בהשתתפות עשרות פעילים. השבוע גדשו את האנגר 11 בנמל תל־אביב יותר מאלף איש שבאו לשמוע את יו"ר זהות רגע לפני הבחירות. הרשימה, שבתחילה נתפסה כקוריוז, מטפסת בחלק מהסקרים עד לשבעה מנדטים. פייגלין מאמין שהיא תהיה "לשון המאזניים" ואולי תקבע בפועל מי יהיה ראש הממשלה – בנימין נתניהו או בני גנץ. לאחר שנים רבות של מאמץ פוליטי חסר תוצאות, פייגלין מסתמן כטרנד המפתיע של בחירות 2019, עבור מי שמחפשים אלטרנטיבה לבחירה המסורתית, מפלגת אווירה.

הכנס אורגן כמעין חגיגת ניצחון – בלונים בכחול ולבן, דוכני נקניקיות, ודוכנים למכירת ספריו של פייגלין ובראשם רב־המכר "להיות יהודי חופשי", המצע המפורט – מפורט מאוד – שלו, שנמכר בעשרים שקלים. ברחבת המעשנים שבחוץ אפשר להריח ריחות שונים, לאו דווקא של סיגריות. "נארגן לך משהו", אומר לי מישהו בחיוך, "שתכתבי את הכתבה שלך יותר באיזי". אני מסרבת ונכנסת פנימה רק כדי לגלות שזו לא רק מפלגה של סטלנים, אלא בעיקר בוחרים צעירים שכל אחד מהם מתחבר לפן אחר מרעיונותיו של פייגלין.

הקהל מגוון מאד – הרבה צעירים שאכן הגיעו לכאן בעקבות לגליזציית הקנאביס שפייגלין מקדם ובעקבות תפיסת השוק החופשי שלו; חובשי כיפות, שרבים מהם משתייכים לנאמני הר הבית ומתחברים לחזון העברת הסמכויות בהר לרבנות הראשית והקמת בית המקדש השלישי; יוצאי בריה"מ, חיילים משוחררים, וגם מעט חרדים שחלקם בחרו להצניע את זהותם ולהחליף את הכיפות השחורות בכובעים אופנתיים. הרבה צעירים, מעט מבוגרים, והרבה יותר גברים מנשים. התקשורת, שעד לפני כמה שבועות בכלל לא ספרה את המפלגה, נוכחת כאן מאוד.

המנחה שי מלכה, מנכ"ל המפלגה ומקום שישי ברשימה, מבקש מהקהל לשתף בפייסבוק את השידור החי מהאירוע. זה חלק מהחיבור של המפלגה לעולם הדיגיטלי ולדור הצעיר. פייגלין עולה לבמה ומתקבל בתשואות אדירות. נראה שנעשה ניסיון לתת מקום גם לשאר חברי המפלגה, אבל אין ספק שמדובר במופע של איש אחד, בטוח בעצמו, שהחיוך לא מש מפניו כל הערב.

היו"ר קורא לשביעייה הראשונה לעלות לבמה ומציג אותם. הם עולים מחויכים, מתחבקים זה עם זה ומנסים לשדר אחדות, אולי גם בעקבות לא מעט תהיות אם יש ביניהם גורם מאחד ומצע משותף שהם מסכימים עליו. בהמשך מזמין מלכה את כל הרשימה, עד מקום 25, לעלות לבמה. "אני רוצה את כולם בפנים", הוא צועק אל המיקרופון, ונותן כדוגמה את יש עתיד, שהייתה הפתעת הבחירות לכנסת ה־19. את הפוקוס גונב מתמודד מספר 19 ברשימה – עידן מור, המוכר בשם הבמה שלו גדי וילצ'רסקי. הבחור חובש הכיפה שלצידי שואל אותי "מי זה הליצן הזה", וכשאני שולחת אותו לגגל את שמו הוא חוזר מודאג.

המילה "חירות" חוזרת בדברי הנואמים שוב ושוב. "אנשים באולם הזה, שבעבר הלא רחוק היה חדר קטן, ינסו להפוך את המהפכה התודעתית לפוליטית. זה לא רק חילופי ראשים בכנסת, זו תהיה מהפכת החירות", מכריז פייגלין. "אני מביט בכם ולא רואה ימין ולא שמאל, יש כאן ארץ ישראל וזכויות אדם. אני רואה דור חדש שלא משועבד לדוגמות הפוליטיות. תראו כמה מפחדים כל שומרי הסף והקומיסרים של התודעה הישנה והמשועבדת שעכשיו אנחנו מוחקים. תראו איך הם יוצאים מכליהם, מסלפים ומשקרים. תראו כמה הם מפחדים מבשורת החירות". בהמשך הוא מצהיר ש"החירות הזו היא תנאי לתיקון עולם, תנאי לכך שבבוא העת יבנה עם ישראל כולו כאיש אחד בלב אחד את בית המקדש".

שדה ירוק

דנה קניקובסקי מרעננה (25), סטודנטית לתקשורת, נחשפה לפייגלין בפעם הראשונה כשקראה את ספרו "קץ הנורמליות". "משהו שם נגע בי, הרגשתי חיבור אמיתי לפוליטיקה", היא אומרת. "כל הבחירות שלי בעבר היו חלקיות. אני מאמינה שזהות תיתן לי חירות אמיתית.

"בהתחלה קיבלתי תגובות שליליות", היא משיבה לשאלתי כיצד סביבתה מגיבה להחלטתה להצביע זהות. "אמרו לי 'הקול שלך הולך לפח', אבל הייתה לי תחושה וידעתי שאנשים יתפכחו".

פייגלין כבר היה בכנסת, ולא ביצע שום מהלך משמעותי. במה זה יהיה שונה הפעם?

"שמו לו מקלות בגלגלים, ניסו להפיל אותו ובאמת הצליחו להוציא אותו מהכנסת. עכשיו יש הזדמנות להראות מה הוא מסוגל באמת. לא כל אחד מסוגל לכתוב מצע מנומק של 344 עמודים".

מה את עונה לאמירה שמדובר ב"מפלגה של סטלנים"?

"מבחוץ זה נשמע שמשה משתמש בלגליזציה בשביל להביא קולות, אבל בסופו של דבר יש כאן בעיה גדולה, ולגליזציה היא האפשרות של החולים לקבל את התרופה שהם כל כך צריכים".

איתמר חדאד (25) מקריית־ארבע, תלמיד הישיבה במצפה־יריחו, תומך לדבריו כבר זמן רב ברעיונות של פייגלין: "השלמות של המצע, הדיבור על כל רובדי החיים – יהדות, כלכלה, חינוך, הכול מדבר אליי".

כאדם דתי, העובדה שלפחות שלושה רבנים יצאו נגד המפלגה לא מפריעה לך? והתמיכה בהפרדת דת ומדינה?

"אנשים נרתעים מהפרדת דת ומדינה. אני אישית מעריך את הרבנים שיצאו נגד, אבל הם לא קראו את המצע. מה שאני מחפש זה שרבנים ייתנו לי סיבה הלכתית למה לא להצביע לזהות. דעתם היא שלא להצביע לזהות, אבל מה הבעיה ההלכתית?"

הם נגד הפרדת דת ומדינה.

"הפרדת דת ומדינה זו סיסמה. כשמרקסיסטים אומרים דת ומדינה הם מתכוונים להפרדת דת ממדינת ישראל, אבל כשאנחנו אומרים את זה אנחנו מתכוונים להפריד את הפוליטיקה ממוסדות הדת – שלא יתערבו לנו במה ללמד, איך לחתן. במילים פשוטות יותר, בלי כפייה דתית".

איך מקבלים בסביבה שלך את התמיכה שלך בזהות, מפלגה שמזוהה עם לגליזציה?

"לא מתייחסים אליי כסטלן. אני לומד בישיבה ואנשים מכירים אותי. ברמה הבסיסית מבינים שיש כאן חוכמה ואנשים להוטים לשמוע במה מדובר. יש הרבה חשדות ואנשים לא לגמרי מבינים את התמונה הכוללת של זהות, וזה לדעתי מה שחסר. מוכרים היום אלכוהול בלי שום בעיה חוץ מהגבלה של גיל 18, ולא מתגוללים שיכורים ברחובות כמו שסמוטריץ' מנסה להפחיד. אפילו בפורים כשאנשים שותים זה לא קורה, ואלכוהול ממכר יותר מקנאביס".

תומר טל, בן 40 מהשרון, הוא איש עסקים בתחום הקנאביס, וגם מטופל בעצמו בצמח בעקבות פוסט־טראומה שהוא סובל ממנה מאז שהיה עד לפיגוע. הוא תומך בזהות בעקבות הכשלים של הרפורמה בתחום. "הכמות שאדם כמוני מקבל היא חצי מהכמות שהוא צריך, והאיכות גרועה", הוא קובל. "במקום להפריח כאן שדה ירוק, אנחנו נשארים עם מדבר יבש. כל עוד נושא הקנאביס לא מוסדר, אנחנו נשארים עם קנאביס מורעל. הסדרה תעשה טוב לשוק הזה. עד שלא תהיה לגליזציה אמיתית, לא ייגמר הקושי של החולים להשיג את התרופה כמו שצריך".

הנושאים האחרים במצע מעניינים אותך?

"ברור. אני מתמקד בלגליזציה כי הכי חשוב לי להציל חיים ושיהיה פה טוב בישראל, ושייכנס לפה המון כסף מהתעשייה הזאת".

אתה מתחבר לחזון לבנות את בית המקדש?

"יש במפלגה הזאת המון דעות של אנשים, והן ייכנסו לחשיבה הכללית, חשיבה דמוקרטית. מה שמעניין אותי זה חירות ושוק חופשי, וברגע שיש שם אנשים אינטליגנטים אני סומך על ההחלטות שלהם. זכותו של פייגלין לחשוב ככה. אני ביקרתי בחברון ושמחתי שמערת המכפלה היא מקום קדוש שפתוח לערבים וליהודים, זה יוצר שלום. כולנו רוצים לחזור לירושלים, זה אומר שאנחנו רוצים מלחמה עולמית? לא, זו התרבות שלנו – ירושלים, בית המקדש".

ומה עם הטענות על כך שזה צעד עלול להבעיר את המזרח התיכון?

"זה גם מה שאמרו על טראמפ, שהוא יבעיר את כל העולם ושקוריאה הצפונית תירה טילים. זה בסדר לייצר שיח. אני מאמין שפייגלין מושפע מכלל המפלגה שלו ומכלל הדעות".

"הר הבית זה רק חצי עמוד במצע"

אלי גרבר, איש חינוך מרחובות, הצביע בעבר למרצ, אך הפעם יצביע לזהות בגלל הרעיונות הכלכליים. "מה שמושך אותי למפלגה זה הקפיטליזם והשוק החופשי", הוא אומר.

במצע שלו פייגלין מדבר בין היתר על ביטוח לאומי מופרט. זה משהו שיעבוד?

"אנחנו רוצים תחרות. אין כוונה לסגור את הביטוח הלאומי או את משרד החינוך, אבל כדי להתייעל הם צריכים להתחרות בספקים אחרים. אני בא מתחום ההוראה, ואני בטוח שאם החינוך יגיע לשוק החופשי אנשים ירוויחו יותר ותוכני הלימוד יהיו טובים יותר. בואו ניתן ליזמים לפתוח מוסדות".

גרבר נלהב מ"שיטת השוברים" שזהות מציעה. על פי השיטה, שהגה הכלכלן הנודע מילטון פרידמן ושיושמה עד כה בחלק ממדינות ארה"ב ובשוודיה, הורים יקבלו שוברים בעלי ערך כספי, שאותם יוכלו לממש בבית הספר שאותו יבחרו עבור ילדיהם. כתוצאה מכך, סבורים תומכי השיטה, תגבר התחרות בין בתי הספר על כיסם של ההורים, והמוסדות ייאלצו להשקיע יותר.

פייגלין תומך בביטול קצבאות ובצעדים נוספים שעלולים לפגוע דווקא בשכבות החלשות.

"כשיש שפע לכולם, השפע מחלחל למטה. באופן כללי המטרה היא לצמצם את הבירוקרטיה ולתת לאזרח יותר אחריות".

בעבר הצבעת למרצ, הרעיון של הר הבית מדבר אליך? ומה בנוגע לחזון של פייגלין עבור הפלסטינים?

"אם לב האומה במצב בעייתי אז כל האומה במצב בעייתי, והר הבית הוא לב האומה. אנחנו מדברים על חזון שנוכל לקיים יחד – חילונים, דתיים, חרדים. בואו נפתח דיאלוג ונראה איך ליישם את הרעיון הזה. זה לא משהו חתרני של המחתרת היהודית. בכלל, הפכו את הנושא הזה לכותרת כשזה רק חצי עמוד במצע, כי לתקשורת נוח להעצים את זה".

במתחם הכניסה נראים דתיים וחילונים מנהלים דיונים ערים. מניין שני לתפילת ערבית מתארגן במקום, משל היה זה כנס של הבית היהודי. רגע לפני שאני עוזבת את אני נתקלת בנטע ("אל תכתבי שם משפחה, אני לא צריכה שירדפו אחריי"). היא נראית שונה מהאחרים – בשנות החמישים לחייה, חילונית, בבגדי ספורט. היא מספרת שבמהלך הצעידה הספורטיבית שלה בנמל תל־אביב נקלעה במקרה לאירוע. "אני לא אדם של כנסים פוליטיים, אבל ראיתי את זה על הדרך והחלטתי להיכנס".

ומה שמעת?

"שהוא מסוכן. עזבי לרגע את הרעיונות הקיצוניים שלו. איך בדיוק הוא ידאג לשכבות החלשות? הוא מדבר על הפרטה. בעלי מוגבל בכיסא גלגלים, אם שירותי הרווחה יופרטו – מי ידאג לקצבאות? מי ידאג להנגשה? תהיה תחרות בין עסקים שיקדמו את זה? את מי בדיוק יעניינו הנכים, החלשים? מי יתחרה עלינו? הוא רוצה לבנות כאן בית מקדש או להבעיר את המזרח התיכון? אני לא מצליחה להבין את ההצלחה שלו. אני יכולה להבין למה הוא מושך את הצעירים המעשנים ואת החולים שתלויים בקנאביס שתומכים בלגליזציה, אבל כל השאר? אין לי מושג מה הם מחפשים כאן". ●

> דנה קניקובסקי, בת 25 מרעננה: "ניסו להפיל את פייגלין והצליחו להוציא אותו מהכנסת. עכשיו יש הזדמנות להראות מה הוא מסוגל. לא כל אחד מסוגל לכתוב מצע מנומק של 344 עמודים"

תומר טל

איתמר חדאד

זהות בדויה

העובדה שמשה פייגלין לא הצליח לייצר שיתופי פעולה פוליטיים ולרשום הישגים פרלמנטריים כחבר כנסת איננה מקרית. כך נראה אידיאליזם מנותק מהמציאות

* סקר ערוץ 13 מתחילת השבוע הראה שרוב מצביעי זהות מגיעים ממפלגות הימין. הפעם זה לא בנימין נתניהו; המפלגה בראשות משה פייגלין היא היא קשית הענק ששותה מנדטים לגוש כולו. רגע לפני הבחירות, כדאי לבחון ברצינות את הבשורה שהיא מציעה.

את הביקורת על מה שמסתמן כהפתעת בחירות 2019, אפשר לחלק לשלוש נקודות מרכזיות. הראשונה היא מועמדי המפלגה. כאשר זהות יצאה לפריימריז היא נתפסה כקוריוז סהרורי, ואנשי ציבור עם קבלות מוכחות בעשייה כלל לא ניסו להתמודד על מקום ברשימה. עובדה זו, בשילוב עם הפריימריז הפתוחים לכול בהצבעה אינטרנטית פשוטה, יצרה רשימה אקלקטית של דמויות אנונימיות עם מוטיבציות שונות, שהקשר בינם ובין חזון המייסד חלקי ותלוש.

"לא באמת הבנתי את המשמעות של סוציאליזם כשהצבעתי למפלגת העבודה", אמרה בריאיון ל'מקור ראשון' רונית דרור, מקום רביעי ברשימה ובת 52, גיל שבו אדם אמור להיסגר על עצמו פוליטית. המועמד גלעד אלפר, שלישי ברשימה ומי שפייגלין מייעד לתפקיד שר, הודה כי "אף פעם לא הייתי עסוק בשאלה מי יהודי יותר, אורתודוקסי או רפורמי. אני כל כך חילוני שאני בכלל לא מבין בהבדלים בין הקבוצות האלה". על מידת היציבות הפוליטית של הרב חיים אמסלם, מקום שני, אין צורך להכביר מילים. הרשימה הזו מציבה את היו"ר משה פייגלין בבעיה. הוא חותר לתמרון יבשתי עמוק אל 'האור', מתיימר לכבוש את ארץ החירות והזהות, אך הגייסות שלו מספיקות בקושי לשבוע גדנ"ע, כולל פטור מנעליים, משמש וממטווחים פרלמנטריים.

היסטורית, היחידה מבין מפלגות האווירה והמחאה למיניהן שהצליחה לשמור על נאמנות חבריה היא 'יש עתיד' של יאיר לפיד. כל היתר התפרקו לרסיסים בשלב ההמראה או לאחר השיגור. מצומת של רפאל איתן, שנחשליה גויסו לחתימה על הסכם אוסלו, ועד כולנו של משה כחלון. הווינרים שהגרילו כרטיס כניסה חינם לכנסת ראו בו תחנת מעבר אל המפלגות הגדולות.

האם ההרכב של רשימת זהות עלול להוביל להתפרקות ממשלת הימין? לא בטוח. לא קשה לדמיין כיצד לאחר המשבר הפרלמנטרי הראשון יפעיל נתניהו את קסמי השכנוע שלו על חיים אמסלם, גלעד אלפר או רונית דרור, יבטיח להם פינוק כזה או אחר ויותיר את פייגלין בסיעת יחיד.

קמעא קמעא

הביקורת השנייה נוגעת במצע של זהות, מה שמחזיר אותנו אל העלון שצירפה המפלגה בשבוע שעבר לעיתון זה. "כשאני חושב על בית המקדש אני חושב על המוח האנושי", נכתב שם, "המקום שבו פוגשות המחשבות את המעשים והפיזיקה נפגשת עם המטפיזיקה. הר הבית ובית המקדש הם המוח של העולם – המקום שבו פוגשת הבריאה את הבורא שמחיה אותה, הגוף את הנפש. בית המקדש הוא המקום שבו אצבע א־לוהים נוגעת בנו ומעוררת את האנושות לתחייה. הוא ארמון המלוכה של מלך מלכי המלכים, בורא עולם וקונהו, כאן, אצלנו בירושלים. הוא בשורת החירות האמיתית. בשר ודם לא ימלוך עלינו, כי יש לנו מלך".

הטקסט הזה, שגם שלח אותי לקרוא את המצע השלם, מדבר אליי מאוד ברמה האישית. אם יש נקודת הסכמה ביני ובין מחבר מצע זהות, הרי שהיא שלבית מקדש שלישי יש פוטנציאל לא רק לחדש את הדת היהודית ולעורר אותה, אלא גם להיות מרכיב חיוני ומפתיע בחזון 'תיקון עולם' ו'אור לגויים'. עם זאת, רוב שוחרי המקדש מבינים שבית המקדש השלישי לא יוכל להיות העתק מדויק של הראשון או השני. לא מן הנמנע שהפורמט החדש, והתנאים התרבותיים והפוליטיים להגשמתו, יבשילו בתהליך ארוך שיארך חמישים, מאה, 250 או 500 שנה. זה בסדר, ואף על פי שיתמהמה נחכה לו. לא עלינו המלאכה לגמור, ועם הנצח לא מפחד מדרך ארוכה.

עם כל החיבה שלנו לתלונות ולקיטורים, אי אפשר להגיד שהמציאות סביבנו לא משתנה. ממשלות הימין הופכות את ישראל ליותר יהודית ויותר דמוקרטית. תוכנית 'תרבות יהודית ישראלית' שבנט תקצב לחינוך הממלכתי יצרה תנועה סופר־חשובה, שרק בשל זעקות ההדתה הוא לא מנופף בה בקמפיין הבחירות; כך גם תרומתה המוכחת של שקד להתיישבות ולאיזון בית המשפט העליון; אורית סטרוק ובצלאל סמוטריץ' חיזקו את ההתיישבות ביו"ש בעבודה פרלמנטרית יעילה; ראש הממשלה נתניהו הוביל שינוי ניכר במעמדה הבינלאומי של ישראל; ישראל כץ רישת את הארץ בכבישים, ויריב לוין מילא אותה בתיירים. נבחרי הציבור האפקטיביים עובדים בשיטת צעד אחר צעד, קמעא קמעא, ותורמים כל אחד בתחומו לשגשוגה של ישראל.

צילום: יונתן זינדל, פלאש 90

הגישה של 'זהות' לבעיית הסמים הקלים מאפיינת את החשיבה שלה בכלל: מצאנו בעיה בשיטה הקיימת? בואו נחריב אותה עד היסוד

אלא שלזהות כל זה לא מספיק. ספר המצע שלה (כ־340 עמודים), 'להיות יהודי חופשי', מציע פתרונות קסם העוקפים את כל הבעיות, ולא רק בסוגיית הר הבית. כותרת המשנה שלו היא 'הוראות הפעלה' למדינת ישראל, לא פחות. מעל עשרות ההצעות, חלקן טובות יותר, חלקן פחות וחלקן גרועות, מרחפת תובנה מרכזית אחת: יש כשל גדול, סטרא אחרא, אנטי־כריסטוס, מסך חשוך, החוצץ בינינו ובין האור. אליבא דזהות, מקור כל צרותינו הוא המדינה עצמה. בגללה אין לנו חירות, בגללה אנחנו משועבדים, בגללה שום דבר לא עובד פה כמו שצריך. אם רק ניתנה ראש ונשוב לימי "אין מלך בישראל", הכישרונות המתפרצים של כולנו יהפכו אותנו לעשירים ונטולי דאגות בדומה לשוכני מגדלי מנהטן וסינגפור.

את עשרות שנות המחקר של החוגים למדיניות ציבורית ולמדע המדינה אפשר לזרוק לפח, כך גם את מסלולי הצוערים ותוכניות הייעול השונות ששינו ומשנים את פני המגזר הציבורי. במקום המדינה מציעה זהות את "הקהילה", שתהפוך אותנו לבני חורין לעצב את חיינו בעצמנו. המושג קהילה מתעתע פה. מי שחי ביישוב קהילתי, בקיבוץ או בקהילה עירונית חושב אולי על המסגרת החברתית התומכת והמחבקת שהוא מכיר. אבל עבור הרוב הגדול של אזרחי ישראל, שאינם קשורים לשום קהילה, הכוונה היא לשלטון המקומי. זהות מציעה שאותו גוף מורכב, מאתגר, מועד לשחיתות ולנפוטיזם, יקבל את רוב הסמכויות שיש היום למדינה.

דוגמאות על קצה המזלג: זהות חותרת לבטל את ועדות התכנון והבנייה ולהעניק את הסמכויות ל'קהילה'. אין תוכנית מתאר ארצית ומחוזית, וכל רון קובי הישר בעיניו יעשה. היזמים יפרסמו באתר האינטרנט את התוכניות שלהם, ומי שלא יהיה מרוצה יתבע אותם. בעלי הקרקע – כלומר היזמים – יקבעו בעצמם את מגבלות הבנייה, גם אם אין להם שום הכשרה בתכנון ערים והם נמצאים בניגוד עניינים מובהק.

הרעיון של בנייה ללא מוסדות תכנון נוסה בעולם. אפשר לראות את התוצאות שלו בסלאמס של צפון מקסיקו־סיטי, בקונגו ובגינאה החדשה. במחשבה שנייה, לא צריך ללכת רחוק כדי לראות איך נראות שכונות בלי 'רגולציה מעיקה'. מספיק לשלוח את אוהד חמו להביא תמונות של הביוב הזורם בסמטאות שועפאט. זהות מציעה ביטול גורף של האיסור לבנות לגובה, ש"יאפשר בנייה פוטנציאלית של מיליוני דירות נוספות ללא צורך בקרקע נוספת". ומה עם ההשפעה של תוכנית כזו על הכבישים המתפקעים ועל התשתיות הקורסות באזורי הביקוש?

לשוק החופשי פתרונים.

עוד מציע המצע לבטל את מדרגות המס ולהטיל מס אחיד על כולם. כלומר, גן עדן לעשירים וגיהנום לעניים. מחברי המצע לא טרחו לבדוק את הסיכון שצעד כזה ימיט פשיטת רגל על מאות אלפי משפחות שבקושי סוגרות את החודש.

הלאה. על פי זהות, צה"ל יהפוך לצבא מקצועי בתשלום. האליטות ירוצו לסיים תואר יוקרתי ולהתחיל את המרוץ לאקזיט, בשעה שהאתיופים, הרוסים, המזרחים, הדתיים ואנשי הפריפריה יקיזו את דמם על הגבולות בתמורה לשכר מינימום. אחלה מתכון של סולידריות לאומה צעירה שטרם סיימה את מלחמות המגן שלה. ישראל תוותר גם על הסיוע הביטחוני, כדי להפוך לעצמאית ולגרום לארה"ב להפסיק להזרים נשק למזרח התיכון. לא לנו, וגם לא לסעודים ולמצרים. איך נפתור את בעיית הגרעין האיראני? סיכולים ממוקדים לאייתוללות ולבכירי המשטר האיראני. כמה פשוט.

אכן, יש בעיה עם חולים הנזקקים לקנאביס ועוברים עינוי בירוקרטי עד לקבלת אישורים. אז מה נעשה? נמכור סמים לכל דורש בפיצוציות כמו שמוכרים סיגריות. ומה עם המוני הצעירים שיתגוללו בכיכר החתולות עם התקפי חרדה והתמכרות? השוק החופשי ישכפל מוסדות בסגנון 'רטורנו'. בכלל, הפתרון שהגתה זהות לבעיית הסמים הקלים מאפיין מאוד את החשיבה שלה: מצאנו בעיה בשיטה הקיימת? בואו נחריב אותה עד היסוד וניצור מאפס משהו חדש. למישהו זה מזכיר את צורת החשיבה של המרקסיזם?

כך גם ביחסי דת ומדינה. ברבנות יש ליקויים עמוקים שצריך לתקן, אין על כך מחלוקת. הפתרון של זהות הוא שהמדינה כלל לא תקבע מי נשוי ומי לא (!). הפרדת הדת והמדינה עברה אינפלציה, והגיעה להפרדת המדינה מהחיים. הפתגם האמריקני אומר: אם זה לא שבור, אל תתקן את זה. הסיסמה של זהות אומרת: אם אפשר לשבור את זה, למה לתקן?

החור שבגרוש

במשך שנים רבות חשבנו שלהיות ימני פירושו לתמוך בארץ ישראל (התיישבות וביטחון), בעם ישראל (עלייה וקשר עם התפוצות) ובתורת ישראל (חיזוק הזהות היהודית). עם הזמן השמאל הושפע מהתנועה הפרוגרסיבית העולמית והימין הושפע מהשמרנות, ולסט הערכים הימני נוסף השוק החופשי. השוק החופשי בבסיסו הוא תפיסה פרגמטית המבינה שהסוציאליזם קרס בכל מקום שבו נוסה, ושבלי תחרות ויוזמה אין מה לחלק. אלא שבאמצע הדרך הוא הפך בחוגים מסוימים מפרגמטיזם לדת ליברטריאנית חדשה.

הדוגלים בתפיסת השוק יכולים לנסח אותה בשני היגדים שונים. הראשון: "קידום עקרונות השוק החופשי"; השני: "הגנה על חירויות הפרט". ההיגד הראשון נשען על תפיסה פרגמטית המעדיפה להגדיל את העוגה במקום לריב על אופן חלוקתה, ומניחה שמדיניות סוציאליסטית תשיג תוצאות הפוכות מהמקווה – תהפוך את המדינה לטוטליטרית ותפגע במעמדות החלשים. מדיניות שוק חופשי בוחנת אפוא כל פעולה של מדינת הרווחה לגופה. כך, למשל, היא עשויה להתנגד להבטחת הכנסה מאחר שזו מעודדת בטלנות, אך לתמוך במס הכנסה שלילי לבעלי הכנסות נמוכות מאחר שהוא מעודד את הגדלת ההשתתפות בשוק העבודה. היא תבטל קצבת זקנה לגמלאים עם פנסיה תקציבית מכובדת, אך תשאיר אותה לאזרחים שעבדו כל ימיהם בשכר נמוך.

מכיוון שכך, הדוגלים בשוק החופשי ישאפו לצמצם את מדינת הרווחה אך לא לבטלה כליל, במיוחד לא במקרים שבהם התמיכה הממשלתית ניתנת לאלו שבאמת אינם מסוגלים לעזור לעצמם, כמו נכים קשים או תשושי נפש.

לעומת תפיסה זו, המונח "חירות הפרט" מבטא ערך אידיאולוגי קשיח, דתי כמעט. הליברטריאנים האוחזים בו רואים בתשלומי הקצבאות של הביטוח הלאומי גזל בחסות שלטונית הפוגע בזכות הקניין, ואינם מקבלים הבחנה בין קצבה לגיטימית לקצבה פסולה. טענתם היא שמדינת הרווחה איננה מצמצמת פערים ואיננה מקטינה אי־שוויון, אלא צוברת לעצמה כוח וסמכויות ולבסוף בהכרח פוגעת בזכויות האזרחיות והפוליטיות של האזרחים. התפיסה הזו איננה מבחינה בין שירותים שהקהילה אכן יכולה להחליפם באמצעים וולנטריים לכאלה שלא, כי היא איננה מקדמת שגשוג מצרפי אלא ערך קשוח. היא מוציאה שם רע לשמרנות והופכת אותה לחזירות נטולת אמפתיה.

החירות האישית הפכה עבור הדוגלים בגישה הזו לערך עליון, אולטימטיבי, המכניע את כל הערכים האחרים. כוכבי רשת כמו הלל גרשוני גילו את אור הישועה הזורח שבצמצום המגזר הציבורי, והחלו לבחון כל שאלה של מדיניות ציבורית דרך חור גרוש קטן וממוקד מאוד. האם יש התערבות ממשלתית או אין? אם הממשלה בפנים – אנחנו נגד, אם היא בחוץ – אנחנו בעד. החשדנות כלפי המדינה הפכה לעוינות, לאנטי־ממלכתיות כערך.

הימין צריך להיזהר שלא לחזור על הטעויות של השמאל. הטעות הקונספטואלית הגדולה ביותר של השמאל הייתה להפוך את הדמוקרטיה ממערכת הפעלה חוקתית שבמרכזה כללי משחק הוגנים להכרעה במחלוקות, לעמדה מוסרית פוזיטיבית־אקטיבית שבמרכזה סט ערכים מוגנים כמו זכויות פרט והגנה על המיעוט. במקום שהדמוקרטיה תעזור לנו ליישב את הסכסוכים בינינו ולהגיע להחלטות מוסכמות, היא הפכה לדת דורסנית שמוחקת ומבטלת כל מי שלא מיישר איתה קו. מפתרון היא הפכה לבעיה. גם הימין הליברטריאני החדש מסתמן כאידאולוגיה קשיחה, המניפה דגלים פשטניים: אל תקחו לנו כסף, ואל תתערבו לנו בחיים.

אלפר
צילום: גלעד אלפר

הרב אמסלם
צילום: יונתן זינדל, פלאש 90

נמאס

ומכאן לביקורת השלישית על זהות – הסגנון האישי של היו"ר שלה. משה פייגלין הוא מהאידיאולוגים הבולטים של ישראל. אי אפשר שלא להעריך את המסירות שלו לרעיונות גדולים, ואת הלהט, התשוקה וההדבקות במטרה לאורך שנים ארוכות. כיף להקשיב לו ולהתווכח איתו. אך נקודת החוזק שלו היא גם החולשה הגדולה. העובדה שפייגלין לא הצליח לייצר שיתופי פעולה פוליטיים אפקטיביים איננה מקרית, גם לא דלות ההישגים הפרלמנטריים בתקופת כהונתו כחבר כנסת מטעם הליכוד. זו נגזרת של האידיאליזם שלו. אידיאליסט הוא אדם שמעמיד את האידיאה (הרעיון) בקצה העליון של הפירמידה. הוא לא מתקשר, לא מתפשר ולא קשוב למציאות עצמה. בשבוע שעבר הסברתי פה מדוע אופי או השקפת עולם כזו אינם מאפשרים מנהיגות.

האם זהות היא סכנה לישראל או לגוש הימין? לדעתי התשובה שלילית. אם היא תצליח, ייתכן שהיא תקדם אי־אלו רעיונות מועילים. לטווח הארוך זה לא יעבוד. ההצלחה הזמנית המסתמנת שלה צריכה בעיקר להעיר ולעורר את שאר המפלגות: להרבה מאוד בוחרים נמאס משיח הביבים של ההתכתשויות האישיות. דברו איתם על רעיונות. ●

ארבע קושיות

בימין החדש מעדיפים לשמור על עמימות בשאלות דת ומדינה, ואילו בזהות פותרים כל שאלה במשפט "זה לא תפקיד הממשלה". בין יהדות התורה מכאן למרץ משם, המפלגות המשלבות דתיים וחילונים מנסות לרקוד על כל החתונות

עימות ברחבת הכותל בין 'נשות הכותל' לצעירים חרדים
צילום: הדס פרוש, פלאש 90

אריאל הורוביץ

ביום שלישי הקרוב תגיע אל סיומה מערכת בחירות סוערת, שבה אירוע רדף אירוע ופרשה חדשה הפציעה עוד בטרם יבש הדיו על הקודמת. מבט על החודשים האחרונים מראה שבבחירות הללו, פרסונליות ויצריות ככל שתהיינה, נדחקו הצידה שאלות שבכמה מן המערכות הקודמות נטלו חלק משמעותי במאבק על לב הבוחר. למשל, סוגיות דת ומדינה.

נושאים כמו גיור, נישואין אזרחיים ושבת עולים אמנם על סדר היום אחת לכמה חודשים וגוררים אחריהם עימותים קואליציוניים, ניסיונות חקיקה ולפעמים גם הפגנות, אך בחודשים המצומצמים של מערכת הבחירות הם כמעט נעלמו. רגע לפני הבחירות ביקשנו לבחון את עמדות המפלגות השונות בארבע סוגיות מרכזיות שבשנים האחרונות הגדירו את הדיון בשאלות דת ומדינה: מתווה הכותל, גיור, נישואין אזרחיים ותחבורה ציבורית בשבת. נקדים ונציין כי מפלגת השלטון הנוכחית, הליכוד, לא השיבה לשאלותינו.

של מי הכותל

נפתח במתווה הכותל. בקצה השמרני של הסוגיה ניצבת כצפוי יהדות התורה, שבתשובה לשאלתנו מסרה כי "לא נאפשר שינוי הסטטוס־קוו הקיים בכותל מזה דורות. לא ניתן דריסת רגל לתנועות הנלחמות בהלכה היהודית במקום הכי קדוש לעם היהודי". לצידה ניצבת איחוד מפלגות הימין, שגם היא מתנגדת לשינוי המצב הקיים בכותל המערבי. "מיליוני היהודים החיים בארץ אינם מזדהים עם הדרישה הבאה מעבר לים", טוענים במפלגה. "הם באים בהמוניהם לרחבת הכותל המסורתית, ומכבדים את מנהגי המקום הנהוגים בו על פי מסורת ישראל מאז ומעולם. קדושת הכותל מחייבת זהירות רבה בכל הנוגע לשינויים במבנה או בסדרי התפילה".

שאר המפלגות תומכות ברובן ביישום מדיניות ליברלית במקום הקדוש ביותר לעם היהודי. כחול־לבן מצהירים: "נפעל להסדרת סדרי התפילה ברחבת הכותל, ולאימוץ מתווה הכותל כפי שממשלת נתניהו קידמה אך לא יישמה. נקדם הרחבת רחבה שלישית שתתאים לכלל הציבור הישראלי והיהודי על כל גווניו, לצד המשך קיום הרחבה המרכזית". גם במפלגת העבודה הודיעו כי יפעלו להחזיר את מתווה הכותל, ולהבטיח את זכותם של כל הזרמים היהודיים להתפלל לפי דרכם ברחבה. ממפלגת כולנו מסרו כי יתמכו במתווה הכותל שקידם ראש הממשלה, וכי המפלגה "מחויבת לכך שכל אדם, מכל הזרמים בעם היהודי, יוכל להתפלל ולבקר בכותל המערבי". דברים דומים נמסרו גם מגשר, מפלגתה של אורלי לוי־אבקסיס.

במרצ היו מפורשים יותר, ומסרו בתשובה לשאלתנו כי "מרצ תקדם את מתווה הכותל כדי לאפשר שוויון לכל היהודים ברחבת הכותל". לדברי המפלגה, "הכותל הוא סמל חשוב לעם היהודי בארץ ובתפוצות, והניסיון לצמצם את החשיבות הזו לקהילה האורתודוקסית בלבד פוגע בצורה חמורה ביחסי ישראל עם יהדות התפוצות. ההחלטה של ממשלת ישראל היוצאת להקפיא את מתווה הכותל חותרת באופן מוחלט תחת הרעיון הציוני, ונוגדת את האינטרסים של מדינת ישראל והעם היהודי. מרצ תומכת בזרמים הליברליים ודורשת לאפשר לכל אדם לקיים את יהדותו כרצונו, ללא כפייה של הממסד האורתודוקסי". יצוין כי חברות כנסת מטעם מרצ השתתפו בעבר בתפילות ראש חודש של נשות הכותל.

מפלגתו של משה פייגלין מביעה תמיכה מסוימת בתביעותיהם של הזרמים הלא־אורתודוקסיים ברחבת הכותל, אך עם עדיפות ברורה לאורתודוקסיה. "היות והזרם האורתודוקסי מהווה רוב מוחלט של היהודים בישראל ומאז שחרור ירושלים הוא זה שמתפלל ברחבת הכותל המוכרת, נבנתה רחבה נוספת בסמוך כדי לאפשר תפילה לזרמים שאינם אורתודוקסים", אומרים בזהות. "רחבה זו עומדת רוב ימות השנה בשיממונה. לכשישתנה המצב ולא יהיה מקום, יידרש פתרון רחב יותר". ואילו במפלגת חד"ש סבורים כי אי־אפשר להפריד את הדיון בשאלת הכותל מהדיון הכללי על גורלה המדיני של הבירה. "ירושלים המזרחית היא שטח כבוש", מסרו מחד"ש, "לאחר סיום הכיבוש וכינון הסכם שלום צודק עם הפלסטינים על בסיס שתי מדינות, כשבירת פלסטין ירושלים המזרחית, אז יהיה ניתן לדון על הסדרים קונקרטיים לגבי חופש הפולחן לכל האוכלוסיות".

מיהו יהודי

ישראל ביתנו מתייחסת בקצרה לנושא הגיור באתר האינטרנט שלה. תחת הכותרת "הישגים בכנסת העשרים", רושמת המפלגה לזכותה את המאבק בחוק הגיור שבעקבותיו הוקמה ועדת ניסים. "הצעת החוק שלפיה גיור שנערך בישראל יהיה מוכר רק אם נערך על ידי מערך הגיור הממלכתי, זכתה להתנגדות חריפה מצד ישראל ביתנו", נכתב באתר. "בשל התנגדות המפלגה הוקמה ועדת ניסים שהעבירה את המלצותיה ביוני 2018, אולם עד היום ראש הממשלה נמנע מלגעת בסוגיה ונכנע ללחץ מצד החרדים". אם יצליח ליברמן לעבור את אחוז החסימה ולצבור כוח פרלמנטרי, יש להניח שימשיך לקדם את הנושא תוך עימות עם המפלגות החרדיות.

יהדות התורה מסרה בתשובה לשאלתנו כי "לא נאפשר שינוי מהמצב הקיים בו הרבנות הראשית לישראל אחראית לגיור". גם מפלגת זהות מציגה מצע שמרני ביחס לגיור. "לגיור במדינת ישראל", נמסר מהמפלגה החדשה, "יש שתי השלכות מרכזיות: נישואין וזכאות לעלייה. זהות משוכנעת שהגיור הקובע לעניין עלייה לארץ במסגרת חוק השבות חייב להיות ממלכתי, להיות כפוף לרבנות הראשית לישראל ולהתבצע בבתי דין המוסמכים לכך על ידיה". בזהות מתריעים מפני מצב של הונאה בגיור, ולפיכך קובעים כי "צריך להיות תקן של גיור, בדומה לתקן הכשרות שזהות מציעה. הרבנות תנסח את הדרישות ההלכתיות לגיור על פי ההלכה המקובלת בעם ישראל כתקן, וכל מי שיציע לגייר אנשים יהיה מחויב להצהיר האם הגיור שלו עומד בתקן הגיור של הרבנות או לא. מעבר לזה", סבורים שם, "זו כבר תהיה בחירה של הציבור".

באיחוד מפלגות הימין משמיעים ביקורת מרומזת על בתי הדין האורתודוקסיים הפרטיים לגיור שנפתחו בשנים האחרונות. לדבריהם "הגיור חייב להיות ממלכתי, והמחשבה לפיה הפרטה כלשהי של הגיור תביא להרחבת היקף הגיור – בטעות יסודה. על תחום הגיור לחסות תחת הרבנות הראשית לישראל. בניגוד לנטען, כמעט כל דייני הגיור היום הם דיינים ציונים־דתיים. ניתן להרחיב את מספרי המתגיירים בכל שנה באמצעות תקצוב הולם, פתיחת בתי דין נוספים להקלת העומס, תקצוב סדור של מכוני הלימוד לקראת הגיור, וכתיבת קריטריונים ברורים וסדורים עבור המתגיירים. כל זאת לצד פישוט התהליך הבירוקרטי ככל שניתן, וליווי המתגיירים בשלב הגיור, ולא פחות חשוב – לאחריו".

במפלגת כחול־לבן מבטיחים לפעול ליצירת תהליך גיור מקל ונגיש יותר, שכולל פתיחה של אזורי הרישום והענקת האפשרות לרבני ערים לגייר – נושא שהפך לסלע מחלוקת עם המפלגות החרדיות. "נפעל לכינונה של מערכת גיור הוגנת ברוח בית הלל, תוך הקפדה על כללי ההלכה", מבטיחים במפלגתם של גנץ ולפיד. "נפעל להקמת בתי דין מקומיים לגיור ולפתיחת אזורי הגיור. כדי להנגיש את תהליכי הגיור לכל אזרח החפץ בהם, תפעל המפלגה לאפשר לרבני ערים להקים בתי דין לגיור, וכן לפתיחת אזורי הרישום לגיור באופן שיאפשר לכל מתגייר לבחור את בית הדין שבפניו הוא מבקש להתגייר". דברים דומים נמסרו גם ממפלגת כולנו, שמבטיחה להקל על הליכי בירור היהדות של עולים מבריה"מ לשעבר ומאתיופיה שמעוניינים להתחתן במסגרת הרבנות הראשית, וזאת באמצעות "הסרת חסמים הקשורים בהוכחת יהדותם".

נושא הגיור משמש את יו"ר הימין החדש נפתלי בנט, לבדל בינו ובין המפלגה שממנה יצא. בראיון לאתר ynet שבועות ספורים לאחר הקמת מפלגתו הנוכחית אמר בנט כי "בתחום הגיור, הבית היהודי מתנגד לתוצאות ועדת ניסים. הוקמה ועדה בראשות השר לשעבר ניסים לכל נושא הגיור, והוועדה קבעה שימנו בן אדם מיוחד שימנה הרכבים אורתודוקסיים להרכבי גיור. זה דבר שלא מקובל על הבית היהודי, וזה דבר שאנחנו כן מאמצים. המסר זה שאנחנו צריכים לאזן בין מדינת ישראל כמדינת לאום של העם היהודי לבין חירות הפרט".

מפלגתה של אורלי לוי־אבקסיס משמיעה אמירות עמומות יותר, מבלי להתחייב לפתרון ספציפי. "עלינו לעשות הכול על מנת למנוע קרע בעם", נמסר מ'גשר'. "לעם היהודי זרמים רבים, ועלינו לעשות הכול כך שנוכל להמשיך כעם אחד. במדינת ישראל אנשים רבים אשר נתקלים בחומה בצורה בתחום זה. מסורת ישראל מורכבת מדרכים רבות ופסיקות מרובות המאפשרות מציאת פתרון לרובם, אולם יש צורך לשבת על המדוכה מתוך רצון אמיתי לפתרון. הרצון אמור לנבוע מתוך ההבנה שהמציאות הנוכחית מרחיקה רבים מן התורה ומן היהדות, וזו בכייה לדורות". אם תעבור את אחוז החסימה ותיכנס לקואליציה עתידית, תצטרך גשר לתרגם את האמירות הללו למדיניות אופרטיבית.

"פוליטיקה של הסכמות"

מפלגת זהות, השואפת לצמצם למינימום את מעורבותה של המדינה בחיי האזרחים, סבורה כי הדיון על נישואין אזרחיים חייב להתחיל משאלה אחרת: האם תפקידה של המדינה לעסוק ברישום נישואין. "המשפחה והנישואין הם יסוד ראשוני ובלתי תלוי במדינה, ולכן רצוי שהמדינה תפסיק לנסות לעצב ולנהל אותו", טוענים בזהות. "במקום לתת אפשרות של נישואין אזרחיים, אנחנו בעד להפסיק את רישום הנישואין לגמרי ולהפסיק את הפטרונות של המדינה על מושג ומוסד הנישואין בכלל. אין סיבה שהמדינה תכפה על אנשים להתחתן כדת משה וישראל בניגוד לרצונם, ואין גם סיבה שהמדינה תכפה על אנשים להכיר בנישואין חד־מיניים בניגוד להכרתם. צריך לתת לעם ישראל לבחור לבד".

בקרב המפלגות התומכות בנישואין אזרחיים ניתן למצוא את מרצ, שקוראת ל"תיקון האי־שוויון המובנה בדיני המשפחה בישראל, על ידי הנהגת נישואין וגירושים אזרחיים במדינת ישראל, כולל לבני ובנות זוג מאותו מין. רשם נישואין ממלכתי יהיה אחראי על רישום המעמד האישי, ויוחל דין אחד לגבר ולאישה בכל הערכאות השיפוטיות ולכל דבר ועניין: שוויון במעשה הנישואין, בתקופת הנישואין ובהתרתם". דברים דומים נשמעים גם ממפלגת ישראל ביתנו, שמתחייבת לחוקק חוק בנושא, ומכחול־לבן, שם "רואים בנישואין על פי מסורת ישראל את דרך המלך של העם היהודי, מתוך בחירה ולא מתוך כפייה", אך בה בעת מודיעים כי "נקדם את ברית הזוגיות, מתוך אמונה בזכות של כל זוג לממש את אהבתו בדרכו, על מנת לאפשר לכל אזרח החפץ בכך לבחור במיסוד הזוגיות שלו בדרך המתאימה להשקפת עולמו".

גם כולנו, העבודה וגשר תומכות במסגרת אזרחית של נישואין, וב"מימוש חובתה של מדינת ישראל להעניק לכל אזרח את זכות היסוד להקמת משפחה, למיסוד מלא ורשמי של הקשר הזוגי ולפירוקו באופן בו יבחר לעשות כן ועל בסיס שוויוני", כפי שמגדירים זאת במפלגת העבודה. בקוטב השמאלי ביותר נמצאת חד"ש, ש"מאמינה בהפרדה מוחלטת של הדת מהמדינה, לרבות ביטול כל חוקי הכפייה הדתית, מאבק בכל צורות הקנאות הדתית, הנהגת נישואין וגירושים אזרחיים, והכרה במסגרות משפחתיות אלטרנטיביות".

בצד הימני של המפה הפוליטית התשובות, מטבע הדברים, הפוכות. באיחוד מפלגות הימין אומרים במפורש כי "הנישואין במדינת ישראל צריכים להיות ממלכתיים, ולכן הרשימה מתנגדת להחלת נישואין אזרחיים בארץ. כך הוסכם על כל ממשלות ישראל מאז בן־גוריון שהבין את המשמעות הגדולה של נישואין יהודיים בארץ ישראל. זוגות שבוחרים לחיות יחד ללא נישואין זוכים כיום לכלל הזכויות הכלכליות, אך לא נאפשר הכרה רשמית בנישואין אזרחיים בין יהודים במדינת ישראל". ביהדות התורה הסתפקו במילה אחת: נגד. מהימין החדש, לעומת זאת, נמסרה תשובה מעורפלת: "חתונה במדינת ישראל היא כדת משה וישראל, ואנחנו לא רוצים לשנות את ההלכה", מצהירים במפלגה, ומוסיפים: "בכל נושאי דת ומדינה אנו מאמינים בהידברות ובפוליטיקה של הסכמות".

> באיחוד מפלגות הימין אומרים במפורש כי "הנישואין במדינת ישראל צריכים להיות ממלכתיים, ולכן הרשימה מתנגדת להחלת נישואין אזרחיים בארץ"

בין בני־ברק לטבריה

העמימות של הימין החדש בנושאי דת ומדינה מאפיינת גם את תשובתם ביחס לתחבורה ציבורית בשבת, נושא שעולה על הפרק מעת לעת, ולאחרונה בעקבות החלטתו של ראש עיריית טבריה רון קובי להפעיל 'אוטובוס שבת' בעירו. הצעד של קובי, אגב, זכה לגיבוייה הבולט של ישראל ביתנו; באתר המפלגה מופיעה תמונה של פעילי המפלגה יחד עם מספר שתיים ברשימה, ח"כ עודד פורר, שאמר, ברמז עבה לכיוונו של יו"ר ש"ס אריה דרעי, כי "לא יכול להיות שפנים שיושב בירושלים יקבע איך ייראו החיים בכל רחוב בטבריה. כמו שנתנגד לקווי אוטובוס לשירות התושבים בבני־ברק בשבת, כך נאפשר בעיר כמו טבריה תנועה מהשכונות העיליות לטיילת. זה נכון לתושבים ונכון עבור עיר תיירות כמו טבריה".

במפלגתם של בנט ושקד מעדיפים לדבר, גם בנושא הזה, על "פוליטיקה של הסכמות". "המציאות והניסיון", אומרים שם, "מוכיחים שכל ניסיון חקיקה או כפייה בנושאי דת ומדינה נבלם על ידי הצד שכנגד. לעומת זאת, אנו רואים שבחיי היום־יום אנשים יודעים להסתדר מתוך שותפות והבנה הדדית. לכן הקמנו מפלגה של שותפות אמת בין דתיים לחילונים, שתביא את הבשורה הזאת לכנסת ישראל. ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית, וחלק חשוב ממהותה הוא הצביון של יום השבת. יחד עם זאת אנו מבינים את הצורך של כלל המגזרים, ולכן נפעל ברוח אמנת גביזון־מדן עם שינויים והתאמות ומתוך הסכמה רחבה. אנחנו נגד כפייה מכל צד, ומאמינים שעל רוב הוויכוחים ניתן לגשר".

מפלגות נוספות הביעו תמיכה בתחבורה ציבורית בשבת, לצד הדגשת הסיטואציה וההקשר. מצע מפלגת העבודה מביע תמיכה ב"הפעלת תחבורה ציבורית בשבת ובימי המנוחה במתכונת מצומצמת, תוך התחשבות מרבית בזכויות העובדים בענף ובמאפיינים הדתיים וההתרבותיים של כל יישוב, במטרה להבטיח את חופש התנועה של כל אזרחי ישראל באופן שאינו תלוי ביכולתם הכלכלית להחזיק רכב פרטי". ההסדרים הללו, נכתב במצע, ייקבעו בשיתוף הרשויות המקומיות. מפלגת גשר מצטרפת לרעיון של שיתוף הרשויות המקומיות בתהליך, ומסרה באופן ספציפי יותר כי "אנו בעד תחבורה ציבורית במסגרת מצומצמת, בצירי התנועה העיקריים, שתאפשר תנועה בין הערים ובינן למקומות הבילוי והפנאי". דברים דומים נמסרו מכולנו ומכחול־לבן, ובמרצ מחדדים את חשיבות התחבורה הציבורית בשבת ואת ההשלכות הרחבות של הנושא "כבסיס לשיפור וקידום אוכלוסיות מוחלשות, לקירוב פריפריה למרכז, ולצמצום השימוש ברכב הפרטי על השלכותיו השליליות לסביבה. לכל אדם בישראל הזכות לתנועה בכל עת. מניעת תחבורה ציבורית בשבת וחג מונעת את האפשרות להסתמך על תחבורה ציבורית ומחייבת רבים להחזיק ברכב פרטי, ועל כן היא בעלת השלכות סביבתיות וחברתיות חמורות".

מפלגת זהות בחרה להתמקד בהיבט הכלכלי־פוליטי של הנושא. "המדינה אין תפקידה להסיע אנשים", נמסר מזהות, "אלא לפתוח את השוק ולאפשר לחברות פרטיות להתחרות על ציבור הנוסעים. פתיחת השוק לתחרות, מעבר לכך שתייעל את השירות ותוזיל מחירים, תעביר את שאלת פעילותה של תחבורה ציבורית בשבת מהמדינה אל הקהילה".

גם במקרה הזה, ההתנגדות נרשמה מצד שתי המפלגות הדתיות שאיתן שוחחנו – איחוד מפלגות הימין ויהדות התורה. האחרונה מסרה כי היא "נגד כל שינוי בסטטוס־קוו", ובאיחוד מפלגות הימין אומרים כי "ייחודה של מדינת ישראל כמדינה יהודית נעוץ בשמירת המרחב הציבורי היהודי במדינה, כאשר חלק נכבד מאותו מרחב יהודי הוא השבת. לכן, לא ניתן לאפשר מימון של המדינה לתחבורה ציבורית בשבת, דבר הפוגע קשות בשמירת השבת הממלכתית במדינת ישראל". ●

סופרים סתם

אחרי כמאה שנים שבהן אנחנו בודקים קלוריות כדי לדעת מה לאכול, מתברר שזהו כלי שגוי. זה לא התחום היחיד שבו אנו מתמכרים למדדים מופרכים, רק כי זה פשוט ונוח

רגע לפני הבחירות אצלנו, הקדיש מגזין 'אקונומיסט' הבריטי את כתבת השער שלו לראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו. תחת הכותרת "קינג ביבי" (שבע שנים לאחר שמגזין מפורסם אחר, 'טיים' האמריקני, השתמש באותה כותרת בדיוק), הזהיר השבועון היוקרתי משיטות הפופוליזם, הלאומנות וכרסום מוסדות השלטון שבהן נוקט נתניהו לדעת הכותבים כדי לבצר את שלטונו הארוך ולהחליש את הדמוקרטיה. אם נתניהו ירכיב גם את הממשלה הבאה, מציינים ב'אקונומיסט', ביוני הקרוב הוא יעקוף את דוד בן־גוריון כראש הממשלה הישראלי שכיהן הכי הרבה זמן. כותרת המשנה בשער הגיליון תיארה את נתניהו כ"משל לפופוליזם מודרני". אאוץ'.

כצפוי, כל אחד כאן מצא באקונומיסט את מה שרצה למצוא. מבקריו של נתניהו נופפו במילים הקשות כדי לנסות לשכנע את המצביעים בישראל להחליפו, בשעה שאוהדיו השתמשו בהן כדי לומר בדיוק להפך – יש לנו מנהיג חזק שעושה את העבודה, ובכלל, לא עיתונאים מחו"ל יאמרו לנו מי טוב לישראל ובמי אזרחיה צריכים לבחור.

אבל בעוד שהכתבות הפוליטיות והאג'נדה של העיתונאים ושל העיתונות ממשיכות להיות צפויות כל־כך, כמו גם התגובות להן מימין או משמאל, היה כדאי לקרוא דווקא את כתבת השער במוסף התרבות והמדע של האקונומיסט, המכונה '1843' – על שם שנת הקמתו של העיתון הוותיק. הכתבה, "מותה של הקלוריה", תיארה באופן מדכא למדי את הבערות, המניפולציות והשרלטנות בעידן שבו אנחנו חיים. זהו עידן שבו הדרישה העיקרית של הציבור היא לקבל פתרונות מהירים, פשוטים ומדידים, ושמובל על ידי הכסף הגדול והאינטרסים של תאגידי הענק. הכתבה סיפקה הצצה נפלאה לכל מי שמבקש להבין קצת יותר את הכוחות הפוליטיים ואת הזרמים החזקים שמניעים את העולם הכלכלי ובכלל.

האויב האולטימטיבי

אז מה לקלוריות ולפוליטיקה? ובכן, מתברר שהמון. הכותב, פיטר וילסון, מתאר כיצד במשך עשרות שנים אנחנו חיים לפי מדדי בריאות ממש לא רלוונטיים. במקרה הטוב אנחנו עושים זאת מתוך נוחות ועיוורון, ובמקרה הרע מתוך הליכה שבי אחרי חברות ענק שמבקשות לדחוף לנו סוכרים ופחמימות.

אחרי יותר ממאה שנים שבהן אנחנו סופרים קלוריות כדי לדעת כמה לאכול ואיך לשמור על המשקל, מסביר וילסון כי המדע כבר הגיע למסקנה ש"הגיע הזמן לקבור את המדד המטעה בעולם". עם כל הכבוד לערך הקלורי, היום אנחנו יודעים כי שני פריטי מזון בעלי אותו ערך קלורי עשויים להיות מעוכלים בדרכים שונות לגמרי, שכן כל גוף מעבד את הקלוריות בצורה שונה, השעה שבה אנו אוכלים קריטית לשאלה כיצד ובכמה זמן נעכל את המזון, כך גם בנוגע לדרך שבה המזון הוגש לנו (טחון, אפוי, מבושל), ועוד ועוד.

המסע של המזון שלנו, מהצלחת ועד השירותים, לוקח בממוצע יום שלם, אולם הוא נע בין 8 ל־80 שעות, באופן שמשתנה מאדם לאדם. כמו כן, הגוף סופג סוכר ממשקה תוסס בקצב מסחרר של שלושים קלוריות לדקה, לעומת קצב של שתי קלוריות בדקה מפחמימות מורכבות יותר כמו אורז או תפוחי אדמה.

אבל למה לבלבל אותנו עם מורכבות? בשנת 1918 פורסם באמריקה הספר הראשון שהציג את התזה שדיאטה בריאה היא גם פשוטה מאוד: רק לחבר ולחסר את הקלוריות שאנחנו אוכלים. "אתה יכול לאכול רק מה שאתה אוהב – ממתקים, עוגה, בשר, חמאה, שמנת, אבל תספור את הקלוריות שלך", כתב לולו האנט פיטרס בספר 'דיאטה ובריאות'. הספר נמכר במיליוני עותקים, תחת ההבטחה כי "עכשיו, אחרי שאתה יודע שאתה יכול לאכול את כל הדברים שאתה אוהב, תבנה את התפריט בכמויות קטנות מכל דבר".

גם לממשלות ולרגולטורים היה נוח מאוד עם החישוב הפשוט והמדיד כל־כך. רק לסמן את הכמויות על כל מוצר, ואנחנו את שלנו עשינו בשמירה על בריאות האזרחים. רק לשם השעשוע, נסו לדמיין לרגע שכך היינו מחשבים גם את "מדד הצדיקות" של כל אדם ואדם – תוצאה של חיבור וחיסור טיפשיים של המצוות והעבירות שכל אחד עושה, ללא שום התחשבות בשאלה מי הוא, מתי ומה בדיוק עשה, איפה הוא נמצא כרגע וכן הלאה.

עמדה צפויה. נתניהו בשער ה'אקונומיסט'. משמאל: שער אחר של המגזין על "מותה של הקלוריה"

אבל לתעשיית המזון זה היה מצוין. כך גם החלה המלחמה בשומן, כי כמה טוב שיש לנו "אויב אולטימטיבי", עתיר קלוריות. בשנת 2016 חשף חוקר באוניברסיטת קליפורניה מסמכים משנת 1967, שהוכיחו כי חברות הסוכר פעלו בחשאי ומימנו חוקרים באוניברסיטת הרווארד, במטרה להאשים את השומן במגפת ההשמנה הגוברת. דו"ח של ועדת הסנאט של ארה"ב המליץ ב־1977 על דיאטה דלת כולסטרול ושומן, ותעשיית המזון הסתערה על ההמלצות: היא הסירה את השומן ממאכלי מזון והחליפה אותו בסוכר, עמילן ומלח. כך גם ירדה כמות הקלוריות, וגם התארכו חיי המדף של המוצרים המעובדים ומפוצצי המלח והסוכר.

היום אנחנו כבר יודעים שהגישה הזו לא שיפרה את בריאות הציבור, אלא גרמה לעלייה הדרמטית ביותר בכל ההיסטוריה האנושית בהשמנת יתר, המגפה של המאה האחרונה. על פי ארגון הבריאות העולמי, בין 1975 ל־2016 נרשמה בתחום הזה קפיצה של כמעט פי שלושה, מ־18 ל־40 אחוזים מהאוכלוסייה, שהם כ־1.9 מיליארד מבוגרים הסובלים מעודף משקל. בעקבות זאת נרשמה עלייה מהירה במחלות הלב וכלי הדם, שהפכו לגורם המוביל במקרי מוות ברחבי העולם.

האבסורד הגדול הוא שגם מחר אנחנו נמשיך לספור קלוריות במאבק בהשמנה. זה פשוט מדיד וקל יותר, מה גם שכבר התרגלנו, יחד עם כל התעשייה והרגולטורים, לעשות זאת במשך מאה שנה.

הכתבה של ה'אקונומיסט' היא משל להתמכרות הבלתי נשלטת שלנו למדידות ולסרגלים מופרכים בכל תחומי החיים; להשתעבדות שלנו לסקרים, אף שכולם כבר יודעים שהם כלל לא רלוונטיים – ולא רק סקרי בחירות, אלא גם סקרי שביעות רצון וכדומה; לנהירה שלנו אחרי תחזיות פוליטיות כלכליות חסרות כל משמעות; וליכולת של פוליטיקאים לייצר פה עוד ועוד ספינים עקרים שאין דבר בינם ובין השאלה מי יהיה ראש ממשלה או שר יותר טוב.

סוף עונת התפוזים

להבדיל, בתוך דו"ח בנק ישראל לשנת 2018 שפורסם השבוע, התחבא מחקר קצר שהראה כיצד שיקולי מחיר ועלויות חוללו בשנים האחרונות תמורות מרחיקות לכת בחקלאות הישראלית.

המחקר החדש מצביע על כוחם של צעדים כלכליים, לפעמים מאוד לא נוחים ולא פופולריים בטווח הקצר, להביא לתמורות גדולות ומתבקשות, גם אם מדובר בשחיטה של פרות קדושות שחשבנו שאסור לגעת בהן. המחקר מתמקד אמנם בחקלאות, אבל גם בבנק המרכזי הדגישו כי המסקנות שאליהן הגיעו מרחיקות הרבה מעבר לשדות הכותנה ולפרדסי ההדר, עד לא מזמן מקור לגאווה חלוצית, ציונית וישראלית.

שימו לב: בין השנים 1996־2016 התכווץ שטח הפרדסים – שבהם מגדלים פירות הדר – ברחבי מדינת ישראל ב־32 אחוזים. שטח הכותנה בישראל נחתך באותן שנים ב־70 אחוזים. יתרה מכך, הסיבה שהמספרים אינם גבוהים יותר קשורה בין השאר לציפיותיהם של בעלי השדות והפרדסים, בעיקר במרכז הארץ, שהמדינה תפצה אותם על אובדן פרנסתם ותהפוך אותם לטייקוני נדל"ן. לכן הם ממשיכים לעבד, להשקות ולקטוף, בלי יותר מדי ציפיות לרווחים קצרי טווח מאותם יבולים.

בבנק ישראל מדגישים כי כל זה קרה אך ורק משיקולים כלכליים ובעקבות גזירות כלכליות כואבות. ממשלת ישראל – בצעדים מאוד לא פופולריים, ותחת מחאות חריפות והתקפות של הלובי החקלאי – העלתה בשנים האחרונות באופן דרמטי את מחירי המים לחקלאות וצמצמה את הכמויות המותרות להשקיה. לקח זמן עד שממשלת ישראל הפנימה שזה לא ממש סביר שבמדינה המשוועת לכל טיפת מים (כן, גם אחרי שנה מבורכת בגשמים), נסבסד את המים ש'שותים' התפוזים, האשכוליות והכותנה, כדי לשלוח אותם אחר כבוד במכולות לאירופה או לארה"ב.

בעקבות זאת, צריכת המים הכוללת בחקלאות אמנם כמעט לא השתנתה לאורך שני העשורים האחרונים – אולם, וזו הדרמה הגדולה, התפוקה הצמחית של החקלאות בישראל גדלה כמותית בין 1990 ועד 2016 ב־70 אחוזים. כבודן של הטפטפות במקומן, כך גם העלייה בפריון בענף החקלאות והשימוש בדשנים ובהנדסה גנטית כדי להוציא מהאדמה יותר, אבל בבנק ישראל בחרו להדגיש את השינויים הגדולים שנבעו מהמעבר לחקלאות שמתאימה יותר למדינה היושבת על ספר המדבר.

באופן פשוט, במקום לגדל כותנה והדרים עברנו לגידול חסכוני של ירקות וזרעים. משקל ההדרים והכותנה בחקלאות הישראלית עמד בשנת 1995 על 18 אחוזים. לאחר כעשרים שנה, ב־2016, הוא ירד לתשעה אחוזים בלבד. מהזווית של חיסכון במים, מדובר בכמויות עצומות.

המסקנה של בנק ישראל מתרחבת כאמור לענפים ולמגזרים אחרים: "מעבר לחשיבות הממצאים על רקע מצוקת המים בישראל, הם עשויים להשליך על המשק בהקשר רחב יותר. מגזרים שונים במשק יכולים להתייעל, לא רק באמצעות שיפורים טכנולוגיים". בעידן שבו הפופוליזם גואה, כלכלני הבנק המרכזי שלנו היו שמחים לו המבחן הכלכלי הפשוט של עלות מול תועלת, היה מוביל פה עוד ועוד החלטות וענפים. ●

השבוע במספרים

ניכר היה בנגיד בנק ישראל שהוא נזהר מאוד במילותיו כאשר הגיש לממשלה השבוע את הדו"ח השנתי המסכם לשנת 2018. אולי בגלל אופיו הנעים, אולי משום שרק לאחרונה נכנס לתפקידו, אולי כי הוא לא רוצה להשפיע חלילה על הבחירות הקרובות, ואולי מפני שהוא באמת משוכנע שהמצב נפלא.

אבל בסיכום דבריו, גם פרופ' אמיר ירון נאלץ להתריע במילים קשות מפריצת הגירעון ומהחשש הכבד שהמשק לא נערך כראוי ליום פקודה, למרות שנים ארוכות וטובות. "אמנם לא נכון להיתפס למספר נקודתי זה או אחר, אולם ישנה חשיבות לתוואי המתהווה של הגרעון המבני", אמר פרופ' ירון, בהתייחס לגירעון שעמד על 3.5% בפברואר ולתחזית משרד האוצר עצמו לגירעון של 3.6% בשנת 2019 (לעומת יעד ממשלתי של 2.9% והמלצות בנק ישראל להתכנס ליעד שנתי של 2%).

הנגיד הזכיר שתי אפשרויות העומדות בפני הממשלה, וייתכן שהיא תיאלץ לנקוט את שתיהן: הורדת ההוצאות, והגדלת ההכנסות. במילים אחרות, היכונו לפגיעה בשירותים הציבוריים (בתי חולים? שירותי רווחה? קצבאות נכים?) ולהעלאת מיסים. אל תקנאו בראש הממשלה ובשר האוצר הבאים.

18,000 קונים

הדו"ח השנתי של בנק ישראל הציג גם את המספרים הנמוכים של 'מחיר למשתכן', תוכנית הדגל של שר האוצר משה כחלון, שלפי הצהרותיו הייתה אמורה להשפיע על כל שוק המגורים, אך בסופו של יום הביאה לירידה של 1.4% בלבד במחירי הדירות בסיכום שנת 2018, ולעלייה של יותר מ־10% במחירים מאז נכנס כחלון לתפקידו.

לפי הנתונים בדו"ח שפורסם השבוע, מתוך 60 אלף שהתבשרו על זכייה בהגרלה, 18 אלף משקי בית בלבד מימשו מ־2015 ועד סוף 2018 את הזכות לרכוש דירה מוזלת. היתר טרם נקראו לבחור את דירתם, משום שאישורי הבנייה למיניהם טרם ניתנו.

בשנה האחרונה, לא פחות מ־49% ממכרזי הקרקע שהוציאה המדינה נותרו ללא מענה, מה שאומר שאף קבלן לא חשב שהם יהיו אטרקטיביים מספיק לבנייה ולמכירה (לעומת 37% מהמכרזים בשנת 2017). במקביל, 18% מהדירות שיצאו להגרלה – על קרקעות שקבלנים כן קנו – נותרו ללא זוכה בשל מיעוט מתעניינים.

למי ששכח, היה זה שר האוצר עצמו שהבטיח בתחילת הדרך "100 אלף דירות מוזלות" כתנאי להתמודדותו גם בבחירות הבאות – אלה שיתקיימו ביום שלישי הקרוב.

557 מיליארד ₪

מכורים להלוואות: סך החוב של משקי הבית בישראל לבנקים, לחברות ביטוח ועוד, טיפס השנה בעוד 4.9% והסתכם ב־557 מיליארד שקל, כ־220 אלף שקל בממוצע לכל משפחה.

בעקבות הקלות של בנק ישראל לנותני ולנוטלי משכנתאות, האשראי לדיור זינק בשנה האחרונה ב־6.8% (לאחר עלייה של 6% בשנת 2017), לסכום של 360 מיליארד שקל. במקביל, האשראי שלא לדיור – שנחשב גבוה יחסית בהשוואה עולמית – עלה השנה ב־1.4% בלבד, לעומת עלייה של 3.8% שנה קודם לכן, והוא עומד על 197 מיליארד שקל. נגיד בנק ישראל ציין כי החוב של משקי הבית ביחס לתוצר עדיין נמוך: "כשני שלישים ממנו לדיור, רמה מעט נמוכה ביחס לעולם, בעוד שהחוב הפרטי לא לדיור (שהוא ללא בטוחות) נמצא ברמה קרובה יותר לממוצע העולמי". עם זאת, הדגיש, "אלו נתוני מאקרו, וההתפלגות בתוך האוכלוסייה היא פרמטר לא פחות חשוב". בהצלחה בהחזר החודשי.

צילום: יהושע יוסף, ירון דורון, שאטרסטוק

בריחת המוחות

כתיבה: נועה אנג'ל, מיכאל בוטיר brain.esc@gmail.com

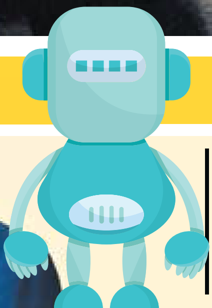

יו"ר מפלגת זהות, פייגלין, לפעילים: "את הפתקים שמים בקלפי, לא מגלגלים"

בחירות 2019 – הישורת האחרונה

בעקבות הזינוק של מפלגת העבודה בסקרים: גבאי נדהם לפגוש לראשונה את חברי העשירייה השנייה במפלגתו: רוברט טיבייב, קרמיט הצפרדע ואורלוגין עתיק

בנט בדרישה חדשה לנתניהו: "תן לי את תיק הביטחון ואולי גם כמה מהבוטים שלך כדי שינפחו אותי בסקרים"

ממשיכים להתכתש

אחרי שנתניהו הצהיר: "גנץ לא יהיה שר ביטחון אצלי", וגנץ ענה: "נתניהו לא יהיה שר אוצר" אצלי, הוויכוח נמשך בחלופת מסרונים:

נתניהו: וולאק שר לפיתוח אזורי לא תקבל אצלי

גנץ: חביבי גם אם הייתי נותן לך להיות סגן שר ללא תיק זה לא היה מסתדר בגלל כל התיקים שלך

נתניהו: הופה, פתאום במו"מ אתה לא מגמגם אה?

גנץ: מה? פשוט לא שומעים כלום, יש אצלך מלא רעש של בוטים

נתניהו: הלו? הלו?? אני שומע רעשים על הקו, שוב אשכנזי מקליט?

גנץ: ומה זה הרעש שאני שומע עכשיו? נשמע כמו מירי רגב מנסה לצעוק עם סמרטוט בפה

נתניהו: גם אצלך רעשים על הקו, שוב בוגי מתאמן על להגיד את הסלוגן שלכם ברצף בלי טעויות?

אישה השליכה עגבנייה מהדוכן לעבר נתניהו במהלך ביקורו בשוק התקווה

נתניהו סיפר: "כדי שלא יגידו שאני שונא מזרחים צעקתי לה שתזרוק גם ביצה וג'חנון"

והתלונן: "במקום לחגוג את ההישגים של המדינה הזאת, זורקים עליי עגבניות. למה לא זרקתם עגבניות שרי ודיסק און קי"

בליכוד תקפו את כחול־לבן: "ברור שזאת עבודה של גנץ, גם ככה הפסיכולוגית שלו אומרת שהוא משליך"

המצב ממשיך להחמיר: על גנץ נזרק בשוק לפחות שני מבטים

כך תזהה בוטים

בחר את כל הריבועים המכילים **שמאלנים**

אני לא רובוט

אימות

לאחר דיווח נהגים הוא נאסף לספארי בשלום וחזר לחבריו. הם סיפרו: "הוא תמיד אהב לעוף על עצמו"

במרכז בריאות הנפש הסמוך בגהה סיפרו: "מישהו הסתובב בין רכבים בכביש המהיר, טען שקוראים לו שולמן ושהוא למעשה פלמינגו? היינו בטוחים שזה מטופל שלנו שברח"

הפלמינגו שולמן ברח מהספארי ברמת גן והסתובב בין רכבים בכביש 4

דונה וקלי מבוורלי הילס 90210 מגיעות לארץ

זעם בארץ על לוק פרי: "אם הן מגיעות לכאן אחרי שהקריירה שלהן מתה אז גם הוא יכול"

בליכוד תוקפים שוב: "גנץ ממחנה ברנדה"

עצב בארץ: "לא יודעים איך לספר להן מה נהיה מהמותגים הגדולים של הניינטיז בארץ - קפולסקי, מרץ ויאיר לפיד"

איסמעיל הנייה טען: "הרקטה לעבר מושב משמרת - תקלה"

והוסיף: "האחראים יקודמו"

חדשות מהעולם

סין: גננת הרעילה את הדייסה של הילדים; "בדיוק למדנו את הסיפור על זהבה ושלושת סוכני הקג"ב"

פרו: "מיס פרו" צולמה שיכורה ומקיאה ונושלה מהכתר; "בחוזה שלהן רשום שהן צריכות להביא שלום עולמי ולא ליהנות"

ותודה לרן אילן, ישראל בלק, צבי דובוש ואבי סגל

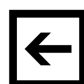
צילומים: פלאש 90, הדס פרוש, תומר נויברג, מרים אלסטר - פלאש 90, אבישג שאר ישוב, אורן בן חקון, שאטרסטוק, מרים צחי, יוסי אלוני, אריק סולטן, AFP

כבר לא משותפת

הפיצול בין המפלגות הערביות מעורר תסכול במגזר ועשוי לגרום למצביעים רבים להישאר בבית או לפנות למפלגות יהודיות

אסף גבור

אם בעבר הימנעות מהצבעה במגזר הערבי נבעה בעיקר מהחרמת בחירות על רקע אידיאולוגי של התנגדות למדינה, במערכת הבחירות הנוכחית נראה שמדובר בעיקר באדישות ובמיאוס מהפוליטיקה. כך עולה מסקר שערך מכון הסקרים 'יאפא', בהנהלתו של ד"ר עאס אטרש. מממצאי הסקר עולה שרק כמחצית מבעלי זכות ההצבעה במגזר מתכוונים להצביע.

"המספרים האלה מתכתבים עם אמירות שאנחנו שומעים מבכירים ברשויות המקומיות, שמבהירים כי המפלגות הערביות צפויות לאבד הרבה מכוחן הפוליטי בשל אחוזי הצבעה נמוכים", אומר אריק רודניצקי, שניתח את ממצאי הסקר במסגרת תוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי־ערבי, במרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל־אביב. "בניגוד לבחירות הקודמות, שבהן היו 64 אחוזי הצבעה במגזר, הפעם קשה לראות את הערבים נוהרים לקלפיות. יש אדישות בבייס של המפלגות".

אחת הסיבות המרכזיות לכך היא פירוק הרשימה המשותפת שייצגה את המגזר בכנסת היוצאת ואיחדה ארבע מפלגות: חד"ש (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון), מפלגה ערבית־יהודית הממשיכה את המפלגה הקומוניסטית הישראלית; תע"ל (תנועה ערבית להתחדשות), בראשות אחמד טיבי; רע"ם (הרשימה הערבית המאוחדת), המייצגת את הפלג הדרומי של התנועה האסלאמית; ובל"ד (ברית לאומית דמוקרטית), שנציגיה בכנסת היוצאת היו ג'מאל זחאלקה וחנין זועבי, וכעת מוביל אותה ד"ר מטאנס שחאדה.

לקראת הבחירות הקודמות, עקב העלאת אחוז החסימה והחשש מפגיעה בנציגות הערבית, התאחדו המפלגות לרשימה אחת בראשות איש חד"ש איימן עודה. הרשימה הגיעה להישג מרשים של 13 מנדטים. למרות ההצלחה הזו, מחלוקות אידיאולוגיות ופרסונליות הובילו הפעם לפירוק החבילה. טיבי היה ראשון המפלגים, כאשר הודיע על ריצה נפרדת אלא אם כן יוצב בראש הרשימה המשותפת. הוא גיבה את טענתו בסקרים מוזמנים שהצביעו על פופולריות גבוהה שלו בציבור הערבי וצפו לו שמונה מנדטים. לאחר כמה שבועות של השמצות הדדיות, התאחד טיבי במפתיע עם יריבו עודה ברשימה משותפת של חד"ש ותע"ל, ואילו בל"ד ורע"מ איחדו כוחות ברשימה שנייה. על פי הסקרים טיבי ועודה גורפים את מרב הקולות ומגיעים לשבעה מנדטים, לעומת חמישה לרע"ם ובל"ד.

העימותים בין המפלגות ונציגי המגזר הותירו טעם רע אצל רבים. "יש מועקה בחברה הערבית ונטייה להישאר בבית", אומר לנו פאחר ביאדסי, פרשן פוליטי ברשת התקשורת 'פאנט' ובערוץ הטלוויזיה 'הלא TV'. "הציבור שומע את נבחריו מדברים על הצורך בהצבעה נרחבת כדי שכוח המפלגות יהיה גדול, ולא מבין איך הם שכחו שהאיחוד הביא בפעם הקודמת ל־13 מנדטים. במקום להמשיך אותו ולהגדיל את הייצוג הערבי, הם נלחמו על כיסאות, מי יהיה ראשון ומי שני. היו הרבה לכלוכים הדדיים עד שנרקמה עסקה, אבל המצביעים הבינו שלא הם עומדים במרכז. יש פה ריח של אינטרסים אישיים שבאים על חשבון האידיאולוגיה".

עודה (מימין) וטיבי
צילום: פלאש 90

לדברי ביאדסי, מאחורי הפיצול מסתתרת מחלוקת באשר להתנהלות הרצויה ביום שאחרי 9 באפריל. "בתנועה האסלאמית (רע"ם), שהתאחדה עם בל"ד, הצהירו שלא יהיו שותפים לגוש חוסם נגד נתניהו ולא ימליצו לנשיא להטיל את הרכבת הממשלה על בני גנץ. מבחינתם גנץ לא פחות גרוע מנתניהו. טיבי ועודה, לעומת זאת, נחושים לסייע למאמץ להפיל את נתניהו. זו הסיבה האמיתית לפיצול, והיא לא ברורה להרבה מצביעים – מבחינתם נתניהו וגנץ דומים ביחסם למגזר הערבי, ובשביל זה לא היה צריך לשבור את האחדות".

> הפרשן פאחר ביאדסי: "במקום להמשיך את האיחוד, הח"כים נלחמו על כיסאות. הציבור לא מבין איך הם שכחו את הישגי האיחוד"

קמפיין ברוסית

התסכול מהמפלגות הערביות גורם לרבים לחוש חסרי בית פוליטי. תחושת המחויבות לנציגי המגזר פוחתת, ויש שמגיעים למסקנה שגם מפלגות יהודיות יכולות לפעול למענם. על פי הסקר של ד"ר אטרש, מרצ, כחול־לבן ואפילו הליכוד יזכו בנתח לא מבוטל של קולות ערביים. המפלגות הללו אף מנהלות קמפיינים הפונים למגזר.

"אני חושבת שבסופו של יום ולמרות התסכול אנשים יצאו להצביע", סבורה העיתונאית חולוד מסאלחה, הכותבת בעיתונים ערביים ובכלי תקשורת בינלאומיים, ומיד מסייגת: "בניגוד לבחירות הקודמות, הפעם אם יהיו 55 אחוזי הצבעה במגזר זה יהיה הישג. תחושת ההתגייסות למען הציבור הערבי לא קיימת הפעם, יש יותר התלבטות. אנשים מחפשים מישהו שידבר אליהם, והם מתלבטים לא רק בין המפלגות הערביות. מרצ למשל מושכת רבים במגזר, בין היתר בגלל עיסאווי פריג', תושב כפר־קאסם, ועלי סלאלחה הדרוזי שנמצאים בחמישייה הראשונה. מרצ הוכיחה גם בקדנציה האחרונה שהיא מחזרת אחרי הציבור הערבי, כשיצאה נגד חוק הלאום ועוד. גם כחול־לבן מציעה אלטרנטיבה טובה להחליף את ראש הממשלה, אפשרות שבהחלט קוסמת לבוחר הערבי".

הממשלה היוצאת אישרה תוכנית בתקציב של 15 מיליארד שקלים לצמצום הפער בין החברה הערבית ליהודית, ולאחרונה הקצתה סכום נוסף לקידום ההייטק במגזר הערבי. לטענת מסאלחה, התוכניות הללו משפרות את ההשכלה במגזר אבל אינן מצליחות לחולל שינוי ממשי: "הרבה תקציבים שהובטחו לא הגיעו לשטח. התוכניות לחיזוק מעמד הנשים והכשרתן למקצועות שונים הן טובות, אבל כשאין מקומות עבודה מתאימים אי אפשר ליישם את החיזוק בפועל. אני ורבים אחרים חושבים שהתוכניות הללו נועדו רק לשפר את מעמדה של ישראל בדו"חות ה־OECD על תעסוקת נשים, אלימות ועוד. יש תחושה שזה מס שפתיים, ומנגד מדברים על חוק הלאום. הרבה אומרים באופן ברור, אל תיתן לי שוויון זכויות ואל תכפה עליי חוק לאום".

נתון מעניין נוסף שעולה מהסקר נוגע לחשיבותו של הסכסוך הישראלי־פלסטיני בעיני הציבור הערבי. רק 9 אחוזים מהנשאלים השיבו כי יש לתמוך בממשלה בתנאי שתקדם את תהליך השלום בין ישראל לפלסטינים. לדברי מסאלחה, הרושם שלפיו הח"כים הערבים מעדיפים לטפל בנושאים הלאומניים על פני בעיות בוחריהם – שגוי ומוטעה. "יוסף ג'בארין ומסעוד גנאים חוקקו חוקים רבים בקדנציה האחרונה למען המגזר. אפילו חנין זועבי, שנתפסת בישראל כפרובוקטיבית, נלחמה רבות באלימות נגד נשים. אבל כוחם של חברי הכנסת הערבים מוגבל כי הם באופוזיציה. אם הם היו בקואליציה ברור שהיו יכולים להשפיע הרבה יותר, אבל עד כה לא היה שיח אמיתי בשאלה האם מפלגה ערבית יכולה להיות חלק מהממשלה. המקסימום שמדברים עליו הוא גוש חוסם. כנראה שהפוליטיקה הישראלית חסמה את קו המחשבה הזה לציבור הערבי".

על רקע החשש שקהל הבית שלהם נוטש, המפלגות הערביות פונות לקהלים נוספים. חד"ש, למשל, חזרה לשורשיה הקומוניסטיים ופתחה בקמפיין בשפה הרוסית. היא מדגישה בו את ההישגים והחוקים שקידמה בעבור עולי בריה"מ לשעבר ובהם קצבאות לוותיקי מלחמת העולם השנייה, הגדלת שכר המינימום, חוק דיור ציבורי והוזלת התחבורה הציבורית. הקמפיין גם מכיל מתקפה על ישראל ביתנו ומפלגות הימין, ונטען בו כי הן מוליכות שולל את דוברי הרוסית. בעלוני חד"ש בשפה הרוסית נאמר כי "חוק הלאום פוגע בכל קבוצות המיעוט בארץ. זה נכון לציבור הערבי, ונכון ליוצאי בריה"מ. מפלגות הימין מפיצות גזענות ומנסות לשסות אוכלוסייה אחת באחרת".

גם המצביעים הדרוזים, שרבים מהם פגועים מחוק הלאום, הם קהל יעד מבחינת המפלגות הערביות. תא"ל אמל אסעד, שמוביל את המאבק הדרוזי נגד החוק, אומר ש"למרות ההשקעה של המפלגות הערביות, אני לא חושב שהציבור הדרוזי יצביע דווקא להן. תמיד היו דרוזים שהצביעו למפלגות ערביות, וגם כאלה שהצביעו למפלגות ימין. אין ספק שלחוק הלאום יש משקל בבחירות הנוכחיות מבחינת העדה הדרוזית. קיבלנו הבטחות מהרבה מפלגות שיתמכו בשינוי החוק, אבל אני לא מסתפק בהבטחות. אנחנו נפעל עד שהוא יתוקן". ●

דיוקן
מקור ראשון
גיליון 1130 | כ"ט באדר ב' תשע"ט | 05.04.2019

בראש שקד

הכרעת חמאס, תפירת תיקים וצרות בוואטסאפ המשפחתי: שיחה פתוחה עם איילת שקד, רגע לפני הבחירות

יותם זמרי, 08

מפוצצים את הבועה: האם יש בכלל קשר בין הסקרים לתוצאות האמת? | פוקוס, 48

הפרשן היחיד בניו־יורק טיימס שתומך בסיפור ההתנחלויות | צביקה קליין, 18

הימין החדש
בראשות שקד ובנט

הימין החדש
בראשות שקד ובנט

הציונות הדתית
להנהגה לאומית!

בנט לביטחון, שקד במשפטים

לשיפוטכם

"יש פוליטיקאים שמשנים את האידיאולוגיה שלהם; אנחנו לא שינינו". במגזר עוד כועסים על הנטישה, הליברלים נסחפים אחר פייגלין, אבל איילת שקד משוכנעת שרק הימין החדש יאגף את הממשלה מימין

יותם זמרי | 08

ישראל לפני הכול

בני גנץ? לא כל גנרל יכול להיות פוליטיקאי טוב. מדינה פלסטינית? הכדור במגרש שלהם. וביבי? הוא מזמן צריך ללכת הביתה. ריאיון עם ברט סטיבנס, הפרשן הרפובליקני של הניו־יורק טיימס

צביקה קליין | 18

משחקי החוץ

הנזיפה משר החוץ של ארגנטינה, קבלת הפנים לרבין במצרים והפוליטיקאי שהעליב את הצ'יליאנים: דורית שביט, דיפלומטית בדימוס, מגוללת את חוויותיה מסביב לעולם

הודיה כריש־חזוני | 24

טעות לשונית

בסיום הדיאטה, רובנו נחזור כמעט תמיד לזלילת שוקולדים וגלידות. יגאל רווה והאחים עומר ואביב גיל מצאו את הפתרון לא בתורת התזונה, אלא במדעי ההתנהגות

אורלי גולדקלנג | 32

זמנים מודרניים

למה הפכנו לתרבות שרוצה הכול ומהר, ואיך זה קשור לקולינריה מקומית? עמית נויפלד מייבא לארץ את "תנועת ההאטה" שמנסה להציל את האושר האנושי

אהוד מקסימוס | 38

"אלה ימי ההכרעה במערכת הבחירות. כאן מתחוללות התהפוכות האחרונות, שהופכות כמעט כל ליל מדגמים ל"יום כיפור של הסוקרים". הפערים בין תוצאות האמת לסקרים האחרונים שפורסמו הם גדולים, ולפעמים גדולים מאוד. כדי לבחון את הפערים הללו, בדקנו 11 סקרים שפורסמו ממש לפני 11 ימי הבחירות לכנסת מ־1981 ועד 2015. הסקרים הללו שגו במנדטים רבים אל מול תוצאות האמת | פוקוס, 48

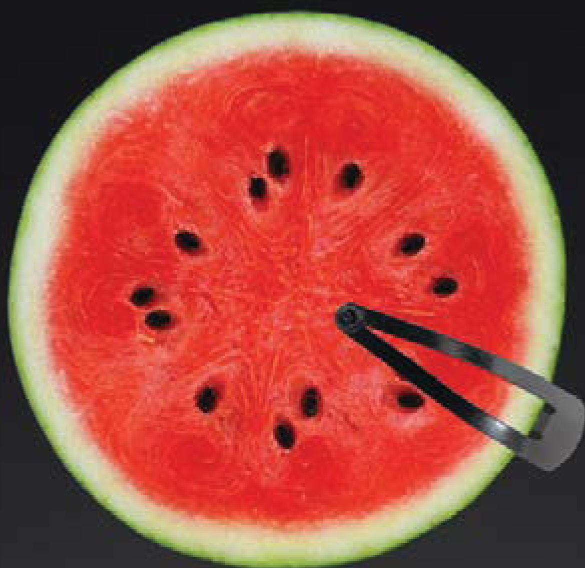
דיוקן 1130

עורך אורי גליקמן
עורך משנה אוריה קניג
סגני עורך ישי פלג
יעל (פרוינד) אברהם
אביה שקלאר־חמו
מפיקה אווה מלך
עיצוב שיר כרמי
בת־שבע צור
יעל שוימר
עיבוד תמונה רינה נקונצ'ני
צילום שער אבישג שאר־ישוב

כ"ט באדר ב' תשע"ט,
5.4.2019

טורים ומדורים

חדש!

המקרר ששומר

סדרת מקררי הפרימיום החדשה של LG עם מערכת שבת מובנית. כשעיצוב יוקרתי וטכנולוגיה ייחודית נפגשים כהלכה!

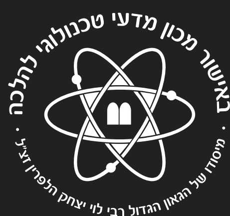
- עיצוב יוקרתי ★★★★★
- מגוון נפחים בתכנון חכם למשפחה ★★★★★
- מערכת שבת מובנית באישור המכון הטכנולוגי להלכה ★★★★★
- INSTAVIEW דלת שהופכת שקופה בנקישה ★★★★★
- דלת בתוך דלת ★★★★★

ועכשיו במבצע:
קונים מקרר LG מסדרת 4 דלתות

ומקבלים מנקה חלונות רובוטי Mamibot W120 **בשווי 1790 ₪**
במתנה!

LG
Life's Good

BRIMAG
מותגים מבית טוב

*דירוג אנרגטי A-B.
למרכז מידע 4512* | brimag.co.il

תוקף המבצע עד 30.4.2019 או עד גמר המלאי. מינ' מתנות בידי יבואן 1,000. קבלת המתנה במעמד ההדרכה תוך 14 יום ממועד הרכישה ולא יאוחר מיום 15.5.19. לתיאום חייג 8404*. אצל המשווקים המורשים בלבד בכפוף לתקנון המופיע לצד רשימת המשווקים המורשים באתר brimag.co.il. מחיר המתנה כפי שמופיע ב-brimag-online.co.il.

ששנוא עליך

בשמאל מבוהלים, מבוהלים באמת. הם לא זוכרים אבל אני לא שוכחת: כשהם היו בשלטון הם בכלל לא שמו לב איך הם רומסים אותנו - את הימין והמתנחלים והחרדים והעולים. בבוז עמוק, בעלילות דם, בהסתה פרועה

המתנחלים ותומכיהם לא היו צריכים לחכות לסערת בחירות כדי לשמוע מדי יום מה חושבים עליהם במחנה שממול. הם לא קראו לזה מלחמת אחים, כי טרחו להבהיר שאנחנו לא אחיהם. וזה עבר בשתיקה

צילום: גדעון מרקוביץ

מסתובבים עם אותה מועקה קבועה בגרון. הפגנת השמאל וערביי ישראל נגד חוק הלאום בכיכר רבין

רע להם. באמת רע להם. אני יודעת כי פעם גם אני הייתי שם. רבים מאיתנו בימין היינו שם, והם בכלל לא שמו לב. והם לא מעלים בדעתם שממש ככה הרגשנו אנחנו.

הם לא זוכרים אבל אני לא שוכחת. החבר'ה שלהם היו בשלטון והם היו משוכנעים שהחיים שלנו פה תותים, הרבה לפני שהפרי העסיסי הזה יצא מהטנא הירוק לעולם המושגים שלנו. הייתה אלימות והייתה שחיתות והיו קומבינות למכביר; הייתה תחבורה דלה והיו כבישים צרים, והיה גם טרור בלתי נסבל וחסר תקדים; אבל היו טקסים עם בלונים על מדשאות ענק, והם לא הבינו איך אנחנו לא מבינים שהכול בסדר. מה זה בסדר? מושלם ממש. הכול היה כל כך לא בסדר וכל כך רחוק מלהיות מושלם, אבל הם לא ראו את זה. כי השלטון היה שלהם והדרך שלו הייתה הדרך שלהם. אז הם בכלל לא שמו לב איך הם רומסים אותנו, איך הם בזים לנו – הימין והמתנחלים והחרדים והעולים. בבוז עמוק, בעלילות דם, בהסתה פרועה נגדנו, נגד כל מה שהיה צבוע בצבע אחר משלהם.

כשראו שהימין עולה עם קולות העלייה מרוסיה, הציעו בשמאל ברצינות מלאה לא לאפשר זכות בחירה לעולים שטרם השתקעו פה למשך חמש שנים לפחות. בפרק הזמן הזה, כך כנראה האמינו, יתפכחו העולים או יעברו שטיפת מוח נכונה בכל שעה עגולה ובמבזקי החצי.

החרדים הושמו ללעג כשמפלגת שינוי הקדישה זמן תעמולת בחירות יקר כדי לבזות אותם על שבמרכך הכביסה שהם רוכשים יש חותמת כשרות. לא על ידי שחקן ולא על ידי קריין אלא טומי לפיד בכבודו ובעצמו – לועג, מסית, מזהיר ברצינות תהומית מהמטורפים האלה בעלי תו תקן כשרות שלא מן השורה.

המתנחלים ותומכיהם לא היו צריכים לחכות לסערת בחירות כדי לשמוע מדי יום מה חושבים עליהם במחנה שממול. איש בפוליטיקה או באולפנים לא מצא לנכון לגנות אנשי עט בעלי שם שכתבו שיש לפתוח באש נגדנו ולשפוך את דמנו אם נפריע לתהליך השלום או לעקירה מחבל קטיף ומיישובי צפון השומרון. הם לא קראו לזה מלחמת אחים, כי טרחו להבהיר שאנחנו המתנחלים לא אחיהם. וזה עבר בשתיקה.

הם גם לא חשבו שיש לעצור ולחקור ולחסום את מקלדתו של מי שכותב שיש לעלות על בתינו בטנקים ולהוריד את היישובים בכוח הזרוע של צה"ל – צבא ההגנה לישראל, שמיטב בנינו שירתו ומשרתים בו ביחידות העילית כולן. הם גם לא חשבו שראש הממשלה מפלג כשקרא לתושבי הגולן "פרופלורים" ולגוש אמונים "סרטן".

סומַנו אז באות קין כשקול דמי יצחק רבין זעק מן האדמה, בהאשמה קולקטיבית פרועה ותלושה מהמציאות, ועם חלוקה ברורה: הם מחנה השלום ואנחנו מחרחרי המלחמה. האלימות הרי תמיד יוצאת ממחנה הימין ופוגעת בשמאל – כאילו לא היה כאן סזון, כאילו לא היה תותח קדוש שכיוון קנה על האלטלנה; כאילו לא היו כאן שתי מערכות עקירה וגירוש קשות, כשצד אחד בא במקלות ובאלות והצד השני השתולל עם, ובכן, דלי צבע.

הסתובבנו אז במשך שנים עם מועקה קבועה בגרון, מוקצים מחמת מיאוס ובוז וגועל. מוקפאי דיור, נלעגי אידיאולוגיה, מחוץ למחנה המכונה העם. כאלה שלעולם לא יוגדרו כאדם מן השורה. כל זה לא התרחש ברשתות חברתיות שטרם באו לעולם. כל זה קרה בתקשורת המרכזית,

CHRYSLER PACIFICA
THERE'S ALWAYS ROOM FOR MORE LUXURY

LEADOgilvy

השילוב המושלם בין יוקרה מפנקת לטכנולוגיה חדשנית

התראה על תנועה חוצה בנסיעה לאחור

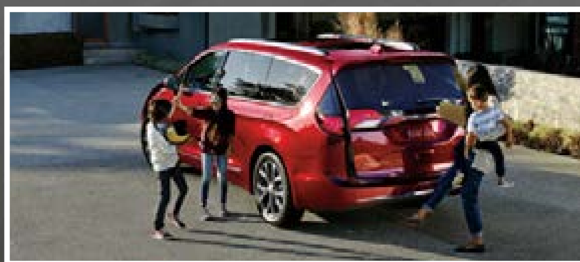

התראת רכבים בשטח מת

חיישני נסיעה לאחור עם בלימה אוטומטית

בקרת שיוט אדפטיבית

מושבי עור עם חימום כסטנדרט

7/8 מושבים עם קיפול אוטומטי

פתיחת תא מטען קלה ונוחה

חלל אחסון ענקי

סמלת MCA

*3330

התמונות להמחשה בלבד. טל"ח

קוד דגם	תיאור דגם	רמת האבזור הבטיחותי
26	Chrysler Pacifica Touring L	6
25	Chrysler Pacifica Limited	7

דגם	נתוני צריכת דלק (ליטר/100 ק"מ)**				מדד זיהום אוויר*
PACIFICA 3.6 9AT	עירוני	13	בינעירוני	8.4	15

רמת האבזור הבטיחותי:

רמת בטיחות גבוהה	8	7	6	5	4	3	2	1	0	רמת בטיחות נמוכה

מדד זיהום אוויר*

זיהום מירבי	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	זיהום מזערי

*המדד מחושב לפי תקנות אוויר נקי (גילוי נתוני זיהום אוויר מרכב מנועי בפרסומת), התשס"ט 2009 **על פי נתוני יצרן, בתנאי ניסוי ומעבדה תקן EC/1999/100 עם זאת, צריכת הדלק מושפעת מאופן הנסיעה.

אנחנו מתנהלים כמו עכברים במעבדת סקרים. מזריקים לנו לווריד איחוד מפלגות ובודקים איך אנחנו מגיבים. עוטפים בהמלצות לכתב אישום, ומודדים לנו את הדופק. כל תגובה מתורגמת למספרים. כל מספר הוא נעלם במשוואת סכום 120. במקרה של תוצאות אמת יוצגו מנדטים עולים ויורדים

< המובילה, שנהנתה אז מאחידות דעים לצד מגוון קל שנע בין העבודה לחד"ש.

והיום, היום הם מסתובבים עם אותה מועקה בגרון, ואנחנו יצרנו אותה וגידלנו אותה להתפקע. והפכנו את השמאל לסמול משוקץ, מחוץ לגבולות הלגיטימציה. והבאנו עליהם את מה ששנוא עלינו. שנים של מוגלה שנאגרה במורדות הוושט יוצאים מאיתנו בעשור האחרון במלוא גרון ומקלדת. אנחנו מתייחסים אליהם כבכיינים, לפעמים בצדק, אבל הם באמת־באמת אבודים. באמת לא מצליחים להבין איך ישראל מדורגת גבוה כל כך במדד האושר, מה נסגר עם צהלות השוק "ביבי מלך ישראל", ואיך הרשתות החברתיות טובעות בליטופי נתניהו וקרבות אדירים להגנתו.

עידן האצילות

כל כך רע להם בשמאל שהם לא מבינים, באמת לא מבינים, איך ייתכן שיש אנשים שאשכרה מבסוטים מנתניהו. איך ייתכן שיש אנשים – אינטליגנטים, על פניו – שמעזים להעלות על הדעת שנתניהו הוא ראש הממשלה הטוב ביותר שהיה פה בשבעת העשורים האחרונים? ואיך ייתכן שלא רק ביביסטים או ליכודניקים חושבים כך, אלא אפילו המתחרים שלו במפלגות הימין? זה כל כך מופרך בעיני השמאל, שהם נותנים במצביעי הימין סימנים: המנותקים והפחדנים, הנעלבים והדרווקאיסטים.

מי שלא נכנס לקטגוריות הללו, שחיבר רענן שקד, ימצא מזור ב"תחקיר" הבוטים של ידיעות אחרונות, הטוען שחשבונות טוויטר ופייסבוק של ליכודניקים קולניים למדי הם למעשה רשת שמפעיל רה"מ כטרור(!) תודעתי. הרי לא ייתכן ששלושים המנדטים של הליכוד 2015 או אלה שמבטיחים לו הסקרים כעת באים אליו מאנשים בעלי דעות מגובשות שתומכים באיש השנוא עליהם כל כך.

בשמאל סימנו את ההסכמים המחוררים של אוסלו כ"שלום" ואת מהפכת האקטיביזם השיפוטי כ"דמוקרטיה" – וכל מי שמבקר או מתנגד לאלה הופך אוטומטית למתנגד לשלום ואויב של המשטר הדמוקרטי. פלא שבעיניהם כולנו נפלנו על הראש? באמת ובתמים הם לא מסוגלים לקבל את העובדה שאנשים חיים פה טוב יותר משחיו כשהיה פה פייק משא ומתן. שמחנה שלם וגדול לא מתגעגע למפגשים בין נציגנו לנציגי הפלסטינים, לא מתוך חרדת שלום אלא ההפך – מתוך חרדה מהטרור המתלווה לכל משא ומתן כזה, ולאימת המוות המרחפת פה בכל פעם שמושיטים יד לאויב. הם לא מצליחים להבין את העימות מול מערכת המשפט והם מסרבים לראות את מה שמסוכן בהתנהלותה, את מה לא דמוקרטי – כן, לא דמוקרטי – בסמכויות שהיא מזליגה מהכנסת לעצמה.

אז הם מבוהלים. מבוהלים באמת, כמו שאנחנו היינו פעם, כשאת העניינים ניהלו מי שלא הצבענו להם, לא סמכנו עליהם ולא השלמנו עם דרך התנהלותם. ואנחנו, בפוסט־טראומה המתמשכת שלנו, ממשיכים להוציא עליהם מוגלה ורעל. אוזניכם השומעות ועיניכם הקוראות, גם כאן מבין השורות. הרבה כאב עוד מסתובב אצלנו. הרבה עלבון, שטרם מצא מזור, על שנים של מעין נידוי חברתי בתוך החברה הישראלית שלנו, שעוד פוצעות בנו מבפנים.

הילדים שלנו כבר לא מכירים את ההרגשה הזו כמעט, אבל אנחנו עוד מסתובבים עם הצלקות ההן. וצלקות כאלה אנחנו מורישים כעת למתנגדינו. העלבון ההוא היה גדול לאין שיעור מהמצב היום, ובכל זאת – ירצו או לא – הם האחים שלנו. הם השותפים שלנו לפלא העצמאות

צילום: נעם ריבקין פנטון - פלאש 90

כשתשומת הלב הציבורית מופנית לסקרים ולהם לבדם, התעמולה מתרחשת בדיוק שם

שהתחיל כאן לפני למעלה משבעים שנה ושורד רק בכוח המכנה המשותף. והוא דורש מאיתנו לאמץ "אצילות של מנצחים", ולהפסיק לשלוח במחנה שמנגד נפנופי מירי רגב שלוש פעמים ביום.

על חטא היוהרה משלמים בסוף, תמיד משלמים. אם לא בבחירות הקרובות, באלה שאחריהן או במהלך הדרך. אם מחנה הימין לא יתעורר, מחנה השמאל יחזיר אותנו לעידן הנרדפים. הוא לא יסתפק במירי רגב אחת, הוא ישלח עשרות כאלה שכבר ממתינים בחדווה רבה לנשוך במחנה שהשמאל מעולם לא השלים עם ניצחונו. זה לא אומר שתפקידנו למתוח את הקו האידיאולוגי של הימין לקווי 67', ולשבש את כיוון התנועה של 77', אבל זה בהחלט אומר להתאפס על היחסים ההדדיים. כי גרים היינו בספסלי האופוזיציה, וזה לא היה כיף.

אם אתם לא רוצים להסתובב עם מועקה בגרון בעשור הקרוב, תצביעו ימין. בלי הנחות, בלי גמגומים, בלי סיכונים – ימין מובהק וברור. אם אתם רוצים ששלטון הימין ימשיך מעבר לקדנציה אחת נוספת ואם אתם חפצים להישאר עם אחד, תחזרו, עם הניצחון, לאצילות המתבקשת. המטוטלת חוזרת בסופו של דבר, מכורח המציאות, ועוצמת תנועתה נקבעת לפי גובה להבות השיח המשתולל. תדאגו לרסן אותו, אחרת הגונג על הפרצוף יהיה הרבה יותר מדי מכאיב וקטלני.

עמודות הקלון

זה כבר כמה חודשים שאנחנו מתנהלים כאן כמו עכברים במעבדת סקרים. מזריקים לנו לווריד איחוד בין גנץ ללפיד ובודקים איך אנחנו מגיבים. עוטפים אותנו בהמלצות לכתב אישום, ומודדים לנו את הדופק. מאכילים אותנו ערב־ערב בקרב מועמדים מול מגישות, ובוחנים לנו סיבולת לבריאה. כל מיני־אירוע משודר אל המוח. כל תנועה נמדדת בתגובה. כל תגובה מתורגמת למספרים. כל מספר הוא נעלם במשוואת סכום 120. רעש רקע מחריש אוזניים שבא לדַמות את שעת השי"ן. במקרה של תוצאות אמת יוצגו מנדטים עולים ויורדים.

שום דבר במערכת הזו לא נראה כפי שנדמה היה בהתחלה, אז איך אפשר בכלל לנחש את הסוף? עד לפני חודשים אחדים המתחרה המוביל מול נתניהו על ראשות הממשלה היה יאיר לפיד. כעת אפילו הרוטציה שלו עולה כספק בסקרים. אורלי לוי הייתה צריכה להיות הפתעת הבחירות ומשה פייגלין קוריוז לא חשוב עם עדת מאמינים שוליים. ואז הגיע גנץ כחידוש סוער עד גבה־גלי עם בשורת השתיקה ותדמית של "מיסטר קלין". שבועות ספורים אחר כך, גנץ נראה כמו אלטרנטיבה נאמנה למקור עם כתמי היסטוריה מביכים משלה; אורלי לוי־אבקסיס נמסה בתוך בליל מפלגות המרכז; וזהות, אם היא רוצה באמת להיות הפתעת הבחירות, היא תצטרך להיתקע מתחת לאחוז החסימה.

עוד רגע זה כאן, ויותר מתמיד רשימת הח"כים הסופית בנויה על סחרחורת הנתונים שדחפו לנו למהדורות, ועל התגובה שלנו לתגובה של אחרים לבליל הנתונים האלה. מערכת בחירות סוערת ברשתות ובתקשורת הרשמית הייתה די מנומנמת ברחובות העיר. איפה הפתקים הפזורים על הכבישים של שנות השמונים, איפה שלטי הניילון בכל צומת ובכל גינה ציבורית של שנות התשעים, איפה פעילי השטח שיצאו מעולם המסרונים לרחובות המנומנמים. אפילו את שלטי הענק אנחנו בקושי רואים, כחלון הרי כבר הרגיל אותנו לנטו פרסום שהפך לחלק מהנוף המתחלף של פרסומות ושיווקים. כל קשר לתאריך הבחירות מקרי בהחלט. עד לאחרונה עוד נראה שטראומת סיבובי הידיים של נתניהו מ־2015 מנמנמת את המערכת, שתפתח פה גדול בימים הסמוכים לבחירות ותוציא בבת אחת את כל מה שיש לה להגיד. אחרי הכול, לשם מה לבזבז תקציבי ענק למסע פרסום שיימחה באבחת "נוהרים לקלפיות" אחד? אלא שהימים חולפים, הבחירות כבר כאן, ותעמולה כמעט איִן.

כשתשומת הלב הציבורית מופנית לסקרים ולהם לבדם, התעמולה מתרחשת בדיוק שם. הגרפים המקפצים מביאים לאיחוד מפלגות – אם לטובת החלפת ראש הממשלה, אם לצורך טיפוס מעל אחוז החסימה מנגד. המצביע מוותר על מפלגתו ש"אין לה סיכוי", על פי הסקרים כמובן, או נסחף למפלגת אווירה כי הסקרים מלמדים שהיא־היא "הטרנד התורן". מנדטים הולכים למנדטים, והמעמד התחתון נעשה תחתון עוד יותר ככל שהוא מסומן ככזה. כל תופעה מוסיפה והולכת ומושכת את עצמה עד לקצה. אל תחפשו בדוכנים ולא בחוצות אשקלון. תעמולת הבחירות מתרחשת בעמודות ובגרפים. כפי שכבר אמר פרופ' ישראל אומן: הסקרים לא משקפים דעת קהל, הם מעצבים אותה. ■

לתגובות: orlyg@makorrishon.co.il

”לא עזבתי את המגזר“

על סרטון הבושם: ״בהתחלה אמרתי ׳השתגעתם? אני שרת משפטים״. **על משה פייגלין:** ״הוא החלילן מהמלין, מאחז עיניים״. **על נפתלי בנט:** ״זו שותפות פוליטית, אבל אי אפשר לדעת מה יקרה בעתיד״. **ועל עצמה:** ״אם אחליט שאני רוצה להיות ראש ממשלה, זה לא בלתי אפשרי״ ■

יותם זמרי, תומך מוצהר של הימין החדש, נפגש עם איילת שקד כדי להבין למה בעצם הוא מצביע לה, וגם כדי לגלות מה האימוג׳י החביב על מלכת הקרח של הפוליטיקה הישראלית, ומתי אפילו שרת המשפטים עוברת על החוק

צילום: אבישג שאר־ישוב

לא כיף לראיין את איילת שקד. אוקיי, התחלתי לא טוב. קשה מאוד להוציא את שרת המשפטים משיווי משקל בראיונות. מלכת הקרח של הפוליטיקה הישראלית נותנת לפעמים את התחושה שגם אם ממש תנסה, הדבר הכי קרוב לרגש שתוציא ממנה זה מבט מזלזל שאומר "באמת חשבת שעם השאלה הפאתטית הזאת תצליח לעצבן אותי?". ובכל זאת, הגעתי לשיחה איתה מתוך החלטה שהפעם היא לא תנצח. גם אם אין סיכוי לחשוף אמוציות של ממש, בין שאלה על מערכת המשפט לאזכור המצב בסקרים אצליח לחלץ איזו פיסת אישיות שמסתתרת מאחורי הכפור. ולפני הכול, גילוי נאות: המראיין מצביע לימין החדש ולא ממש יודע לראיין.

חיכיתי לשקד כמה דקות, ואחרי שבע מהן היא הגיעה, במצב שבשפת העם מכונה "חולה מתה". אף אדום, טישואים נשלפים בקצב, ושני כדורים נגד כאב ראש לפני שמתחילים. סך הכול מרגיש כמו נקודת פתיחה טובה, במיוחד האף הסתום.

תגידי, של מי היה הרעיון לסרטון הבושם "פאשיזם"?

"של הקריאייטיב שלנו".

ואיך את הגבת?

"כשהם הציגו לי את הרעיון, בהתחלה אמרתי – אין מצב. אני לא רוצה לעשות את זה, השתגעתם? אני שרת משפטים. סיפרתי לפנחס, הדובר שלי, וגם הוא התנגד. אנשי הקריאייטיב אמרו: 'תני לנו שעתיים, נצלם, נערוך ואחר כך נחליט. לא תרצי – לא נשחרר'. כשראיתי את הסרטון, אמרתי שנראה לי שנוציא את זה. שלחתי לשלוש חברות וגם לאופיר בעלי. הוא אמר 'מדהים, את חייבת לשחרר'. והוא כזה ביקורתי, תמיד אומר רק דברים שליליים".

ומה אמרו החברות?

"שתיים היו בעד, אחת נגד. שלחתי לארבעה חברים מהמגזר, וגם שם הרוב היו בעד".

ולשאלה המתבקשת: באיזה בושם את משתמשת באמת?

"איסי מיאקי, מאז שאני בת 18. די פאתטית".

טוב שלא אמרת לי ברוט. כשאני שאלתי כמה חברים שמאלנים מה הם חושבים על איילת שקד, המילה שחזרה שם הייתה "פאשיסטית". אל תיפגעי, דרמה של שמאלנים, אבל למי את היית קוראת פאשיסט?

"לאף אחד. לא פוגע בי כשקוראים לי ככה, אבל בעיניי זה שטחי ואידיוטי".

מהחיקוי שלך בארץ נהדרת את נפגעת? את בכלל רואה את התוכנית?

"רק קטעים שלי".

נפתלי בנט תקף לפני שבוע את האופן שבו הוא מוצג שם. ואת?

"לי החיקוי טוב, אבל הם לא מצליחים לגמרי לאפיין אותי, כי אין לי משהו מוקצן. בכל מקרה, זה לא מעליב אותי. אגב, הם עשו לי פעם מגדהחפצה, ולא שמעתי את כולם מזדעזעים. היה שם קטע שאני גונחת על איזה מזבח".

וזה לא הפריע לך?

לא, סאטירה זה בסדר. עצוב לי שהם עושים סאטירה רק מצד אחד, בניגוד אליכם (התוכנית "עד כאן" – י"ז), שעושה סאטירה משני הצדדים. שלא נדבר על ליאור שליין, שעובד בשביל בת זוגו בלי גילוי נאות".

מה זאת אומרת?

"מרב מיכאלי תוקפת אותי בכנסת, ומיד אחר כך הוא תוקף אותי בתוכנית באותם מסרים".

ויש מישהו שאת אולי מרגישה שפגעת בו, והיית רוצה לבקש ממנו סליחה? בלי שמות, הקוראים של העיתון הזה למשל?

"לבקש סליחה מקוראי מקור ראשון?"

את יודעת, כועסים עלייך במגזר. את הכוכב שעבר לקבוצה אחרת.

"לא עברתי לשום מקום, אני עדיין במגזר".

את לא מרגישה שיש כעס כלפייך? לא מעט אנשים אמרו "בואנ'ה, דפקו אותנו השניים האלה".

"אחרי המהלך של הקמת 'הימין החדש' עלו שאלות, ונתתי לכולן תשובות מנומקות. הכי חשוב לי להגיד שלא עזבתי את המגזר. המפלגה שלנו היא חצי חילונים וחצי דתיים. ואין פנייה שאני מקבלת ממי מאנשי המגזר ואני לא מטפלת בה. רק הפלטפורמה השתנתה".

ומי מבטיח שבעוד שנה־שנתיים לא יימאס לאיילת ונפתלי מהימין החדש, והם יקימו לעצמם איזה "ימין חדש 2"?

צילום: אבישג שאר־ישוב

"יש פוליטיקאים שעוברים מפלגות ומשנים את האידיאולוגיה שלהם; אנחנו לא שינינו". שקד ובנט עם אלונה ברקת

"יש פוליטיקאים שעוברים מפלגות ומשנים את האידיאולוגיה והערכים שלהם; אנחנו לא שינינו".

את מהנדסת מחשבים, בנט הצליח בהייטק – אפשר להבין את הציפייה שמתישהו יגיע האקזיט הגדול שלכם לליכוד.

"לפני הכול, חשוב מאוד שתהיה לצד הליכוד מפלגת ימין אידיאולוגית רצינית. ראינו כבר מה קרה בליכוד של ארבעים מנדטים, כשלידו מפלגות לא רציניות".

אז אולי אתם יכולים להפוך את הליכוד לתנועה הרבה יותר אידיאולוגית.

"אענה ככה: מה שהיה הוא לא בהכרח מה שיהיה. אנחנו רואים שמי שמנהיג את מחנה השמאל היום זו מפלגה חדשה, לא מפלגת העבודה המיתולוגית. גם במחנה הימין אי אפשר לדעת מה יקרה בעידן שאחרי נתניהו. אנחנו חושבים שהימין החדש זו מפלגה שבעתיד תגיע לשלטון".

בדיעבד, אם אני מחזיר אותך ליום שבו עלה רעיון הפרישה, את עושה אותו דבר?

"אחרי הבחירות נדע אם זה היה מהלך נכון או לא. אני חושבת שלאורך זמן הוא יוכיח את עצמו".

אם את צריכה לזקק לבוחר ימני את ההבדל בין פתק טב לפתק ג, מה תגידי לו?

"אני לא אגיד למה לא 'הבית היהודי', אלא למה כן אנחנו. מי שמאמין בנפתלי ובי ובנבחרת שלנו, נבחרת של דתיים וחילונים יחד, וביכולות הביצוע שלנו, צריך להצביע לנו".

אמרת פעם "מי שמצביע בגלל נישואי גאים, שלא יצביע לבית היהודי". אז הוא יכול להצביע לימין החדש?

"זה לא הדגל שלנו, אבל אנחנו כן פתוחים לנושא הזכויות. שלא תהיה זכות שלנו הסטרייטים יש, ולזוגות חד־מיניים אין".

יש לך חברים מהקהילה הלהט"בית?

"לא חברים או חברות מהבית, אבל עכשיו אני בקשר טוב עם נדב אבקסיס, שהוא מהמם".

קמפיין שבנוי על כיפה

על השולחן בלשכה מונחות שתי פלטות של ירקות. איילת מתעלמת מהן בהפגנתיות, שולפת מסליק סודי חבילת שוקולדים ומתחילה לפרק אותם בקצב מעורר

"אחרי המהלך של הקמת 'הימין החדש' עלו שאלות, ונתתי לכולן תשובות מנומקות. הכי חשוב לי להגיד שלא עזבתי את המגזר. המפלגה שלנו היא חצי חילונים וחצי דתיים. ואין פנייה שאני מקבלת ממי מאנשי המגזר שאני לא מטפלת בה. רק הפלטפורמה השתנתה"

התפעלות. "אני חולה, אל תשפוט אותי", היא אומרת.

מי אני שאשפוט את שרת המשפטים. כשאת במצב טוב יותר – ג'וינט או כוס יין?

"אני באופן אישי? כוס יין".

ניסית את שניהם?

"לא ניסיתי ג'וינט מעולם".

אבל נולדת וגדלת בתל־אביב, נכון?

"כן".

אז את משקרת לי.

"לא, אני חננה־בננה" (כך במקור, נשבע לכם).

לא יכול להיות. את יודעת שלגליזציה זה באופנה עכשיו, מותר לך להודות.

"לא, נו באמת, תשאל את כל החברים שלי".

אני רוצה להבין: את בת עשרה, החברים יושבים יחד, מעבירים ג'וינט ומדלגים על איילת?

"החברים שלי לגמרי היו בעניינים אי שם בשנות התשעים".

עברת על החוק פעם?

"כל בן־אדם עובר על החוק מתישהו, לא? מודה שבעבר הייתי מסמסת בנהיגה. וכשהייתי ילדה קטנה, התפלחתי פעם עם חברה שלי לבריכה של האוניברסיטה בתל־אביב. תפסו אותי".

עשרים שנה מהיום, איילת שקד...

"בפנסיה", אומרת שקד, בת 43 בלבד.

בתוך עשרים השנים האלה, את רואה את עצמך ראש ממשלה?

"אני לא יודעת, ואי אפשר לדעת".

אבל זו שאיפה?

"אני חושבת שאחרי עידן נתניהו, בנט הוא המתאים ביותר, אבל מה יהיה בעתיד – אני לא יודעת".

מתאים יותר ממך?

"כרגע הוא הכי מתאים".

זה לא משהו שבוער בך?

"כשנכנסתי לפוליטיקה זה לא בער בי, אבל שוב, אי אפשר לדעת מה יהיה בעתיד. בפוליטיקה יש המון הפתעות".

את חושבת שאת יכולה?

"זה תפקיד קשה מאוד, עם המון אחריות, אבל אני חושבת שאם אחליט שאני רוצה להיות ראש ממשלה ואצבור עוד ניסיון, זה לא בלתי אפשרי".

אם נחזור לאופציה של בנט – הציבור הישראלי בכלל בנוי לראש ממשלה עם כיפה?

"זה לא פשוט, אבל זה אפשרי. נכון, יש אנשים שזה מרתיע אותם. תראה מה עשו לו במשרד החינוך, עם כל קמפיין ההדתה המטורלל. זה רק בגלל שיש לו כיפה. אם אני למשל הייתי שרת חינוך, הקמפיין הזה לא היה קיים".

יש הדתה?

"לא, זה קשקוש מוחלט. נכון שנפתלי השקיע כסף בחיזוק המורשת. אגב, כשאני מסתכלת על בית הספר של הילדים שלי, עדיין יש מה לשפר בתחום הזה".

מהצד נראה שאת ונפתלי הפוליטיקאים היחידים שלא רק משתפים פעולה, אלא גם חברים.

"אנחנו חברים טובים, אבל הפוליטיקה זה עולם קשה".

זו לא זוגיות פוליטית לכל החיים?

"זו זוגיות אידיאולוגית, שותפות פוליטית, אבל אי אפשר לדעת מה יהיה בעתיד".

אם כבר ענייני חברות – את מגיעה לאירוע, שרה נתניהו שם, אתן אומרות שלום זו לזו?

"אומרות".

אז האגדות על שנאה תהומית לא נכונות מבחינתך?

"הן נכונות מבחינתה, אני באמת לא שונאת אותה. אני יודעת שאני דגל אדום עבורה, אבל לא יודעת למה. אין שם כלום, אין שום סיפור".

שלוש רגליים למהפכה

קצת תרבות ופנאי: מה הספר הכי טוב שקראת?

"כמעיין המתגבר ומרד הנפילים, אבל זה נדוש".

אם אני נכנס עכשיו לאוטו שלך, איזה דיסק יש שם?

"אין לי דיסקים, אני שומעת רק רדיו".

מה את שומעת ברדיו? אל תגידי את המובן מאליו, פתחי וזמרי בעם.

"רשת ב', גלי צה"ל, אקטואליה משעממת".

ואם היה דיסק, של מי הוא היה?

"משהו של חוה אלברשטיין. לא, אתה לא מבין, אני כזאת סאחית".

את יודעת מי זה דודו פארוק?

"ההוא מהסדרה הזאת, הכלה מאיסטנבול?"

לא, וסחתיין על הבורות.

"אז מי זה דודו פארוק? אה, הבלונדי הזה, הקירח? כן, מכירה. מישהו הראה לי קליפ שלו".

איך קוראים לקבוצת הוואטסאפ המשפחתית שלכם?

"השקדייה".

מה האימוג'י שאת משתמשת בו הכי הרבה?

"אוקיי, תקשיב מה קרה. עד לפני שבועיים הייתי משתמשת באימוג'י שצוחק עם דמעות, והייתי בטוחה שזה בכי. יום אחד הבת שלי שואלת: 'אמא, שלחתי לך משהו ממש עצוב, למה ענית לי באימוג'י צוחק בטירוף?'. אמרתי לה, 'שירה, זה אימוג'י בוכה', והיא אומרת: 'תגידי, השתגעת? הוא צוחק'. תבין, במשך שנים שלחתי לאנשים אימוג'י שמתגלגל מצחוק על כל הטרגדיות שלהם".

פנחס הדובר עוצר אותנו בשלב מסוים, ולא בגלל התכנים: הוא פונה אל השרה ומציע לרדת לקנות לה חבילת טישו רך, כי בינתיים היא פוצעת את עצמה עם מפיות של פלאפלייה. איילת מוותרת. ממשיכים.

עם איזה חבר כנסת ערבי היית יושבת בכיף לארוחת צהריים?

"אוסמה סעדי".

מי?

"אוסמה סעדי מתע"ל. עכשיו הוא כבר לא ח"כ בגלל רוטציה, אבל הוא יחזור לכנסת. שיתפנו פעולה במשך תקופה ארוכה בנושאים שונים, למשל חוק חדלות פירעון".

את לא שורפת אותו במגזר ברגע שאת אומרת עליו דברים חיוביים?

"לא. גם הוא מדבר עליי, ויש עוד הרבה חברי כנסת ערבים שמדברים עליי בצורה חיובית, וגם ראשי הערים הערבים. הם לא פוחדים".

אם זה תלוי בך, המפלגות הערביות ממשיכות לשבת בכנסת?

"תלוי מי. כעיקרון, ודאי שלערבים מגיע ייצוג. בל"ד לא צריכה להיות בכנסת, אבל חוץ ממנה אני לא חושבת שיש סיבה לפסול מפלגות אחרות".

לפי החוק, מפלגה שמתנגדת להיותה של ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית, לא אמורה לשבת בכנסת.

"כן, אבל אני מכירה היטב את חברי הכנסת הערבים. הבעייתיים ביותר הם מבל"ד".

את חיה בנוח עם הפסילה של מיכאל בן־ארי, ועם ההצטרפות של אביחי מנדלבליט ושי ניצן לעמדת העותרים נגדו?

"לא, אני חושבת שזו טעות, וגם אמרתי להם את זה. צריך להבין מה קרה שם: הפסיקה של השופט דוד מינץ הייתה הכי שמרנית, כי הוא הלך ממש לפי החוק היבש ופסל את כולם (גם את בן־ארי וגם את בל"ד – י"ז). הפסיקה של נעם סולברג הייתה הכי הגיונית, כי הוא אמר: אם אהרן ברק כבר רידד את הדרישה של 'מדינה יהודית ודמוקרטית', אני ארדד את סעיף הגזענות".

האם בג"ץ עדיין שמאלני? נשאל כך: לאיזה עיתון רוב שופטי הארץ מנויים לדעתך?

"בג"ץ היום מגוון. אני לא רוצה להתחיל לעבור איתך שופט־שופט, אבל יש כבר הרבה יותר גיוון".

אבל אם נבדוק את מדד העיתונים, הרוב עדיין יהיו מנויי הארץ?

"אני מניחה שהרוב יהיו מנויי הארץ ומקור ראשון".

חנופה יפה. בואי נהיה קצת יותר כבדים, כלומר – את תישארי כמו שאת. ההכרזה שלך לקראת הבחירות הקרובות היא "אני אבטל את המהפכה השיפוטית של אהרן ברק". למה זה כל כך חשוב, בעצם?

"אהרן ברק קבע את הכלל 'הכול שפיט', והפך את בית המשפט למעורב מאוד בניהול ענייני המדינה. עכשיו, שופטים לא נבחרו על ידי הציבור, והם לא מייצגים בהכרח את סט הערכים שהציבור רוצה שייצגו".

הם מייצגים את החוק, לא?

"נכון, אבל השימוש שלהם ב'עילת הסבירות' מדגים היטב את הבעיה. בג"ץ פוסל הרבה החלטות ועניינים מנהליים בנימוק אמורפי ומוזר – ההחלטה 'לא סבירה'. לא סבירה בעיני מי? בעיני השופט כמובן, לפי השקפת עולמו. למה ששלושה שופטים יחליטו מה סביר ומה לא? הרי זה עניין סובייקטיבי, ולכן ההחלטה צריכה להיות לא של השופטים, אלא של נבחרי הציבור".

אז מה, אהרן ברק גנב את הדמוקרטיה?

"ברק ביצע מחטף של הדמוקרטיה הישראלית, ואני אבטל אותו".

מה זה אומר, דה־פקטו?

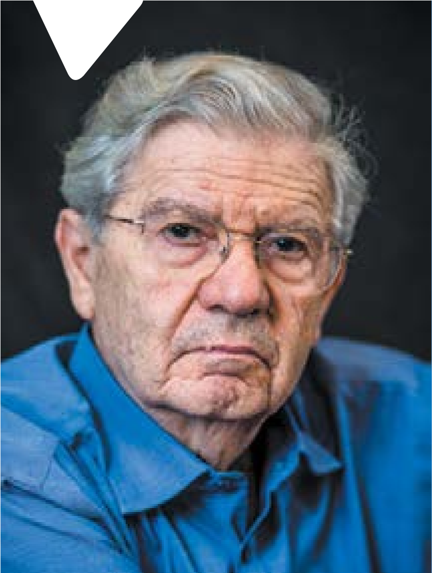
"המהפכה של ברק נבנתה על שלוש רגליים. הראשונה – הרחבת זכות העמידה. ברק בעצם פתח >

צילומים: איי.אף.פי, פלאש 90, אריק סולטן

"לפני שנכנסנו לממשלה, נתניהו הכיר במדינה פלסטינית והקפיא את ההתיישבות ביהודה ושומרון. נכון שהוא לא הקים מדינה פלסטינית, ונכון שהוא עוזר להתיישבות כשהוא יכול, אבל הוא לא נלחם על זה. והוא גם ניסה לעצור כל רפורמה במערכת המשפט"

"אהרן ברק הפך את בית המשפט למעורב מאוד בניהול ענייני המדינה. עכשיו, שופטים לא נבחרו על ידי הציבור, והם לא מייצגים בהכרח את סט הערכים שהציבור רוצה שייצגו. ברק ביצע מחטף של הדמוקרטיה הישראלית, ואני אבטל אותו"

"פייגלין מוכר אשליות של שוק חופשי, אף שהוא לא עשה כלום בעניין הזה, ואפילו קידם חוקים שהם בדיוק אנטי חירות ושוק חופשי. יש לו ברשימה אנשי שמאל מובהקים, וזה יכול להיגמר בסגנון הסכם אוסלו"

יותר מעניין מצוללות־שמצוללות. חאן־אל־אחמר

צילום: מרים צחי

את בית המשפט ואפשר לכל אחד לעתור בכל עניין. אני בקדנציה האחרונה אמרתי בהרבה מאוד הזדמנויות שהשופטים צריכים בעצמם לצמצם את זכות העמידה דרך הפסיקה, ואם הם לא יעשו את זה – נצטרך אנחנו לדאוג לזה בחקיקה. הרגל השנייה של המהפכה היא ביטול חוקים, ומול זה אנחנו מציעים את חוק יסוד החקיקה ופסקת ההתגברות. המשמעות היא שיהיה דיאלוג בין הכנסת לבג"ץ, ובית המשפט לא יהיה פוסק אחרון. הרגל השלישית היא אותה 'עילת הסבירות'. אני רוצה שהשופטים לא יוכלו להשתמש בעילה הזו. הם ייאלצו לבדוק משפטית כל החלטה, ואם אין בה בעיה משפטית, לצערם הגדול הם ייאלצו לדחות את העתירה".

לא תוכנית כבקשתך

את מדברת על מהפכה גדולה שתעשי, אבל בינתיים אפילו את דינה זילבר, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, לא הצלחת לפטר.

"מה הקשר? לא הייתי יוזמת 'חוק לפיטורי דינה זילבר'. בנושא של מערכת המשפט אני מדברת על צעדי חקיקה. אם סיעות הקואליציה יסכימו על נוסח החוקים האלה, אפשר יהיה להעביר אותם. הכול בידיים של הכנסת".

לאורך כל הקדנציה עבדת בשיטה של משא ומתן ודילים, עכשיו את יוצאת בקמפיין שמבטיח מהפכה. מה קרה, הבנת שלא עושים שינוי מתוך הידברות?

"ממש לא. בקדנציה החולפת לא הייתה לי דרך אחרת לפעול, כי כחלון לא הסכים לעשות שום שינוי בחוקי יסוד, מה שאומר שצריך להתנהל במסגרת כללי המשחק הקיימים. חוק יסוד החקיקה, למשל. הפצתי תזכיר, והוא לא הסכים להתקדם איתו. בינתיים כחלון הודיע שהוא מצטער על זה וחוזר בו, או..."

את מאמינה לו?

"אם הוא חוזר בו, אפשר יהיה לעשות דברים אחרים".

שאלתי אם את מאמינה לו.

"אני מניחה שאם הוא אומר את זה, הוא גם מתכוון לזה".

ואם יקום איזה כחלון אחר שיגיד – אני מטיל וטו על כל מה שקשור לבג"ץ?

"הכול תלוי בכוח הפוליטי שלנו. אנחנו רוצים לדרוש הסכמה מסיעות הקואליציה לרפורמות האלה, ועם חמישה מנדטים לא נוכל לעשות את זה".

ליברמן עם חמישה מנדטים ישב מחוץ לממשלה עד שנתנו לו את מה שהוא רצה. אולי גם אתם צריכים להגיד לנתניהו שאם לא יתמלאו דרישות מסוימות, אתם לא נכנסים.

"זה מה שאמרנו, שאלה הדרישות שלנו".

את מצהירה חד־משמעית שבלי זה אתם לא נכנסים לקואליציה?

"זה שוב תלוי במנדטים. אני לא יודעת מה נוכל לבקש ומה לא".

עוד טענה שעולה לאחרונה אומרת: איילת שקד מבריזה שהיא משנה את בג"ץ, אבל בקדנציה שלה בית המשפט היה אקטיביסטי מאי פעם.

"זה ממש לא בג"ץ הכי אקטיביסטי. אגיד לך מה קרה: שלושה שופטים ותיקים – אליקים רובינשטיין, מרים נאור וסלים ג'ובראן – פרשו פחות או יותר ביחד, ולכן פורסמו בתקופה קצרה כמה פסקי דין שהתעכבו אצלם במשך עשר שנים. כך יצאה איזו סריה של אקטיביזם. מאז לא היו שום דבר, עד הפסילה של בן־ארי".

היו עתירות שנדחו, למשל נגד פינוי נתיב האבות.

"שמע, זה לא תוכנית כבקשתך. המקרה של נתיב האבות הוא באשמת המדינה, שמלכתחילה אמרה שהיא תפנה. כשאני נכנסתי למשרד המשפטים שיניתי את תשובת המדינה, ואז בית המשפט אמר 'אי אפשר, כבר התחייבתם, תפנו'. אם אני הייתי במשרד המשפטים שנתיים קודם, לא היו מפנים את נתיב האבות".

בדיעבד, יש מצב שטעית כשהלכת על ברית עם אפי נוה?

"לא, ויש המון צביעות בטענה כלפיי בנושא הזה. לשופטים תמיד הייתה ברית עם לשכת עורכי הדין, והם הביאו את מינוי השופטים לדרגת נפוטיזם. אצלי בסלון נמצא הספר 'העליונים', ואני ממליצה לכולם לקרוא אותו, אבל כדאי שישבו כי הם הולכים להזדעזע. אחרי שהליכוד יצר את האקטיביזם השיפוטי יחד עם אהרן ברק, אני הגעתי למשרד המשפטים ועשיתי לראשונה את הבלתי אפשרי: מיניתי שישה שופטי עליון ו־330 שופטים לכל הערכאות. יצרתי עתודה שמרנית לעשרות השנים הבאות. את זה לא יכולתי לעשות בלי ברית עם לשכת עורכי הדין".

צילום: איל מרגולין - ג'יני

"הרבה דברים פוסלים את גנץ, חוסר ניסיון הוא אחד מהם". ראשי מפלגת כחול־לבן

אבל מצאת פרטנר בעייתי.

"ראש לשכת עורכי הדין יורי גיא־רון היה בן ברית של השופטים. כשהוא נחשד בפלילים, לא שמעתי שמדביקים להם את הבעיות שלו. הברית ביני לבין נוה הייתה מקצועית. אם נפל פגם בהתנהלות אישית שלו או בטוהר המידות, הוא ייתן את הדין, והדבר נמצא עכשיו בחקירה".

נפגעת כשחברות כנסת משמאל רמזו שידעת על עסקאות של מין תמורת כיסא שיפוט?

"לא נפגעתי. זה פשוט חשף את הצביעות של השמאל, ובעיקר של ח"כיות ששכחו לפתע את הערכים הפמיניסטיים שהן מנסות להטיף להם".

פתאום כולם רוצים את התיק

מה אתם מציעים לעשות מול עזה? כרגע כולם אומרים רק מה לא טוב.

"הצענו בקבינט מגוון פתרונות. המטרה היא להנחית על חמאס מכת מחץ מהאוויר, בלי להכניס חיילים לשם. בטווח הארוך ילמדו בעזה שכל הרמת ראש מצידם תיענה באגרוף ברזל".

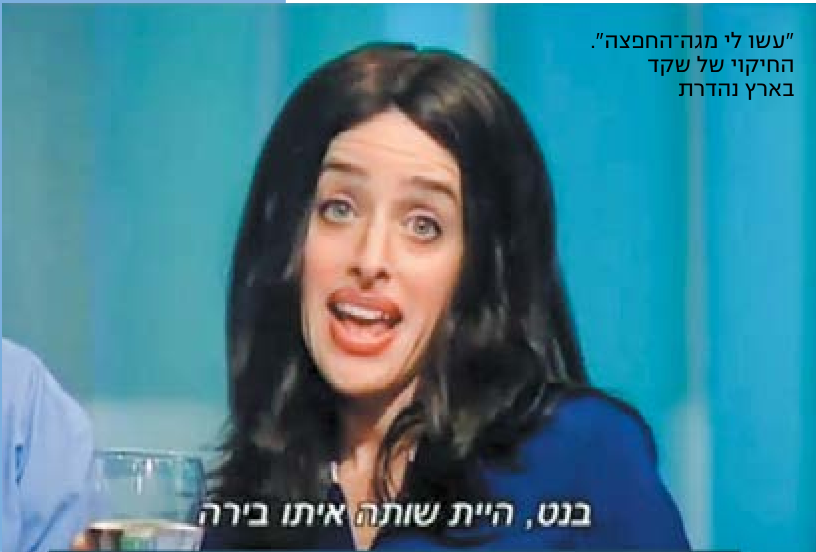
למה שבנט יצליח לשנות משהו בגזרה הזו, אחרי שכל כך הרבה שרי ביטחון נכשלו?

"בנט כבר הוכיח בנושא המנהרות שהוא חושב מחוץ לקופסה ובאומץ, בזמן שאחרים מקובעים מחשבתית. הוא לא חשש לעמת את הדרג הצבאי עם האמת הכואבת. זו תהיה שיטת הפעולה שלו גם כשר ביטחון".

נניח שהימין החדש מקבל רק תיק אחד בממשלה הבאה, וזה או משפטים או ביטחון. את לוקחת צעד אחורה בשביל בנט?

"בכל חוג בית עולה השאלה הזו, ואני אומרת אותה תשובה: אני לא מנהלת משא ומתן קואליציוני, לא בחוגי בית ולא בראיונות".

"יש לריבלין אמירות מקוממות, ועדיין הוא נשיא טוב, ממלכתי, של כולם. עזרתי לו להיבחר, ואני לא מצטערת. אני יודעת שהוא יטיל את הרכבת הממשלה על מי שיהיו לו הכי הרבה ממליצים, גם אם אף אחד לא יגיע ל־61. לא על המפלגה הכי גדולה"

"עשו לי מגה־החפצה". החיקוי של שקד בארץ נהדרת

צילום מסך 'ארץ נהדרת'

אבל זה תרחיש הגיוני.

"אני חושבת שהציבור ייתן לנו כוח ונוכל להיות מאוד משמעותיים בממשלה הבאה".

כולנו יודעים מה מעצבן אותך בהקשר הזה: את מבינה את ההייפ סביב זהות?

"כן, כי פייגלין מוכר אשליות. הכי קל לקנות אשליות".

למה כשהוא מוכר לגליזציה זו אשליה, וכשאתם מוכרים מהפכה שיפוטית זו מציאות?

"אני לא מדברת על הלגליזציה. פייגלין מדבר במונחים מוחלטים: לפרק את מנהל מקרקעי ישראל, לפרק את כל הוועדים, לבטל את הביטוח הלאומי. אבל כשהוא היה בפוליטיקה, הוא עשה דיל עם חיים כץ בפריימריז, ונתן לו את כל הקולות שלו".

פייגלין מחויב לארץ ישראל פחות מכם?

"הוא מחויב לארץ ישראל בדיוק כמונו, אבל בדברים אחרים הוא החלילן מהמלין. פייגלין מוכר אשליות של שוק חופשי, על אף שהוא לא עשה כלום בעניין הזה, ואפילו קידם חוקים שהם בדיוק אנטי חירות ושוק חופשי. הוא מאחז עיניים. צריך להזכיר גם שיש לו ברשימה אנשי שמאל מובהקים, וכמו במקרה של רפול, זה יכול להיגמר בסגנון הסכם אוסלו. כדאי שהבוחרים יתעשתו ולא ילכו להצביע לאדם שעשרים שנה בפוליטיקה לא עשה כלום. צריך להצביע לאנשים עם קבלות".

בואי נמשיך להיכנס בירובים. יריב לוין, שנחשב מועמד לתפקיד שר המשפטים, יעשה זאת פחות טוב ממך?

"לוין בכנסת מ־2009, ולא שינה כלום במערכת המשפט. למעשה, אף אחד מהליכוד לא פעל בכיוון. להפך, הם רק האכילו את המהפכה החוקתית. דן מרידור יזם את המהפכה הזו. שרי משפטים מטעם הליכוד התפרקו מסמכויות לטובת בית המשפט העליון".

יריב לוין אומר שהוא לא צריך עצות מאיילת שקד, איך לטפל במערכת המשפט.

"קל לדבר, קשה לעשות".

מה יותר חשוב, אגב, משפטים או ביטחון?

"שניהם חשובים מאוד, והשילוב ביניהם מאפשר לעשות דברים מרחיקי לכת בכל מה שקשור להתיישבות ביהודה ושומרון ולמשפטיזציה בצבא".

אתם הפכתם את תיק המשפטים לנחשק מאוד – ודווקא בגלל זה ייתכן שלא תקבלו אותו.

"כן, שמת לב שפתאום כולם רוצים את החינוך ואת המשפטים? גם בצלאל סמוטריץ' וגם כל השמאל – פתאום שלי יחימוביץ', מרב מיכאלי, תמר זנדברג ורויטל סוויד רוצות להיות שרות משפטים".

איזו אפשרות הכי מפחידה אותך?

"יואו, זה ממש מפחיד. כשאתה שואל ככה, פתאום אני מבינה כמה הן מתוסכלות ממני. אם מיכאלי או יחימוביץ' שרות משפטים, זה פחד אלוהים. כמה חוקים מיותרים יעברו, כמה ביורוקרטיה מיותרת".

ואתם הבאתם איתכם מהבית היהודי את שולי <

> **מועלם, אלופת החקקת.**

"זה תלוי גם אילו חוקים מעבירים, אבל באופן כללי צריך להוריד את כמות החקיקה. כולנו צריכים להירגע".

תני שם של פוליטיקאי משמאל שאת מתבאסת שהוא לא בצד שלכם. ביבי לא נחשב.

"יש מישהו כזה? (פנחס מנסה להציע את סתיו שפיר; איילת מבטלת אותו באותה מהירות שביבי ביטל את הפינוי של חאן אל־אחמר). אולי איציק שמולי, הוא אחלה. אבל אצלנו הפוליטיקאים הרבה יותר שווים".

לנו אין בוטים

תגידי, את טיפוס של תיק קטן או תיק גדול? ואני מתכוון מבחינת התיק שיתפרו לך בסוף.

"נראה לי שקטן, ימצאו לי איזה קשקוש. לא, אני צוחקת".

בעבר רמזת על תפירת תיקים לשרי משפטים שיוצאים נגד המערכת, את באמת מאמינה בזה?

"קרה בעבר שיועץ מושחת תפר תיקים, אבל היועץ המשפטי היום הוא אדם ישר. כשקיבלתי את תיק המשפטים הזהירו אותי שיתפרו לי תיק, ולא רציתי להאמין בזה".

מי הזהיר אותך?

"הרבה הזהירו. פוליטיקאים, פוליטיקאים מהעבר ואנשים פרטיים. אמרו לי: אל תיקחי את התפקיד הזה, כי יתפרו לך תיק. אני אמרתי שאני לא מאמינה בזה, ואני לא רוצה לחיות במדינה כזאת. גם עכשיו אני אומרת לך שלא תופרים כאן תיקים, אבל הפוליטיקאים צריכים להיות בלי שום חולשה אנושית, כי מכל דבר קטן יכולה להיות חקירה פלילית. לא בגלל תפירת תיקים, אלא בגלל טהרנות יתר".

מה זאת אומרת? או שעברת על החוק, או שלא.

"ממש לא, יש הרבה דברים אפורים כמו 'מרמה והפרת אמונים'. בנושא הזה יש קו לא ברור בין איפה הפוליטיקה ואיפה העבירה, כי פוליטיקה היא תמיד יחסים של תן וקח".

יש דברים שהיית רוצה לעשות, אבל נמנעת כי את יודעת שיחפשו אותך?

"ברור. קשה מאוד לחיות ככה. על כל דבר אני חושבת פעמיים, כל הזמן נזהרת, שלא יפרשו לא נכון".

קיבלת את תיק המשפטים אחר שנתיים בכנסת.

"כן, זה הזוי".

אז יהיה קשה לך לטעון שבני גנץ לא יכול להיות ראש ממשלה בגלל חוסר ניסיון.

"קודם כול, היה לי ניסיון של שנתיים בכנסת. דבר שני, אי אפשר להשוות בין התפקידים. לראש ממשלה יש הרבה יותר אחריות".

וחוסר הניסיון של גנץ פוסל אותו לתפקיד הזה?

"לגמרי. הרבה דברים פוסלים אותו, וחוסר הניסיון הוא אחד מהם. גם נתניהו בקדנציה הראשונה שלו, ב־96', היה הרבה פחות טוב לעומת הקדנציות הבאות. אפילו בתחזוק קואליציה".

יש לך הערכה מה היה בטלפון של בני גנץ?

"אני מכירה את השמועות על עניינים אישיים של צנעת הפרט. אתה לא יודע מה היה?"

מובך לגלות שאני הישראלי היחיד שלא יודע מה נמצא בטלפון המפורסם, אני מנסה לגשש אצל שקד. היא לא חולקת מידע, ולכן אני עושה מה שצריך לעשות, ומחליף נושא.

מאיפה מגיעה השנאה הגדולה של בוגי לבנט?

"אני לא חושבת שיש שם שנאה, יש צלקות מהקבינט של צוק איתן. היה שם ויכוח מהותי האם לצאת להתקפה על המנהרות או לחכות לפיגועים – כמו שקרה בפועל. מאז הוויכוח ממשיך, כי יש להם תפיסות שונות".

רובי ריבלין סופג המון שנאה מימין. הוא הרוויח את זה בכוחות עצמו, או שבעינייך זה מוגזם?

"אני חושבת שזה מוגזם. סך הכול הוא איש ימין באידיאולוגיה שלו, ואדם ישר".

אמירה כמו "בני עמי בחרו בדרך הטרור" מקובלת עלייך?

"נכון, יש לו אמירות מקוממות, ועדיין הוא נשיא טוב, ממלכתי, של כולם. אני אגב עזרתי לו להיבחר".

ואת לא מצטערת על זה?

"לא".

מה דעתך על ההתבטאות של ריבלין, לגבי האפשרות שיטיל את הרכבת הממשלה על ראש הרשימה הגדולה ביותר? נתניהו כבר ממקם אותו כתומך של גנץ.

"אני יודעת שהוא יטיל את הרכבת הממשלה על מי שיהיו לו הכי הרבה ממליצים, גם אם אף אחד לא יגיע ל־61. לא על המפלגה הכי גדולה".

יש שטוענים שכדי שהימין ימשול, צריך ליכוד כמה שיותר גדול, ולכן כל קול למפלגות נישה פוגע בגוש. מה את עונה להם?

"שההפך הוא הנכון. תסתכלו על העשירייה הראשונה אצלנו ועל העשירייה השלישית בליכוד, ותראו ששלנו הרבה יותר ימנית, אידיאולוגית וערכית".

עושה רושם שאין הרבה חילונים ברשימה שלכם.

למה? אני, אלונה ברקת, עמיחי שיקלי. לכולם אצלנו, גם החילונים, יש זהות יהודית חזקה".

צירפתם את אלונה ברקת כי אלי אוחנה לא הסכים הפעם להיות המועמד המזרחי שבא מעולם הכדורגל?

"אלונה היא אשת עשייה שקידמה מאוד את באר־שבע, והיא באה לפוליטיקה בשביל התחום החברתי וצמצום הפערים בפריפריה. יש לנו רשימה מצוינת של אנשי עשייה, גם מהציונות הדתית וגם מהציונות החילונית".

המצב שלכם בסקרים לא מזהיר. אולי אתם צריכים יותר בוטים, כמו הליכוד?

"אולי באמת. לא ניסינו את זה".

אין לכם בוטים? בשביל מה שניכם מגיעים מההיי־טק?

"לא, אין לנו. אנחנו פשוט עובדים יותר נקי".

אם התוצאות בבחירות יהיו כמו מה שמראים הסקרים כרגע, זה ייחשב לכישלון בעינייך?

"בוא נחכה לתוצאות הסופיות. המטרה שלנו הייתה שאנחנו ואיחוד מפלגות הימין נצבור ביחד כוח הרבה יותר משמעותי. אני מקווה ומאמינה שנצליח".

אתם מצהירים שלא תשבו בממשלה של גנץ. ומה לגבי ממשלת אחדות, יש מצב שנראה אתכם מצטרפים אליה?

"הציבור צריך להבין שהאופציות הן או ממשלת ימין, או נתניהו וגנץ יחד. לכן צריך לחזק אותנו, כי בממשלת אחדות נתניהו לא יצטרך אותנו".

נניח שהבאתם עשרה מנדטים, תוך כמה זמן אין בדרום תל־אביב מסתננים?

"עשרה מנדטים זה לא מספיק, בסוף זה מאוד תלוי בראש הממשלה. אנחנו עצרנו את מתווה האו"ם שהיה מאזרח אותם כאן, ועכשיו כדי להוציא אותם צריך לעשות הסכם עם אריתריאה או מדינה שלישית. אנחנו המפלגה שהכי דוחפת לשם, ולראיה – שפי פז, מובילת המחאה, תומכת בנו".

"כשקיבלתי את תיק המשפטים, הזהירו אותי: אל תיקחי את התפקיד הזה, כי יתפרו לך תיק. אני אמרתי שאני לא מאמינה בזה. גם עכשיו אני אומרת לך שלא תופרים כאן תיקים, אבל הפוליטיקאים צריכים להיות בלי שום חולשה אנושית, כי מכל דבר קטן יכולה להיות חקירה פלילית. לא בגלל תפירת תיקים, אלא בגלל טהרנות יתר"

חוק ישראל היום היה טעות

שנינו מסתפרים אצל אותו ספר, ונדמה לי ששמעתי אותו אומר שאת משתפת אותו בהתלבטויות מהקבינט. זה נכון?

"התשובה היא לא".

במחשבה לאחור על הקריירה הפוליטית שלך, מה הטעות הכי גדולה שעשית?

שקד עוצרת לחשוב. אני שואל אותה אם זה בגלל שקשה לה למצוא טעויות, או שיש כל כך הרבה שהיא לא מצליחה לבחור. היא מתעלמת בהפגנתיות ועונה: "החתימה על חוק ישראל היום".

אני אאלץ לעשות את מה שאני הכי שונא ששירן עושה: להתחיל לדבר על רגשות. תמיד מציגים אותך כאשת קרח, אשת ברזל, חסרת רגש. זו תדמית נכונה?

"אני טיפוס קול, אבל זה לא שאני לא מתרגשת, או לא עצובה, או לא כועסת".

אצל אחת ששולחת אימוג'י צוחק בתגובה לידיעה עצובה, באמת אי אפשר לדעת.

"איזו הזויה אני. כמה הסתלבטו עליי במשפחה כשגילו את זה".

אז בכל זאת, כדי לשבור את התדמית – מה הדבר הכי משוגע שעשית?

"משוגע? וואלה, לא יודעת. אולי טיול לדרום אמריקה, אחרי צבא".

ולאן תסעי לטיול אחרי התרסקות בבחירות?

"בקיץ אנחנו נוסעים לניו־יורק עם הילדים".

ותסעי כשרת משפטים, או כשרת חקלאות?

"אי אפשר לדעת, זה כבר תלוי באחרים".

סיפרת שבעלך ביקורתי מאוד. מתי הוא יכתוב פוסט על נתניהו, כמו שכתבה גילת בנט?

"הוא לא יכתוב פוסטים. דווקא בבחירות הוא מעורב מאוד, אבל אין לו פייסבוק. כל היום הוא מדבר איתי ונותן לי עצות".

ספרי על עצה שהוא נתן לך.

שקד מתקשה להיזכר, ולבסוף מציעה שפשוט נתקשר ונשאל אותו. "אופיר, אני באמצע ריאיון עם יותם זמרי לדיוקן. הוא שאל מתי תכתוב פוסט בפייסבוק כמו גילת, אז אמרתי לו שאין לך פייסבוק. עכשיו הוא שואל איזו עצה נתת לי. תן לי רעיון. מה? נו, לא משהו בינינו, משהו שנגיד בעיתון". היא מנתקת חצי עצבנית, אם יש דבר כזה אצלה. "טוב, הוא ניסה לתרץ שהוא מדריך בבית הספר לטיסה ואסור לו לתת עצות. הוא פשוט מקשקש".

מה הצבעת בבחירות הראשונות שבהן הייתה לך זכות בחירה?

"אממ, הייתה אז הצבעה בשני פתקים. הצבעתי לביבי לראשות הממשלה, מפלגה אני לא זוכרת".

תמיד הצבעת לימין? >

צילום: יהושע יוסף

ברית עם שפי פז להוצאתם. מסתננים בדרום תל־אביב

"בג"ץ היום מגוון מתמיד". נעם סולברג

בצל המהפכה המיוחלת, שקד לא הצליחה להביא לפיטורה. דינה זילבר

צילומים: יונתן זינדל - פלאש 90, דודי ועקנין

צילום: מסך

"לא פוגע בי שמכנים אותי פאשיסטית, אבל זה שטחי ואדיוטי". מתוך סרטון הבושם

צילום: אמיר מאירי

ביקורתי ומרבה לייעץ. איילת שקד עם בעלה אופיר

"או איחוד לאומי או מחל, תלוי באיזו שנה".

את באה מבית ימני?

"אבא שלי הצביע כל השנים לליכוד. אמא שלי הייתה חברה ממש טובה של אברהם פורז מ'שינוי', אז היא הצביעה גם לו".

פורז חבר של יוסף פריצקי, שמשמיץ אותך כל כך?

"איזה חבר, הוא הצ'ילבה שלו".

אז יש מצב שהירידות של פריצקי עלייך מגיעות משם?

"ברור".

בגיל 23 התייתמה שקד מאמה. כשאני שואל מה הזיכרון הכי חזק שנשאר לה, היא משיבה: "אמא הייתה תמיד אופטימית. היא התלהבה מדברים קטנים – פרח יפה, הופעה טובה".

בדיוק ההפך מהילדה שגדלה בביתה.

"נכון, בזה לא היינו מאוד דומות. כל ילד שונה מההורים שלו, אבל אמא כן שיבטה את עצמה – חיצונית אני מאוד דומה לה".

אני איבדתי אבא בשנה האחרונה, ואין יום שבו אני לא מרגיש שהוא חסר. את עדיין מרגישה ככה, או שזה משהו שכבר למדת לחיות איתו? סליחה, אני פשוט מעדיף לשאול אותך מלהוציא כסף על טיפול.

"ברור שלומדים לחיות עם זה. אתה ממשיך את החיים כרגיל, אבל עם חוסר. אני כבר לא מכירה חיים בוגרים אחרים. זה לא סותר את העובדה שהיא חסרה לי המון, גם בנקודות ספציפיות – באירועים מרגשים או באירועים קשים".

ומה היא, כמצביעת שינוי, הייתה חושבת על איילת שקד הפוליטיקאית?

"הייתה מרוצה מאוד".

איפה היית כשרצחו את רבין?

"לבד בבית. ראיתי את זה בטלוויזיה".

כימנית הרגשת אשמה?

"יגאל עמיר רצח את רבין. זה מעשה מתועב שאחר כך השתמשו בו נגד כל הימין, שלא בצדק".

קרקס פוליטי בהאג

ועכשיו לשאלת יאיר לפיד: אישיות שהיית רוצה לשבת איתה על כוס קפה? אל תגידי ביבי, אסור לו.

"מרגרט תאצ'ר".

יא משעממת, לא איזה כוכב קולנוע? באמת, מרגרט תאצ'ר?

פנחס שוב נכנס לפעולה ומציע את זוהר ארגוב. מתברר שהצפונבונית חולה על המלך, אבל אז היא מפתיעה עם תשובה אחרת לגמרי: "הייתי רוצה לשבת עם הטסטר שלי, לשאול אותו למה עברתי רק בטסט שישי".

עברת רק בטסט שישי?

"כן", היא מודה בבושה.

אז ספרי לי על מה נכשלת בחמשת הקודמים. ואל תשקרי שאת לא זוכרת, אם יש דבר שזוכרים זה סיבות לכישלון בטסט.

"אני זוכרת פעמיים. אחת כשהטסטר לקח אותי לכביש ליד בית ספר, ובדיוק יצאו משם לטיול שנתי, ואיכשהו נתקעתי עם המון אוטובוסים שחסמו את הכביש. פעם שנייה הוא טען שלא עצרתי בעצור. לדעתי כן עצרתי, אבל הוא תקע לי ברקס".

המידע הזה ממש מעודד את המצביעים שרוצים לשים אותך על ההגה. בואי נשחק משחק קטן: את קרן מרציאנו, ביבי מגיע לריאיון קצרצר בהפתעה, ויש לך אפשרות לשאול רק שאלה אחת. מה היא תהיה?

"למה לא פינית עדיין את האן־אל־אחמר. איך היא לא שאלה את זה? כל הצוללות־שמצוללות זה לא משהו שהייתי שואלת אותו".

ואם זה תלוי בכם, הייתם מפנים את האן־אל־אחמר?

"היינו מפנים".

ומה עם ההשלכות הבינלאומיות? אומרים שזה יביא אותנו להאג.

"אנחנו נסתדר".

ביבי לא טיפש, הוא יודע שפינוי שם וכניסה חזקה בעזה יביאו לו הרבה אהדה בבייס הימני. אז ממה הוא מפחד שאיילת שקד לא מפחדת?

"לאורך שנים, אם אנחנו לא דחפנו אותו מימין, הוא לא ביצע מדיניות ימין. לפני שאנחנו נכנסנו לממשלה הוא הכיר במדינה פלסטינית, הקפיא את ההתיישבות ביהודה ושומרון, לא עמד על ערכי ימין. נכון שהוא לא הקים מדינה פלסטינית, ונכון שהוא עוזר להתיישבות כשהוא יכול, אבל הוא לא נלחם על זה. וגם הוא ניסה לעצור כל רפורמה במערכת המשפט".

כי הוא לא "ימני" במובהק?

"אני מדברת עובדתית. מאז שאנחנו נכנסנו לפוליטיקה, כל המערכת זזה ימינה. חלק מזה בגללנו, חלק בגלל הרשתות החברתיות והתקשורת שהשתנתה".

נפתלי אומר שהוא לא ייתן למשפטנים להכתיב בכל מה שקשור לביטחון. אומרים המשפטנים: אנחנו אלה שמצילים את החיילים מתביעות בינלאומיות אחר כך.

"אז התשובה שלי היא – לא משנה מה יגידו הגויים, אלא מה יעשו היהודים".

ואם נגיע להאג, יש לנו סיכוי לצאת מזה בשלום?

"גם עם זה נדע להתמודד. זה לא באמת בית משפט אלא קרקס פוליטי, ואי אפשר לפעול כל הזמן לפי פחד מהאג".

ומה תעשי אם כל חייל ששירת בקרבי לא יוכל לנסוע לסופ"ש בלונדון, כי יהיה חשש שיעצרו אותו?

"לא נגיע למצב הזה, זה לא עובד ככה. אני לא רוצה לפרט, אבל זה לא יקרה".

מה הכי מעצבן אותך בנפתלי בנט? אגב, שאלתי אותו עלייך והוא נתן לי שלושה עמודים.

שקד צוחקת קלות ועונה בדיפלומטיות: "גם לגבי זה, שאל אותי אחרי הבחירות".

אני מנסה לשחק איתה משחק אסוציאציות, שבו אני זורק שמות. אחרי שעל רותם סלע היא אומרת "דוגמנית ומגישת טלוויזיה" ועל שרה נתניהו "אשת ראש הממשלה", אני מסביר לה שהיא לא מבינה את המשחק.

אל תגדירי את האנשים, אלא את זווית המבט שלך עליהם. קדימה, אושרת קוטלר.

"לא התראיינתי אצלה אף פעם, וגם לא אתראיין".

אסתר חיות.

"עובדות בשיתוף פעולה על ניהול מערכת המשפט, אבל חלוקות אידיאולוגית על הכיוון שלה".

שלי יחימוביץ'.

"סוציאליסטית".

אביב גפן.

"זמר מעולה".

אופיר שקד.

"תותח".

אחמד טיבי.

"שיחזור להיות גינקולוג".

נפתלי בנט.

"שותף ואיש ימין אמיץ".

חורף או קיץ?

"קיץ".

את קוראת טוקבקים?

"לא".

כמה הוצאת בפסיכומטרי?

"703".

הריאיון מתקרב לסוף, ונראה לי שגם איילת. האף הולך ומאדים, וקצב הקינוחים פורץ כל גבול. כשאני מציע שנערוך איזה טוטו בחירות קטן, היא מוותרת על התענוג. על הפנים שלה לא רואים יותר מדי אופטימיות, אבל אולי זה סתם הצינון. אז אני פשוט מגיע לשאלה שבעיניי מלווה את כל הריאיון.

למה הימין החדש על חמישה מנדטים בסקרים, ולא על 12?

"זו שאלה טובה (קינוח). קודם כול אני מקווה (קינוח) שבעקבות הכתבה נגיע ל־12 (קינוח). אני חושבת שפייגלין (שיעול) הצליח לקחת לנו (קינוח) איזה שני מנדטים שלא צפינו (שיעול), ואני מקווה מאוד שלא נסיים בחמישה אלא יותר (שיעול+קינוח)".

תודה, איילת, נראה לי שבזה נקנח. ■

לתגובות: dyokan@makorrishon.co.il

"ראש לשכת עורכי הדין יורי גיא־רון היה בן ברית של השופטים. כשהוא נחשד בפלילים, לא שמעתי שמדביקים להם את הבעיות שלו. הברית ביני לבין נווה (למטה) הייתה מקצועית, אם נפל פגם בהתנהלות אישית שלו או בטוהר המידות, הוא ייתן את הדין. התגובות למקרה הזה חשפו את הצביעות של השמאל, ובעיקר של ח"כיות ששכחו לפתע את הערכים הפמיניסטיים"

צילום: קוקו

"ישראל לא נלחמת כיום על גבולות 1967 אלא על גבולות 1948, על הקמת המדינה"

מתמיכתו בריבונות ישראל בירושלים, בגולן ובהתנחלויות, ועד ביקורתו הקשה על האנטישמיות במפלגה הדמוקרטית, הפרשן האמריקני הבכיר ברט סטיבנס ממש לא קרוב בדעותיו לחבריו בניו־יורק טיימס וברשת אן־בי־סי. ובכל זאת, גם הוא אינו נמנה עם אוהדי נתניהו: "ישראל חזקה משהייתה כשנכנס לתפקיד ראש הממשלה, אבל חילופי שלטון מקדמים את הדמוקרטיה". ריאיון עם העיתונאי הימני ביותר בעיתון החשוב בעולם

צביקה קליין, וושינגטון

צילום: גטי אימג'ס

צילום: איי.פי

מבורך אך סמלי. טראמפ חותם על הכרה בריבונות ישראל בגולן

צילום: רויטרס

"הם עושים רעש, אי אפשר לקרוא להם תופעה". חברי IfNotNow מפגינים נגד העברת השגרירות האמריקנית לירושלים

צילום: איי.אף.פי

"להיות גנרל לא הופך אותך בהכרח לפוליטיקאי טוב". בני גנץ נואם בוועידת איפא"ק

"חלאס", אומר לי העיתונאי האמריקני ברט סטיבנס בישראלית צחה, כשאנחנו יושבים מחוץ לסניף סטארבקס בוושינגטון הבירה, באחד מימי ועידת השדולה הפרו־ישראלית איפא"ק. "כמה זמן ביבי יכול להמשיך להיות ראש ממשלה?", הוא יורה. "הרבה ישראלים אומרים את המילה הזו בדיוק. בדמוקרטיה חייבים שהשלטון יתחלף מדי כמה שנים, והגיע הזמן".

סטיבנס תומך במפלגה הרפובליקנית בארצות הברית, ונחשב לניאו־שמרן ופרו־ישראלי. לפני חודש הקדיש את טור הפרשנות השבועי שלו ב"ניו־יורק טיימס" למתקפה חריפה נגד ראש ממשלת ישראל: "זה זמנו של נתניהו לעזוב", טען בכותרת, ובמאמר עצמו השווה בין ראש הממשלה לבין הנשיא ריצ'רד ניקסון, שהתפטר מתפקידו בעקבות פרשת ווטרגייט. "ערמומי", "פגום" ו"רעיל" – אלו רק כמה מהכינויים שהדביק סטיבנס לנתניהו.

לא תמיד הוא התבטא כך. בזמן המאבק נגד הסכם הגרעין האיראני, למשל, היה סטיבנס בין העיתונאים האמריקנים המעטים שצידדו בישראל, ולא בעמדתו של הנשיא ברק אובמה. "לפני שנה טענתי שביבי הוא ראש ממשלה טוב מכפי שאנשים מוכנים להודות", הוא מזכיר מאמר אחר, שבו מנה את הישגיו של נתניהו. "תראה, הוא בנאדם מורכב, בלשון המעטה. אני אומר: תודה לך, נתניהו, על שישראל חזקה כיום משהייתה לפני שנכנסת לתפקידך, אבל היא מדינה דמוקרטית, וחילופי שלטון מקדמים את הדמוקרטיה. בתי הקברות מלאים באנשים שלא היה להם תחליף. לדעתי, הכנסת אנרגיה חדשה לפוליטיקה הישראלית וקידום הדור הבא, יביאו למדינה שלכם הרבה מאוד כוח".

בבית הקפה שבו קבענו להיפגש הושמעה מוזיקה חזקה והקהל היה רועש, אז סטיבנס הציע לשמחתי שנשב בחוץ. "ארחם עליך, אני יודע מה זה לתמלל ריאיון ארוך", הוא אמר. בחוץ אני מגלה שבשבילו, כתושב ניו־יורק, מזג האוויר של וושינגטון בסוף מארס לא נחשב קר כלל; בשבילי, ישראלי ששכח להביא מעיל, קר די והותר. אנחנו יושבים בכיכר הסמוכה, שסביבה עצים נשירים ומזרקות מים קטנות. סטיבנס אוכל עוגת בראוניס ליד הקפה, ומדבר לאט, בוחן כל מילה. לרגע לא יוצא משלוותו. אנחנו מדברים אנגלית, אבל מדי פעם הוא זורק מילים בעברית: בשנים 2002־2004 היה סטיבנס העורך הראשי של העיתון הישראלי ג'רוזלם פוסט, וגר בירושלים. מהשנים ההן הוא מכיר לעומק את המילה חלאס, את ישראל, וגם את הישראלים.

אין ימין, אין שמאל

הוא נולד לפני 45 שנה בניו־יורק, להורים יהודים חילונים. סבו מצד אביו שינה את שם המשפחה מארליך לסטיבנס. אביו עבד במקסיקו־סיטי, ובמהלך שנות מגוריהם שם למד הבן ספרדית. יש לו תואר ראשון בפילוסופיה פוליטית מאוניברסיטת שיקגו, ותואר שני בפוליטיקה השוואתית מבית הספר לכלכלה בלונדון. כיום הוא נשוי לקורינה דה־פונסקה וולהיים, מבקרת המוזיקה של הניו־יורק טיימס, והם מתגוררים עם שלושת ילדיהם במנהטן.

מקום עבודתו הנוכחי הוא כאמור הניו־יורק טיימס (וגם רשת הטלוויזיה אן־בי־סי), אבל במשך שנים היה חבר בצוות המערכת של המתחרה העירוני, הוול־סטריט ג'ורנל, הנוטה לימין. סטיבנס כתב שם טור שעסק במדיניות חוץ, והיה סגן עורך עמוד הדעות והממונה על עמודי הדעות של מהדורת העיתון באירופה ובאסיה. בשנת 2013 זכה בפרס פוליצר על פרשנויותיו, ועמדותיו מאתגרות את השיח השמאלני והימני – בארה"ב הם מכונים "השיח הליברלי" ו"השיח השמרני" – בנושאים רבים, ממדיניות חוץ ועד שינויי האקלים. ובאפריל 2017 נשכר על ידי הניו־יורק טיימס כדי להשמיע לקוראי העיתון קולות אחרים, שמרניים יותר, בעקבות בחירתו של דונלד טראמפ שהיממה את המערכת. "סטיבנס יביא לעיתון נקודת מבט חדשה", כתבו אז מנהלי הניו־יורק טיימס במכתב לעובדים.

"מצחיק שהוגדרתי על ידה כשמאל קיצוני". קרולין גליק

צילום: הדס פרוש – פלאש 90

"הגירושין בין ישראל לשמאל האמריקני הם יותר באשמתו של האחרון. הוא לא מכיר בכך שישראל מנסה לעשות שלום מאז שנת 1993, אם לא לפני כן, ואילו הצד הפלסטיני דוחה כל הצעה ומקדם טרור"

לא רק בנוגע לישראל מציג סטיבנס קול מעט שונה מזה של מקהלת עיתונאי השמאל האמריקני. בסוף השבוע שקדם לוועידת איפא"ק השלים רוברט מולר, תובע מיוחד לחקירת ההתערבות הרוסית בבחירות לנשיאות ארה"ב, את דו"ח החקירה שלו. לפי התובע הכללי של הממשל הפדרלי, הדו"ח קבע שלא נמצאו ראיות לקנוניה בין קמפיין טראמפ לממשל הרוסי. רוב העיתונות האמריקנית עשתה ככל יכולתה לשמר את הנרטיב ההפוך, שאותו טיפחה במשך שנתיים, אבל לא סטיבנס.

"אם טראמפ ייבחר מחדש, ייזכר היום הזה כיום שבו נסלל המשך דרכו בבית הלבן", מסביר לי סטיבנס. "זה כמו שחיסול אוסמה בן־לאדן היה היום שבו ברק אובמה זכה בקדנציה השנייה שלו. הסיבה לכך פשוטה: הנרטיב של התקשורת, שאויביו של טראמפ האמינו בו, לא רק התמוטט אלא התפרק. תמיד טענתי שצריך לתת למולר לקיים חקירה וחייבים לקבל את תוצאותיה, לטובתו של טראמפ או לרעתו. ביקרתי את השמרנים שתקפו את מולר, כי חשבתי שלעולם לא נקבל דו"ח חקירה מעמיק מזה שהוא צפוי להפיק. עכשיו השמרנים אסירי תודה על שלא הצליחו לגרום לפיטוריו.

"אני שמח שהחקירה נערכה, כי היו חומרים מטרידים: כמה וכמה בכירים בקמפיין טראמפ היו בקשר עם גורמים ברוסיה, והרשויות היו חייבות לבדוק זאת. מסקנתי היא שהמערכת עבדה. מה שמשעשע אותי הוא שעכשיו הליברלים, תומכיו הגדולים של מולר, התחילו להפנות אליו גב, והשמרנים – שהיו מבקריו – תומכים בו".

אף שהוא רפובליקני, ולמרות קולו היוצא דופן בין רוב חבריו בעיתונות האמריקנית, סטיבנס אינו חבר בקהל התומכים של נתניהו. "הצחיק אותי לשמוע שקרולין גליק – שגויסה על ידי לג'רוזלם פוסט כשהייתי העורך הראשי – מגדירה אותי כשמאל קיצוני", הוא אומר. גליק, מועמדת לכנסת ברשימת "הימין החדש", שיתפה בעמוד הפייסבוק שלה מאמר שכתב סטיבנס אחרי הפיגוע בבית הכנסת "עץ חיים" בפיטסבורג, ובו הטיל חלק מהאשמה על טראמפ. "הייתה לי הרגשה שברט סטיבנס יפנה את גבו לישראל וליהודים כדי לרצות את אדוניו החדשים בשמאל", כתבה אז גליק.

"כולם יודעים שאני התומך הגדול ביותר של ישראל ושל הציונות", מבהיר סטיבנס. "אני נוקט עמדה ניצית בנושאי ביטחון באופן עקבי, מאז ששימשתי כעורך הג'רוזלם פוסט. ובכל זאת אני חוזר ואומר שנתניהו בשלטון זמן רב מדי, ויש כלפיו האשמות קשות בשחיתות. אתה חייב להיות בעל תפיסה פוליטית קיצונית מאוד, כדי להאמין שיש רק אפשרות אחת בבחירות בישראל. איך אפשר להגיד שאדם כמו בני גנץ, שמתגאה בכך שהשאיר בעזה הריסות, הוא שמאלני? בהשוואה למי, לאהוד ברק, שהיה בקמפ־דיוויד? בהשוואה לאהוד אולמרט, שב־2008 הציע למחמוד עבאס להקים מדינה? זה אבסורד. הרי נתניהו לא מנהל כאן קמפיין נגד שלמה בן־עמי או נגד מרצ, אלא נגד רמטכ"ל לשעבר של צה"ל. לא משנה מה תחשוב עליו, לטעון שהוא יפקיר את ביטחון ישראל, זה מצחיק.

"בשדה הפוליטיקה האמריקנית, אני השתניתי הרבה פחות מהמפלגה הרפובליקנית. אני עדיין חושב שזה רעיון לא טוב לשאת ולתת עם דיקטטורה כמו קוריאה הצפונית, ושאסור לארה"ב לצמצם את מספר חייליה בסוריה. אני מאמין בסחר חופשי, במיוחד עם מדינות ידידות באסיה. תמכתי במינוי השופט השמרן ברט קוואנו לבית המשפט העליון. מי שאומר שאני שמאלן כנראה נמצא עמוק בימין הקיצוני. בעיניי, מדכא שהמפלגה הרפובליקנית רואה אדם כמוני, שתומך בקפיטליזם ובישראל, כלא מספיק שמרן. זה

צילום: איי.אף.פי

"אני שמח שהחקירה על ההתערבות הרוסית נערכה, כי היו חומרים מטרידים: בכירים בקמפיין טראמפ היו בקשר עם גורמים ברוסיה, והרשויות היו חייבות לבדוק זאת. מה שמשעשע הוא שעכשיו הליברלים, תומכיו של רוברט מולר (למטה), התחילו להפנות אליו גב, והשמרנים – שהיו מבקריו – תומכים בו"

אומר שהיא מקטינה את האוהל שלה במקום להרחיב אותו, כפי שצריכים לעשות בפוליטיקה טובה".

לא להיפרד, לא להישאר

לא הרחק מאיתנו מתכנסת ועידת איפא"ק – 18 אלף אמריקנים, בעיקר יהודים, שהתקבצו מרחבי ארה"ב כדי להביע תמיכה בישראל. כמה שבועות לפני כן הצטרפה השדולה לביקורת על מהלך הצירוף של "עוצמה יהודית" לאיחוד מפלגות הימין. סטיבנס מסכים עם הגינוי: "מה שביבי עשה בסיפור הזה היה מביש. נקודה. זו אחת הסיבות לטור שכתבתי עליו. היה הרבה יותר חכם מצידו להימנע מזה. כל ראש ממשלה ישראלי הוא דמות מובילה בעם היהודי – ואני בכוונה לא אומר 'מנהיג העולם היהודי' – אבל את ההחלטה הזו נתניהו קיבל רק בשביל האינטרס האישי שלו, לא בשביל האינטרס של העם היהודי".

נשים את המקרה הספציפי הזה בצד; האם נתניהו אשם בריחוק שנוצר בין ישראל לשמאל האמריקני?

"שני הצדדים כאן אשמים. זה לא קשור לנתניהו כראש ממשלה, אלא לאבולוציה הפוליטית של השמאל. אני חושב שהגירושין בין ישראל לשמאל האמריקני הם יותר באשמת זה האחרון, שנותן תירוצים לאנטישמים כמו אילהן עומאר", הוא מתייחס לחברת בית הנבחרים המוסלמית הראשונה, נציגת מינסוטה, שהתבטאויותיה האנטישמיות הסעירו בחודשים האחרונים את המערכת הפוליטית בארה"ב. "בשמאל האמריקני לא מכירים בכך שישראל מנסה לעשות שלום מאז שנת 1993, אם לא לפני, ואילו הצד הפלסטיני דוחה כל הצעה ומקדם טרור. השמאל לא מבין שלכל ראש ממשלה ישראלי יש אחריות על ביטחון תושבי המדינה, ושאף ראש ממשלה לא יקבל פעולות כמו 'צעדת השיבה', במירכאות. היסטורית, צריך לדבר על הכישלון של השמאל בהבנת הדמוקרטיה הליברלית הישראלית, שנמצאת במצור, ושאויביה הקיצוניים והחמושים מבקשים את השמדתה ולא מוכנים לכל פשרה.

"כל זה לא אומר שנתניהו אינו אשם. ישראל יכולה להיות חכמה יותר בהתמודדותה עם המצב הזה, שבו היא לא יכולה לאפשר לעצמה להיפרד מהפלסטינים אבל גם לא יכולה לחיות עמם יחד. ההתנהגות הדמגוגית של ביבי כלפי הערבים הישראלים בעיית מאוד גם היא, וכך גם הקשר שלו עם ראש ממשלת הונגריה, איש הימין ויקטור אורבן. חוק הלאום לא עוזר לכל מה שציינתי, ולא השיג כלום, אם כי לדעתי הגזימו בביקורת כלפיו".

במישור הדיפלומטי ישראל פורחת, ונמצאת בקשרים מצוינים עם מעצמות ומדינות אסטרטגיות. זה ללא ספק בזכות נתניהו.

"נכון, בהרבה תחומים ישראל שגשגה תחת הנהגתו. הכלכלה צומחת, ומדהים לראות ראש ממשלה ישראלי מבקר במדינות כמו צ'אד, עומאן, הודו ועוד, וזאת כאשר צפו שישראל תהיה מבודדת יותר בעקבות מדיניותו. גם בביטחון הוא מקבל ציונים גבוהים. אבל גם ניקסון היה נשיא טוב וחכם, ובכל זאת היה חייב להתפטר".

חוץ מנתניהו, מי בימין הישראלי יכול להיות ראש ממשלה?

"זו שאלה קשה", סטיבנס עוצר לחשוב. "אני חבר של יובל שטייניץ. אני לא יודע אם הוא חומר לראשות ממשלה, אבל אני אוהב אותו. אני גם לא בטוח שזה מקומי, כיהודי־אמריקני, להיות נחרץ בנושא הזה. רק אגיד שישראל היא מדינה שמפיקה הרבה מאוד מנהיגים – הצבא הוא שגורם לכך, אך גם גודלה של המדינה, והתנאים שהיא נמצאת בהם".

נפתלי בנט?

"לא".

איילת שקד?

"ממש לא".

ובליכוד יש מנהיגים אחרים?

"לא. זו בעיה, כי ביבי הוא 'מר ליכוד' כל כך הרבה זמן, שהוא חנק את כל האחרים. בשלב מסוים דיברו על משה יעלון כאופציה ליורש, אבל ביבי רוצה להיות מלך ישראל לנצח. זה מה שמרחיק ממנו אנשים. גם כחלון היה במקום הזה, וכיום הוא עומד בראש מפלגה אחרת".

מתקדמים לאחור

סטיבנס כאמור אינו אוהד של טראמפ, בלשון המעטה, אבל מצא את הדרך לשבח את הנשיא על מהלכיו למען ישראל – "בניו־יורק טיימס", הוא אומר, ומדגיש שוב: "בניו־יורק טיימס. שזה לא הקהל הכי תומך בו. שיבחתי אותו כשהעביר את השגרירות >

צילום: גיל יערי - פלאש 90

"זה זמנו של נתניהו לעזוב". כותרת מאמרו של סטיבנס מתנוססת על שלט בהפגנה נגד השחיתות בתל־אביב

> לירושלים וכשנסוג מההסכם עם איראן, ואהלל אותו בטור נוסף בקרוב, בעניין ההכרה בגולן כשטח ישראלי. העניין הוא שרוב המעשים האלה סמליים. אם ניקח את ההכרה בגולן, זה לא משנה הרבה בשטח. גם העברת השגרירות היא דבר נפלא, אבל היא לא הופכת עולמות".

לתפיסתו, מדיניות החוץ של טראמפ בעייתית מאוד לעולם כולו, ובטווח הארוך תפגע גם בישראל. "הסיסמה שלו, 'אמריקה פירסט', לא טובה לאינטרס שלכם", הוא אומר. בהקשר זה הוא מזכיר את דוקטרינת טרומן – התמיכה האמריקנית ב"עמים חופשיים הנאבקים בניסיונות שעבוד בידי מיעוטים חמושים או כתוצאה מלחץ חיצוני". בהתאם למדיניות הזו הכירה ארה"ב במדינה היהודית שקמה בארץ ישראל. "זה העולם שישראל מכירה: מציאות שבה ארה"ב היא לא רק המעצמה הגדולה ביותר, אלא גם מעורבת במה שקורה במדינות אחרות. טראמפ החליט שהוא לא מיישם את המדיניות הזאת, אז לארה"ב היום לא אכפת ממדינות כמו מונטנגרו או אסטוניה, שחברות בנאט"ו. היא גם מוכנה לבטל את המחויבות הביטחונית שלה לקוריאה הדרומית. ישראל היא היוצא מהכלל, אבל מה יקרה כשהממשל הדמוקרטי הבא יאמר: אני מסכים עם טראמפ, לא צריך להיות השוטר של העולם, וגם לא השוטר בין ישראל לפלסטינים?"

אתה חושש שלמפלגה הדמוקרטית יקרה מה שקרה ללייבור הבריטית, שהמנהיג שלה ג'רמי קורבין חשוד באנטישמיות ומתעב את ישראל?

"בהחלט, האנרגיה הפרוגרסיבית שסוחפת את מפלגת הלייבור מגיעה לארה"ב. זה יקרה אם במפלגה הדמוקרטית לא יהיו זהירים מספיק. כתבתי מאמר שמזהיר מכך, 'המתקפה הפרוגרסיבית על ישראל'. בעיניי יש סכנת קורביניזציה של המפלגה הדמוקרטית, וזה יכול לקרות מהר מכפי שחושבים. יותר ויותר אני חושש שהמרכיבים שתרמו לעלייה של קורבין נוכחים בשמאל האמריקני".

אילו מרכיבים?

"יש חזרה לסוציאליזם כמשהו מקובל ומיינסטרימי, וסוציאליזם תמיד מגיע עם אנטי־ציונות ואנטישמיות. שנית, דעת הקהל של השמאל עוינת את ישראל לא רק בהיבט של מדיניות ההתנחלויות: יש הנחה שישראל הוקמה לא בצדק, ומתנהלת לא בצדק מאז הקמתה. שלישית, יש היררכיה של קורבנות: הרעיון הוא שתקיפה של יהודים לא נחשבת, אלא אם כן זה מגיע מהימין הקיצוני, כמו שקרה בפיגוע בפיטסבורג. רק אז יגדירו זאת כאנטישמיות.

"רביעית, כישלון המפלגה הדמוקרטית לגנות את עומאר ופוליטיקאים דומים לה – גורם לכך שהתופעה תצמח. המפלגה לא מוכנה להכיר באנטישמיות החדשה, ובכך שאנטי־ישראליות היא אנטישמיות לכל דבר. בעיניי, המפלגה הדמוקרטית לא יכולה לזכות בבחירות לנשיאות אם היא לא מכירה בכך. הלייבור בבריטניה פגעה בעצמה, ולא תוכל להצליח בבחירות הבאות כפי שהייתה מצליחה אילו לא הייתה מושרשת בה אנטישמיות".

אנטי־ישראליות היא אנטישמיות לכל דבר. אילהן עומאר

צילום: אי.פי.איי

"הייתי ילד בזמן מלחמת לבנון: ישראל הוצגה כתוקפת, היה אז טבח סברה ושתילה, ראינו את אריאל שרון – זה מה שהדור שלי נחשף אליו. אז אני מסכים שיש מקום לדאגה לגבי הצעירים היהודים של היום, אבל הפרספקטיבה ההיסטורית מראה שהדור הצעיר תמיד רדיקלי יותר משהוא עצמו יהיה 15 או 20 שנה אחר כך"

צילום: אביטל הירש

"יהדות התפוצות צריכה לקבל משהו בתמורה לעשרות מיליארדי הדולרים שתרמה לישראל". רחבת "עזרת ישראל" בכותל

דתות בלי מדינה

ואיפה נמצאת הקהילה היהודית־אמריקנית בשאלת היחס לישראל? סטיבנס מבקש שלא נחבר באופן אוטומטי בין "הליברלים", שרוב יהודי ארה"ב מזדהים איתם, ובין "הפרוגרסיבים". "יש הבדל בין שתי הקבוצות, הוא אומר. "אם אתה רוצה מיסים גבוהים יותר, תמיכה ממשלתית בעניים וגישה חופשית יותר לחינוך – אתה 'ליברל'. פרוגרסיביות היא אמונה בכך שאין גבולות, ושאמריקה היא סוכן כל הרוע שיש בעולם. יחד עם התפיסה הזו מגיעה גם שנאת ישראל".

אם הרוב ליברלים ולא פרוגרסיבים, איך אתה מסביר למשל את הגינוי מצד התנועה הרפורמית להעברת השגרירות האמריקנית לירושלים?

"אני חושב שהתנועה הרפורמית לא מייצגת את רוב חבריה. אנחנו שומעים רבנים רפורמים רדיקליים שאוהבים להיות נודניקים, לצאת בהצהרות, אבל הם לא מייצגים את המיינסטרים של יהדות ארה"ב".

בקהילה היהודית פועלים גם ארגונים כמו IfNotNow, שמותחים ביקורת על "הכיבוש" ויוצאים נגד ישראל ללא הרף.

"הם עושים רעש, אי אפשר לקרוא להם תופעה".

הארגון הזה עושה דמוניזציה אפילו ל"תגלית", פרויקט שהיה עד כה בקונצנזוס. יכול להיות שהדור הצעיר רואה את הדברים אחרת מהוריו?

"רוב יהודי ארה"ב שונאים את מי שמפוצצים את סיורי תגלית" – הוא מתייחס לסרטונים המראים צעירים יהודים שמגיעים לקבוצות תגלית רק כדי לעזוב באופן רועש ומצולם, במחאה על היחס לפלסטינים. "אני, למשל, הייתי ילד בזמן מלחמת לבנון: ישראל הוצגה כתוקפת, היה הטבח בסברה ושתילה, ראינו את אריאל שרון – זה מה שהדור שלי נחשף אליו. אז אני מסכים שיש מקום לדאגה, אבל הפרספקטיבה ההיסטורית מראה שהדור הצעיר תמיד רדיקלי יותר משהוא עצמו יהיה 15 או 20 שנה אחר כך".

ילדיו, בני 9 עד 15, לומדים בחינוך פרטי שאינו יהודי. "בחגים ובימים הנוראים אני מתפלל בחב"ד, אבל אני לא דתי", הוא מרגיש צורך להבהיר. "כשאני רוצה משהו שקשור לדת אני נמשך לתנועת חב"ד, כנראה כי יש לי חברים שהם רבנים שם, וזהו זה. אני לא לגמרי אתאיסט, אבל לא רחוק מזה. אני מרגיש יהודי באופן עמוק; צם ביום כיפור ומציין את החגים, גם בשביל המשפחה אבל גם כי זה חשוב לי בצורה לא ברורה".

באיפא"ק יש היום יותר מעורבות של יהודים אורתודוקסים מאשר בעבר. מה דעתך על זה?

"אני חושב שזה נפלא, אבל זה גם משקף טרנד דמוגרפי ביהדות ארה"ב: הזרם האורתודוקסי גדל, כי יש שם יותר ילדים, ולעומת זאת חילונים ורפורמים מתחתנים יותר ויותר מחוץ לעולם היהודי, או שמסתפקים בלהגדיר את עצמם כ'יהודים תרבותיים'. בעוד שני דורות, לדעתי, גם חלק מצאצאי האורתודוקסים יהיו חילונים, אם כי חסר טעם בעיניי לנסות להעריך מה יקרה מבחינה דמוגרפית.

"אני מאמין ברעיון של חום כלפי כל יהודי. אם אני פוגש יהודי – אני שמח. למה? אני לא יודע, אולי כי הוא יבין טוב יותר את הבדיחות שלי. לא אכפת לי אם הוא חרדי, או אם הוא לארי דיוויד עם ההומור הגרוע שלו. אני מרגיש מחובר ליהדות שלי. בהרצאות שלי אני תמיד מנסה לא להיות 'היהודי שלא אוהב יהודים אחרים'. אני גם

צילום: יונתן זינדל - פלאש 90

מי בימין יכול להיות ראש ממשלה חוץ מנתניהו?

"זו שאלה קשה. אני חבר של יובל שטייניץ (למטה). אני לא יודע אם הוא חומר לראשות ממשלה, אבל אני אוהב אותו. ביבי הוא 'מר ליכוד' כל כך הרבה זמן, שהוא חנק את כל האחרים"

שמח שיש לי חברים יהודים שהם דתיים יותר ממני. אני אפילו אסיר תודה על כך. אני מרגיש שאני סוג של כוכב לכת, והחברים האלה מעניקים לי את כוח המשיכה שמאפשר לי להסתובב סביב הכוכב שנקרא יהדות. אני אוהב את המרחק מהכוכב, אבל כוח המשיכה הזה מאפשר לי להיות מי שאני".

אני שואל לעמדתו בעניין מדיניות ישראל בכותל, ועל הרחבה המרוחקת שהוקצתה שם לזרמים הלא־אורתודוקסיים – שהם גם הזרמים הגדולים ביהדות ארה"ב. "בעיניי יהדות התפוצות צריכה לקבל משהו על עשרות מיליארדי הדולרים שתרמה לישראל לאורך השנים", אומר סטיבנס. "מה הבעיה לתת להם אזור תפילה אחד קטן? כשאני מסתובב בירושלים אני רואה בכל מוסד לוחות שחרותים עליהם שמות תורמים כמו צ'רלס ברונפמן ומייקל שטיינהרדט. אלה לא ישראלים. בעיניי ראוי לתת חלק בכותל לאותו אחוז ניכר של יהודים לא־אורתודוקסים. זו פשרה טובה".

רגע – בגלל הכסף, או כי אנחנו עם אחד?

"כי אנחנו עם אחד, אבל גם כי התפוצות עשו המון בשביל ישראל. ישראלים מצפים בצדק לתמיכה הזו, ולכן אני לא חושב שמוגזם לבקש שתעשו גם משהו בשבילנו. הכותל הוא מקום קדוש לכל היהודים, והוא מעבר לעניין פוליטי". כמובן, זה לא רק הכותל: "יש להכיר בגיור רפורמי ובנישואין רפורמיים. אני חושב שצריך להתייחס אלינו כאל בני דודים, ולעיתים גם לתת משהו בחזרה".

קוסטה־ריקה במזרח התיכון

אף שסטיבנס אינו רוצה בהמשך כהונתו של נתניהו, זה לא אומר שהוא תומך ללא סייג ביריביו העיקריים בבחירות הללו, ראשי מפלגת כחול לבן. "אני לא חושב שלהיות גנרל נותן לך את ההכשרה הנכונה כדי להיות פוליטיקאי טוב. זה פשוט עולם אחר. מפקד רגיל לכך שהוא נותן פקודה וממלאים אותה, אבל מי שחושב שזה מתאים גם לפוליטיקה, טועה. השירות הצבאי אמנם מעניק יכולות, אבל הן לא מתאימות בהכרח לעולם הפוליטי. שמע, אהוד ברק היה החייל המעוטר ביותר בצה"ל, אבל ראש ממשלה נוראי. מצד שני, בני גנץ עשה רושם טוב עד כה. הוא כבר מחוץ לצבא מספיק זמן. את עניין הפריצה האיראנית לטלפון שלו שים בצד, זו לא אשמתו".

בסופו של דבר, אחת השאלות המרכזיות בעיני הבוחרים היא ההתנחלויות – האם הן מונעות הסכם שלום, או שהן הכרחיות לשמירה על ביטחון ישראל.

"אם ההתנחלויות היו בעיה, עזה הייתה המקום הכי שלו בעולם", סטיבנס מחייך. "הלוואי שהן היו הבעיה, כי אז היו מפנים אותן והיה שלום. אבל אנחנו רואים בעשורים האחרונים שהן לא לב העניין. ישראל לא נלחמת כיום על גבולות 1967 אלא על גבולות 1948, על הקמת המדינה. יותר מדי פלסטינים לא מכירים בריבונות ישראלית כלשהי או בהצדקה למדינה יהודית. מבחינתם המלחמה היא לא על רמאללה, אלא על תל־אביב. כל עוד זה לא ישתנה, הקונפליקט יימשך.

"אני לא חושב שהגבעה הצרפתית או הרובע היהודי בירושלים הם התנחלויות, אף שמה שמכונה 'החוק הבינלאומי' כן מגדיר אותם ככאלה. גם גוש עציון לא צריך להיות בריבונות פלסטינית. החלום שלי הוא שתי מדינות, שאחת מהן היא מדינה פלסטינית שתחיה בשלום עם כל שכנותיה – מצרים, ירדן וישראל. זה יכול לקחת עשר שנים או מאה, אבל הכדור כרגע במגרש של הפלסטינים. הם חייבים לשנות את הפוליטיקה שלהם ואת הדעה שלהם על ישראל. הפלסטינים צריכים להיות דומים לקוסטה־ריקה: מדינה קטנה שמעניקה הזדמנויות לאזרחיה, לא מנוהלת בידי קיצונים, ושמחה בחלקה. עד שזה יקרה, אין לישראל מה לעשות". ■

לתגובות: dyokan@makorrishon.co.il

צילום: ג'ייסון סמית'

"אם ההתנחלויות היו בעיה, עזה הייתה המקום הכי שלו בעולם". סטיבנס

בעולם של גברים

בארגנטינה היא הצליחה להפוך יריב מר לאוהד מושבע, במצרים היא גילתה שהפוליטיקה הגיעה גם לשיעורי בלט, וכאן בארץ היא הייתה צריכה להתמודד עם דעות קדומות ותקרת זכוכית קשיחה. אחרי ארבעים שנה כדיפלומטית בניכר וכעובדת משרד החוץ, דורית שביט חושפת בספר חדש את האתגרים שרק שגרירי ישראל צריכים להתמודד איתם - במיוחד כשהם בכלל שגרירות

הודיה כריש־חזוני | צילום: יוסי אלוני

המשך בעמוד 28 >

שקם אלקטריק
בטוח שקנית טוב

חדש! בירושלים
האומן 14 תלפיות, ירושלים

חגיגת יום הולדת עד יום שלישי!
עד 50% הנחה

חברי 2020 נהנים מהמחיר הזול בישראל
בביתן 11B ובכל סניפי הרשת

PHILIPS מסני פיליפס
SMART TV 4K ULTRA-HD
4K ULTRA HD | SMART TV

65"	55"	50"	43"
במקום ~~3,398~~ ₪	במקום ~~2,290~~ ₪	במקום ~~1,890~~ ₪	במקום ~~1,690~~ ₪
2,990 ₪	1,890 ₪	1,590 ₪	1,390 ₪
דגם 65PUT6162	דגם 55PUT6002	דגם 50PUT6002	דגם 43PFT6002

LG Life's Good
מסכי LG SMART TV
4K ULTRA-HD
65"
4K ULTRA HD Smart TV
במקום ~~4,599~~ ₪
3,890 ₪
דגם 65UK6100Y

Haier מסך האייר
SMART TV 4K
58"
4K ULTRA HD SMART TV
במקום ~~2,943~~ ₪
1,990 ₪
דגם LE58K66U00UA

אלקטרה
8 שנות אחריות בתוספת 99₪
מקרר מקפיא עליון אלקטרה 335 ליטר נטו
No Frost
במקום ~~1,920~~ ₪
1,690 ₪
דגם EL8372

Haier
10 שנות אחריות לפי תקנון
מקרר האייר מקפיא עליון
במקום ~~1,030~~ ₪
999 ₪
דגם HEF 9220

LG Life's Good
מסכי LG SMART TV
4K ULTRA-HD
75"
4K ULTRA HD Smart TV
במקום ~~7,999~~ ₪
6,790 ₪
דגם 75UK7050Y

SAMSUNG מסך סמסונג
SMART TV 4K + עידן
65"
4K ULTRA HD SMART TV
במקום ~~4,390~~ ₪
3,990 ₪
דגם UE65NU7100

LG Life's Good
10 שנות אחריות לפי תקנון
מקרר ענק 4 דלתות LG 676 ליטר מהדרין
במקום ~~11,990~~ ₪
8,490 ₪
דגם GR- B708XL

Hisense
10 שנות אחריות לפי תקנון
מקרר הייסנס הפוך נירוסטה מהדרין
במקום ~~4,193~~ ₪
3,690 ₪
דגם RD60WC4SYSLK

SHARP
10 שנות אחריות לפי תקנון
מקרר מפואר 5 דלתות שארפ 661 ליטר כשר מהדרין
700 ₪ תווי מתנה Golf & Co
במקום ~~10,990~~ ₪
8,490 ₪
דגם SJ-9610W

אלקטרה
8 שנות אחריות בתוספת 99₪
מקרר SBS אלקטרה 527 ליטר
קירור NO FROST
במקום ~~3,057~~ ₪
2,690 ₪
דגם EL-5527W

שעות פתיחה: בימים א'-ה': 09:30-22:00 שישי וערב חג: 09:00-15:00 מוצאי שבת וחג: חצי שעה מצאת השבת עד 23:00
*1+7 בכפוף לתעודת האחריות | **1+4 בכפוף לתעודת האחריות | בתוקף 19.4.19 או עד גמר המלאי, המוקדם מביניהם | מינימום מוצר אחד במלאי
מכל פריט מפורסם | המחיר הקודם והמחיר לאחר הנחה במבצע מוצג בנקודות המכירה עצמה | בכפוף לתקנון המבצע המופיע בחנויות | ט.ל.ח

BOSCH
תוצרת גרמניה
כיריים קרמיות בוש
תוצרת גרמניה
במקום ~~1,690~~ ₪
999 ₪
דגם 611

אלקטרה
כיריים גז אלקטרה 5 מבערים
במקום ~~1,022~~ ₪
799 ₪
דגם EMG8800W

Sauter
תנור בנוי דיגיטלי סאוטר
מעבד מזון בשווי 399 ₪ מתנה
במקום ~~1,990~~ ₪
1,690 ₪
דגם SBI640

BOSCH
תנור בנוי בוש
תוצרת גרמניה
תוצרת גרמניה
במקום ~~2,690~~ ₪
2,290 ₪
דגם HBG513BSOY

Whirlpool
מדיח כלים ווירלפול
במקום ~~2,690~~ ₪
1,790 ₪
דגם WFE 2B19 X IS

BOSCH
5 שנות אחריות בתוספת 199₪
מדיח כלים אינטגרלי מלא בוש
תוצרת גרמניה
תוצרת גרמניה
במקום ~~3,990~~ ₪
2,990 ₪
דגם 51e30

Whirlpool
מכונת כביסה 7 ק"ג ווירלפול
במקום ~~2,148~~ ₪
1,490 ₪
דגם FWF71053W-IL

אלקטרה
מכונת כביסה 9 ק"ג אלקטרה
במקום ~~2,490~~ ₪
1,890 ₪
דגם EWM9550PRO

BOSCH
מכונת כביסה 7 ק"ג בוש
במקום ~~2,489~~ ₪
1,990 ₪
דגם WAE24208IL

SIEMENS
5 שנות אחריות בתוספת 199₪
מכונת כביסה 8 ק"ג סימנס
במקום ~~2,990~~ ₪
2,290 ₪
דגם 12k260

beko
מקפיא 6 מגירות בקו
NO FROST
במקום ~~2,690~~ ₪
1,790 ₪
דגם RFNE270L33W

אלקטרה
מזגן עילי אלקטרה 1.25 כ"ס
מזגן אחד ורבע כוח סוס
תפוקת קירור 12,000 BTU
חסכוני בחשמל
במקום ~~1,774~~ ₪
1,490 ₪
דגם Cool14

SAMSUNG
מיקרוגל סמסונג בנפח 34 ליטר
במקום ~~799~~ ₪
599 ₪
דגם ME6124ST

NINJA
שייקר נוטרי נינגה מקצועי 2 ב-1
במקום ~~899~~ ₪
699 ₪
דגם BL642

KENWOOD
מיקסר שף עוצמתי קנווד
1200 וואט
קערה תואמת בשווי 400 ₪ במתנה
במקום ~~2,101~~ ₪
1,390 ₪
דגם KVL4100W

NESPRESSO
מכונת נספרסו לטיסימה טאץ
חימום מהיר
15 שניות קפה
15 שניות חלב
במקום ~~1,443~~ ₪
1,190 ₪
דגם F521-IL-WH-NE

TEFAL
עוצמתי ביותר! 6.5 בר
מגהץ קיטור טפאל
עוצמתי ביותר! 6.5 בר
במקום ~~1,022~~ ₪
799 ₪
דגם GV8931

xiaowa roborock
שואב אבק רובוט שיומי
יבואן רשמי
במקום ~~1,590~~ ₪
1,290 ₪
דגם MI ROBOT

dyson
שנתיים שרות ואחריות בבית הלקוח*
שואב אבק דייסון
V8 Absolute
במקום ~~2,148~~ ₪
1,750 ₪
דגם V8 ABSOLUTE

magimix
20 שנות אחריות לפי תקנון
מעבד מזון מג'ימיקס
דגם 4200
במקום ~~1,890~~ ₪
1,490 ₪
דגם 4200XLD

> המשך מעמוד 25

צילום: איי.אף.פי

האשמים בפיצוץ טרם באו על עונשם. זירת הפיגוע בבניין הקהילה היהודית בבואנוס־איירס, 1994

הנזיפה שספגה דורית שביט משר החוץ הארגנטינאי הקטור טימרמן הייתה בלתי נעימה בעליל. זה קרה בעקבות מזכר ההבנות שנחתם בין ארגנטינה ואיראן בינואר 2013, ולפיו תוקם "ועדת אמת" למציאת האשמים בפיגוע בבניין הקהילה היהודית בבואנוס־איירס. 85 בני אדם נספו כשמכונית תופת התפוצצה במקום, ביולי '94. האירוע הקשה הזה הצטרף לפיגוע בשגרירות ישראל בארגנטינה שנתיים קודם לכן, שבו נרצחו 29 בני אדם ונפצעו מאות. האשמים בפיצוץ בניין הקהילה, שנשלחו למשימה על ידי איראן, טרם באו על עונשם.

"היום אנחנו יודעים שהאיראנים חתמו על ההסכם מתוך תקווה להביא לביטול צווי ההסגרה שהוציא האינטרפול נגד כמה מבכיריהם. הם לא באמת התכוונו לתת לארגנטינאים דריסת רגל של חקירה בארצם", אומרת שביט, מי ששימשה באותם ימים כשגרירת ישראל בארגנטינה. "בישראל רתחו בעקבות ההסכם הלא מובן הזה. למחרת זימן סמנכ"ל משרד החוץ הישראלי את שגריר ארגנטינה, ודרש ממנו הסברים".

כבר באותו היום זימן אותה טימרמן לנזיפה נגדית. "זו הייתה שיחה קשה. הוא צעק עליי – 'באיזו זכות אתם מבקשים הסברים? בפיגוע בבניין הקהילה לא נהרג אף ישראלי. אם אתם רוצים, תמתחו ביקורת על ההתנהלות שלנו כפי שאנחנו מותחים עליכם, אבל אתם לא זכאים להסברים. אתם לא אחראים על העם היהודי, רק מעודדים כך אנטישמיות'". שביט מצידה אמרה לו שישראל דווקא כן רואה עצמה אחראית לשלומם של היהודים בעולם, גם אלה שאינם אזרחיה. "הזכרתי לו שבתקופת שלטון הגנרלים בארגנטינה, בין '76 ל־'83, הקהילה היהודית המקומית אפילו התלוננה שישראל אינה עושה די על מנת להציל אותה מציפורני השלטון. לא פירטתי, אבל הוא הבין היטב על מה אני מדברת". בתקופה ההיא סייעה ישראל בין השאר לעיתונאי היהודי המוכר חקובו (יעקב) טימרמן, שנרדף ונעצר בידי החונטה הצבאית.

"אביו של הקטור טימרמן ניצל בזכות ישראל והגיע ארצה. אחרי כמה שנים הוא עבר לארה"ב והתחיל להשמיץ את המדינה".

טימרמן הבן, שלימים נחשד כי סייע לטיוח חקירת הפיגוע, לא ממש השתכנע מטיעוניה. למחרת, כשהשיחה ביניהם פורסמה לפרטיה בעיתון "הארץ", הוא רתח אפילו יותר. "מאז למשך תקופה הוא לא דיבר איתי", מספרת שביט. "לדעתי מישהו בארץ שקיבל את הדיווח שלי על השיחה, הוציא את זה החוצה לעיתונות. ביקשתי שיעמידו את האנשים לבדיקת פוליגרף, אבל לא הסכימו".

למרות כל הזעם והנזיפות סביב הפגישה הזו, שביט מזכירה אותה כאחת האנקדוטות החביבות מארבעים שנות שירותה במשרד החוץ. כי לסיפור יש המשך: עברה חלפה שנה, ובישראל הגיע קיץ 2014, הקיץ החם והמכאיב של חטיפת שלושת הנערים ומבצע צוק איתן. ערב אחד, בשעה מאוחרת, הזעיק אותה טימרמן לפגישה דחופה. שביט הכינה את עצמה למקלחת מילים צוננת על "תגובה בלתי מידתית" של ישראל. היא התכוננה לענות כרגיל – שזכותה של ישראל לעשות את הדרוש להפסקת הירי לכיוונה, גם אם מספר הנפגעים בעזה יהיה גדול מזה שבעוטף עזה. אבל מטרת הפגישה הפעם, כך התברר לה, הייתה אחרת. טימרמן סיפר לה כי ישנו כומר ארגנטינאי המתגורר בתוככי רצועת עזה ומנהל שם מוסד לילדים בעלי צרכים מיוחדים. נשיאת ארגנטינה, סיפר השר, ביקשה ממנו שידאג כי לכומר לא יאונה כל רע, וזעמה על כך שהעניין לא מטופל עדיין. "הוא אמר, 'תצילי אותי. הנשיאה כריסטינה קירשנר קוראת לי שקרן ואומרת שהבטחתי לדאוג לנושא'. אני מצידי לא הבטחתי לו כלום, אמרתי שננסה. הסגנית שלי בשגרירות שאלה אותי למה לא נפנפתי אותו, אבל דיפלומט לא מנפנף אף אחד. הוא תמיד מנסה לסייע.

"בארץ זו הייתה שעת לפנות בוקר, ובכל זאת פניתי מיד לגורם בכיר במשרד החוץ, מישהו שאני מאוד מעריכה והאמנתי שיוכל לסייע. הוא אכן פנה לצבא, שנעתר לבקשה ונזהר מפגיעה בבית הכומר. זאת ועוד, צה"ל ארגן באמצעות גורם שלישי העברת מזון ותרופות לכומר ולילדים. מאז שר החוץ ואני הפכנו לחברים טובים, והשגרירות הישראלית קיבלה יחס מיוחד. בעיניי, הסיפור הזה הוא הוכחה לכך שגם במאה ה־21 אין תחליף לקשר דיפלומטי אישי. לא הכול אפשר לנהל וירטואלית".

להסביר בלי להזדהות

שביט (70) היא אם לארבעה ילדים וסבתא לנכדים, נשואה בשנית לאחר שב־2003 התאלמנה מבעלה הראשון. הוריה עלו ארצה מגרמניה והתיישבו בתל־אביב. בצעירותה הייתה חניכה בתנועת השומר הצעיר, ולאחר שירות בצה"ל למדה באוניברסיטה העברית לתואר ראשון בספרות ערבית ולימודי האסלאם, ולתואר שני בלימודי נצרות. אל משרד החוץ הגיעה די במקרה: לאחר מלחמת יום כיפור הוחלט להרחיב את מחלקת החקר הקטנה במשרד ולהקים את "המרכז למחקר ותכנון מדיני", ושביט, כבעלת השכלה מתאימה, התקבלה לעבודה שם. בימים אלה, שלוש שנים לאחר פרישתה לגמלאות, ראה אור ספרה "דיפלומט בחצאית" (הוצאת צמרת), שמגולל את חוויותיה כעובדת המשרד וכנציגה הישראלית בשורה של מדינות.

במהלך השנים שירתה שביט כסגנית הקונסול הכללי במיאמי ארה"ב, כיועצת מדינית בשגרירות ישראל בקהיר שבמצרים וכקונסולית כללית בסאו־פאולו שבברזיל. אחר כך חזרה לארץ ושימשה כראש מחלקת המזרח התיכון במרכז למחקר מדיני, ראש מרכז מצב ("חדר המצב" של משרד החוץ שנותן מענה במקרי חירום), סמנכ"לית משרד החוץ וראש אגף אמריקה הלטינית והקריביים במשרד. ב־2012 יצאה שוב אל מעבר לים, כשמונתה לשגרירת ישראל בארגנטינה. בעת כהונתה שם שימשה במקביל כשגרירה בפרגוואי.

אנחנו נפגשות בדיזנגוף סנטר. לא רחוק מכאן הסתיים שעה קלה קודם לכן המפגש השבועי שמקפידים לקיים כמה מוותיקי המשרד המתגוררים באזור המרכז. "אנחנו קבוצה של אנשים שיצאו לגמלאות פחות או יותר באותן שנים, וייסדנו 'פרלמנט' שהוא מעין חוג חברתי. היום למשל עוזי ארד הרצה לנו על מעמדה של ישראל. משרד החוץ הוא לא מקום עבודה כמו כל מקום אחר: כשאתה בתפקיד בחו"ל, אתה נמצא 24/7 עם מי שעובד לצידך, גם בימי חופש ובחגים. במשך השנים אתה עושה המון תפקידים, וכך אתה מכיר הרבה אנשים במשרד".

בפרלמנט שלכם גם מתווכחים?

"בדרך כלל זה יותר סיפורים ורכילויות, אבל לפעמים מגיעים לוויכוח – למשל, האם להגיב במכתבים למערכת על הנושאים שעל הפרק. הדעה הרווחת היא שלא. אנחנו לא חוג פוליטי, למרות שלכל אחד מאיתנו יש השקפת עולם, ואני חושבת שאצל רובנו היא די דומה".

בספר את עוסקת לא מעט בתקרת הזכוכית החוסמת נשים בשירות החוץ. השאלה היא אם יש שם, או לפחות הייתה, תקרת זכוכית בפני מי שדעותיהם נמצאות בצד הפוליטי האחר – הצד הימני, ככל הנראה.

"ממש לא. במהלך השירות כדיפלומטים שואלים אותנו הרבה פעמים איך אנחנו מייצגים עמדות שאיננו מסכימים איתן – וזה קורה לכולם. שירתי במשרד החוץ ארבעים שנה, כך שברור שעבדתי תחת ממשלות שונות. אתה לא חייב להזדהות עם עמדת הממשלה, אבל אתה חייב להיות מסוגל להסביר אותה, כי זה המקצוע. יהודים

"היום יש המון נשים שמכהנות כשגרירות. גם הנושא של לידה בעת תפקיד בחו"ל השתנה מאוד. היום אף אחת לא עושה את החשבונות של המשרד, כל אחת עושה מה שמתאים לה. אנחנו בדור שלנו לא העזנו. הרגשתי שאם אני חלק ממשלחת מצומצמת, לא הוגן שאצא לחופשה של שלושה חודשים, ואפיל את כל העבודה על אדם אחר"

נזיפה שהסתיימה בסיוע נדיב. הקטור טימרמן

צילום: איי.אף.פי

צילום: מארק ניימן - לע"מ

אין תחליף לקשר דיפלומטי אישי. טקס הגשת כתב האמנה, הנשיא ריבלין עם שגריר יפן שיגאו מאטסוטומי, 2014

מקומיים, במיוחד במיאמי, היו שואלים אותי 'ומה דעתך את?'. תמיד עניתי שממשלת ישראל משלמת לי כדי שאייצג את דעתה, ולכן דעתי שלי אינה רלוונטית".

אני מזכירה לשביט את פרשת "הדיפלומטים המצייצים" שפרסם אריאל כהנא בעיתון זה לפני כארבע שנים. בעלי תפקידים בשגרירויות ישראליות, כך כתב כהנא, התבטאו בטוויטר כנגד ראש הממשלה נתניהו, השרים נפתלי בנט ואביגדור ליברמן, ובכירים נוספים. בעקבות החשיפה נערכו שימועים לכמה דיפלומטים. "הם עשו דבר מטופש ואסור", אומרת שביט. "כל עוד אתה בתפקיד, אתה חשוף. אל לך להביע דעה. גם אם אתה מקיים אירוע לישראלים בלבד, אתה צריך לשמור על מוצא פיך".

תקרת זכוכית לשומרי מצוות יש במשרד?

"לא, אבל לא קל להם, כי אדם שומר מצוות מוגבל מבחינת המדינות שהוא יכול לצאת אליהן. אם אתה רוצה שיהיו לך מקווה ובשר כשר, אתה לא יכול לשרת בקטמנדו שבנפאל, למשל. כפועל יוצא, אתה מתחרה רק על המקומות המרכזיים יותר, שהם גם הטובים והמבוקשים יותר, והשאלה אם זה הוגן. אני מכירה לפחות שני אנשים ששירתו במדינות מרוחקות, ועברו לפני כן קורס שחיטה, כדי שיוכלו לדאוג לעצמם לבשר כשר. צריך נכונות. יחד עם זאת, דברים משתנים".

למלך אין טלפון

הפרלמנט של שביט וחבריה מנהל כמובן דיונים גם על מצבו של משרד החוץ כיום. "יש אצלנו בכייה על כך שהמשרד בעצם לא מתפקד", היא מספרת. "לקחו לו פונקציות, לקחו לו תקציבים. לא מגייסים אנשים חדשים, לא מעלים משכורות, יש סטגנציה. אני סבורה שחוסן לאומי של מדינה הוא גם יחסי החוץ שלה, שיתופי הפעולה שהיא מקיימת, לא רק הכוח הצבאי או הכלכלי. היום יש פחות נסיעות של נציגים ישראלים לחו"ל, פחות פעילות של מש"ב (המרכז לשיתוף פעולה בינלאומי, יחידה במשרד החוץ המעניקה סיוע למדינות מתפתחות – הכ"ח). אני רואה מהצד שדי קשה לעובדים.

"אני אוהבת את משרד החוץ, אבל זה כבר לא אותו משרד. לא מקשיבים לו, הוא במצבת כוח אדם חסרה מאוד, סוגרים נציגויות – אם כי יכול להיות שצריך באמת לסגור חלק מהן, כי למדינות בסדר גודל שלנו אין יכולת להחזיק מאה נציגויות. אני גם חושבת שאנחנו עושים טעות בהתמקדות החדשה שלנו במדינות באפריקה תוך התעלמות מאירופה. המקום הטבעי שלנו הוא עם המדינות המערביות".

מצד שני, בהצבעות באו"ם גם למדינה אירופית וגם למדינה אפריקנית יש אצבע אחת, ואת ההצבעות של מדינות שבאופן מסורתי מתייצבות נגדנו קשה מאוד לשנות.

"לא הכול נמדד בהצבעות. אתה רוצה גם שיתופי פעולה מדעיים או רפואיים, ולאפריקה אין מה להציע לך".

"אני אוהבת את משרד החוץ, אבל זה כבר לא אותו משרד. לא מקשיבים לו, הוא במצבת כוח אדם חסרה מאוד, סוגרים נציגויות. אני גם חושבת שאנחנו עושים טעות בהתמקדות החדשה שלנו במדינות באפריקה תוך התעלמות מאירופה. המקום הטבעי שלנו הוא עם המדינות המערביות"

אולי שירות החוץ בכללותו הוא שריד מעולם שהולך ונעלם? כשמנהיגים יכולים לשוחח ביניהם ישירות, למה בעצם יש צורך בכל מערך השגרירויות שעולה הון תועפות למדינה?

"או, יש לי הרצאה שלמה על דיפלומטיה במאה ה־21. בתחילת ימיה הדיפלומטיה הייתה אריסטוקרטית, ונשארו לה סממנים טקסיים מאז: כל עניין הלבוש, הגשת כתב ההאמנה, או העובדה ששני שגרירים לא שוהים יחד באותה מדינה – אחד עוזב, ורק אז החדש מגיע. נשאלת באמת השאלה אם זה לא מיושן. אני כאמור טוענת שלמרות הכול, אין תחליף לקשר אישי.

"בעבר שגריר היה נדרש בעיקר בעיתות חירום. שגריר אנגליה בקונסטנטינופול, למשל, כל השנה עשה חיים, אבל כשפרצה מלחמה הוא היה צריך להחליט מה העמדה של ארצו ולצד מי היא מתייצבת, ולא היה לו טלפון כדי להתייעץ. השגרירים היו אנשים שהמלך סמך עליהם שיקבלו את ההחלטה הנכונה, בהתאם לקרבה האידיאולוגית שלהם אליו. היום, לעומת זאת, שגריר עובד בעיקר בעיתות שלום. הוא עוזר למשל לאנשי עסקים לרקום קשרים ולפתוח דלתות. בעת מלחמה באמת המנהיגים הם אלה שמדברים ביניהם".

אף שהיא מכירה בצורך לקצץ בנציגויות מטעמי תקציב, שביט מסבירה כי לעיתים צעד כזה מעורר תרעומת בצד האחר. "את השגרירות בפרגוואי ישראל פתחה וסגרה כמה פעמים. לאחר אחת הסגירות, הממשל באסונסיון כעס מאוד. הם אמרו – אנחנו ידידים שלכם, אנחנו מדינה חשובה, למה סגרתם? באותם ימים סגן נשיא פרגוואי הגיע לביקור בארץ, והייתה לו ארוחת בוקר עם אהוד אולמרט, שהיה אז שר התמ"ת. הוא מיד התחיל לשאול על סגירת השגרירות, אמר שדווקא יש להם תוכניות להגדיל את הסחר בין המדינות וכו'. אולמרט ענה תשובה דיפלומטית מעולה: הוא אמר שמטעמים תקציביים בלבד ישראל נאלצה לסגור נציגויות, 'וכשדנו היכן לעשות זאת, החלטנו שנסגור רק במדינות שהן ידידות טובות שלנו, ואנחנו סמוכים ובטוחים שהיחסים ההדוקים בינינו לא ייפגעו'. לפרגוואי לא היה מה לענות.

"בכלל, אולמרט היה אומן הסמול־טוק. בדרום אמריקה מאוד אוהבים כדורגל, והוא ידע את השמות של השחקנים שם, הכיר את הפרטים. זה היה מעולה לריכוך אווירה. אני לא יודעת לעשות סמול־טוק, אבל אתה לומד את זה. עם השנים אתה מאמץ לעצמך כמה ביטויים על מזג האוויר, דברים טיפשיים כאלה".

בארבע השנים האחרונות אין לישראל שר חוץ במשרה מלאה. עד כמה הדבר תרם להידרדרות מעמדו של המשרד?

"צריך שר, אבל היו בעבר גם שרים במשרה מלאה שלא טיפחו מספיק את המשרד. קחי למשל את שמעון פרס. אני חושבת שכמדינאי הוא עשה הרבה דברים חשובים, אבל אנחנו כעובדים לא אהבנו אותו, כי הוא ממש התעלם ממשרד החוץ".

צילום מתוך האוסף הפרטי

"התעלם ממשרד החוץ". שביט עם פרס

אני תוהה באוזניה האם הסוגיה של העברת שגרירויות לירושלים עמדה על סדר היום של הדיפלומטים הישראלים לפני תחילת כהונתה של ציפי חוטובלי כסגנית שר החוץ. שביט אומרת שלא, זה בכלל לא היה נושא שעסקו בו. "גם היום אני חושבת שמדובר באקט סימבולי יותר מכל דבר אחר. אין בו שינוי מדיניות. הרי היו פעם שגרירויות בירושלים, והן עברו לתל־אביב אחרי שחוקקנו את חוק ירושלים (חוק יסוד: ירושלים בירת ישראל, משנת '80 – הכ"ח). ההכרזות שוב ושוב ש'ירושלים שלנו', מעידות בעיניי על חוסר ביטחון. למה אתה לא מכריז שתל־אביב שלך?"

כי אין עם אחר, אויב, שטוען שהיא גם שלו.

"כלומר, אין לך ביטחון שירושלים תישאר שלך", פוסקת שביט.

אזעקות מתוצרת הארץ

את השינוי שחל עם השנים במעמד האישה במשרד החוץ, זוקפת שביט לזכותה של הח"כית לשעבר קולט אביטל, שכיהנה כשגרירת ישראל בפורטוגל בסוף שנות השמונים ולאחר מכן כקונסולית כללית בניו־יורק וכסמנכ"לית משרד החוץ. "היא התחילה בתור מזכירה, עבדה קשה כדי לקבל תפקיד דיפלומטי, ואחר כך סייעה לכולנו. הדרת הנשים אפיינה את משרד החוץ שנים רבות. כשהגעתי למשרד, היו בו פחות מעשר נשים. סברו שדיפלומטיה זה לא מקצוע לנשים, וגם לא העלו על הדעת שאישה תצא למלא תפקיד בחו"ל, ובעלה רק יתלווה אליה. לי היה מזל, בעלי הראשון מאוד תמך בי ועודד אותי.

"היום יש המון נשים שמכהנות כשגרירות. גם הנושא של ללדת בעת תפקיד בחו"ל השתנה מאוד. היום אף אחת לא עושה את החשבונות של המשרד, כל אחת עושה מה שמתאים לה. אנחנו בדור שלנו <

"דיפלומט לא מנפנף אף אחד, תמיד מנסה לסייע". שביט

לא העזנו. הרגשנו שזה אפילו לא פייר; אם אני חלק ממשלחת מצומצמת, לא הוגן שאצא לחופשה של שלושה חודשים, ואפיל את כל העבודה על אדם אחר".

ועם זאת, היא אומרת, משהו מתקרת הזכוכית עדיין נשאר: "בתפקיד מנכ"ל המשרד, ואפילו משנה למנכ"ל, לא כיהנו נשים עד היום. אני מאמינה שזה עוד יגיע. הבעיה לדעתי נעוצה בכך שגברים לא יודעים איך לקבל נשים". גם להצבה שלה בקהיר קדם דיון ארוך בשאלה האם אישה יכולה לבצע את התפקיד. "שנה שלמה שפכו את דמי, עד שכמעט ויתרתי", היא מספרת.

ובדיעבד, את חושבת שאכן זה היה לך קשה יותר מאשר לגבר?

"אף פעם לא הייתי גבר, אז אין לי בסיס להשוואה. אני יכולה לומר שהחברה המצרית היא חברה מעמדית, ובמעמד שאנחנו התנהלנו מולו, אין אפליה של נשים. קיבלו אותי מצוין, ובסופו של דבר תפקדתי כמו כל דיפלומט אחר".

בקהיר היא שירתה מ־89' ועד 92'. "אי אפשר לומר שזו הייתה תקופת הזוהר ביחסים בין מצרים לישראל. כבר לא הייתה האופוריה של תחילת שנות השמונים".

השנים הקצרות הללו, אומרת שביט, הכילו בתוכן כמה תקופות שונות מבחינה מדינית. היא הגיעה למצרים כשהאינתיפאדה הראשונה הייתה בשיאה, "ואז המצרים דיברו איתנו רק את המינימום ההכרחי". את המחיר שילמה גם הבת שלה, ענת. "היא החלה לרקוד בלט בישראל בגיל צעיר. מורתה כאן הייתה קשורה לאקדמיה למחול של אנגליה, ומדי שנה הגיעה ארצה בוחנת מטעם האקדמיה המלכותית הבריטית כדי להעריך את הישגי התלמידות. הבחינות הללו מוכרות בכל העולם, וכך יכולה תלמידת מחול בכל סטודיו שעובד בשיטה הזו, להתקבל לקבוצה מתאימה גם במדינה אחרת. יש בכך יתרון עבור בת של דיפלומטית.

"כשהגענו לקהיר חיפשנו מורה שאצלה ענת תוכל להמשיך ולהתקדם. מצאנו מישהי טובה מאוד, ומכיוון שהמונחים המקצועיים במחול הם בצרפתית, אי ידיעת הערבית לא היוותה מכשול. ענת ניגשה למבחן קבלה, והיה נראה שהמורה מרוצה ממנה מאוד, ובכל זאת עבר זמן רב ולא קיבלנו הודעה לגבי התוצאות. רק אחרי כשלושה שבועות המורה התקשרה. היא אמרה לבתי: 'את רוקדת נפלא, אולם לא אוכל לקבל אותך אליי לסטודיו, כי אני פלסטינית ולא מקבלת תלמידות מישראל'. מה יכולתי לעשות? היא אדם פרטי, יכולה ללמד את מי שהיא רוצה ולא חייבת לי כלום".

בשנת 90', אחרי "התרגיל המסריח" של פרס, הוקמה בישראל ממשלת ימין צרה, "ובשלב ההוא נעשה קשה עוד יותר לדבר עם המצרים. זמן קצר אחר כך עיראק פלשה לכווית, ואז המצרים לא דיברו איתנו בכלל כמעט – לא בגלל 'ברוגז', אלא כי נושאים אחרים העסיקו אותם יותר. הממשל בקהיר התלבט איך להגיב לעימות במפרץ, ואני טענתי שהם לא יהפכו את זה לעימות עם ישראל. אמרתי שהסכם השלום איתנו חשוב להם, וחשובים להם היחסים עם האמריקנים – וצדקתי.

"בתקופת מלחמת המפרץ הייתי הולכת לישון כשהרדיו מכוון לגל השקט. רציתי להרגיש מה עובר על האנשים בארץ, להזדהות. היה נחמד לדעת שאתה בחו"ל, במדינה ערבית, אבל קולט רדיו מישראל". לפני עידן האינטרנט, צריך לזכור, זה לא היה ברור מאליו.

את התקופה הבאה ביחסי ישראל־מצרים היא מסמנת החל מיוני 92', אז ניצח רבין בבחירות. "חמישה ימים אחרי כניסתו לתפקיד ראש הממשלה הוא הגיע למצרים. קבלת הפנים שנערכה לו הייתה אחד הרגעים המרגשים שחוויתי – לעמוד על השטיח האדום בקהיר, לשמוע את ההמנון שלנו ולראות דגלי ישראל מתנופפים. המצרים קיבלו אותו מאוד בחביבות, למרות שידעו שאת התבוסה שלהם ב־67' הם חבים לו".

"בארגנטינה היה 'ממונה' איראני. יום אחד הוא התחלף. ניסיתי לברר איך הממונה החדש נראה, שלא אפנה אליו בדברים. עד שבמסיבת יום העצמאות של דרום־אפריקה ראיתי מישהו שנראה כמו אחיו של אחמדינג'אד, והבנתי מיד שזה האיש. במהלך האירוע הוא לחץ את ידו של עמי בעלי, ושאל מי הוא. כשהבין את התשובה ניסה לעזוב את היד, אבל עמי החזיק אותה חזק"

בשנים האחרונות צומצמה הנוכחות הדיפלומטית הישראלית בקהיר, בעיקר לאחר המתקפה ההמונית על השגרירות שהתרחשה בספטמבר 2011. כיום הדיפלומטים הישראלים שבים ממצרים לסופי שבוע בארץ, מה שלא היה מקובל בעת שהותה של שביט שם.

חיי היומיום שלכם בקהיר היו מלווים בחשש?

"לא. חיי הישראלים במצרים מתנהלים בחלקם הגדול על פי הנחיות ביטחון שאף אחד לא מתווכח איתן. למשל, לנסוע כל יום מהבית לעבודה בדרך שונה, ולבדוק את המכונית בעזרת פנס לפני כל נסיעה. אפילו הילדים היו הולכים לגן בליווי מאבטחים. לפעמים היו הנחיות נקודתיות, כמו 'היום אל תלכו לשוק', אבל לא הייתה הוראה גורפת לא לצאת מהבית. כי בכל זאת, התפקיד של דיפלומט הוא גם להתערות בחברה".

"אקט סימבולי בלבד". טקס העברת השגרירות האמריקנית לירושלים

צילום: איי.אף.פי

מאז התקרית צומצמה הנוכחות הדיפלומטית. מתקפה המונית על השגרירות הישראלית בקהיר, 2011

צילום: איי.אף.פי

נשארו לך קשרים חברתיים שם?

"האמת שלא, אבל מאוד נהניתי שם. המקום היחיד שלא אהבתי להיות בו הוא מיאמי. לדעתי זו עיר די משעממת. כשאת באה כתיירת יש לך ים, שמש, דקלים, נורא כיף. כשאת באה לעבוד, אין שם הרבה אקשן".

עד כמה חשוב שדיפלומט ידע לדבר את השפה המקומית?

"תלוי היכן הוא משרת. בארגנטינה, ובעצם כמעט בכל אמריקה הלטינית, שפת העבודה ושפת הרחוב היא ספרדית, וזהו. את לא תסתדרי עם אנגלית. אנשי משרד החוץ המקומי אולי כן ידברו אנגלית, אבל הפגישות איתם הן רק חלק קטן מהעבודה. אם את רוצה להיפגש עם אנשי עסקים, או להופיע בתקשורת המקומית – שזה מרכיב מאוד מרכזי בתפקיד – את צריכה לדבר את שפתה של המדינה. אז לומדים. לקחתי באופן פרטי קורסים בספרדית ובפורטוגזית לפני שנסעתי לשליחויות שם. ערבית למדתי בצבא ובאוניברסיטה, ולפני השליחות בקהיר למדתי את הניב המצרי.

"יש מדינות שבהן שפת העבודה של הדיפלומט היא אנגלית, ולא מצפים שתלמדי את השפה המקומית. כך זה למשל בהונגריה. ברור להם לחלוטין ששגריר שמגיע לכמה שנים לא ילמד הונגרית. אני סירבתי לצאת לשם, כי אני אדם ורבלי מאוד, וקשה לי להיות במקום שלא אבין בו את שפת הרחוב. אגב, ישראל דווקא שולחת לשם לעיתים צאצאים של עולי הונגריה".

"התקבל בחביבות, למרות שידעו שאת התבוסה שלהם ב־67' הם חבים לו". רבין בביקור במצרים, 1992

צילום: צביקה ישראלי - לע"מ

"חיי הישראלים במצרים מתנהלים בחלקם הגדול ללפי הנחיות ביטחון שאף אחד לא מתווכח איתן. למשל, לנסוע בכל יום מהבית לעבודה בדרך שונה, ולבדוק את המכונית בעזרת פנס לפני כל נסיעה. אפילו הילדים היו הולכים לגן בליווי מאבטחים. אבל אין הוראה גורפת לא לצאת מהבית, כי התפקיד של דיפלומט הוא גם להתערות בחברה"

הפולנים נעלבו

באחד מפרקי ספרה מתארת שביט מסיבת יום עצמאות שהתקיימה בשגרירות צ'ילה בארץ. שר בממשלה שהיה בעברו איש מוסד השתתף באירוע, ובמקום להסתפק בברכה שגרתית, הוא סיפר פרטים לא ידועים על חטיפתו של אדולף אייכמן. למשל, שלאחר השלמת המשימה בארגנטינה, קפצו כמה מבחורינו הטובים לצ'ילה השכנה כדי להתהולל שם.

הכוונה לרפי איתן ז"ל?

"בכוונה נמנעתי מלכתוב שמות, וכל מי שמנחש עושה זאת על אחריותו. אולי אני לא זוכרת במדויק, ואין לי כוונה להסתבך. אבל הנאום ההוא בשגרירות היה מאוד בוטה, ולא התקבל יפה אצל המארחים הצ'יליאנים".

סללה את הדרך לנשים במשרד החוץ. קולט אביטל

צילום: אוליבר פיטוסי - פלאש 90

איך נראים היחסים של שגרירי ישראל עם שגרירי מדינות ערביות עוינות?

"בארגנטינה היו לי יחסים מצוינים עם השגרירה המצרית, אף שזו הייתה תקופת מוחמד מורסי והאחים המוסלמים. למען האמת, היא השמיצה מאוד את מורסי, עד כדי כך שחששתי שיעיפו אותה מהתפקיד. הייתי ביחסים מצוינים גם עם שגרירות אינדונזיה ופקיסטן – שהן לא מדינות אויב, אבל אין לנו יחסים רשמיים איתן. הן היו באות אליי לארוחת צהריים, אבל לא לאירועים רשמיים.

"בארגנטינה אין שגריר איראני מאז שני הפיגועים בשנות התשעים. הם מחזיקים את היחסים בדרג נמוך יותר, והיה 'ממונה' איראני. אני ידעתי מי הוא, הוא ידע מי אני, ולא דיברנו מילה. יום אחד הוא התחלף. שאלתי את כולם איך הממונה החדש נראה, כי אני צריכה להיזהר לא לפנות אליו בדברים. עד שבמסיבת יום העצמאות של דרום־אפריקה ראיתי מישהו שפשוט נראה כמו אחיו הצעיר של אחמדינג'אד", היא צוחקת. "הבנתי מיד שזה האיש, ואכן צדקתי. במהלך האירוע הוא לחץ את ידו של עמי בעלי, ושאל מי הוא. כשהבין את התשובה ניסה לעזוב את היד, אבל עמי החזיק אותה חזק".

יש הבדל מהותי בין דיפלומט ישראלי לבין נציגי מדינות אחרות?

"אני חושבת שההבדל המרכזי והבולט הוא שדיפלומט ישראלי מצווה גם על שמירת קשר עם היהודים המקומיים, ועושה זאת באהבה. לכאורה יש כאן אנומליה: מדובר באנשים שמעולם לא היו אזרחים של מדינתך, הם אפילו לא צאצאי אזרחים, ובכל זאת אתה קשור אליהם. וזה חשוב. לכן אני מצרה מאוד על הקרע שהולך ומתרחב בין ישראל ויהודי ארה"ב.

"לדיפלומטים הישראלים יש עוד ייחוד, משעשע יותר: החגים שלנו נופלים בכל שנה בתאריך לועזי אחר, וקשה מאוד לעקוב אחרי זה בלוח. במדינות האחרות לא מבינים את זה. אני זוכרת שבזמן שהייתי בארגנטינה, יום העצמאות שלנו יצא יחד עם חג לאומי פולני, והשגריר של פולין כעס עליי שאני מזמינה לקבלת פנים במקביל אליו. ניסיתי להסביר לו ולא הצלחתי. בסוף רק הבטחתי שבשנה הבאה זה לא יקרה שוב". ■

לתגובות: dyokan@makorrishon.co.il

לאכול את הלב

כל מי שהתנסה בדיאטה מכיר זאת היטב: רגע אחרי הירידה במשקל מגיעה ההתפרקות על המקרר באמצע הלילה, והירקות מפנים מקומם במהרה לבורקסים ולשתייה המתוקה. "מדובר בהתמכרות. פלסטר שמכסה על בעיה עמוקה", אומר יגאל רווה, מומחה להתנהגות. יחד עם התאומים עומר ואביב גיל, יועצים לתזונה טבעית שהפכו לכוכבי רשת, הוא מנסה לשחרר את החסמים הרגשיים שמחזירים אותנו אל הפחמימות והסוכר

אורלי גולדקלנג | צילום: אריק סולטן

איך הייתם מגיבים לו היו מנסים למכור לכם כדור אחד שהוא התרופה המתאימה ביותר לכל דבר והיפוכו? כדור שהוא המענה המדויק כשאתם עייפים וכשאתם לא מצליחים להירדם; כשאתם רעבים וכשאתם מתפוצצים מעודף אכילה; כשאתם מבואסים וכשבא לכם לחגוג? ובכן, האדם הסביר היה מגחך ולא מוכן לתת שקל

יום ראשון בתוכנית:
מה אני צריכה את זה? יודעת מה מותר ומה אסור. אני באמת צריכה מישהו שיגיד לי מה לאכול? אבל מה, נחמד הסרטון היומי שמגיע במייל. יאללה שיהיה, רצים לא נצא מפה. אבל אולי נחכים קצת על הדרך.

יום 21, יום ראשון לאתגר:
אמצע חול המועד סוכות. מי מפסיק לאכול מתוקים ובצקים באמצע חג? שבת וחג שני עוד לפנינו. אבל איך אפשר לאכול מכל השטויות האלה אחרי 11 יום של שטיפת מוח על כל הנזקים שהם גורמים? רק תחזירו לי את הצירו שלי!

יום 91:
דיכאון דיכאון דיכאון. הגוף במצב טוב, הנפש קורסת. כל היום עסוקה באוכל. בודקת מתכונים כמו כלה צעירה שבחיים שלה לא בישלה. הכול צר ואדש ובצעוני ומקסים. מי היה מאמין שלגמבה יש טעם? לא ירדתי גרם. טוב, כמעט. שניים-שלושה קילו לא נחשב. זה של החגים. מה קורה עם הצירו שלי?

(יומן מסע אישי של כותבת שורות אלה, התוכנית "ממאבק לשחרור")

מכיסו למוכר השרלטן. אלא שאם תשאלו את האחים גיל ושותפם יגאל רווה, הם יגידו לכם שזה בדיוק מה שאתם עושים מדי יום ביומו, בדרך כלל, לפחות כמה פעמים.

לכדור הקסם השרלטני הזה קוראים סוכר ופחמימות. רעבים? תנו לנו איזה בורקס או פרוסת עוגה. מפוצצים מארוחה מוגזמת? יאללה, קינוח! חוגגים יומולדת? נשב על מגש פיצה עם החבר'ה. מבואסת שהחבר לא מתקשר? נרד לבד על מכל גלידה. מתקשים להירדם? בואו נבדוק מה יש למקרר להציע. נרדמים באמצע העבודה? נקפוץ עם כמה מטבעות למכונת הממתקים. "איך ייתכן שאותו חומר בדיוק יכול להועיל לדברים כל כך סותרים?", שואל עומר גיל, "השכל הישר מבין שזה לא ייתכן. מה מביא אותנו בכל זאת לחזור לפחמימות ולמתוקים?". את התשובה מצאו האחים גיל דווקא בנפתולי הנפש של יגאל רווה.

"מדובר בהתמכרות", קובע רווה. "אתה מסיים ארוחה ומרגיש מפוצץ, ובכל זאת מכניס עוד גרעינים ועוד פירות ועוד עוגייה ועוד אחת. אתה יודע שאחר כך תרגיש רע עם עצמך, שתהיה לך נפיחות בבטן ותחושה לא נעימה, ואתה בכל זאת ממשיך. ככה זה כשאתה מכור.

"היום כולם יודעים להגיד שיש להם אכילה רגשית, אבל אם יש אכילה רגשית זה אומר שיש רעב רגשי. אם האוכל מנחם, זה אומר שאני באבל. בוא נפסיק לברוח לאוכל ונטפל באבל, נברר ממה התחושה נובעת ומה הפתרון האמיתי שלה. אם אני רעב מתוך נוסטלגיה, בואו נפתח אלבום תמונות או נרים טלפון לחבר ותיק. מה שאנחנו מבקשים לעשות זה לנתק את האוכל מהרגש, להפסיק לראות בו פתרון לכל בעיה".

ביס קטן באמצע הצום

רווה, מלך הדימויים והמשלים, מדמה את ההתמכרות למי שיש לו גומייה חזקה שקשורה לגב שלו, בשעה שהוא מנסה להגיע מנקודה אחת לאחרת. אתה יכול להתקדם יפה, אולי אפילו להגיע לנקודת היעד, אבל כל עוד לא ניתקת

<

צילום מסך

"שנינו לא ראינו מרפאה צבאית מבפנים. קלטנו שאנחנו חריגים בנוף". האחים גיל

את הגומייה היא תחזיר אותך בבת אחת לנקודת המוצא. במילים אחרות, דרושה גמילה מהתלות בסוכר ובפחמימות. "מה שאנחנו מנסים להשיג בתוכנית שלנו הוא לא רק שנצליח להימנע ממה שמזיק לנו לתקופה מסוימת, אלא גם להתמיד בכך", הוא מסביר. "אנחנו מבקשים לנתק את גומיית התלות הזו שמחוברת לרובנו לגב".

בתוך כך, עלתה לרווה מחשבה נוספת: אם בכל העולם ידוע ש־96 אחוז מהדיאטות מועילות לזמן קצר בלבד, ובסופם המרזה חוזר למשקלו המקורי ואף מעבר לכך, זה אומר שהבעיה היא לא שאלת משקל אלא שאלה של התמדה. "אמרתי לעצמי: אם מדובר בעניין נפשי, למה זה בידיים של דיאטנים? זה צריך להיות בידיים של מומחה להתנהגות. מצאתי את עצמי יושב וכותב את מה שהפך להיות הספר שלי, 'ממאבק לשחרור'. עם התובנות שנכתבו בו הגעתי לפגישה עם האחים גיל".

עד לפגישה המדוברת הספיק כל אחד מהצדדים לצעוד קילומטרז' לא מבוטל בנתיב משל עצמו. בעוד רווה (52) עסק באימון מנהלים של ארגונים גדולים וניהל בית ספר להכשרת מאמנים, עומר ואביב גיל הלכו וצללו יותר ויותר לתוך עולם התזונה הטבעית. האחים גיל הם תאומים זהים בני 36 שגדלו בבית שוחר בריאות. "היינו ילדי כאפות שמביאים לטיולים פירות יבשים כשכולם מעמיסים חטיפים", מחייך אביב, "אצלנו בבית זה היה הדבר הכי טבעי בעולם. לאמא שלנו יש טראומה מאמא שלה, שלא משנה מה הכינה, היא קודם כול שמה בקבוק שמן בסיר. מצד שני, אבא שלה דיבר כל הזמן על טבעונות ועל מזון מבוסס ירק. אמא שלנו נקרעה בין שניהם. היא החליטה שלמשפחה שלה היא תבשל אוכל בריא ולא יהיו ממתקים בבית. זה לא היה אסור, אבל בבית לא היו קולה ולא ויטמינצ'יק. רוצים ארטיק? קחו כסף, רדו לאכול למטה. זה היה נטול כפייה לחלוטין. ובלי שהיא התכוונה בכלל, נושא התזונה הפך לתחביב שלנו".

מגיל צעיר התאומים קראו ספרי תזונה מספריית הסבא שלא הכירו, והתפריט שלהם נבנה בהתאם לכך. את המשמעות הבינו רק בצבא. "זו הייתה הפעם הראשונה שעומר ואני נפרדנו", מסביר אביב. "עד אז עשינו את כל המסלול יחד – אפילו מקורס טיס עפנו בדיוק באותו שלב – אבל אז אני הלכתי לשייטת ועומר הלך לסיירת. בכל פעם שסיימנו מסלול קשה, המפקד ציין כל אחד מאיתנו כיחיד במחלקה שלא חלה ולא נפצע. אני בשייטת, בקור, עומר באימוני סיירת. שנינו לא ראינו מרפאה צבאית מבפנים. קלטנו שאנחנו חריגים בנוף, ודיברנו על זה בבית בשבת. ואז אמא שלנו אמרה: 'טוב, מגיל צעיר אתם אוכלים בריא'. שם ירד לנו האסימון. הבנו שהדבר הזה עובד".

בצד התחביב התזונתי שהלך ונחקר, הלך כל אחד מהתאומים לכיוון משלו: אביב עבד באינטל ועומר עסק בחינוך. במקביל הם ניסו דרכי תזונה שונות, ובכללן טבעונות, נטילת ויטמינים ותוספי תזונה, מה שיצר אצלם בלבול גדול. באותה תקופה אביב הכיר את לירון, לימים אשתו, שמנהלת בית ספר לשיווק באינטרנט ומסייעת לאנשים להפוך את התחביב שלהם לעסק. "לירון אמרה לנו: אתם אוהבים את נושא התזונה כל כך, לכו תלמדו את זה כמו שצריך ותרימו עסק", מספר אביב.

הם יצאו להתמקצע בתחום: שנתיים במכללת "אילמה" של הרב יובל אשרוב, ושנה נוספת במכללה של ד"ר גיל יוסף שחר, "רפואה תזונתית על פי גישת הרמב"ם". במקביל הם החלו להעלות ליוטיוב סרטונים פופולריים שבהם שיתפו את הידע שצברו ובנו לעצמם שם. אחרי סבב הרצאות קצר פתחו השניים את תוכנית ההרזיה האינטרנטית "בריאות ומשקל מנצחים בשישים יום", כדי להגיע לחשיפה רבה יותר. הם זכו לפופולריות יפה, ואפילו לריאיון משותף בעיתון זה, כשהם עושים מאמץ להנגיש את הידע שצברו באופן ידידותי לשומע. הם מרדו בתפיסת ספירת הקלוריות המקובלת בעולם הדיאטות, והפנו אצבע מאשימה לסוכר ולשומנים שאינם מן הטבע ומן החי – ועדיין, גם להם לא היה מענה למטוטלת הדיאטות, שמביאות לתוצאות רצויות אך אלו נעלמות עם הזמן.

ואז הגיע יגאל. "לא סבלתי מעודף משקל", מספר רווה, "אבל אשתי ניסתה כל מיני דברים, כמו שבוע של שתיית מיצים בלבד, ותמיד הצטרפתי אליה. בין השאר

עומר גיל: "הידע הרב שצברנו מחזיק לשבועיים, אבל בסוף תמיד מגיעים להידרדרות ולבולמוס מטורף. אתה מוצא את עצמך באמצע הלילה בולס שלוש גלידות ושוקולדים, ומסתיר את זה ומתבייש מעצמך. אני, שמלמד את כולם איך לא להזיק לגוף עם סוכרים, מחפש פתרונות ל'קרייבינג'"

היא הגיעה לאיזו תוכנית ניקוי רעלים שהיו חברים בה 150 איש. ביקשתי שתתמצת לי את עיקרי התוכנית לשורה אחת כדי שאוכל להשתתף גם, והיא תיארה את ההנחיה המרכזית, להימנע במשך חודש מ'ארבעת הלבנים' – סוכר, קמח, אורז ותפוח אדמה. במהלך התוכנית הבנתי שמדובר בשלוש דקות של התמודדות עם החלק התזונתי, ושלושים יום של התמודדות נפשית".

נחוש לצלוח את האתגר, ויתר רווה על כל האיסורים ויצא לדרך. התופעות הפיזיולוגיות שליוו אותו במהלך אותו חודש הצליחו להפתיע אותו. "סבלתי מכאבים במפרקים, סחרחורת, וזרמים חשמליים ברגליים", הוא מתאר. "באתי בגישה אורתודוקסית, בלי חיפופים. כמו שלא תעלה בדעתך להגיד ביום כיפור: 'טוב אני לוקח רק ביס קטן וממשיך בצום', כך גם כאן. "לעומת זאת, שמתי לב שכל השאר נותנים לגיטימציה לחפפנות ומצויים בציפייה קבועה שייגמר חודש הניקוי ונחזור למתוקים. אמרתי כבר אז: כל ה־150 יחזרו למקום שבו התחילו. אז למה כל הסבל הזה עכשיו? אני הרי סובל מתופעות ניקוי קשות כל כך, ואני לא מוכן לעבור את זה פעם נוספת.

"קראתי מאמר של דיאטנית שעסק בניקוי רעלים, שם היא מסבירה שככל שאתה סובל יותר זה מלמד שהגוף שלך רעיל יותר ונדרש לניקוי. הבנתי שאני למעשה עובר גמילה קשה מרעלים. התחלתי לכתוב יומן ובו תיארתי מה עובר עליי, ושמתי לב שבעצם אני משתמש בכלים שלאחרים אין: כלים של מורה להתנהגויות, כלים שלא קשורים דווקא לתזונה. בשבוע השני הקושי הפיזי דעך והתחיל הקושי הרגשי – געגועים לאוכל החביב עליי, נוסטלגיה למטעמים של אמא או של הילדות, וכמובן הפיתוי למה שהפרסומות מקדמות".

על מדף בביתו של רווה חיכה לו במהלך החודש אוסף הריבות הגדול שלו – 14 ריבות שונות מכל העולם, ובהן ריבות מפירות שלא קיימים בארץ. "הסתכלתי על זה יום אחד והבנתי שמצד אחד, בתוך תוכי אני מחכה שהחודש ייגמר ואוכל לחזור לריבות שלי – ומצד שני הם הנזק

שאני נמנע ממנו כעת", הוא מספר. "חשבתי לעצמי: איך ייתכן שאותו מוצר הוא גם הפרס וגם האויב? באותו רגע קמתי וזרקתי את כל הריבות לפח".

רווה פרש מעבודתו בלי לדעת לאן פניו, והחל להקדיש שמונה שעות ביום לכתיבת הספר "ממאבק לשחרור". "בעיית ההתמדה בתזונה נכונה לא נוגעת לחוסר בכוח רצון אצל האיש שפתח בדיאטה", מסביר רווה, "אלא בכך שהוא לא מבין שהוא מצוי בהתמכרות. הוא צריך לעבור שלבי גמילה פיזית ובעיקר רגשית כדי לקיים אורח חיים בריא קבוע. רק במצב כזה, כשהמאכלים המזיקים לא מדברים אליו יותר, יוכל האדם להחשיב עצמו למשוחרר באמת".

טעם החיים

יום 43:
התעוררתי ביקיצה טבעית עם חיוך ענק על הפנים. 5 בבוקר. הציפורים ואני. מה עושים בשעה הזו? יאללה, שיהיה ספורט. אני אשכרה מזיזה את הרגליים. 5 בבוקר.

יום 24:
המטבח אמור להיות הממלכה שלי. מי צריך מתכונים מי? מלכת בית התזונה הטבעי שולטת בעניינים, זוזו לי מהדרך. רק מה, נקודת השובע מוסרת ד"ש מסיציליה. איפה אני ואיפה איזון בכמויות. מה צירו עכשיו? נראה לכם?

יום 56:
כבר חודשיים בלי מסטיק, בלי פיצה, בלי צירו, בלי נפיחות בבטן ובלי שינה טרופה. יש מצב שאכלתי רק פעם אחת היום? נהייתי מאלה שפתאום שוכחות לאכול? איכס!

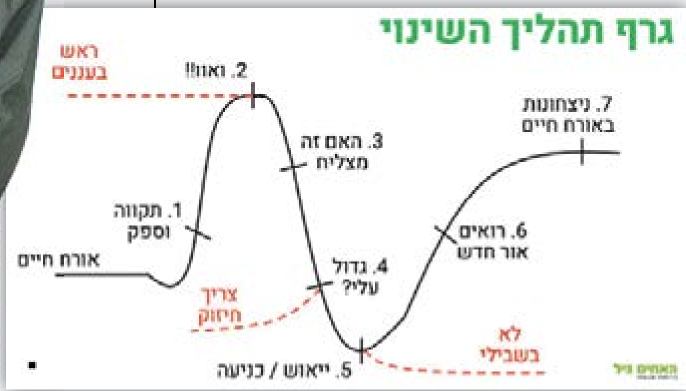
מושג השחרור הפך לדומיננטי בתפיסה של רווה כבר כששימש מנחה מנהלים. "כדי להביא מנהל לתפקוד טוב אני קודם כול צריך לשחרר אותו מתפיסות מוטעות קודמות שלו", מסביר רווה. "אם יש לו תפיסה שבוס טוב הוא בוס שצועק על כולם – אולי משום שכך התנהג הבוס הראשון שלו – אני צריך לשחרר אותו מזה לפני שאני נותן לו כלים חדשים לניהול נכון. כך גם בתזונה: אחרי שתשתחרר מהמיתוסים שקשורים באוכל ומהרגלים ותפיסות קודמות, תוכל באמת לבחור מה נכון לך לאכול, מתוך מקום משוחרר ורגוע ולא מתוך מאבק".

עם התובנות הללו פנה רווה לחברות דיאטה שונות, ואפילו זכה להתלהבות רבה מצד מנהלים, אבל גם למגבלה שלא היה מוכן להשלים איתה: שהמילה "שחרור" לא תוזכר במהלך התוכנית.

"השחרור, כאמור, הוא הדבר המרכזי בתפיסה שלי", מסביר רווה, "והנה מנהלת של חברת דיאטות גדולה וידועה אומרת לי שהמילה הזו לא באה בחשבון, כי מדובר בהתמודדות לכל החיים. חשבתי שהיא תיתן הסבר תזונתי להתמודדות הזו, אבל התברר שמדובר במודל עסקי. היא אמרה לי גלויות שרק כך היא יכולה לשמור את הלקוחות שלה איתה לכל החיים. במילים אחרות, חברות דיאטה בונות על ההשמנה מחדש של הלקוחות, כדי שהם יחזרו אליהן. בדיוק מה שהלקוחות כל כך מתוסכלים ממנו, ורגילים להאשים בו את עצמם. זה המודל העסקי שם".

מאוכזב מהגילוי המטלטל, פנה רווה לאחים גיל, שהוא נתקל בהם בפרסומים בפייסבוק שוב ושוב. החיבור הפך לשותפות ולחברות שבנה מחדש את כל הצדדים.

יגאל רווה (בתמונה)**:**
"כולם יודעים להגיד היום שיש להם אכילה רגשית, אבל זה אומר שיש גם רעב רגשי. אם האוכל מנחם, זה אומר שאני באבל. במקום לברוח לאוכל, נטפל באבל, נברר ממה התחושה נובעת ומה הפתרון האמיתי. אם אני רעב מתוך נוסטלגיה, בואו נפתח אלבום תמונות או נרים טלפון לחבר ותיק"

אינו מתייחס לשינוי במשקל אלא למצב בנפש. הגרף של "ממאבק לשחרור"

"עד לפני שנתיים היו לנו שתי תוכניות עיקריות: תזונה בשישים יום ותוכנית פעילות גופנית בשיתוף פעולה עם מאמני כושר", אומר אביב. "עם יגאל בנינו תוכנית שלישית שמתעסקת באכילה רגשית: יגאל יתרכז בצד הרגשי ואנחנו נוסיף טיפים תזונתיים. מהר מאוד הבנו שאנחנו מפספסים את המטרה. אי אפשר להסביר את הצד הרגשי בלי להסביר מה כן בריא וטוב לאכול. ואי אפשר לתת תוכנית תזונה שמתעלמת מהצד הרגשי. כך בעצם התחברו התוכניות זו לזו". או, אם תרצו, האחים גיל מלמדים את הלקוחות להקשיב לגוף, ויגאל מלמד אותם להקשיב לנפש.

גם התאומים גיל נהנו על בשרם מהגילויים החדשים. "יגאל הסביר לנו מה ההצדקות שאנחנו מספרים לעצמנו כדי להמשיך לאכול לא בריא, והרגשתי שהוא מדבר עליי", אומר אביב. "אני הרי מתעסק בזה שנים, אבל נופל בעצמי באטרף למתוקים – ואז מרגיש גם אשם וגם צבוע".

"שואלים אותי תמיד איך אתה יכול ללמד תזונה נכונה אם אף פעם לא היית שמן, אבל זה לא אומר שלא הייתי במאבק", מוסיף עומר. "הידע הרב שצברנו מחזיק לשבועיים, אבל בסוף תמיד מגיעים להידרדרות ולבולמוס מטורף. אתה מוצא את עצמך באמצע הלילה בולס שלוש גלידות ושוקולדים, ומסתיר את זה ומתבייש מעצמך. אני, שמלמד את כולם איך לא להזיק לגוף עם סוכרים, מוצא את עצמי באמצע הלילה מחפש פתרונות ל'קרייבינג'. לאביב ולי יש יכולת מאוד טובה ללמד פיזיולוגיה בצורה פשוטה וטובה, ויגאל מביא את ההשלמה שחיפשנו עבור הלקוחות שלנו וגם עבורנו".

בשנה וחצי האחרונות עברה התוכנית שינויים ושדרוגים, בהתאם לרמת הידע והניסיון שצברו השלושה, ובתוך כך גם קמו קבוצת המשך וקורס מנטורים פרונטלי. בתוך כך הצטרפתי לתוכנית גם אני וניסיתי אותה על בשרי המתמלא והולך.

אז עברנו את ימי הגמילה, מה עכשיו?

"עכשיו מחזירים את המזון לאט־לאט, בכל פעם משהו אחר, ובודקים איך הגוף מגיב לזה", מסביר עומר. "יש לסוכר שישים שמות שונים שמתחבאים בכל מיני תחליפים ואפילו במוצרים שמסומנים כ'ללא סוכר'. רק שהם מתפרקים בגוף בדיוק כמו סוכר ולפעמים אפילו גרוע מכך.

"הגמילה חשובה כי היא מנקה את הטעמים בפה, ופתאום אנחנו מגלים עולם שלם של טעמים שההתמכרות לסוכר סגרה בפנינו. פתאום הגמבה והגזר מתבררים כמתוקים. פתאום להמון מאכלים יש טעם של ממש, דומיננטי ומוצלח. מעבר לזה, פתאום אפשר לשמור על ערנות ואנרגטיות לאורך כל היום, בלי נפילת מתח בצהריים, בלי נפיחות בבטן. כשאני מחזיר מאכלים לתפריט, אני מיד מרגיש אם הגוף מתנגד להם או מקבל את זה בטוב. אני לומד להקשיב לגוף, ומה שלא טוב לו, אני לא מכניס אליו. עודף משקל מגיע מאכילת יתר – אפילו אם המאכל עצמו טבעי ומעולה, כך שאנחנו צריכים להיות קשובים לגוף גם בעניין הכמויות".

בצד הגמילה מסוכרים ושאר מזיקים, מבקשת התוכנית לגמול גם מהרגלי אכילה לא מוצלחים. ללמוד את נקודת השובע במהלך הסעודה עצמה, להסתפק בשתיים־שלוש ארוחות ביום, ולהתרגל לחיים שאינם כוללים לעיסה מתמדת, אפילו לא של מסטיק. המאבק, מסבירים רווה והאחים, הוא מול כוח היצרנים, שיעשו הכול כדי שנחזור למאכלים שלהם. הוא ימתיק אותם ויסמן אותם באופן מבלבל, כדי שנאמין שהם בריאותיים. לצידם נתמודד, בין השאר, עם הכוח החברתי ("מה כבר יקרה? קחי פרוסה קטנה"), ועם כוח הפרסום ("טעם החיים"). מנגד, נבנה לעצמנו אינספור הצדקות: רק הפעם, רק ביס קטן ממה שלגמרי לא מועיל לגוף שלנו, כי בא לי, כי טעים לי, כי זו הזדמנות חד־פעמית, כי אני בנפילת אנרגיה, כי חייבים לחגוג, כי מותר להתאבל, וכמובן – מה טעם החיים בלי משהו מתוק?

כאן נכנס לתמונה רווה עם כלים להתמודדות. אחד מהם הוא חברות בקבוצת הפייסבוק הסגורה של התוכנית. ותתפלאו, מתכונים ותמונות של מאכלים בריאים ויפים לעין הם לא הסיפור הדומיננטי שם. "המטרה של המועדון היא בעיקר השיתוף", מסביר אביב, "היו לנו דיונים על מתכונים ותמונות של מאכלים, שבהחלט >

האוכל לא יכול להיות גם האויב של הדיאטה וגם הפרס שבסופה

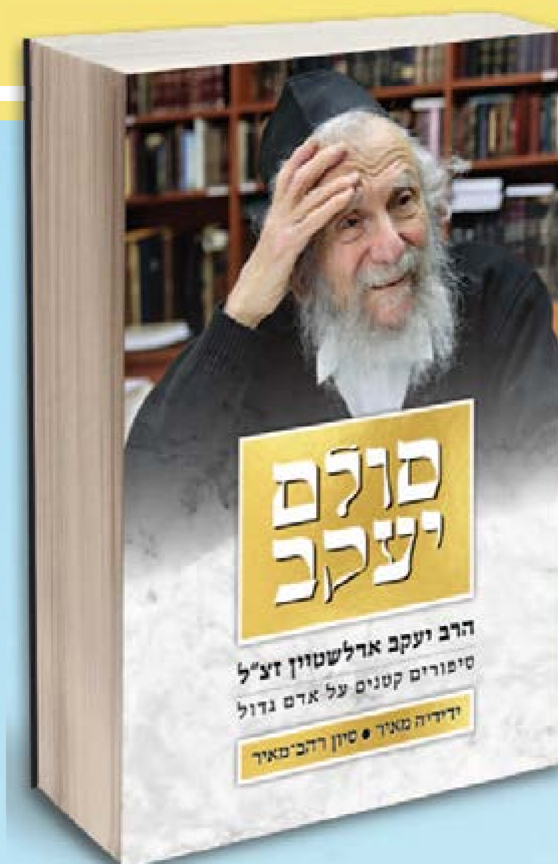
צילום: שאטרסטוק

חדש בחנויות הספרים

סיון רהב מאיר ו**ידידיה מאיר** יצאו למסע בעקבות רבם. איך לתקן את המידות? מה לעשות כדי לשפר את חינוך הילדים והזוגיות? כיצד להתמודד עם משברים? איך לתת יותר תוכן וטעם לשבתות ולחגים? **סולם יעקב** - מדריך לתיקון עצמי לאור דמותו של **הרב יעקב אדלשטיין** זצ"ל

רוצים לקבל את הספר בתוך 48 שעות במחיר מיוחד?

הקלידו קוד 4848 בהזמנת הספר באתר ybook, והמשלוח בדרך אליכם! *בכפוף לתקנון

ידיעות ספרים שאוריים להשיג באתר YBOOK.CO.IL, בסטימצקי, בצומת ספרים, עברית חנות ספרים דיגיטליים ובחנויות הספרים המובחרות

מצויים שם אבל באמת בשוליים. המטרה היא שמי שנמצא במשבר או חווה תופעות שהוא לא יודע להסביר, יקבל תמיכה מאיתנו ומהחברים במועדון. אנחנו מאמינים שזה מה שמוביל לשינוי – כשאתה רואה שהמצוקה שלך היא אוניברסלית, שכולם נמצאים באותו המקום, אתה יכול לקום יותר בקלות".

"ככל שהאדם תלוי יותר במקור חיצוני שיגיד לו מה לאכול וכמה, הוא מזמין לעצמו נפילות", מסביר עומר. "כי ברגע שלא יהיה מי שינחה אותו, מפלצת ההתמכרות תגיד לו – יאללה, תשתחרר. הוא ימצא הצדקה לאכול אוכל שלא נכון לו, וגם לא ידע להקשיב לגוף שלו.

"יותר מזה, אני לא מכיר את הגוף שלו. אם אמרתי לו לאכול כמות קטנה מדי או גדולה מדי, גרמתי לו נזק. זה חוסר אחריות. אני עצמי לא אוכל היום כמו אתמול כי הטמפרטורה השתנתה או כי אני במצב גופני אחר. אגב, לי עלים ירוקים עושים לא טוב. איך מישהו אחר יכול לקבוע בשבילי מה נכון עבורי? ילדים עושים את זה מצוין. אם אתה מגיש לילד משהו שלא טוב לו, גם אם תתחנן הוא לא יאכל את מה שנתת. הוא יבחר דבר אחר".

"מה שחשוב בתהליך השינוי הוא עם מי אתה מנהל מערכת יחסים", אומר רווה. "האם אתה בכלא של האוכל, ביחסים של אסיר וסוהר עם קצת סיבובים בחצר, או שאתה בדיאלוג עם הדחף. מביט מהצד על הסיטואציה ולומד לנתח אותה וללמוד ממנה, ואז אתה משוחרר. כשבא לך מתוק, אתה שואל את עצמך למה בעצם בא לי עכשיו משהו שבשכל אני יודע שאתחרט עליו ושיגרום לי לשינה פחות איכותית ובטן נפוחה והשמנה? בזה אתה צריך לטפל".

צילום: גטי אימג'ס

פתאום להמון מאכלים יש טעם דומיננטי ומוצלח

אכול כפי יכולתך

לצד המחקרים הרבים שאתם מביאים בתוכנית, יש מחקרים שמוכיחים שהגוף תמיד ישאף לחזור למשקל הכי גבוה שהיה בו. שהשינוי הוא זמני.

"נעשו הרבה מחקרים בנושא", מסביר עומר. "המשקל הישן הוא אכן המצב הבטוח והמוכר לגוף, ואם אדם יוריד הרבה מאוד במשקל, הגוף ירצה להעלות את התרמוסטט למשקל הגבוה יותר, מה שנקרא: Fat set point. לכל אחד מאיתנו יש נקודה של אחוזי שומן שהגוף שומר עליה בקנאות. הגוף התאזן לנקודה הזאת ולכן הוא יעשה הכול כדי לשמור על אחוז השומן הזה. אפשר לפרוץ את הנקודה הזאת, אבל צריך סבלנות.

"הגוף שלנו עדיין לא התרגל לעידן השפע, אז הוא משוכנע שצריך לאכול כמה שיותר ומהר ועכשיו, כי מי יודע מתי תהיה שוב בצורת או מחסור אחר. אפשר לשנות את הנקודה הזו בגוף, לשכנע את הגוף באמצעות שמירה על אורח חיים בריא לאורך זמן. לא להרשות לעצמי לטרוף המון ולמחרת לצום מרוב כעס על עצמי, אלא לשמור בעקביות על שגרה שלווה של תזונה נכונה. במצב כזה הגוף מבין שאין צורך במחסני חירום מוגזמים. כשאתה בשלווה, תרד במשקל. כשיש סטרס – תעלה".

מילדות מסבירים לנו שארוחת הבוקר היא הכי חשובה ביום. אצלכם ההוראה הזו נעדרת. למה?

"מערכת העיכול מתחילה לנוע כשאנחנו קמים בבוקר בתהליך התעוררות איטי", מסביר עומר. "ארוחת בוקר היא דבר חשוב, וצריך לאכול כשרעבים. תאכל כשאתה רעב. אם זה בבוקר, תקרא לזה ארוחת בוקר".

תמונת הנושא של קבוצת הפייסבוק "ממאבק לשחרור – המועדון" נושאת את מה שמכנים שם "גרף השינוי". הגרף הזה נלמד באופן מפורט במהלך התוכנית, והוא אינו מתייחס לשינוי במשקל אלא למצב הנפש. ייאוש הוא חלק בלתי נפרד, הכרחי אפילו, בדרך לשחרור. "אדם משוחרר – אחרי כל השלבים בגרף השינוי – לא רק מבין שכלית מה נכון לו, אלא גם רגשית", מסביר רווה. "הוא מבין שזה קשור לא רק לאוכל, אלא לכל תחום שבא לכסות על הרגש – קניות, עישון וכדומה. כל הדברים האלה הם פלסטר על משהו עמוק יותר. יש גירוי, והוא גורם אוטומטית לחפש פתרון קל. תפקידנו לזהות את הגירוי, ולא להגיב לו אוטומטית. כך אנחנו בונים הרגלים חדשים. אנחנו מתחילים באיזה היי ואחר כך נוחתים עמוק, אבל בלי לעבור בנקודת הייאוש לא נצליח לקום לדרך חדשה באמת. אין איך לדלג על זה".

בתוכניות דיאטה אחרות יש שקילה שבועית שהיא חלק מהטקס, אבל אתם ממליצים לא להישקל. מדוע?

"יש לי חזון שלא יהיה יותר ביקוש למשקל והמכשיר הזה יצא מהעולם", עונה עומר. "המשקל לא אומר שום דבר על מצב הבריאות שלך. אנשים מתחילים פעילות גופנית ועולים במשקל ומתבאסים. המספרים על המשקל הם לא הכול. להפך. הרי ברור שיש הבדל בין מסת שריר לעודפי שומן. אנשים מגיעים למצב שהם נראים נהדר ומרגישים מעולה, אבל רק המספר על המשקל קובע את מצב הרוח שלהם. שקילה קבועה הופכת אותם לתלותיים לגמרי, כל 500 גרם גומרים אותם. והרי אדם מאוזן יעלה וירד 2־3 קילו כל הזמן, בגלל ויסות נוזלים. אז למה זה טוב? זה דווקא מביא לתוצאה הפוכה, כי האכזבה פותחת פתח להישבר ולאכול שטויות".

"מי שרוצה תוכנית דיאטה רגילה, יש בשפע ברשת, ובחינם", אומר אביב. "העניין פה הוא שינוי תפיסה".

"מי ששואל אותנו: מה, לעולם לא נטעם יותר משהו מתוק או פחמימתי? אני עונה: תאכל מה שאתה רוצה. אבל תבוא מבחירה", משלים רווה. "תבוא ממקום שלא נמצא בהתמודדות, ממש כמו שאתה שותה כוס יין מדי פעם. אלכוהוליסט בגמילה לא מבין איך אתה לא חייב לגמור את הבקבוק. אתה יודע שזה פשוט כוסית לחיים וזהו. בכלל לא בא לך יותר". ■

יום 78, מלון באילת:
אוכלת רק מה שטוב, חוץ מקצת ממה שלא טוב. לילה ראשון של שינה גרועה (אחרי חודשיים וחצי), או מה שפעם קראתי פשוט שינה. בחיים לא עושה על עצמי יותר ניסויים. גם לא במלון. תנו לי בשר כמה שפחות מתובל ומלא סלט קצוץ. תעיפו מפה את הרעל הזה. קינוח מפנק, עלק.

יום 85:
לא תודה, לא רוצה תוספת. שבעתי. גם לא קינוח. כאמור, שבעתי. כן, גם אני הופתעתי לגלות שיש קשר בין שבעתי לקינוח. לא, לא שומרת. פשוט שבעתי. זירו? תזכירי לי מה זה?

יום 90:
"את נראית אחלה, ירדת מקסים. אבל איך את מתפנקת? מה הטעם אם הכול אסור?". זוזו לי מהדרך. סלט קצוץ עם קישואים ופטריות מוקפצים. *זה* פינוק. שינה קלילה ואנרגיה קבועה לאורך כל היום, *זה* פינוק. תראו איך הגוף שלי מבסוט מהאנרגיה הטובה שאני מכניסה לו. כן, על הדרך גם ירדתי במשקל. ככה זה כשמקשיבים לגוף. למי קראת דיאטה?

יגאל רווה:
"השחרור הוא הדבר המשמעותי בתפיסה שלי, והנה מנהלת של חברת דיאטות גדולה וידועה אומרת לי שהמילה הזו לא באה בחשבון, כי רק כך היא יכולה לשמור את הלקוחות שלה לכל החיים. במילים אחרות, חברות דיאטה בונות על ההשמנה מחדש. זה המודל העסקי שם"

צילום: אנצ'ו גוש - ג'יני

למקצע את התחביב. מכללת אילמה של הרב יובל אשרוב

לתגובות: dyokan@makorrishon.co.il

המאט מנצח

זה התחיל ביידוי פסטה על סניף של מקדונלד'ס, והפך לתפיסת עולם שמשפיעה על כל תחומי החיים - עיצוב הדירה, תכנון החופשה, בחירת טיפול רפואי והוצאת הטלוויזיה מהבית. "תנועת ההאטה", שכבר הגיעה ליותר ממאה מדינות, מאמינה שהאנושות צריכה לשנות את הקצב, כדי לא להתפרק. "איטיות היא לא משהו פיזי", מסביר עמית נויפלד, מחבר הספר "היסטוריה של מהירות", "זו מערכת של חוקים וכללים שמאפשרת לאדם ליהנות הרבה יותר מכל דבר שהוא עושה"

אהוד מקסימוב // צילום: אבישג שאר־ישוב

צילום: שאטרסטוק

"כולנו נדרסים תחת גלגלי העידן המהיר". עמית נויפלד

תקווה, חתולת הרחוב שאימצה את עמית ונועה נויפלד, יכולה להסתובב בחופשיות בחלל הסלון הרחב שלהם. הרהיטים כאן מעטים בלבד, הכול מינימליסטי ומחושב. לא כי לבעלי הבית אין יכולת להוסיף עוד כורסה או מזנון – פשוט אין להם צורך ורצון לעשות זאת. השניים אימצו כדרך חיים את גישת ה־slow, "האטה", שגורסת כי רכוש רב, חדש ויוקרתי רק פוגם באושר האנושי. כך גם לגבי מזון מעובד, חופשות מהסוג הפופולרי, או מרדף אחרי הצלחה בקריירה. וזה רק על קצה המזלג.

מיד כשאני נכנס לדירה, מציע לי עמית נויפלד (43) לאכול ביחד פירות טריים שקנה בשוק התקווה, הנמצא בקרבת מקום. אנחנו משוחחים בעוד הוא עומד יחף במטבח ופורס תפוחים ותפוזים לפלחים. העסיסיות והטעם העשיר של הפירות מחזירים אותנו אחורה בזמן, לירייית הפתיחה של תנועת ההאטה. השנה היא 1986. סניף חדש של רשת מקדונלד'ס שעומד להיפתח בעיר רומא, למרגלות "המדרגות הספרדיות", מקפיץ את הפיוזים של כמה שפים מקומיים. הללו מזדעזעים מהרעיון של מכירת מזון מהיר במקום היסטורי שכזה, ומחליטים לארגן הפגנת מחאה. ביום הפתיחה הם נעמדים מול הסניף החדש, מיידים לעברו פסטה טרייה, ומוסיפים לתשליך גם שלל מאפים מעשה ידיהם. מחאת השפים מתגבשת עד מהרה לתנועה בשם "מזון איטי", slow food, וזו הולכת ומתרחבת ליותר ממאה מדינות. בכל מקום שואפים חבריה לשמר את התרבות הקולינרית האותנטית, ולעודד צריכת מזון מקומי, מסורתי, טרי ועונתי, שמקורו ביצרנים קטנים ובמגדלים עצמאיים.

מאז הקמתה, חלחלו הרעיונות של "מזון איטי" לעומקה של התרבות העכשווית ויצרו את "תנועת ההאטה", שמבקשת להשפיע על כל תחומי החיים – החל בעבודה ובמשפחה וכלה בתיירות ובכלכלה. היא אינה מעוניינת להשיב את גלגלי הקדמה לאחור, אלא רק לשנות את האופן שבו אנו תופסים ומנהלים את הזמן שלנו.

נויפלד, שאותו אפשר להגדיר כמייסד הגרסה הישראלית של התנועה, הוציא לאחרונה את "היסטוריה של מהירות" – ספר מרתק שמסביר בצורה מלאת חן מה הבעיה בלוחות הזמנים הצפופים של חיינו, איך הפכנו לתרבות שרוצה הכול ומהר, ומה הפתרון המוצע. "תנועת ההאטה היא המון דברים", הוא מסביר לי, "אבל הבסיס זהה: להאט כדי שנוכל לחשוב בצורה הולמת יותר על הדברים שהתרגלנו לעשות. האיטלקים שהקימו את ה'סלואו פוד' רצו שתעצור רגע לפני שאתה נותן את הביס בהמבורגר של מקדונלד'ס, ותחשוב – למה בכלל לאכול המבורגר שיש לו אותו טעם בכל מקום בעולם? מדוע אנחנו גורמים להכחדה של כל כך הרבה טעמים? איך זה שאנחנו בכלל לא יודעים כיצד גידלו את האוכל שלנו, ולא שואלים את עצמנו מה עבר עליו עד שהוא הגיע לצלחת? סט הערכים של התנועה נגזר מהחשיבה שאם אנחנו רוצים לאכול טוב, כלומר טעים, המזון צריך להיות מקומי, עונתי וטרי, כדי לשמור על הטעמים החזקים שלו. זה לא יכול להיות משהו שטס חצי עולם בהקפאה או בקירור.

"רעיון דומה קיים בענף של התנועה שנקרא 'עיצוב איטי'. צריך לחשוב למה אנחנו מעצבים דברים בצורה מסוימת – האם כדי שהם יישברו ויתקלקלו, אי אפשר יהיה לתקן אותם, ואז יצטרכו להחליף אותם בכל שנה־שנתיים? התרגלנו לחיות בעולם שבו אנחנו צורכים וזורקים, כי תמיד אפשר לקנות חדש, ובזול יחסית. כל המערכת הכלכלית שלנו מבוססת על רעיונות של עיצוב לשבר, אבל מדובר בתהליך הרסני. אנחנו צריכים לחזור לעיצוב מקיים, שמרכיביו יכולים להחזיק מעמד זמן רב יותר, או להגיע לשימוש חוזר בצורה אופטימלית. אבל כדי להצליח בזה, אנחנו צריכים קודם כול לחשוב, כלומר להאט".

מבחן שלושת החודשים

נויפלד עצמו נחשף לגישת ההאטה רק לפני כעשור, אך לדבריו כבר בגיל צעיר הבין שאינו רוצה להיות חלק מהמשחק המהיר של החיים. "ראיתי את אבא שלי עובד קשה מאוד, יוצא מוקדם, חוזר מאוחר, בדרך כלל עצבני, ואז יושב עם אמא לראות טלוויזיה, מפצח גרעינים והולך לישון. הרגשתי שמשהו כאן לא בסדר. לא האמנתי שכך אמורים להיראות החיים".

"פרסמתי שהכורסה למסירה, ועוד באותו ערב מישהו לקח אותה. המשכתי לחלק או למכור את רוב החפצים שלי, כולל עשרה מעילים, 15 זוגות מכנסיים ואינספור חולצות. את רוב הבגדים האלה בכלל לא לבשתי. היו לי גם שלושה זוגות אופניים, ויותר מאלף ספרים שאמורים להעיד על אישיותי המורכבת והמעניינת. השתחררתי מחפצים שחשבתי שגרמו לי אושר, כשבעצם הם לא"

המסע הרוחני שלו למציאת משמעות החל בין מדפי ספרות הניו־אייג' – "האל הרוכב על הארלי", "התובנה העשירית", "שיחות עם אלוהים", "כוכב הבחירה היחיד" ועוד. "קראתי ואמרתי לעצמי 'מה זה השטויות האלה?', ובכל זאת, לא פעם הייתי לוקח רעיון מפה ומשם. אחרי שהשתחררתי מהצבא, כשכל החברים שלי הלכו ללמוד מחשבים, כלכלה ומנהל עסקים, אני הלכתי ללמוד פילוסופיה. לא עניין אותי להתעסק במחשבים, ולא רציתי להיות תקוע באיזה משרד מהבוקר עד הלילה. עניין אותי יותר לדעת מהי משמעות החיים".

אחרי שסיים באוניברסיטת תל־אביב תואר ראשון בפילוסופיה ובקולנוע ("שילוב מדהים"), וכבר המשיך לתואר שני בפילוסופיה, משהו בו התערער. "ראיתי את כל החברים שלי משתלבים בפוזיציות עבודה מאוד מתגמלות, בזמן שאני מנהל משמרת במסעדה. זה הכניס אותי לחרדה כלכלית: מה עשיתי? איך הלכתי ללמוד פילוסופיה? ממה אני אמור לחיות?"

הדאגות האלה גרמו לו לעזוב את הלימודים לפני סיום התואר השני, לנטוש את משרתו במסעדה ולהצטרף לסוכנות הביטוח של אביו, כדי שתהיה לו "עבודה של גדולים". "הייתי אמור למכור ביטוחי בריאות. חשבתי שאעבוד, אהיה כמו כולם, ארוויח כסף, תהיה לי דירה משלי – אבל מהר מאוד שקעתי בדיכאון קיומי. לא מצאתי שם את עצמי. העבודה אמנם עניינה אותי בהתחלה, ולחמש דקות אפילו שכנעתי את עצמי שזו שליחות – כי הנה, אני עוזר לאנשים לקבל את התרופות והניתוחים שהם צריכים – אבל ככל שעבר הזמן הבנתי שזה לא בשבילי.

"באותה תקופה רציתי להראות שאני מצליח, ואחת הדרכים לעשות זאת הייתה לאגור המון רכוש. בגיל 24 עזבתי את הדירה של הוריי, לקחתי את כל החסכונות שהיו לי, כ־40 אלף שקלים, ופשוט פוצצתי אותם על דירת הרווקים שלי: מערכת קולנוע ביתית, טלוויזיה גדולה, שתי בובות של האחים בלוז בגודל טבעי, כיסאות, ספרים עתיקים ועוד. הכול היה מיוחד מאוד, וחשבתי שככה חיים. הרי איך רמת החיים נמדדת בכל העולם המערבי? לפי צריכה. אם אתה צורך הרבה, כנראה רמת החיים שלך גבוהה, ואתה בטח מצליח מאוד".

בשלב הזה, בתוך חיים עמוסי רכוש ונטולי סיפוק, נתקל נויפלד בספר "בשבח האיטיות" של קארל אונורה, שמספר על תנועת ההאטה. "זה היה סוג של מפץ גדול מבחינתי. פתאום גיליתי שיש תנועה עולמית שהיא הבית האידיאולוגי שלי: זרם שרוצה להיטיב עם הסביבה, והוא בהחלט חלק מהתנועה האקולוגית – אבל הוא לא עושה את זה בצורה של 'תפסיקו לנהוג כך וכך', ו'צריך להציל את זה וזה'. כאן מתמקדים באושר של האדם: איך לאכול מזון טעים יותר, איך ליהנות יותר בחופשות, איך להשיג יותר סיפוק בעבודה. הרעיון של תנועת ההאטה הוא שכאשר האדם יהיה מאושר יותר, גם הקהילה והסביבה שלו יהיו מאושרות יותר. זה היה גילוי מדהים, ואמרתי שאני חייב להפיץ את הרעיונות האלה בבלוג".

יחד עם זאת הבין נויפלד שהוא לא יכול לקדם את העקרונות שכה קוסמים לו, אם הוא עצמו אינו מקיים אורח חיים "איטי". "אמרתי לעצמי, אם זה המקום האידיאולוגי שלי ואני רוצה לכתוב עליו, אני גם צריך לחיות בהתאם. ההחלטה לפרוט ברשת את כל חיי הייתה מאוד מודעת. ידעתי שקשה לשנות הרגלים, וחשבתי שזה ייתן לי את הדחיפה שאני צריך. וכך, בערך בגיל שלושים התחלתי את השינוי הדרמטי".

מאיפה מתחילים דבר כזה?

"מכורסה. הדירה שבה גרתי אז הייתה מלאת אבק, בגלל שיפוץ חיצוני שנעשה לבניין. כל הזמן הייתי צריך לנקות אותה ולהזיז חפצים מצד לצד, אז החלטתי שבמקום זה, אתחיל לחלק רהיטים ובגדים. הראשונה הייתה כורסה בסלון שמעולם לא ישבתי עליה. פרסמתי בפייסבוק שהיא למסירה, ועוד באותו ערב מישהו הגיע עם טנדר לקחת אותה. הפינה הריקה הפכה למקום הכי האהוב עליי בדירה. המשכתי לחלק, למסור או למכור את רוב החפצים שלי, כולל המלתחה העצומה שהייתה לי, יחסית לגבר: עשרה מעילים, 15 זוגות מכנסיים, 40 חולצות טי ואינספור חולצות מכופתרות. את רוב הבגדים האלה בכלל לא לבשתי, אז למה בכלל שמרתי אותם? היו לי גם שלושה זוגות אופניים, ויותר מאלף ספרים שאמורים להעיד על אישיותי המורכבת והמעניינת. גם אותם הוצאתי מהדירה בהדרגה".

לא היה לך קשה להיפרד מכל החפצים האלה?

"רק בהתחלה. השתחררתי מחפצים שחשבתי שגרמו לי אושר, כשבעצם הם לא".

מצאת את מה שמארי קונדו בינתה "סוד הקסם היפני", עוד לפני שהיא כתבה את הספר הזה.

"הרעיון של מארי קונדו הוא להחזיק כל חפץ ולחשוב האם הוא עושה אותך מאושר. אם לא – זרוק אותו. אני האמנתי עד אז שכל מי שנכנס לדירה ורואה את הכורסה המיוחדת שלי, חושב שאני מדהים. הבית שלי היה כרטיס הביקור שלי. כדי להיפטר מהדברים, בחרתי קריטריון אחר: חפץ שלא השתמשתי בו שלושה חודשים, לא צריך להיות פה. ברגע ששחררתי את הדברים המיותרים האלה, גיליתי שהם היו מעמסה עליי".

איך שחרור של חפצים מתחבר לאיטיות?

"הכול קשור בכול. ככה יש לך פחות דברים לתחזק, לנקות, להזיז, לסדר. כל עוד הם שם, אתה חושב עליהם ומה עוד יכול להתאים להם – כלומר, מה תהיה הרכישה הבאה שהיא־היא תעשה אותך מאושר. איטיות זה לא משהו פיזי, זה לשים דגש על הדברים החשובים, להתרכז במה שנותן לך משמעות וערך לחיים. זה משהו הוליסטי, מערכת של חוקים וכללים שמאפשרת לאדם ליהנות הרבה יותר מכל דבר שהוא עושה".

חפצים מיותרים מכבידים על הלב. מרי קונדו

צילום: גטי אימג'ס

"אנחנו חיים בתחושה שצריך כל הזמן לעשות משהו, כי הבטלה היא חטא והעצלנות היא גנאי. נסה לשבת חמש דקות ולהרהר - מישהו כבר יבוא אליך, יטפח לך על השכם וישאל בדאגה 'מה קרה, למה אתה בדיכאון?'. היום לשבת ולא לעשות, זה סימן לחולשה. האדם נתפס כפרויקט שצריך להשביח אותו כל הזמן"

המעגל סביב העגלה

תנועת ההאטה אכן שולחת זרועותיה לכל תחום בחיים, ומציעה למשל עקרונות ל"בית איטי". "בגישה הזו החללים הפרטיים הם כמה שיותר קטנים", מסביר נויפלד. "אם כל ילד רוצה חדר לבד, אז בסדר, תן לו חדר – אבל שיהיה קטן, בלי טלוויזיה, מחשב ומשחקים, כדי שלא יישאר שם כל היום. המרחב הציבורי של הבית, לעומת זאת, צריך להיות כמה שיותר גדול ופתוח. הרעיון הוא שאנשים יבלו יותר זמן יחד עם מי שהם אוהבים. בדירה שלנו יישמנו חלק מרעיונות הבית האיטי, למשל 'ריהוט חוסך מקום', שמאפשר לדירה להיות מינימליסטית ועדיין לכלול את כל הפונקציות. יש לי שולחן שנפתח לשמונה מקומות, מתוך האי שבאמצע המטבח: זה מאפשר לארח הרבה אנשים, וחוסך לי פינת אוכל נוספת".

ויש גם סלואו בנסיעות לחו"ל: "העניין בחופשה זה לא רק לרוץ בין האטרקציות התיירותיות, אלא לנסוע למקום אחד ולנסות להיטמע באוכלוסייה המקומית. כל זה קשור להבנה למה בכלל אני יוצא לחופשה – האם אני עושה זאת כדי להספיק כמה שיותר? הייתי פעם בטיול מאורגן בווייטנאם ובתאילנד, והרגשתי כמו במסע אלונקות. אתה בקושי ישן בלילה מרוב רצון להספיק דברים ולראות עוד אטרקציות. בווייטנאם לקחו אותנו לשוק באאך־הא – נסיעה של שלוש שעות באוטובוס כדי להיות שעה וחצי בשוק, ואז עוד שלוש שעות בדרך חזרה. ותאמין לי, זה לא שונה משוק הכרמל או מחנה־יהודה".

אתה מגיע למדינה שרוב הסיכויים שלא תחזור אליה. מה רע בלהספיק לראות כמה שיותר דברים?

"אין בזה שום ערך מוסף. במקום לראות עוד אתר, עדיף היה להסתובב יום נוסף בסמטות של האנוי. זו עיר מדהימה, עשירה ומעניינת שאפשר לבלות בה חודשיים, והיינו בה בסך הכול יום אחד. בסוף הטיול, כשהגענו לקר־צ'אנג בתאילנד, המטיילים בקבוצה >

לשמר את התרבות הקולינרית האותנטית. מחאה של תנועת "מזון איטי" בברלין

צילום: דריק פרנק

צילום: גטי אימג'ס

רצים בין אטרקציות במקום להיטמע באוכלוסייה. תיירים בתאילנד

> שכרו מיד מוניות ויצאו לתור את האי. אף אחד לא חשב ללכת לים או לבריכה עם ספר".

כי את זה אפשר לעשות גם בארץ.

"הם עושים את זה בארץ? הרעיון של חופשה הוא לנוח ולהירגע. האם אותם אנשים נסעו ברחבי האי כי הם באמת התעניינו באתרים שיש שם, או שהם הרגישו לא נוח עם המחשבה על לא לעשות שום דבר? אנחנו חיים בתחושה שצריך כל הזמן לעשות משהו, כי הבטלה היא חטא והעצלנות היא גנאי. נסה לשבת חמש דקות ולהרהר – מישהו כבר יבוא אליך, יטפח לך על השכם וישאל בדאגה 'מה קרה, למה אתה בדיכאון?'. היום לשבת ולא לעשות משהו, זה סימן לחולשה. האדם נתפס כפרויקט שצריך להשביח אותו כל הזמן. חייבים לקלוט עוד מידע, לראות עוד דברים. מה הפלא שאנשים חוזרים מחופשה כשהם מותשים, וצריכים עוד שלושה ימים בסיני כדי להירגע. אני אומר: אם תעשו פחות, הרשמים ישקעו בצורה טובה יותר".

גם לתחום הבריאות נכנסת ההאטה, ושם היא קשורה בעיקר ברפואה אלטרנטיבית. "כשאתה נכנס אל רופא רגיל, הזמן הממוצע שתקבל ממנו הוא שבע דקות. אצל מטפל הוליסטי, פגישה ראשונה נמשכת בין שעה וחצי לשעתיים, ומוקדשת רק לשיחה. לפעמים זה כל מה שצריך כדי להרגיש טוב יותר. אתה צריך שלמישהו יהיה אכפת ממך, שינסה להבין למה כואב לך הגב שלושה חודשים ולמה יש לך לחץ בחזה, ולא סתם ידחף לך איזה מרשם או הפניה.

"בסלואו נכנסת גם רפואה מונעת, שזה אומר לא לעשן, לעשות ספורט במידה, לאכול בריא יותר. למה שנאכל מזון מעובד?"

כי הוא טעים.

"אני חושב שהוא לא טעים, אלא נוח. אם תציע לאנשים לבחור בין מזון טרי למעובד, רובם יעדיפו את הטרי, אבל ביומיום הם יאמרו לך 'אין לי זמן להכין את זה'. ולמה אין זמן? כי אתה עובד קשה מאוד. ולמה אתה עובד קשה מאוד? כי אתה צריך למלא בסופר עגלה באלף שקל, ולזרוק שליש מזה כעבור שבועיים. נוצר פה מעגל אכזרי שצריך מתישהו לקטוע, ולהחליט שחשוב יותר לבלות עם הילדים ולאכול בריא יותר".

סגנון החיים המואט לא בהכרח מתאים לכולם, הוא מודה. "יש לי חברים קריירסיטים שטסים כל שבועיים לחו"ל, וטוב להם. הם אומרים 'עוד שעתיים עם הילדים שלי כאן – ואני מתחרפן. לא רוצה'. אבל המון אנשים אחרים סובלים ממה שהם עושים, ופועלים מכוח האינרציה, כי זה מה שחינכו אותם. אנחנו מוקפים בפרסומות שכל הזמן אומרות לנו 'קנו יותר, תעלו בסולם הדרגות, תרוויחו יותר – ותהיו מאושרים'. ככה החברה המערבית בנויה. אבל ברגע שאתה מערער על החוקיות הזאת, אתה מגלה שהרבה אנשים לא מאושרים. בגיל ארבעים הם שמנים, סובלים מלחץ דם גבוה, לא מדברים עם הילדים שלהם ואפילו לא רואים אותם".

זו זכות לתת שירות

כיום, למרבה ההפתעה, נויפלד שוב עובד בענף הביטוח. בסיבוב הקודם הוא לא החזיק שם מעמד יותר מכמה חודשים, וכבעל רקע קולנועי עבר לכתיבת פרומואים לטלוויזיה, אף שהוא עצמו לא החזיק בבית אחת כזו. "כתבתי לערוץ 'לוגי', משם טיפסתי לערוץ הילדים, ואז ערוץ 8, שהמליצו עליי להוט, שהמליצו עליי לקשת". את התחום הזה הוא נטש לאחר שהתבקש לבוא לעבוד במשרד, חמישה ימים בשבוע. "זה פחות התאים לי. מאותה סיבה גם לא רציתי לעבוד כקופירייטר, לשבת מהבוקר עד הערב באותו מקום ולחשוב על ג'ינגלים למכונות כביסה".

אז מדוע חזרת לתחום הביטוח?

"כי באותו זמן תפיסת העולם שלי הייתה כבר מגובשת, ומצאתי את הסיפוק ואת הערך בעבודה. עוד בלימודי התואר השני בפילוסופיה, למדתי על הרפורמציה הפרוטסטנטית והמהפך שחל במושג הייעוד של האדם והעבודה: עד המאה ה־16 העבודה היומיומית נתפסה כדבר בזוי, ואז בא לותר ואמר 'אלוהים ברא את הסנדלר ואת החייט ואת הספר, ומכאן שהמלאכות האלה הן עבודות קודש לכל דבר'. כלומר, פתאום העבודה מקבלת נופך מוסרי. כשאתה עושה את העבודה שלך בצורה הכי טובה, ומשרת את הזולת בצורה הכי טובה – אתה למעשה משרת את האל, ומוכיח את היותך אדם טוב. לכן הרפורמציה הפרוטסטנטית הייתה המהפכה ההומניסטית הגדולה ביותר. כשחזרתי לתחום הביטוח מצאתי בו סיפוק, כי הבנתי שהמשמעות העמוקה של העבודה היא לשרת את הזולת, ושאני יכול לעשות את זה בצורה טובה כאשר אני מטפל בתביעות של אנשים שנשרף להם הבית או נהרס להם האוטו. זו המטרה שלי, ואני רוצה להיות אדם טוב במקצוע שלי. גם ידעתי שבאופן שבו אני עובד נשאר לי מספיק זמן לכתיבה, נמנומים ושיטוטים".

כיצד גישת ההאטה מתבטאת ביומיום הנוכחי שלך?

"אני קונה מעט מאוד בגדים, רק אחרי שמשהו התרפט עד שאי אפשר להשתמש בו. אני לא קונה מזון מהיר, ומזון מעובד כמעט שלא. לפני שמונה שנים הפכתי לצמחוני והפסקתי לאכול בשר. תנועת הסלואו פוד מטיפה כאמור לאוכל טוב, ו'טוב' אצלה כולל ממד של הוגנות כלפי היצרן, כלפי בעלי החיים וכלפי האדמה. ברגע שאתה מגלה מה תעשיית הבשר עושה לבעלי החיים, אתה מבין שרוב מוצרי הבשר אינם ראויים למאכל אדם, לפחות לפי העקרונות האלה".

השינויים באורח החיים השפיעו גם על ההרגשה הכללית שלך ועל הבריאות הגופנית?

"לפני חמש שנים דווקא גילו לי גוש בבלוטת התריס. הייתי בשיא חיי האיטיים, ופתאום יש לי גידול. בסוף הוא היה שפיר והוציאו אותו בניתוח קצר. אני מספר את זה כדי להסביר שהאטה לא מבטיחה חיי נצח או ניצחון על הגנטיקה, אבל ברור שמי שיאכל מזון טרי במקום מזון מהיר, יגדיל את סיכוייו להישאר בריא ולהרגיש טוב. זה בהיבט הפיזי. חשוב לא פחות הוא ההיבט הנפשי. ההאטה בפירוש הפכה אותי לאדם רגוע, שלֵו ומאושר יותר במובן הכי בסיסי של המילה. פעם הייתי אדם אכול קנאה. קינאתי באנשים שמרוויחים יותר ממני, שהחיים שלהם טובים יותר, שיש להם טייטל מפונפן. הפסקתי עם זה כשהבנתי שאותי זה לא יעשה מאושר".

המעבר להאטה כלל גם את הפרדה מהטלוויזיה. "היה קשה לי לדמיין איך אסתדר בלי זה. פתאום אני חוזר הביתה ואין לי אפשרות להיזרק על הספה ולהתחיל לזפזף. אמרתי, 'התפנו לי עכשיו ארבע שעות, מה עושים?'. זה גרם לי לגלות את חדוות השיטוט. נועה ואני הולכים עכשיו ברגל לכל מקום שנמצא במרחק של עד שעת הליכה. זה כיף גדול. יוצאים, מטיילים, הולכים בזיגזג, נכנסים לאיזה רחוב שלא היינו בו אף פעם, מבקרים יותר חברים.

"בעקבות השינוי גם התחלתי לקרוא יותר. הפכתי יותר אקטיבי. היום אני לא מבין איך יכולתי לחזור בכל יום מהעבודה, להזמין פיצה ולשבת שעות מול הטלוויזיה. כמה נמוך יכולתי לרדת, שככה העברתי את החיים שלי? אז אמנם קשה לשנות הרגלים, אבל ברגע שאתה מצליח – פתאום יש חופש, אתה נושם יותר בקלות ושום דבר כבר לא מפריע לך".

גם התחביבים שלו ושל זוגתו השתנו. "סלואו מעודד עיסוקים איטיים כמו גינון, סריגה, תפירה, כתיבה. הגישה הזו אומרת: תמצא פעילויות שהן יותר מתגמלות. תייצר משהו בעצמך".

במה זה מתגמל?

"זה מחזק את תחושת הביטחון שלך כאדם, את השליטה שלך בסביבה. אתה מקבל את הידיעה שיש לך יכולת ממש לברוא, וזה נותן יותר סיפוק והנאה. אני רואה איך נועה לוקחת שני מטרים של בד ואחרי כמה שעות יוצאת מזה שמלה – וזה מדהים, כמו קסם. אמא שלי הייתה תופרת בעצמה, אנשים פעם ידעו לתקן את הצנרת בבית שלהם ולעשות עוד המון דברים שהיום אף אחד לא עושה. אם נשרפת לך מנורה, אתה קורא לחשמלאי. כל הטכנולוגיה סביבנו הפכה אותנו לאימפוטנטים".

צילום: יהושע יוסף

חיים עמוסי רכוש ונטולי סיפוק. דיזנגוף סנטר בתל־אביב

"הפרסומות כל הזמן אומרות לנו 'קנו יותר, תעלו בסולם הדרגות, תרוויחו יותר - ותהיו מאושרים'. ככה החברה המערבית בנויה. אבל ברגע שאתה מערער על החוקיות הזאת, אתה מגלה שהרבה אנשים לא מאושרים. בגיל ארבעים הם שמנים, סובלים מלחץ דם גבוה, לא מדברים עם הילדים שלהם ואפילו לא רואים אותם"

לא לטפל רק בסימפטומים

על ספרו החל נויפלד לעבוד לפני כחמש שנים, מתוך תחושה שחסר עדיין משהו מהותי להסבר השיטה. "הסלואו נותן תשובה מדהימה לשורת סימפטומים של חברה מערבית חולה, אבל לא מצאתי ירידה לשורש הבעיה – כלומר הסבר למה מלכתחילה התמכרנו למהירות, למה אנשים חושבים שעבודה היא הדבר הכי חשוב בחיים ושכסף הוא סממן להצלחה".

המהדורה הראשונה של הספר נמכרה כולה, ומהדורה נוספת כבר נשלחה להדפסה. כשאני שואל את נויפלד האם חשב שכל כך הרבה אנשים יתחברו לגישה הפילוסופית שלו, הוא משיב: "כשהעליתי את עמוד המכירה של הספר באתר, לא היה לי מושג מה יקרה. אמנם הייתה לי כבר קהילה של קוראים קבועים, אבל לא ידעתי אם הם יכניסו את היד לכיס וישלפו את האשראי. דמיינתי תסריט בסגנון 'הקיץ של אביה' – אף אחד לא בא למסיבה שלי, ואני תקוע עם אלף עותקים בסלון. לשמחתי זה לא קרה. בתוך חודשיים וחצי מכרנו את כל המהדורה הראשונה. היו אנשים שהזמינו ארבעה־חמישה עותקים בבת אחת, עוד לפני שקראו מילה, כי הם ידעו שהם רוצים להעניק את הספר הזה כמתנה לאחרים. כל העניין היה מאוד מרגש. לאחרונה גם התפרסמו כמה ביקורות טובות על הספר, ויחד עם התגובות שאני מקבל מהקוראים, אני מבין שיש פה גישה ופילוסופיה שאנשים ממש כמהים לה. כולנו נדרסים תחת גלגלי העידן המהיר. אנחנו צריכים עוגנים של האטה, ואני שמח לספק אחד שמתקבל באהדה".

מה היקף של תנועת ההאטה בארץ ובעולם?

"קשה לדבר על מספרים. להוציא את תנועת 'מזון איטי', שמתנהלת כארגון מסודר עם כמה מאות אלפי חברים רשומים ברחבי העולם, אין באמת אינדיקציה כמותית. יש אלפי אתרים ובלוגים שעוסקים בהאטה, ויש עוד מיליוני בני אדם שמיישמים ביומיום רעיונות כאלה, בלי לדעת בכלל על קיומה של התנועה. זאת אגב תגובה שאני מקבל הרבה – 'אני חי חיים איטיים ולא ידעתי שיש עקרונות כאלה'".

באחד הפוסטים שלו כתב נויפלד על מיזם "שבת אנפלאגד", שקורא לישראלים להתנתק ליום אחד בשבוע מכל המכשירים האלקטרוניים, ולנצל את השבת לחיבור בין אנשים. התגובות לפוסט מצד גולשים חילונים דחקו אותו לעמדת הגנה על המיזם. "אני בך אדם מאמין. מאמין שיש משמעות לחיים, שיש איזה היגיון מאחורי העולם, ואפילו שיש בורא, אם כי אני לא חושב שהוא מתערב בחיים שלנו. אז אני לא אנטי דת. מצד שני, אני רחוק מלהיות דתי, והייתי שמח שתהיה תחבורה ציבורית בשבת, כי זה ימנע הרבה חילול שבת וזיהום אוויר על ידי רכבים פרטיים. ועם כל זאת, אני חושב ששבת היא מעבדה טובה להתנתקות מכל המכשירים, כי מלכתחילה רוב האנשים לא עובדים ביום הזה, כך שיש הזדמנות להרגיש כמה נחמד להיות שבע־שמונה שעות בלי ציוד אלקטרוני. מכיוון שיוזמת 'שבת אנפלאגד' הייתה מזוהה עם ארגון שיש לו כיפה, רבים החלו לצעוק 'כפייה דתית'. אני תומך ביוזמה כי אני מבין מאיפה זה בא, וכחילוני אני חושב שאפשר לקבל ממנה הרבה דברים טובים".

האם העולם הולך לכיוון של האטה או הגברת המהירות?

"אני חושב שתנועת ההאטה תלך ותגדל, מכמה סיבות. דבר ראשון, זה קורה באופן אינהרנטי כי לאנשים נמאס מעודף המידע והטכנולוגיה. הם פשוט מתפרקים. זה משפיע פיזית ונפשית, ואתה רואה את זה במחלות, בלחץ דם, בהתקפי לב. הרבה יותר אנשים נוטלים כיום תרופות נגד דיכאון. תוסיף לזה את העובדה שבשנים הקרובות אנשים יעבדו פחות בגלל כל האוטומציה, ואז יהיה צורך להמציא את תרבות הפנאי מחדש. הרי אנשים לא יכולים לשבת ולראות טלוויזיה 14 שעות ביום, הם יתאבדו. האנושות תצטרך ללמוד מחדש איך לבלות, איך לעסוק בתחביבים שלא עולים כסף – כמו קריאת ספרים בספרייה או יציאה לטיולים בחיק הטבע.

"המצב הגיע לכדי כך שקמה 'תנועת האצה': החברים בה טוענים שכדי להגיע לעולם האוטופי, צריך להאיץ את הקפיטליזם עד הקצה, וכך לגרום לו לקרוס לתוך עצמו. אני לא חושב שזה נכון, כי הקפיטליזם עצמו הוא שיטה שקידמה אותנו בצורה פנטסטית, אלא שמה שקורה עכשיו זה כבר עיוות שלו. הכסף יצר כוח פוליטי והפערים בין המעמדות הם עצומים. לכן התשובה הטובה ביותר לכל זה היא רק להאט". ■

"כשנחשפתי לספרו זה היה סוג של מפץ גדול".
קארל אונורה

צילום: גטי אימג'ס

"בשנים הקרובות אנשים יעבדו פחות בגלל האוטומציה, ואז יהיה צורך להמציא את תרבות הפנאי מחדש. הרי אנשים לא יכולים לשבת ולראות טלוויזיה 14 שעות ביום, הם יתאבדו. האנושות תצטרך ללמוד מחדש איך לבלות, איך לעסוק בתחביבים שלא עולים כסף - כמו קריאת ספרים בספרייה או יציאה לטיולים בחיק הטבע"

צילום מסך

"מעבדה טובה להתנתקות מכל המכשירים". מיזם "שבת אנפלאגד"

לתגובות: dyokan@makorrishon.co.il

נעמה רוזן־קרייף | צילום: אבישג שאר־ישוב

משפחת עברון בן־איבגי // חופית

1 **אבא** // ליאור, 43, מפקח בנייה ובעל עסק
2 **אמא** // לירן, 42, בעלת משרד אדריכלות
3 **הבת** // ברקת, 16, תלמידת י"א בתיכון רמות ים, מכמורת

הבית // שלוש קומות, 300 מ"ר, מעוצב בסגנון פרובנס ומחופה לבנים. בקומת הכניסה סלון, מטבח (התנור הוא גולת הכותרת. לירן: "אני מאוד אוהבת לאפות ולבשל, והתנור הזה לגמרי משמח אותי"), פינת אוכל וחדר משפחה המשקיפים לבריכת השחייה היפה שבחוץ. בקומה הראשונה שלושה חדרים – אחד לברקת ואחד לכל אחד מהבנים של ליאור, כשהם מגיעים להתארח – ולכל חדר צמודים מקלחת ושירותים. בסוף המסדרון סוויטת ההורים עם מרפסת הפונה לים ולבריכה, וכוללת חדר ארונות וחדר מקלחת ושירותים. לירן: "זו היצירה שלי מאל"ף ועד תי"ו. אני מאוד מתחברת לסגנון, ולדעתי הבית משדר אווירה חמימה".

להשתתפות במדור
dyokan@makorrishon.co.il

בוקר טוב // ליאור יוצא בחמש בבוקר. "אני שונא לעמוד בפקקים, ומעדיף לצאת כמה שיותר מוקדם. העבודה שלי בכל רחבי הארץ, ואני מתרוצץ ממקום למקום, מבית לבית". ברקת קמה בשש וחצי, לוקחת את הכלבים לטיול, ובשבע וחצי היא יושבת עם לירן לארוחת בוקר שכוללת כריך, סלט, חביתה ולפעמים פנקייקים. בשמונה היא יוצאת להסעה לבית הספר (הנסיעה לוקחת שלוש דקות, או רבע שעה ברגל). לירן מתארגנת לעבודה, ובשעה תשע מתחילה לעבוד במשרד הביתי, לענות על דוא"ל ולהיפגש עם לקוחות.

כלבים // למשפחה שלושה כלבי שיצו – קים (5), בל (3) ומקס (3). ליאור: "ברקת מוציאה אותם לטייל בבקרים, לירן בשעות הצהריים המאוחרות, ואני בערב, לפני השינה".

לימודים // ברקת לומדת בבית הספר שליד פנימיית מבואות ים במכמורת. "זה בית ספר מעולה שמתמחה בביולוגיה ימית".

עיצוב // לירן: "הוצאתי לא מזמן ספר, מעין סיכום ביניים לעבודותיי. הסגנון שלי אירופי, וההחמימות של הבתים שאני מעצבת מאפיינת גם אותי. אני אוהבת להגשים חלומות ללקוחות שלי: הם באים עם כל החלומות שלהם, ויחד אנחנו מתכננים את הבית. רוב הלקוחות הופכים לחברים שלי, משום שהעבודה על בית נמשכת המון זמן, לרוב שלוש שנים. בעבודה הזו יש לא מעט אינטימיות. אתה לומד להכיר את הבנאדם שמולך, לאהוב אותו, להתחבר אליו. אני קשובה מאוד, והרבה פעמים כשיש דילמות בין בני זוג אני זו שבוחרת ומחליטה. יש המון בחירות בתהליך של בניית בית, וצריך הרבה אורך רוח וסבלנות".

בנייה // ליאור הוא מפקח בנייה, ובעל חברה למערכות שערים אוטומטיים. "הפיקוח לוקח הרבה זמן והרבה כאב ראש. אני עובד מראשון עד שישי מול ארבעים בעלי מקצוע במקביל, בכל פרויקט. הרבה פעמים אני מלווה פרויקטים שלירן עיצבה. פיקוח על בנייה של בית זה אתגר לא קטן, אך יש בו המון סיפוק. אני מלווה בית מהשלב שלא היה כלום ועד שאנשים נכנסים לגור בו. זו תחושה נהדרת, אבל הצלחת הפרויקט וההנאה שלי ממנו תלויות בעיקר בהתנהלות מול הלקוח".

עובדים יחד // ליאור: "בדרך כלל לירן מתכננת בית ואני אחראי על הפיקוח, אבל לא לכל הבתים אני מתאים ולא לכל הלקוחות אני מתאים. אני רואה איך מתנהלים מול לירן ואז אני מחליט אם אני רוצה לעבוד איתם. לפעמים אני רואה התנהלות שלא מתאימה לי, אז אני מוותר על העבודה מראש. זה לא עניין של מה בכך למצוא קבלן פיקוח. אני חושב שאני בין הטובים".

חייו עד כה // ליאור גדל בכפר־יונה, הבכור מתוך ארבעה אחים. הוא התגייס לחיל האוויר, והתחתן בפעם הראשונה בגיל 21, עד שהתגרש אחרי 14 שנה. יש לו שני בנים מהנישואים הראשונים, בני 16 ו־20, והם נפגשים לפחות פעם בשבועיים.

חייה עד כה // לירן נולדה בבת־ים, במשפחה ממעמד סוציו־אקונומי נמוך, "בשכונת עוני עם כל הקלישאות מסביב. בגיל צעיר הבנתי שאני צריכה לסדר את החיים שלי אחרת, ולצאת מהמקום הזה. התחלתי לחלום חלומות ולהגשים אותם, ואחד מהחלומות היה לימודי אדריכלות".

כשהייתה בת 16 עברה משפחתה להתגורר במושב ניצני־עוז. "לאורך כל ילדותי, אמא שלי הייתה חולה בסרטן. כחלק מתהליך ההבראה שלה היא החליטה שהיא רוצה לחזור למושב שגדלה בו, וכך עברנו להתגורר ליד סבא וסבתא שלי. הייתי נוסעת בכל בוקר נסיעה ארוכה ללמוד בתיכון בהרצליה, המקום היחיד שהייתה בו מגמת אדריכלות". מיד בסיום התיכון היא נרשמה ללימודי אדריכלות במסגרת העתודה, ובגיל 21 גויסה לפיקוד העורף בתפקיד בודקת תוכניות לממ"דים.

ואז // אחרי שהשתחררה בגיל 24, פתחה משרד עצמאי לבדה, ובגיל 26 ילדה את ברקת מבן זוגה הראשון. "מיד לאחר מכן נפרדנו, וגידלתי אותה באופן עצמאי לחלוטין". בתחילה התגוררה במושב בורגתא, ומשם עברה להתגורר במושב תנובות הסמוך, במשך שמונה שנים.

ההיכרות // הם נפגשו כשלירן הייתה בת 30 וליאור בן 31. לקוח משותף הכיר ביניהם. לירן: "ליאור הציע לי נישואים אחרי שבועיים, התחתנו אחרי שלושה חודשי היכרות, ומאז אנחנו יחד – 12 שנים וחצי". ליאור: "זה היה קרוב יחסית לגירושיי, וכמו בכל פרק ב', לוקח זמן להתרגל למצב החדש. כל אחד בא עם החבילה שלו והילדים שלו. היום אפשר לומר שהכול במסלול, ברוך השם".

מתחברים // לירן: "הכניסה של ליאור אלינו הביתה הייתה קלה וטבעית. אנחנו חברים מאוד טובים, קשורים מאוד זה לזה, ועובדים במעין סינרגיה מטורפת גם בעסק וגם בחיים האישיים. שנינו אוהבים לארח את החברים והמשפחה, בעיקר בקיץ, ולנסוע לחו"ל לגלות מקומות חדשים. אנחנו משוגעים על האיים המלדיביים".

חופית // אחרי שהתחתנו קנו עם החסכונות שטח בהוד־השרון, בנו עליו בית, מכרו אותו והתחילו להתגלגל. לירן: "לפני חמש שנים חיפשנו לעצמנו מקום להתיישב בו, כי מאסנו בשכירות. בית בחופית לא היה בטווח המחירים שלנו, אבל יום אחד התקשרה אליי מתווכת ואמרה לי שיש שטח שאני חייבת לבוא לראות. הגעתי ופשוט ידעתי שזה זה. מהרגע שרכשנו את המגרש עד שנכנסנו להתגורר בבית עברה שנה וחצי, תקתקנו הכול – אני על התכנון וליאור על הביצוע. עבדנו בשיתוף פעולה מדהים".

צמחונות // לירן: "אני צמחונית מאז שעברנו לחופית. כמה ימים אחרי שעברנו לפה הלכנו עם הכלבים לביקור בחווה במכמורת, ופתאום הגיעה פרה לקראתי והתחילה ללקק אותי. היא חיפשה חום ואהבה, והיה משהו מאוד מוזר במפגש הזה. מאותו יום לא נגעתי בבשר. אני עדיין מבשלת בבית, אבל תמיד עם כפפות כי זה פשוט דוחה אותי. זה רצח לכל דבר ועניין". ■

חופית
// נקודות ציון

71 דקות
מבית־אלפא
77 דקות
מבית־שמש

750 תושבים
יישוב קהילתי בעמק חפר

מכירה
וילה 10 חדרים
10.5 מיליוני שקלים
וילה 7 חדרים
5.4 מיליוני שקלים

שכירות
וילה 5 חדרים
9,500 שקל לחודש

מוסדות ועסקים
היישוב הוא מעין שיכון עירוני שבהקמתו נועד לאנשי מקצועות חופשיים. בית הספר של היישוב נמצא בכפר ויתקין, ושם גם נמצא המרכז הקהילתי. סמוך ליישוב נמצא מרכז הקניות M הדרך, ומעבר לכביש 2, במרחק הליכה, חופי בית־ינאי.

קטנה על המקום
היישוב קרוי על שמה של הציפור חופית קטנה

סודוקו

בכל שורה ובכל טור בתבנית הנתונה יש לשבץ את הספרות בין 1 ל־9, מבלי לחזור יותר מפעם אחת על כל ספרה. הכללים אמורים גם לגבי כל ריבוע מודגש (3x3).
שימו לב: לכל סודוקו קיים רק פתרון אחד!

קל

בינוני

קשה

תשבץ היגיון

מאוזן:
1. תריסר וחצי אנשי חינוך בגן חיות (7)
5. מקל עם מזל דלי (3)
7. מה שמבריק לי בדחיפה (5)
8. משחרר בצד ותו לא (מ) (5)
9. צחצוחי נעל נקייה (4)
10. יש לה אישור, אבל לא הייתה מרוצה (6)
12. מוזר, נשארתי ללא רכוש (6)
14. לוח מחשב ביתי (4)
17. מחסל תשלום בכסף מזומן (5)
19. מעניין מה מוטל על ההון הבסיסי (5)
20. בארון הזה הן בסדר (3)
21. בפה מלא אפשר לומר שעם רדת החשיכה לא נכבשו שערים? (4,3)

מאונך:
1. יבצע פעולה מתמטית כמו באוניברסיטה (5)
2. נגד חיה אירופית (7)
3. בחנות צעצועים בשר נחשב למזיק (4)
4. אולי עובדת תיאטרון מהתנחלות (5)
5. סופרים תוספת מינימום (3)
6. אחרי אמצע החודש הכוכב באוקיינוס השקט (5)
11. אולי מכין אספרסו ומרוויח הרבה... (3,4)
12. נראה שהוא מעוניין לקנח במשהו שמקובל לקחת לפיקניק (5)
13. נשמע שינקב (5)
15. איזה נקניק מנחם באי? (5)
16. אפילו אני ידוע כמי ששיחק כדורסל (4)
18. כוכבי מסכות בעורפו (3)

פירמידה כפולה

בכל מדרגה בתבנית הנתונה יש להשמיט אות או להוסיף אות, ולשנות את הסדר לפי הצורך

1. צמח רענן
2. נהר במערב סיביר
3. ממשפחת הסמוריים
4. מארב (בלשון הדיבור)
5. ענבים גרועים
6. מחוסר תקווה
7. הצבת כוח אדם
8. גולת הכותרת, פסגה
9. הוראה לפתיחה בירי

תשחץ

מבין דברים בקלות (5,4); זרק, השליך; אולץ לסטות ממסלולו; דג קטן; הפריד בין שני גורמים (6,4,3); מילת הכפלה; היטל; הגה רעיון חדש; הולכת שולל, רמאות; יגון עמוק (4,2); במידה מספקת; ענף עבה; סרט טורקי; אחד הצבעים; עיר בצרפת; אתר נופש בצרפת; אות יוונית; שם אחר לנילוס; מושב ברמת בגולן; תחזית; פוליטיקאי ישראלי (3,5); חבוי, סמוי (בלעז); עץ נוי; חריץ, סדק; מסוגי הגבינות; פוחד; קשור לזמן שיבוא; כאן; מדף; שתו מספיק; נוי; בינוי לבע"ח שהואבס; זמן קצר (3,3); צנוע; מתפשט על פני שטח נרחב; גרם לרעד בגוף; משל לערמומיות; מילת בקשה; החלק המשובח ביותר; פרח בר אדום; מקום לייצור יין; נובלה מאת ש"י עגנון (4,4); תריסר; אמנית בידור בארץ; ציפור נפוצה בארץ; מקביל (בלעז); בושה גדולה, חרפה; שיער מעל העין; רענן; טבח מומחה; לבלב (בלעז); חומר פלסטי חזק; קפטן ספרותי; תו מוזיקלי; כינוי לאדם שפל ונבזה; משמעות; פחד פתאומי; אדרבה; שנון; הובס (4,3); מגדף; ממשפחת הינשופיים; השתתק; כבש צעיר; מגדל צאן; אספקלריה; בירה ערבית; משועבד לפיאודל; מזון מעוך; תשורה, מתנה; מרופט; נשמה באפו; מים רבים; צינור לניקוז מי גשם; קל דעת; קוסמת אגדית; עני (2,3); נושא משאות; ספירלי, לולייני; חרק הדומה לצרצר

קאקורו

יש למלא את המשבצות הריקות הלבנות בספרות מ־1 עד 9. סכום הספרות בכל שורה צריך להיות המספר שרשום מעל לקו האלכסוני, וסכום הספרות בכל טור צריך להיות המספר שרשום מתחת לקו האלכסוני. בכל תרגיל חיבור אין לחזור פעמיים על אותה ספרה

פתרונות לגיליון 1128

פירמידה כפולה:
1. קל; 2. שקל; 3. לוקש; 4. קלשון; 5. אשקלון; 6. אנקול; 7. אלון; 8. נול; 9. לן.

תשבץ היגיון:
מאוזן: 1. דרך הישר; 5. משי; 7. פירור; 8. חבקוק; 9. רשאי; 10. ידידיה; 12. לא דומה; 14. אדיב; 17. סיבוב; 19. רובנס; 20. תרד; 21. הלום קרב.

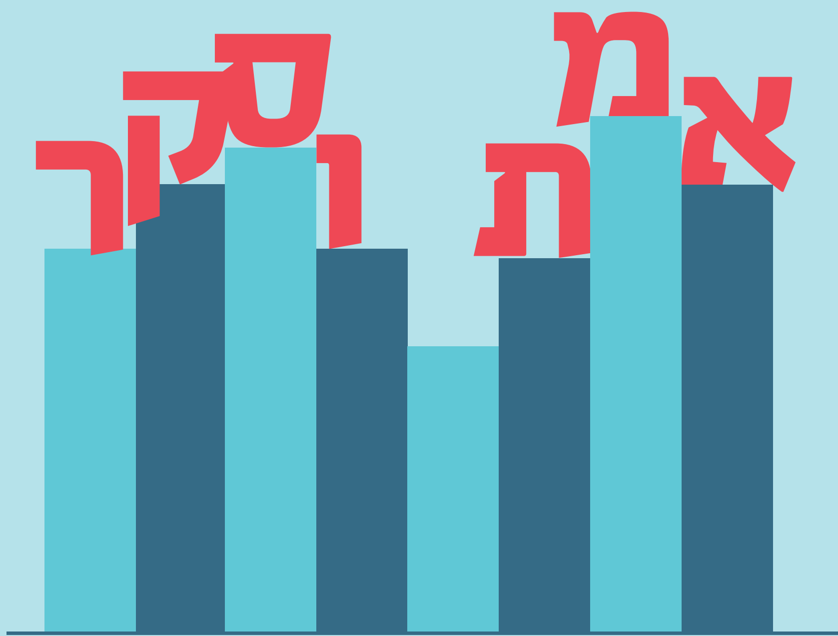
מאונך: 1. דחפור; 2. כפר סאלד; 3. יטרח; 4. רוח צד; 5. משק; 6. יד קלה; 11. דודו ברק; 12. לכסות; 13. מסבאה; 15. ברסלב; 16. מרבו; 18. בגד.

בין הפותרים נכונה יוגרלו ספרים
הכתובת למשלוח תשובות: "דיו כאן", מקור ראשון, הגן הטכנולוגי מלחה, ירושלים, בניין 9
או באמצעות המייל: dyokan@makorrishon.co.il
נא לציין את שמות החידות ומספר הגיליון

הזוכים בפרסים:
נעמי דגן, אפרת (סודוקו)
עיינה אנקור, שדרות (היגיון)
אליהו צור, אריאל (תשחץ)
גד כהן, נהריה (קאקורו)

פוקוס

ישי פלג | עיצוב: יעל שוימר

אל תאמינו לסקרים שאתם קוראים היום: בדיקה שערכנו מעלה שהפער בין מפת המנדטים שמצטיירת רגע לפני הבחירות ובין תוצאות האמת עומד על 22 מנדטים בממוצע

אלה ימי ההכרעה במערכת הבחירות. מחצות הלילה שבין שישי לשבת, אסור לכלי התקשורת לפרסם סקרי בחירות חדשים. כאן מתחוללות התהפוכות האחרונות, שהופכות כמעט כל ליל מדגמים ל"יום כיפור של הסוקרים". הפערים בין תוצאות האמת לסקרים האחרונים שפורסמו הם גדולים, ולפעמים גדולים מאוד. כדי לבחון את הפערים הללו, בדקנו 11 סקרים שפורסמו ממש לפני 11 ימי הבחירות לכנסת מ־1981 ועד 2015. הסקרים הללו שגו במנדטים רבים אל מול תוצאות האמת: בין 14 (בחירות 1984) ל־30 מנדטים (1996). ממוצע השגיאה הוא 22.7 מנדטים. לפיכך, בממוצע, כ־11 אנשים שהסקרים האחרונים מנבאים שיכהנו בכנסת לא ייכנסו אליה, ו־11 שהעריכו שיישארו בחוץ יופתעו לטובה.

בחירות 1981

סקר מינה צמח		תוצאות האמת
הליכוד	40	48
המערך	43	47
המפד"ל	8	6
אגודת ישראל	6	4
חד"ש	6	4
תמ"י	2	3
התחיה	4	3
תל"ם	3	2
שינוי	2	2
רצ	3	1
רשימות אחרות	3	0

בגין שורד בראשות הממשלה
המאבק בין שתי המפלגות הגדולות סחף את המדינה, ולכן הליכוד והמערך (מפלגת העבודה) "שתו", כמו שנהוג לומר היום, את קולות המפלגות הקטנות.

הסקרים:
נתנו יותר מדי קולות למפלגות הקטנות, ולאלה שלא עברו את אחוז החסימה.

סף השגיאה:
26 מנדטים

בין הסקר ובין התוצאות:
עצרת השמאל בכיכר מלכי ישראל עם "נאום הצ'חצ'חים" של דודו טופז, ועצרת הימין עם נאום התשובה של בגין.

בחירות 1984

סקר מודיעין אזרחי		תוצאות האמת
המערך	46	44
הליכוד	40	41
ערביות	5	6
התחיה	6	5
המפד"ל	4	4
ש"ס	2	4
שינוי	3	3
רצ	3	3
יחד	2	3
אגודת ישראל	3	2
מורשה	2	2
תמ"י	1	1
כך	1	1
אומץ	1	1
לובה אליאב	1	0

הימין משיג גוש חוסם
על רקע המשבר הכלכלי ומלחמת לבנון פרחו כאן 12 רשימות קטנות, כולל שלוש סיעות יחיד (ובסקרים ארבע), שנטלו מעט מהמפלגות הגדולות. זו הפעם האחרונה שהליכוד קיבל יותר מ־40 מנדטים.

הסקרים:
זיהו שהמגמה של "שתיית המנדטים" מבחירות 1981 לא חוזרת על עצמה.

סף השגיאה:
14 מנדטים

בין הסקר ובין התוצאות:
ההצבעה נערכה ביום שני, בניגוד לנוהג, ובימיה האחרונים של מערכת הבחירות לא נרשמו אירועים מיוחדים.

בחירות 1988

סקר מכון תצפית		תוצאות האמת
הליכוד	40	40
המערך	43	39
ש"ס	3	6
אגודת ישראל	2	5
רצ	7	5
המפד"ל	3	5
חד"ש	6	4
התחיה	5	3
מפ"ם	2	3
צומת	1	2
מולדת	1	2
שינוי	2	2
דגל התורה	1	2
המתקדמת	1	1
מד"ע	1	1

השמאל לא משיג גוש חוסם
שמעון פרס קיווה שיצליח לשכנע את החרדים להצטרף לממשלת המערך אחרי הבחירות. האינתיפאדה החלישה את התמיכה במפלגתו, שאחזה בתיקי החוץ (פרס) והביטחון (רבין) בממשלת הרוטציה בראשות שמיר.

הסקרים:
חזו הובלה של המערך, ופספסו ברוב שאר המפלגות.

סף השגיאה:
22 מנדטים

בין הסקר ובין התוצאות:
יום לפני הבחירות הושלך בקבוק תבערה על אוטובוס ישראלי שעבר ביריחו. בפיגוע נספו אם ושלושת ילדיה; חייל שניסה להצילם נפצע קשה, וחודשיים לאחר מכן נפטר מפצעיו.

חוק הבחירות (דרכי תעמולה), שנחקק ב־1959, אפילו לא הזכיר סקרים. רק אחרי שהמדגם הידוע של מינה צמח חזה את מהפך 1977 ואת עליית מנחם בגין לשלטון, עלתה קרנם של הסוקרים והעמודות שלהם.
גם זה לקח זמן. בשנות השמונים לא פורסמו כמעט סקרים בשערי העיתונים, והתוצאות נדחקו לעמודים הפנימיים. הסוקרים דיווחו שוב ושוב על שיעור "הקולות הצפים", שהיום בקושי מדברים על קיומם ועל יכולתם לשנות את התוצאות. בסקרים של ימינו שיעור המתלבטים אפילו לא מוזכר. בעשור הבא, שנות התשעים, זכו הסקרים לחשיפה גבוהה מאוד בשלוש מערכות בחירות דרמטיות. בעקבות זאת החליטה הכנסת שיש לפקח על פרסומם.
בשנת 2002 עבר תיקון מס' 22 בחוק הבחירות, שאוסר לפרסם לציבור תוצאות סקר חדש ב־24 השעות שלפני ההצבעה. בשנת 2007 האריכו את תקופת האיפול: על פי תיקון מס' 23 לחוק, מותר כעת לפרסם סקרים רק עד תום יום שישי בשבוע שלפני הבחירות. פירוש הדבר הוא שבפועל, בדרך כלל, סקרים לא מתפרסמים שלושה ימים (שבת, ראשון ושני) לפני תחילת ההצבעה.

בחירות 1992

סקר גיאוקרטוגרפיה		תוצאות האמת
העבודה	41	44
הליכוד	30	32
מרצ	15	12
צומת	7	8
המפד"ל	5	6
ש"ס	4	6
יהדות התורה	7	4
חד"ש	3	3
מולדת	3	3
מד"ע	2	2
התחיה	3	0

המהפך של רבין
היחלשות עקבית, הדרגתית וחסרת מעצורים כמעט של הליכוד הבטיחה שהמפלגה המובילה תהיה העבודה, אבל שאלת הגוש היא שהכריעה סופית את גורל הממשלה הבאה. איחוד השמאל במפלגת מרצ אפשר לעבודה ליצור גוש חוסם, בסיוע הערבים, מה שנתן את המנדט ליצחק רבין.

הסקרים:
העריכו את מרצ קצת יותר מדי, וחזו שהתחיה תעבור את אחוז החסימה.

סף השגיאה:
18 מנדטים

בין הסקר ובין התוצאות:
שום דבר דרמטי לא קרה בימי ההכרעה.

בחירות 1996

סקר מינה צמח		תוצאות האמת
העבודה	41	34
הליכוד	38	32
ש"ס	5	10
המפד"ל	7	9
מרצ	9	9
ישראל בעלייה	4	7
חד"ש־בל"ד	3	5
יהדות התורה	4	4
הדרך השלישית	2	4
מד"ע־רע"ם	2	4
מולדת	3	2

סופן של המפלגות הגדולות
מערכת הבחירות התמקדה ב"מרוץ הסוסים" בין המועמדים לראשות הממשלה, שמעון פרס ובנימין נתניהו, שניצח בסופו של דבר. זו הפעם האחרונה שהעבודה קיבלה למעלה מ־30 מנדטים.

הסקרים:
לא הבינו את עוצמת ההצבעה בשני פתקים. הקטנות התעצמו, הגדולות צנחו.

סף השגיאה:
30 מנדטים

בין הסקר ובין התוצאות:
שלושה ימים לפני ההצבעה נערך העימות בין נתניהו לפרס, ונתניהו ניצח. בשבוע הבחירות פתחה תנועת חב"ד בקמפיין ארצי עם הסיסמה "נתניהו טוב ליהודים".

בחירות 1999

סקר ידיעות אחרונות		תוצאות האמת
ישראל אחת	28	26
הליכוד	21	19
ש"ס	10	17
מרצ	9	10
ישראל בעלייה	8	6
שינוי	5	6
מפלגת המרכז	6	6
המפד"ל	6	5
יהדות התורה	4	5
רע"ם	3	5
האיחוד הלאומי	4	4
ישראל ביתנו	2	4
חד"ש	4	3
בל"ד	4	2
עם אחד	2	2
פנינה רוזנבלום	2	0
גמלאים	2	0

המפה הפוליטית מתנפצת
הקדנציה הראשונה של נתניהו הסתיימה: הליכוד התרסק, ובבחירות לראשות הממשלה ניצח אהוד ברק ממפלגת העבודה.

הסקרים:
פספסו את הזינוק של ש"ס על רקע קמפיין "הוא זכאי" של אריה דרעי; והעניקו מנדטים לרוזנבלום ולגמלאים, שלא עברו בסופו של דבר את אחוז החסימה וקיבלו 1.3% ו־1.1% מהקולות, בהתאמה.

סף השגיאה:
28 מנדטים

בין הסקר ובין התוצאות:
ביומיים שלפני הבחירות פרשו עזמי בשארה, איציק מרדכי ובני בגין מהמרוץ לראשות הממשלה. חב"ד סירבה לשתף פעולה עם נתניהו, בניגוד לבחירות 1996. במהלך קטטה פוליטית התמוטט ומת פעיל הליכוד רחמים חברוני.

בחירות 2003

סקר גיאוקרטוגרפיה		תוצאות האמת
הליכוד	30	38
העבודה	19	19
שינוי	12	15
ש"ס	10	11
האיחוד הלאומי	8	7
מרצ	10	6
המפד"ל	5	6
יהדות התורה	5	5
חד"ש־תע"ל	3	3
עם אחד	3	3
בל"ד	2	3
ישראל בעלייה	6	2
רע"ם	2	2
עלה ירוק	3	0
חרות	2	0

בוחרים את הכנסת של שרון
אריאל שרון נבחר לראשות הממשלה ב־2001 בבחירות מיוחדות, בלי שנבחרה כנסת חדשה, ועמד בראש סיעת ליכוד קטנה בת 19 חברים. בחירות 2003 תיקנו את המצב. במקביל, שינוי צמחה על רקע האיבה לש"ס.

הסקרים:
לא זיהו את עוצמת הליכוד, ושוב הכניסו שתי מפלגות שלא חצו את אחוז החסימה.

סף השגיאה:
28 מנדטים

בין הסקר ובין התוצאות:
ערב הבחירות הודיע הרב עובדיה יוסף שהוא מתחרט על תמיכתו בהסכם אוסלו. צוות חקירה מיוחד במשרד המשפטים המליץ להעמיד לדין את עו"ד ליאורה גלט־ברקוביץ', שהדליפה מידע מהפרקליטות בנוגע לחקירות ראש הממשלה.

צילומים: איי.אף.פי, יעקב סהר - לע"מ, אריק סולטן, מרים צחי, דודי ועקנין, שאטרסטוק, משה מילנר - לע"מ

חדרים אחרונים!

חופשי שתהנו בפסח

גדול הזמר החסידי מנדי ג'רופי	ענק הזמר החסידי אייל טויטו ותזמורתו	אומן החושים רון לופטין	מופע הבריאות של ספורטי. מופע מוזיקלי מקפיץ לילדים ולכל המשפחה.

הכנסו לאתר שלנו כדי לראות את התוכניה המלאה

מתחם הצימרים היוקרתי יערות מונפורט - "הרוח הגלילית"

כפר נופש פסטורלי בלב נופי הגליל המערבי! בכפר וילות נפרדות הכוללות מספר חדרים, בריכה פרטית, ג'קוזי ומרפסת לנוף. במתחם מגוון אטרקציות לצד חווית טבע ונוף עוצר נשימה. חוויה קולינרית בליווי וייעוץ השף שלום קצנגולד

19-27/4/19 HB, FB/C | החל- 1,499 ₪ לזוג ללילה

מלון גרנד ביץ' | ת"א

21-27/4/19 HB, FB | החל- 999 ₪ לזוג ללילה

אורכידאה | ת"א

19-21/4/19 HB | החל- 1,799 ₪ לזוג ללילה

מימוסה ביץ' - קפריסין

מלון מפנק במחיר משתלם במיוחד

19-28/4/19 HB | החל- 11,999 ₪ לזוג כולל הכל

בית הארחה עין גדי

לחופי ים המלח המרהיבים במחיר מדהים

19-27/4/19 HB, FB/C | החל- 949 ₪ לזוג ללילה

מדרשת הדרום חבל לכיש

מוצר משפחתי מנצח גלאט מהדרין

21-27/4/19 HB, FB/C | החל- 999 ₪ לזוג ללילה

כפר הנופש כנרת האון

19-27/4/19 HB, FB/C | החל- 1,499 ₪ לזוג ללילה

שבת הגדול במלון גרנד קורט - ירושלים בהצדעה לעמותת אד"ל בליווי ד"ר אדווה ביטון

במחירים בלעדיים!

השנה בכשרות מהדרין ברוב המקומות שלנו

הכי משתלם! אפשרות ל 3-6 ילדים בחדר הורים

פעילויות, הפעלות, טיולים, אטרקציות והפתעות נוספות לכל המשפחה.

החברה המובילה בארגון שבתות חתן, בר/בת מצווה, ימי כיף לוועדים ועוד

arieltours.co.il > 1700-707-300

אריאל ושרהל'ה תיירות ונופש בע"מ

ישי פלג | עיצוב: יעל שומר

*

”בתוצאות סקרי הבחירות יש טעות דגימה של כ־4 אחוזים בממוצע”, אמר ח”כ מנחם בן־ששון (קדימה), יו”ר ועדת החוקה, חוק ומשפט, בדיון בכנסת בעניין הארכת משך תקופת האיפול על הסקרים לקראת הבחירות. ”נתונים דוגמת אחוז הנשאלים שמסרבים להשיב לסקרי בחירות ואופן חלוקת המנדטים העודפים בבחירות לכנסת, מובילים למסקנה שסקרי הבחירות אינם מסוגלים לנבא במדויק את תוצאות חלוקת המנדטים בבחירות. כפי שאמר פעם פרלמנטר ותיק: מדבר סקר תרחק”.

בחירות 2006

	סקר מכון דחף	תוצאות האמת
קדימה	34	29
העבודה	21	19
הליכוד	13	12
ש”ס	11	12
ישראל ביתנו	12	11
המפד”ל	9	9
גיל (הגמלאים)	2	7
יהדות התורה	6	6
מרצ	5	5
רע”ם־תע”ל	3	4
חד”ש	2	3
בל”ד	2	3

המפץ הפוליטי הגדול

שרון זעזע את המערכת הפוליטית, חטף שבץ והשאיר מאחוריו את קדימה - המפלגה השלישית מאז הקמת המדינה שניצחה בבחירות והרכיבה ממשלה.

הסקרים:

המעיטו בכוח הערבים והגזימו בכוח השמאל, אבל בעיקר פספסו את זינוק הפתעת הבחירות, מפלגת הגמלאים.

סך השגיאה:

18 מנדטים

בין הסקר ובין התוצאות:

קמפיין מפלגת הגמלאים העלה הילוך לקראת סיום מערכת הבחירות, ופנה לצעירים. הסקרים האחרונים רמזו שהמפלגה עוברת את אחוז החסימה, והדבר הפך את האפשרות למציאות.

בחירות 2009

	סקר דיאלוג	תוצאות האמת
קדימה	25	28
הליכוד	27	27
ישראל ביתנו	18	15
העבודה	14	13
ש”ס	9	11
יהדות התורה	6	5
רע”ם־תע”ל	3	4
האיחוד הלאומי	4	4
חד”ש	3	4
מרצ	7	3
הבית היהודי	2	3
בל”ד	2	3

הגוש, או המפלגה המנצחת?

ציפי לבני בראשות קדימה הצליחה לסיים את הבחירות עם יתרון קל על הליכוד בראשות נתניהו - אבל מספר הממליצים עליה בפני הנשיא היה נמוך משהשיג יריבה.

הסקרים:

פספסו את ניצחון פִּירוּס של קדימה ואת הנפילה של מרצ, והפריזו בהישג של ישראל ביתנו.

סך השגיאה:

18 מנדטים

בין הסקר ובין התוצאות:

הליכוד מעלה סרטון המבוסס על מאמר של ארי שביט, הקובע שלבני לא כשירה לכהן כראש הממשלה. לבני פותחת בקמפיין געוואלד, ושותה מנדטים מהגוש.

בחירות 2013

	סקר מאגר מוחות	תוצאות האמת
הליכוד ביתנו	37	31
יש עתיד	8	19
העבודה	15	15
הבית היהודי	14	12
ש”ס	12	11
יהדות התורה	6	7
התנועה	5	6
מרצ	7	6
רע”ם־תע”ל	3	4
חד”ש	4	4
בל”ד	3	3
קדימה	3	2
עוצמה לישראל	2	0
עם שלם	1	0

ערפל הקרב בימי ההכרעה

מפלגת יש עתיד כבשה את הבחירות, והתוצאות הביאו בסופו של דבר ל”ברית האחים” שהכניסה את יאיר לפיד למשרד האוצר בממשלת נתניהו.

הסקרים:

לא זיהו את הזינוק של יש עתיד, על חשבון היחלשות הברית של נתניהו וליברמן. בסקר המובא כאן שוקללו גם מפלגות שלא עוברות את אחוז החסימה.

סך השגיאה:

28 מנדטים

בין הסקר ובין התוצאה:

הסכסוך בין הליכוד לבית היהודי נמשך. מועמד הבית היהודי נחשף כמי שדיבר על פיצוץ המסגדים בהר הבית. פעילי יש עתיד הומרצו לצאת לשטח ולהביא כמה שיותר תומכים.

בחירות 2015

	סקר ערוץ 10	תוצאות האמת
הליכוד	20	30
המחנה הציוני	24	24
הרשימה המשותפת	13	13
יש עתיד	12	11
כולנו	10	10
הבית היהודי	11	8
ש”ס	9	7
ישראל ביתנו	5	6
יהדות התורה	7	6
מרצ	5	5
יחד	5	0

נוהרים לקלפיות

הניצחון על ציפי לבני ויצחק (בוז'י) הרצוג הציג את נתניהו ככוכב הפוליטיקה הישראלית. הוא נבחר לראשות הממשלה בפעם הרביעית, ועקף את דוד בן־גוריון בכהונה הרצופה הארוכה ביותר.

הסקרים:

טעו בפיזור הקולות בימין: יותר מדי מנדטים למפלגות הלוויין וליחד, שלא חצתה את אחוז החסימה, ופחות מדי לליכוד.

סך השגיאה:

22 מנדטים

בין הסקר ובין התוצאות:

עצרת הימין בערב הבחירות רכבה על התבטאות ”קומץ מנשקי הקמעות” של האמן יאיר גרבוז, מעצרת השמאל שהתקיימה שבוע לפני כן. לבני ויתרה על הרוטציה המפורסמת עם הרצוג. נתניהו פצח בסדרת ראיונות לתקשורת העוינת. לקראת יום ההצבעה ובמהלכו ניהל הליכוד קמפיין געוואלד יעיל, ששיאו בסרטון ”המצביעים הערבים נעים בכמויות אדירות לקלפי, עמותות השמאל מביאות אותם באוטובוסים”.

גיליון 1130 | פרשת תזריע | כ"ט באדר ב' תשע"ט | 05.04.2019
מקור ראשון

שבת

מוסף לתורה, הגות, ספרות ואמנות

ב- 9.4 בוחרים נוחות

יום מכירות מיוחד עם מגוון הדגמים המאובזרים והנוחים של סיטרואן

טרייד-אין בתנאים אטרקטיביים

הטבות מנצחות על מגוון דגמים

בכל אולמות התצוגה

5
שנות אחריות
עד 120,000 ק"מ

התמונה להמחשה בלבד. כפוף לתקנון המבצע, האחריות, הטרייד-אין ולאישור הגוף הממנן. טל"ח.

*4989
citroen.co.il

INSPIRED BY YOU

קוד דגם	תיאור דגם	רמת האבזור הבטיחותי
126	NEW CACTUS FEEL 1.2L 110 כ"ס	6
124	NEW CACTUS SHINE PK 1.2L 110 כ"ס	6
14	C3 Shine PK 1.2L 110 כ"ס טורבו אוט'	6
108	C3 AIRCROSS FEEL 1.2L 110 כ"ס טורבו אוט'	5
117	C3 AIRCROSS SHINE 1.2L 110 כ"ס טורבו אוט'	5

רמת האבזור הבטיחותי:
רמת בטיחות גבוהה 8 7 6 5 4 3 2 1 0 רמת בטיחות נמוכה

דגם	נתוני צריכת דלק (ליטרים ל-100 ק"מ)*				דרגת זיהום
NEW CACTUS FEEL 1.2L 110 כ"ס - WLTP	עירוני	6.2	בין עירוני	4.5	9
NEW CACTUS SHINE PK 1.2L 110 כ"ס - WLTP	עירוני	6.2	בין עירוני	4.5	9
C3 AIRCROSS feel 1.2L 110hp - NEDC	עירוני	6.9	בין עירוני	4.8	13
C3 AIRCROSS Shine 1.2L 110hp - WLTP	עירוני	6.6	בין עירוני	5.2	7
C3 Shine Pk AS 6.2 110 כ"ס אוט' 1.2L-WLTP	עירוני	6.1	בין עירוני	4.1	9

דרגת זיהום אוויר מרכב מנועי**
זיהום מרבי 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 זיהום מזערי

*נתוני היצרן עפ"י בדיקת מעבדה, תקן /CE715/2007-2017/1347עם זאת, צריכת הדלק מושפעת מאופן הנסיעה.
**הדרגה מחושבת לפי תקנות אוויר נקי (גילוי זיהום אוויר מרכב מנועי בפרסומת) התשס"ט 2009.
*דגם C3 היצרן עפ"י בדיקת מעבדה. תקן NEDC ו-WLTP

גיליון
1130

למאמרים ותגובות:
shabbat.makor@gmail.com
www.makorrishon.co.il

16
עוגב בבית כנסת?
גדולי רבני איטליה התירו משך דורות רבים את נגינת העוגב - בידי גוי - בבית הכנסת בשבת. בעקבות המנהג המוזיקלי

20
פחד הרכבת
אם בולשת אחר בתה ששבה לאחר היעלמות. ספר על חרדה ואשמה שאחת מגיבורותיו הסמויות היא הרשת החברתית לסוגיה

רוני אלדד

כף

מָה נַחְזִיק בַּיָּד כְּשֶׁיִּגָּמְרוּ כָּל הַיָּמִים
מָה יִהְיֶה סִימָן טוֹב
שֶׁהָיִינוּ אֲחוּזִים
שֶׁהָיִינוּ אֲחוּזִים כָּל כָּךְ וְלֹא נִרְפִּים
גַּם כְּשֶׁהָרִיצָה הָיְתָה קְרוּעָה מִנְּשֹׁם
גַּם כְּשֶׁחֲרִיפוּת אַחֶרֶת אִלְחֲשָׁה אֶת הַתָּאִים
וּמָה כְּשֶׁהַתְּנוּעוֹת יִתְנַדְּפוּ
כְּשֶׁיַּעַמְדוּ רַק עִצּוּרִים
וְכָל כַּף תִּהְיֶה רָפָה כָּל כָּךְ כְּשֶׁנִּשְׁמַט וּמָה
אַחְזִיק לְךָ כְּשֶׁיִּגָּמְרוּ וְאֵיךְ תֵּדַע שֶׁרַק לְךָ אֲנִי
כַּף יָד שְׁלֵמָה
וְאֵיךְ נַמְשִׁיךְ אֶת קְצוֹת הָאֶצְבָּעוֹת
אֶל מָה

יָבוֹא, ספר שירת הביכורים של רוני אלדד, ראה אור לאחרונה בהוצאת פרדס

עורך אלחנן ניר
עורך משנה שמואל פאוסט
מערכת עידו פכטר, אריאל הורוביץ
עריכת לשון יעקב עציון
הפקה דנה בצלאל
עיבוד תמונה רינה נקונצ'ני
עיצוב אביטל טובי
בשער חיה רהט, הזמן עצר מלכת, עין כרם. שמן על קנבס, 2013

רציתי להתמקד בשאלה איך אנחנו מתמודדים עם מותנו שלנו

פרופ' עמיה ליבליך, עמ' 12

איור: מנחם הלברשטט

יסכה זימרן

נגע המרדנים

פרשת תזריע עוסקת בחוקי הצרעת אך לא בסיבות שמביאות להתפרצותה. בחינה רחבה של סיפורי המצורעים במקרא חושפת את הדרך שבה נתפסה המחלה המסתורית

במרכזה של פרשת תזריע עומדים חוקי הצרעת. הפסוקים מלמדים על התהליך מרובה הסעיפים שבאמצעותו מתבהר לאדם האם המראה שהתפתח בעורו או בבגדו נחשב לצרעת אם לאו. העיסוק הנרחב והמפורט בצרעת מעיד על חשיבותה ועל מידת החומרה שבה נתפסה.

בהתאם לדרך שבה הוצגו הקרבנות בפרקים הקודמים, פרקי ספר ויקרא אינם עוסקים במשמעות החוקים אלא בעצם קיומם ובהדגשת חשיבותם; וכפי שהפרקים הראשונים בספר לא הסבירו מה משמעות תהליך ההקרבה או מה היא העמדה הנפשית שמתוכה מקריב האדם, כך הם אינם עוסקים בסיבה שבגללה אדם הצטרע או במשמעות של נוכחות המצורע במחנה. בחינה של מקראות מחוץ לספר ויקרא שבמרכזם עומדים מצורעים עשויה להציג את המשמעות שהוקנתה למחלת הצרעת ולהדגים בדרך נוספת את החומרה שבה היא נתפסה.

פגיעה בהיררכיה המקדשית

במלכים ב פרק טו מוזכרת צרעתו של עוזיהו מלך יהודה. צרעת זו גרמה לכך שעוזיהו לא יוכל לשמש בפועל כמלך, ועוד בחייו בנו מלך תחתיו. בדברי הימים ב, פרק כו, מורחב הרקע לצרעת זו: החל מפסוק טז מתבהר כי ההצלחות השלטוניות של עוזיה גרמו לגבהות לבו, ומתוך תחושה זו הוא נכנס להקטיר קטורת בעצמו במקדש. דברי הכהנים המפצירים בו שלא לעשות כן מלמדים על המשמעות ועל החומרה של מעשיו: "לֹא לְךָ עֻזִּיָּהוּ לְהַקְטִיר לַה' כִּי לַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן הַמְקֻדָּשִׁים לְהַקְטִיר צֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ כִּי מָעַלְתָּ וְלֹא לְךָ לְכָבוֹד מֵה' אֱלוֹהִים". עוזיה נטל על עצמו תפקיד שאינו מיועד לו וקרא בכך תיגר על חלוקת התפקידים הקבועה כצו מאת הא־ל. על כן נצטרע.

אף בדברים כד מוזכרת הצרעת, תוך הדגשה של חשיבות שמירת סמכותם המחייבת של הכהנים (ח־ט): "הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת. זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱ־לוֹהֶיךָ לְמִרְיָם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם". האם זהו הקשר בין סיפורי הצרעת לחוקים המפורטים בספר ויקרא? האם הצרעת באה על פגיעה במערכת ההיררכית הפנימית של המשכן והמקדש? בחינה של סיפור צרעת מרים חושפת עיקרון רחב שאינו נוגע לסמכות הכהנים בלבד.

בבמדבר פרק יב מרים מצטרעת בעקבות דבריה על משה: "וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה עַל אֹדוֹת הָאִשָּׁה הַכֻּשִׁית אֲשֶׁר לָקָח... וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אַךְ בְּמֹשֶׁה דִּבֶּר ה', הֲלֹא גַּם בָּנוּ דִבֵּר". מתגובתו של הא־ל, המופיעה בסמוך, עולה חומרת הדברים שדיברו מרים ואהרן על משה, ומתבהר שלוז טענותיהם נוגע למערכת היחסים שבין משה והא־ל: "אִם יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם ה' בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר בּוֹ. לֹא כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה... וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה?". מרים ואהרן משווים בין מעמדם למעמדו של משה, ומטילים ספק בייחודו של משה. בדבריהם הם ערערו על מערכת היחסים הייחודית הקיימת בין משה ובין הא־ל ועל כך נצטרעה מרים.

על מה אם כן מגיעה הצרעת? מה משמעותה?

חוסר הכרה בסמכות הא-ל

הצרעת המתוארת במלכים ב פרק ה תוכל לסייע בקשירת כל הקצוות יחד. נעמן שר צבא ארם מגיע אל אלישע הנביא במטרה להתרפא מצרעתו: "וְנַעֲמָן שַׂר צְבָא מֶלֶךְ אֲרָם הָיָה אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי אֲדֹנָיו... וְהָאִישׁ הָיָה גִּבּוֹר חַיִל מְצֹרָע". ריפוי נעמן בהתאם להוראות אלישע מביא אותו להכרה בא־לוהי ישראל: "וַיָּשָׁב אֶל אִישׁ הָאֱ־לוֹהִים... וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱ־לוֹהִים בְּכָל הָאָרֶץ כִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל... כִּי לוֹא יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדְּךָ עֹלָה וָזֶבַח לֵאלוֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם לַה'". נעמן מבקש לתת מתנה לאלישע, אך הלה מסרב. סירובו של אלישע נעוץ במטרתו להוכיח שהא־ל, ולא הוא עצמו, ריפא את נעמן: "וַיֹּאמֶר חַי ה' אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו אִם אֶקָּח". בניגוד אליו, גיחזי, נערו של אלישע, רץ אחר שר צבא ארם ולוקח ממנו שלל רב. מעשהו של גיחזי לא נושא חן בעיני אלישע, אשר מוכיח אותו ואף מעניש אותו: "וְצָרַעַת נַעֲמָן תִּדְבַּק בְּךָ וּבְזַרְעֲךָ לְעוֹלָם וַיֵּצֵא מִלְּפָנָיו מְצֹרָע כַּשָּׁלֶג". אם מטרת אלישע במעשהו הייתה להוכיח שהא־ל הוא שריפא את נעמן ובכך חיזק את הכרתו בא־לוהי ישראל ובכוחו, הרי שמעשה גיחזי פגם בהכרה זו. הקטנת כוח הא־ל וצמצום ההכרה בשליטתו הם שהביאו את הצרעת על גיחזי.

מכאן עולה שהצרעת לא באה על פגיעה בסמכות האנושית – יהא זה הכהן או הנביא – אלא בדיוק להפך: על חוסר הכרה בסמכות הא־ל העומדת ביסוד המינוי האנושי ופגיעה בה.

עיקרון זה אף עשוי להסביר את אות הצרעת שמקבל משה במעמד הסנה בשמות פרק ד: "וַיֹּאמֶר ה' לוֹ עוֹד הָבֵא נָא יָדְךָ בְּחֵיקֶךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחֵיקוֹ וַיּוֹצִאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג". צרעת זו אינה עונש אלא אות שמטרתו להדגיש את יחסי הציות שאמורים לשרור בין משה ובין הא־ל; יחסים המופרים תדיר במעמד מכונן זה. משה מסרב לקבל את השליחות ומערער עליה שוב ושוב. בכך לא רק שהוא אינו ממלא את דבר האל, אלא הוא אף מבטא חוסר הכרה בסמכותו ובשלטונו. משה שם את עצמו במוקד ודן במידת ההתאמה האישית שלו לתפקיד, חלף ההכרה בסמכותו של הא־ל שאליה נדרש כבר מראשית הדברים: "וְעַתָּה לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֶל פַּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם".

"סיפורי הצרעת" הפזורים במקרא משקפים אפוא את המשמעות שהוקנתה למחלה זו: הצרעת נתפסה כמחלה הבאה על פגיעה מגוונת בסמכות הא־לוהית. סיפורים אלה מציגים, מנקודת מבט מהותית, את החומרה היתרה שמתבטאת אף בחוקי הצרעת המפורטים בספר ויקרא. ●

ד"ר יסכה זימרן היא מרצה במחלקה לתנ"ך באוניברסיטת בר אילן

דוד צוראל

שאלות //**1.** לאיזה יונק תקופת ההיריון הארוכה ביותר, 645 יום בממוצע? / **2.** באיזה מדינה דגמי הרכב הפופולריים ביותר הם ממותג לאדה המקומי? / **3.** לפי השיר, "בדד אלך גם תפילה אין לי". אילו עוד שלושה דברים נוספים חסרים לפי השורה הבאה? / **4.** מי מחברי הכנסת הנוכחית הוא ח"כ יחיד שלא משתייך לאף סיעה? / **5.** מה משותף לכינויים המקובלים לאלבום "הביטלס" של הביטלס, "מטאליקה" של מטאליקה ושׁשת האלבומים בשם "ויזר" של להקת ויזר? / **6.** מה בודק מבחן אישיהארה? / **7.** שמה של איזו עיר בארץ מגיע מהמילה הערבית ל"ירוקה"? / **8.** מי היה העיתונאי היהודי־הונגרי־אמריקאי שעיתוניו היו חלק ממה שנקרא לראשונה "עיתונות צהובה", אך כיום שמו נקשר דווקא בעיתונות איכותית? / **9.** על מי נאמר ש"לֹא עָשָׂה רַגְלָיו וְלֹא עָשָׂה שְׂפָמוֹ וְאֶת בְּגָדָיו לֹא כִבֵּס לְמִן הַיּוֹם לֶכֶת הַמֶּלֶךְ עַד הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּא בְשָׁלוֹם"? / **10.** כינויו של איזה כוכב כדורסל הוא "הגבָּה" (The Brow), בשל גבותיו המחוברות? / **11.** באיזו תביעה משפטית היה מעורב אתר האינטרנט של איש העסקים עוזי ניסן?

* לנקודות נוספות מצאו את הקשרים בין השאלות לבין פרשת השבוע

תשובות בעמ' 23 >

גידי ספיר

לכתחילה במצב הנתון

עיון בשאלת נכונות רבני הציונות הדתית בימי ראשית המדינה להתפשר בענייני דת ומדינה מגלה מגוון דעות רחב וקוטבי. בכנסות האחרונות עלתה גישה חדשה ומפתיעה

עניני דת ומדינה לא נכללו בכנסות האחרונות בסדר היום של המפלגה המגזרית של הציבור הסרוג. לאחרונה, עם פיצול המפלגה, נשמעו קולות שלפיהם אחד ההבדלים בין שני הפלגים נוגע בדיוק בשאלות אלה. בין אם הטענה נכונה ובין אם לאו, היא מזמינה דיון מחודש בסוגיה.

ברשימה זו אנסה לשרטט בקיצור נמרץ גישות שונות בשאלת העיגון בחקיקה של עניינים מתחום דיני האיסורים. ליתר דיוק, הגישות השונות נוגעות לשאלת מעמד הפשרה אגב חקיקה בתחום דיני האיסורים, שהרי קרוב לוודאי שכל חקיקה שתיחקק בתחום לא תהלום באופן מלא את עמדת ההלכה. אפשר לדון בעניין תוך העלאה של שיקולים פוליטיים ומוסריים, אולם בדבריי אתייחס לשאלה מנקודת מבט הלכתית. השאלה היא מהי עמדת ההלכה ביחס לאפשרות הפשרה אגב חקיקה בתחום דיני איסורים.

הסכם של חוסר ברֵרה

מקור חשוב לדיון ההלכתי נמצא בדברים שנכתבו לפני כמעט שישים שנה, אגב ניסיון לחוקק חוק שבת ארצי. החוק שעמד על הפרק עמד לעגן, בין היתר, את הסטטוס־קוו בתחום התחבורה הציבורית, כך שברוב אזורי הארץ התחבורה הציבורית תיאסר, למעט העיר חיפה שבה היא תותר.

ארחיב מעט: מקום המדינה ואילך נלחמה המפד"ל לחקיקת חוק שבת ארצי. לאחר שבארבע הכנסות הראשונות התחייבה מפא"י בהסכם הקואליציוני להעביר את החוק אך לא עמדה בהבטחתה, לאחר הבחירות לכנסת החמישית, שהתקיימו בשנת 1961, דרשה המפד"ל שפרטי החוק ייכללו בהסכם הקואליציוני. הפרטים הרלוונטיים לענייננו נגעו כאמור לאיסור התחבורה הציבורית בשבת, תוך החרגה של העיר חיפה.

אנשי המפד"ל ובראשם זרח ורהפטיג ראו בהסכמה הישג היסטורי, אך הופתעו לגלות שיש המתנגדים לחוק בתקיפות. בכנס רבנים בנושא השבת שהתקיים בתל אביב הביע רבהּ הראשי של חיפה, הרב יהושע קניאל, התנגדות עזה להסכמה לעגן בחוק את חילול השבת בחיפה. הרב קניאל טען שההסכמה תגביר את חילול השבת בחיפה ואולי גם במקומות אחרים בארץ, ושבכל מקרה ויתור בנושא חיפה מנוגד להלכה. עמדה הפוכה הביע הרב שאול ישראלי, לימים ראש ישיבת מרכז הרב ודיין בבית הדין הרבני הגדול. הרב ישראלי טען שהפשרה לא תחמיר את המצב בתחום התחבורה ושהרווח הכולל העתיד לצמוח מהחוק רב על הנזק. הרב ישראלי הוסיף וטען שההלכה אינה אוסרת פשרה מעין זו.

יוצא אפוא שמדובר בשתי מחלוקות: האחת עובדתית – האם התועלת עולה על הנזק; והאחרת עקרונית – אפילו נניח שהחוק יצמצם את חילול השבת ברחבי הארץ, או על כל פנים את חילול השבת בפרהסיה, האם מבחינה הלכתית מותר לתמוך בחוק המאפשר חילול שבת בחלק מהארץ ונותן גושפנקה "חוקית" לחילול זה?

כאמור, הסוגיה נדונה לראשונה בוועידת השבת שהתקיימה בתל אביב, בהשתתפות רבנים רבים, ובכללם רבני העיר חיפה, שהשמיעו קול זעקה נגד החוק המוצע. לאחר שהסתיימה הוועידה פרסם הרב ישראלי מאמר ארוך, שכותרתו "בהלכות קואליציה", ובו הציג את הבעיה ודן בה בהרחבה. תקצר היריעה מלפרט את כל השקלא וטריא ההלכתית של הרב ישראלי והחולקים עליו, ולכן נסתפק בכותרות בלבד. המחלוקת התמקדה במספר שאלות:

האם מחללי שבת הם בגדר יהודים, שמצווה להציל אותם מעבֵרה?

- האם מותר לאדם לחטוא בחטא קל על מנת להציל את חברו מחטא חמור?
- האם מותר להזניח את המיעוט למען הרוב?
- האם הוויתור לא נופל בגדרי "סיוע לעוברי עבֵרה" או בגדרי "חילול השם"?
- האם הוויתור לא ייחשב למתן גושפנקא חוקית לחילול שבת?

בשורה התחתונה, הרב קניאל וסיעתו סברו שחקיקה הכרוכה בוויתורים אסורה, גם אם היא מביאה לשיפור המצב. לעומתם, הרב ישראלי סבר שחקיקה כזאת מותרת ואף רצויה, ובלבד שהשגנו כל מה שיכולנו, שהבענו מחאה על מה שוויתרנו עליו ושהדגשנו שהוויתור נובע מאילוץ בלבד.

אמנה להפגת השנאה

לפני כשני עשורים שבה הסוגיה והתעוררה. הרב יעקב מדן הצטרף לפרופ' רות גביזון ויחד הם ניסחו קווים להסדר, שנודע בשם "אמנת גביזון־מדן". האמנה כוללת ויתורים רבים מנקודת מבט הלכתית. בדברי המבוא שלו לאמנה התייחס הרב מדן לסוגיית הוויתורים וטען כי הוא הולך בדרכו של הרב ישראלי. אולם נדמה שקיימים שני הבדלים בין הפשרה שעמדה על הפרק בעניין חוק השבת לבין האמנה שכרתו גביזון ומדן.

ראשית, בדיון בעניין חוק השבת הדגישו הרבנים המתירים שהחוק לא בא להתיר דבר שהיה אסור לפני חקיקתו, או שנהגו בו איסור הלכה למעשה: גם לפני חקיקת החוק מותר היה להפעיל שירותי תחבורה ציבורית בשבת בחיפה והיא אף התקיימה בפועל. לעומת זאת, אמנת גביזון־מדן מבקשת להתיר פעילות בתחומי הבילוי והתרבות ולאפשר תחבורה ציבורית בהיקף מצומצם, אף על פי שפעילויות אלו אסורות כיום לפי חוק. תמיכה בהסדר כזה עשויה להיחשב ככרוכה בסיוע בידי עוברי עברה ובחילול השם גם לגישת הרב ישראלי. דברים ברוח זו טען הרב שלמה אבינר:

> זה נכון שלפעמים מצוה להתעלם: כאשר יש כמה דברים רעים, ואי אפשר לתקן את כולם, אז יש לתקן את הכי חמור ולהתעלם זמנית מן הפחות חמור, כדי להציל מה שאפשר להציל... וכן פסק הגר"ש ישראלי ב"הלכות קואליציה", שאם אי אפשר לדאוג שלא תהיה כלל תחבורה ציבורית בשבת בכל מלוא ארצנו, יש לחוקק זאת במקום שניתן הדבר, ובמקום שאין ניתן יש להתעלם, עד אשר ד' ירחם... וזה בדיוק ההפך ממה שעושים חסידי האמנה המוצעת: יש לנו מדינה טובה האוסרת תחבורה ציבורית והפעלת בתי בילוי בשבת - אלא עם פרצות רבות ואנחנו נבוא לעקור החוק הזה לגמרי.

הרב מדן הסכים עם טענת מבקריו שהאמנה אכן מדברת על ביטול חוק קיים, אך טען שלמרות זאת אין מניעה הלכתית מלהסכים על כך. לטענתו, הסרת חוק מדינה שאוסר חילול שבת איננה נחשבת סיוע, מכיוון שאיננה מעודדת חילול שבת אלא רק קובעת שהמדינה לא תתערב בחילול שכזה.

לכאורה, הבנתו של הרב מדן, שלפיה אין סיוע בידי עוברי עברה כאשר אין מדובר בסיוע ממשי אלא רק בהסרה של מניעה חוקית אזרחית, אינה תואמת את עמדתו של הרב ישראלי. הרב ישראלי התכוון שאין בהשארת המצב הנהוג בחיפה על כנו משום סיוע, שהרי זה המצב הקיים כעת, אבל אם היה קיים חוק האוסר על נסיעה בשבת ובאים להסירו, היה הרב ישראלי רואה בכך משום מסייע בידי עוברי עברה.

הבדל עקרוני נוסף בין גישתו של הרב ישראלי לזו המשתמעת מן האמנה נוגע למטרה העומדת בבסיס הנכונות להתפשר. הרב ישראלי הסביר שמטרתו היא למנוע את חילול השבת והתנה את הלגיטימיות של הוויתור על השלם בכך שהצגת החוק על ידי נציגי הציבור הדתי תלווה "בהסתייגות, ובהבעת כאב, על שאין הדבר בידינו להביא חוק מתוקן כאשר עם לבבנו". הרב ישראלי הדגיש שרק כך יוכלו הנציגים הדתיים להיחלץ מן האיסור של חילול השם. לעומת זאת, יעד מרכזי אצל הרב מדן הוא לקרב בין הפלגים השונים בציבור. לכאורה, השגתו של יעד זה מחייבת להכיר בערכיו ובשאיפותיו של הצד השני ואולי אף לבטא הערכה כלפי שאיפות אלו. גישה כזאת קשה ליישב עם הסתייגות והבעת כאב, שהן, כאמור, תנאי הכרחי להכשרת הפשרה להשקפתו של הרב ישראלי.

הרב מדן מודע לתנאי של הרב ישראלי, והוא מנסה "להלך בין הטיפות". מצד אחד הוא מסביר שיעד מרכזי בחתימתו על האמנה, על הפשרות הכלולות בה, הוא "נטיעת האמונה בלב הציבור שיש פתרון שאינו דורסני וכוחני למלחמת העד בין שומרי מצוות לחופשיים בישראל". מצד אחר הוא מקפיד להבהיר ששאיפה זו אינה מבטלת את התנגדותו להתנהגות המנוגדת להלכה ומציין ש"כל פתיחת מוסד המחלל את השבת וכל נישואין שאינם כדת משה וישראל וכן דברים נוספים הנזכרים באמנה זו והם בניגוד גמור לתורה ולדרכה – אנו מוחים עליהם בכל לשון ומצטערים עליהם צער רב". חרף זאת, ספק אם המסר המורכב הזה של הרב מדן היה נחשב בעיני הרב ישראלי כממלא אחר חובת המחאה.

כאן חשוב לציין: גם הרב מדן מודע לכך שרוח האמנה החברתית שונה במהותה מרוח הפסק של הרב ישראלי, וכך הוא כותב במבוא לאמנה:

> הבאתי את דבריו הק' של הגר"ש ישראלי לסיוע עקרוני והלכתי לשיקול דעתנו בכתיבת האמנה. אמנם לא אכחד, שיש חילוק בין הרוח הנושבת מן האמנה לבין הרוח הנושבת ממאמרו הנ"ל של הרב. מאמרו של הרב עוסק בהסכם קואליציוני של "תן וקח", והדגשת חוסר הברֵרה שבחתימה על הסכם זה בשל חולשתנו ניכרת מכל שורה בה. באמנה זו הודגש פעמים רבות שהיא אינה "הסכם" אלא דבר עמוק מכך. אווירת חוסר הבּ־ררה הנושבת מדבריו של הרב מוחלפת אצלנו בתקווה להפגת גורמי השנאה, הרצון של בית המשפט לכופף בכוח את החוקים והזלזול הבו־טה בחוק מצד הרשויות והאזרח, זלזול המרוקן אותו מכל משמעות מעשית. במצבנו שלנו ייתכן שאף הרב היה מסכים עם מה שכתבתי כאן, אך איני יכול להוכיח זאת.

הסדר לכתחילה

עד כה הוצגו שלוש גישות: הראשונה, שבה אחזו הרב קניאל וסיעתו, שללה כל פשרה בחקיקה בדיני איסורים, גם אם החקיקה תביא לשיפור מהמצב הקיים. השנייה, שבה אחז הרב ישראלי, הסכימה לפשרה, בתנאי שתביא לשיפור ובלבד שהשגנו כל מה שיכולנו לעת עתה והבענו מחאה ברורה ביחס לחלקים שעליהם התפשרנו. השלישית, שבה אוחז הרב מדן, סבורה כי הפשרה מותרת ואף רצויה ככלי לחיזוק האחדות בעם ולהפגת העוינות הרווחת בציבור כלפי הדת ומייצגיה.

עם זאת, נדמה שבדברים הללו לא נשלם עדיין התיאור של ספקטרום הדעות בקרב הציבור הדתי. בכנסות האחרונות כיהנו בכנסת מספר אנשים שומרי מצוות, החברים במפלגות כלליות. בניגוד לאנשי המפלגה המגזרית, חברי הכנסת הללו היו פעילים מאוד בענייני דת ומדינה וניסו לקדם רפורמה משמעותית בתחום זה. אמנם הם ביססו את הצעת החוק שלהם על ההסדרים המפורטים באמנת גביזון־מדן, אבל נראה שנקודת המבט שלהם שונה באופן מהותי מזו של הרב מדן. הרב מדן ראה באמנה פשרה בין דתיים לחילונים. לעומת זאת, אותם חברי כנסת לא פירשו את הצעתם כפשרה, אלא כסוג של הסדר "לכתחילה". אפשר שמה שהנחה אותם הוא ההתייחסות לחירות ולבחירה החופשית כערכים מרכזיים. מנקודת מבטם, חקיקה המגבילה התנהגות מטעם דתי עומדת במתח עם ערך החירות, ולכן אינה לגיטימית.

נדמה שהגישה של אותם חברי כנסת מייצגת אינטואיציה רווחת בקרב חלק לא מבוטל מהציבור הדתי־לאומי, ולא רק בקרב אלה המצויים בקצה ה"לייטי" של המשרעת הדתית. למיטב ידיעתי, אותם חברי כנסת לא הציגו יסודות הלכתיים שעשויים לבסס את עמדתם. השאלה המעניינת היא האם יהיה מי שירים את הכפפה וינסה להציע לאינטואיציה הזו בסיס הלכתי רציני. ●

מנסים להלך בין הטיפות. הרב יעקב מדן ופרופ' רות גביזון, 2016
צילום: הדס פרוש, פלאש 90

למטה: הרב שאול ישראלי
צילום: רוני שריר

> **לדעת הרב ישראלי, כדי להיחלץ מאיסור חילול השם על נציגי הציבור הדתי לגלות הסתייגות מוויתורים. לעומתו, גישתו של הרב מדן מחייבת להכיר בערכיו ובשאיפותיו של הצד השני**

פרופ' גידי ספיר הוא פרופסור למשפטים באוניברסיטת בר אילן ועמית בכיר בפורום קהלת

לא לדתיים בלבד

"הדת מוכרחה להיגאל מכבליה של הפוליטיקה, מלחצים של כפייה דתית ושל כפייה אנטי דתית". על הנזק שגורמות מפלגות דתיות ליהדותה של המדינה, מאת הרב פרופ' פינחס הכהן פלאי. שלושים שנים לפטירתו

היהודי "החדש", אשר נועד להיות אביה־מולידה של מדינת ישראל המודרנית, היה ילדה של תקופת החילוניות. הוא עוצב בבית היוצר של הרציונליזם ושאר ה"איזמים" של המאה הי"ט, והחילוניות הייתה לגביו הרבה יותר מאשר לגבי סתם אדם חופשי בדעותיו בן התקופה ההיא. למעשה הוא התייחס אל החילוניות שלו כמו אל מעין דת אורתודוקסית. כבן לעם מאמין, הוא האמין בכפירה.

וכך הונחו אושיותיה של מדינת ישראל על דת החילוניות. כתוצאה מכך נעשתה התחייה הציונית של התרבות היהודית עתיקת־היומין פחות בבחינת המשך של מסורת קיימת, ויותר בבחינת אתחלתא של תרבות חדשה.

* * *

העובדה שקיים באוכלוסייה הישראלית מיעוט החי חיי תורה ומצוות אינה משפיעה כלל על עיצוב פני החברה ועל הציבוריות החילונית. מהותה האמיתית של הדת, כצורך אנושי וכביטוי לאידיאלים ולערכים, אינה ידועה כמעט לישראלי הממוצע. כל אימת שהדת מופיעה בחיים הישראליים הרי היא מופיעה בדמות מפלגה פוליטית וכוח פוליטי, כשהרבנות משמשת להם ככלי עזר. מקומה של הדת בחיי המדינה נקבע על בסיס של משא ומתן, כמו בכל עסקה פוליטית אחרת.

מעמדה של הדת בישראל הוא משונה: מבחינה פוליטית "מיוצגת" הדת על ידי כחמישה עשר אחוז מכלל הבוחרים במדינה. ואכן, מידת השפעתה של הדת על המדינה אינה עולה על 15%. זאת למרות קיומו של "כוח שותק", גדול, הנע בין 40 ל־60 אחוזים מכלל האוכלוסייה, שרואה עצמו אוהד למסורת הדתית ורוצה בהמשכה ובהנחלתה לבניו.

במשך השנים גובש מעין סידור עבודה בין דתיים לחילונים ששני הצדדים, הן הרוב החילוני והן המיעוט הדתי, מרוצים ממנו: הרוב החילוני מעביר לשותפו הדתי את הטיפול בכל הנוגע לדת, ובכך ניתנת לו האפשרות הנוחה להתחמק מהתמודדות של ממש עם האתגרים שהיהדות ההיסטורית עשויה להעמיד בפני מדינה יהודית בענייני פנים, או אפילו במדיניות חוץ. אף הדתיים מרוצים מן ההסדר הזה: מאחר שנטשו זה מכבר את השאיפה לעצב את המדינה ברוח היהדות, הם מסתפקים בחיזוק עמדות הכוח שלהם על ידי תמיכה כספית נדיבה של הממשלה במוסדות דתיים.

הדת מיוצגת לעיתים רחוקות בלבד על ידי אישים דתיים או מנהיגים תורניים. כמעט תמיד מועלות תביעותיה על ידי פוליטיקאים, הנבדלים מעמיתיהם החילונים לא בהתנהגותם המוסרית או האתית, אלא רק בכיפה שעל ראשם.

קולו של העסקן ואיש המיקוח הדתי, כשהוא נשען על משרד הדתות החולש על ארגון החיים הדתיים במדינה והנתון למרותה של המפלגה הדתית, הוא בדרך כלל הקול היחיד של דת ישראל הנשמע במדינת ישראל. קולם של אישי התורה והמוסר, שישראל נתברכה בהם לרוב, הושתק כמעט כליל במחנה הדתי הפוליטי. ודמותו של הרב כאישיות מנהיגה, הצועדת בראש המחנה, כמעט אינה קיימת.

מעידן לעידן צצות ועולות במדינה בעיות הקרויות "בעיות דתיות" והן מסעירות את דעת הקהל למשך תקופה מסוימת. המפלגות הדתיות מתגייסות, לעיתים, לנהל מלחמת־קודש על עניינים שלהלכה ולמעשה אין להם ולא כלום עם השפעתה של הדת על המדינה כמדינה יהודית ועל אזרחיה כיהודים ממשיכי מורשת הדורות. המאבקים הללו מחזקים את עמדות הכוח של המפלגות הדתיות, אבל באותה עת הם מרחיבים את הפער בין האזרח הלא־דתי לבין מורשתה הדתית של היהדות, שהיא זרה לו.

* * *

הדת מוכרחה להיגאל מכבליה של הפוליטיקה, מלחצים של כפייה דתית ושל כפייה אנטי דתית. בחירת ישראל יש לה משמעות דתית עמוקה, אך לבחירות בישראל אין כל משמעות כזאת.

הדת מוכרחה להיות המתחילה והיוזמת ביצירת מגע עם העם. איבתם של ישראלים רבים לדת, מקורה לרוב בבורות או בדעות חברתיות ופסיכולוגיות קדומות בכל הנוגע לדת, יותר מאשר בהכרה פילוסופית אנטי־דתית. האפיקורוס, החביב לעיתים, מן הדור הישן, כבר מת. את מקומו ירש עם הארץ.

שחרור הדת מכבלי הפוליטיקה הוא צעד ראשון בהבאתה אל העם. הפיכתה לכוח מוסרי – צעד שני. גם הישראלי הלא־דתי מעוניין להרחיב ולהעמיק את לימודו בתורת ישראל, בתנאי שהיא מוגשת לו שלא במסגרת פוליטית.

כמו כן, העובדה שבישראל יום המנוחה הרשמי ורוב החגים הלאומיים הם אלה שבלוח היהודי פותחת אפשרויות עצומות למלא ימים אלה בתוכן יהודי אמיתי. באשר הוא עכשיו, הרי זה שטח מוזנח לחלוטין: במשך ששת ימי המעשה תמצא יהודים דתיים ולא־דתיים החיים ועובדים זה אצל זה – ואולם משבאה שבת, או מגיע יום טוב, יורד מעין "מסך ברזל" ומפריד בין שני המחנות עד לבלי השאר כמעט מגע ביניהם. אלה לבית ולבית הכנסת ואלה לכבישים, לחופי הרחצה ולמגרשי הספורט. אם יהודי לא־דתי רעב לקצת תוכן יהודי לשבתותיו ולחגיו, הוא לא ילך למצוא תוכן זה במחנה הדתי שכן הוא חושש שמא "יחטפו" אותו שם ויהפכוהו על־אתר ל"יהודי דתי".

כיוצא בכך אותם ימים המיוחדים בחיי האדם, כגון יום החתונה, הבר מצווה או – רחמנא לצלן – יום ההלוויה, שממש משוועים לביטוי דתי הולם. במצב השורר כיום בישראל, הרי במקרים רבים אירועים אלה, שבהם בא האדם־ברחוב במגע על כורחו עם איש הדת, מרחיקים אותו מיהדותו עוד יותר.

עבודת יד־ביד, במאמץ לגלות משמעות מחודשת ורלוונטית ליהדות של ימינו, יש בה אולי להיות אתחלתא להתגשמותה של צפייה כול־עולמית לבשורה דתית חדשה, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

* * *

אותה יצירת מגע, טבעי שתיעשה באמצעות שלושת מרכיביה של היהדות: מורשה, גורל, ייעוד.

יש לנו מורשה מפוארת של שלושת אלפים שנה, ולפעמים זה די מייאש לנסות להיכנס אליה, ללמוד אותה, להבין אותה. אבל אדם אינו לוקח מורשה של אלפי שנים ומשליך אותה. כל יהודי צריך להתהלך בתחושה שיש כאן מורשה גדולה. מורשה שהכינו בעבורו הדורות הקודמים ועליו, לפחות, לבדוק אותה.

המרכיב השני ביהדותנו הוא גורל. ליהודים בכל הדורות יש גורל משותף. והציונות, שרצתה להציע פתרון מוחלט לבעיית הגורל היהודי על ידי הקמת מדינת ישראל, לא הצליחה בכך: עדיין "עם לבדד" אנחנו, שותפי גורל.

ידיד שלי, שנסע ליפן בענייני עסקים, הוזמן על ידי מארחיו למסעדה יוקרתית באוסאקה. הוא ניסה להסביר למלצרים שהוא אוכל כשר, אבל ביפן (שלא כמו בברוקלין) לא שמעו מה זה "כשר". כאשר ניסה ידידי להסביר כי הוא יהודי, ויש ליהודים דיאטה מיוחדת, התברר שהם גם לא שמעו מה זה יהודי. ראה ידידי שאין לו בְּרֵרָה, והמשיך בשיחת העסקים שלו מבלי לאכול דבר. עוד הוא מדבר והנה רץ אליו רב המלצרים היפני ואומר: "אני חושב שאני יודע מי אתה. אתה בוודאי מהעם של אנה!". התברר שאת המידע היחיד שלו על היהדות קיבל האדם הזה מיומנה של אנה פרנק, והוא, איכשהו, קישר את האיש הזה עם הספר הזה.

להיות יהודי, היום, זה לא רק להיות בן העם של אברהם, יצחק ויעקב, משה רבנו ואהרן הכהן ורבי עקיבא, אלא גם להיות בן לעם של אנה פרנק. אנה פרנק הייתה נערה יהודייה ממשפחה מתבוללת, שהגורל היהודי דפק על דלתה והזכיר לה ולנו שיש דבר שנקרא "גורל יהודי". גם אם איננו בוחרים בו, איננו יכולים להיפרד ממנו.

המרכיב השלישי ביהדות הוא הייעוד. אמנם כבר אמרנו לעולם כמה דברים, והנבואות, שנאמרו בירושלים על השלום בין העמים, חקוקות על קירות בניין האו"ם בניו יורק. אבל עדיין יש לנו הרבה מה לומר. אנחנו עם שנבחר כדי למלא שליחות מסוימת, לומר משהו לעולם, ועל הייעוד הזה אל לנו לוותר. ●

> הדת מיוצגת לעיתים רחוקות בלבד על ידי אישים דתיים או מנהיגים תורניים. כמעט תמיד מועלות תביעותיה על ידי פוליטיקאים, הנבדלים מעמיתיהם החילונים לא בהתנהגותם המוסרית או האתית, אלא רק בכיפה שעל ראשם.

להיות יהודי היום זה להיות בן לעם של אנה פרנק. פינחס הכהן פלאי עם דוד בן גוריון, 1970
צילום באדיבות המשפחה

פינחס הכהן פלאי (1930־1989) היה משורר, סופר ומורה למקורות ישראל באוניברסיטת בן־גוריון בנגב ובקהילות בארץ ובעולם. דבריו המובאים כאן הם לקט מתוך פרקי ספרו "פרקים במחשבת מדינת ישראל" (ספריית בית־אל, 1990) ומתוך מאמרים שכתב ופרסם בעיתונו "פנים אל פנים" (1957־1974)

דוד קורצווייל

הכדור הדום רגליו: מישעיהו ועד צ'פלין

עיון במקורותיה של הסצנה המפורסמת מ"הדיקטטור הגדול", שבה משחק צ'רלי צ'פלין עם הגלובוס, שב אל הנביא ישעיהו ומציג שלוש פרשנויות שונות לדימוי אחד

אחת הפסגות הידועות בתולדות הקולנוע היא סצנת הגלובוס מתוך "הדיקטטור הגדול" של צ'רלי צ'פלין. בסצנה זאת משחק הדיקטטור להנאתו בכדור הגלובוס כאילו היה כדור משחקים. סצנה זאת, הנמשכת יותר משתי דקות, מבטאת ביקורת מושחזת ביותר על היחס הלעגני, ערלות הלב וקלות הדעת של דיקטטורים כשהם מקבלים החלטות המכריעות את גורל האנושות כולה. קשה להעלות על הדעת אמצעי המחשה כה מוצלח המבטא אדישות כה גדולה לסבל, למוות ולהרס, כמו המשחק הקליל שמבצע הדיקטטור בכדור הארץ עצמו המשמש לו ככדור משחקים.

ניתן להציע השערה סבירה, שלפיה ההברקה של שימוש בגלובוס כאובייקט להמחשת טיבה של זיקה כדוגמת הדיקטטור למול האנושות אינה המצאתו הפרטית של צ'פלין, והוא שאב רעיון זה מתוך ציור משנת 1670 (לערך) של הצייר ההולנדי יאן ורמיר. לוורמיר ציור בשם "אלגוריה על האמונה הקתולית" שבו נראית עלמה ישובה על כיסא ובנונשלנטיות מניחה לנוחיותה את רגלה הימנית על כדור הגלובוס. בהתאם לסימבוליות הנוצרית, העלמה משקפת את האמונה הקתולית. כל צופה בתמונה מתרשם באופן טבעי כי הציור מבטא ביקורת נוקבת על הקתוליות הדורכת ורומסת את האנושות.

מסקנה זאת אף עולה בקנה אחד עם הרקע ההיסטורי של אותם ימים. ציור זה צויר בסמיכות היסטורית לתום "מלחמת שמונים השנים" שבין הולנד לבין ספרד (1648-1568), מלחמה קשה שבה ספרד הקתולית כבשה מספר פעמים את מדינות השפלה ובכללן הולנד שהייתה פרוטסטנטית. ספרד הקתולית שימשה באותן שנים כ"ציר הרשע" של האזור תוך שהיא נלחמת במדינות פרוטסטנטיות. אין פלא אפוא שצייר הולנדי מאותם ימים יבטא את יחסו לקתוליות באותה דרך שבה צ'פלין יחזור ויבטא את ביקורתו כנגד שליטי ציר הרשע של ימיו.

ההשערה שציור זה היווה את מקור ההשראה לצ'פלין הינה סבירה, משום שציורו של ורמיר מוצג לראווה לעיני הציבור במוזיאון המטרופוליטן שבניו יורק החל משנת 1931. בשנים אלה צ'פלין, אנגלי במקורו, התגורר בניו יורק. הסרט "הדיקטטור הגדול" הופק בסוף שנות הארבעים של המאה הקודמת (הקרנת הבכורה ב־1940) ולכן יש להניח בסבירות גבוהה שצ'פלין נחשף לציור זה ועשה שימוש ברעיון של ורמיר.

מה שתמוה בציורו של ורמיר הוא שוורמיר עצמו היה קתולי אדוק. הוא המיר את דתו מבפטיזם (זרם פרוטסטנטי) לקתוליות, וזאת בשנים שבהן הייתה בהולנד הפליה קשה ועוינות נגד הקתולים. כאמור, מרבית האוכלוסייה במדינה הייתה פרוטסטנטית והקתולים נאלצו לקיים את פולחני התפילה שלהם בבתים פרטיים ולא בבתי תפילה ציבוריים. חרף מעמדה הנחות של הקתוליות, ורמיר נישא לאישה קתולית וקיים אורח חיים קתולי תוך נאמנות מוחלטת לקתוליות. לאור זאת עולה השאלה החידתית: מדוע צייר ציור שמבטא ביקורת נוקבת על הקתוליות?! כדי להשיב על חידה זאת יהיה עלינו לצאת למעין מסע התחקות אחר מקורותיו של ורמיר ליצירה.

מקור נבואי

מקור ההשראה המרכזי של ורמיר, כמו גם של אמנים נוצרים רבים אחרים בציורים העוסקים בנושאים דתיים, היה ספרו הקאנוני של סייזר ריפה (Cesare Ripa) "איקונוגרפיה". ריפה היה איקונוגרף איטלקי שפעל עד שנת 1620 וחיבר את ספרו שהיווה מעין לקסיקון של איקונות, אלגוריות וסימבולים מתרבויות שונות, כולל מהנצרות. במהדורה המאוירת של ריפה לספר, מגולמת האמונה הקתולית באמצעות עלמה. מכאן שאב ורמיר את מוטיב העלמה המשקפת את האמונה הקתולית. אולם עלעול קל ב"איקונוגרפיה" של ריפה מגלה כי מצויה שם גם האלגוריה המאוירת של עלמה הדורכת ברגלה על כדור הגלובוס. מכאן ברור כי גם מוטיב הדריכה על כדור הגלובוס יונק מהמוטיבים המצויים בספרו של ריפה.

עבודתו של ריפה הייתה אקלקטית בעיקרה. הוא כינס, הבהיר מילולית ואייר, אך לא הגה את כלל הערכים שהיו מצויים בספרו. לכן ברור כי האלגוריה של עלמה המניחה את רגלה על כדור הגלובוס אינה המצאה של ריפה ומקורה קדום יותר, כנראה בברית החדשה.

ביקורת מושחזת על היחס הלעגני וערלות הלב על ידי הדיקטטורים. צ'רלי צ'פלין, ארה"ב, 1940
צילום: גטי אימג'ס

הפרק בברית החדשה המהווה מעין קונסטיטוציה של הנצרות הינו הפרק הכולל את "הדרשה על ההר" של ישו (הבשורה על פי מתי, פרק ה'). בדרשה זאת ישנה התייחסות לאיסור הנוצרי להישבע בשמיים ובארץ. הנימוק שניתן שם הוא כי השמים הם "כיסא אלוהים" והארץ היא "הדום רגליו". דימוי זה, המציב את הארץ תחת רגליו של אלוהים, הוא אם כן המקור לאלגוריה הנוצרית בדבר אותה עלמה המניחה את רגלה על כדור הגלובוס. ואולם, גם ישו ומתי אינם המקור של דימוי זה, שכן הנביא ישעיהו השתמש בו לפניהם.

פרק ס"ו בספר ישעיהו פותח במילים: "כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי". פרק זה, הנקרא בהפטרת שבת ראש חודש, הוא המקור ההיסטורי הראשון שבו נעשה השימוש "הצ'פליני" להמחשת רעיון השליטה על העולם באמצעות הגלובוס (בתקופתו של ישעיהו הנביא עוד לא הכירו בצורתו של כדור הארץ ככדור, אך פרט זה אינו גורע מדימויו של ישעיהו כי הארץ היא הדום רגליו של הא־ל).

די ברור שמתי שאל את עולם הדימויים של כיסא והדום רגליים מהנביא ישעיהו. בתחילת הדרשה על ההר נאמר "אל תדמו כי באתי להפר את התורה או דברי הנביאים, לא באתי להפר כי אם למלאת". כדי להמחיש את הטיעון בדבר המשך דברי הנביאים ולא נטישתם, הדרשה על ההר רוויה בביטויים מתוך דברי הנביאים מהברית הישנה. השימוש האלגורי של השמים ככיסאו של ה' והארץ כהדום רגליו הוא חלק משימוש רעיוני וטרמינולוגי בדברי הנביאים, במקרה שלנו בדברי הנביא ישעיהו.

> **קשה להעלות על הדעת אמצעי המחשה כה מוצלח המבטא אדישות כה גדולה לסבל, למוות ולהרס, כמו המשחק הקליל שמבצע הדיקטטור בכדור הארץ המשמש לו ככדור משחקים**

פרשנות יהודית הפוכה

לפי פרשנותו של צ'פלין, יש בציור של הא־ל היושב על השמיים ככיסא והמניח את רגליו על כדור הגלובוס ביקורת על הא־ל הרומס ברגליו את יושבי תבל. אולם ברור כי הנביא ישעיהו לא התכוון כלל לכך. כוונתו הייתה הפוכה מכך, כפי שעולה מהקשר דבריו.

ברקע נבואת ישעיהו עמדה תפיסה אלילית, שחדרה לישראל, ובה הא־ל מגולם ככוח בלתי מרוסן ולא צפוי ופעולת האדם נועדה להחניף לו ולנסות להשקיטו. זהו ההסבר לבניית המקדשים שבהם האדם כביכול מארח את הא־ל, מקטיר לו קטורת, מקריב לו קרבנות ומעלה לו מנחות. בעולם האלילי, מוסר וערכים לא היו חלק מהשפה התיאולוגית, ועל כך יצא קצפם של הנביאים. הנביא ישעיהו ניצב מול מציאות של חברה מנוכרת הנעדרת ערכים של חמלה וסולידריות. העולם הדתי התמצה בעבודת המקדש שיצר אשליה ומציאות מדומה של קרבת האדם לא־ל שלא הותירה מקום לעניינים שבין אדם לחברו. הנביא ישעיהו נזקק אפוא ל"הברקה" ויזואלית שתמחיש לשומעי לקחו את האבסורד שבתפיסת עולמם, ותעשה שימוש בעולם הדימויים שלהם אך תוך שינוי פרופורציות שיזעזע את עולמם. בהקשר זה בא הנביא ואומר בשם ה' "השמים כסאי והארץ הדום רגלי, איזה בית אשר תבנו לי". בשפת העם הוא אומר – אתם מדמים עצמכם כמי שבונים בית לה' ומארחים אותו, הרי מדובר בא־ל שהשמים הם כיסאו והארץ כולה אינה אלא לכל היותר הדום רגליו, ואם כן איזה בית אתם יכולים לבנות לו?!

האלגוריה של ישעיהו היא מענה וביקורת של הא־ל לבני האדם אשר מדמים יחסי גומלין אחרים מהקיים. הנחת רגלו של הא־ל על הארץ ושימושה כהדום רגליים אינה אפוא ביקורת על הא־ל. אדרבה, אלגוריה זו היא ביקורת נוקבת על בני האדם שדימו לעצמם מציאות אחרת. עיקרה של הנבואה, לאחר הזעזוע של הפיכת עולם המושגים השגוי, נעוץ במילים "ואל זה אביט – אל עני ונכה רוח". אין המדובר בא־ל הרומס את יושבי הגלובוס אלא ההפך הגמור, א־ל שעניינו דווקא דאגה לפרט. זאת בהיפוך גמור לביקורת הצ'פלינית.

הסבר זה יכול היה להיות המענה לשאלה ששאלנו: הכיצד ורמיר, כקתולי אדוק, מצייר ציור שבהסברו הצ'פליני הוא למעשה ביקורת על הא־ל? עתה אנו מבינים שאותו ציור ואותה סצנה ניתנים לשתי פרשנויות הפוכות וקוטביות. ההבנה הצ'פלינית רואה בסיטואציה ביקורת על מי שדורך על כדור הארץ. לעומת זאת, ההבנה של נבואתו של ישעיהו רואה בסיטואציה ביקורת נוקבת המופנית דווקא כלפי יושבי הגלובוס.

אך גם הסבר זה אינו מניח את הדעת בכל הקשור לציורו של ורמיר. אכן, הסבר זה מבהיר את כוונת הנביא ישעיהו לאור הרקע החברתי והמוסרי שעימו הוא התעמת. אך מה לזה ולוורמיר, אשר מצייר את ציורו במאה השבע עשרה לספירה?! ציורו של ורמיר, כשמו של הציור, מייצג מצב נוכחי ונצחי בתיאורה של האמונה. ציור זה עומד מעל הזמן ולא קשור בסיטואציה אנושית מיוחדת וממוקדת בזמן מסוים.

בתקופה הקלאסית הרומית ובתקופת התלמוד רווח שימוש נוסף בכדור כמשקף את הגלובוס. המשנה בעבודה זרה (ג, א) מפרטת אילו צלמים אסורים לפי שיטת חכמים, כשאחד הצלמים האסורים הוא צלם המחזיק בידו כדור. החזקת כדור המשקף את הגלובוס מקנה לצלם מעמד א־לוהי של מי ששולט בעולם. הירושלמי מלמד שהמקור לשימוש סימבולי שכזה הוא אצל אלכסנדר מוקדון (מאה רביעית לפני הספירה), אשר ישב על הנשר שלו כדי להגביה עוף ולראות את העולם ממבט הציפור. אז גילה שהארץ אינה אלא כדור עגול. מכאן החלו לצייר כדור בידיו של הצלם כביטוי לשליטה בעולם.

ספר יוסיפון (פרק לז) מרחיב ומציין כי בטקסי המלכה נהגו הרומים להציב כדור בידו של המלך כאות וסימן לשליטה הניתנת לו ולמעמדו החדש. מקורות אלו מלמדים על שימוש רווח בכדור כסימבול של הגלובוס. יחד עם זאת, אין ולא קיים שום קשר רעיוני בין שימוש זה לבין ההסבר האיקונוגרפי שאנו מחפשים להבהרת ציורו של ורמיר. מבחינה סימבולית, לא הרי החזקת כדור ביד שמצביעה על שליטה אך אין בה שום ממד ביקורתי או כל היבט שיפוטי על עצם החזקת הגלובוס לבין סצנה של דריכה ברגל גסה על הגלובוס, כפי שמופיע בציורו של ורמיר. לכן, עלינו להמשיך ולתור אחר הסבר שיעמוד ויקיים את שני הפרמטרים ההכרחיים להבנה נכונה של הסצנה: העדר כל ביקורת על הא־ל וכן הסבר על־זמני המביע אמירה ביחס לאמונה הדתית כשהיא תלושה מכל הקשר חברתי או סיטואציה אנושית זמנית.

דיספוזיציה של הכנעה

לפתרון תעלומה זאת אבקש להציע את ההסבר הבא. הן ישעיהו הנביא והן צ'פלין מתייחסים לגלובוס כאל חפץ דומם שניתן להניח עליו רגליים או לשחק עימו ככדור. אך ישנה גם התייחסות אחרת לגלובוס. בשירת דבורה, לאחר הניצחון על סיסרא, שרים דבורה וברק בן אבינועם (שופטים ה, ד־ה): "ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים. הרים נזלו מפני ה'". כך מובא גם בספר תהילים (קיד, ו־ז) "ההרים תרקדו כאלים גבעות כבני צאן, מלפני אדון חולי ארץ מלפני א־לוה יעקב". בשני קטעי שירה אלו הארץ הופכת מגוף דומם פסיבי לגוף חי ופעיל, בעל רפלקסיה, המכיר באפסותו מול האל ולפיכך נמס מפניו.

לפי תפיסה פואטית זאת, ניתן לתת פרשנות איקונולוגית שלישית לסצנת הדריכה על כדור הגלובוס. לפי פרשנות זאת, כדור הגלובוס עצמו הוא זה שממקם את עצמו ומסתופף תחת רגלו של הא־ל. הוא זה שבו נוכחים ההוד וההדר של האל, שכן הוא זה שכונס את עצמו למקום זה מתוך הכרה שזהו מקומו. בציור זה דווקא הא־ל הוא הפסיבי והארץ היא הפועלת.

לפי פרשנות זו אין מדובר בסצנה המדוברת בביקורת אלא בתיאור יחסי הגומלין ההרמוניים של הנברא מול הבורא. זוהי דיספוזיציה נצחית של הכנעה של המאמין והתבטלותו מרצון כלפי בוראו. תפיסה פואטית זאת, כך נראה, היא הפתרון לחידת ציורו של ורמיר. נמצא, אם כן, כי לאותה סצנה ייתכנו מספר הסברים, חלקם אף הפוכים וסותרים, שהרי בסופו של דבר – לעיתים גם התוכן הוא בעיני המתבונן. ●

דוב ברקוביץ

שאיפה מעומק הקדושה

היתר לרווקות מבוגרות להרות מתרומת זרע אינו יכול להתקיים ללא הכרה מערכתית במשפחה שתיווצר בעקבותיו. הצעה חדשה למיסוד התהליך, אשר תערב את בית הדין ותכשיר תורמי זרע יהודים

החשיבה התורנית והפסיקה ההלכתית מאותגרות לאחרונה בשאלות בעניין "המשפחה החדשה". השאלות עולות בעקבות טכנולוגיה רפואית מתקדמת ושינויים דרמטיים שחלו בחברה הישראלית ביחס להגדרתה של משפחה נורמטיבית.

דפוסי התקשרות חדשים בין צעירים וצעירות הביאו למספר הולך וגדל של רווקות המתקרבות לגיל שבו תיפסק האפשרות ללדת. הקמת בנק זרע אפשרה לרווקות אלו לממש את הרצון ללדת ולגדל ילדים ללא חיי זוגיות. שאיפותיהן של רווקות דתיות לנצל התפתחות זו, ומצוקתן הנפשית ללא האפשרות להרות וללדת, הביאו לשאלות נוקבות שעלו לפני פוסקי ההלכה.

רבנים רבים שללו קבלת תרומת זרע, ולעומתם היו רבנים שהתאמצו למצוא פתח להיתר, גם אם מסויג. בתשובה לשאלה מרווקה מבוגרת סיכם הרב יובל שרלו את שתי העמדות הנוגדות:

חלק סוברים כי אל לה לאישה להעמיד את רצונה בילד מול חשיבות קדושת המשפחה בישראל, ומול טובת ילד להיוולד במשפחה שיש בה אב ואם... לא זו בלבד, אלא שיש גם מערכת ציבורית כללית שיש להתחשב בה, והיא הרצון למנוע את המדרון החלקלק של גלישת הרצון להרות ללא נישואין לגילים הרבה יותר צעירים, ולמציאות שבה ההולדה ללא בעל תהפוך לאפשרות נורמטיבית או אפילו אידיאלית. לעיתים תקנות ציבוריות לקדושת המשפחה בישראל בולמות את רצונו הפרטי של אדם.

לעומת זאת, סובר חלק אחר של הפוסקים כי כאשר מגיעים לגיל שבו הסיכוי להרות עומד לפוג, וכי כאשר מדובר במי שעשתה את כל שביכולתה להינשא ולא זכתה בכך, לא ניתן למנוע מבחינה הלכתית את מימוש התקווה הזו. זאת משום שהתורה עצמה מתארת את האישה ללא ילד כמי שחשה שחייה אינה חיים ("הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי") והמדרש מעיר כי יעקב פגע ברחל וענה לה בצורה שלא נהוג לענות בה; זאת משום שאין איסור מפורש על אישה ללדת ללא בניין משפחה; זאת בשל העובדה שאסור להיכנס לשאלת "הרישיון להרות", וזו דרך ארץ שקדמה לתורה ומהות יסודית של הקיום האנושי.

ההוראה להיתר לוותה בקביעה שיש להשתמש בתרומת זרע של לא־יהודי כדי שלא לבוא לידי ספק בייחוס הילד (שמא תתקבל תרומה מיהודי כהן) וחשש מפני נישואי הילד עם קרובי משפחה שאינם ידועים לו.

אינני רואה את עצמי פוסק הלכה, על אחת כמה וכמה בנושא רגיש זה, אך ברצוני להעלות נקודות משמעותיות החסרות בדיון החשוב הזה, בתקווה שהעלאתן תרחיב את החשיבה התורנית בעידן של "המשפחה החדשה".

משפחה לא אידיאלית

על פסיקת ההלכה בחברה התומכת בצורות שונות של המשפחה החדשה, ואף מעגנת את מעמדן בחוק, להתחשב בהדים שיתעוררו בעקבותיה בציבור שומר התורה והמצוות ואף מחוצה לו. על רקע רגישות זו, גם האוסרים קבלת זרע על ידי רווקה מבוגרת וגם אלו שהתאמצו למצוא בסיס להיתר מסויג מניחים שרווקה שתלד כתוצאה מתרומת זרע איננה מקימה משפחה. לדעתי זו טעות בקונספציה, טעות בשורש ההוראה.

בכל חלקי היהדות הדתית והחרדית, ההלכה מכירה במשפחות חד הוריות במקרה של גירושין ושל אלמנות, למרות שמשפחות אלו אינן "אידיאליות", ואינן נתפסות כמשפחות לכתחילה – בדרך כלל גם לא על ידי הנאלצים לקיים אותן. גם הירון ולידה של רווקה מבוגרת שהתאמצה לאורך שנים ליצור קשר של נישואין הם מציאות לא אידיאלית, גם מבחינת האישה עצמה. על רקע זה ערכי החיים של תורת ישראל, אשר ביסודם ביסוס קדושת המשפחה וכינון מרכזיות המשפחה בקהילה, מחייבים שהוראת היתר של לידת רווקה מבוגרת תתייחס לכך כהקמת משפחה בישראל. זאת גם מצד עצם חיוניות המעשה, וגם מצד ההדהוד שהמעשה יעורר בקהילה.

יהיו שיטענו שההכרה בלידה מחוץ למסגרת הנישואין כהקמת משפחה בישראל תוסיף שמן לאש הבוערת במדרון החלקלק השוחק את ערכי המשפחה, במיוחד בכל הנוגע לזוג הומוסקסואלים שמבקשים להביא ילד לעולם. טיעון שכזה מעמיד באור בוהק את הבעייתיות בפסיקות המתבססות בעיקר על חששות של "מדרון חלקלק", ולא על מהויות תורניות עקרוניות. אם אי אפשר להבחין מבחינת ההדהוד הציבורי בין מקרה שהתורה מתארת פעמיים כ"תועבה" לבין מקרה של רווקה ששמרה עצמה במשך כמעט שנות דור מ"קלקול" – אזי אין סיכוי לשמירת גבולות הקדושה בקהילות שלנו. המציאות האישית של רווקה כזאת איננה רק "צעקה אישית־אנושית", אלא ביטוי של חיי טהרה בעמידה לפני ה' והבעת רצון לאימהות כשרה בישראל. האם הקהילות שלנו אינן מסוגלות לעמוד בהבחנה שכזאת?

רק הוראת היתר המכירה בלידת רווקה מבוגרת ששמרה על טהרתה כמשפחה בישראל תמנע את הזלזול בערך המשפחה העלול להיווצר משני האפיקים שבהם מתנהלת הפסיקה היום: מחד, ההוראה לאסור תביא להמשך הסבל של רווקות מבוגרות השואפות לאימהות ולהעצמת הפיתוי לקיום יחסים מחוץ לחיק המשפחה; מאידך, ההוראה להיתר ללא הכרה במעשה כהקמת משפחה מציגה את ההיתר בשיח הציבורי אך ורק כהיענות לצורכי היחיד, מה שמצטייר ככפיפת התורה לערכים הומניסטיים מערביים. לכן חשוב שההיתר ילווה בהכרה של בית דין, וזאת מכמה בחינות.

ראשית, ברור לחלוטין שעל הילד שייוולד מוטלות חובות של כיבוד אם, ושעל האם ועל הציבור ("בית דין") מוטלות החובות של ההורה. מלבד זאת, המשמעות המעשית של קדושת המשפחה משתקפת בכך שאין הקמת משפחה או פירוקה ללא נוכחות בית דין או שליח בית דין. עצם הנוכחות הזאת, בקידושין ובגירושין, מקנה למעשה שביסודו הוא מעשה אישי את מעמדו המשפטי, ולא פחות חשוב – את ערכיו הקיומיים־רוחניים. גם לאותה אישה ראוי אפוא ליצור מסגרת כזו שבתוכה תעצב את הזיקה לילד שייוולד לה. זה מה שיקנה לה מעמד של משפחה. כהמשך לכך, ראוי שההתקשרות בין בת בישראל לילד שנולד לה תלווה באירוע שבו יהיו נוכחים בני משפחתה, כדי שתתחבר החלטתה למציאות הדורית, גם אם, כמו בחלק מאירועי הנישואין הנורמטיביים, ההורים לא מזדהים עם בחירת בתם.

חובות על האב

שאלות לגבי ייחוס הילד ואיסורי חיתון, כמו גם בעיות רפואיות הקיימות בהפריה חוץ גופית, הביאו רבנים שנטו להתיר תרומת זרע לרווקות מבוגרות לחייב קבלת זרע מלא־יהודי. אך מול החשבונות החשובים הללו קיימת העובדה שאישה יהודייה מקבלת לרחמה זרע של לא־יהודי. הכרעה כזאת איננה יכולה להינתן בקלות.

הדבר עלול להישמע היום כגזענות, אך חכמי התלמוד התייחסו לזרע של גבר שאינו יהודי באופן שונה מזרע של יהודי. הגמרא במסכת יבמות (צח, א) קבעה ש"אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה" (התורה "הפקירה" את זרעו של לא־יהודי, כלומר הוא אינו יוצר קשרי הורות ואחווה). אמנם בירושלמי הובאה דעתו של רבי יוחנן שקבע "גויים יש להם יחסין" (יבמות ב, ה), אך זו נשארה במיעוט במסורת הפסיקה. בעלי התוספות ורבים ממפרשי התלמוד ופוסקי ההלכה לדורותיהם קבעו שביאת עובד כוכבים אינה נחשבת ביאה. תהא פשר הבחנה זו אשר תהא, מתברר שההוראה המאפשרת לאישה יהודייה להרות מזרע של לא־יהודי איננה הוראה פשוטה.

ייתכן שאפשר למצוא פתח להקל בדבר, אך ככל שידי הגיעה לא מצאתי בירור יסודי בנקודה זו בדיון ההלכתי בנושא. תופעה זו משקפת בעיה עמוקה בעיסוק בשאלת תרומת הזרע לרווקות מבוגרות – התעלמות מחיות הזרע ומהאחריות של בעל הזרע לזרע שהתהווה בגופו. התעלמות זאת איננה מפתיעה, שהרי אחד מנדבכי היסוד בתודעה המגדרית שלנו, הדתית והחילונית, היא ההתעלמות מ"ברכת הזרע" של הגבר. לכל היותר עסקו הפוסקים בענייננו באפשרות שיש בתרומת זרע של יהודי איסור של הוצאת זרע לבטלה. אך האם היחס לזרע הגבר מתמצה בעניין הזה?

לגבי הדרישה לשמור על אנונימיות התורם, יש באמירה זאת הנחה שלגבר אין עניין בזרע שיוצא מגופו – לאן ולמי הוא יגיע – ובוודאי אין לו כל אחריות בעניין. לעומת זאת, באפשרות של תרומה של יהודי לבנק הזרע קיימת הנחה הפוכה; התרומה לא תיחשב הוצאת זרע לבטלה רק אם התרומה נחשבת כטיפול פוריות. לענייננו אני מבקש להדגיש שישנה משמעות מרחיקת לכת עבור הגבר התורם, אם קיימת הנחה שמטרת התרומה היא יצירת חיים חדשים. הרי חשיבה שכזאת מחייבת את הגבר התורם לקבל אחריות כלשהי לילד שייולד.

נחדד נקודה חשובה זו. אם גבר תורם את זרעו רק עבור בצע כסף, הרי זה סוג של זנות. לעומת זאת, האם אין חובה על הציבור לעודד תרומה מטעמים חיוביים – למשל, עזרה לרווקה מבוגרת ללדת או תרומה של רווק מבוגר שייוולדו ילדים מזרעו, ובכך ימשיך את קיומו האישי בעולם?

והנה נתון חשוב. נכון להיום החוק במדינת ישראל מחייב אנונימיות כדי להגן על ה"תורמים". גם כך אין הרבה תורמים, וכשקיים חשש שהילד שיגדל יתבע מזונות או דברים אחרים מהאבא, הצפי הוא שפחות גברים ירצו לתרום. ואולם, יש לדעת שבאנגליה הורידו את האנונימיות באופן חלקי. לתקופה מסוימת מספר התורמים ירד, אבל לאחר זמן המספר עלה בחזרה עם שינוי פרופיל. התורמים ברובם לא היו סטודנטים הזקוקים להכנסה קלה מהצד, אלא אנשים מבוגרים יותר, שעשו חשבון משמעותי מבחינת מימוש שאיפות חייהם.

בכך הגענו להבנת משמעות ההתעלמות מחשיבותו של זרע הגבר. אחת המטרות המרכזיות בתורה בעיצוב הלכות ההורות היא הטלת חובות על האב. אחרי שנולדו בתו או בנו, שמחת האב חייבת להיות מלווה בקבלת אחריות לזרעו, כלומר לילדיו. ההנחה שבבסיס החוק הישראלי, שאין לגבר התורם כל זיקה וכל אחריות לזרע היוצא מגופו, מהווה אחת הפגיעות הקשות בקדושת המשפחה. מתוך העוצמה המוסרית של הפסיקה התורנית יש חובה להכריז בקול צלול שחוק המחייב אנונימיות בתרומת זרע פוגע באופן אנוש בערך המשפחה.

תהליך בחסות בית הדין

לסיכום, את הבקשה של רווקה מבוגרת ששמרה על טהרתה לאורך שנים, ושהתאמצה בכל כוחה למצוא בן זוג, להביא ילד לעולם – יש לראות לא רק כבקשה אישית אלא כשאיפה העולה מעומק הקדושה הישראלית. בהתאם לכך יש למסד את המשאלה הזאת ואת מימושה מצד האישה במחויבות לצאת מהאישי אל מרחב הגדול מהאישי. משמע, יש להכניס את תהליך ההחלטה ואת הלידה עצמה למסגרת מקובלת של כינון קדושת המשפחה. במיסוד משפחה כזאת יש לעודד תרומת זרע של יהודים מזוהים – ובעיקר של רווקים מבוגרים – ולחייב קבלת אחריות כלשהי של התורם לזרעו.

כיצד תתבצע מדיניות שכזו? ההחלטה של רווקה מבוגרת ללדת והלידה עצמה יתקיימו בזיקה לבית דין או לשליח בית דין, כמו בסידור קידושין וגירושין. זאת גם לשם פיקוח על המעשה (גיל הרווקה וההשתדלות והמאמצים שלה בעבר להתחתן) וגם כדי להדגיש שמדובר ביצירת משפחה הממשיכה את קיום הדורות בכנסת ישראל. ממילא ייעשה מאמץ שהתהליך ייעשה בנוכחות בני המשפחה.

נוסף על כן, כדי לעגן את לידת הרווקה המבוגרת ביסודות של קדושת המשפחה יש לנסח הסכם שלפיו הרווקה והגבר היהודי הידוע התורם את זרעו יסדרו את העניינים ביניהם. בלעדיו, אין מעמד חוקי לקיום המשפחה, לא מבחינה משפטית ולא מבחינה קיומית־רוחנית. דוגמה לדבר היא הסכם הגירושין, אשר חלק מרכזי בסעיפיו מפרט את חלוקת האחריות לטיפול בילדים והסדרי ממון הקשורים לכך ללא קיום של קשר אישות בין האיש והאישה. כך גם יהיה האופי של "הסכם ההתקשרות" בין האישה המעוניינת להקים משפחה חד הורית בתרומת זרע לבין הגבר היהודי שתרם מזרעו. לפי "הסכם ההתקשרות" עיקר האחריות לגידול הילד ולמימונו יוטל על האם, אך גם גבר התורם את זרעו חייב לקבל על עצמו אחריות כלשהי לילד שייולד. כך יובטח שהמשפחה החד הורית הזאת תתקיים ותתבסס במציאות של אב נוכח.

ומי יודע? כמו אצל בני זוג נשואים שילדיהם מהווים חלק משמעותי מהדבק בזוגיות שלהם, ייתכן שהסכמי התקשרות אלו יביאו מזור למספר רווקות שסיבוכי רווקותם לא היטיבו להן, וכעת יימצא גבר לשם חיי נישואין. ●

לעגן את לידת הרווקה המבוגרת ביסודות קדושת המשפחה. אסתר ציבל, שומרת הלילה, שמן על בד, 2012

להתיידד עם הסוף

מודעה בעיתון הובילה את פרופ' עמיה ליבליך, פסיכולוגית וסופרת, לחקור קבוצות של אנשים שנפגשות לשיחות על המוות. בין ההומור השחור, כתיבת ההספדים והפתיחות הרגשית, מוציאה ליבליך ספר על הנושא ומספרת על האומץ לשבור את מה שנחשב לטאבו החזק ביותר של חיינו

יאיר שלג | צילום: אריק סולטן

לפני כחמש שנים קראה פרופ' עמיה ליבליך כתבה קצרה בעמוד האחורי של "הארץ". הכתבה סיפרה על יוזמה חדשה בשוויץ שהחלה לתפוס תאוצה בעולם: מפגשי שיחות בבתי קפה, המוקדשים לסוגיית המוות. ליבליך, פסיכולוגית ומרצה לפסיכולוגיה שמאחוריה ספרים רבים של שיחות עם קבוצות שונות בחברה הישראלית, נדלקה; קבוצה כזו עוד לא הייתה לה. היא פרסמה הזמנה קצרה בבלוג שלה, ונדהמה לקבל מבול של פניות. היא החלה לבחור מבין הפונים – חלקם כי פנו ראשונים, אחרים כי כתבו על עצמם דברים שסיקרנו אותה, וכעבור זמן קצר יצאה לדרך. "עשיתי כמה שינויים מהפורמט המקורי", היא אומרת, "הרעיון המקורי הוא שקבוצת זרים נפגשת באופן חד־פעמי לשיחה על המוות. אני דווקא רציתי קבוצה שתיפגש לאורך זמן, מתוך היכרות שמתפתחת בין האנשים. גם לא רציתי לקחת אחריות ניהולית על הקבוצה, אלא שכל אחד מהמשתתפים ינחה בתורו אחד מהמפגשים".

ההיענות הייתה כל כך גדולה, עד שנוצרו רשימות המתנה שליבליך דחתה את חבריהן לשנים הבאות. השנה היא כבר נפגשת עם הקבוצה החמישית. בשנה השלישית הייתה לה תחושה שמדובר בקבוצה יוצאת דופן במיוחד, וכבר במפגש השני היא ביקשה מן המשתתפים רשות להקליט את השיחות. הרשות ניתנה, ובין מפגש למפגש תמללה ליבליך את הדברים ("התמלול מאוד העמיק את החוויה"). התוצאה היא ספר מרתק בשם "קפה מוות" (הוצאת דביר), שיצא לאור בימים אלו.

חיים ראויים להספד

כל אחד מן הפרקים בספר מתעד מפגש אחד בסדרה. כל אחד מן המפגשים הוקדש לנושא אחר הקשור למוות, לפי בחירת האיש שהנחה אותו. רוב השמות בספר, כדרכה של ליבליך בספריה, הם בדויים, למעט שניים שדווקא רצו בפרסום שמם האמיתי. כך, למשל, אחד המפגשים המסעירים במיוחד היה המפגש שהנחה "גלעד", שוטר בגמלאות שמתנדב שנים אחדות בהוספיס של בית החולים שיבא בתל השומר. המפגש הזה הוקדש לסיפורי גסיסה, והוא נפתח בסיפור מרטיט של גלעד על חולה שפגש בהוספיס, חולת סרטן שסיפרה לו מה שמעולם לא סיפרה לבני משפחתה: בילדותה, היה זה הסבא הנערץ שלה שפגע בה מינית, וכעבור 60 שנה התפשטה בגופה מחלת הסרטן ממש באותם איברים שבהם נגע ופגע.

את המפגש הבא הנחתה "רבקה", פסיכולוגית מבוגרת, והוא עסק בהיכרויות ובפרֵדות בצלו של המוות. בדברי הפתיחה סיפרה רבקה על מחלתה של חברה קרובה, אורית, ועל החברות הקרובה והמופלאה שהתפתחה במהלך אותה תקופה בין אורית לבין הרופאה שטיפלה בה; קרבה שגרמה לרבקה עצמה לקנא באותה רופאה.

מפגש אחר הוקדש להספדים. חברי הקבוצה התבקשו מבעוד מועד להכין למפגש הזה הספדים על אדם כלשהו שהם מכירים. באופן מעניין, כמה מהם כתבו הספדים על עצמם, ואחת אפילו כתבה את ההספד הדמיוני שילדיה יאמרו עליה. אחרי התאוששות מן ההלם, המסקנה המשותפת הייתה שזה יכול להיות דווקא תרגיל לא רע לכל אחד מאיתנו: לכתוב את ההספד שהיינו רוצים שייאמר עלינו דווקא כסוג של הצבת יעד לחיים; לחיות אותם כך שהם אכן יהיו ראויים להספד המדומיין.

המפגש שליבליך רואה בו את שיאה של השנה היה המפגש השביעי, שעסק בהתמודדות של כל אחד מחברי הקבוצה עם עובדת מותו שלו. "מלכתחילה, זו הייתה בעיני הסיבה העיקרית להיכנס להרפתקה הזו", היא אומרת, "הכי קל לדבר על המוות בהקשר של הדאגה ממותם של אנשים שיקרים לנו, או אֵבל על יקרים שכבר איבדנו. אבָל אני מאוד רציתי להתמקד בשאלה איך אנחנו מתמודדים עם מותנו שלנו, ועם הידיעה שהמוות הזה בלתי נמנע".

משפט אחד שאמרה רבקה מתמצת בהקשר הזה את רוח הדברים לאורך כל מפגשי החבורה. היא אמרה שסיפרה לחברים טובים על הקבוצה, ואלה לא הבינו מה הטעם לקיים מפגשים סדירים, אחת לשלושה שבועות לאורך שנה, כדי לדבר על המוות. רבקה: "אמרתי שם להגנתי שעיסוק במוות הוא בעצם עיסוק בחיים. באמת, ככל שהפגישות שלנו נמשכות, אני מבינה יותר ויותר שבעצם העיסוק במוות מחזיר אותנו לעיסוק בחיינו. באיך אנחנו רוצים לחיות". גלעד סיפר, ממש באותו הקשר, איך החוויה הקשה ביותר של המפגש עם המטופלים בהוספיס היא לשמוע מהם את החרטות הגדולות של חייהם; הדברים שרצו לעשות והחמיצו, וכבר לא יזכו לכך.

עמיה ליבליך
קפה מוות

עמדה סטואית

כעת, בשיחה שלנו, ליבליך מוסיפה: "הנושא שרציתי לזקק בספר הזה הוא השאלה איך אנחנו יכולים להתיידד עם הידיעה שכולנו בסופו של דבר נמות. אני חושבת שזה אפשרי. צריך להתמקד בשאיפה למצות את החיים, בדברים ריאליים: לא שעכשיו נרצה לעוף, אלא בדברים שאנחנו חולמים לעשות וחוששים. לשאול את עצמנו: אילו הייתי יודעת שזה יומי האחרון, על מה הייתי מצטערת שלא הספקתי? זה לא שאני רוצה שכולנו נסתובב עכשיו כל הזמן בתחושת פחד שזה יומנו האחרון, אבל התחושה שהמוות מחייב את מיצוי החיים ואת הפעולה למימוש החלומות היא בהחלט דבר שהייתי רוצה שאנשים ירגישו. אני מרגישה שזה משהו שאני עצמי קיבלתי מהקבוצות האלה. אני היום כמעט בת 80, בהחלט פעילה, אבל אני מרגישה שהשלמתי עם המוות. אני לא רוצה לסבול. אני מקווה שתהיה לי דרך לא לסבול או לסבול פחות. קיבלתי מן הקבוצות האלה עמדה יותר סטואית כלפי העובדה שאני אמות".

לראשונה חשפה ליבליך בפני אנשים זרים את סיפורי המוות המלווים את חייה שלה: מותם של הוריה, ובעיקר מותו של בעלה, ישראל (שעבד, כמו אשתו, כמרצה במחלקה לפסיכולוגיה באוניברסיטה העברית), בגיל 48 מדום לב. "הוא נפטר בלילה, לידי, במיטה שלנו", היא מספרת, "שנים לא עשינו שום דבר לזכרו, מלבד העלייה השנתית לקבר ואמירת פרקי תהילים. אבל בסמוך לפגישות של הקבוצה עמדה בת הזוג של אחד הבנים שלי ללדת, ופתאום היא נורא רצתה להכיר את השורשים של המשפחה, ולשמוע יותר על ישראל. אז הזמנו את כל המשפחה המורחבת, ודיברנו עליו".

לפי ליבליך, העיסוק הגלוי במוות הוא למעשה שבירת הטאבו האחרון של התרבות המערבית. "המוות הוא הדבר הכי מסתורי בחיינו. אף אחד עוד לא חזר משם כדי לספר לנו מה זה בדיוק, וגם המדע לא יודע לפענח את זה. תראה כמה תגובות מעורר כל דיווח על אנשים שהייתה להם 'חוויית מוות', והם חזרו אלינו. התרבות המערבית בולטת במיוחד בפחד המוות שלה. במקסיקו חוגגים את 'חג המוות', וציור של גולגולת נמכר לתיירים כמשהו פולקלוריסטי. אנשים מתים בבית, וגם זה מאפשר חוויה יותר קרובה של המוות. אצלנו שולחים את האנשים למות בחוץ, ואומרים להם כמובן שזה לטובתם, שיוכלו לקבל טיפול טוב יותר. אבל התוצאה היא שאנשים צעירים ובריאים לא רואים לצידם את המוות. החברה המערבית גם מקדשת את הנעורים; מעריצה כוח פיזי ויופי פיזי, וספורט, וזה הופך את כל מי שאיננו צעיר לפחות אטרקטיבי. ויכול להיות שזה גם קשור להישגיות המערבית. אנחנו לא רוצים שהזקנה והמוות יפריעו לנו במירוץ להצלחה".

אבל בשנים האחרונות, היא אומרת, משהו משתנה. "בכל מקום שבו סיפרתי על הפרויקט ועל הספר, הרגשתי התעניינות עצומה. יש עמותות שמציעות 'ליווי רוחני', כסוג של הכנה למוות; האוניברסיטה העברית פתחה מכון שנקרא 'תום', שאמור לעסוק במחקר על קץ החיים. ממה נובע השינוי? קשה לדעת. ייתכן

«

»

שהחדירה של תרבויות המזרח, ובמיוחד הבודהיזם שמדבר הרבה נגד היאחזות בדברים חומריים, כולל בחיים עצמם. אולי זו תגובה מאוחרת לשואה. גם העניין של התארכות תוחלת החיים מצד אחד, והאפשרות ל'המתת חסד' מכוונת מצד שני, מציפים מאוד את השאלה של איכות החיים, ולעומת זאת באיזה שלב מדובר במצב שבו אנחנו כבר לא רוצים לחיות".

הצחוקים הפתיעו

במבט האנתרופולוגי שלה, היא שמה לב לכמה אבחנות מעניינות ביחס לרמת הפתיחות בנושא. "בכל חמש הקבוצות שעשיתי עד היום, לא היה אפילו אדם דתי אחד", אומרת ליבליך. "היו כמה דתל"שים, כולל אחד שהשתתף בקבוצה שיצרה את הספר. אבל דווקא ממנו שמעתי עד כמה התרבות הדתית מסתייגת מעיסוק במוות ומדחיקה אותו. לעומת זאת, שמחתי מאוד שבקבוצות האלה השתתפו גם אנשים צעירים. כשיזמתי את המפגשים, זה היה נראה לי כמו עניין לזקנים. אבל התברר שלא. ובקבוצה שאני מארחת השנה יש אפילו אישה ממש צעירה, שאמרה לי שלמפגש הראשון היא לא תצליח להגיע, כיוון שהוא נופל על התאריך שבו היא אמורה ללדת. למרות הלידה, היא הגיעה לשאר המפגשים, ולפעמים אפילו עם הילדה שלה".

ליבליך אומרת שבכל מקום שבו סיפרה על קבוצות "קפה מוות", נתקלה בהרבה סקרנות ובבקשות להצטרף. "אם זה ב'שבעה' אצל חברה, או בשיח אינטלקטואלי – תמיד יש כמה שמיד רוצים לבוא. מצד שני, יש גם הסתייגויות, כמו אבא של אחת המשתתפות שלנו, שחלה בסרטן הלבלב, וכשהיא שאלה אותו אם ירצה לבוא לאחד המפגשים, אמר לה שקודם הוא מעדיף להחלים. בהערכה גסה, הייתי אומרת שכרבע מהאנשים מתעניינים בסוג כזה של התמודדות ישירה".

אפילו בשבועות הבודדים מאז שהספר יצא הספיקה לגלות התעניינות. "צלצלה אישה בטלפון הקווי, שמזמן אני בקושי משתמשת בו, ומספרת שהיא גרה בדיור מוגן, ואחרי שקראה את הספר הלכה לעובדת הסוציאלית שם, ואמרה לה: 'זה מה שאנחנו צריכים. כל שבוע מתים פה אנשים ואתם לא נותנים לנו להתעכב על זה'. אז העובדת הסוציאלית הסתכלה על כריכת הספר [שעליה מצוירת גולגולת בתוך כוס קפה; י"ש] ואמרה: זה ממש לא טוב לכם. הגישה המקובלת היא שצריך להרחיק את הזקנים מהמחשבה על המוות. אבל זה בלתי אפשרי. אדרבה, צריך לאפשר להם 'להתיידד' עם המוות".

כשאני שואל אם הפגישות הצליחו להפתיע אותה, ליבליך אומרת: "לאו דווקא אירועים מסוימים.

הומור שחור עלה בפגישות האלה. עידו גורדון, מתוך התערוכה "איציק" שהוצגה בגלריית המדרשה

היו תופעות מפתיעות. ראשית כול, הפתיעו אותי הצחוקים. כל כך הרבה הומור שחור עלה בפגישות האלה. הפתיעו אותי גם הכנות והפתיחות של האנשים. הנכונות שלהם באמת לעשות צעד קדימה לעבר התהום הזו, ולא לפחד. בכלל, בכל הזדמנות שיצא לי לשוחח עם אנשים אחד על אחד, גיליתי שכשנותנים לאנשים הקשבה, מקבלים את האמת שלהם. לאו דווקא אמת עובדתית, אלא דיאלוג עמוק ומשמעותי. רק צריך לאפשר את זה".

ז'אנר חדש בעברית

ליבליך, שכאמור תחגוג השנה את הגעתה לגבורות, נולדה בתל־אביב, בביתו של הרב ד"ר אריה משה קורץ, מאנשי "הפועל המזרחי", שאף כיהן שנים ארוכות כמנכ"ל משרד הסעד. העיסוקים הציבוריים של אביה גרמו לה לנוע בילדותה בין תל־אביב וירושלים, לסירוגין. רק הלימודים האקדמיים קיבעו את מגוריה בירושלים, לשנים ארוכות. היא פנתה ללימודי פסיכולוגיה, והתקדמה במעלה הקריירה האקדמית, עד לדרגת פרופסור. בחוג לפסיכולוגיה פגשה גם את בעלה, פרופ' ישראל ליבליך, אבל תחומי המחקר שלהם בהחלט היו שונים: בשעה שהיא התמקדה בסוגיות רגשיות (עבודת הדוקטורט שלה עסקה בהשפעת לחץ פסיכולוגי על נטילת סיכון) ובמחקר איכותני, המתמקד בשיחות עומק עם קבוצת נחקרים קטנה, בניגוד למחקר המתמקד באגירת נתונים על קבוצות גדולות בלא היכרות ישירה עם הנחקרים, הוא עסק יותר בצדדים הביולוגיים של הפסיכולוגיה.

מלחמת יום כיפור שינתה את חייה המקצועיים: "אמרתי לעצמי שאני מפסיקה לעסוק בשטויות והולכת לעסוק בדברים משמעותיים". היא לא תכננה זאת מראש, אבל השילוב בין שיטת המחקר האיכותנית, ההתמקדות בקבוצות בעלות משמעות מיוחדת באתוס הישראלי וסגנון כתיבה לא אקדמי אלא מאוד אישי ורגיש היורד לנבכי הנפש של הדמויות יצר למעשה ז'אנר חדש בכתיבה העיונית בעברית: תיעוד שהוא בו־זמנית גם מחקרי וגם ספרותי של שיחות נפש עם קבוצות מעניינות בחברה הישראלית.

את ספרה הראשון, "חיילי בדיל על חוף ירושלים", פרסמה ב־1979, ברוח ההשפעה של מלחמת יום כיפור. הספר עסק בהתמודדות של ישראלים בגילים שונים, גברים ונשים גם יחד, עם חוויית המלחמה בחייהם. "קפה מוות" הוא הספר החמישה־עשר שכתבה ליבליך בסגנון הזה, ובין ספריה יש כמה שהפכו לנכסי צאן ברזל של התבוננות החברה הישראלית בעצמה: "קיבוץ מקום", על ההתמודדות של קיבוץ בית השיטה עם השינויים שעוברת החברה הישראלית בכלל, ומות 11 מצעיריו במלחמת יום כיפור; "אביב שנות", שתיעד צעירים בוגרי צבא המתבוננים בחוויות השירות ובהשפעותיו עליהם; "חוץ מציפורים", על עולמם של ישראלים שחזרו מן השבי במצרים (שבויי מלחמת ההתשה); "ילדי כפר עציון", סיפורם של ילדי הכפר שכמעט כולם גדלו כיתומים, לאחר שרוב אבותיהם נהרגו בקרב ובטבח שנערך בקיבוץ ערב הקמת המדינה, ועוד.

ספריה קראו תיגר על העולם האקדמי, שהיה ביתה המקצועי. "אני מרגישה ששיטת הכתיבה האקדמית הרווחת טובה לנושאים מסוימים, לחקר של היבטים מאוד מצומצמים של התנהגות", היא אומרת, "אבל בפועל, חייהם של בני אדם מורכבים הרבה יותר מהבנה של איזה רפלקס, או איזו תנועה במוח, שלא באמת מפענחת את האדם שמולנו. אז כמובן שיש מקום גם לביולוגיה ולאנטומיה, אבל כשמדברים על פסיכולוגיה, אני מצפה ליכולת להגיד משהו משמעותי לא רק על אנשים שנחשבים 'חולים' אלא גם על אדם מבוגר, בריא, שמתפקד בסביבה שלו, ולא להתעסק באיזו נקודונת קטנטנה בחקר המוח. אגב, אני עצמי זכיתי בקביעות האקדמית שלי בגלל שפרסמתי בעיתונות מדעית מובחרת מחקרים כמו 'האם תנועות העיניים של ילדים בישראל הן מימין לשמאל, בעוד תנועות העיניים של ילדים באמריקה הן משמאל לימין'. היום אני יכולה לצחוק על זה, אבל אז הרגשתי כעס על עצמי: בזה את מתעסקת? על זה את מבזבזת את זמנך היקר?

"האמת היא שגם אני עצמי, כשכתבתי את הספרים הראשונים שלי, עדיין חשבתי שזו לא באמת עבודה אקדמית, אלא סוג של תחביב. כמו שפרופסור יכול במקביל גם לכתוב שירה או לצייר. ואז התחלתי לגלות שיש בעולם האקדמי מושגים כמו 'היסטוריה מסופרת', ובעצם גם סוג העבודה שלי נכלל בגבולות העולם האקדמי. וכנראה שהיה לי מזל, או שהייתי מספיק טובה בדברים שעשיתי, כי אז המערכת אמרה לי: מה שאת עושה זה בסדר גמור, אבל לא צריך עוד כאלה. כשבאו תלמידים שלי ואמרו שהם רוצים לעשות בהדרכתי מחקרים מהסוג שלי, הם כבר נתקלו בסירוב. וזה בהחלט פגע בי. ואמרתי לעצמי: אם ככה, אני לא צריכה אתכם ולא רוצה להמשיך פה. יצאתי לפנסיה מוקדמת מהאוניברסיטה, וגם את השנים האחרונות שלי באוניברסיטה כבר לא עשיתי במחלקה, אלא במרכז סכוליון, מרכז בינתחומי שפועל במסגרת הפקולטה למדעי הרוח של האוניברסיטה. השתתפתי בקבוצת מחקר שעסקה בנושא של קאנון, איך נוצר קאנון תרבותי. באותו זמן בדיוק הציעו לי לכתוב את הספר על ילדי כפר עציון. ניצלתי את הכתיבה הזו גם לפרויקט האקדמי שלי, ובמסגרת מחקר הקאנון עסקתי בנושא של זיכרון קולקטיבי".

לא נוגעת בשואה

עזיבת האוניברסיטה הייתה כרוכה גם

» המשך בעמ' 17

אנחנו והקפה

רחל ודני חנוך הם בני הזוג היחידים שהשתתפו בסדרת המפגשים המתועדת בספר. רחל מופיעה בו בשם "רבקה", ודני מכונה "מיכאל". לצופי הסרטים הדוקומנטריים הישראלים מוכר דני כגיבור הסרט "פיצה באושוויץ", אחד מסרטי המסע לפולין החזקים ביותר, שמתעד את המסע של בני משפחת חנוך עם האב דני, בוגר אושוויץ עם חוש הומור שחור משחור שלא מצליח להסתיר את עוצמת הכאב. סצנת השיא בסרט היא התעקשותו של דני שבני משפחתו יבלו איתו לילה אחד של שינה על דרגשי אושוויץ, וכדי שגם יהיה להם מה לאכול הם מזמינים פיצה למחנה ההשמדה.

מה יש לבוגר אושוויץ ללמוד מסדרת שיחות על המוות? דני: "עניין אותי מה אנשים חשים ביחס למוות, מה ההרגשה של אנשים 'נורמלים' ביחס לזה. הרי מלבד אחי שנפטר לפני שלוש שנים, לא חוויתי שום מוות משפחתי מקרוב, ורציתי לשמוע מה זה עושה לאנשים. גם אנשים שבוכים על המוות נראו לי משונים. הרי מרגע שנולדנו אנחנו יודעים שזה אמור לקרות. אז מה יש לבכות?"

היו לך בקבוצה רגעים קשים, או מרגשים במיוחד?

"שום רגע כזה. ניגשתי לזה כמו שמתבוננים בסוגיה טכנית, שסקרנה אותי מבחינה אינטלקטואלית. דיברו הרבה בקבוצה על תהליכי הפרֵדה. אצלי כל הפונקציה הזו מחוקה, לא קיימת. הדבר היחיד שלא הבנתי כשהייתי במחנות זה למה חלק מהאנשים שהיה להם קשה קפצו על הגדר החשמלית והתאבדו. תמיד אמרתי לעצמי: למות יש תמיד זמן, מה הם ממהרים. וחוויתי שם גם חציית קווים אדומים מבחינה אנושית, כמו קניבליזם".

אשתו רחל מספרת ש"שיתפתי בקבוצה את התחושה הקשה שלי ביחס לאמא שלי, שחולה באלצהיימר, והיא נמצאת במצב שהיא רוצה להשתחרר ממנו ולמות, להגיע אל השלווה. ואני כל הזמן מתוסכלת שאני לא יכולה לעזור לה בזה, כי איחשב לרוצחת. ואחת הצעירות בקבוצה קצת ניחמה אותי כשאמרה שאולי הביטחון שלי בזה שהיא רוצה למות הוא יותר שלי מאשר שלה. ואולי היא דווקא חיה בטוב בעולם הדמדומים שלה, משוחררת מהחרדות שליוו אותה כל החיים. זה מאוד עזר לי להשתחרר מתחושת אשמה על שאני נותנת כביכול לאמא לחיות במצב משפיל. בעקבות הקבוצה אני גם פחות מבוהלת מן המוות. מרגישה שבאיזה שהיא צורה הוא 'חלק מהחיים'".

דני בלוריאן הוא השוטר בדימוס, והמתנדב בהוספיס, המכונה בספר בשם "גלעד". הסיפורים שלו מהוספיס תל השומר הם מן הקטעים הנוקבים והמצמררים שבספר. הוא הגיע לעיסוק האינטנסיבי במוות בעקבות הטראומה של נעוריו: אמו נפטרה מסרטן בגיל 19, והוא לא היה לידה בזמן פטירתה.

"הקבוצה לא הייתה לי קשה, כי בהוספיס הרבה יותר קשה. יש שם רגעים שאתה מסתכל לאנשים בעיניים ושניכם יודעים שזה המפגש האחרון שלכם. או כשאתה נתקל באנשים שמלאים חרטה על האופן שבו חיו את חייהם. אני חושב שמה שנותן לי את הכוח לעסוק בזה הוא הידיעה שנולדתי כילד הגדול של המשפחה, אבל בעצם אחרי שישה הריונות שהסתיימו בהפלה או בלידה שקטה (שבה התינוק מת תוך כדי הלידה או אפילו לפניה). בטיפול פסיכולוגי שעברתי אמרו לי שבעצם נכנסתי לרחם שכבר הייתה ספוגה באובדן ויגון עמוק, כך שאולי זה משהו מהותי ברקמה הנפשית שלי.

"אני לא יכול להצביע על משהו מסוים, אבל ברור לי שמפגשי הסדנה מאוד תרמו לי. עובדה שגם הקמתי אחר כך בעצמי קבוצה של 'קפה מוות'. הבנתי שאחד הדברים הכי חשובים זה שאנשים ידברו על המוות ועל הפחד ממנו. כי הפחד משתק להרבה אנשים את היכולת לחיות באמת". בעקבות הסדנה הקים בלוריאן עסק של טיולי הרפתקה, שעיקרו העיסוק במוות ושכלול החיים לאור המוות. בין היתר הוא משתמש בספרה של אחות אוסטרלית, שגם היא עבדה בהוספיס ביתי, ונהגה לשאול את החולים על החרטות שלהם ברגעי הקרבה למוות. "היא מצאה חמישה סוגי חרטות מרכזיים: שעשיתי מה שציפו ממני, במקום להיות נאמן לעצמי; שעבדתי קשה מדי, ולא הייתי מספיק עם המשפחה; שלא הקדשתי מספיק זמן לחברים; שלא הבעתי מספיק את הרגשות שלי; שלא הבנתי ש'אושר הוא עניין של בחירה'. יכולתי לבחור להיות מאושר, ולא עשיתי זאת". ●

אליהו בירנבוים

"טוב ויפה לנגן באורגנו בשבת"

השפעת הנצרות והאהבה לשירה ולנגינה גרמו לקהילות איטליה ללוות את התפילה בכלי זמר גם בשבתות ובחגים. עיון בתשובות הפוסקים מלמד על ההיסטוריה הקדומה של המנהג

בעקבות ביקור בוונציה בשבוע האחרון, התעוררתי לכתוב על סוגיה חשובה בקרב קהילות איטליה. בדרך כלל אנו רגילים לשייך את הניגון בעוגב בשבת בבית הכנסת לתנועות הליברליות בעם ישראל, אך הרבה לפני הקמת התנועה הרפורמית והקונסרבטיבית – בבתי כנסת אורתודוקסיים באיטליה ניגנו בשבת וביום טוב בעוגב ובכלי זמר.

ידוע לנו שהשתמשו בעוגב בשבת וביום טוב בבית הכנסת האשכנזי של המהר"ם פאדובה (הרב מאיר קצנלבוגן; 1565-1473), והשימוש בעוגב נמשך בשבת ובחג, ואפילו ביום כיפור, עד שנת 1965 בבית הכנסת הגדול ברומא. בבית הכנסת בטורינו ובקהילות אחרות האורגן היה בשימוש בחגי ישראל עד 1985. לכן אנו מוצאים בתי כנסיות רבים באיטליה שהעוגב נבנה בהם בתוך כותלי הבניין, כחלק מעיצובו של בית הכנסת.

קהילות איטליה היו תמיד בין החלוצות בחידושים בתחום המחשבה, הפרשנות וההלכה ביחס לקהילות אחרות באירופה. גם בתחום המוזיקה הן היו בין הראשונות לשלב כלי נגינה בתפילה ובבית הכנסת. לעומת קהילות אחרות באירופה הן נהגו לנגן בבתי הכנסת כבר מימי הרנסנס. רבי יוחנן אלימאנו, פרשן וחכם איטלקי בן המאה ה־15, כותב על הניגון בבית הכנסת בשבת וחג: "בעיר מנטובה בשומעי את קול עוגב אשר נגן המנגן העיור מאשכנז, אשר יצא שמו בחכמת הניגון, כמעט קראני העִלוף הקורה לאוכלי הדברים המתוקים מדבש ונופת צופים".

התרבות, האמנות והמוזיקה אצל יהודי איטליה היו לאורך השנים במרכז חייהם, כפי שכתב ר' מנחם עזריה מפאנו (ונציה ומנטובה; 1620-1548), גדול מקובלי איטליה: "כבד את ה' מהונך, במה שחננך, והם הקולות הערבים הבאים במשקל ושיעור, כפי דרכי המוסיקא, ומשבח אני לעשותם... כי המוסיקא טובה בעיניי אלוקים ואדם". כך גם הסביר פרופ' מאיר בניהו את יחסם המיוחד של יהודי איטליה למוזיקה במאמרו "דעת חכמי איטליה על הנגינה בעוגב בתפילה", מאמר חשוב וכמעט יחידאי העוסק בנושא: "יהודי איטליה אוהבי שירה וזמרה היו, מיטיבים נגן... איטליה הייתה משופעת בבתי תפילה לנוצרים והם עבדו את אלוהיהם בנגינה וכלי שיר. קול השיר היה בוקע מתוכם וחודר לליבם של יהודים שהיו עוברים ושבים בסמוך להם".

דיוניים הלכתיים

על הנגינה בתפילה בבית הכנסת, ובעיקר בעוגב, נשתברו קולמוסים רבים לאורך ההיסטוריה היהודית. סיבות שונות הובאו בפוסקים לאסור את הדבר. יש שאסרו נגינה בכלל ובבית הכנסת בפרט לאחר חורבן הבית, שכן "משחרב בית המקדש גזרו חכמים שלא לנגן בכלי שיר" (בבלי סוטה מט ע"ב; חת"ם סופר חלק ה' השמטות סימן קצב). אחרים פסלו את הנגינה לליווי התפילות כדי לא להפוך את התפילה לקונצרט (שדי חמד, כרך ז' עמ' 403). יש שאסרו על נגינה בשבת וביום טוב, ויש שפסלו את הנגינה בעוגב בגלל שמקורו בכנסיות הנוצריות והתירו לנגן בכלים אחרים (מלמד להועיל א, סימן טז; שו"ת אגרות משה או"ח ב, ל). רבו האוסרים את הנגינה בעוגב גם עקב העובדה שהפך לסמל בתי הכנסיות של הרפורמים.

עיון קצר בספריהם של הפוסקים האיטלקים מגלה שהשימוש במוזיקה וגם בעוגב בשבת על ידי נגן גוי היה רגיל. הדבר הותר בגין נימוקים הלכתיים ומתוך כך שסברו הפוסקים שזו הדרך הטובה לעבוד את ה' ולקיים את מצוות השבת. כמובן, היו גם פוסקים איטלקים שאסרו להשתמש בעוגב בשבת וטעמם עמם.

אחת השאלות הראשונות העוסקות בנושא שירה בשבת לפני גוי המנגן בכלי זמר באה לפני רבי אברהם פרובינציאלי, שהיה רב בפררה ובמנטובה בשנת 1560:

מהו שישורר אדם בשבת לפני מנגן עכו"ם המתנהג בניגונו על פי המשורר בהשפילו או בהרימו קולו.

רבי אברהם חי ריג'יו, רבה של גוריציה בראשית המאה ה־18, כתב בקשר לשימוש בעוגב בשבת:

על נדון אם מותר לומר לעכו"ם בערב שבת שיבא בשבת לנגן לכבוד חתן וכלה, נראה לי שאין שום צד איסור, כי לולא דחיישינן שמא יתקן כלי שיר היה מותר לנו לנגן, וגם לא יש שום איסור אמירה לעכו"ם בשבת כיון שאומר לו מערב שבת ונראה כאילו בא מעצמו... ולחשש אמירה לגוי ליכא, דבדבר שהוא מרבנן מותר אף בשבת... והוי ליה שבות דשבות.

הרב שלמה יונה, רבה של מנטובה במאה ה־19, כתב את דעתו על השימוש בעוגב בשבת:

על פי כל הדברים האלה אשר דברנו עד הנה נראה לי לפי עניות דעתי כי לא לבד מותר הוא לקהל הקדוש הזה לשום האורגאנו בבית הכנסת אשר בנו מחדש, אבל שגם טוב ויפה ומצוה מן המובחר להקימו ולנגן בו בשבתות וימים טובים לקיים מה שנאמר 'רננו צדיקים בה" וכו', 'הודו לה' בכינור בנבל עשור זמרו לו', הואיל וביום השבת טוב להודות לה'.

בבית הכנסת של המהר"ם פאדובה השתמשו בעוגב.
בית הכנסת בוונציה
צילום: הרב אליהו בירנבוים

הקדימו את הרפורמה

טרם הופעתה של תנועת הרפורמה, העוגב היה מצוי בבתי כנסיות רבים באיטליה מתוך השפעה של הכנסייה והתרבות המקומית. לא הרפורמה השפיעה על השימוש בעוגב אלא דווקא הכנסייה שהמוזיקה עמדה במרכז פולחנה. הדיון בנושא החל במאה ה־16, עוד לפני שהתנועה הרפורמית באה לעולם.

לאחר היוזמה של הרפורמים בברלין ובהמבורג (1818-1815) בנוגע לשימוש בעוגב בשבת, החל פולמוס בין רבני אשכנז לרפורמים. התנועה הרפורמית עשתה שימוש בהיתרים של חכמי איטליה בנידון כתקדים הלכתי, ואז החל ויכוח פנימי מחודש בין רבני איטליה האם להתיר את העוגב בכלל בבתי הכנסת ובשבת בפרט. למותר לציין שרבני אירופה שנלחמו נגד החידושים של הרפורמה לא קיבלו את פסיקתם של חכמי איטליה, למרות שבדרך כלל התייחסו אליהם בכבוד. הדבר נתן את אותותיו גם בקהילות איטליה, וחלקן קיבלו את עמדתם של רבני אירופה והפסיקו לעשות שימוש בעוגב בשבת. אחרים המשיכו לנגן בשבת על פי הפסיקה האיטלקית והחליטו שרק מכאן ולהבא לא יקבלו מנהגים הדומים לרפורמים.

הרב שלמה יונה מנסה להסביר את ההבדל בין הפסיקה האיטלקית לבין הנוהג של התנועות הליברליות. לדעתו, לנוהג האיטלקי יש מקור ברור בהלכה ולא ניתן לבטל היתר זה בגלל רוחות חדשות הנושבות חדשות לבקרים:

לא דבר חדש הוא וכבר התירוהו בקהילות ישנות... חכמים וידועים על רוב בקיאותם בידיעת שרשי התו־רה ומצותיה, יראי אלקים באמת ובתמים, שטוב ללכת בעקבותם. אבל בדור הזה אשר רבו בו הפרצות לאין מספר... החרדים נפל פחד הריפורמא על לבם, וכל אשר אינם יודעים טעמו אומרים: ראה זה דבר חדש הוא, מדרכי האמורי למדוהו, ומואסים בו.

ברור לכול שיהודי איטליה הקדימו את הרפורמה בשימוש בעוגב בשבת, אבל לא מתוך רצון לתקן אלא מתוך שסברו שיש בתפילה עם מוזיקה מעלה וחיבוב מצווה, והדברים נעשו מתוך בירור ודיון הלכתי. בעניין זה ראוי לציין שגם בנושא הדרשה בשפת המדינה הקדימו יהודי איטליה בכמה דורות את הרפורמים ודרשו באיטלקית החל מהמאה ה־16. ●

להתיידד עם הסוף

>> המשך מעמ' 15

בעזיבת ירושלים. באותה תקופה הייתה ליבליך בזוגיות עם אדם שחי ביפו, ובעקבותיו הגיעה גם היא לגור בבית יפהפה הצמוד לחוף הים. הזוגיות ההיא הסתיימה מזמן, אבל ליבליך נשארה ביפו – קרוב לים, ובעיקר לשלושת ילדיה המתגוררים כולם בתל אביב. המעבר ליפו היה כרוך כנראה גם בשינוי גדול בתחומי העניין, כי הספרים שכתבה מאז אותו מעבר עוסקים בקבוצות שונות לגמרי מאלה שעסקה בהן כשגרה בירושלים. לא עוד "אליטה ישנה" – חיילים קרביים, קיבוצניקים ושאלות ביטחוניות.

בעשור האחרון היא עוסקת בקבוצות הרבה יותר עממיות: "ערק לארוחת בוקר" – ספר העוסק בעולמה של קבוצת גברים המבלה את ימיהם בבית קפה שעל חוף הים, בין יפו לבת־ים; "תראו אותי" עוסק בעולמם של חברי התיאטרון הקהילתי של המתנ"ס ביפו, שגם ליבליך עצמה הצטרפה אליו; "קולות" עוסק בעולמם של "העניים החדשים" של החברה הישראלית: אנשים משכילים, עובדים וחוסכים לפרנסתם שבכל זאת לא מצליחים לגמור את החודש. "יש רק נושא אחד בסיפור הישראלי שבמכוון לא העזתי להיכנס אליו לעומק, וזה השואה. כתבתי פה ושם על סיפורי חיים שקשורים בשואה, אבל לא עסקתי בכך כנושא למחקר. קטונתי".

גם התפקיד האקדמי החדש שלקחה על עצמה מבטא את שינוי האוריינטציה החברתית שלה. לפני כחמש שנים נענתה להצעה מהמכללה לאמנות וחברה בנתניה לכהן כנשיאת המכללה: "הם היו שלוחה של אוניברסיטה בבוסטון, ובשלב מסוים רצו לקבל את אישור המועצה להשכלה גבוהה להפוך למוסד ישראלי עצמאי. אחד התנאים היה מינוי נשיא או נשיאה שיהיו בעלי מוניטין אקדמי". ליבליך, שברחה מהעולם האקדמי המקובל, גילתה שהרקורד שזכתה בו יכול בכל זאת לשמש אותה. המכללה עוסקת למעשה בתרפיה באמצעות מגוון של תחומי אמנות, וליבליך מתרגשת כמו נערה צעירה כשהיא מספרת על המוסד שבראשו היא עומדת: "רק כשהגעתי לשם הבנתי באיזה מגדל שן חייתי עד אז. האוניברסיטה העברית היא מעוז של הצטיינות, ונורא כיף ללמד שם. אבל במכללה אתה פוגש באמת את כל הגיוון של החברה. רק לדוגמה: 40% מהתלמידים שלנו הם סטודנטיות ערביות. אנחנו גם נמצאים בתהליך חיבור למכללה בקריית אונו, שהיא בכלל האימפריה הכי חזקה של רב תרבותיות באקדמיה הישראלית".

> הפתיעו אותי הכנות והפתיחות של האנשים. הנכונות שלהם באמת לעשות צעד קדימה לעבר התהום הזו, ולא לפחד. בכלל, בכל הזדמנות שיצא לי לשוחח עם אנשים אחד על אחד, גיליתי שכשנותנים לאנשים הקשבה, מקבלים את האמת שלהם

רחל ודני חנוך ("רבקה ומיכאל")

אני מודה שכששמעתי על החיבור בין הגיל של ליבליך לבין העובדה שהספר החדש עוסק במוות הייתה לי תחושה די ברורה שליבליך מתכוונת לאותת שזהו ספרה האחרון, מין גרנד פינאלה של מפעלה המחקרי. היא מודה ש"גם אני חששתי שזה עלול להיראות ככה. אבל האמת שכבר התחלתי לחשוב על משהו חדש". מדובר בספר שיעסוק בעולמן של קבוצות חברתיות שעושות את צעדיהן הראשונים בעולם האקדמי, ובשינויים שהדבר מחולל בהן. הכוונה בעיקר לחרדים, וגם לבני הקהילה האתיופית.

מהו יחסה לשאלת ההפרדה המגדרית באקדמיה המיועדת לחרדים? ליבליך: "העובדה שהחרדים יזכו להשכלה גבוהה היא בעיניי לאין ערוך יותר חשובה משאלת ההפרדה. אז אם לעוד כמה שנים נצטרך לקבל את בני החברה החרדית בתנאי הפרדה, שמבחינתם זה ממש בנפשם, אני בעד, תוך כדי מאמץ לפרוץ בהדרגה את הגבולות. הסוגיה של הפגיעה במרצות שלא יכולות ללמד גברים חרדים היא עוד יותר קשה, אבל אפילו שם אני חושבת שכדאי לעשות את הוויתור למשך כמה שנים, כי אני מאמינה שבסופו של דבר גם הקהילה החרדית תשתנה". ●

בתגובה ל"אנחנו יכולים להגיע לגובה של קיום שקשה לנו לדמיין אותו עכשיו" מאת יהודה יפרח, גיליון פרשת שמיני

רש"י של הפילוסופיה

שמחתי מאוד בריאיון שערך איתי יהודה יפרח בגיליון הקודם. רק בנקודה אחת רצוני לתקן רושם מוטעה שעלול להיווצר אצל הקורא.

בפסקה על "ירידת הדורות" במוסיקה, במדינאות ובעוד שטחים, הופיעה גם "צניחה מהדור של פילוסופים כמו קירקגור, היידגר וברגסון – אל ברגמן". ואפשר בקלות שלא להבין שהצניחה שאני מתכוון אליה היא מהדור הגדול ההוא אל ה"פוזיטיביזם הלוגי", הנזכר מיד בהמשך, שאכן מביא ניתוחים לשוניים ולוגיים דקים וחריפים, אך נוטש את האדם.

פרופ' ברגמן עומד באמצע, והמינימום שאני חייב לזכרו של האיש הגדול והעניו הזה הוא לומר כמה מילים לזכרו ולעילוי נשמתו (נפטר ב־1975).

שמואל הוגו ברגמן היה המסכם והמפרש הגדול לא רק של דורם של קירקגור, היידגר וברגסון (והוא ודאי היה מוסיף כאן גם את בובר ורוזנצוייג), אלא של כל תולדות הפילוסופיה, בעיקר זו "החדשה" (מן הרנסנס ואילך). הוא הביא לארצנו הקטנה את ההגות האירופית הגדולה. כסבא ישיש וטוב (נפטר בגיל 92), כמין רש"י של הפילוסופיה, הוא אוחז את הקורא בידו, ומוליך אותו בשבילים הפתלתלים של הוגים מורכבים כמו דקרט, שפינוזה, הובס, לוק ויום, לייבניץ וקאנט, שלינג ופיכטה – עד לקירקגור, היידגר, בובר ורוזנצוייג. הוא תוהה על משברו של המדע אחרי איינשטיין, וכמו שכתוב בהמשך הריאיון, הוא כבר עומד בתחום השכל המכיר את מגבלותיו והמציץ אל מה שמעבר לו – אל המיסטיקאים הגדולים: אל שטיינר, אורובינדו, גורדייף, רנה גינון וטייאר דה־שארדן.

בעניין זה של המיסטיקה היו לו שני מורים, אחד נסתר ואחד גלוי. הנסתר היה רודולף שטיינר, שהוא מתמודד איתו לאורך רוב חייו, לעתים מאַמֵץ ולעתים דוחה חלקים ממנו. הגלוי היה הראי"ה קוק. אליו יש לו יחס של יראת כבוד עמוקה. בזכותו הגעתי אל הרב קוק, והיתר – ביוגרפיה. ●

דניאל שליט

ספרים

רועי הורן

יולדת על ספת המקובל

חקר הקבלה בזיקה לפסיכואנליזה, מתברר, הוא תחום דומיננטי בקרב נשים חוקרות. הלידה, כריתמוס היסודי של החיים, נוכחת כמוטיב מרכזי בשני סוגי הכתבים, המתפענחים הדדית במחקר זה

פסיכואנליטיקאים משחזרים את חוויית הרחם ככלי לריפוי, ומקובלים שבים אל הרחם האלוהי כטקס ריפוי. עץ החיים - הספירות בקבלה. ציור: יוג'ין דודאר שאטרסטוק

זיגמונד־שלמה פרויד, הוגה הפסיכואנליזה, ראה כידוע בדת נוירוזה, הצהיר שהיא "האויב" וניסה בכל מאודו להבחין בין הפרקטיקה החדשה שייסד לבין הריטואל הדתי. באופן מאלף נדמה שהפסיכולוג הדגול נזקק לשימוש באחד ממנגנוני ההגנה שזוהו רק בדור שלאחריו, מנגנון ה"ספרציה", על מנת לאפשר לעצמו להתפתח באופן עצמאי. אך כבר בדור תלמידיו – במיוחד אצל יונג אבל גם אצל רבים אחרים – המחיצות בין הדת לבין הפסיכואנליזה, בין חדר הטיפולים לתא הווידוי, בין תיאוריות על הראשית האנושית ותיאוריות על הראשית האלוהית, החלו להתמוסס. מעניין מה היה פרויד אומר לו היה מוזמן לאוסף גרשם שלום שבספרייה הלאומית, ומגלה שמדף שלם הוקצה באופן חגיגי לתחום הפסיכואנליזה והקבלה – דווקא הקבלה שנתפסה כתחום היהודי הפחות מכובד בעיני משכילי מערב אירופה בני זמנו.

הספר שלפנינו שייך לז'אנר הולך וגדל של מחקרים היוצרים זיקה בין שתי דיסציפלינות רחבות ומורכבות עד מאוד אלה – קבלה ופסיכואנליזה. שתיהן זוכות בשנים האחרונות למספר הולך וגדל של אנשי רוח וחוקרים הבוחנים את טיב הרומן ביניהן. יש המשתמשים בפסיכואנליזה כדי להסביר את הקבלה – למשל, האם טקסט מסוים מן הזוהר משקף תסביך אדיפאלי; ויש המבקשים להצביע על דמיון בתובנות של הוגים משני הצדדים – למשל, איתור דימויים של "העצמי הכוזב" בספרות החסידית. נדירים הם המעיזים להיעזר בקבלה על מנת להסביר את טענותיהם של הפסיכואנליטיקאים. לסוג השלישי, יחד עם שני הסוגים הקודמים, שייך הספר שלפנינו.

הספר נולד הודות להתפתחות מרתקת בפסיכואנליזה. פרויד, כידוע, חקר את גיל שלוש־ארבע, שבו התסביך האדיפאלי ניכר בכל עוצמתו. תלמידיו חקרו את גיל הינקות, ותלמידי תלמידיו חוקרים כבר את ההיריון עצמו – את הפסיכולוגיה של העובר, והשפעתה על חיי האדם הבוגר. ככל שקוראים בספרות זו יותר, הפער בין מה שנראה מדעי (פסיכואנליזה) לבין מה שנראה דמיוני (קבלה) הולך ומצטמצם. וכשהוא מצטמצם כל כך, הדרך לקרוא בשתי דיסציפלינות אלה קריאה מקבילה הולכת ומתבקשת. שהרי עד כמה גדול הפער בין פסיכואנליטקאים המבקשים לשחזר את חוויית הרחם, ככלי לריפוי, לבין מקובלים המבקשים לשוב אל הרחם האלוהי, כטקס ריפוי? (ראו עמ' 112).

ככל שמתקדמים בקריאת הספר, התחושה היא שהבנת התהליך הפסיכולוגי, הפנים־אישי, היא כלי שלא יסולא בפז להבנת התהליך המיסטי; אך גם להפך – העמקה בתהליך המיסטי מחברת את האדם ליסודות הקדמונים של האישיות, אלו שכבר חשב שהניח מאחור לפני שנים רבות.

מרפאה את שברי הנפש

מחברת הספר, ד"ר רות קרא איוונוב קניאל, מציינת עובדה מרתקת, שלפיה נשים הן הדומיננטיות ביותר בחקר הקבלה בזיקה לפסיכואנליזה (עמ' 305). מסתבר שתחום זה – אולי יותר מכל תחום אחר ביצירה היהודית – מאפשר הבעה אותנטית המבטאת את הסובייקטיביות הנשית. בהתאם לכך, הספר שלפנינו מתמקד בחוויה הנשית האולטימטיבית: הלידה.

המחברת, חוקרת באוניברסיטת חיפה, היא גם אישה וגם יולדת. שתי עובדות שהן חלק משמעותי בעיצובו ובתוכנו של הספר. זהו ללא ספק ספר מסע אישי, אל הדרמה של היותה נולדת והיותה יולדת. באחד מדפי הספר, דומני שניתן לשמוע את המוטיבציה היסודית לכתיבתו:

אנו אומרים לידה לידה לידה. אנו חיים שוב ושוב את הרגע העצום־הנורא־בלתי־נתפס הזה. גברים כנשים. כולנו. ילודי אשה. יוצאי רחם... הלן סיסקו אומרת: "הנשים המשוגעות: אלו שמוכרחות לשחזר את הלידה בכל שעה"... שמוכרחות לחיות את הלידה, מבחירה או בלית ברירה. בהכרה או בלא הכרה. הנ־שים המשוגעות כולנו. האם, האישה. רק מתוך השיבה למקור נוכל להבינה. לשאוב ממנה כוח (עמ' 258).

זהו עיסוק כעין־אובססיבי לשחזר בלא הרף את הלידה, מתוך אמונה שמכוח התבוננות חוזרת ונשנית בה נוכל לרפא את שברי הנפש, "לשאוב ממנה כוח". ואכן, כפי שמובא מדברי דונלד מלצר כמוטו לספר, "אין אירוע בחיים הבוגרים כנס הלידה... שום פרח ושום ציפור מרהיבת נוצות אינם אוכפים עלינו אותו מסתורין של החוויה האסתטית כמראה אם צעירה עם תינוק על חזה...". המסתורין הזה הוא מפתח חשוב לא רק למסתרי הנפש, אלא גם למסתרי הנשמה במסעותיה המיסטיים.

המטרה המשותפת - גאולה מייסורים

ואמנם, מהרגע שמבינים שהלידה – ולאו דווקא המוות – היא הריתמוס היסודי של החיים, ניתן "פתאום" לזהותה בכל הטקסטים הקבליים. בספר שלפנינו המחברת מנתחת שמונה מוטיבים שונים המאפיינים את הלידה, תוך שהיא מבקשת להציג זה לצד זה את הטקסטים הקבליים והטקסטים הפסיכואנליטיים, להצליב ביניהם, לגבות את האחד בעזרת השני ולפענח את השני בעזרת הראשון. בין המוטיבים מצויים ההיריון, הרחם, מפגש האם עם התינוק, כפל פניה של האישה: המיטיבים והמיטיבים פחות, וכמובן – חבלי הלידה.

כל אלה הם נושאים שהפסיכואנליזה עסקה בהם באינטנסיביות, על מנת ליצור פרקטיקות קליניות שביכולתן לגאול את האדם הסובל מייסוריו; אך במקביל הללו העסיקו רבות גם את המקובלים, שביקשו ליצור פרקטיקות שביכולתן לגאול את העולם מייסוריו. המאלף הוא, כפי שהמחברת מראה כמה פעמים, שקריאה קשובה מגלה שההוגים משני העולמות הגיעו לאותן תובנות עצמן, אלא שהקבלה כמובן השתמשה בסמלים ובתמונות, ואילו הפסיכואנליטיקאים השתמשו בניסוחים הלקוחים מתחום הרגש והתחושות.

אתן דוגמה אחת. הזוהר בפרשת בשלח מספר על האיילה, אותה חיה מופלאה הנושאת את תפילות כל היצורים לבורא עולם, אך מתקשה בעצמה ללדת: העובר שבתוכה לא מצליח לחלץ את עצמו. מה עושה הקב"ה? מזמן לה נחש, הנושך אותה באותו מקום, וכך בוקע לו הוולד. זוהי הגאולה. בסיום אותה פסקה מזהיר רשב"י שלא לחקור יותר מדי בעניין זה: "בדבר זה לא תשאל ולא תנסה את ה'", ובכך, כמובן, הוליד שפע של פרשנויות. כיצד נראית קריאה פסיכואנליטית של תמונה קשה זו?

המחברת מזהה כאן את המושג שטבעו תומאס אוגדן ואחרים – "השלישי האנליטי": זוהי ישות (מדומיינת) נוספת הנמצאת בחדר הטיפולים, הנוצרת ממערכת היחסים המאוד מסוימת בין המטפל למטופל. אוגדן ועמיתיו מלמדים כיצד לזהות ישות זו וכיצד לעבוד איתה. על פי קרא־איוונוב־קניאל, "המסכות שעוטה הנחש במיתוס זה מסייעות לראותו כ'שותף השלישי' בעלילה, בדומה למרחב האנליטי, שמסייע להיחלץ ממצבים סתומים הדומים לסתימותה של האיילה" (עמ' 375). הפסיכואנליזה משמשת כאן מעין מפתח להבנת הסיפור המזעזע הזה, ומהרגע שהסיפור נכנס לקונטקסט הפסיכואנליטי ניתן לשוב ולחקור את התמונה ולחלץ ממנה עוד ועוד פרטים; וככל שמעמיקים בה, למעשה מבינים את עצמנו יותר. שהרי מהו המיתוס אם לא מבחן רורשך הנמצא בתנועה מתמדת.

עבודת ה' בחינת לידה

לסיום, עניין נוסף שמצאתי בספר רב־פנינים זה. חוקרות מגדר מרבות לטעון שבספרות היהודית, בעיקר זו הקבלית והחסידית, לא מצויה חיבה יתרה לאישה, בלשון המעטה, ושאפשר למצוא ביטוי לכך שהגברים נוטים לנכס לעצמם את יכולות הנשים, כולל הלידה: אם לידה הצליחה – ודאי היה זה בזכות סגולותיו של הבעל. כך למשל, הצדיק הוא הוא היולד – רעיונות, נשמות, גרים וכו' – ואילו לידתה של אשתו הינה משנית לחלוטין, לכל היותר ביטוי חומרי ללידה הרוחנית, הנעלה יותר. ספר זה מציג תמונה אחרת לחלוטין.

אדרבה, המחברת מראה שהמקובלים העריצו את דרמת הלידה הנשית הממשית וביקשו להתבונן בה לפרטיה, מתוך כבוד לעצם האירוע וניסיון להזדהות עימו, ולא לעשותו רק הד קלוש ל"לידה" רוחנית מופשטת. כך למשל, את הביטוי החז"לי "רחם הוא קבר", שהתפרש כמיזוגני, מציעה המחברת לפענח לא רק כשיקוף לאימה מפני האישה וגופה, אלא כהבנה רוחנית אוניברסלית המתארת את המוות שקדם ללידה, תוך הדגשת המעבר הדרמטי של כל אדם: מאין ליש, מקבר לחיים.

בדומה לכך, בפרק האחרון בספר כותבת המחברת לגבי רבי נחמן, בהקשר לסיפורו הידוע "מעשה משבעה קבצנים":

בולט ייחודו של ר' נחמן בניסיונו לייצר הזדהות ואמפתיה עם הדמות הנשית היולדת. הוא רואה באם ההרה סובייקט ומדמה את הלידה הממשית לתהלי־כים של ישועה וגאולה. מטפורת הלידה מחזקת אפוא את החוויה הממשית שהלומד חש על בשרו. כאביה וזעקותיה של היולדת מוצבים במרכז דרשותיו, ולא הצדיק שמושיע אותה באופן מאגי או מיסטי. מוקד ההתרחשות של הדרשות שלפנינו הוא הגוף הנשי, הרחם ומיצריו. כולנו ילודי אישה, אומר ר' נחמן, ועל כן, כולנו גם מיילדי התורה והגאולה (עמ' 392).

בנימה אישית, ספר זה ליווה אותי לאורך הריונה של רעייתי, ובתקופה שלאחר הלידה, שעברה בשלום, תודה לא־ל. אני מאחל לספר זה שימצא את מקומו לא רק במדף ה"קבלה ופסיכואנליזה", שכאמור הולך ומתרחב בשנים האחרונות, אלא גם במדף ספרי ההכנה ללידה. אין כמותו להעשיר – ברובד הנפש וברובד הנשמה – את החוויה המופלאה הזו, ליולדת ואף למי שלצידה. ●

חבלי אנוש
הלידה בפסיכואנליזה ובקבלה
רות קרא־איוונוב קניאל
כרמל, תשע"ח, 500 עמ'

שיפוט מהיר

בכל סרלואי

זרות לקרוב ביותר

וּמָה עַל אָדָם / אֲשֶׁר לְפֶתַע קוֹלוֹ דוֹחֶה אוֹתוֹ, / וְהוּא לוֹחֵשׁ לַקּוֹל / "לֹא כָּמוֹךָ אֲנִי רוֹצֶה לְהִשָּׁמַע / בְּדִבּוּר, בִּצְעָקָה אוֹ בִּתְפִלָּה". / דַּיָּרֵי גּוּפוֹ הַפְּרוּצִים בְּעַצְמוֹתָיו / יוֹדְעִים לִהְיוֹת סַלְחָנִים מִמֶּנּוּ: / "כֻּלָּנוּ בָּחַרְנוּ לְהִשָּׁמַע בַּקּוֹל הַזֶּה, / זְכֹר לוֹ אֶת בִּכְיוֹ הָרִאשׁוֹן". // וּמַה קּוֹרֶה לְקוֹל אֲשֶׁר לְפֶתַע בְּעָלָיו קָץ בּוֹ, / לוֹחֵשׁ הַקּוֹל בְּאָזְנֵי הָאָדָם / "לֹא תּוּכַל לְהַאֲלִימֵנִי מִנַּפְשְׁךָ / כִּי רַק בְּשִׁמְךָ דִּבַּרְתִּי כָּל יָמַי". // וְמָה עַל אָדָם שֶׁרוֹצֶה לְהִשְׁתַּתֵּק: / מוֹצֵא אֶת רְעָשָׁיו מַמְשִׁיכִים בִּלְעָדָיו לְהַשְׁמִיעַ, / עַד שֶׁקּוֹלוֹ הַמּוּרָד יַתִּיר לָהֶם אַחֶרֶת.

יש משהו מתון בספר שיריו השנים־עשר של מירון איזקסון, לא משום שרגשותיו כאלה, אלא משום ששנים של עמל נפשי, התבוננות והבשלה עשו אותו לכזה. את המתינות הזו אין לבלבל עם פשרנות או דלות פואטית, אלא לראותה כבגרות ומודעות לצעדיה הקרבים של הזקנה ולחולשתו המובנית של הגוף, שהמשורר מודע לה מראשית חייו ויצירתו.

השיח בין הגוף לנפש, והשיח בין האיש לאישה (כמו בספרות הזוהר, האישה היא בעת ובעונה אחת ממשות קונקרטית ומטפורה לצד הפנימי של הנפש), מייחדים את שירתו של איזקסון שנעה בין כניעה מוחלטת לגוף לבין הניסיון המנוגד להכניעו. המשורר שקרא לאחד מספריו "ביטול הליטוף הנשי" נענה בספר הזה לקול הנשי ומתמסר אליו. דווקא משום שהוא מודע לזרות שחש האדם ביחס לקרובים לו ביותר – מהגוף עד בני ביתו – ואינו כופה את עצמו עליהם, הוא מצליח לכתוב שירה איטית ואינטימית החווה את הפערים ומתבוננת בהם. התוצאה היא שירה מלאת חמלה שיש בה מקהלת קולות פנימיים, מנוגדים לעיתים.

ריבוי הקולות הזה הוא מאפיין של משוררים רגישים מאוד ואין ספק שאיזקסון הוא כזה, אלא שהוא מצליח להימלט מהמהמורה האורבת של הצעקנות – הנתפסת לרוב כביטוי לעוצמת הרגש – דרך הטלת הספק בקולו שלו. היכולת לדעת כי קולו של האדם אינו מבטא את כל שבליבו ולפעמים הוא אפילו זר לעצמו באה לידי ביטוי בלשון הרבים שבה נכתבים חלק משירי הספר, והיא חלק מכוחו בדיאלוג מלא החמלה: "הַפַּעַם הַגּוּף יָכוֹל לְהַצִּיל אֶת הַנֶּפֶשׁ, / לְהַנִּיחַ אֶת יָדֶיהָ בְּתוֹךְ כִּיסָיו / וְלוֹמַר לָהּ: אַתְּ נִשְׁמֶרֶת אֶצְלִי / לֹא יוֹצֵאת מְתֶשֶׁת לְבַדֵּךְ, / הֲרֵי לְכָל דָּם יֵשׁ סוּג שֶׁל נֶפֶשׁ".

כל אחד־עשר שערי הספר מורכבים ממחזורים בני שישה עד שמונה שירים (החלק האחרון חורג מהמבנה בהיקפו ובתמה שלו), שפסוק מספרי שלמה מהווה להם מוטו. התווך הזה, בין התפעמות האהבה של שיר השירים עד לפסוקי החכמה של משלי וקהלת, הוא מאבני הדרך במסעו של המשורר, המלא אהבה לקרובים לו ומלא חמלה ביחס לחוסר האפשרות שבקרבה. "הגיע הזמן להישמר מעצמנו" הוא ספר בשל, מאופק ומרגש, הדורש סבלנות ונשימה ארוכה ומעניק לקורא תחושת פליאה לנוכח היופי ואפשרות הקשר.

הגיע הזמן להישמר מעצמנו
מירון ח. איזקסון
הקיבוץ המאוחד, 117 עמ'

שמרי נפשך

באמצע חופשה נעלמת לאנה בת ה־15 ואמה ג'ן עושה הכול כדי לפענח את חידת היעלמותה. רגשי אשמה אימהיים, אינטרנט, רכבות ושדים במותחן על יחסי אם ובת

אם יוצאת לחופשה עם בתה כדי להתקרב אליה, ליישר הדורים. והחופשה, לא סתם חופשה – זוהי סדנת ציור בהרים. יחד עם משתתפים נוספים השתיים מסתובבות בטבע, מציירות פרחים ופרפרים, מבנים עתיקים ונופים מדהימים. למרבה האכזבה, בתה מוצאת לה שם פרטנרים אחרים, מהם מוזרים ותמוהים, ומעדיפה שיחה איתם מאשר בילוי זמן עם אמא שלה. לפתע הבת נעלמת, במשך כמה ימים אין יודעים היכן היא, וכאשר מוצאים אותה סוף סוף היא פצועה וחבוטה, ולא זוכרת דבר ממה שקרה לה. או לפחות, זה מה שהיא אומרת.

כך מתחיל הספר הזה. סיפור מסע של אם בעקבות בתה המתבגרת. מה קרה לה? האם נחטפה? עברה התעללות? ההיה זה מישהו מאנשי קבוצת הציור? החשודים המיידיים הם איש דת שלאנה הסתובבה איתו שעות ארוכות ונער צעיר, מת'יו שמו, ביישן ואוהב צפרות שעמו התיידדה.

הרצון העז של ג'ן לפענח את מה שקרה לבתה לאנה בת החמש־עשרה אינו סקרנות, אלא חרדה טהורה של אמא לבתה שהולכת ונעלמת לה גם כשהיא בבית. היא פוחדת מהמרחק שהולך ונוצר ביניהן מזה זמן. מכך שהבת תיעלם שוב, מילולית ומטפורית. זהו פחד פשוט וקמאי ממותה של הבת המדוכאת, האובדנית – מעין "שמרי נפשך, שמרי חייך" שכתב אלתרמן לבתו. לאנה פוצעת את עצמה, ופעם אף נטלה כמות גדולה של כדורי הרגעה. ג'ן, כאותה לביאה המגינה על גוריה, הסתובבה בין כל בתי המרקחת באזור עם תמונת הבת, והזהירה את הרוקחים שלא למכור לה משככי כאבים. האובדנות הזו עצמה משמשת כמובן כר בלתי נדלה לאשמה נצחית – "היא הרגישה שמדובר בעונש. זה מה שקורה כשאת אמא רעה כל כך, עד שהבת שלך רוצה למות" (עמ' 80).

חיים אחרים ברשת

האם אפשר בכלל לתאר אימהות בלי תחושת אשמה קבועה? אשמה על שלא נעשה מספיק, או אשמה על שנעשה יותר מדי. על כורחה הופכת ג'ן לאם חטטנית, היא שואלת את בתה שאלות שזו לא רוצה או לא יכולה להשיב עליהן. היא עוקבת אחריה ברחובות, מצותתת לשיחות טלפון שלה עם חברותיה, שמא ייחשף בהן מידע על ימי ההיעלמות ההם. היא גולשת ברשתות החברתיות של לאנה – מתבוננת בתמונות שהיא מעלה ובתגובותיה להודעות של חברים.

לכל המידע הזה היא מתייחסת כאל פאזל, שאם רק תשכיל לחברו כראוי תצליח ליצור את התמונה השלמה, הגדולה. תפתור את חידת בתה. אבל איפה הגבול? מה ראוי לעשות ומה אינו ראוי במאבק על חייה ושלומה של הבת? האם בשם זה מותר לחדור לפרטיותה? לקרוא את הודעות הסמס? האינטרנט, למרבה המזל, או ביש המזל, הופך את המעקב לקל יותר מצד אחד, ומצד שני – לקשה.

"את שוב בודקת את האינסטגרם של לאנה?", שאל יו והניח לידה ספל של תה ג'ינג'ר, ביום ראשון בערב. "למה שלא תשתמשי בטלפון שלך?"

"התמונות בטלפון שלי קטנות מדי. אוי, יו, היא כאילו ילדה אחרת".

ג'ן לא הרימה את עיניה מהמחשב הנייד... "היא כמו מישהי בארץ אחרת, עם חיים אחרים. אני לא מזהה כלום, או כמעט כלום. היא אפילו לא דומה לעצמה" (עמ' 139).

אחת מגיבורותיו הסמויות של הספר היא הרשת החברתית לסוגיה – פייסבוק, אינסטגרם ואחרים. אם עד כה יכלו הורים להגביל את חרדותיהם לאזור שמחוץ לבית או לביתה, היום הגבול הזה התמוסס – הבית נהיה חוץ, החוץ נהיה בית. אין הגנות. אבל ג'ן, כאמור, הופכת את התמונה, היא משתמשת בכל שפע המידע שמספקת לה הטכנולוגיה החדשה כבפירורי לחם המסמנים לה כיוון במסע לפתרון תעלומת מה שקרה לבתה. אם תפענח את זה, היא יודעת באינטואיציה האימהית שלה, היא תפענח את הסוד הגדול שהוא נפשה של הבת.

הנסיעה ברכבת תחתית היא כמעט חוויה דתית, הרציפים האפורים הם כמו אולם כנסייה ארוך. תחנת הרכבת התחתית בלונדון, 2016
צילום: שאטרסטוק

עוץ לי גוץ לי

כשג'ן הגיעה לראשונה ללונדון היא חשבה שהנסיעה בר־כבת התחתית היא כמעט חוויה דתית. הרציפים האפורים הם כמו אולם כנסייה ארוך... מלא במתפללים העומדים מול האלוהות הממשמשת ובאה, מחכים כפי שההדיוטות מימי הביניים חיכו לרגע שבו לחם הקודש יתרומם מעל מסך בית התפילה (עמ' 179).

האם "שריקה באפלה" היא שריקתה של הרכבת המגיחה ברעש מהמנהרה האפלה? הרכבת התחתית בספר היא ישות מיתית. מקום אפל וחורש רע, שבו קל לפגוש זרים. מאז שהופיעה לאנה מחדש, אחרי היעלמותה, היא מפחדת מהמחשבה, וגם מסרבת לנסוע ברכבת התחתית ומעדיפה "לראות מעליה כיפת שמים". סוף הספר ייתן לכך הסבר אמין, ובינתיים הסיבה לכך קשורה בדרך מסתורית לאגדת עוץ לי גוץ לי.

הטוחן מתרברב לפני המלך – בתי יכולה להפוך קש לזהב! המלך הספקן כולא אותה באסם עם כישור ופלך, ומאיים על אביה ועליה שאם לא תצליח, יוציא אותה להורג. לעזרתה של בת הטוחן נחלץ שדון קטן והקש אכן הופך לזהב. המלך המרוצה מכניס לאסם עוד ועוד קש. אם תצליח להפוך גם אותו לזהב – יישאנה לאישה. אין דבר שהטוחן העני רוצה בו יותר (עבור עצמו? עבור בתו?). פעמיים עוזר השדון לבת האומללה, אבל בפעם השלישית הוא מסרב אלא אם היא תבטיח לו את בנה הראשון. אמה הילי משתמשת באגדת העם המפורסמת הזו כבמוטיב חוזר המסביר, בין השאר, איך קיבלה לאנה את שמה. יום אחד נכנסה ג'ן עם התינוקת שעדיין נקראה אז "מילי" לרכבת התחתית, כשלקרון הריק נכנס איש מוזר, ששואל לשמה של הילדה:

"מילי", אמר האיש, "מילי מילי מילי". הוא המשיך לחזור על השם וג'ן הצטערה שבכלל אמרה משהו. היא לעולם לא תוכל לקרוא לה מילי עכשיו, חשבה, אחרי ששמעה אותו הוגה את השם בקול צורני ומוזר...

"לא, כדאי שתקראו לה לאנה", אמר לבסוף. "לאנה". ג'ן דווקא אהבה את השם ואמרה לו זאת בניסיון לפייס אותו. "אם ככה, תבטיחי לי", אמר. "תבטיחי לי שתקראי לה לאנה".

הוא נראה רציני להחריד ושלח אל ג'ן מבט עז ומפחיד כל כך, עד שהבטיחה, ואז הוא קם והסתלק לו...

ג'ן הרגישה שהם סגרו מעין עסקה, היא והאיש הזה: שמה של התינוקת תמורת היעדרו (עמ' 51־50).

אזכור אגדת עוץ לי גוץ לי מציף חומרי יסוד קמאיים: אב מסכן את בתו עבור תאוות בצע, ואם מוותרת על ילד עתידי תמורת חייה שלה. אמה הילי יוצרת כאן גרסה שלישית, שלפיה במחיר ויתור על השם שבו רצתה לקרוא לבתה קונה האם את הסתלקותו של השד מחייהן. האם היא עושה זאת כדי להגן על התינוקת, או כדי להגן על עצמה? הפחד מלפגוש את השדים הפנימיים של הילד שלך הוא המניע לשקט התעשייתי הזה, והוא לעולם אינו מצליח. הסטת המבט הזו מכניסה את השדים דרך הדלת האחורית. שדים לא נעלמים, הם רק משנים צורה. ממש כמו בחופשה ההיא: חברי הקבוצה מטיילים באוויר הפתוח, מציירים נופים, פרחים ופרפרים, וכל אותו הזמן רוחשים מתחת לקרקע דברים אחרים לגמרי, אפשרויות אפלות. עד שג'ן לא תסכים לפגוש בהם, לא תתרחש גאולה.

לאנה איננה

בשני ספריה מפליאה הילי לתאר עולם פנימי ודקויות של מציאות. פרטי יום יום – בית, לבוש, מזג אוויר ונוף – הופכים במקלדתה לפיוט, אבל לא מעיק מדי. גם בספרה הקודם, "אליזבת איננה" (גילוי נאות: ערכתי את תרגומו), נוגעת הילי בשאלות של יחסי אימהות ובנות. שם זו אם קשישה שנעלמת ושוקעת לאטה בעולם של בלבול ושכחה, בעוד בתה, הדואגת לה, מפגינה אחריות ורוך מצד אחד, וקשיחות וקוצר רוח מצד שני. גם ב"אליזבת איננה" ישנה תעלומת היעלמות, כפולה למעשה. בשני הספרים ממלאת תפקיד האדמה, הקרקע. עד שלא נוגעים בה, או חודרים אליה – לא תיפתר התעלומה.

עם זאת, יש לומר בהגינות שבעוד "אליזבת איננה" הוא ספר עוצר נשימה במתח שהוא יוצר מהעמוד הראשון עד לעמוד האחרון, "שריקה באפלה" מותח פחות. אינה דומה תעלומה של חיים ומוות לתעלומה של מניע. מתברר שכוחה של הראשונה רב מזו של השנייה. שאלת החיים והמוות, יחד עם כל שאר השאלות, נפתרת ב"אליזבת איננה" רק בסוף. ואילו ב"שריקה באפלה" שאלת החיים והמוות נפתרת מיד בהתחלה והמוקד הוא במניע, בשדים, ביחסי האם והבת.

שי סנדיק הוא מתרגם מצוין והספר נקרא בשטף, ממש כאילו נכתב עברית. כעורכת לשעבר חצופה אני נהנית לחפש ולמצוא מקומות שיש בהם חריקת־מה. בעמ' 188 לאנה מגיבה בעקיצה לפוסט שכתב באינסטגרם ידידה החדש מת'יו חובב הציפורים על חיות מפוחלצות. את העקיצה היא מרכבת באימוג'י של – ובכן, זו השאלה, כי כתוב: "פנים צוחקות ובוכות". יש אימוג'י כזה? חשדתי שמדובר בסמיילי הידוע "פנים צוחקות עד דמעות". לבקשתי, שלח לי סנדיק את המקור – laughing crying face. את כנראה צודקת, אמר, וסיפר לי אגב כך על קושי בתרגום עקיצתה של לאנה שקדמה לאימוג'י ההוא. בתגובתה למת'יו משתמשת לאנה במילה שבאנגלית בריטית יש לה פירוש כפול, האחד הוא מילת סלנג למשגל והשני – ציפור הקורמורן. איך משמרים בתרגום את הכפילות של העקיצה המינית ושל הציפור? הפתרון המבריק שנמצא כדי להעביר את רוח הדברים קיבל את אישורה של הסופרת. מהו? תצטרכו לחפש בעצמכם. ●

שריקה באפלה
אמה הילי
מאנגלית: שי סנדיק
תמיר//סנדיק וידיעות ספרים, 2019, 400 עמ'

חדשים

עיון - מקור

דברי חכמים וחידותם
פרשנות התנ"ך בספרות חז"ל וימי הביניים
ספר יובל לכבוד חננאל מאק
עורכים: אביגדור שנאן וישראל י' יובל / כרמל
הספר כולל מבחר מאמרים פרי עטם של חוקרים במדעי היהדות, על יצירותיהם של חכמי ישראל שעסקו בפירוש התנ"ך וברעיונותיו: הלכה ודרשות, מוסר ומחשבה, שאלות טקסטואליות, לשון, סיפורת וסמלים.

קץ התמימות
משפט ושלטון בישראל
דניאל פרידמן / ידיעות ספרים
הספר הוא שילוב מעודכן של ספריו הקודמים של המחבר, "הארנק והחרב" ו"לפני המהפכה". הוא דן במאבקים פוליטיים ומשפטיים ובדרמות פוליטיות ומשפטיות מהתקופה שקדמה לקום המדינה ועד לשנות ה־70.

יד ושם - למי?
המאבק על דמותו של הר הזיכרון
מולי ברוג / כרמל
מחקר המציע התבוננות רב־תחומית: היסטורית, חברתית, אמנותית ונופית בהר הזיכרון כ"מרחב מקודש" עבור החברה הישראלית. מתאר את הלבטים והמאבקים סביב הקמתו, עיצובו ומסריו ואת השינויים שחלו בהנצחה.

מצעד האיוולת היהודי
איך הפקירו אבות היהודים את עתיד עמם
אמוץ עשהאל / ידיעות ספרים
פירוש חדשני של ההיסטוריה הפוליטית היהודית, המפנה אצבע מאשימה כלפי מנהיגות שהובילה לדעתו לאסונות לאומיים כבירים והולידה תרבות יהודית של אנרכיה פוליטית, ניכור, התנשאות והפקרת המולדת.

שארית הפלטה בבריה"מ
תמורות במאפייניה של יהדות בריה"מ בשנים 1963־1939
מרדכי אלטשולר / כרמל
הדיון בספר מתמקד במאפייניו של הציבור היהודי שנותר בבריה"מ אחרי מלחמת העולם: ניסיונות ההצלה והתגובה לשואה. ובמרכזו, דיון בגורמים למפנה בעקבות השואה – ההזדהות וההתקרבות לעם היהודי.

סיפורת - מקור

ברבורים בג'רוזלם ביץ'
לילי פרי / טוטם
קומדיה סיוטית פרועה, המתרחשת ביממה דחוסה אחת, על נאמנויות משפחתיות ויריבויות מושתקות. בחתונת בלהות גרנדיוזית נישאת הגיבורה לאחד מתוך תשעה אחים של משפחה דמוית־מאפיה.

על קברים ותענוגות אחרים
רון ברקאי / ידיעות ספרים
המתים בספר מדברים, סוגרים חשבונות, מגלים סודות ומחשבים את חייהם לאחור בגיא צלמוות אפוף סערות נפש ואינטרסים סותרים, שחזורים מדוקדקים, אכזריים לעיתים, של חיים שנגמרו וממשיכים לרחוש.

סיפורת - תרגום

שומר הדברים האבודים
רות הוגאן / מאנגלית: יעל ענבר / עם עובד
אנתוני פרדיו איבד את ארוסתו ואת התליון שנתנה לו ומאז הקדיש את חייו לאיסוף חפצים אבודים וכתיבה עליהם. בערוב ימיו הוא מבקש ממי שמינה למנהלת משק הבית שלו להשיב את כל החפצים לבעליהם.

תעלומת אנרי פיק
דויד פואנקינוס / מצרפתית: לי עברון / כתר
עורכת מגלה כתב יד שלדעתה הוא יצירת מופת ויוצאת לחפש אחר המחבר. מסתבר שהוא בעל פיצרייה שמת ואלמנתו טוענת שמעולם לא קרא ספר ולא כתב. הילת התעלומה סביב הספר הופכת אותו להצלחה מסחררת.

משהו במים
קתרין סטידמן / מאנגלית: ימימה עברון / דני ספרים
זוג מאוהב יוצא לירח דבש באי ומה שהם מגלים בזמן צלילה יסחף אותם לאירועים היוצאים משליטה. הם צריכים לקבל החלטה מסוכנת: האם לגלות את סודם או לשמור אותו לעצמם?

המקום הסודי
טאנה פרנץ' / מאנגלית: דורית בריל־פולק / מודן
לאיש אין קצה חוט לפענוח הרצח של תלמיד בפנימייה מיוחסת. כעבור שנה נכנסת תלמידה מפנימיית הבנות הסמוכה עם מידע חדש למשרדו של הבלש מוראן, שמזהה את ההזדמנות להתקדם במחלק הרצח.

קו חצות
לי צ'יילד / מאנגלית: ארז אשרוב / כנרת, זמורה־ביתן
ג'ק ריצ'ר רואה בחלון בית עבוט טבעת בוגרי ווסטפוינט זעירה שעוצבה עבור אישה, בשנים של המלחמות בעיראק ובאפגניסטן. הוא מחליט למצוא אותה, להבין מה גרם לה לוותר על הטבעת ולהחזיר לה אותה.

אל תעזוב
הרלן קובן / מאנגלית: שאול לוין / כנרת, זמורה־ביתן
בלילה נוראי אחד חברתו של הבלש נאפ נפרדת ממנו ונעלמת, וגופות אחיו התאום וחברת אחיו מתגלות ליד פסי הרכבת. 15 שנים אחר כך מתגלות טביעות אצבעותיה של חברתו במכוניתו של החשוד ברצח.

רבקה שאול בן צבי

הטרגדיה של הזרות

ניומן הוא התגשמות החלום והסטריאוטיפ האמריקאי, חסר השכלה שהתעשר בכוחות עצמו, המבקש גם להיות בן תרבות, מגיע לאירופה ומתאהב בסטריאוטיפ האצילה הצרפתייה. התנגשות תרבויות ברומן קלסי

ספרו השני של הנרי ג'יימס מצטיין בשלל המעלות המאפיינות רומנים אחרים שלו: אירוניה דקה, עיצוב דמויות מופתי, עלילה רציפה המתנהלת במתינות, סגנון בהיר וצלול. ספר שעיצובו מושתת על מוסכמות כתיבה של המאה התשע־עשרה, אך מפעמת בו רוח של מודעות מודרנית. זה רומן שיש בו היבטים קלסיים של טרגדיה, אך בלי הסופיות המוחלטת של הקטסטרופה. בעבורי הייתה הקריאה ברומן משב רוח רענן, בעיקר נוכח ספרים כושלים או בינוניים שבהם נתקלתי לאחרונה.

הנרי ג'יימס נולד למשפחה אמריקאית אמידה. אביו היה תאולוג ואחיו ויליאם ג'יימס היה פילוסוף ופסיכולוג מפורסם שכתב בין השאר את הספר המעניין מאוד "החוויה הדתית לסוגיה" (1902). חלקים ניכרים בחייו שהה באירופה, והתרשם ממנה מאוד. הוא תהה על משמעות המפגש החברתי־מנטלי בין איש אמריקה לאיש אירופה ועל התופעה שהיום מכונה "היברידיות". זהו היסוד המכונן ביצירתו.

ג'יימס אינו עוסק רק בפרט ובבעיותיו אלא חותר למשמעות כוללת, אך ללא אובדן המגע עם הבסיס המוחשי. היסוד המכונן הזה מופיע בהבלטה רבה ברומן שלפנינו, שכבר שמו ושם גיבורו מעידים עליו. "האמריקאי", שגיבורו הוא קריסטופר ניומן, ולאורך היצירה הוא מכונה בעיקר "ניומן", משמע: איש חדש המייצג מדינה צעירה.

בין דמוקרטיה לייחוס

העלילה מתארת גבר אמריקני צעיר למדי, שהבקיע מבית עני, ללא הון כספי ותרבותי וללא קשרים, ובכוח אופיו המוצק, חוכמתו ומעשיותו הוא מצליח להגיע למעמד כלכלי שמאפשר לו להפסיק לעבוד. דרכו של ניומן מגלמת את האתוס האמריקאי של שוויון ההזדמנויות ופוטנציאל ההצלחה, המתקשר לאתוס הפרוטסטנטי של עבודה והצלחה פיננסית, כפי שתואר במסתו של וובר על הקפיטליזם ורוח הפרוטסטנטיות.

ניומן מתואר כאדם בריא מאוד, גברי ומושך, אבל לא דמות של אינטלקטואל. הוא בעל אופי מאוזן והרבה חן אישי ואהבת הבריות. גישתו לחיים פשוטה ואינה נגועה במכאוב הדעת, אבל התהליך שיעבור ישנה אותו במקצת. אחרי שהתעייף מעשיית כסף החליט ניומן לתור את אירופה לראשונה בחייו ולהרחיב את אופקיו התרבותיים. גישתו לתרבות ראשונית וחפה מאנינות ומהבחנות דקות, אבל ניומן מנסה כמיטב יכולתו ללמוד ולהבחין. העלילה מתארת את מאמציו להינשא לאלמנה פריסאית צעירה ממעמד אצולה, ואת הדרמות הכרוכות במפגשיו עם משפחתה הנוראה.

"האמריקאי" מיוסד על המפגש בין הגישה הדמוקרטית הפשוטה והאיתנה של קריסטופר לבין המוסכמות והדעות הקדומות ובעיקר השחצנות של אצילים מדורי דורות. הפשטות החיובית והתמימה של הגיבור מתנגשת עם מנטליות זרה שמורכבת מתחכום, ערמומיות, תאוות בצע חשופה או נסתרת, סנוביות חברתית ולעיתים מוסר רופף. אלה הדברים שהגיבור אינו יכול להם, בהיותו זר לאותה חמקמקות ואפילו מסתורין של תרבות עתיקה ורבת טקסים חברתיים ומושגים שמקומם לא יכירם בעולם מודרני; כמו "הכבוד" החברתי, שבעיני ניומן הוא מושג נואל, ובעיני חברו האציל, האח של אהובתו, מושג מחייב, עד כדי מסירת הנפש בעבורו בדו קרב אווילי.

פוטנציאל לגיבוש טעם

לקורא האמון על ספרי זרם תודעה או כאלה הנכתבים בזמן הווה או בגוף ראשון, או על סיפורת רזה לסוגיה, עלולה להיות קצת מוזרה ההיחשפות לספר שנכתב לפני כמאה וחמישים שנה. המספר של העלילה הוא כול־יודע, אך הוא צמוד רק לתודעה אחת של גיבור שאותו הוא מכיר מבחוץ ומבפנים. נקודת המבט אמפתית אך מפוכחת: הסופר אוהב מאוד את גיבורו התמים, אך משאיר מקום למרווח אירוני בין ידיעתו לידיעת הגיבור. לפעמים נוקט המספר בלשון רבים ומשתף גם את הקוראים בחוויה.

נראה לי שהרבה יותר קשה ותובעני לכתוב בדרך הקלסית התובעת מהסופר סבלנות רבה וחומרה, ויוצרת מסננת הרבה יותר דקה לניפוי כותבים בלתי מתאימים. יש חן רב גם בעיצוב הדמויות הקלסי שבו אפיון ישיר, משמע ציון התכונה, מתערבב עם אפיון עקיף, משמע פעולות ודיבורים ודברים נוספים. בולטת גם דרך עיצוב מתערבת שרחוקה מאוד מהכתיבה של ימינו, והיא חוות דעת של המספר על גיבורו, הסברים שונים למעשיו וכדומה. ישן ומקסים.

אביא דוגמאות אחדות הממחישות את המפגש בין הגיבור לאירופה. כאשר מתחיל קריסטופר להתעניין בציורים, המניע שלו חיצוני: להכיר את התרבות, לרכוש שכיות תרבות, שהן כמו רכוש. ניומן אפילו אינו דילטנט. הוא פשוט חף מתרבות, אבל המגע הראשוני עם תמונות מעורר בו "פעימה פנימית מוזרה", המרמזת על רגישות נסתרת ועל פוטנציאל להתפתח לבעל טעם. כמו קריסטופר (קולומבוס) הוא יגלה אמנות, ואנשים, ונשים, ונופים, ועדיין ישמור על תמימות ראשונית אפילו במגעו עם הזדון האפל.

היסוד המכונן ביצירתו הוא ההיברידיות במפגש המנטלי שבין אמריקה לאירופה. הנרי ג'יימס ציור: ג'ון סינגר סרג'נט. שמן על קנבס, 1913

מתכחשים לפוליטיקה הארצית

המפגש עם נשים יותר בעייתי. נואמי, הציירת החובבת שמעתיקה תמונות כדי למוכרן, מסתובבת סביב הציור בחינניות ובוחנת את מעשה ידיה באופן שנועד לגנוב את הדעת וליצור לעצמה אצטלה של אמנית. הסכום הגבוה מאוד שהיא גובה מניומן הוא רק ראשיתה של הרמאות הגדולה המככבת בסיפור.

יש הרבה אירועים ועניינים המבטאים את מבטו המשתאה של ניומן נוכח מציאות חדשה ומוזרה. בפגישה עם קלייר ואחיה ולנטן, ניומן אינו מתבייש לספר שעשה את הונו, בין השאר, מייצור גיגיות. הוריה של קלייר, בעלי המסורת העתיקה, מתביישים בחתן מיועד שהוא איש עסקים, כי עיסוק בעבודה מפרנסת נחשב בחוגים אלה לסוג של ביזיון, אפילו בצרפת הרפובליקנית במחצית השנייה של המאה התשע־עשרה. המשפחה מתכחשת לפוליטיקה הארצית. היא אינה קיימת מבחינתה, ורחוקה מלגיטימיות. ולנטן, ידידו של ניומן, בחור חכם ומיוחד, אינו מממש את כישרונותיו, כי אין עבודה שראוי לבן אצילים לעסוק בה.

האירופאיות במובן הבעייתי מתבטאת לא רק במשפחה האצילית, שהיא תמצית של מודעות חברתית יהירה. היא מתבטאת גם אצל בת עניים ערמומית, שמחפשת דרך לחרוג ממעמדה ולהגיע לקיום אחר בדרכים לא דרכים. העולם שניומן נתקל בו הוא אפלולי, פלילי לעיתים וחולני למדי.

האדם חורג מגבולותיו

האצולה מתוארת בעיני המספר וגיבורו כסוג של קיום הזוי, חסר היגיון, שנסמך על גאווה אינסופית נטולת עוגן ממשי מלבד ייחוס. המשפחה ברומן היא מוזרה, מפחידה, עם סודות אפלים בתוכה, כמו ברומן גותי. דמותה הלא מרשימה בעיניי של האהובה היפה מבוססת על ארכיטיפ הנסיכה השבויה בידי מפלצות. קלייר מעוצבת כמעין דמות רומנטית אידאלית של שלמות אסתטית ומוסרית, אבל ג'יימס שובר את הדמות ומציג אותה בחולשתה הנלעגת. כקוראת סלדתי מאוד מהדמות, יותר מאשר ריחמתי עליה.

מה מצא קריסטופר להתאהב דווקא במי שקשה להשגה מבחינה חברתית? לא רק בשל ידידתו שיזמה את השידוך הבלתי אפשרי. הגירוי והאתגר שבחברה חדשה עשוי להתבטא לעיתים ברצון להינשא למי שמייצג את החברה יותר מכול, כמו אותלו שמתחתן עם דסדמונה. אבל חריגת האדם מגבולותיו גובה לעיתים מחיר נורא, כמומחש בעלילת אותלו, שלפי קורצווייל היא הטרגדיה של הזרות. ברומן זה, הקטסטרופה מתרככת על ידי הזמן ועל ידי מודעות חדשה שעולה וגוברת, אבל יסודות הטרגדיה שרירים וקיימים: המעשה המביש של המשפחה, הסבל של הגיבור ושל דמויות אחרות, ההכרה באובדן ואישור מחודש של ערך החיים. גם ההיבריס היווני מתבטא במחשבה שניתן לחצות גבולות לאומיים וחברתיים בלי לשלם מחיר כבד.

אני רוצה לציין את תרגומו היפה של אחד מגדולי המתרגמים בארץ, אמציה פורת. פורת נאמן מאוד למקור, אך באופן שאינו פוגע בזרימה של השפה העברית, ואפילו ביטוי שמתורגם מילולית מאנגלית כגון "מראש ועד כף רגל" זורם בטבעיות, למרות שבעברית אנו אומרים "מכף רגל ועד ראש". התרשמתי גם מצורות ביטוי שכנראה הומצאו לצורך התרגום.

בסוף הספר מופיע ניתוח עמוק ויפה של חנה וירט־נשר, שמוסיף מאוד להבנת היצירה, עומד על דקויות שבה ומציג את הממד הקומי בדמותו של הגיבור. ●

האמריקאי
הנרי ג'יימס
מאנגלית: אמציה פורת
כרמל, 2018, 370 עמ'

שלום רוזנברג

המלחמה על המסתורין

האם קיים עולם של קסמים, שדים ורוחות? על מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בעבר ובהווה, ועל האתגר שבאחיזה בשתי הדרכים

מבקש אני לנגוע כאן במקצת בעולמו של העל־טבעי. משוכנע אני שכמו בסוגיות אחרות, יחס האדם לעולם זה נקבע על ידי "הורמונים פילוסופיים" המאפיינים אותו. המייצגים הגדולים של "הורמונים" אלה בסוגייתנו, הם, לדעתי, הרמב"ם בצד הרציונליסטי, המתנגד לקיומה של מציאות שמעבר לטבע; ומנגד הרמב"ן, רבי משה בן נחמן, הפתוח לקבל מציאות כזו. רבים מאיתנו היו מתארים מציאות זו כפרפסיכולוגיה, כלומר המסתורין ומה שמעבר לו.

מחלוקת ממשיכה

לכאורה הכול כבר שקע בעולמנו ואין אלו אלא עניינים של העבר, שבו היה העולם מלא רוחות ושדים, מאגיה וכישוף, אסטרולוגיה וניחוש. בעולמנו שבו שולט המדע העולם התרוקן הן מתופעות בנוסח הארי פוטר והן מאלו בנוסח סרטי האימה. הסוציולוג מַקְס וֶבֶר כינה תהליך זה במונח הגרמני entzauberung, שתורגם לאנגלית disenchantment. אני אוהב לכנות תהליך זה "גירוש הקסם" – על משקל "גירוש השדים". בנוסח אחר בוטא רעיון זה על ידי אחד מגדולי החסידות, במילים המהולות באירוניה:

> הרבי מקאָצק אמר על הרמב"ם התמוה, שכתב שאין מצוי שדים, דקשה! בגמרא נמצאים כמה מעשיות משדים... והרב הקדוש מקאצק תירץ דבאמת עד שפסק הרמב"ם [הלכה] היו בנמצא שדים, רק אחר שפסק כן הרמב"ם פסקו הכי בשמים, וממילא עתה אין באמת בנמצא שדים.

לכאורה, פסק הדין יצא והכול הוכרע. אין יותר שדים, אין יותר קסם. אך בעצם, המחלוקת הקלאסית בין הרמב"ם לרמב"ן ממשיכה, אם כי בתיקונים הכרחיים. לא כולם מסכימים עם פסק הדין של הרמב"ם, ופסק דין אלטרנטיבי מצוי בתורתם של חסידי אשכנז, ענקי המוסר בימי הביניים. הם טענו שההתרחשויות בעולם המסתורין, הן בחינת "זֵכֶר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו". הפסוק הזה התפרש בצורות שונות, הקרובות זו לזו. אלא שחסידי אשכנז לימדו אותנו את הפתרון המלא להבנת הפסוק. הם תפסו שהמציאות שאנו חיים בה, בדומה לגישתו של הרמב"ן, היא בעצם מעין זיכרון קלוש, ניצוצות מעולם הפלאות של המקרא המלווה אותנו.

ואריאציה לכך נמצאת בתורתו של רבי זלמן סורוצקין, דמות מופלאה שעסקה בבנייה מחדש של החרדיות אחרי השואה. בפירושו "אזנים לתורה" (דברים יח, י־טו) הוא מבין את סכנת האובדן (ולכל הפחות, ההיחלשות) של המסתורין, אובדן המזין את העולם המטריאליסטי שהגיע לשיאו בקומוניזם הדורסני שאותו הוא ראה ושממנו הוא סבל.

רוחניות בעולם מטריאליסטי

ואכן, העולם של ימינו, לפחות בחלקו, שוב מחפש עולם מושגים של רוחניות, מסר מהפכני בעולם שנכנע למדע ולטכנולוגיה. כנגד החומרנות מתגלית שוב רוחניות, אם כי הרבה פעמים בחברתם המפוקפקת והמסוכנת של אמונות טפלות, דברי הבל ותועבה. לכך התייחסו יורשים בני זמננו של גישת הרמב"ם. בולטת ביניהם עמדתו החדה והעקבית של עמנואל לוינס באחת מקריאותיו התלמודיות: "חילון וביטול הכישוף". בכך הוא קרוב לישעיהו ליבוביץ' ולרי"ד סולובייצ'יק. כמוטו למאמרו בחר לוינס שורה ממקבת, מחזהו של שקספיר: "האדמה מבעבעת כמו המים". בועות נזידי המכשפות הן בועות הקסם והנחש שאין בתוכן כלום, ולמרות זאת הן מזיקות!

אולם גם בגישתם של מצמצמים אלו, קסמים רבים אחרים עדיין שרדו בעולמנו. אחד מהם, שהקסים את ישעיהו ליבוביץ', מסתתר בחיים עצמם, תופעה מוזרה שקיומה הינו מעבר למנגנון הביולוגי המהווה להם יסוד ובסיס. קסם אחר מסתתר ב"אני", התופעה המופלאה ביותר בקוסמוס, שלכאורה כבר גורשה על ידי בועה, מילת הלחש – "מחשב".

אולי בכל זאת קיימת הישארות הנפש שלאחר המוות, אולם לפני שנילחם על אמונה זו כבר חייבים אנו, כנגד מדענים ופילוסופים רבים, להילחם קשות אפילו על הישארות הנפש בחיים, מלחמה כנגד הבועה הטוענת שהאדם אינו אלא מחשב בלבד. איך היה ליבוביץ' אומר (בניסוח שלי): יש בתוכנו מחשב, אך גם בעל המחשב מצוי בתוכנו. זהו קסם ה"אני". ואולי יש עוד קסם נוסף, והוא מסתתר בספרי הקודש, במקרא. מקס ובר חקר גם את הבירוקרטיה, שבה ראה עמוד תווך חיוני של המדינה המודרנית. ואנו תמהים לפעמים, היום למשל, האם יש הנהגה מעבר לבירוקרטיה? גם בקוסמוס יש בירוקרטיה, זהו העולם ללא קסמים. בירוקרטיה של פקידים – חוקי הטבע הפועלים לפי אינסוף ספרי נוסחאות, מספרים ונתוני יסוד. אולם האם הצליח המדע לגרש את הקסם האחרון? את המלך היושב על כיסא רם ונשא? האמנם הצליחה מילת הלחש "אבולוציה" לגרש את החיים ללא חיים?

* * *

וכי תשאל, מדוע מסתייג אני מהניו אייג' ומבן גילו הפוסטמודרניזם, אומר לך. לכאורה הם נתנו מקום מחודש לאמונה בקיום רוחני שאותו המדע ניסה לגרש. הם נזכרו ב"זֵכֶר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו", אך יחד עם זאת הם גם מחקו את איסור עבודה זרה המבעבעת בניאו־פגניות המצויה ביניהם, אותה קיבלו מנזידי המכשפים של העולם העתיק. היהדות חייבת להילחם מלחמה שבמידה מסוימת הינה בלתי אפשרית, מלחמה כפולה: מצד אחד מלחמתו של הרמב"ם כנגד האמונות הטפלות המסוכנות ומאידך מלחמתו של הרמב"ן, אם כי בתיקונים מסוימים, כנגד הגישות המטריאליסטיות המבטלות כל קיום רוחני. ובתווך, שומרים אנו על המצווה הקלאסית "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱ־לֹהֶיךָ", ללא בועות מורעלות. ●

תשובות // **1**. פילה אפריקאית / **2**. רוסיה / **3**. "בלי עתיד בלי תקווה בלי חלום" / **4**. אורלי לוי־אבקסיס / **5**. הם נקראים על שם צבע העטיפה: האלבום הלבן של הביטלס, האלבום השחור של מטאליקה, ואלבומים בצבעי כחול, ירוק, אדום, לבן, ירוק־כחלחל ושחור של ויזר / **6**. עיוורון צבעים / **7**. חדרה / **8**. ג'וזף פוליצר, שבמותו העניק כספים לייסוד פרס פוליצר / **9**. מפיבושת בן שאול, מתומכי דוד המלך במרד אבשלום / **10**. אנתוני דיוויס / **11**. יצרנית הרכב ניסן תבעה ממנו להעביר אליה את אתר האינטרנט nissan.com, אך הוא זכה בתביעה

מוצ"ש
כ"ט באדר ב' תשע"ט | 05.04.2019
מקור ראשון

איזה ח"כ ביקש הפסקה לשנ"צ?
חידון הבחירות המלא
/ 44

האם אתם מזהים את האיש בתמונה?

בעולם הוא בראש מצעדי הפזמונים עם קהל מעריצים ומיליוני צפיות לכל שיר. בארץ, אלכס קלייר הוא תלמיד ישיבה אלמוני שגר בדירה קטנה בנחלאות. ואין לו בעיה עם זה
צביקה קליין / 24

המקום שבו כל מילה היא כלי נשק
קרן מלמד־מרגלית / 34

תוכן העניינים

// טורים

// מדורים

כתבו לנו 054-6005020
מחכים לתגובות שלכם בווטסאפ של מוצש

צילום: אריק סולטן, David Giesbrecht/Netflix, הדס פרוש-פלאש 90

מוצש
עורך אורי גליקמן | סגניות עורך תמר פרלשטיין, נועה שטרן | עריכה קרן מלמד־מרגלית | מפיקה אור ברנד־פרומר | עריכת לשון מיכל אורבך
עורך ספורט דותן מלאך | עיצוב אלישע נדב, הדר קאפח־סייג, יסכה כנרת בדיחי | עיבוד תמונה רינה נקונצ׳ני | צילום השער getty images
מנהל סחר אודי לוקר | מנהלת מדיה אביטל טקל־קליין | גרפיקה מודעות צרויה ורשבסקי, אסנת מאירוביץ׳ | להזמנת מודעות udil@makorrishon.co.il

לציונות הדתית יש בית.
נחבר ולא נפריד, נוביל לאחדות העם,
והכול תוך שמירה על דמותה היהודית
והדמוקרטית של מדינת ישראל.

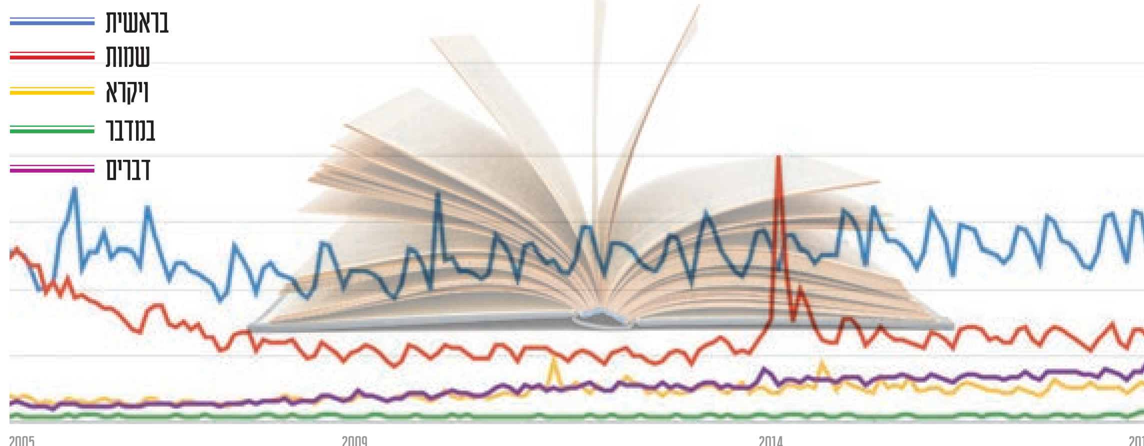
כל קול קובע!
ניצחון כחול לבן

פה
כחול לבן
בראשות בני גנץ
ויאיר לפיד

הדיבור 05.04.2019

רוני ארזי
מנכ"ל מרוקית דיגיטל

חוכמת ההמונים

עוד סוג של פייק ניוז: הגרף של גוגל מציג לעיתים נתונים לא מדויקים בשל בלבול מילולי. כך למשל חומש "שמות" (אקסודוס בלעז) קופץ בעולם ב־2005 וב־2014, בזכות אלבום מוזיקלי וסרט קולנוע הנושאים את שמו. בקזחסטן "ויקרא" (לוויט בקזחית) חזק מכל החומשים, תודות למתאגרף הקזחי וסילי לוויט. אצלנו חיפושי "כחול לבן", למשל, יקפצו ביום העצמאות בלי קשר לתוצאות הבחירות.

לכו חפשו

החיפושים הכי חמים ברשת

1. **הסלפי של סנוואר**
שווא תמונות יחיא

2. **אלי ישי פרש**
הפרש הבודד

3. **ביקור נשיא ברזיל**
גנץ בתגובה: מדובר בבוט־סונארו

4. **אפריל סוער**
די דיינו?

5. **שלומי מרק ז"ל**
שבול שלא נגמר

1,340,246
טורי ספלינג (דונה)

אסור להשוות
עוקבים באינסטגרם

ג'ני גארת' (קלי)
584,817

איך לזהות בו|

איך לזהות **בוטים**
איך לזהות **בושם מזויף**
איך לזהות **בוגד**
איך לזהות **בולמיה**
איך לזהות **בורדר קולי גזעי**

חיפוש ב-google | יותר מזל משכל

רק רגע אחד
שני | 10:45 | ירושלים

@yakiep48 // יקי הפשטיין

ציוץ אחד בשבוע

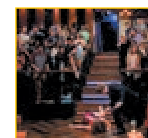
"הידעתם? הזזת השעון נקבעה לחמישי בלילה כדי לאפשר יום חופשי למחרת לסדר את השעון באוטו"
(אריאל שנבל יוצא למען המאותגרים טכנולוגית)

תנועת הצופים

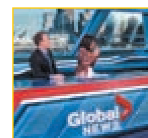
והפעם: 5 סרטונים ויראליים בפייסבוק לכבוד האחד באפריל

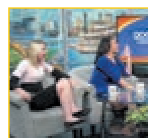
מגיש תוכנית ב־ITV מותח את שותפתו להגשה עם אורחת ש"אינה מרוצה" מהמייקאובר שקיבלה בתכנית

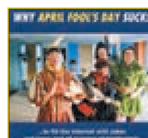
העיתונאית קייטי קוריק מתארחת אצל ג'יימס קורדן ו"נופלת" במדרגות האולפן

מגיש חדשות קנדי מפתיע את שותפתו ואת החזאי בעזרת עכבישים מעופפים

מגיש תוכנית בוקר באילינוי מסתפק ב"הו, עכבר" כדי לגרום לאורחותיו לצרוח בשידור

האתר הקומי CollegeHumor מסביר למה האחד באפריל מיצה את עצמו

צילומים: יונתן זינדל - פלאש 90, מרים צחי, צילום מסך, shutterstock

קצרים

מיכאל בוטיר

טובל ושמן בידו

מה הסכום הכי גדול ששילמתם על מנה פלאפל בישראל? ממש לאחרונה הוצאתי מהכיס 25 שקלים מבואסין ומיותרין, עבור מנה שהיה ברצפט שלה טוויסט שכעבור 7 דקות התגלה כבלוף מוחלט.

ניתן רקע לדברים: ליד המעון של הילד יש פלאפלייה. זהו, זה כל הרקע שצריך. אני עובר שם פעמיים־שלוש בשבוע, זרע הפורענות הקלורית נטמן בי היטב ומעת לעת אני פורע אותו עם מנה בלתי הגונה של פלאפל רגיל. אבל בעיקרון זאת פלאפליית קונספט. הקונספט הוא "ניתן לזה שמות יפים, נכתוב את הרכיבים בנפרד, נעשה צורה אחרת לכדורים ונרוויח יותר כסף". אבל אני לא מתלונן, ממול יש סניף של רשת מזון אמריקני מהיר, ומוטב לי להטביע את יגון הרעב של אחה"צ דווקא בצ'יפסר של הפלאפל הבריא יחסית. כן, גם אני מספר לעצמי את השקר הזה.

באותו יום גורלי הקדמתי לאסוף את הילד. היו לי חצי שעה לשרוף ו־600 קלוריות להרוויח, אז החלטתי ללכת על זה. בקופה קידם את פניי רול־אפ מעוצב וחביב המכריז על המנה החדשה, הכוללת פלאפל, ביצה, רוטב לא חריף ולימון. מדובר היה בלא פחות מאמבוש, וכמו נחלאווי אמיתי אני נכנעתי לו ללא היסוס. המנה, אפעס, הייתה לא יותר מנחמדה, והיתרון היחיד שלה היה שהיא סחבה אותי עד הלילה ללא ארוחת ערב.

אבל 25 ש"ח? רבותיי, במקום אין אפילו בר סלטים. איזו מין פלאפלייה זו אם אי אפשר לגהור בה באופן רצוף מעל הכרוב הכבוש בלי לעשות מקום ללקוחות האחרים, ואז להתעצבן עליהם כשהם עושים לך את אותו מוב? איזה מין מקום משאיר את הבקבוק של העמבה בצד של המוכרים? אתם פוחדים שיגנבו לכם? הרי גם כלב משטרתי תתרן יאתר גנב עמבה. ומה עם חתיכות השמן והזעתר המתובלות במעט פיתה? אמנם לא נגעתי בזה שנים, אבל אשמח שזה ישב שם על הדלפק כמו בכל מקום שמכבד את עצמו. ואתם יודעים מה? עד עכשיו לא ברור לי איך אכלתי במקום שאין לו תעודה על הקיר. אני מדבר על תעודת יושר, קרי, תמונה של כדורגלן־עבר או רב גדול, שתסמן לי שזהו מקום הנוהג לפי הכללים המקובלים. בקיצור, זה סיפור על איך באתי להוציא את הילד ובסוף יצאתי ילד בעצמי.

בעיקרון זאת פלאפליית קונספט. הקונספט הוא "ניתן לזה שמות יפים, נכתוב את הרכיבים בנפרד, נעשה צורה אחרת לכדורים ונרוויח יותר כסף"

רעות צימרמן

זמנים מודרניים

"לכל זמן ועת לכל חפץ" אמר שלמה המלך. ובכן, לא כל כך נעים לי לחלוק על החכם באדם, אבל הוא כמובן טועה. כלומר, ייתכן שהעובדה שהוא היה מלך וסביבו התרוצצו אלפי נשים ומשרתים, אפשרה לו להתפנות לדברים החשובים בלי להציץ בשעון בכל כמה דקות, וגם בלי תזכורות ונודניקים שצריך לדחות שוב ושוב.

אבל לרובנו, פשוטי העם, אין את הפריווילגיה הזו. לנו אין זמן ואין עת ובטח שלא להכול. באופן כללי נראה שהקדמה, שביקשה לחסוך לנו זמן, פשוט לא עושה את העבודה. גם אם עשינו אאוטסורסינג – כביסה מהאגם אל המכונה, ולכלים מהבור אל המדיח, גם אם יש טריליון אפליקציות שמנסות לחסוך לנו שברירי שניות, ההרגשה היא שבסופו של דבר, הזמן, החמקמק הזה – במקום להצטבר לבוכטה יפה של שניות ודקות, הולך ואוזל ומותיר אותנו במינוס תמידי עם ריבית קצוצה.

ואם כבר אנשים חכמים, אז חז"לינו דווקא הבינו שאם יש פלח באוכלוסייה שמקופח, הרי הן אלו שהזמן גרמא להן, כלומר נגמר להן, עוד לפני שהתחיל.

נכון, יש לנו את אותן 24 שעות ביממה, אבל איכשהו אנחנו מצליחות לבזבז אותן הרבה יותר מהר. למה? יש לי כמה וכמה מחשבות ותיאוריות על האישה המודרנית וניהול הזמן, והייתי ממש שמחה להעלות אותן על הכתב ולדון בהן, אם רק היה לי זמן.

תמר פרלשטיין

אחת שאלתי

מאז שאני זוכרת את עצמי אין לי מה ללבוש. הארון שלי מלא בבגדים, אבל זה ממש לא קשור לעניין.

בחודשים האחרונים המציאות קצת השתנתה. בת ה־16 הפכה לספקית הבגדים שלי, ובכך הכפילה את אפשרויות הלבוש שלי בכל יום. שנים שניסיתי לכוון אותה לטעם שלי, לשכנע אותה לקנות בגדים שנראו לה מבוגרים מדי ובעיקר להקפיד שהיא תשמור עליהם שלמים – התחילו להניב פירות. או יותר נכון, סריגים וחולצות. אם רק היא הייתה לובשת פחות קצר, היה לי גם מבחר של שמלות וחצאיות (עובדת על זה).

כמובן שגם אני נותנת לה בגדים בשמחה כל עוד היא עומדת בכללים הנוקשים של להחזיר לארון למקום המדויק, לא ללכלך, ובשום פנים ואופן לא להוריד למשולש ברמודה, להלן, החדר שלה – מה שמוציא לה את כל החשק לקחת בגדים ממני.

ואז זה קרה. בוקר אחד ראיתי בארון שלה סריג אפור מהמם. אני מודה שקצת התפלאתי שהוא לא מוכר לי, אבל הוא היה יפה כל כך. יצאתי איתו לעבודה ובדרך עצרתי לקנות קפה, שם פגשתי חברה מאוד טובה שלה. שמחתי לראות אותה, אבל היא משום מה הסתכלה עליי במבט די משונה ונעצה מבטים בפלג גופי העליון.

בערב בבית, סיפרתי לבת שלי שפגשתי את החברה ושהיא נראתה לי קצת מוזרה. "אולי זה קשור לעובדה שאת לובשת את הסריג שלה?" היא שאלה בנונשלנטיות והמשיכה לאכול.

מאז אני לא לוקחת ממנה בגדים. אפילו אלו שאני יודעת שקניתי לה מלחיצים אותי – אולי יש כאלה גם לחברה שלה? ובאופן כללי לא בא לי לצאת מהבית. לא רק בגלל הבושה, אלא גם בגלל ששוב אין לי מה ללבוש.

צילומים: דניאל בראון, שאולי לנדנר, אריק סולטן

יום שישי פנוי?
קבלו רעיון שהוא גם חוויה:

פסטיבל
פריחה

קדרון אדום

פסטיבל מיוחד הכולל סיור,
פריחה וגם ארוחה

בילוי של יום שישי בחיק הטבע
בלב ירושלים הקדומה

ארוחות
טעימות
בעתיקות

מאהל אירוח
אותנטי

שאטל חינם
ממתחם התחנה
הראשונה

משך הסיור
כשעה ורבע

מומלץ להצטייד
בנעלי הליכה
נוחות

מחיר מיוחד
29 ₪ לאדם
להרשמה מראש:
***6033**
cod.org.il

מתי?

ימי שישי:
05.04.19
12.04.19

שעות היציאה לסיורים:
09:00
10:00
11:00

חניה? בקלות:

חונים במתחם "התחנה הראשונה" ומשם בשאטל "חופשי לעיר העתיקה" לתחילת המסלול בשער האשפות

היכן נפגשים?

בנקודת המידע בסמוך לשער האשפות

צילום: אליהו יאני | עיצוב: סטודיו עיר דוד

כאן
הכל
התחיל

עיר דוד
*6033
cityofdavid.org.il

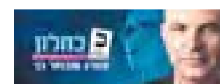

עיר דוד
ירושלים הקדומה

נער הפוסטר

הצבע, הגודל והפונט: המסרים הסמויים מאחורי השפה העיצובית של בחירות 2019 | אלישע נדב

1

כחלון. כולנו של שר האוצר נמצאת במאבק: זה להיות או לחדול. הקמפיין רב־תהפוכות גם בלי להיות פרובוקטיבי. מ"היחיד שאכפת לו" המפלגה עברה ל"הימין השפוי" עם דמותו של בגין, ומשם ל"מנהיג שבוחר בך" התמוה. בגרסה האחרונה נוספה משום מקום רצועה ורודה דקה, כמו קווצת שיער שנצבעה צבע זרחני, בניסיון להפגין ייחודיות. האם זאת קריצה קלישאתית לקהל הנשי, במאמץ אחרון לפני יום הבוחר? אולי.

2

רקעים. ואולי זאת החלטה נבונה. הרצועה הוורודה מייחדת את כולנו בשלטי החוצות, שביותר ממקום אחד הם תלויים ברצף, זה לצד זה. לכולם רקע כהה, אחיד כמעט, שהופך אותם לרצף שילוט ארוך ומשמים. הנהג החולף יתקשה לסמן את הרווחים בין השלטים, ממש כמו ברצף המילים המחוברות "יהודישראלימני" בשלטי הימין החדש.

3

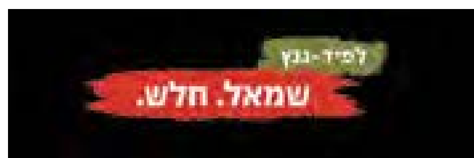
גשר. מי שהשתמשה בצבע הוורוד באופן הבולט ביותר היא אורלי לוי־אבקסיס, שגשר בראשותה ירדה בסקרים אל מתחת לאחוז החסימה, קפצה לרגע בחזרה, ולא ברור מה יעלה בגורלה בשבוע הבא. השלטים שלה הם שילוב של שני "צבעי המגדר", ממש כמו רשימתה לכנסת שבנויה מ־50 אחוז נשים ו־50 אחוז גברים. ההישרדות הפוליטית בסימן שאלה, אבל עם סימן הקריאה הבולט שנעשה בו שימוש מושכל ובחירת הגופן הייחודי, הקמפיין של גשר הוא מהמצטיינים מבחינה גרפית. חבל שהסלוגן סתמי ("הגיע הזמן להתעורר" ו"למי שהחיים יקרים לו").

4

נתניהו. הליכוד המתינו לישורת האחרונה, ורק בסוף השבוע שעבר העלו קמפיין חוצות שמציב את בכירי המפלגה בחזית. במרכזו, גדול מכולם, ראש הממשלה נתניהו. הוא היחיד שמופיע במראה לא מחויט: מעיל ביטחוני כהה, ללא עניבה, חולצה לבנה פתוחה. הוא גם היחיד שאיננו מישיר מבט, אלא נושא עיניו אל העתיד (שנמצא מימין אליו, כמובן). מה גרם לביבי, שתהילתו על המראה הדיפלומטי, האנגלית המושלמת וכישורי הנאום הידועים, לבדל את עצמו, כנראה לראשונה בתולדותיו הפוליטיים, במראה משוחרר? כמעט כמו שרון בעידן "קדימה", עוד רגע בן שבעים, נתניהו כבר אינו עוד פוליטיקאי. הוא הופך לסבא הלאומי, שתמיד שם, עם שתי הידיים על ההגה.

5

כחול לבן. אחרי שסקרנו את תעמולת חוסן לישראל, לא התייחסנו לקמפיין של התשלובת הפוליטית שלה ושל יש עתיד. בטרם האיחוד היה לכל אחת מהן קמפיין מאופיין ומובהק גרפית, והשילוב יצר מיש־מש עיצובי חסר אופי. ואולי בכלל ההפך: הסלט הגרפי הוא שיקוף מהימן של הסלט האידיאולוגי של מיזם "רק לא ביבי". אפילו הלוגו, לדוגמה, הוא הכלאה של אלמנטים מסמלילי שתי המפלגות: פונט "דרום" עם הטיה קלה לשמאל מיש עתיד, פס הצבע המשוח ומגן דוד כנקודה מחוסן לישראל. באופן לא מפתיע, דווקא הליכוד ממשיך – בעיקר בסרטונים שלו נגד גנץ – את צבעי החאקי של חוסן לישראל.

6

זהות. הפתעה זו כבר לא תהיה. ממש לקראת הסוף עברה המפלגה לקמפיין בצבע מלא, במקום המונוכרומטיות. לצד פייגלין – נציגי הרשימה, האנונימיים גם למי שטרח וקרא את המצע המפורט. זהות מתגלה כטרנד של הבחירות: גנץ רק הכריז שאין ימין ושמאל, אבל זהות היא זו שהצליחה לאתגר את מי שכן רצה דיון מעבר לימין ולשמאל. בכך הם באמת שברו את מסך המסרים המונוכרומטי, שחור־לבן או כחול־לבן.

צילומים: נעם ריבקין פנטון, הדס פרוש - פלאש 90

אמצע הדרך

צילום וכתיבה: אביטל הירש | הודו

רן אמיתי (49)

מאיפה בארץ: חיפה **איפה בהודו:** בנגלור, קרנטקה
פעם עשירית או תשיעית בהודו, לא סגור, הפעם ל־4 שבועות

אחרי צבא. הפעם הראשונה שלי בהודו הייתה ב־92'. הייתי בן 23, אחרי הצבא, וחיפשתי מקום לטייל. אז היה פופולרי לטייל באסיה. שמעתי מלא סיפורים על הודו, ואמרתי – נתחיל שם. באתי ונדבקתי בחיידק. אני רואה הודים, ומתחיל לחייך.

הנחיתה הראשונה שלי במומביי הייתה בגשם שוטף. יצאתי משדה התעופה, עברתי בשכונות עוני, וראיתי פרה ברחוב. חייכתי. התאהבתי. באופיי אני אדם חוקר, ומהטיול הראשון הסתובבתי עם לונלי פלנט. הלכתי בדיוק לפי הספר. זו הייתה הפעם הראשונה שיצאתי מהארץ, והתרבות ההודית עניינה אותי מאוד.

מניין. אחרי שבעה חודשים נאלצתי לעזוב בגלל הוויזה. תכננתי לחזור, אבל זה לקח תשע שנים. בינתיים סיימתי תואר ראשון. אחרי הביקור השני עשיתי תואר שני, וב־2006 חזרתי בפעם השלישית. היה לי משבר בארץ ורציתי לעשות הפסקה. אמרתי לעצמי, אסע להודו ואלמד היסטוריה.

הקשר שלי עם היהודים בהודו התחיל בטיול הראשון. הגעתי לקוצ'ין ופגשתי יהודי אנגלי, שהייתה לו כתובת של יהודי בקוצ'ין. דפקנו בדלת, הוא פתח, הזמין אותנו לשתות ואמר: יופי, הגעתם להשלים לנו מניין של מנחה לשבת. הודו זה אחד המקומות שבהם היהודים מעולם לא חוו שום אפליה או אנטישמיות. ההודים לא יודעים כמעט מה זה יהודים, ואלה שכן מעריכים מאוד. יש הרבה כבוד.

היסטוריה. בשנת 2007, בהיל סטיישן בצפון מזרח הודו, פגשתי ישראלי הודי יליד כלכותה שחזר להודו. ארוחת צהריים איתו הסתיימה בהחלטה שלי לכתוב דוקטורט על יהודים בצבא הודו. היהודי המפורסם ביותר בצבא המודרני היה גנרל ג'ייק ג'ייקוב, יליד כלכותה שהתגייס לצבא בתקופת מלחמת העולם, להילחם בנאצים. הוא התקדם, נהיה גנרל וב־1971 היה אחראי על כיבוש בנגלדש מידי פקיסטן. לפני שלוש שנים הוא נפטר. זכיתי לפגוש אותו פעמיים.

הספק. הפעם אני כאן לרגל כנס על יהודי הודו בקוצ'ין. הוזמנתי על ידי הקרן ההודית המקומית שארגנה את הכנס. בעבר היהודים פה מנו 35 אלף איש. היום יש 5,000 וקצת.

הייתי כמעט בכל מדינות הודו, חוץ מכמה מדינות שהיה קשה בעבר להשיג אליהן אישור כניסה. אם מצרפים את הטיולים אני מטייל בהודו כמעט שלוש שנים, אבל עדיין לא הייתי באמת בכולה. תמיד יש מה לראות.

@avitalhir

תשביצה ותרנגולת

תשבץ זה הוא מעין חדר בריחה קטן. כמעט כל הגדרה בו קשורה להגדרה אחרת. יש להתקדם שלב־שלב, ולעיתים להביט לאחור על מנת לפתור את התשבץ כולו.

דוגמה: 1. מסימני הניקוד 2. ההפך מ'1'
פתרון: 1. פתח 2. סגר

רמז:
'6 מאוזן' הוא סוג של '3 מאוזן'
'5 מאונך' + '6 מאוזן' הוא דמות מספר בראשית

מאוזן:
1. בזמן
3. מילה נרדפת ל'9 מאונך'
4. הוא לא '7 מאונך'
6. '2 מאונך' הוא... (4,2)
8. מי שיש לו '3 מאונך' '4 מאוזן'

מאונך:
2. מקום ישוב
3. '5 מאונך' הוא חלק ממנו
5. '2 מאונך' כלשהי
7. רמטכ"ל עבר ששם משפחתו '3 מאוזן'
9. מילה נרדפת ל'1 מאוזן'

חימום

שאלות היגיון לכל המשפחה

מה עושה השמן לטובת עבודה במקדש? (4,5)

ציירו כאן יבשת

הוריד את הכיפה ועקר את הדלת

(הפתרונות משמאל למטה)

קריאת כיוון

כל הגדרה ניתנת לקריאה בשני אופנים: מימין ומשמאל

נמצא בכיתה ← ל ו ח ← **נמצא בחוף הים**

כלי מטבח ← ← **שערה**

מחלה ← ← **המום**

בעל חיים (מ) ← ← **צביקה ודניאלה למשל**

פרשה (מ) ← ← **בירה**

מבנה עתיק ← ← **קולות מתחת למים**

ארצעיר

שתי הגדרות לכל קטגוריה

חיברת? ← צ ר פ ת ← **איפה החודש** ← א י ר א ן

ארץ / עיר / חי / צומח

סידור כעס ← ← **לא כפרו (מ)**

בחרה 4 ← ← **הנשקשק בחזרה?**

מכת אדמה ← ← **חבר שמן? לגמרי ההפך**

הציפור הלכה לעולמה (מ) ← ← **קוף זרק**

פתרונות לחימום: 1. תרומת הדשן / 2. אירופה. צירו (אירו) כאן (פה) / 3. דתל"ש. עקר (תלש) דלת (ד)

את הפתרונות שלחו לכתובת:
motzash.brain@gmail.com
(תוכלו גם לבקש רמזים או להציע הגדרות לחידות נוספות)
הפתרונות המלאים בשבוע הבא

פתרונות

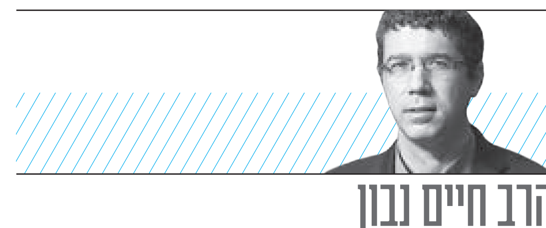
גיליון 415

תשביצה: מאוזן: סכום. חנקן. גד. אריה. שבט. ציפור. מזל / מאונך: חודש. בור. חי. אטום // **קריאת כיוון:** 1. חמק/קמח // 2. שולחן/נחלוש // 3. טחינה/שם (הניח) תשע (ט) // 4. אדמו"ר/ קנגרו (רו) מציל חיים (מד"א) // 5. מיקרוגל/לרמטכ"ל (לגור) יש (קים) // **ארצעיר:** ארץ: ספרד. מנה (ספר) רביעית (ד) / סין. ס (אפס) ין (מטבע יפני) // עיר: מגדל עז / גדרה. שבט (גד) על סולם הצלילים (רה) // חי: גרביל. ההפך מגריל בבית = בית בגריל = גר-ב-יל / תור. המגילה (רות) חזרה (תור) // צומח: אפרסק. גם (אף) מחית (רסק) / משמש. נע = מש.

הזוכים בפרסים: תשביצה: ציפי ויגאל אייזינגר // קריאת כיוון: אפרת טסלר // ארצעיר: אובי ואלעד דגני

קרב מלוכלך

מדוע כל כך הרבה גנרלים נוהרים לפוליטיקה? אולי משום שאף אחד אחר לא מסכים

הרב חיים נבון

איור: נעמה להב

גנרלים השתלטו על הפוליטיקה שלנו, ולא ברור למה. האם ישראל הפכה להיות יותר מיליטריסטית? לא ממש. האם הגנרלים הללו עטורי תהילה וניצחון יותר מקודמיהם? לא בדיוק; אף אחד מהאלופים שנוהרים למשכן הכנסת לא הוביל את מבצע אנטבה, וגם לא שחרר את הכותל. אז למה גנרלים גודשים את המפלגות שלנו? יש לי הסבר: אולי משום שאף אחד אחר לא מסכים.

לאחר שהוקדמו הבחירות, הרבה מפלגות ניסו לפתות מועמדים אטרקטיביים. כמה פוליטיקאים אמרו לי אז בייאוש, שהעולם הפוליטי הפך כל כך קשה ומלוכלך, עד שכמעט אף אדם מצליח לא מוכן להיכנס אליו. למה שיעזוב מקום שבו הוא מצליח ואהוב, ויחליף אותו בבוץ הפוליטי? המפלגות חיפשו אנשים דומיננטיים, שמצליחים מאוד במה שהם עושים: מנכ"ל חברה גדולה, עיתונאי בולט, כוכב טלוויזיה, ראש עיר. למה שאדם שמצליח מאוד בתחומים הללו יסכים לעזוב אותם ולִגְלות לתחום אחר, קשה ואכזרי הרבה יותר?

אז למה דווקא הגנרלים מסכימים לבוא לפוליטיקה? אולי משום שהם היחידים שלא יכולים להמשיך לעסוק במקצועם. מנכ"ל טוב יכול להמשיך למנכֵּ"ל עד הפנסיה. עיתונאי טוב יכול להמשיך לכתוב כל עוד היד מצליחה להקיש על המקלדת. אך מפקד צבאי טוב גומר את הקריירה בגיל צעיר, ונאלץ לפנות לתחומים אחרים. אם היו נותנים לבוגי יעלון להמשיך לפקד על גייסות, אני מניח שהוא לא היה מעלה על דעתו לבזבז את זמנו בצילומים מבוימים של שלושה גנרלים ויאיר לפיד מסתכלים על דברים. אך הקריירה הצבאית שלו נגמרה, והוא רוצה להמשיך להשפיע, אז אין לו ברירה.

אין לי שום דבר נגד גנרלים בפוליטיקה. רובם אינם מצליחים במיוחד, אך גם רוב האחרים לא מצליחים במיוחד. מה שמפריע לי הוא הרתיעה שמרגישים כל הלא־גנרלים מהשדה הפוליטי. לא טוב לנו שאנשים טובים ומצליחים נרתעים מהפוליטיקה. לאחר שמת נשיא ארה"ב, פרנקלין רוזוולט, הובהל סגנו הארי טרומן לבית הלבן, והתבשר שהוא הנשיא החדש. "האם אפשר לעזור לך במשהו?" שאל את האלמנה, אלינור רוזוולט. "לעזור לי?" היא ענתה, "אתה זה שבצרות עכשיו". לימים היה נוהג טרומן לייעץ לפוליטיקאים: "מי שלא יכול לסבול את החום, שלא ייכנס למטבח". אבל אם יותר מדי טבחים לא יכולים לסבול את החום, אולי מוטב שנתקין מזגן.

מי יהיה מוכן להיכנס לפוליטיקה, כשאולי יקראו לילד שלו בפומבי "ילד קקות"? שאולי יפיצו שמועות שהוא חולה נפש, כפי שעושים לגנץ, או שאשתו חולת נפש, כמו שעושים לנתניהו כבר שנים רבות? ומי תסכים להיכנס לפוליטיקה, כשהיא יודעת שאולי יציגו אותה בקריקטורה ב"הארץ" כפרוצה, כפי שעשו לאיילת שקד? שאולי ישפילו אותה בהדחה בשידור חי, כמו שעשה גבאי לציפי לבני? למרות הנזק העצום שגרמה לבני לאורך השנים, לא שמחתי לאידהּ ולא הפצתי את ביזיונהּ. השפלתם של פוליטיקאים יריבים לא משמחת אותי אלא דוחה.

לנוכח החשיבות של הסוגיות שעומדות על הפרק, האמירה הזו אולי נראית קטנונית. אם יש פוליטיקאים שרוצים למסור את יו"ש למחבלים, להסתכסך עם הנשיא טראמפ, להרוס את הכלכלה או להחריב את ערכי המשפחה – אולי מותר לטשטש את גבולות הטעם הטוב כדי לבלום אותם? אבל המטרה אינה מקדשת את האמצעים, מסיבה פשוטה: חברה מכבדת ועניינית, לא גסה ולא תוקפנית, היא מבחינתי מטרה בפני עצמה, ולא רק אמצעי.

גם פוליטיקאים הם בני אדם. המודעות שלי לכך התחדדה כשהתחלתי לקבל שיחות מפוליטיקאים שהעירו לי שלא דייקתי בכתיבה עליהם. עם השנים למדתי אמת פשוטה: אפשר לבקר, אך צריך להיזהר. אומרים: הם בחרו בחיים ציבוריים, שיתמודדו עם ההשלכות. אך אם נאמר כך, נרחיק מהעולם הפוליטי שלנו כל אדם שלא יכול לפתח עור של פיל. האם אנחנו רוצים להישאר רק עם הפילים?

יש אנשים שאומרים לי: "הם" – יריבינו הפוליטיים – עובדים כל כך מלוכלך, עד שאנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו להיות אנינים. אבל נגד בוץ לא נלחמים בבוץ, אלא בצינור. כשעושים אמבוש על איש ציבור, עם ציטוטים שהוצאו מהקשרם ומערכונים מרושעים והלינץ' המסורתי בפייסבוק – עלינו קודם כול להתייצב לימינו. לרוב האנרגיה של השונאים חזקה הרבה יותר מהאנרגיה של האוהבים. את זה צריך לשנות. אנחנו צריכים להתגייס במרץ לטובת המותקפים, בדברי אהדה ותמיכה, עד שיבינו המשמיצים שהלכלוך לא משתלם. לפוליטיקה לעולם לא יהיה ריח של גן ורדים, אך היא גם לא צריכה להדיף ריח של רפת.

> "מי יהיה מוכן להיכנס לפוליטיקה, כשהוא יודע שאולי סלבריטיז יכנו את הילד שלו בפומבי "ילד קקות"? שאולי יפיצו שמועות שהוא חולה נפש, כפי שעושים לגנץ, או שאשתו חולת נפש, כמו שעושים לנתניהו כבר שנים רבות?

אמנות שירות

באילו כלים מביאים את האוכל, מה עושים כשנשפך יין, מתי הולכים בלי לסדר, ואיך מפרגנים לבעלת הבית. שבע הדיברות למתארח בשבת

רביטל ויטלזון־יעקבס

צילום: shutterstock

כבר 15 שנה שאנחנו אוכלים בשבתות יחד עם פינצ'ו ויונת. פעם אנחנו באים אליהם ופעם הם באים אלינו. בשבת האחרונה היה תורנו להיות אצלם, הגענו עמוסי סירים ואוכל והכול היה כרגיל. עד שפינצ'ו הטיל פצצה לעברי: "נמאס לי שאנחנו סוחבים אוכל אחד לשני. אני רוצה או לארח או להתארח. את צריכה לנסח את אמנת האירוח בשבת. שיהיו כללים ברורים מה תפקידו של כל אחד". חזרתי מהארוחה הזו כבדה ממחשבות ומצ'ולנט. למענו ולמען כולנו אני מצרפת את שבע הדיברות לארוחות שבת עם חברים:

1 | תחום שבת

חברים הגרים מרחק העולה על "נמק במפרק כף היד מלהחזיק את העוגה יותר מעשרים דקות ברצף", לא יוזמנו בעונות הבאות: חורף (כמה אפשר להתכסות בשקיות ניילון מהגשם). קיץ (הבואשים באים). ואביב (לא היו נקודות על השמלה, אלו מיליון ברחשים שהתנפצו עליה בדרך). נסב בכיף יחדיו לשולחן בשבתות הסתיו. למעשה מדובר בשבת אחת, זאת שאחרי החגים.

2 | איסור כלאיים

לכל משפחה יש את קוד האירוח שלה. משפחה אחת מגישה רק בחד־פעמי, כולל המצאת המאה – ניילון מעל המפה. אחרת מקפידה על כלים שבירים גם לגיל הרך. ישנם אלו שהתברגנו ויש להם סט כלים ל־24 נפשות. וישנם אלו שעדיין בדירה הראשונה ומארחים בכוסות פלסטיק של איקאה. כולם טובים. מה שלא טוב זה הערבוב: אם הצעתם להביא משהו, ודאו שאתם מביאים אותו בכלי הגשה מותאמים, למארחים ולאוכל שהכנתם. שלא תמצאו את עצמכם מביאים פתיתים שרופים בכלי מזהב.

3 | כל אחד מנקה את הילדים שלו

אני רוצה שנדייק: אני הזמנתי אתכם כי אני אוהבת אתכם, כי יש לנו נושאי שיחה משותפים וכי אנחנו פחות או יותר באותו הגובה. הילדים שלכם – בלי להעליב – הם תופעת לוואי, במקרה הטוב חולפת (לכו לשחק נקרא לכם בקינוח), ובמקרה הסביר יותר, נתקעת (שמישהו יאהב אותי כמו שמתבגרים אוהבים להקשיב לשיחות ולריכולים של המבוגרים). ולכן כל אחד אחראי על ילדיו. אז אם הבת שלך שפכה את כל היין האדום על המפה שהייתה לבנה, תזיזי את עצמך לכיוון האקונומיקה. ואם הבן שלך זה עתה סיים את עוגת השוקולד (היא הייתה למבוגרים, מה פספסתםםם, לילדים יש שלוקים פגי תוקף) נקי מיד את אצבעותיו במגבון, פן יעז לנקוף אצבע לכיוון הקיר שלי. ואתה שם שמחליף לתינוק, בבקשה בחוץ, ואל תשכח לקחת איתך את החיתול המלא.

> "הילדים שלכם הם תופעת לוואי - במקרה הטוב חולפת (לכו לשחק נקרא לכם בקינוח), ובמקרה הסביר יותר, נתקעת (שמישהו יאהב אותי כמו שמתבגרים אוהבים להקשיב לשיחות ולריכולים של המבוגרים)

4 | תתחילו

שנים גדלנו על כללי הנימוס, לא מתחילים לאכול עד שאמא מתיישבת. אבקש להפוך את המסר, אל תחכו לי בבקשה! מי ייתן שעד שאגיע לאכול, חלקכם כבר ילכו הביתה כי הילד נרדם. אמרתי שתתחילו. אז תתחילו!!!

5 | כשנגמר, תתעלמו

קיים איזון עדין בין הפחד שלא יישאר אוכל לבין הפחד שיישאר המון אוכל ולא יהיה לו מקום במקרר. אז אם נגמר, אני מצפה ממישהו לזרוק לחלל החדר: וואי, מדהים. היה בול! ואם נשאר המון, תנו הרגשה שזה לא בגלל ששמתי יותר מדי תבלינים (או במקרה שלי פחות מדי) ותאמרו: די, אנחנו לא יכולים להכניס עוד פירור.

6 | אל תפנו, תתפנו

על הכלל הזה כבר מזמן הכרזתי ברבים, וטרם הבנתי איך הוא לא נכנס כפסוק פורמלי בספר דברים. לאחר שלוש שעות של כיף, כבר נכבה עליכם האור, המזגן כבה ועדיין לא הבנתם את הרמז. אבל הנה, סוף כל סוף אתם קמים: אל תפנו. אל תעזרו ואל תתחילו לסדר את המשחקים כאילו אתם פה בהכנות לפסח. פשוט קחו את הילדים שלכם ועופו.

7 | זכות השיבה

נגמרה הארוחה, האורחים הלכו ואתם שנצתם וקמתם עם מיגרנה. זה הזמן לשקם את הבית, שיקום פיזי ונפשי. קרצפתם את כל הסירים והכלים. ועכשיו נשאלת השאלה: מי אחראי על הסירים שהביאו האורחים? האם באחריותכם להחזיר אותם לאלו שהכינו, או שאלו שהכינו יבואו במוצש לקחת אותם ולהוסיף תודה רבה. לצערי במגזרנו בנקודה זו יש עוד הרבה לאן להתקדם. ועד אז אמשיך לנסוע ממקום למקום עם כלים בבגאז' – חלקם כבר סדוקים – עד 120.

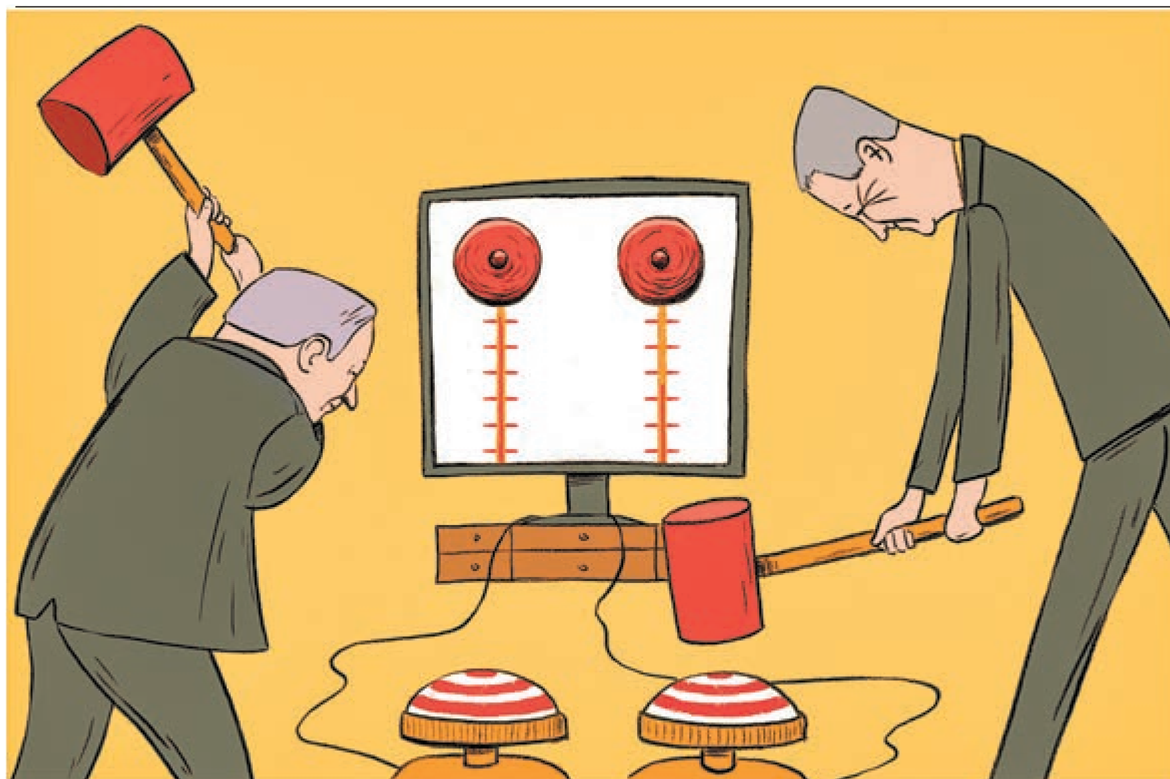
revitalv@makorrishon.co.il

הטלוויזיה הלימודית

אם בבחירות הקודמות הרשתות החברתיות הובילו את השיח, בבחירות הנוכחיות התקשורת המסורתית לקחה את המושכות בחזרה לידיים

רחלי מלק־בודה

איור: מורן ברק

היה זה רגע אחד, שסימן יותר מכול עד כמה מערכת הבחירות הנוכחית מונעת באופן שונה בתכלית ממה שהכרנו עד היום. "למה אף אחד לא מדבר על הקמפיין המצוין של מפלגת העבודה?", צייצה אמילי מואטי, מועמדת מטעם מפלגת העבודה, תוך שיתוף של מאמר בעיתון טיים אאוט שעסק בנושא. "זה קצת אוקסימורון", ענה לה איתי רום, כתב בתוכנית "המקור", "קמפיין מצוין שאף אחד לא מדבר עליו".

שוב הממזרים שינו את הכללים. נראה שאף אחד לא מתרגש ב־2019 מתשדיר בחירות מוצלח, גם לא מג'ינגל קליט. שידורי התעמולה לכנסת, שבעבר הצליחו לכנס מדורות שבט משפחתיות, רשמו נתוני רייטינג נמוכים ביותר בערב שידורם (5.4 אחוזי צפייה "קשת", 3.1 ב"רשת" ו־0.9 ב"כאן"). מה כן קובע את מערכת הבחירות הנוכחית? חשיפות של עיתונאים בטלוויזיה, איחודים במפלגות, הצהרות בשידור חי וגמגומים בריאיון.

אחרי שבבחירות 2015 קברנו את התקשורת המסורתית והמלכנו את הרשתות החברתיות, בבחירות 2019 מתברר כי אנשי הטלוויזיה והרדיו עשו שיעורי בית, הפנימו מה מעורר עניין ברשתות ולקחו בחזרה את המושכות. "אפשר להגיד שהבחירות האחרונות מסמנות את שובה של הטלוויזיה", אמר לי השבוע גורם בכיר בתעשייה הטלוויזיונית, "נכון שכובד המשקל עבר לרשתות מבחינת היכולת להתאים את האינפורמציה ולתפור חליפה לכל אדם, אבל מתי גנץ התחיל לעלות בסקרים? אחרי הנאום הראשון שלו ששודר בלייב ואחרי האיחוד עם לפיד שקיבל חשיפה חיובית".

אם במשך כל השנה הטלוויזיה היא זו שמגיבה לשיח ברשתות החברתיות ואף מבססת לא מעט מהאייטמים שלה על פוסטים ויראליים, בעונת הבחירות כיוון הזרימה כמעט התהפך – התגובות ברשתות הן ריאקציה למה שקורה בטלוויזיה ובתקשורת.

ההקלטות של גנץ נחשפות ומיד המחנות מתפצלים לפי תפקידם בפוליטיקת הזהויות ומתחילים להתכסח ביניהם. אותו דבר קורה עם תמלולי חקירת אשכנזי בפרשת הרפז, הפריצה לטלפון של גנץ, פרשת המניות ומכירת הצוללות, ותחקיר הבוטים שכמה שעות אחר כך קמו לתחייה.

האמת לא מעניינת. ראינו את זה פעם אחר פעם במערכת הבחירות התזזיתית הזאת. לא באמת משנה מה יפורסם ואם הידיעה אמינה או לא. שני המחנות כבר ידאגו

> מה הסיכוי שברגעים אלו ממש אתם יושבים ושׂחים בחשיפה חדשה שפורסמה לאחר כתיבת שורות אלו, ותוזמנה בצורה מדויקת ליום, יומיים או שלושה לפני היציאה לקלפיות?

להדהד את החשיפות באופן שנוח להם.

את הקלות שבה ניתן לשחק בגולשים הוכיח המדור הסאטירי של אתר מאקו, שפרסם בשבוע שעבר ידיעה היתולית על שחקנית מפוברקת בשם שוש הנקין שעושה מעשה גרבוז ומשמיצה את הימנים בריאיון לרדיו קריית־אונו. הידיעה כולה זועקת הטרלה – הרי השם שוש הנקין לא מוכר לציבור, וברור ששמות לסרטים כמו "קונץ בישבן" "עושים שמח 2" ו"דירת הדרורים" לא באמת קיימים, בוודאי לא כשהם באים יחד עם תמונה משאטרסטוק. ולמרות הכול, עדיין היו מי שהחשיבו את הדאחקה הזו לידיעה אמיתית ושיתפו אותה בכל הכוח.

קשה לשער מה יהיו תוצאות הבחירות בשלישי הקרוב, אבל אם צריך לסכם אותן במילים – אם נתניהו ינצח אפשר להכתיר את שמעון ריקלין כאיש השנה, ואם גנץ ינצח יהיה זה אלדד יניב. ריקלין ויניב כסימבול כמובן, למנועים שדחפו את הבחירות האלה והכתיבו על מה נדבר. על שחיתות או על פרנויות. על צוללות ומניות או על 50 מיליון שקל. בחירות 2019 לא היו רק בין שני מועמדים, אלא על מי צעק יותר חזק, ואת מי שמעו יותר.

אבל בראש ובראשונה, שאלת תזמון החשיפות צריכה לעורר תהיות. האם עיתונאים מחזיקים במידע שמגיע אליהם בפעם אחת, אולי גם יושב אצלם שבועות ארוכים, והם חושפים אותו בפעימות כדי לשמור על עניין במהדורות? מה הסיכוי שברגעים אלו ממש אתם יושבים ושׂחים בחשיפה חדשה שפורסמה לאחר כתיבת שורות אלו, ותוזמנה בצורה מדויקת ליום, יומיים או שלושה לפני היציאה לקלפיות?

ואגב חשיפות, יש לציין בהגינות שהצעקות על תקשורת שמאלנית נשמעות מעט מתבכיינות לנוכח האירועים האחרונים. יונית לוי עשתה מגנץ קציצות בריאיון, ספי עובדיה מפרסם כל שני וחמישי הקלטה חדשה ממטה "כחול לבן", בן כספית – שלא חשוד באהדת נתניהו – לא חסך מקוראיו את הפרסום על הטיפול הפסיכולוגי שגנץ עבר, ואיילה חסון שחררה דיווח שהקים עליה את מחנה השמאל בטענה שהיא "שופר של בלפור". אפשר לדבר על תחקיר הבוטים שלא היו ולהמשיך להתמרמר על היעדר סטנדרטים בתקשורת, אבל בסופו של דבר, כשמחשבים את סך כל הפרסומים בגופי התקשורת, קשה לומר שהיא הלכה הפעם רק על הראש של נתניהו. אז אולי המצב החדש, בדרכו העקומה והמטורללת, בסופו של דבר כן מסייע להליך הדמוקרטי.

rachelm@makorrishon.co.il

שוק אפור

מערכת הבחירות, כמו הדירה שלנו, שבורה ומלוכלכת. אני מחפש ומחפש ולא מוצא להן תחליף

יאיר אגמון

מערכת הבחירות הזו התחילה בקול תרועה רמה. בנט עזב את הבית היהודי, וגבאי העיף את לבני, וגנץ חיבר אליו את בוגי, ואת לפיד, וגם את אשכנזי, שפתאום הגיע משום מקום. בהתחלה היה אקשן. אבל עכשיו, משום מה, הכול רפוי, צפוי ומשעמם. זו כבר הפעם הרביעית שאני זוכה לקחת חלק בטרגדיה הדמוקרטית המשונה הזו שנקראת "בחירות", ומעולם לא הייתי כל כך אדיש, כל כך עייף, וכל כך נטול תקווה.

אני כותב את המילים הללו במבוכה ובצער, אבל זו האמת. הבחירות יתקיימו בעוד ארבעה ימים, אבל לאף אחד שאני מכיר לא באמת אכפת. כמה עיתונאים ופוליטיקאים מצייצים את עצמם לדעת, אבל חוץ מהם, אף אחד לא מדבר על הבחירות הללו. אף אחד לא כותב עליהן, אף אחד לא חושב עליהן. למי אכפת.

וכשאני מנסה לחשוב איך זה קרה, איך ייתכן שדווקא עכשיו, ודווקא כאן, מערכת הבחירות הסוערת והדרמטית הזו הופכת לגוש אפור של שיעמום ואדישות, אני ישר חושב על הפייסבוק. גם הוא היה פעם מקום מעניין ומגוון ומגניב ומרגש. אבל היום הוא סתם, מקום רועש וצפוי ומפוסטר. מרוב רעש כבר לא שומעים כלום. מרוב פייק כבר לא קוראים כלום. מרוב טענות כבר אי אפשר להשתכנע. הכול צפוי. הרשות נתונה. המציאות עקשנית ושוחקת. כולם צועקים על כולם. ומרוב צעקות כבר אי אפשר לשמוע. מרוב טיעונים כבר שקענו באדישות. ועכשיו, עכשיו למי אכפת.

*

הדירה שבה אנחנו גרים בתל אביב כבר לא מתאימה לנו. המקלחת מלוכלכת. המרצפות עקומות. הפקקים והחניה באזור הם סיוט מתמשך. ובכל זאת אנחנו נשארים בה. מה לעשות, אני מחפש, מחפש, אבל לא מוצא שום אופציה נורמלית. כל הדירות יקרות מדי. כל המתווכים תחמנים. כל התמונות ביד שתיים נראות מעפנות. פעם בכמה שבועות אני מוצא איזו דירה שנראית סבבה, ואז נוסע אליה כדי להתאכזב, וכדי להיזכר בעובדה האיומה, ששוק השכירות הישראלי כבר מזמן איבד את שפיותו.

הדירה שלנו מעפנה, זה נכון. אבל כל שאר הדירות שאני מוצא מעפנות הרבה יותר. ועדיפה ציפור אחת ביד מאשר אלף ציפורים מצ'וקמקות באפליקציה של יד שתיים. וחוץ מזה, את כל שאר הדירות בעיר הזאת אני לא מכיר. אבל את הדירה שלי אני מכיר היטב. על כל מגרעותיה ושבריה. כבר התרגלתי אליה. ובסתר ליבי כבר השלמתי עם העובדה שמהנכס המצ'וקמק הזה, שבו אנחנו נתונים, כבר לא נצא בקרוב.

ולמה אני כותב על הדירה שלי עכשיו. קודם כול כדי שתעזרו לי למצוא דירה. ושנית, כי את מה שאני מרגיש כלפיה, אני גם קצת מרגיש כלפי בנימין נתניהו. הוא כבר מיצה את התפקיד מזמן. הפקקים והחניה בארץ הם סיוט מתמשך. שוק השכירות הישראלי כבר מזמן איבד את שפיותו. ובכל זאת, כבר התרגלתי למציאות הזו, שבה הוא בשלטון, על כל מגרעותיה ושבריה. אני מחפש מחפש, אבל לא מוצא שום אופציה שתשמח אותי יותר. כל הפוליטיקאים תחמנים. ובסתר ליבי כבר השלמתי עם העובדה שמראש הממשלה הזה לא ניפרד בקרוב. ואם לומר את האמת, יש לי תחושת בטן משונה, שבתוך כל הקרקס הזה, של החקירות והבחירות והמלחמות והצוללות, דווקא נתניהו יהיה זה שיביא לנו שלום.

*

פגשתי השבוע טרמפיסטית צעירה שגדלה בגוש קטיף. היא הייתה בת עשר כשפינו אותה ואת המשפחה שלה מהבית, והיא זוכרת הכול. כשהיא סיפרה לי מה עבר עליה בקיץ הנורא ההוא, העור שלי התכסה בצמרמורות רעות. איכשהו, בתוך כל הרעש הזה, ההתנתקות הפכה לטיעון מוחץ בויכוחים פוליטיים, ותו לא. תראו מה קרה בעזה. תראו מה קרה בהתנתקות. תראו ותראו. אבל בני האדם שחוו את השבר הזה נשכחו מאחור. לא ייאמן. אפילו אותם הפוליטיקה דרסה.

איור: שרון ארדיטי

וטרמפיסט אחר שאספתי השבוע, פלסטיני, שגר בכפר עקרבה בשומרון, אמר לי שהבחירות בישראל חשובות לו רק בגלל אישורי העבודה שלו ושל המשפחה שלו. בלי אישורי העבודה האלה אני מת. ככה הוא אמר לי. אם גנץ ייתן לי אישור עבודה, אני בעד גנץ. אם ביבי יתן לי אישור עבודה, אני בעד ביבי. אם בנט ייתן לי אישור עבודה, אני בעד בנט. ככה הוא אמר.

וחברה טובה שלי שלחה לי השבוע תמונה של אבא שלה, על מיטה, עם אינפוזיה, באמצע מסדרון בבית חולים בירושלים. ובתמונה ראו מלא אנשים, מבקרים ואנשי צוות, שהולכים במסדרון, ליד כל המיטות והחולים. כמה זמן אתם ככה, שאלתי אותה. כבר שלושה ימים, היא ענתה. אין פה שנייה אחת של אינטימיות. השירותים מטונפים. אני לא מסוגלת לראות את אבא שלי ככה. אנחנו בסיוט. ככה היא כתבה לי. אנחנו בסיוט.

*

אלו רק שלושה סיפורים, של שלושה אנשים שחיים בארץ הזאת, על אותה אדמה ממש, אבל די בהם כדי להזכיר לי שמאחורי כל התעמולות והקמפיינים וההכפשות והסרטונים, נמצאים חיים של בני אדם. מאחורי כל פינוי, כל אישור עבודה וכל מיטת אשפוז, עומדים אנשים, עם משפחות ותקוות ואהבות וחלומות. המדינה יכולה לגרוס את האנשים האלה. זה מה שהיא עושה, בעצם. אבל היא יכולה גם לגונן עליהם, ולהרעיף עליהם צדק וחסדים.

השיעמום הסמיך הזה, שבו שקענו כולנו, הוא נגזרת ישירה של מערכת בחירות מטונפת מאי פעם, ושל מציאות פוליטית עגומה, שאליה התרגלנו כבר מזמן. אבל האמת היא שהבחירות הללו חשובות. הן חשובות כי הן כרוכות בחיים של אנשים טובים שנזנחו. וכמו שכבר כתבתי, הדירה שלנו כבר לא מתאימה לנו. הגיע הזמן לבחור בדירה אחרת. וארבעה ימים זה מספיק זמן כדי להתעורר, ולנהור לקלפיות בעיניים נוצצות.

כוכב עולה

אלכס קלייר היה מוזיקאי יהודי־בריטי עם אלבום אחד כושל, כשחברת מיקרוסופט הקפיצה אותו למעמד של כוכב־על. שש שנים אחר כך הוא מתגורר בירושלים, לומד תורה ביום, ובערב עובד באולפן ההקלטות שלו. בריאיון למוצש הוא מספר על הדרך שעשה מאז, מסביר מדוע הוא עדיין מופיע רק בחו"ל ומספר על הקשר בין האקסית המפורסמת, הזמרת המנוחה איימי ויינהאוס, לתהליך הרוחני שעבר

// צביקה קליין //

מי היה מאמין, שמאחורי דלת צדדית סמוך לישיבת "מיר" המפוארת בשכונת מאה־שערים, נמצא אולפן ההקלטות של כוכב בקנה מידה בינלאומי – המוזיקאי הבריטי המצליח אלכס קלייר. וכמו האולפן הקטן והצנוע, גם החזות של קלייר מתעתעת. מצד אחד הוא נראה חרדי, ומצד שני ממש לא: הוא לובש מכנסיים כהים וחולצה לבנה בוהקת, חבוש כובע היפסטרי שמתוכו מבצבצות פאות, ופניו עטורים זקן גדול ובלונדיני.

ראיינתי אותו לראשונה לעיתון "מעריב" לפני שש שנים, אז פרץ לתודעה עם השיר Too Close שהופיע בפרסומת של חברת מיקרוסופט והפך להצלחה בינלאומית: זכייה בפרסים, עשרות מיליוני צפיות ביוטיוב והופעות ברחבי העולם. כבר אז הוא היה יהודי דתי לכל דבר.

היום, באולפן הירושלמי, תלויות תמונות של רבנים על הקירות, על הרצפה מונחים שטיחים פרסיים, ובצד שוכן חדרון עוד יותר קטן עם חלון זכוכית, שבו מקליטים את רצועות השירה והנגינה. "אפילו יש לנו שם מערכת תופים", מתגאה קלייר בחצי חיוך. אני מופתע מכך שהרצועה שאנחנו שומעים ברקע היא מוזיקת דאנס לכל דבר. "חייבים לשלם את החשבונות", יורה לעברי קלייר, שמצויד בחוש הומור מפותח מאוד.

"כרגע אני דווקא יותר מתחבר למוזיקה אקוסטית", הוא מודה, "האלבום האחרון שלי, 'שלושה ימים בגרינמואנט', שהפך להיות לאחרונה פופולרי בישראל, כולל גרסאות של שירים אקוסטיים שהוצאתי בשנים האחרונות, ושל כאלו שהיו במגירה". האלבום הוקלט במשך שלושה ימים בלבד בעיר לידס שבבריטניה, "אלבום אנלוגי, ממש לא אלקטרוני".

בריאיון הקודם איתו, שאלתי אם הוא מתכוון לעלות לישראל. "הייתי מת לעשות עלייה. אולי בעוד שנתיים־שלוש". הבטיח – ועמד במילתו. לפני שלוש שנים וחצי, מתחת לרדאר היחצני, הוא עלה לישראל מבריטניה. רוב מעריציו כלל אינם יודעים שהיגר למדינה אחרת. "פעם היינו מגיעים לארץ רק לחגים, אבל זה לא הספיק לנו, רצינו שהילדים שלנו יחשבו בלשון הקודש, משהו שלי ולאשתי כנראה לעולם לא יקרה. יש לנו אמנם חיבור למדינה, אבל אנחנו לא ציונים קלאסיים, יותר חרדים, אם כי אני מחשיב את עצמי כליברל ויחסית בשמאל, למרות שאני שמרן מבחינה דתית. אני לא שופט אף אחד. לחיות בארץ ישראל זה לחיות במולדת שלנו, אין דבר מדהים יותר מאשר לחיות בישראל כיהודי. באנו הביתה".

בין צ'ולנט לחמין

הוא מבקש לשמור על צנעת משפחתו, ולא רוצה להרחיב את הדיבור עליהם. מסרב להסגיר כמה ילדים יש לו ורק מציין שהבכורה שלו תהיה בקרוב בת שש. "קל יותר לעלות כשהילדים קטנים, כל מי שייעץ לנו אמר לא לעלות עם ילדים בגיל 8 עד 18, אחרת הם ישנאו אותך, ויהיה להם קשה להתרגל לשפה ולתרבות. כיום זה מדהים לשמוע את הבת שלי מדברת בעברית עם החברות שלה. אני חושב לעצמי, וואו, היא באמת מדברת כישראלית עם מבטא והכול. אבל עם אחיה בן הארבע היא מדברת אנגלית".

צילום: getty images

"עברנו מסיר הצ'ולנט לסיר החמין", הוא מגדיר את העלייה מהשכונה היהודית הֶנדון שבלונדון לנחלאות בירושלים, "יש לנו בית כנסת שהקמנו בנחלאות, שהוא אנגלוסקסי לחלוטין, ובו חברים אמריקנים ובריטים, ואנחנו מתפללים בנוסח האר"י. זו קהילה שחברים בה אנשים בג'ינס ובכיפות סרוגות, אבל גם עם קפוטה ושטריימל. יש לנו שם כולל ואני לומד שם כל בוקר. אנחנו מנסים לייסד מקום שבו אנגלוסקסים יכולים ללמוד תורה בנחלאות. לצערי אין מספיק מקום ללימוד תורה שם".

קלייר מספר על האתגר סביב הקמת בית המדרש והקהילה: "נחלאות היא שכונה שבה אנשים באים והולכים. משפחות חיות שם שלוש שנים בממוצע ואז עוברות. אנחנו מאוד אוהבים את השכונה, זה לוקיישן מטורף; יש באזור בתי ספר טובים, ויש לנו קרבה מדהימה למרכז העיר. השוק זה הסופרמרקט המקומי שלי. אני מת על זה". בנו נמצא בגן דתי־לאומי, ובתו בבית הספר החרדי "בית יעקב".

לאחרונה נכנס קלייר לראשונה לפלייליסט של גלגלצ. לא ברור לו איך זה קרה, אבל פתאום התחנה גילתה אותו, מבלי לדעת שמדובר ביהודי שחי בנחלאות. "הם התחילו להשמיע שיר שכתבתי ללהקה בשם 'דקו', חבר'ה מאוסטריה ושוודיה, וגם שרתי בו. זה מצחיק כי אמרו שם שזה שיר של אלכס קלייר, למרות שזה בכלל שיר של 'דקו'. אני שונא לדבר על עצמי בגוף שלישי – לא יקרה שוב", הוא צוחק.

נראה שאתה נהנה מזה שלא מכירים אותך כאן.

"זה 'גשמאק'", הוא אומר ביידיש, ומתכוון לכך שמדובר בדבר חיובי מאוד, "בהרבה מקומות בעולם לא מכירים אותי, ואני נהנה מזה מאוד. נחמד לי שיש לי שכנים בירושלים שמכירים אותי כמי שאני, ולא ככוכב פופ או משהו. דווקא חבר'ה אמריקנים שמגיעים לארץ לשנת ישיבה מזהים אותי. אבל בפועל החיים שלי מאוד רגילים כאן, אני לומד סדר בוקר 'אליבא דהלכתא' בבית המדרש ומגיע אחר הצהריים לעבוד בסטודיו".

דווקא השיר שלו שהצליח בגלגלצ, Three Hearts, בסגנון בלוזי אקוסטי, הוא שיר שלא זכה להצלחה בעולם ונחשב ארוך מאוד יחסית למוזיקה מסחרית – כמעט חמש דקות. "אנשים התחילו להשתמש באפליקציית שאזאם כדי להבין מי זה הזמר הזה, ועכשיו אני מספר שבע בהשמעות בספוטיפיי ישראל.

"זה כיף שמשמיעים אותי בתחנה הכי מושמעת בישראל. אני גם טס פעמיים בחודש ומופיע בכל העולם. בעוד כמה ימים אטוס לאוקראינה להופעות. זו השגחה פרטית, סיעתא דשמיא שאני מושמע כל כך".

"אני היברידי"

בשיחות מקדימות לריאיון, סיפר מנהלו האישי של קלייר בישראל כי הכוכב עדיין לא בטוח שהוא מעוניין שיכירו אותו בישראל. המנהל סיפר כי היה לאחרונה בקשר עם כמה מפיקים של כוכבי הפופ הפופולריים בישראל וביקש מהם להיפגש עם קלייר, אבל נדחה, כנראה לא ממש בנימוס. "יש פלוסים ומינוסים לכך שאופיע בישראל, בעיקר כי היום העסק שלי נמצא בעצם בבריטניה, וכאן אני לא עובד", אומר קלייר, "זה ישנה את הסטטוס שלי, אבל זה לא בהכרח נורא. אם יש דרישה כאן בארץ, אשמח לספק את הסחורה, אהיה אסיר תודה אם ירצו לשמוע אותי כאן.

"באזורים בעולם כמו גרמניה, שבהם הייתי בטופ־טן של המצעדים, אני יכול לפתוח קופות. זה לא אומר שאצליח למכור בתל־אביב. כל מיני אנשי תעשייה שהיינו בקשר איתם היססו, אבל עכשיו זה מתחיל להשתנות. הרי הרבה מאוד ישראלים מקשיבים ל־Three Hearts. אין ספק שלהופיע בישראל היה עושה לי חיים יותר קלים".

"באזורים בעולם כמו גרמניה, שבהם הייתי בטופ־טן של המצעדים, אני יכול לפתוח קופות. זה לא אומר שאצליח למכור בתל־אביב. כל מיני אנשי תעשייה שהיינו בקשר איתם היססו, אבל עכשיו זה מתחיל להשתנות"

"להופיע מול אלפים בשדה באמצע שום מקום בפסטיבל מוזיקה בחצות, שבו כולם רוקדים עד אור הבוקר - זה מדהים"

"המעגל החברתי שהייתי בו כשיצאתי איתה [איימי ויינהאוס] גרם לי להבין שאני צריך לתקן את החיים שלי. הבנתי שאין שם אושר. זו פנטזיה שמובילה לשליליות"

לנגן בלי מחיצה. ר' שלמה קרליבך

קלייר עדיין מנסה לפצח את סוד הפופולריות שלו: "זה מדהים שאני פופולרי דווקא באזורים כמו גרמניה, רוסיה ואפילו ארה"ב. גם במזרח אירופה אני מוכר. אני לא מצליח להסביר למה, אולי כי הופעתי שם הרבה, ואם אתה מופיע במקום מסוים הם מרגישים איזה קשר ומחויבות אליך. אני שמח גם לפגוש את הקהילות היהודיות כשאני מסתובב בעולם. למשל באוקראינה יש 250 אלף יהודים, זה מטורף".

כמו רוב האמנים, קלייר לא ממהר להגדיר את הסגנון המוזיקלי שלו. "בתחילת דרכי הייתי יותר בז'אנר של רגאטון (שילוב של מוזיקה לטינית והיפ הופ), לאחר מכן הלהיט הגדול שלי, Too Close, היה דאבסטפ (ז'אנר בריטי של מוזיקה אלקטרונית עם שירה אגבית) ומוזיקת נשמה, סול. האלבום השני שלי היה אלקטרוני ופולק, והאחרון אקוסטי יותר. אני היברידי".

הוא עשה גם כמה וכמה קאברים בשביל אולפני יוניברסל, לשירים מוכרים כמו "You and I" של הזמר המנוח ג'ף באקלי ואחרים. הם שימשו רקע לכמה סרטים הוליוודיים וסדרות בארה"ב, כמו "המדריך לרוצח". "מדי פעם אני יודע שמשדרים את השירים האלה, כי פתאום במדיה החברתית אנשים מתחילים לשאול אם יכול להיות שיש שיר של אלכס קלייר בסדרה או הסרט המדוברים. קשה לפספס את הקול או הסגנון שלי".

ההופעות בשנה האחרונה היו אקוסטיות, אך האלבום הבא שישחרר יחזור לאלמנטים

קשר אינטנסיבי. איימי ויינהאוס

סיבוב הופעות בשבת. אדל

צילום: EPA

98 אחוזים מהצופים לא יהודים. קלייר בהופעה בבודפשט

האלקטרוניים. "השירים יהיו רועשים ומבולגנים, אני מת על זה. זה כיף להופיע לפני כמה אנשים בודדים, אבל גם מול אלפים בשדה באמצע שום מקום בפסטיבל מוזיקה בחצות, שבו כולם רוקדים עד אור הבוקר. זה מדהים".

איך זה מסתדר עם זה שאתה סוג של חרדי?

"אני שואל כל פעם שאלת רב. קודם כול אני לא פונה אליהם, הם פונים אליי. אם אני בניו־יורק ורוב הקהל יהודי אני בבעיה, מבחינת הריקודים המעורבים. ברוב המקומות שאני מופיע, 98 אחוזים מהצופים לא יהודים, ולכן זה פחות בעייתי".

אם ככה, תהיה לך בעיה להופיע בארץ.

"זו שאלה טובה. כשזה יהיה רלוונטי, אשאל שאלת רב. אספר לך סיפור: שלמה קרליבך הלך לרבי מלובביץ' ואמר לו: 'אני לא רוצה מחיצות בזמן ההופעות שלי'. הרבי השיב לו שחייבים מחיצה, אז קרליבך ענה 'אני אנגן ללקוחות הלא נכונים, אני רוצה להגיע לאותם אנשים שלא רוצים מחיצה'. הרבי אמר לו שהוא לא ייתן חסותו על הופעות כאלה. אז אני לא שלמה קרליבך, ובטח לא הרבי מלובביץ', אבל אני אשמח להיות משפיע על הציבור. אני רק רוצה לנגן מוזיקה שאנשים ייהנו ממנה. ישנה כמובן קרבת האלוהים, שהיא טובה וחשובה. ואני מנסה כל יום להתקרב, אך המוזיקה חשובה לי מאוד".

50 מיליון צפיות

עם פן אחר של אורח החיים הדתי הוא כן מתקשה – שמירת נגיעה. "קשה להסביר לאנשים שמגיעים להופעות שלי על שמירת נגיעה. קשה להסביר לאנשים שאני נוגע רק באשתי. אני תמיד אגיד: 'אני מצטער, אני לא רוצה להעליב אותך, אבל אני אוהב ומעריך את אשתי יותר'. לעיתים מגיעה מישהי להופעה ואומרת שהיא טסה אלפי קילומטרים כדי לראות אותי".

בריאיון שערכנו לפני שש שנים הוא סיפר על רגעי המשבר שהגיעו בעקבות האלבום הראשון שהוציא, זה שאף אחד לא רצה לקנות או להשמיע. הוא החליט לקחת פסק זמן מעולם המוזיקה, והגיע לארץ לכמה שבועות בישיבת "מעיינות" של חב"ד בירושלים. "פתאום קיבלתי הודעה ממיקרוסופט", הוא סיפר אז. מפיק הפרסומת של חברת המחשבים המצליחה ביקש להשתמש בשירו "Too Close" בפרסומת לדפדפן אקספלורר 9. "מיד אמרתי כן, בלי לחשוב פעמיים", הוא נזכר. הפרסומת הוקלטה, והשיר של קלייר האנונימי הושמע בה במשך כדקה.

טרם שילוב Too Close בפרסומת, היו לשיר פחות ממיליון צפיות ביוטיוב. מאז שיצא הקליפ הצליח קלייר להגיע ליותר מ־50 מיליון צפיות. הוא הפך בן־לילה למגה־סלב, עם ראיונות בכלי התקשורת המובילים בעולם ולו"ז הופעות עמוס ברחבי העולם. השיר נעשה פופולרי עד כדי כך שהוא התמודד על קטגוריית "סינגל השנה" בטקס פרסי המוזיקה הבריטיים לשנת 2013.

"בום", הוא מגדיר את התקופה ההיא בדרמטיות, "בום! התחתנתי באותה השנה. הרב שלי בלונדון שאל אותי אם אני יוצא עם מישהי, עניתי שכן, אז הוא אמר לי, אל תמרח אותה, תתחתן עכשיו. הוא אמר לי 'רבנים יותר גדולים ממני עשו שגיאות בכל הקשור ליצר הרע, ואם אתה עכשיו תתחתן ותקים משפחה, זה יחבר אותך לקרקע וייתן לך כוח לעשות את מה שאתה צריך'. זה הציל את חיי. אין כמו לחזור הביתה אחרי הופעה למשפחה שלי, זה בטח יותר טוב מאשר לחזור לדירת רווקים ריקה.

"אז התחתנו ואשתי הצטרפה אלינו למסע הופעות של שנה, אלא שאז היא נכנסה להיריון, ובוא אתן לך טיפ: מסע הופעות לא מתאים לנשים בהיריון. בסוף המסע חזרתי להקליט אלבום נוסף, את Three Hearts, לקחתי הפסקה, למדתי בישיבה, ואז הוצאתי אלבום שלישי – Tail of Lions, זנב לאריות".

בריאיון הקודם עם קלייר שאלתי אותו אם הוא לא חושש להיות אמן של שיר אחד, והוא השיב: "אני כבר לא אהיה אמן של שיר אחד, כי יש לי שיר חדש בשם 'Endorphins' שמצליח באנגליה – ומופיע בעשירייה הראשונה במצעד השירים הבריטי – אז אני לא דואג. לכל הפחות אני אהיה כוכב של שני להיטים".

השיר הזה אמנם הצליח באופן יחסי, אבל לא כמו ההצלחה הפנומנלית של הלהיט של מיקרוסופט. כשאני חוזר על השאלה שש שנים אחרי כן, הוא עונה: "יש קטע שאומרים על זמרים או זמרות שהם הגיעו משום מקום ופתאום הצליחו. אנשים לא מבינים שמאחורי הקלעים יש אנשים שעובדים קשה מאוד עד שהם מצליחים לפרוץ. קח למשל את סיה, שנחשבה לכותבת שירים מוצלחת לפני שהייתה אמנית בעצמה.

"אין לי בעיה שאנשים מכירים אותי בגלל השיר האחד הזה, זה הדבר שסייע לי לקנות את הבית שלנו בארץ, ונתן לנו את האפשרות לחיות חיים נוחים. זה מה שמאפשר לי ללמוד תורה ולנגן. יש לי כעת יותר זמן לדברים החשובים באמת, אני חי את החיים ממש, וזה מצחיק שבישראל דווקא מכירים אותי יותר בזכות השיר Three Hearts. וכשהישראלים מגלים שאני יהודי דתי שגר בישראל הם לא יודעים מה לעשות את זה".

ובכל זאת, מפיקים כאן לא ממהרים לעבוד איתך.

"אני לא שופט אותם. הרי לא מכרתי כאן הרבה אלבומים, ואני לא מכיר את השוק הישראלי. כל הקשרים שלי הם בחו"ל, כשעולים לארץ צריך להתחיל הכול מאפס. למשרד הפנים הצלחתי רק עכשיו קצת להתרגל, אבל אני שומע שאף אחד לא מתרגל באמת למשרד הזה".

כנראה אותם מפיקים לא הבינו שאתה שם גדול בקנה מידה בינלאומי.

"זה בסדר. אני מנסה לגרום לעצמי להיות קטן, לא גדול. אני לא רוצה להאמין בכך שאני יותר ממה שאני באמת. כל הרבנים שפגשתי שאני מעריך תמיד אומרים 'אל תקרא לי "הרב" אלא בשמי הפרטי', אנשים שמציגים את עצמם כ'הרב' זה וזה, אני לא אוהב. אני חושב לעצמי 'תירגע, אחי'. אם הצלחתי לנצל את הכישרונות שלי לטובת הצלחה במוזיקה – ברוך ה'".

אתה כותב על אלוהים? על אשתך? הרי הרבה מהשירים עוסקים במערכות יחסים.

"Three Hearts הוא על אלוהים ועל אשתי, יש שירי אהבה על המשפחה שלי, על להיות אבא. על הפחד העצום הזה של להיות פתאום אבא לילד. יש שיר כמו 'ספארק' שעוסק בחסידות, והאלבום Tail of Lions עוסק כל כולו בקבלה. רוב השירים לא יהיו פרופר על מערכת היחסים עם אשתי, חוץ מ'Tell Me What You Need'. זה על כך שלעיתים מאתגר מאוד לגברים ולנשים לדבר את אותה השפה. הרי גברים צריכים להיות קוראי מחשבות, ומה לעשות שאנחנו לא ממש כאלה".

הוא לא שולט לגמרי בסצנת המוזיקה הישראלית. כשאני שואל אילו זמרים הוא אוהב כאן הוא אומר שהוא אוהב מאוד את יונתן רזאל, "הוא חבר". כשאני שואל אם יש אמנים אחרים הוא מגרד בזקן וחושב, "נדב בכר ואורן צור שמנגנים על כינור וגיטרה, הם גם חברים".

צילום: shutterstock, reuters, חנניה הרמן - לע"מ

לוותר על אדל

קלייר, 33, לא תמיד היה יהודי דתי. הוא נולד וגדל בדרום־מזרח לונדון ל"משפחה מאוד־מאוד חילונית", עם ארבע אחיות ואח. "אבא אהב מאוד ג'אז, ואילו אמא הקשיבה למוזיקת סול". בריאיון הקודם איתו, סיפר לי קלייר: "כל האחים שלי הקשיבו לפופ הבריטי ולכל הזבל הזה, אבל אני ממש לא התחברתי. אהבתי את הסול האמריקני, בלוז, ג'אז. גם התחברתי למוזיקת דאנס. הייתה לי ילדות אקלקטית בכל הנוגע לסגנונות המוזיקה שגדלתי עליהם".

קלייר ניגן בלהקת ג'אז של בית הספר כמתופף, וכששיים תיכון עבר לגור בצפון לונדון, שם החל לפתח את קריירת המוזיקה שלו. הוא הוחתם בידי איילנד רקורדס, חברת תקליטים בריטית מצליחה שגילתה את בוב מארלי, ומייצגת את מריה קארי, PSY ("גאנגנם סטייל"), סטיבי וונדר וג'ורג' מייקל. אלבום הבכורה שלו "The Lateness Of The Hour", יצא בשנת 2011. אבל ההצלחה המיוחלת לא הגיעה. "היו קצת השמעות בהולנד, והייתה ביקורת אחת נוראית ששחטה אותי".

בגיל 22 היה בעיצומו של תהליך חזרה בתשובה. "תמיד אהבתי ללמוד תנ"ך", סיפר, "תמיד חשבתי שזה מאוד קל, ותמיד רציתי ללמוד יותר. התחלתי ללמוד את הטקסטים, ובעקבות זה גם למדתי רש"י וחומש, אחר כך משניות, עד שבסופו של דבר, לאט אבל בטוח, התחלתי לשמור שבת וכשרות, והופ – הנה אתה יהודי דתי", הוא צחק.

כמה תקריות עם חברת התקליטים גרמו לכך שהוא פוטר. "האלבום הראשון שלי יצא כמה שבועות לפני חג הפסח, וקיבלתי הצעה מפתה – לצאת לסיבוב הופעות עם אדל, מה שאומר שההופעות יהיו גם בשבת. אמרתי לחברת התקליטים שאני לא יכול לעשות את זה. זה לא שימח אותם במיוחד".

כמה חודשים לאחר מכן הודיעו לו בחברה שיש לו הופעה בבי־בי־סי. "אבל אחרי שבדקתי ביומן התברר לי שזה יוצא בלילה הראשון של סוכות. צחוק הגורל. מטבע הדברים, הם פיטרו אותי".

אני שואל אותו כיצד הגיבה משפחתו למעבר החד שעשה לשמירת המצוות. "אני הכי צעיר במשפחה אז לא השפעתי על אף אחד, אבל זה לא פשוט. אבא שלי מחובר לישראל והוא מגיע הרבה לבלות איתנו. הוא בן 83 אבל בכושר מדהים, לאחרונה הוא התחיל להטיס רחפנים. הקטע הדתי היה להם מאתגר. אבא שלי אמנם תמיד תמך בי, אבל לאמא זה קשה יותר, במיוחד בהיבט של כשרות ושבת.

"ב'לחיים' שעשינו לפני החתונה, אמי הגיעה ופגשה את הוריה של אשתי, שהם חסידי חב"ד. כשההורים שלי פגשו אותם, הם הגיעו למסקנה שעדיף לי להיות בחברת האנשים האלה מאשר במעגל החברים הקודם שלי, שהיה מורכב מאנשים משוגעים ומסוממים. הם הבינו שעדיף שאשב ללמוד תורה בבית המדרש מאשר שאחגוג כל לילה במועדונים, שיהיו לי שבע שעות שינה בלילה, שאהיה בפוקוס וממושמע. הייתי לפני שנה באירוע של ישיבת 'אש התורה' ושאלו את אבא שלי מה הוא חושב על תהליך החזרה בתשובה שלי, הוא ענה ש'הבן שלי הרבה יותר שמח ומחובר לקרקע, בפוקוס על חייו. מה עוד הורה ירצה עבור בנו?'".

עוד בתחילת הריאיון קלייר מזהיר אותי שהוא ממש לא רוצה לדבר על האקסית המפורסמת שלו, הזמרת המנוחה

> "נחמד לי שיש לי שכנים בירושלים שמכירים אותי כמי שאני, ולא ככוכב פופ. חבר'ה אמריקנים שמגיעים לארץ לשנת ישיבה מזהים אותי. בפועל החיים שלי מאוד רגילים כאן"

זמר אהוב. יונתן רזאל

איימי וויינהאוס, שהייתה אחת הזמרות המצליחות בעולם. "התקופה הזו שהייתי איתה העירה אותי לראות את מה שבאמת נכון וטוב", אמר לי לפני שש שנים, "זה לא שהקשר שלי עם איימי גרם לי לחזור בתשובה, אבל המצב שלי אז גרם לי להבין שאני צריך לעשות את השינוי".

"זו הייתה תקופה טראומטית", הוא נזכר כיום ומדבר באי־נוחות בולטת, "היא הייתה הרי אחת הזמרות המפורסמות ביותר בעולם, זה היה אינטנסיבי מאוד".

ואתה ממש לא היית מפורסם.

"נכון. זה היה מאוד קשה, אבל המעגל הזה שהייתי בו, לא בהכרח היא עצמה, גרמו לי להבין שאני צריך לתקן את החיים שלי. הרמב"ם אומר בהלכות דעות שכדי לטפל בתאווה מסוימת צריך ללכת לקיצוניות השנייה, כדי שבסוף תחזור לשביל האמצע. בעיניי עכשיו, אחרי הרבה שנות עבודה אני באמצע, ומאוזן יחסית. תבין, כבר בגיל 21 הפסקתי ליהנות מהעולם הסלבריטאי, הבנתי שאין שם אושר. נחשפתי לזה מהצד אבל מקרוב, בגיל צעיר, והבנתי שזה כלום. פנטזיה שמובילה לשליליות".

יש סיכוי שתעשה קאבר לשיר של איימי?

"לא. השירים האלה נוגעים לי בנקודות מאוד אישיות ואמוציונליות".

שפת הגוף שלו משדרת שהוא ממש ישמח שאתקדם לשאלה הבאה, אז אני גואל אותו מייסוריו.

מה הסיכוי שתופיע גם עם מוזיקה יהודית?

"האמת היא שכתבתי מוזיקה יהודית, אלבום שלם ליתר דיוק, במשך שמונה חודשים. שמע, אני כותב מוזיקה כל יום, אז הלחנתי גם מוזיקה יהודית, אבל זה כרגע מוקלט רק כדמו".

אני מבקש לשמוע דוגמה, והמפיק נובר במיילים עד שהוא מוצא את הקובץ עם השיר "מקדש מלך". זה לא מדויק לגמרי, מעט מסלסל. לא פופ. לא להיט גורף. "במוזיקה היהודית יש הרבה פוליטיקה, הרבה גאווה. אמנים ילחינו שירים לחופה כי זה מסחרי, אין שם הרבה יצירתיות לצערי".

באמת אין הרבה מוזיקה יהודית שהיא לא פופ. בעבר היו כל מיני אמנים בישראל שהיו חלוצים של המוזיקה היהודית האלטרנטיבית, אבל זה עלה שלב.

"נכון. בארה"ב יש להקה מעולה בשם 'זושא', בארץ ישי ריבו כותב מוזיקה יהודית, ויש לו נשמה גדולה. רוב העולם הזה של המוזיקה היהודית הוא להיראות כמו בחור ישיבה דוס, עם נעליים בוהקות וכובע שחור, אבל בפועל המציאות רחוקה מאוד מזה. הם מלחינים פסוקים ממקום כל כך קדוש, שיצאו מהלב של דוד המלך, שביטא כל רגש שהוא רק יכול על מערכת היחסים שלו עם ה', אז ברור שהלחנים לא יכולים להיות מקפיצים וקליטים. איפה הכוונה? איפה הנשמה? איפה הלב? ואז מנהיגים יהודים מופתעים מכך שהדור הצעיר יעדיף להקשיב לראפר לא יהודי. ואני מבין את אותם צעירים, כי לאותו ראפר יש יותר אמונה במה שהוא שר". ■

צילום: מרים אלסטר, נעם ריבקין פנטון - פלאש 90

הסיפור המוזר של הרכב בשעת לילה

יורה דעה

"האוטו שלך נגנב, פרץ מחסום ודרס שוטר מג"ב", הייתה ההודעה שקיבלתי, וזו הייתה תחילתו של מסע מפותל, שנמשך יותר משבוע אחר כך

// תמר פרלשטיין

זה היה ערב שגרתי. חזרתי מיום ארוך בעבודה, החניתי את האוטו בכניסה לבית ועליתי במדרגות. השעה הייתה 21:05. חצי שעה אחר כך התקשרו אליי מאיתוראן. על הקו הייתה מוקדנית ששאלה האם אני באוטו עכשיו. עניתי כמובן בשלילה. ניגשתי לחלון כדי להציץ על האוטו ולהגיד לה ששוב הם סתם לחוצים. אבל האוטו לא היה שם.

במקום שבו חניתי לפני פחות משעה עמד רכב אחר לחלוטין. "גנבו לי האוטו!" צעקתי לטלפון והיא בקור רוח ענתה: "אל תדאגי, אנחנו רודפים אחריו". כמה דקות אחר כך היא התקשרה שוב ועדכנה שהבלשים של החברה כבר תפסו את הרכב, והם מחכים למשטרה ולמג"ב. על השירות הזה, יש לציין, אני משלמת רק 28 שקלים לחודש.

הרגשתי הקלה גדולה, אבל היא התפוגגה מהר מאוד. עוד שיחת טלפון, הפעם ממספר חסום. על הקו שוטרת מביתר שמודיעה לי שהאוטו היה מעורב באירוע עם נפגעים ושאני חייבת להגיע מיד לתחנת המשטרה ולהגיש תלונה על גניבה. פרטים נוספים היא סירבה לתת. לא ידעתי כבר מה לדמיין ורצתי בלחץ לתחנת המשטרה הקרובה.

שם, כבר בכניסה, כששאלתי איפה מדווחים על רכב גנוב, התשובה הייתה: "את מ'הקיה'? תעלי מהר לקומה 2". בשלב הזה כמובן הייתי חייבת לעצור רגע ולהבין מה הם יודעים שאני לא ולקראת מה אני הולכת. נכנסתי לאתרי החדשות בכולם היה דיווח על רכב גנוב שפגע בשוטר מג"ב לצד תמונה של הרכב והוא היה לגמרי הרכב שלי.

עליתי במעלית לקומה 2, שם התנוסס שלט "מחלקת חקירות". השוטר שקיבל אותי שם היה מוטרד מאוד מהעובדה שידעתי מה קרה עם האוטו שלי. הוא כיוון אותי לכיסא בודד בחדר החקירות והתחיל לשאול את מעט השאלות שהוא יכול לשאול. מתי החנית? איפה? רבת עם מישהו? מישהו רוצה לנקום בך? בטוח שנעלת את האוטו? מה לי ולזה, השאלה הראשונה שהייתה חשובה היא מה שלום החייל שנפצע ואחריה מה שלום האוטו. אחרי ארבעים דקות מתישות יצאתי משם. לא באזיקים, אם גם אתם חששתם כמוני.

מאוחר בלילה התקשר שוטר ממז"פ, שאל שאלות על דברים שנמצאו באוטו (כן, כן, סיר האורז שלי, וגם כוס הקפה, וגם משקפי השמש), אמר שהוא סיים לעבוד עליו, שעכשיו גוררים אותו למגרש של המשטרה בגבעת המטוס בירושלים, והמליץ לי להגיע לשם בבוקר מאוחר.

האוטו מעולם לא הגיע למגרש הזה. אחרי ארבעה ימים שבהם ניסיתי למצוא אותו ויתרתי. וכמו בחיים, ברגע שוויתרתי התקשרו אליי ממשטרת גוש עציון. ואמרו לי לשלוח גרר. למה רק עכשיו? ככה. איפה היה כל הזמן הזה? עומד במגרש שלהם. איך אני יודעת? איתוראן.

האוטו, למרבה ההפתעה, היה שלם ומושלם. אבל רק כלפי חוץ. מתברר שהוא עבר טראומה גדולה יותר מצד המשטרה מאשר מידי הגנב. מבפנים הוא היה מפורק לחלוטין. כיסאות, תאים, מכסים – שום דבר לא היה במקום, וכל החפצים והמסמכים היו זרוקים על הרצפה בתוך שלולית ענקית של מים, כי אף אחד לא חשב לשים ניילון על החלון הפתוח בגשם הסוער.

עבר שבוע ויום והאוטו שוב אצלי. שיחת טלפון ממענה ממוחשב של המשטרה עדכנה אותי בקול רובוטי שנעצר חשוד והוא נמצא במעצר. הייתי שמחה אם הרובוט היה מעדכן אותי כבר קודם, זה היה נותן לי הרגשה טובה שיש מישהו שאפשר לדבר איתו במשטרה. גם אם הוא לא עונה בחזרה. ■

צילום: דוברות המשטרה

צילום: באדיבות Tulip Entertainment

מבולבלים? גם אנחנו

אחרי "תברח" המצוין, ג'ורדן פיל יצר את "אנחנו" - סרט אימה מטריד ומצמרר. חבל שהאלמנט האלגורי שבמרכזו מבולבל מדי, והופך את הצפייה למעט מתסכלת

לפני כשנתיים פרץ לתודעה היוצר ג'ורדן פיל, עד אז קומיקאי אפרו־אמריקני שהיה מוכר בעיקר בארה"ב, עם סרטו הראשון כבמאי, "תברח". פיל רקח מעשיית אימה עוכרת שלווה, שהייתה גם סאטירה חברתית נוקבת על יחסי הלבנים והשחורים בארה"ב של ימינו. את ההצלחה הקופתית והביקורתית חתמה זכייה היסטורית בפרס האוסקר על כתיבת התסריט המקורי, והציפיות לסרטו הבא הרקיעו שחקים. פיל לא התמהמה וכעת מגיע סרטו החדש, "אנחנו", שלוקח את העשייה הקולנועית והביקורת החברתית צעד נוסף קדימה. אך האם הוא עומד בציפיות?

משפחת וילסון האפרו־אמריקנית מגיעה לחופשת קיץ בסנטה קרוז, ומבלה עם חבריה הלבנים. ערב אחד מופיעות ארבע דמויות מסתוריות על מפתן דלתה, וכשהן פורצות בכוח אל הבית מסתבר כי אלו כפילים מעוותים של בני המשפחה המבקשים לחסלם. מי הם הכפילים המשונים? מהו באמת רצונם? ומה הקשר שלהם לאירוע מעברה של האם, אדלייד, שכבר בילדותה פגשה במתקן נטוש בפארק שעשועים כפילה מסתורית? אם בתחילת הסרט נדמה לרגע כי פיל בחר לעסוק שוב ביחסים הבין־גזעיים בארה"ב, מהר מאוד הכיוון האמיתי מתבהר ומתגלה כרחב הרבה יותר.

"אנחנו אמריקנים", עונים הפולשים לשאלתה של אדלייד המנסה להבין מי הם, ובכך הם מנסחים את הצהרת הכוונות של הבמאי, שבחר הפעם לתהות על קנקנה של החברה האמריקנית כולה.

פיל בוחר במוטיב ה"דופלגנגר", הכפיל, אותה ישות מאיימת ומטרידה, שמקורותיה בספרות הגותית של תחילת המאה ה־19. הכפיל מבקש לעמת את הגיבור עם צד אפל, אחר, מודחק באישיותו, ובכך לחשוף את צפונות ליבו של האדם. הקונספט הזה הופך את החוויה לחתיכת סיוט קריפי ומקפיא דם, ופיל – שקשה להאמין שזהו רק סרטו השני כבמאי – מתגלה כמאסטר אמיתי ורב תמצאות, שמצליח שוב ושוב להפתיע ולזעזע.

אבל החצנת המוטיבים האלגוריים בסרט מתגלה גם כחולשתו המרכזית, ומונעת ממנו להפוך ליצירה חשובה באמת. פיל מערבב יותר מדי רעיונות ותפניות, ומהר מאוד הניסיון למצוא סדר ולבנות מהלך פרשני קוהרנטי עולים בתוהו. וזה ממש מתסכל.

כן, יש כאן איזו אמירה על אמריקה האחרת. משהו על קורבנות החלום האמריקני. על האשליה שבחיי השפע שבאים על חשבונם של... ובכן, מי? האם הכפילים מהווים אלגוריה לשכבות החלשות – למהגרים ולפועלים הבלתי נראים שעל גבם משגשג הקפיטליזם? או אולי בעצם, כפי שלמעשה מתבקש מהפרשנות המסורתית למוטיב הדופלגנגר, מדובר בצד מודחק כלשהו בהוויה האמריקנית, בישותם של אזרחי המדינה שבהגשמת אותו חלום אמריקני מיוחל נאלצו לרמוס משהו בנפשם.

פיל מגולל את המשל שלו באופן מבולבל מדי, עם ניסיון רגעי לספק הסבר מדעי חמקמק, וכנראה מיותר, להיווצרות הכפילים, והפגנת חוסר עקביות בחוקיות שבה העולם שברא מתנהל. התוצאה היא סרט אימה וירטואוזי, מצמרר ואפקטיבי של במאי מוכשר – שקצת התברבר בדרכו ליצירת מופת. אולי בסרט הבא.

אנחנו ארה"ב 2019, במאי: ג'ורדן פיל 116 ד'

★★★★☆

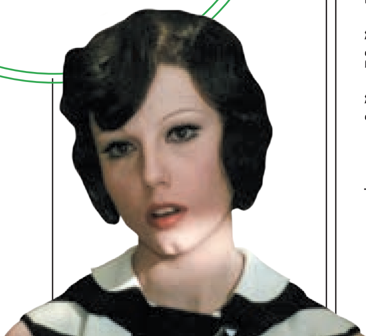
/ פריצת מסך /

שהאזאם
קומיקס. עוד גיבור־על של די־סי מגיע לשכונה. בילי בטסון בן ה־14 מקבל את יכולת הקסם לגדול בן רגע ולהפוך לגיבור העל שהאזאם. כעת עליו לגלות את כוחותיו.
ארה"ב 2019, 132 ד'

צילום: באדיבות פורום פילם

בית קברות לחיות
אימה. עיבוד מחודש לקלאסיקה של סטיבן קינג. משפחה עוברת לכפר שביער הסמוך לו שוכן בית קברות מסתורי לחיות. מהר מאוד הם יגלו את הרוע הטמון בו.
ארה"ב 2019, 101 ד'

מאיטליה באהבה
פסטיבל "צ'ינמה איטליה" חוזר בפעם השישית עם מיטב היצירה המודרנית לצד קלאסיקות איטלקיות. בנוסף להקרנות יתקיימו מפגשים עם יוצרים ושחקנים ותיוחד רטרוספקטיבה לשחקנית הגדולה אנה מניאני.
סינמטק תל אביב, 4–18.4

צילום: באדיבות צ'ינמה איטליה

מלחמת המילים

החוק הראשון של מועדון כתב הוא שמדברים על מועדון כתב ✕ **החוק השני** של מועדון כתב הוא רק שני אנשים בכל קרב ✕ **והחוק האחרון** של מועדון כתב הוא שאם זאת הפעם הראשונה שלך במועדון כתב, תתכונן להתמכר

הכירו את הקרבות הידידותיים בין אמני המילה הכתובה, שבשקט־בשקט ממלאים אולמות ומצחיקים ומרגשים את הקהל

✕ קרן מלמד־מרגלית ✕ צילום: אריק סולטן ✕

בערב שבו מתקיים הסבב ה־12 של מפגשי "מועדון כתב", נורות שתי רקטות פאג'ר מעזה לעבר מרכז הארץ. אנחנו יושבים בתוך האולם היפה של מרכז אדמונד דה רוטשילד בתל־אביב, ממתינים שהקרבות המילוליים יתחילו, והאזעקה נבלעת בתוך ההמולה. כמה דקות אחר כך עולה לבמה הקטנה יוזמת האירוע והמפיקה שלו, יעל ביאגון־ציטרון, ומעדכנת את הנוכחים בחיוך: "הייתה אזעקה, אבל הכול בסדר, יש פה אחלה מקלט ממש קרוב". מבט מסביב, הנוכחים – רובם המכריע צעירים מעודכנים – לא מתרגשים מהדיווח. ובכן, הקהל הכריע בפעם הראשונה הערב – אסקפיזם 1, מציאות 0.

הקונספט של "מועדון כתב" (על משקל "מועדון קרב" כמובן) די פשוט: קרבות ידידותיים בין אמני המילה הכתובה. בכל אירוע נבחרים בקפידה שישה כותבים וכותבות – סופרים, משוררים, מחזאים, אמני במה ועוד, אותם מחלקים לשלושה צמדים. כל צמד מקבל מבעוד מועד זוג מילים מנוגדות, והמשתתפים כותבים קטע שהצגתו לא עולה על שבע דקות, ומיועד לשכנע את הקהל בצדקת מילתם. במהלך הערב עולים הצמדים לדו־קרב על הבמה במטרה לשטוח את טיעוניהם בפני הקהל, שמכריע מי המנצח/ת בכל סבב.

הקרב הראשון להערב הוא בין המילים "ספורט" ל"אלגנט". את הצד הספורטיבי מייצג התסריטאי אורי בן־יוסף. המונולוג שלו מתמקד בילדותו בקריות, כאוהד שרוף של קבוצת הכדורגל מכבי חיפה, וכולל סיפור מטריד אך קורע על דליק ווליניץ ואחר על ימיו כקמע של קבוצת מהמרי טוטו. הקהל לא מפסיק לצחוק, אבל הקרב עדיין לא הוכרע. בתום שבע הדקות של בן־יוסף, עולה לבמה הסטנדאפיסטית נגה ד'אנג'לי. גם היא לוקחת אותנו אל ילדותה לצד סבתה האיטלקייה ("היא הייתה אומרת – 'יש אישה אלגנטית, ויש אישה שמנה'"), ועל המאבק המתמשך להיות תמיד אלגנטית, בדרכה שלה. הקהל מתמוגג.

זמן ההכרעה מגיע. ביאגון־ציטרון עולה לבמה. היא מבקשת מהקהל להריע לכל קטע בתורו. מראש נקבעה "שתולה" בקהל שצריכה להאזין היטב למחיאות הכפיים, ולבחור מי זכה לתרועות הרמות יותר. הקרב צמוד, אבל יש לנו מנצח – בן־יוסף והספורט. הוא עולה לבמה לקבל את הפרס הנכסף, נחש מעץ. ד'אנג'לי נאלצת להסתפק בנחש גומי.

בן־יוסף הוא כבר שועל קרבות ותיק. בפעם הקודמת שהופיע על בימת "מועדון כתב", הוא הגן בחירוף נפש על המילה "פייק", בין היתר בעזרת המשפט ששמע מאביו עוד בילדות: "לא הורסים סיפור טוב עם האמת".

מה ההבדל בין הפעם הראשונה לפעם השנייה ב"מועדון כתב"?

"הבדל גדול. בפעם הראשונה היה לי יותר קל כי הרגשתי שאני מוציא את האופי שלי, את התותחים הכבדים, סיפורים שרק מחכים שאספר אותם. בפעם השנייה הרגשתי שאני מחפש יותר עמוק בתוכי. אבל תמיד כיף ב'מועדון כתב'. יש אווירה טובה, מרגישים שהקהל בא לפרגן, גם בין המתמודדים יש פרגון אדיר, זה רק כאילו קרב. אבל שלא תטעי, מאוד נהניתי לנצח".

אתה תסריטאי, אדם כותב, איך החוויה של לעמוד מול קהל?

"אני מניח שזה מאוד אינדיבידואלי. אמנם אני בדרך כלל מאחורי הקלעים, אבל באופי שלי אני אדם שאוהב מאוד קהל ובמה. אז אני מאוד נהנה מהסיפור הזה, של לכתוב לעצמי במקום לשחקנים. אני מצלם את עצמי ביום שלפני, ונותן לעצמי הוראות בימוי, איפה להוריד, איפה להעלות, איפה להדגיש. שואל את עצמי איפה הקהל יצחק ונותן להם מקום לצחוק. ב'מועדון כתב', 70 אחוז זו הגשה. ראיתי אנשים שבאו עם טקסטים לא משהו ובזכות ההגשה הטקסט השתדרג לרמות אחרות".

מלוס־אנג'לס באהבה

הרעיון ל"מועדון כתב" צץ במוחה של במאית התיאטרון ביאגון־ציטרון כששהתה באטלנטה. "חלק מהיוצרים שעבדתי איתם שם בתיאטרון, לקחו חלק ב'write club' המקומי", היא נזכרת, "מדובר בפורמט שנולד בלוס־אנג'לס אבל הצליח מאוד באטלנטה. הם הזמינו אותי פעם אחת לראות מה זה ונגנבתי לגמרי. אחד הדברים שקסמו לי בפורמט הוא ההתעסקות הקהילתית החזקה: לא כולם באים מאותה דיסציפלינה, אבל כולם נפגשים באירוע הזה ומכירים משם. הרעיון ישב אצלי בראש שנה־שנתיים, עד שיום אחד החלטתי לנסות לעשות את זה גם בארץ. בתור מישהי שגדלה בתל־אביב לצד הרבה חברים שחקנים, כותבים ומוזיקאים, נראה לי מוזר שיש פה המון תת־סצנות ואף אחד לא הולך לאירועים של השני. הייתה לי תקווה שאפשר לאחד בין כל האנשים האלו שאוהבים לכתוב".

בשלב הבא פנתה ביאגון־ציטרון לחברתה מיכל צורן, שמנהלת מערכת יחסים הדוקה עם המילה הכתובה. צורן עבדה בעבר כמפיקת מגזינים,

הוציאה פנזין (מגזין מעריצים) אמנות וספרות בשם "שעטנז" וקובץ סיפורים קצר. כיום, בנוסף להפקה של "מועדון כתב", היא כותבת ספר. "אני מוכרחה להודות שהייתי קצת הססנית תחילה", נזכרת צורן, "יעל חזרה מארה"ב עם הרעיון ושטחה אותו בפניי עם המון ביטחון, ואני בדיוק הייתי בשלבי הקמת עסק ועבדתי בחצי משרה במערכת מגזין ולא ממש היה לי ראש לזה. אבל הקונספט היה מסקרן והבטחתי ליעל ולעצמי שאנסה לפחות פעם אחת ואז נראה מה הלאה. הערב הראשון היה כזו הצלחה שכבר לא יכולתי לסגת".

בשנה הראשונה התארח הפרויקט במועדון "הגדה השמאלית", אבל כאשר התפתח המיזם, קיבלו ביאגון־ציטרון וצורן הזמנה לשיתוף פעולה ממרכז אדמונד דה רוטשילד. מאז מממנת קרן אדמונד דה רוטשילד את המיזם ומאפשרת לאירוע להיות חינמי, אם כי נדרשת הרשמה מראש. "אבל יש לנו מחשבות על התרחבות ואולי אפילו להגיע למקומות אחרים בארץ. בכל מקרה, אנחנו נצמח רק כשנרגיש שצריך".

באירוע שהייתי בו, האולם היה מלא עד אפס מקום, אבל היה קסם באינטימיות.

ביאגון־ציטרון: "זו בדיוק הדילמה שלנו. בארבעת האירועים האחרונים אנחנו מגיעות למצב של סולד־אאוט ביום של האירוע. שמצד אחד זה מדהים ומטורף, ומצד שני יש הרבה אנשים מאוכזבים שלא מצליחים להשיג כרטיס. הביקוש הזה חדש לנו, אז אנחנו כל הזמן חושבות איך לפתח את זה הלאה".

איך אתן בוחרות את הכותבים שלכן?

ביאגון־ציטרון: "בהתחלה פנינו רק לחברים שלנו, שהם אנשים נפלאים ומוכשרים, וכך נראו הפעמים הראשונות. ואז התחלנו לחשוב איך נתפתח ואיך נהיה הדבר שאנחנו רוצות לראות בעולם האמנות – גיוון, עושר, עולמות תוכן שונים. אז אנחנו כל הזמן מנסות למצוא עוד ועוד פרמטרים מעבר לקהילה המיידית שלנו – כותבים וכותבות מתחום הפרוזה בגילאי 25־35. אנחנו רוצות להתרחב מכל הבחינות – מגדר, גיל, מוצא וניסיון חיים. יש אנשים שכותבים לפרנסתם, יש כאלו שהם דווקא פרפורמרים. אנחנו מנסות לתת הכול מהכול. חלק מאוד משמעותי ממועדון כתב כיום זה הגשמת פנטזיות והאומץ לפנות לאנשים שלא היה לנו האומץ לפנות אליהם פעם. עכשיו אנחנו לא רק פונות בעצמנו, אלא מקבלות המון פניות מאנשים שרוצים להשתתף".

ומשתתפי מועדון כתב אכן מגוונים מאוד. "ממש בראשית הדרך עלה השם שי טרא ליטמן", נזכרת ביאגון־ציטרון, "הוא היה אז בן 14 או 15, אבל כבר דיברו עליו במונחים של ילד פלא. הוא אמן פלסטי ומשורר ועושה מוזיקה. טיפוס ממש מרשים. מיכל הציעה אותו ואני התלבטתי מאוד בגלל הגיל שלו, זה לא נראה לי הוגן כלפיו וכלפי אחרים. כעבור שנתיים כבר נחשפתי לרצינות האמנותית שלו והחלטנו להזמין אותו ולתת לו הזדמנות. הוא עלה עם טקסט מטריף על המילה 'חלש', והווידאו הפך לוויראלי בן־לילה, עם יותר מ־200 אלף צפיות. משהו מטורף. הוא עלה על הציפיות שלנו פי אלף – גם בטקסט, גם בביצוע, גם בתגובת הקהל. הוא אגב אמר לי מיד 'ידעתי שזה יהיה ויראלי'".

המילה "חלש" לא פשוטה לילד בן 16, איך אתן בוחרות את המילים?

ביאגון־ציטרון: "התחלנו מרשימה ארוכה של ניגודים, יש לנו מסמך פתוח עם בערך מאה צמדים. עם הזמן הרשימה גדלה, והרבה פעמים אנשים פונים אלינו עם רעיונות לקרבות. בדרך כלל אנחנו פונות למשתתפים, וברגע שיש לנו שישייה אנחנו מחלקות לזוגות ואז בוחרות מילים. לפעמים אנחנו בוחרות מילים שאנחנו יודעות שיהיה לבנאדם קשה איתן, ולפעמים מפנקות במילים מתוך 'אזור הנוחות'. התוצאה תמיד מעניינת".

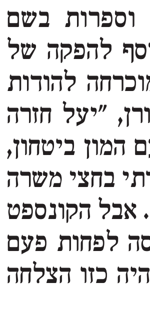
צורן: "אחד הדברים היפים ב'מועדון כתב' הוא עצם היותו מכונה מטרטרת ליצירת רגעים בלתי נשכחים. בכוחם של המשתתפים והמשתתפות לרגש עד דמעות קהל של כ־300 איש ואישה, ומיד אחר כך לגרום לו לפרוץ בצחוק. יש קסם מיוחד שמתרחש במרחב הזה ומצליח לקשור חוט סמוי של רגש בין העומד על הבמה לבין כל אחד ואחת מהיושבים מולו. אני זוכרת היילייטים כמעט מכל קטע שהוקרא על הבמה".

אתן נתקלות בטקסטים לראשונה על הבמה, או מקבלות אותם קודם?

ביאגון־ציטרון: "זה מאוד משתנה ותלוי בכותב. בגלל שמיכל באה מעולם הכתיבה, הרבה פעמים הכותבים מתייעצים איתה והיא משמשת סוג של עורכת".

מיכל, אילו טיפים את נותנת למשתתפים?

צורן: "חשוב להתייחס אל המילה שקיבלת כחלק ממכלול, מצמד של שתי מילים שלמעשה מגלם רעיון גדול יותר. העולם שלנו מורכב מהצירים האלה – כן/לא, טוב/רע, וכן, גם נשיקה/סטירה. טקסטים שיודעים להתייחס לעניין הזה בדרך כלל יהיו מוצלחים יותר. הטיפ השני הוא לרצות לנצח את העומד מולך, והשלישי והחשוב ביותר הוא להתאמן שוב ושוב".

נשים שולטות

כפי שמספרת צורן, לא כל המשתתפים מנסים לגרום לקהל לצחוק. בערב שבו צפיתי, כדי להגן על המילה "לנצח" מול המילה "להפסיד" עלה לבמה יהודה גזבר־פניגשטיין, כותב ומנחה סדנאות לכתיבה, שבימים אלו עומל על ספרו הראשון. גזבר־פניגשטיין בחר בטקסט מרגש ואישי יותר, על ניצחונות שהפסד בצידם, ועל תהליך האבל לאחר שחברו הטוב ביותר, שלום שרקי ז"ל, נרצח בפיגוע דריסה לפני ארבע שנים.

הכתיבה הייתה לך קלה?

יעל ביאגון־ציטרון ✖ "בארבעת האירועים האחרונים אנחנו מגיעות למצב של סולד אאוט ביום של האירוע. שמצד אחד זה מדהים ומטורף, ומצד שני יש הרבה אנשים מאוכזבים שלא מצליחים להשיג כרטיס"

ניצח עם המילה "ספורט" את המילה "אלגנט". אורי בן־יוסף ב"מועדון קרב"

"היה לי קצת קשה לכתוב ולהקריא, כי היה בו משהו אישי וחשוף. בסוף הטקסט זרם, אבל לקח לי המון זמן להתגבש סביב מה שאני רוצה להגיד, והמון זמן לערוך אותו לשבע דקות. קיצצתי אותו גם תוך כדי הקראה, ואני חושב שזה עשה לו טוב".

בחרת בטקסט מרגש, קצת עצוב, בזמן שהאחרים בחרו להצחיק. זה היה מכוון?

"קודם כול צפיתי קצת בטקסטים מהקרבות הקודמים, לא כולם היו קומיים. זה לא היה ערב סטנד־אפ. ושנית – אני לא סטנדאפיסט, אני כותב. אני מנסה להביא את הערך המוסף שאני יכול להביא".

איך הגבת להזמנה ל"מועדון קרב"? החלק של הכתיבה אולי טבעי לך, אבל פה נדרשות יכולות תיאטרליות מסוימות, הופעה בפני קהל.

"זה נכון, אבל יש לכתיבה מחיר גדול ש'מועדון כתב' מפצה עליו, וזה המפגש עם אנשים. היכולת להקריא קטע ואז לראות איך אנשים מגיבים אליו. זה משהו שכן נמצא באמנויות אחרות, כמו מוזיקה למשל. את ה'וואו' הזה של הקהל בדרך כלל אין בכתיבה, ולקבל את זה כאן, בפורמט הזה, זו חוויה מאוד משמעותית. אני מתייחס לקהל כנמען בכתיבה שלי, וזה כיף גדול לראות את זה מתממש מול העיניים שלי".

מה חשבת על היריבה שלך, הקומיקאית דניאל בוקס?

"היא הייתה אחלה. לא ממש הכרנו, אבל ראיתי אותה ב'אחיות המוצלחות שלי' והיה לה שם פרק נהדר, ודיברנו קצת קודם והיא נראית ממש נחמדה. נהניתי מהטקסט שלה".

אם יקראו לך לקרב נוסף?

"ברור שאחזור".

התשובה הזו לא מפתיעה לרגע את המארגנות. "אנשים תמיד מבקשים לחזור", מאשרת ביאגון־ציטרון, "רוצים להשתכלל באמנות הזו".

יהודה גזבר־פניגשטיין ✖ "לכתיבה מחיר גדול ש'מועדון כתב' מפצה עליו, וזה המפגש עם אנשים. את ה'וואו' הזה של הקהל אין בכתיבה, ולקבל את זה כאן, בפורמט הזה, זו חוויה מאוד־מאוד משמעותית"

אבל יש עניין אחר שדווקא כן הפתיע את המפיקות של "מועדון כתב" – ההיענות הנשית הגבוהה למיזם. "יש לנו כמה כותבים שחזרו כמה פעמים, אבל בעיקר יש לנו ותיקות מועדון", מגלה ביאגון־ציטרון, "מההתחלה בתור נשים היה חשוב לנו לשמור על מאזן מגדרי לפני הכול, של לפחות חצי נשי, אבל גילינו להפתעתנו שיותר נשים מוכנות לקפוץ למים האלו מאשר גברים ושיש לנו הרבה פעמים מבחר גדול מאוד של נשים ואנחנו צריכות דווקא לשכנע את הגברים, לחזר אחריהם".

זה באמת מפתיע. הנטייה היא לחשוב שנשים מהססות יותר להשמיע את קולן.

"זו בדיוק הדעה הקדומה שהגענו איתה, אבל גילינו מציאות הפוכה ומאוד מפתיעה".

אחת מ"ותיקות המועדון" שנענתה לדו־קרב כבר פעמיים, היא התסריטאית והקומיקאית לילך ברנע־לשם, שבימים אלו משתתפת בתוכנית הסאטירה "עד כאן". הפעם, היא כאן כדי להגן על המילה "יפה". "טוב שלא שלחו אותי להגן על דברים קלים יותר כמו פרנסה, בריאות ודוריטוס חמוץ־חריף", היא פותחת והצחוקים לא מאחרים להגיע, "זה מרגיש כאילו אני הכיתת־מב"ר של הערב הזה".

מפיקות המועדון מספרות שהופתעו מההיענות הנשית לעלות לבמה הזו. אולי לך ככותבת אישה יש הסבר?

"אחד ההסברים הברורים הוא שמדובר בשתי מארגנות נשים, דבר שאוטומטית מוביל לסביבת עבודה שהיא יותר וומן־פרנדלי. במקביל יש נטייה אצל בנים שמארגנים אירועים להזמין אליהם בעיקר בנים אחרים. נשים יותר מחפשות את גיוון הקולות. אני מניחה שנוצר פה מין כדור שלג: הן חיפשו יותר כותבות, מה שגרם ליותר כותבות לחפש אותן".

ואיך הייתה החוויה בפעם הראשונה לעומת השנייה?

לילך ברנע־לשם ✖ "מדובר בשתי מארגנות נשים, דבר שאוטומטית מוביל לסביבת עבודה שהיא יותר וומן־פרנדלי. אני מניחה שנוצר פה מין כדור שלג: הן חיפשו יותר כותבות, מה שגרם ליותר כותבות לחפש אותן"

"אני לא חושבת שיש הבדל גדול חוץ מזה שבערב הראשון פחות הבנתי מה הולך לקרות, אז מן הסתם סף החרדה שלי היה טיפה גבוה מהרגיל. בשתי הפעמים נהניתי מאוד מהקהל האיכותי ומהאווירה שמצליחה להיות חכמה וקלילה בו־זמנית".

אחרי שהביאו לבמה מגוון רחב של כותבים, תסריטאים, משוררים וקומיקאים, ובתוך כל זה הצליחו לשמור על ייצוג מגדרי הולם, אני שואלת את המפיקות את מי עוד הן היו רוצות לראות על הבמה של "מועדון כתב".

צורן: "הייתי רוצה לראות על הבמה מישהי כמו יהודית קציר, או אורלי קסטל־בלום, איזה סופרת ישראלית ותיקה. אלה קולות שחסרים לי באקלים התרבות הנוכחי, שמורכב ברובו משחקניות וזמרים וקומיקאיות, צעירים וצעירות, שזה נחמד נורא אבל קצת מונוליטי בעיניי".

ביאגון־ציטרון: "עוד לא פיצחנו עד הסוף את אזור הסופרות והסופרים. אירחנו את דורית רביניאן אחרי חיזורים ארוכים והיה נפלא. זו נישה שהיינו רוצות לראות יותר על הבמה".

שנתיים אחרי שייסדו את המועדון, החליטו ביאגון־ציטרון וצורן שהגיע הזמן לעלות על הבמה בעצמן, לקרב ראש בראש. "נורא נחמד לתמוך בכותבים ולתת להם את ההרגשה שאנחנו שם בשבילם", אומרת ביאגון־ציטרון, "אבל בעצם שתינו לא ניסינו את זה מעולם. אז נתנו לעצמנו את צמד המילים 'נוח' ו'לא נוח', ועלינו לבמה. זו הייתה חוויה שלימדה אותנו ענווה, לעבור את התהליך של ההתלבטויות, אם זה טוב או לא טוב. וזה מלחיץ אפילו יותר כי הציפיות מאיתנו גבוהות במיוחד. עברו עלינו שבועות מורטי עצבים. אבל עברנו את זה, ומאז אנחנו מרגישות באופן חזק יותר את היכולת לתת אמפתיה ולייעץ".

ומי ניצחה?

"התוצאה הייתה תיקו, כמובן". ■

צילום: יוסי זליגר

באנו לשנות

מה עושים כשחדר הכושר גורם לכאבי גב, והאם שייק פירות הוא עניין מומלץ. המומחיות של 'מכבי שירותי בריאות' פוגשות את משפחת קרמר - גבעת שמואל // אשר פורת

יום חמישי בערב, בית משפחת קרמר בגבעת־שמואל. מלבד מיטל, הבת הנשואה, המשפחה כולה מתייצבת למפגש עם מומחיות 'מכבי שירותי בריאות': שירה פולישוק, דיאטנית, וריקפית חנאל, פיזיותרפיסטית. מתברר שמדובר באירוע נדיר למדי, שכן מפאת עיסוקיהם הרבים קשה לכנס את כל בני המשפחה יחד ביום חול.

שירה פותחת בדברי הרגעה: "אנחנו לא עומדות לשנות לכם את הבית ב־180 מעלות, אלא לקבוע יעדים שהם בני שינוי. המטרה היא לא לעשות דיאטה או משהו זמני, ומצד שני גם לא להציב יעד גבוה מדי - אלא לתת לכם יעדים שתצליחו לאמץ כאורח חיים, ושההרגלים שתרכשו ייכנסו לרוטינה היומיומית שלכם. השינוי לא יהיה פתאומי אלא הדרגתי, כמו שאדם שנכנס בפעם ראשונה לחדר כושר לא ירים מיד עשרים קילו".

שירה וריקפית שולפות קלפי היכרות ומבקשות מבני הבית לבחור קלף שמאפיין אותם, וקלף נוסף שמבטא את הרגשתם בנוגע לתהליך שהם עומדים לעבור, וכן לספר על הפעילות הגופנית שהם מבצעים. כל אחד מבני המשפחה בוחר בתורו קלף. אחרון המשתתפים- אריה, האב (50), הצליח לשים את ידו על קלף שכמעט כל בני המשפחה חמדו. "עמוס", הוא מתאר את עצמו, ושואף "ליהנות מהתהליך". הוא מספר כי יש להם מנוי משפחתי לחדר כושר סמוך והוא נוהג להשתמש בו לפעילויות שונות, אך לאחרונה צמצם את היקף האימונים בשל כאבים שחש בגבו.

ריקפית מסבירה בתגובה שחשוב לשמור על המשכיות בצורה מתונה ותוך הקשבה לגוף; לא לבצע פעולות שיגרמו לנו כאב, אבל כן לשמור על המשך הפעילות. היא מבררת אם במרכז הכושר יש בריכה, וכשאריה עונה בחיוב היא מציעה לו לשקול להתאמן במים.

גם יתר בני המשפחה מקיימים פעילות גופנית קבועה. ריקפית מביעה שביעות רצון, אך ממליצה להגביר את שריפת הקלוריות באמצעים פשוטים: למשל, להגדיל את כמות הצעדים היומית. היא מעניקה לכל אחד מבני הבית פדומטר - מכשיר המאפשר מדידת צעדים יומית, ומציעה להם להתחרות זה בזה במספר הצעדים. המספר המומלץ ליום הוא עשרת אלפים, וריקפית מציעה להם לנסות ולעבור אותו.

> שירה מגיבה ששייק זה גיוון נחמד, אך צריך להיות זהירים בכמות הפירות שמכניסים, "לא יותר מ־2־3 פירות"

עצה נוספת היא לעשות ספורט "על הדרך", למשל באמצעות טיפוס במדרגות במקום במעלית. המשפחה מתגוררת בקומה 13, וריקפית מציעה לעלות לפחות חלק מהקומות ברגל. עצות נוספות הן ללכת ברגל לחוגים ולהגביל את שעות הישיבה הרבות, או לפחות לקום מדי פעם כדי לשחרר את הגוף. העצה הזו מכוונת במיוחד לאריה ולבתו רינת, שעובדים יחד שעות רבות במשרד.

עושים סלט

שירה, הדיאטנית, מנתחת את דו"ח התזונה המשפחתי. הנתון הראשון הבולט לדבריה הוא שהבנות לא אוכלות מספיק פירות וירקות. גילי מספרת שאבא מכין לה כל יום תפוח לבית הספר אך לא תמיד היא מספיקה לאכול אותו. שירה ממליצה לנסות לשמור את התפוח להפסקה הבאה. שולמית, האם, מוסיפה שגילי אוכלת גם את הירקות שהיא חותכת לארוחת הערב - מלפפון ועגבנייה. נגה משתפת שהתחילה לאכול בננה על הבוקר במקום עוגייה "וזה ממש משביע וטעים". שירה מעודדת אותה: "זה תחליף נהדר, תמשיכי בזה". ואילו עינב (17.5) מספרת על השייקים שהיא מכינה. שירה מגיבה ששייק זה גיוון נחמד, אך צריך להיות זהירים בכמות הפירות שמכניסים, "לא יותר מ־2־3 פירות, ובכל מקרה עדיף לצרוך את הפרי בצורתו הטבעית. הסחיטה של הפרי מפחיתה בצורה ניכרת את הסיבים התזונתיים ואת הוויטמינים ומגדילה את הסוכר", היא מסבירה.

עינב ושאר הבנות מעידות שכאשר יש ירקות חתוכים ונגישים, הן בדרך כלל יאכלו מהם. שירה אומרת שהן מספיק גדולות כדי לקחת אחריות ולהכין צלחת ירקות גדולה שתעמוד על השולחן זמינה. עצה נוספת היא להכין סלט ולתבל אותו בשמן בלבד וללא מלח, להעביר את הכמות המיועדת לאכילה מיידית לקערה נוספת, שאותה אפשר לתבל כמו שאוהבים. את הסלט שנשאר, בתיבול שמן בלבד, ניתן לדברי שירה לשמור במקרר גם למחרת והוא יישמר טרי, בפרט ירקות כמו גזר, כרוב וקולרבי.

"ההמלצה היא לאכול חמישה צבעים של ירקות ופירות ביום, כי לכל אחד מהם יש הוויטמינים והסגולות שלו והם מעלים את תחושת השובע במהלך היום", אומרת שירה.

בני המשפחה מקבלים על עצמם להגביר ולגוון את צריכת הפירות והירקות, וכן לקבוע יום אחד בשבוע - מלבד שבת - שבו כל המשפחה תאכל יחד. במפגשים הבאים ינסו שירה והמשפחה למצוא יחד אלטרנטיבות מגוונות ובריאות יותר. נושא נוסף שיטופל הוא בעיית האכילה מול המסכים, במיוחד של נגה שנוהגת לאכול עם הסמארטפון. האחיות הגדולות מציעות לה אלטרנטיבות כמו האזנה למוזיקה או שיחה עם הסובבים. "את יכולה לגלות פתאום שאנחנו די נחמדות", הן צוחקות.

הטוב שבזמנים

"דוקטור מריגולד" של צ'רלס דיקנס תורגם לראשונה לעברית, ומזכיר מדוע זכה הסופר למקום של כבוד בספרות הבינלאומית

איור: עינת עינהר, מתוך הספר

אין זיכרון ילדות מתוק יותר מסיפור לפני השינה. הדקות האלו הן מין אסקפיזם יומיומי – רגע שבו אבא או אמא מתפנים רק אליכם, יושבים לצידכם על המיטה, ומשהים במעט את הזמן שבו תידרשו לישון. אבל בגיל מסוים אתם כבר לומדים לקרוא לבד, ומתייחסים להקראה של ההורים כאל סיוע למתקשים, ולא כאל רגע קסום של הורה וילד; וכך נחתם הגולל על סצנת הסיפורים לפני השינה, והוא ייפתח שוב רק כשתהיו בעמדת המקריא – כהורה או כבייביסיטר מסור.

אבל כשקראתי את הספרון הקצרצר של צ'רלס דיקנס, "דוקטור מריגולד", האסוציאציה הראשונה שעלתה בי היא חווית הסיפור לפני השינה. דוקטור מריגולד אינו דוקטור בכלל, אלא סוחר חפצים משומשים, שניחן בחוש הומור, ברגישות ובעיקר בלב זהב. הספרון הוא למעשה מונולוג שבו הוא מגולל את סיפור חייו, בגוף ראשון, בשטף קולח ובמארג נפלא של הומור ועצב – עד שחווית הקריאה נדמית יותר להאזנה לאדם זר שבמהרה יתחבב עליכם, ואחרי שיתחיל לדבר על עצמו לא תוכלו, וגם לא תרצו, לעצור אותו.

הדמיון לא מסתכם כאן: ביצירה יש כמה אלמנטים שמזכירים ספרי ילדים, במובן החיובי ביותר של המילה – מהאיורים המקסימים של עינת עינהר המשובצים לאורכה, ועד לסגנון הכתיבה שכלל משפטים בחרוזים ובמשקלים, וכן קטעים מחורזים שחזרו על עצמם כמה פעמים לאורך הספרון. אך לצד זאת לא הייתה שום התיילדות בספר, אלא מבנה מקורי ומעניין של ספרות למבוגרים. גם עבודת התרגום של הספרון היא מלאכת מחשבת: המתרגם יותם בנשלום הצליח לשמור על קצביות וחריזה במקומות שנדרשו, בלי לפגום בטקסט עצמו, ועל כך מגיעה לו הערכה רבה.

דיקנס, גדול הסופרים מהתקופה הוויקטוריאנית, חתום על כמה יצירות מופת מפורסמות. אוליבר טוויסט, דיוויד קופרפילד, בין שתי ערים – אלו רק חלק מספריו הבולטים, שסצנות ומשפטים אייקוניים מהם נטבעו זה מכבר בתרבות המערבית, ועד היום יצירות רבות מצטטות את ספריו. גם בישראל, זכו יצירותיו לכמה וכמה תרגומים.

היצירה הקצרצרה והחיננית הזו מתורגמת לראשונה לעברית, בזכות קונספט חדש של הוצאת "תשע נשמות". מאחר ששוק המו"לות בישראל מתמודד עם קושי לשווק כמויות גדולות של ספרים, החליטה ההוצאה לתקוף את הקושי מזווית מקורית: תחת הסדרה "מפה לאוזן" הם הוציאו לאור שש יצירות מופת במהדורות קטנות, והפיצו אותן תחילה רק בשיווק ישיר דרך ההוצאה עצמה. משראו שהיצירות נמכרות בצורה יפה, הרחיבו את השיווק לחנויות הספרים העצמאיות, ובעתיד הם מתכננים להרחיב את השיווק אל הרשתות הגדולות.

עורכי הסדרה חיפשו קלאסיקות ספרותיות שאינן מוכרות לקורא הישראלי. במקרה שלנו, נבחרה יצירה שהתפרסמה לראשונה כסיפור לחג המולד בכתב עת שדיקנס כתב בשלהי ימיו. בקולו העליז והפגיע של מריגולד ניתן לשמוע את קולו של דיקנס עצמו, שגם הוא – כמו גיבורו – מצליח להקסים את לקוחותיו באמצעות יכולותיו הרטוריות. הוא קורץ לכך במילותיו של מריגולד: "ידעתי שלא אוכל לשקף את דמותי כראוי. אין איש המסוגל להעלות על הכתב את מבט עיניו (אני לפחות איני מסוגל לכך), את נימת קולו, את קצב דיבורו, את זריזות ידיו ואת אישיותו המפולפלת בכללותה" (עמ' 55).

אך גם אם מריגולד לא מצליח לתאר את דמותו בספר שהוא כותב, דיקנס דווקא מצליח מאוד: הוא מלהטט עם בן־דמותו באינטימיות גדולה כל כך, שתוך עמודים ספורים הקורא חש הזדהות רבה, וכשהוא מתאר את האסונות הפוקדים אותו בזה אחר זה – זמן קצר כל כך אחרי תחילת הספרון – מתפשט עצב בלב הקורא.

אז מדוע כדאי לכם לכתת רגליים לחנות ספרים עצמאית ולרכוש ספרון בן 74 עמודים? מלבד התמיכה במיזם המקורי והמרענן, תיהנו מיצירה מופלאה של סופר ענק (שאם לא קראתם את יתר ספריו – זה בדיוק הזמן). וחוץ מזה, מתי בפעם האחרונה שמעתם סיפור לפני השינה?

דוקטור מריגולד צ'רלס דיקנס
מאנגלית: יותם בנשלום, הוצאת תשע נשמות, 74 עמ'

בוחרים בְּרִיא

בוקר טוב

מה כדאי לילדים לאכול אחרי שנת הלילה, ומדוע מומלץ לוותר על ההסעה כשבית הספר נמצא במרחק הליכה. מומחי 'מכבי שירותי בריאות' פוגשים את משפחת לשקוביץ מעוטף עזה // אשר פורת

מבחינת אהרון (אדריאנו) ויעל לשקוביץ מהמושב שרשרת שבעוטף עזה, המטרה העיקרית של הצטרפותם למיזם 'בוחרים בריא' היא אימוץ אורח חיים תזונתי נכון יותר לכל המשפחה. מי שיסייעו להם לעשות זאת בחודשים הקרובים הם מומחי 'מכבי שירותי בריאות': מירב דקל־דהרי, דיאטנית 'מכבי אקטיבי', ודורון שליסל, פיזיותרפיסט ויועץ פעילות גופנית.

אנחנו נפגשים בסלון המשפחתי המרווח בשעת לילה. אהרון, שעובד בחברת אינטל בירושלים, שב זה לא מכבר מהעבודה, לאחר שעלה לבירה ברבע לחמש לפנות בוקר. יעל, אשת הייטק במקצועה, שוהה בימים אלו במנוחה בבית עקב היריון. אייל (6), ליה (9) ושי־לי (11), ילדים ספורטיביים ומלאי חיים, ציפו מאוד למפגש ושמחים לקראתו.

אורח החיים הספורטיבי של אהרון, אב המשפחה, מעורר קנאה. הוא מקפיד להתאמן בחדר כושר כמעט בכל יום, ומבצע שם ריצה קלה של 6 קילומטרים, אימוני כוח, הרמת משקולות ועוד. מדי פעם הוא והבת ליה עושים יחד אימוני כושר. בהמשך השיחה עם אהרון אנחנו מגלים שזה לא תמיד היה כך, ולמעשה העניין הזה די חדש אצלו: עד לאחרונה, מספר אהרון, הוא שקל 88 ק"ג, אך לפני כמה חודשים הגיעה ההבנה שמשהו אצלו חייב להשתנות.

"הלכתי לרופא לבדיקות שגרתיות, והבנתי שצריך להתחיל לשמור על כולסטרול ולחץ דם", מתאר אהרון. "המדדים היו מאוד גבוהים, בשלב של טרום סוכרת. יש לנו גם היסטוריה משפחתית של סוכרת. הגעתי למצב שהבנתי שהשלב הבא זה טיפול תרופתי. לכן התחלתי בדיאטה, בליווי תזונאית". עד כה הצליח אהרון, בשילוב של הקפדה תזונתית ופעילות גופנית, להשיל 8 קילוגרמים ממשקלו.

חשיפה חיובית

מירב, יועצת התזונה, עוברת על השאלונים שבני המשפחה מילאו מראש, ושבהם תיארו את שגרת יומם. היא מציינת כמה תחומים שיש בהם מקום לשיפור - למשל הרכב ארוחות הבוקר, הצורך לקיים ארוחות משפחתיות משותפות, והרגלים שעדיף לוותר עליהם כמו אכילת ממתקים, אכילה מול המסך ועוד. אהרון מסכים שתזונת הילדים יכולה להשתפר. "הם מעדיפים מזון מעובד ועשיר בסוכר, הייתי שמח שיאכלו מגוון רחב יותר", הוא אומר. המזון בבית מתבסס לרוב על לחם וקמחים לבנים. ארוחת הבוקר של ילדי המשפחה כוללת לרוב כוס שוקו, חטיף אנרגיה או פרי. מירב מציעה לילדים לשלב בתפריט ארוחות מאוזנות יותר שכוללות חלבון, פחמימות ויותר ירקות ופירות.

"אתם יכולים לאכול בבוקר פירות עם יוגורט, דייסת שיבולת שועל עם קוואקר, או פרוסת לחם עם ממרח כלשהו", מסבירה מירב לילדי המשפחה. "אין לי בעיה שתשתו שוקו, אבל כיוון שיש בו הרבה סוכר, עדיף בבוקר לבחור דווקא דברים עם פחות סוכר ושישביעו אתכם יותר". לאהרון ויעל מציעה מירב לחשוף בהדרגה את הילדים ללחמים מקמחים מלאים ולמצוא את הסוג שאהוב עליהם, במקביל ללחם שהם רגילים אליו". כמו כן היא ממליצה להוריד את חטיפי הבוקר והאנרגיה, שעשירים בסוכר ולא תורמים לשובע לטווח ארוך. "הדברים האלה לא כל־כך טובים על הבוקר, עדיף לאכול פרוסה עם ממרח בריא".

לאחר ההיכרות שהיא מבצעת עם המשפחה והרגליה, מירב אומרת להורים כי לא תידרש עבודה קשה מדי עם הילדים, משום שיש כאן בסיס טוב. "העניין העיקרי הוא להרבות בחשיפה", היא מבהירה. "ככל שניתן לילדים רעיונות למזונות בריאים וטובים יותר מדגנים מלאים שאפשר לשלב בתפריט ולעשות כל מיני גיוונים, יהיה

מירב דקל־דהרי, יועצת התזונה: "בשוקו קנוי יש לרוב הרבה סוכר. עדיף לאכול בבוקר פירות עם יוגורט, דייסת שיבולת שועל עם קוואקר, או פרוסת לחם עם ממרח כלשהו"

להם יותר מבחר והם ייחשפו ליותר. כדאי גם להציע להם יותר פירות וירקות לאורך היום".

בשלב הזה דורון, יועץ הפעילות הגופנית, לוקח פיקוד ומכין את בני המשפחה לקראת המפגש הבא שבו הם יבצעו אימון ספורט משותף. "מבחינתי, הילדים הם אתגר", הוא אומר. "רק אחת הבנות משתתפת בחוג ריקודי ג'אז שהוא יחסית פעיל. שאר החוגים לא מערבים פעילות גופנית. ההתניידות שלהם לבית הספר למשל היא בהסעות. אין סיבה שלא ילכו ברגל לבית הספר, שנמצא במרחק עשר דקות. זה כבר משהו שהם יכולים לקבל על עצמם". בנוסף, הוא מציין, "נתחיל יחד בתהליך שיעודד את הילדים להיות פעילים יותר גם אחרי שעות בית הספר".

צילום: לירון מולדובן

צילום: דורון גולן ג'יני

גלאט כושר

כיצד ההקפדה על כשרות יכולה לסייע בטיפוח הרגלי תזונה נכונה, ואיך פעילות גופנית מסייעת בלימודים. מומחיות 'מכבי שירותי בריאות' במפגש ראשון אצל משפחת אופיר מעכו // אשר פורת

ארבעת ילדי משפחת אופיר והוריהם, שירה ואוריאל, מקבלים את פנינו בהמולה ובהתרגשות בביתם שבעכו. מומחיות 'מכבי שירותי בריאות', שילוו את המשפחה לאורך המיזם, הן טלי לייאק, פיזיותרפיסטית ויועצת לפעילות גופנית ב'מכבי אקטיבי', ובתיה שהרבני, דיאטנית קלינית ב'מכבי אקטיבי'. טלי ובתיה מספרות לבני המשפחה על הצפוי להם בחודשים הקרובים.

"המטרה שלנו היא לעבור את התהליך של אימוץ אורח חיים בריא באופן כיפי וחווייתי", אומרת בתיה, ומתארת את התהליך: "אנחנו נסתובב יחד בסופר ונלמד לבחור נכון מוצרים, שפית תגיע למטבח שלכם, נלווה אתכם בשינוי הפעילות הגופנית ועוד - הכול כדי שהבחירה באורח חיים בריא תיעשה מתוך שמחה ועניין".

שירה, אם המשפחה, מספרת שלאחרונה ביצעה שינוי משמעותי בתזונתה לכיוון בריא יותר. "למבוגרים יותר פשוט לבחור בתזונה נכונה, כי הם מרגישים מיד את ההבדל בחיוניות ובתחושה הטובה. אצל הילדים התוצאות לא מיידיות, וכשיש הרבה פיתויים בסביבה - זה קשה", היא סבורה.

אוריאל הציב לעצמו בחודשים האחרונים אתגר של השתתפות בריצת מרתון, והוא מקווה להדביק באהבתו לספורט גם את יתר בני המשפחה. "אני אוהב לרוץ", הוא משתף. "שנים רצתי 5-10 קילומטרים, ולאחרונה הצבתי לעצמי יעד לעשות חצי מרתון. מבחינתי זה להעז בגדול. כשפותחים את הבוקר בריצה - זה משפיע על כל היום. הציפייה שלי מהתהליך של 'בוחרים בריא' היא להצטרף לשירה באימוץ תזונה בריאה יותר, ולהתעלם ממשלוחי המנות שנשארו מפורים וקורצים כל הזמן".

בתיה וטלי מסבירות כי כמו שהגוף לא יכול להחזיק מעמד עם אוכל בלבד ללא שתייה, כך לא די בתזונה נכונה ונדרשת גם פעילות גופנית מתאימה. טלי, היועצת לפעילות גופנית, מתחילה בתדרוך ומעניקה לבני המשפחה טיפים ראשונים: "היום נתרכז בפעילות גופנית של ילדים, ולָמה זה חשוב. לפי איגוד הבריאות העולמי, ילד צריך להיות במינימום 90 דקות של פעילות גופנית ביום. הן לא חייבות להיות ברצף. נכון, לא כל כך פשוט להגיע לשעה וחצי פעילות במצטבר, וצריך קצת להתאמץ בשביל זה. אצל מבוגרים אנחנו מדברים על 150 דקות שבועיות במינימום. המטרה שלנו איתכם ההורים היא להגיע לכפול מזה - 300 דקות פעילות גופנית בשבוע. הפעילות הגופנית, בטח אצל ילדים, משפיעה על מערכת הריאה והנשימה. ככל שאנחנו פעילים במשך היום, כך השינה יותר טובה ויעילה. הפעילות הגופנית עוזרת להתרכז בלימודים, מחזקת את העצמות והשרירים ומשפרת את הקואורדינציה".

בתיה שהרבני, דיאטנית קלינית: "לא צריך להגיד כל הזמן מה אסור ומה לא טוב, אלא פשוט לבחור בדברים טובים ובריאים יותר, ואותם להכניס הביתה"

סופרים צעדים

בשלב זה כל אחד מבני המשפחה מקבל פדומטר, מד צעדים, ומשפחת אופיר יוצאת לדרך עם שתי משימות. הראשונה, לכתוב כל יום כמה צעדים עשה כל אחד מבני המשפחה. משימה נוספת היא לקיים אחת לשבוע פעילות משפחתית משותפת של כושר, או יציאה לטיול באזור ולהיות בחוץ יחד למשך שעה לפחות.

שירה ואוריאל מספרים על ההתמודדות ילדיהם עם החיבה למתוקים. "הילדים מטבעם נוטים למתוקים. לי ולשירה יש יותר מודעות לזה, אבל אנחנו רוצים שהנושא ייכנס יותר להרגלים של המשפחה כולה", אומר אוריאל.

בתיה, דיאטנית קלינית המלווה משפחות, נכנסת לפעולה: "כמשפחה שומרת כשרות, הילדים שלכם בוודאי יודעים שגם כשהם יוצאים החוצה הם בודקים כשרות ולא אוכלים מכל מקום וכל דבר", היא אומרת. "אני רוצה שתחשבו מה אתם יכולים לעשות כהורים כדי לכוון אותם למודעות, מבלי להסביר כל הזמן שממתקים זה מסוכן ולא בריא ועוד איומים. לא צריך להגיד כל הזמן מה אסור ומה לא טוב, אלא פשוט לבחור בדברים טובים ובריאים יותר, ואותם להכניס הביתה. בדיוק כמו שלא קונים דברים לא כשרים, יש דברים שפשוט אי אפשר לקנות בסופר כי הם פחות בריאים".

גם בתיה מציבה בפני משפחת אופיר משימות משפחתית לתחילת התהליך: כאתגר ראשון היא מבקשת מאוריאל ושירה להפחית בצריכת השתייה הממותקת בשבת. "אם בכל שבת אתם מסיימים יחד שלושה ליטר של מיץ, תקנו רק שניים ועדיף מיץ פירות ולא שתייה ממותקת רגילה", היא ממליצה. "המשימה הנוספת היא לשים לב שאתם ממשיכים לאכול ירקות ופירות כמו שתיארתם: ירק אחד לפחות בכל ארוחה - בוקר, צהריים וערב - ושני פירות ליום. תתחילו בעצמכם, ההורים, בכך שתשמשו דוגמה לילדים ותאכלו שלושה סוגי ירקות. לא צריך לשדל את הילדים לאכול בכוח, אבל כן להציע להם את האפשרות. פשוט להניח על השולחן, לאכול בעצמכם ולתת דוגמה, מבלי להכריח".

ליווי וייעוץ מקצועי

צילום מסך

בחירה ישירה

השר שהתמנה במקרה, כדורים פסיכיאטריים ויחסי אנוש בעייתיים - הפוליטיקה על המסך הגדול לא שונה בהרבה ממה שקורה במציאות. לקראת הבחירות המדור חוזר אל סדרות הפוליטיקה הטובות ביותר

כיסא הכבוד

פולישוק // מאיה פולק

רובי פולישוק (ששון גבאי) הופך ביום אחד מחבר מפלגה לשר לקידום חברתי מטעם מפלגתו מל"ל, כי נדרש להחליף שר שסרח. למרות שהוא חסר כריזמה ואין לו מושג איך מחזיקים כזה משרד, מעונה לעונה הוא מוצא את עצמו מתקדם לתפקידי שר בכירים יותר ויותר: הוא הופך לשר המשפטים ואף מכהן כשר של שלושה משרדים בו־זמנית: תיירות, חוץ ותרבות, או בקיצור: שר התח"ת.

בסדרה הסאטירית שיצר שמואל הספרי, שאף הפכה להצגה בבית־ליסין, נוכחים כל הארכיטיפים שמלווים את הפוליטיקה שלנו כבר שנים: עובדי מדינה שנעוצים בכיסאם, מינויים פוליטיים מפוקפקים, שרים שבאים לא מוכנים גם כשצריך לקבל החלטות הרות גורל, ראשי מפלגה מושחתים ויועצים פוליטיים חסרי מעצורים.

דמותו הקלולסית של השר פולישוק מציגה ביתר שאת איך הפוליטיקה יכולה להיות שילוב של מזל, איוולת ועבודה בסביבת אנשים שיכולים לגרום לך להסתבך בכל פעם מחדש. השם פולישוק הוא הֶלחם של המילים: 'פוליטיקה' ו'שוק', ולא בכדי, כי הסדרה מעבירה את התחושה שגם עגבנייה בשוק, אם תשכיל להקיף את עצמה בקלוגהפטים הנכונים – יכולה להגיע לצמרת השלטון.

אנחנו משלים את עצמנו שזו רק סדרה והספרי סתם מגזים וסאטירי – אבל אז פותחים עיתונים ונוכחים לדעת שהמציאות הפוליטית שלנו לא פחות הזויה, ושהספרי יכול לרוץ עם סדרה כזו בלי סוף אם רק ירצה, כי, כמאמר הסדרה, "פולישוקים לא מתים, הם רק מתחלפים".

צילום: באדיבות yes

צילום מסך

אב הבית

הבית הלבן // אריאל שנבל

בנובמבר 2004 התקיים תדרוך מיוחד של שגריר ישראל בארה"ב דאז, דני איילון, לנשיא ארה"ב וצוותו. התדרוך עסק בהתפתחויות האחרונות במזרח התיכון בעקבות מות יאסר ערפאת, ושני הצדדים השותפים לתדרוך סיכמו כי הוא היה מועיל וחיוני. אלא שלא היה מדובר בנשיא ארה"ב האמיתי, אלא בשחקן מרטין שין, ששיחק את הנשיא בארטלט בשבע עונות סדרת המופת "הבית הלבן". ואכן, העונה השישית של הסדרה, שצולמה באותה תקופה, עסקה בחלקה הניכר בסכסוך הישראלי־פלסטיני.

עד כמה הייתה הסדרה אותנטית? השחקן קאל פן (שבין השאר גילם את ד"ר לורנס קוטנר ב"האוס"), עבד במשך תקופה קצרה בניהול מחלקת יחסי הציבור של הבית הלבן בתקופת אובמה. ביום הראשון לתפקיד נשארו הוא ועובדיו עד שעה מאוחרת בבניין, והוא הציע להם להזמין אוכל סיני. העובדים המנוסים הביטו בו המומים ואמרו לו כי אין אפשרות להזמין אוכל לבית הלבן, מסיבות ביטחוניות ואחרות. הוא השיב להם: "אבל ראיתי אותם עושים את זה בסדרה!"

מדובר בסדרה שהצליחה להכניס את כל מי שרק רצה – והצליח לעמוד בגודש המידע העצום שניתך מדי פרק – לנבכי הפוליטיקה האמריקנית התוססת והמסובכת שתאמה ברוב מוחלט של המקרים אחד לאחד למציאות בשטח. נכון, הדיאלוגים היו קצת שנונים מדי, ובשלב מסוים גם סגנון ה"מדברים והולכים במסדרונות" שטיפחה הסדרה קצת נהיה מאוס, אבל בכל הקשור לבחירת הנושאים, לאפיון הדמויות ולחוט שקשר בין כל פרקי עונה ספציפית – "הבית הלבן" היה הווה ויהיה בית ספר לטלוויזיה משובחת.

צילום מסך

או סקנדל או פסטיבל

סקנדל // תמר פרלשטיין

אוליביה פופ הייתה דוברת נשיא ארה"ב, וכשפרשה הקימה משרד לניהול משברים של פוליטיקאים.

אך לא מדובר במשברים הקשורים להצעות חוק, אישור התקציב או פריימריז, אלא משברים אישיים – הבן שהסתבך, האישה שלא מיישרת קו וכדורים פסיכיאטריים. נשמע לכם מוכר?

אוליביה יודעת איך לשדר לתקשורת ולציבור שהכול בסדר. היא יודעת איך להציג את הדברים ובעיקר איך להעלים אותם. הכלים שבהם היא משתמשת רחוקים מלהיות קונבנציונליים או חוקיים, אבל תסמכו עליה שאף אחד לא ידע את זה.

במסך הגדול כמו במציאות, לכל פוליטיקאי ישנה התסבוכת בחיים האישיים, ישנה הכביסה המלוכלכת שאסור שאף אחד יראה, ובעיקר יש מי שמחפש אותה בנרות כדי להציג אותה לעולם. אפשר להתמודד עם זה בקלות, אם יש לך מישהי כמו אוליביה פופ והצוות שלה, שמורכב מגאונים דפוקים וחולי נפש שיעשו הכול בשבילה, ובעיקר ייצרו גופות ואז גם יעלימו אותן. אגב גם היא, כמו כל אלו שעומדים בפרונט, סופגת אש – וצריכה להגן גם על עצמה.

אם יש שמץ של אמת באופן ההתנהלות שלה בסדרה, אז הפוליטיקה לא רק מושחתת כמו שאנחנו יודעים אלא גם מסוכנת ורעילה כמו שאנחנו חוששים להאמין. ואם רוב ההחלטות שנעשו מונעות על ידי אינטרסים וחשבונות פרטיים, אז אני לגמרי מצביעה למפלגת הפיראטים – הם כנראה אומרים את כל האמת בפנים, גם אם הם עושים זאת עם חרב ביד.

הסבון בכה מאוד

בית הקלפים // אלחנן שפייזר

ב־2013 זה היה נראה כמו הימור גדול מדי של הבכירים בנטפליקס, שראו את הפוטנציאל הטמון בתוכן מקורי והחליטו לשחרר את כל פרקי העונה של "בית הקלפים" במכה אחת, ולא פרק בשבוע כפי שהיה נהוג בכל מקום עד אז.

בדיעבד, קל מאוד להגיד שמדובר באחד ההימורים המוצלחים ביותר בהיסטוריה של התרבות והבידור. פרנסיס אנדרווד – בגילומו המצוין של קווין ספייסי – שבה את הקהל מהרגע הראשון, וסחף עשרות מיליוני צופים במהלך חמש עונות. גם כשהסדרה הפכה למעין אופרת סבון פוליטית עם צוות שחקנים מוכשר במיוחד.

אלא שאז, לאחר ששמועות על התנהגותו הבעייתית בלשון המעטה של ספייסי הוכחו כנכונות, הוחלט להפיק את העונה השישית ללא המגה־כוכב. בשלב הזה מְכל הרעיונות של כותבי הסדרה היה ריק מתמיד, והניסיון לדחוס אליו שלל רעיונות פרוגרסיביים טרנדיים כדי למשוך צופים לא בדיוק עזר.

בסופו של דבר, הפוליטיקה שמוצגת בסדרה הזאת נשמעת כאילו חולצה ממוחו של אדם קונספירטיבי ודרמטי במיוחד, או אולי בעקבות ההקלטות המפורסמות, ממוחו של בני גנץ. השחקנים הפוליטיים מרמים, קושרים קשרים ורוצחים בחופשיות שייקספירית. והעלילה, שהייתה מלודרמטית כבר בהתחלה, הפכה ליותר ויותר מוגזמת עם כל פרק ועונה.

אם אתם רוצים לצפות בסדרה על מזימות, שחיתות ורצח – וכבר ראיתם את משחקי הכס – הסדרה הזאת בשבילכם. אבל אם חפץ ליבכם בסדרה שמראה את הפוליטיקה האמריקנית כפי שהיא באמת עובדת, פשוט תראו את "ויפ".

נשיאה בעול

ויפ // ליאת נטוביץ־קושיצקי

אין ספק כי "ויפ" היא סדרת הפוליטיקה הכי מצחיקה ונשכנית שקיימת כיום על המסך. תמונת המראה השחורה של 'הבית הלבן' מציגה בפנינו את סלינה מאיירס (ג'וליה לואי־דרייפוס הנהדרת) כסגנית הנשיא ואופורטוניסטית בנשמתה. כל מה שמעניין את מאיירס זה להגיע לעמדת השפעה גבוהה יותר ולהיות נערצת על ידי העם. מעמדה כסגנית הנשיא, תפקיד שבארה"ב הוא בדרך כלל סמלי למדי, מהווה על כן כר פורה לתסכול, קטנוניות, ציניות ומאות פאנצ'ים שנונים מדי פרק. הקאסט הגאוני שלצידה כולל את העוזר המתרפס גארי, היועצת הלחוצה איימי, הדובר האומלל מייק וכמובן ג'ונה – מלחך הפנכה המלוקק, שטיפס מִדרגת עוזר סוג ד' לנשיא ארה"ב בעונה הראשונה אל מועמדות לנשיאות בעונה השביעית והאחרונה.

ויפ יורה לכל הכיוונים, צוחקת על כולם, מדגימה את הצביעות השלטונית, התקשורתית, הפוליטית ומה שלא תרצו. בעידן של תקינות פוליטית, היכולת לשחרר קצת מהכבדות הפוליטית שעוטפת אותנו במהלך היום היא לא מעט. בתוך כל זה לואי־דרייפוס מצליחה לייצר דמות שעל אף נוראיותה (למאיירס, למשל, אין מושג קלוש מה עובר על בתה היחידה קתרין, ורוב הזמן מנסה להיפטר מנוכחותה), מצליחה לעורר רחמים ואף מעט אמפתיה, לפחות לאלו מאיתנו שאינם צדיקים גמורים.

אז אם שָבעתם מספינים, פייק ניוז, זעזועים תקשורתיים וסערות רשת המציפים אותנו לקראת הבחירות הקרובות, צפו בוויפ, ותנוח דעתכם, יש עוד המון לאן להידרדר.

צילום: באדיבות yes

סוף ציטוט

עקיצות שנונות, התבטאויות מביכות ושיגעון גדלות. לרגל הוצאת הספר "לא יהיה כלום" בעריכת העיתונאים הילה קובו ויניר קוזין, עם כל הציטוטים המוכרים והמוכרים פחות של חברי הכנסת, מוצש מגיש: חידון "מי אמר למי" הגדול של הפוליטיקה הישראלית

1. "אני שמחה שמיתרי הקול שלו בריאים"

א. ח"כ נאוה בוקר על אייל גולן

ב. שרת התרבות מירי רגב על בני גנץ

ג. ח"כ ציפי לבני על יו"ר ש"ס אריה דרעי

ד. ח"כ סתיו שפיר על ח"כ איתן כבל

2. "עליך הייתי כותב את הגולם מפראג, אבל הוא הקדים את תקופתך"

א. ח"כ מיקי לוי ליו"ר הקואליציה דוד ביטן

ב. ח"כ דודי אמסלם לח"כ אלעזר שטרן

ג. ח"כ אמיר אוחנה לח"כ מרב מיכאלי

ד. ח"כ אילן גילאון לח"כ אורן חזן

3. "היית מתאגרף, היית יונית לוי, היית שחקן קולנוע"

א. ח"כ מיקי מכלוף זוהר על ח"כ יואל רזבוזוב, בוועדת הכספים

ב. אילנה דיין לח"כ עפר שלח, בשידור חי בגלצ

ג. ח"כ דודי אמסלם על יו"ר יש עתיד יאיר לפיד, בנאום שנתן במליאה

ד. ח"כ נחמן שי לח"כ (דאז) שרון גל, בערוץ הכנסת

4. "אין לי כוונה לדחות את זה עד להודעה חדשה אלא למועד קצוב, קצר"

א. ראש הממשלה נתניהו על פינוי חאן אל־אחמר

ב. שר החינוך בנט על תוכנית לקידום חמש יחידות אנגלית

ג. שר האוצר כחלון על תוכנית דיור למשתכן

ד. ח"כ משה גפני על חוק הגיוס

5. "מברכת את איילת ואת בנט שהם הצליחו להביא מזרחית (אלונה ברקת) מעולם הכדורגל... מקווה שאותה לא יבעטו"

א. ח"כ תמר זנדברג

ב. סגנית שר החוץ ציפי חוטובלי

ג. שרת התרבות מירי רגב

ד. ח"כ עאידה תומא־סלימאן

6. "אומרים 'כן'. אין כזה בעברית"

א. ד"ר אבשלום קור ליו"ר הכנסת יולי אדלשטיין, ביום השפה העברית בכנסת

ב. ח"כ אחמד טיבי לראש הממשלה נתניהו, במליאת הכנסת

ג. פרשן חדשות 12 עמית סגל לח"כ אורן חזן בדיון בבית המשפט

ד. ח"כ איתן כבל לפקיד האוצר, בישיבת ועדת הכלכלה

7. "אני הצבעתי ליכוד? לא הצבעתי ליכוד. לא הצבעתי ליכוד"

א. ח"כ שלי יחימוביץ

ב. מיקי חיימוביץ'

ג. ח"כ יעקב פרי

ד. יו"ר העבודה אבי גבאי

8. "אני השריף של בית המשפט. אני באתי לעשות סדר"

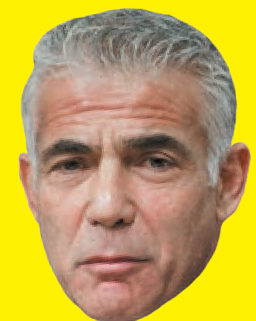
א. ח"כ ניסן סלומינסקי

ב. ח"כ נורית קורן

ג. ח"כ ענת ברקו

ד. מיכאל בן־ארי

9. "אל תחרטט, אתה מתחנף כדי לקבל את החוץ"

א. שרת המשפטים איילת שקד לשר התחבורה ישראל כ"ץ, במהלך דיון הקבינט המדיני ביטחוני

ב. השר צחי הנגבי לסגן השר (דאז) איוב קרא, בישיבת סיעת הליכוד

ג. השר אביגדור ליברמן לשר נפתלי בנט, במזנון הכנסת

ד. ח"כ ציפי לבני לח"כ אבי דיכטר, בוועדת חוץ וביטחון

10. "אדוני היו"ר, מתי הפסקה לשנ"צ?"

א. ח"כ מירב בן־ארי ליו"ר הכנסת יולי אדלשטיין

ב. ח"כ רועי פולקמן לסגן יו"ר הכנסת ח"כ אחמד טיבי

ג. ח"כ יהודה גליק לסגן יו"ר הכנסת בצלאל סמוטריץ

ד. עו"ד איתמר בן־גביר ליו"ר ועדת הבחירות, שופט העליון חנן מלצר

צילומים: יוסי אלוני, קוקו, יונתן זינדל, הדס פרוש, מרים אלסטר - פלאש 90, אורן בן חקון, EPA

ב"ה

קריית החינוך
גבעת ושינגטון

פסטיבל האביב 3

ב- הללי
לאמנויות גבעת ושינגטון

אולפנת הללי
גאה להציג הפקות ומיצגים של מגמות האמנות

יום שני | ג' בניסן 8.4

מגמת קולנוע באולם כרמל
18:00 - הקרנת סרט ביכורים של בנות כיתה יב'

מגמת מוזיקה בהיכל בתרבות
19:30 - מיצג אומנותי של מגמת תיאטרון
20:00 - תחילת מופע מוזיקה
חלקו השני של המופע מוזיקה מיועד לנשים

יום רביעי | ה' בניסן 10.4

מגמת אמנות פלסטית בגלריית 'פרדס'
19:00 - פתיחת התערוכה של בנות במגמה

מגמת מחול בהיכל התרבות
20:00 - קבלת פנים
20:30 - תחילת המופע
המופע מיועד לנשים בלבד

בואו בשלום

לפרטים:
משרד: 08-8511880 | פקס: 08-8511870
אתר: www.washington.ac.il/ulpena/haleli

11. "הוא צריך להחליט אם הוא מנהיג או חבר בלהקת הבדחנים"

א. ח"כ ציפי לבני על יו"ר העבודה אבי גבאי, אחרי פירוק המחנה הציוני

ב. שר החוץ אביגדור ליברמן על השר זאב אלקין, במהלך המירוץ לראשות עיריית ירושלים

ג. ח"כ בצלאל סמוטריץ' על שר החינוך נפתלי בנט

ד. ח"כ חיים ילין על יאיר לפיד, אחרי שגילה שהוא לא במקום ריאלי ברשימה לכנסת הקרובה

12. "בג"ץ צריך לחכור בתשובה ולהצטרף כחלק ממדינת ישראל להגנה על אזרחי ישראל וחיילי צה"ל"

א. ח"כ איילת שקד

ב. ח"כ יעקב אשר

ג. ח"כ תמר זנדברג

ד. ח"כ מוטי יוגב

13. "מאז שאת בכנסת מעולם לא דיברת איתי, שלום לא אמרת לי, אצבעונית של שתיקה"

א. ח"כ קסניה סבטלובה לח"כ לאה פדידה

ב. ח"כ ג'מאל זחאלקה לח"כ סתיו שפיר

ג. ח"כ חנין זועבי לח"כ עליזה פלוסקוב

ד. ח"כ איימן עודה לח"כ יעל גרמן

14. "אתה לא הולך לחיבור רק בגלל שלומר יש עיניים יפות"

א. ח"כ אורלי לוי־אבקסיס על אפשרות ריצה משותפת עם "חוסן לישראל"

ב. ח"כ אחמד טיבי על המו"מ לריצה משותפת עם חד"ש

ג. ח"כ שולי מועלם על פרישתה מהבית היהודי לימין החדש

ד. ח"כ טלב אבו עראר ליו"ר ועדת הפנים ח"כ דודי אמסלם

15. "כה הבית שלי, לא עזבתי אותו ולו ליום אחד. חטפתי מכות בשביל הבית הזה, סבבתי בבית חולים בשביל הבית הזה"

א. ח"כ אוסאמה סעדי לגיסו, ח"כ אחמד טיבי

ב. השר אורי אריאל בריאיון לקלמן ליבסקינד ואסף ליברמן

ג. ח"כ אורן חזן בנאום לפני פינוי בתי דריינוף בבית־אל

ד. ח"כ איתן כבל לרינה מצליח

16. "אני מבין מה זה לאבד בית. ב-99 סילקו אותנו מהבית בבלפור, נאלצנו לעבור לשרתון פלאזה, זו תחושה נוראית"

א. השר איוב קרא לחדשות כאן 11

ב. ח"כ מיקי לוי לח"כ מיקי רוזנטל

ג. ראש הממשלה נתניהו לנציגי מפוני עמונה

ד. מני נפתלי לאלדד יניב

תשובות

1. ב	5. ג	9. א	13. ב
2. ד	6. ב	10. ג	14. א
3. ג	7. ד	11. ב	15. ד
4. א	8. ב	12. ד	16. ג

צילומים: אורן בן חקון, גדעון מרקוביץ, יונתן זינדל-פלאש 90

צילום: MUPERPHOTO

בלתי נשכח

אסף אמדורסקי חגג 20 שנה לאלבום "מנועים שקטים", והצופים זכו להופעה שהיא ציון דרך. גם אם הרגש היה קצת חסר - החזון האמנותי השאפתני והמוקפד הפך את החוויה למושלמת

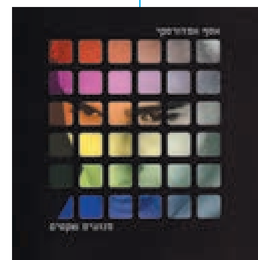
// ליאת נטוביץ־קושיצקי

כמו חתן ביום חופתו. זו התחושה שליוותה אותי לאורך ההופעה הסופר־חגיגית של הזמר והיוצר אסף אמדורסקי לציון עשרים שנה ל"מנועים שקטים", אחד הדיסקים האהובים עליי במוזיקה הישראלית. הוא דיסק מושלם, ואני מחבבת מאוד דברים מושלמים. העולם שלנו מספיק פגום ומשובש גם ככה, וכשמישהו מצליח לעשות את הבלתי ייאמן ולייצר משהו שלם אחד – שלם ממש מההתחלה ועד הסוף – אני מרכינה את ראשי בפניו ביראת כבוד. "מנועים שקטים" הוא מין דיסק כזה, שכל שיר בו הוא פנינה. או נכון יותר יהלום. כזה שנחצב בקפידה ואחר כך לוטש ושוב לוטש, והוא בוהק ומבריק עד היום.

למרות שחלפו עשרים שנה, הסאונד שלו לא התיישן ביום. האווירה שהוא מייצר מדויקת להפליא וכשעוצמים עיניים ומקשיבים אפשר להיעלם בקלות היישר אל תוך תל־אביב בחורף של סוף שנות התשעים. תל־אביב של רוח שצולפת לך בפנים, וטיילת מרוקנת, עם חבורות עצובות ומעטות של מהמרי קוביות. תל־אביב של בטון, ובנייני משרדים מזכוכית, ומנורות רחוב שמטילות הילה בהירה על כבישי אספלט מבריקים מגשם. תל־אביב שבה הכול קורה והכול מתפורר באותו הזמן בדיוק.

החגיגות היו ראויות מאין כמותן. אסף אמדורסקי ידוע בתור פרפקציוניסט ואדם שמצוי בפרטים הקטנים, אבל על כזו רמה של הופעה לא חלמנו. כמו חתן ביום חופתו, עם חזון מפורט לאיך בדיוק צריך להיראות היום הגדול שלו, עלה אמדורסקי לבמה הגדולה של היכל התרבות, עם חיוך מרוח מאוזן לאוזן. אמדורסקי פתח ב"השמיים הכחולים" לבד עם הגיטרה, והקהל הצטרף בשמחה.

לקראת השיר השני, "בראשית", הוא הדגיש: "זה שיר אישי אז אשיר אותו לבד – אתם תצטרפו רק לפזמון". והקהל ציית בקפידה. כולם שמחים בשביל החתן, כולם רוצים לרצות אותו. זה לא פוגם בשמחה, אבל כן מכניס ממד מלחיץ מסוים. ההופעה התחילה להתחמם עם ביצוע יפהפה של אמדורסקי, קרני פוסטל וארבע נגניות צ'לו נוספות ל"יקירתי" ו"חרש ביבבה". בשלב זה הבנו שמדובר רק בפתיחה ארוכה ומהנה במיוחד לחלק המרכזי של הערב.

ואכן, זה אחר זה הגיעו חברים כמו אביתר בנאי ושלומי שבן לתת חיבוק ולהצטרף לשירים שונים של אמדורסקי בביצועים יפהפיים, חלקם ישנים ואהובים – כמו "כוכב" אותו ביצעו אמדורסקי ובנאי בגרסה אקוסטית לחלוטין ללא מיקרופונים, כשאביתר צועד מתוך הקהל בחושך ואמדורסקי הולך לקראתו ומקבל את פניו (גרסה המבוססת על הופעה שהתקיימה לפני כשבע שנים בירושלים. אז, הפסקת חשמל קטעה את ההופעה, ובהחלטה של רגע אמדורסקי ובנאי – בשיתוף הקהל ששמר על שקט מוחלט – המשיכו באחד הביצועים המרגשים ביותר עד היום לשיר). אחרים חדשים לחלוטין – כמו הביצוע המסחרר ל"זוג משמיים" של הסופר־גרופ אמדורסקי, בנאי ושבן.

בשלב מסוים הסתיימו שירי הפתיחה, אמדורסקי שירד מהבמה חזר אליה לבוש חולצה כסופה ומנצנצת. להקה שלמה של נגני גיטרה, בס, תופים וסאונד אלקטרוני עלו יחד איתו כסופים אף הם, והבמה הגדולה התמלאה סוף־סוף לקראת החגיגה שלשמה התכנסנו: מן התקרה ירדו נורות גדולות שחברי הלהקה ואמדורסקי הקפידו לדחוף ולנדנד ובכך ליצור אפקט תאורתי מקורי. ארבעה מסכים ירדו מהתקרה, ועליהם הוקרנו קטעי ארט וצילומים חיים של אמדורסקי. 25 פועלי הבמה שהיו שותפים להפקה העצומה לא נחו לרגע. הם עסקו כל הזמן נמרצות בהעלאת כלים שונים ובהורדתם ובמסירת אביזרים נחוצים להופעה.

ואז הוא התחיל – "15 דקות", השיר הראשון שפוצץ את הערב, עם כדור דיסקו ענקי שברגע הנכון כל האורות כוונו אליו, וכולנו הוארנו ברסיסי התהילה, רסיסי הפנטזיה המנופצת. הקסם ריחף סביבנו והחצוצרה החמה־עצובה של ספי ציזלינג ברקע קיבלה את הכבוד הראוי לה.

משם זה המשיך עם עוד הפתעות וגאדג'טים שונים שאמדורסקי, כמו ילד, חלם עליהם כנראה זמן רב. לא תמיד התוספות ההפקתיות הללו תרמו לשיר. הייתי מוותרת למשל על פנסי הידיים שאמדורסקי הפעיל ב"שיטפון נקי", כמו רובוט שמאיר את הקהל לפי הקצב. השיר עבד היטב למרות הפנסים, כי הוא שיר מצוין. נו, החתן והיציאות המוזרות שלו.

גם בשיר "חלום כהה", אחד השירים האהובים בדיסק, אמדורסקי קיבל מאחד מפועלי הבמה בשנייה המדויקת בד לבן שהוא פרש על עצמו. על הבד הוקרנה דמותה של ענבל פרלמוטר ז"ל, במונולוג הבלתי נשכח שלה שסוגר את השיר. היה בזה משהו מאוד יצירתי. החזון האמנותי, כשאמדורסקי כביכול נבלע בדמותה המיטשטשת, הוא מיוחד. אני בטוחה שבשבילו החוויה הייתה חד־פעמית, אבל בשבילי לפחות, היה משהו מעט טכני בחלק הזה. בייחוד לנוכח העובדה שאמדורסקי הוסיף לאחוז בבד הלבן עד סוף השיר במין התפתלות מוזרה – לא היה ברור אם הוא רוקד, או שמא ידיו פשוט התעייפו.

בשלב הזה תהיתי לרגע האם אין כאן משהו יומרני, אולי אפילו מגלומני. בדרך חזרה התלבטנו בינינו לעצמנו ופסקנו שלא. שהכול נעשה בשירות המוזיקה. התובענות הגדולה היא רק חלק מהניסיון לייצר משהו שלם. בהופעה חיה זה כמובן קשה יותר, והצרימות הקטנות הללו הן חלק מניסיון ראוי להערכה. ההופעה לא הייתה נוסטלגית, ולכן יכול להיות שגם חלק מהרגש שציפינו שימלא אותנו חסר קצת, לפחות לא באופן שציפינו. במקום נוסטלגיה קיבלנו רגע שקורה עכשיו. הופעה בלתי נשכחת, ציון דרך. יומרה עצומה בביצוע כמעט מושלם. חזון מלהיב. אדם כל כך מפוצץ בכישרון, שניתנה לו הבמה, החברים וכל המשאבים לממש את הכישרון שלו מולנו. אדם שהייאוש והניכור של "מנועים שקטים" לא פגמו ביכולתו ליצור, להתקדם, לשאוף, לכוון הכי גבוה שהוא יכול ולעשות זאת הכי טוב שאפשר.

עשרים שנה למנועים שקטים אסף אמדורסקי

חפש אותי

רהיטים שרופים, איש בתוך שעון וארון תרופות שמח. התערוכה "מחבואים" מציגה את עבודותיו של המעצב הבינלאומי מרטן באס

// מיכל אורבך

בעולם האמנות רבים נוטים לזלזל במעצבים כבעלי חזון ערכי, ורואים בהם יותר כמי שאחראים לצד הפונקציונלי של החפצים שהם יוצרים. "מחבואים", תערוכת היחיד המקיפה של המעצב ההולנדי מרטן באס (או בשמה המקורי, "Hide and seek"), מדגימה היטב כמה ניתן להביע דרך עיצוב שיש תפיסת עולם מאחוריו.

באס, מעצב מקורי ופורץ דרך, שרף רהיטים כחלק מתערוכת הגמר שלו בלימודי העיצוב. מוזיאון חרונינגר הזמין ממנו תצוגה לפי אותו רעיון, "עשן" שמה, שבה הציג פריטי ריהוט מפוחמים שעברו שריפה חלקית ושימור בעזרת שרף אפוקסי. באופן פרדוקסלי קיבלו אותם רהיטים יומיומיים חשיבות, והוצבו במוזיאון דווקא אחרי שנפגמו. בכך הציב באס תהיות על ערכם של פריטים ועל מהו יופי.

מוטיב הזמן נבחן אצלו ברצינות המלווה במבט מחויך. שישה שעוני סבא ניצבים בתצוגה "זמן אמיתי", ונראה כאילו חבויים בתוכם בני אדם. באס צילם סרטונים שאורכם 12 שעות ובהם אותם אנשים, כולל הוא עצמו, עוצרים כל דקה מחדש, מוחקים את מחוג הדקות שבשעון ומציירים אותו מבפנים בהתאם לזמן החולף, במיקום של דקה אחת קדימה.

באס מנצל את השניות הנוקפות כדי לגרד בראשו, לנגוס בתפוח ולשפר את צורת המחוג. האיש שבשעון הזכיר לי את "האיש הקטן מהרדיו" שפעם חיפשנו בגב המקלט, והיום ברור לי שהוא ודומיו מסתתרים בתוך מכונות לממכר שתייה וחטיפים ("אנא בחר מוצר. תודה").

ממול מוקרן סרטון המציג שני אנשים בסרבלים של פועלי ניקיון, שעובדים במגרש גדול ומזיזים בעזרת מגבים מחוגי ענק של שעון. במבט נוסף מגלים עוד סוג של "מחבואים" – המחוגים עשויים מערימות זבל. האם זהו זמן שאיבדנו לחינם, "זמן ג'אנק", או שמא מחאה אקולוגית על חיינו המתמלאים ללא הרף בחפצים ובמוצרי מזון מיותרים?

בתצוגה "אבקש את תשומת ליבכם", הציב באס מגפונים ורמקולים, שאם רק נעצור לרגע ונכרה את אוזנינו אליהם, נשמע מגוון קולות אנושיים שמדברים מתוכם, שקטים ומהוסים. סמל לצורך להאזין לזולת ולבודד את הקול האישי הייחודי מתוך הרעש הכללי.

ב"כמעט שוויון" מוצגים רהיטים א־סימטריים שחלקם העליון כבד יותר מהתחתון, ובכל זאת הם נשארים יציבים. המשחק שנוצר בהם הוא גם בין המתווים המהירים והפשוטים לבין תהליך הייצור של אותן צורות מעוגלות, דווקא בברונזה, חומר שמעניק לצורות הילדותיות מעין הדרת כבוד.

אנשי המוזיאון המליצו לסיים את הביקור באולם שבקומת הקרקע, וכך עשינו. בתצוגה "חמר" פגשנו עוד קלילות מפתיעה. את פנינו קיבלו כיסאות ומאווררים ואף ספסלים למבקרים, בצבעים עזים. באס ואנשי הסטודיו שלו יצרו את הדגמים בחמר והעבירו למתכת צבעונית את סגנון העיצוב, שטביעות הידיים ניכרות בו. חומר מתחפש לחומר אחר, והתוצאה מלאת חיים.

מכונות זמן

תערוכה נוספת במוזיאון מציגה כדי טרקוטה עם דמויות איקוניות של ימינו לצורך ארכיאולוגיית העתיד, שעונים מקוריים ועוד עבודות מעוררות מחשבה העוסקות במושג הזמן.

התערוכה המרכזית בקומה זו, "באס בא לעיר" ("Bas is back in town"), מלווה בתאורה מסחררת ובמוזיקת ירידים שמחה. היא נוצרה במחאה על האופי הקרקסי ולוכד הלייקים שקיבלו תצוגות העיצוב במילאנו, ואף זכתה שם במקום הראשון. כך מוצבים בחלל "ארון תרופות שמח", כרזות ססגוניות ומראות שונות, ובקרוסלה המנצנצת מסתובבים כיסאות בעיצובו של באס. ההברקה הגדולה ביותר בעיניי היא כיסא שנראה כמו ריהוט גן מפלסטיק ועשוי דווקא מעץ – שוב, חומר מתחפש לחומר אחר.

צילומים: שי בן אפרים

בסרטון שמציג את התערוכה, מרטן באס מופיע עם אף אדום של ליצן. בדומה לליצני החצר של פעם, שאמרו את האמת הנוקבת, לליצן הזה כדאי להקשיב.

את התערוכה אצרו סו־אן ואן דר זייפ ומר וילסון והיא הוצגה לראשונה במוזיאון חרונינגר בהולנד.

מחבואים מרטן באס, מוזיאון העיצוב חולון, עד 27.4

גן החיות התנ"כי
שותפים של הטבע
ע"ש משפחת טיש

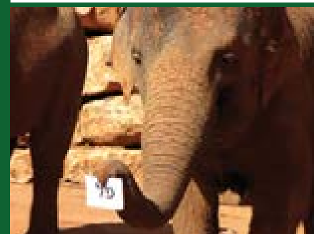

אביב בגן החיות התנ"כי

בחירות, פעילויות ובעלי חיים

בוחרים בגן החיות
המקום היחיד שקובע

בואו לבחור את מנהיגות בעלי החיים
מפלגות ומצעים, דמוקרטיה חייתית
ו"שוחד בחירות"
9.4.19

להטוט ברוח שטות
מופע ג'אגלינג קליל
ברחבת הכניסה

ימים א', ד' 14.4, 17.4
בשעות 16:00, 17:00

לחופש נולדו
סדנה על בעלי החיים
שגן החיות משיב לטבע

יום ד' 17.4 בשעה 14:00
יום ה' 18.4 בשעה 12:00
א'–ג' 21.4–23 בשעה 15:00

סיפורים מאחורי הקלעים
מפגשים מרתקים עם
מטפלי בעלי החיים

ימים א'–ה' 14.4–18
בשעה 15:00

בימי החופשה יתקיימו ברצף האכלות מודרכות, אימוני פילים והדרכות
בחוה"מ פסח 21.4–25 לא תפעל הרכבת הפנימית בגן החיות
בתאריכים אלה צפויים עומסי תנועה כבדים באזור גן החיות

צילום: איל אדלר, דוד רפפורט, יערה FOREST תמרי, מיה קלקבאני

שעות פתיחה: א'–ה' 09:00–18:00, ו' 09:00–16:30 שבת 10:00–18:00

02-6750111 | www.jerusalemzoo.org.il | אנחנו גם ב-

אקווריום ישראל
ירושלים
ע"ש משפחת גוטסמן

אתם מוזמנים לעולם המופלא של אקווריום ישראל | כרטיסים רק בהזמנה מראש www.israel-aquarium.org.il

זכות בחירה

מה עושים אחרי שמצביעים? יוצאים לקניות. המדור ממליץ על המבצעים השווים ביותר, שתקפים ליום אחד בלבד. לכם נותר רק לבחור

01 מעצבת הנעליים שני בר, עם 20% הנחה על קולקציית הקיץ החדשה. המלצה שלי: שימו לב לנעליים האלה.

02 ננה עם עשרה אחוזי הנחה לכל מי שירכוש בגד מהקולקציה החדשה. המלצה שלי: שימו לב לשילוב הנפלא הזה בין מכנס בגזרת A לחולצה.

03 המותג אקספוז לרשת דונה ויקטוריה מציע הנחה של חמישים אחוז על בגדי הים. המלצה שלי: להתחדש בבגד ים בעל שרוול ארוך, זה טרנד חזק שממאן לעזוב.

04 הגלבייה של לילך אלגרבלי תוצע למכירה באתר ובחנות ב־10% הנחה.

05 רשת ג'קי מציעה הנחה על מגוון תכשיטים. המלצה שלי: השרשרת המושלמת הזו.

06 ריפליי עם מבחר פריטים ב־30% הנחה. המלצה שלי: ז'קט הבומבר ללילות הקרים ולשנה הבאה.

07 רשת האופנה קרייזי ליין במגוון מבצעים. המלצה שלי: דגמי סיגל דקל המקסימים.

08 רשת גולף עם 30% הנחה על מגוון פריטים מהקולקציה החדשה. ההמלצה שלי: השמלה הזו בעלת הגזרה הנהדרת.

09 מותג האופנה G STAR עם יום ללא מע"מ. המלצה שלי: חולצה לבנה שכל אחת צריכה בארון.

10 רשת האופנה ZIP עם 25% הנחה על הקולקציה החדשה וג'ינסים. המלצה שלי: שמלה מושלמת לעונת המעבר. אין כפל מבצעים.

11 NEW BALANCE במבצע שני זוגות ב־400 שקל.

לילך אלגרבלי

ננה
380 ₪

DIAMONFIRE
~~720 ₪~~
540 ש"ח

אקספוז לדונה ויקטוריה
229 ₪

New Balance
499 ₪

ריפליי
~~799 ₪~~
570 ש"ח

סיגל דקל לקרייזי ליין

גולף
199.90 ₪

GSTAR
429 ₪

זיפ

שני בר
595 ₪

צילום: MACHINESTUDIO, יח"צ חו"ל, אודי דגן, שי בן אפרים, דודי חסון, גלעד בר שלו, לנה זלדץ, עידו לוי, שי ניבורג, יח"צ

ברוריה חריטן

// בת 29, נשואה ואם לשלושה. מתגוררת בירושלים, מעצבת שמלות כלה

צילום: אבישג שאר־ישוב

השמלות של ברוריה חריטן

ההתחלה. גדלתי במשפחה חרדית, אני בת שנייה מתוך תשעה אחים. הוריי חזרו בתשובה והשתלבו בחסידות בעלז, ואני למדתי בבית ספר חסידי ביידיש. אבא שלי נכנס חזק לעולם החסידות, אבל אמא שלי, לעומתו, נשארה מאוד פתוחה ושילבה קריירה בתור עורכת דין. גדלנו בין הסגירות של החסידות לפתיחות של העולם הגדול. היה טבעי עבורי ללכת ללימודים ולהגשים את חלומותיי. המשיכה לאופנה החלה מוקדם. אני זוכרת את עצמי בגיל צעיר מאוד מציירת ותופרת. כשבגרתי נרשמתי ללימודי עיצוב אופנה בשנקר.

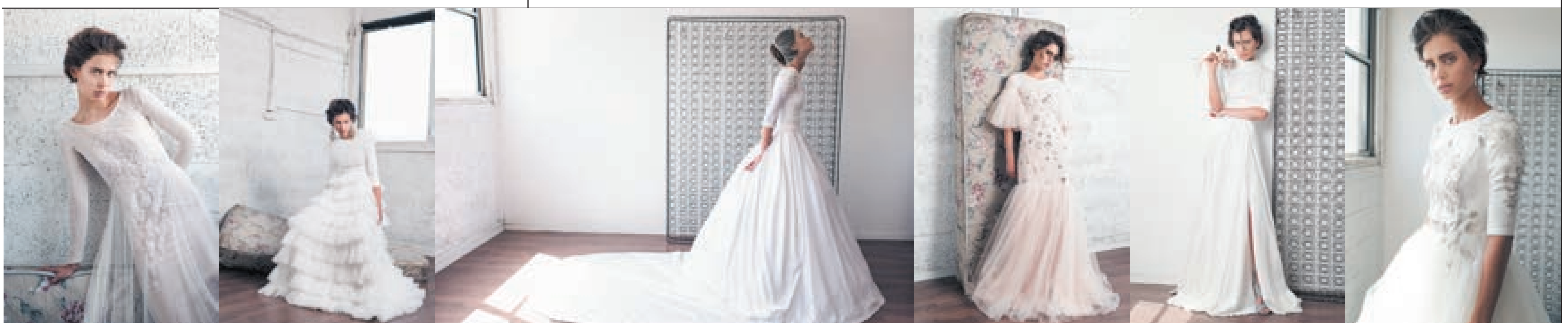
כלות. את הסטאז׳ שלי עשיתי בתחום הכלות וכבר מהרגע הראשון התאהבתי. אני אוהבת לעבוד עם הבדים המטורפים ואת עבודת הקוטור העדינה והמדויקת, ובמיוחד את כל התהליך והליווי האישי של הכלה עד לחתונה. הסטודיו שלי הוא בוטיק לכלות שבו אני נפגשת עם כל כלה באופן אישי ומתאימה לה את השמלה המדויקת. הכי חשוב לי שכל כלה תרגיש שהגשמתי לה חלום.

קהל לקוחות. כל מי שרוצה שמלת חלומות אישית, בהתחשב במבנה הגוף ובסגנון שלה. יש לי לקוחות דתיות, חרדיות וחילוניות. בין לקוחותיי המפורסמות מנחת הטלוויזיה קורין גדעון, בנות של רבנים ראשיים, בנות של פוליטיקאים ועוד.

ייחודיות. אני מביאה ליצירה את האישיות ואת הרקע שלי שמשלבים פשטות, תמימות ועממיות יחד עם עוצמה וממלכתיות.

טרנדים. הסגנון הקלאסי שולט בכל מה שקשור לשמלות כלה בישראל ובעולם כולו. בדים רכים, משי ונטייה לשמלות צנועות.

מודל לחיקוי. המנהלת האמנותית של דיור, מריה גרציה, שגם יצא לי לפגוש. אישה צנועה ופשוטה, מהמעצבות המוכשרות שיש. אני מעריכה את הדרך שעשתה.

צילום: שי פרנקו // דוגמנית שון לוי לאליגור שוהר

רחלי שלו

טיפ טיפה

רחלי, מה צריך כדי להיות אמא?
תראי...
אמא! אני רוצה מים!!!
גם אני!
שניה...
אמא תגבי לי!!!
וואההה
אמא! רמה קמה!
אמא, היא אוכלת?
כן...
אמא, היא אוכלת?
כן!
לבריאות חמוד!
בְּעעע
לבריאות חמוד...?
בְּעעע
סבלנות.
מלא סבלנות.

מהמורות בשביל

מצד אחד תפריט מצומצם ושקשוקה מביכה, מצד שני מנות משובחות ועוגת גבינה מעולה. ארוחת הבוקר ב"שביל עיזים" הייתה חוויה מבלבלת

חן ואלון קורן

גילוי נאות – אל ארוחת הבוקר שלנו ב"שביל עיזים" ניגשתי בכעס. התפריט היה כתוב כל כך יפה. קראנו אותו בשלווה, ועם כל מנה שבחרנו (שקשוקה לבנה, סלט שביל עיזים, בריק חצילים, קרפצ'יו סלמון נחלים ופיצה ירוקה) התחילו להיבנות זה על גבי זה הרעב והציפייה. ואז הגיע המלצר ואמר: "עד שעה 12:00 אתם יכולים לבחור רק מהקטגוריה הראשונה", שזה אומר בעצם רק את השקשוקה הלבנה. באחת התפנצ'רה לי כל החדווה.

השעה הייתה תשע. לא אחכה שלוש שעות, למרות שיפה פה מאוד. וכעסתי, כי התקשרנו להזמין מקום, פינינו בוקר, נסענו עד טל־שחר, באנו רעבים, ואף אחד לא טרח להגיד לנו שאנחנו יכולים להזמין רק ארבע שורות מתוך כל התפריט. אני נשבעת שאילו ידעתי מראש הייתי באה ב־12:00 (כששאלתי את האחראית היא הודיעה שזה כתוב באתר. כשחזרתי הביתה בדקתי באתר, וכך כתוב: "ארוחת הבוקר מוגשת עד השעה 12". ומה לגבי כל השאר?). אני מתעכבת על כך כי זה זלזול בלקוח שנכנס לאוטו ונסע במיוחד לטל־שחר, ובעיניי זה חמור הרבה יותר מהביצה הקשה בשקשוקה, או משלושת הזיתים הבודדים שהיו בצלוחית. אבל כבר היינו שם, אז הזמנו כמעט את כל מה שהיה להם בתפריט ארוחת הבוקר וקיווינו לטוב.

ארוחת הבוקר הקלאסית ב"שביל עיזים" נקראת "ביצים לטעמכם" – אתם תבחרו איך אתם אוהבים את החביתה שלכם והם כבר ידאגו לכל השאר. כלומר, רשימת המטבלים לא מופיעה בתפריט. מחשיד, אבל זה מה יש, וזה מה שקיבלנו: צלוחית עם חמאה רכה מזולפת, צלוחית עם ריבת תפוזים עייפים שהייתה מרירה ומתוקה בדיוק במידה הנכונה, אבוקדו, כנראה משלשום, סלסת עגבניות סמיכה וטובה, גבינת שמנת די משעממת, סלט טונה שפרגנתי לו רצח כשקראתי לו "סלט" (או "טונה") כי זו הייתה פשוט שליכטה בגוון אפרפר עם קצת בצל סגול ישן וקצת מיונז, וצלוחית אחרונה עם שלושה זיתים (היינו ארבעה אנשים סביב השולחן, אבל זו הייתה ארוחת בוקר ליחיד). כל אלה הגיעו עשר דקות לפני הביצים, שהגיעו דקה לפני כל המנות שהזמנו.

ארוחת בוקר מאוד מבלבלת, מאוד לא אחידה, כאילו עבדו עליה ארבעה אנשים (לא בהכרח טבחים) במקביל. ואז הגיעו השקשוקה הלבנה והקרואסון בנדיקט שטרפו את כל הקלפים (הייתה גם שקשוקה אדומה שעדיף שלא נדבר עליה יותר מדי – פשוט רסק סמיך ומשעמם עם חומציות שנותרה גבוהה מדי כי לא נתנו לרוטב את זמן הבישול שהוא צריך, ובתוכו שתי ביצים קשות. מה זה קשות? השלב שהחלמון מתחיל להפוך לאפור, ואז עוד קצת. די דומה לשקשוקות שאכלנו בצבא).

הקרואסון היה מושלם. הבצק עשוי מעולה, רוטב ההולנדייז היה סמיך ועם טעמים טובים, תרד חלוט רענן וביצים עלומות – בדיוק כמו שמְנת "אגז בנדיקט" כשרה אמורה להיות. ועם טוויסט קטן – הסלמון המעושן היה קצוץ גס ולא מונח בשלמותו, מה ששיפר מאוד את חוויית החיתוך והאכילה.

גם השקשוקה הלבנה הייתה מפתיעה באיכותה (אם שוב נתעלם מהביצים הקשות, וחבל, כי כל עניינה של שקשוקה הוא ביצים רכות שנפצעות לתוך רוטב סמיך ומתמזגות עימו) – רוטב שמנתי וסמיך, עמוק בטעמיו, עם בצלצלי שאלוטס מוקפצים למידת רכות מדויקת. מנה שפשוט כיף לנגב עוד ועוד, עד שבצער מתגלה מחבת נקייה לגמרי. אגב, גם הסלט הקצוץ שהגיע עם כל אחת מהמנות היה עשוי טוב – טרי, מלפפונים פריכים, קצת נענע, קצת פטרוזיליה, בדיוק מה שסלט צריך.

לקינוח הזמנו עוגת גבינה. הגיע משהו כה ורוד שאם הייתי צריכה לנחש את טעמיו, ככל הנראה הייתי מנחשת תות. אבל זרמנו, כי מה עוד יכול כבר לקרות? אז הנה: מתחת למעטה הוורוד הפציח התגלתה עוגת גבינה רכה ואוורירית, שיחד עם כל שאר המרכיבים בצלחת הפכה לקינוח מופלא (שהבעיה הכי גדולה שלו הייתה הקראמבל הורוד), שמעכשיו בכל פעם שאסע להורים על הכביש מול טל שחר אצטרך להחזיק את עצמי חזק לא להיכנס ל"שביל עיזים" להזמין את המנה הזו. ונסגור בגילוי נאות נוסף – את הקינוח קיבלנו על חשבון הבית, כי הם ראו כמה התבאסתי עליהם בהתחלה.

בא בחשבון

ביצים לטעמכם	69 ש"ח
שקשוקה אדומה	50 ש"ח
שקשוקה לבנה	55 ש"ח
קרואסון בנדיקט	59 ש"ח
סה"כ	**233 ש"ח**

שביל עיזים
טל שחר, מתחם מעצבים ביקב

טלפון: 077-3609060
שעות פתיחה: א'-ה' - 9:00-22:00
שישי - 9:00-13:00 בופה

כשרות מהדרין בית יוסף
✓ גישה לנכים ✓ מנות ללא גלוטן

צילום: חן קורן

אוכל

// אפרת ליכטנשטט

המאפה שבכתר

הסקונס, מאפה הבית של הממלכה הבריטית, עושה עלייה. עם מרכיבים פשוטים שנמצאים בכל מזווה ואפייה לא מסובכת בכלל, תוכלו גם אתם להרגיש חלק ממשפחת המלוכה

הסקונס הוא לא עוגה ולא עוגייה, לא ביסקוויט וגם לא לחמנייה. אז מה הוא כן? זהו מאפה בריטי בעל מעמד אצולה. הסקונס נולדו כשלא היו יותר מדי חומרי גלם בסביבה, ויש בהם קמח – לא משנה מאיזה סוג – וגם ביצה, חלב שהחמיץ, קצת סוכר, קצת חמאה, ואפשר גם בלי. לישה קצרה, אפייה – והם כבר מוכנים, חמימים וחמודים.

הגברים מאחרים להגיע מהעבודה הקשה במכרות הפחם, הנשים מחכות להם על המרפסת והילדים כבר רעבים, וצריך להכין משהו קטן לארוחת ערב מוקדמת, וסקונס היה הפתרון המושלם – נשנוש קטן ולא מחייב.

את ה"Afternoon Tea" הכה מוכר של האנגלים המציאה בסוף המאה ה־19 הדוכסית מבדפורד. הוא נולד באחר צהריים אחד, בו הדוכסית הייתה רעבה, אך ארוחת הערב הייתה מוגשת רק בשמונה בערב. לכן, היא ביקשה שיביאו לה מעט סקונס ועוגות, עם תה כמובן. המנהג התפשט בכל הממלכה וקרנו של המאפה הרקיעה שחקים.

עד היום הסקונס שולטים בממלכה ולא תמצאו בית קפה או מלון הגונים ללא מבחר נאה מהם בתפריט, מוגשים לצד חמאה וריבה. גם אצלי בבית הם אהובים במיוחד והם נחטפים מהתבנית עוד לפני שיספיקו להתקרר. אני מכינה אותם כשיש לי קצת זמן לפני ארוחת הערב, והם נפלאים עם כל ממרח שתשימו עליהם.

אפשר לגוון ולהכין אינספור סוגי סקונס, מתוקים או מלוחים, ניטרליים וחגיגיים. בחרו לכם מתכון להתחיל איתו, אל תחששו לגוון בתוספות ותזכו לארוחת ארבע טעימה עוד היום.

צילום: אפרת ליכטנשטט

טיפי זהב לסקונס המושלם

את הסקונס שלי למדתי להכין מהקונדיטורית טל האוזן, ששיתפה אותי בכמה טיפים חשובים לפני שיוצאים לדרך:

1. אסור ללוש את הבצק יותר מדי כדי שהסקונס יהיו רכים.
2. ככל שהבצק ינוח יותר (עד שעתיים), כך הסקונס יהיו אווריריים יותר.
3. אחרי המנוחה יש ללוש מעט את הבצק.
4. עדיף למרוח חלמון ולא ביצה שלמה לפני האפייה, לקבלת צבע יפה יותר.
5. כשמורחים את הביצה הקפידו שהיא לא תטפטף לדפנות - זה גורם לסקונס לא לתפוח באפייה ולהתפוצץ.
6. סימן לסקונס מוצלחים: כשהדופן שלהם נשארת בהירה אחרי האפייה.
7. סימן נוסף לסקונס מוצלחים: כשבוצעים אותם לשניים בידיים יתקבלו שני חצאים שווים.
8. נשארו לכם סקונס מאתמול? חממו אותם מעט במיקרוגל או בתנור.

סקונס סלמון מעושן ובצל ירוק

פינוק אמיתי לאוהבי הסלמון (שזה כולם, בעצם, לא?). סקונס עשירים וטעימים במיוחד, שמכינים מהם סנדוויצ'ונים ועושים רושם על כולם.

מרכיבים
כ־22 יחידות

2 כוסות (280 גרם) קמח רגיל
2 כפות קורנפלור
2 כפיות אבקת אפייה
1 כפית מלח
60 גרם חמאה קרה, חתוכה לקוביות
80 גרם גבינת קשקבל מגוררת
50 גרם סלמון מעושן, חתוך לקוביות קטנות
¼ כוס בצל ירוק, קצוץ דק־דק
1 ביצה
2 כפות שמנת חמוצה

להברשה
ביצה טרופה (או רק חלמון)

להגשה
גבינת שמנת, סלמון מעושן, עירית ושמיר

אופן ההכנה
1. מחממים תנור ל־170 מעלות ומרפדים תבנית תנור בנייר אפייה.
2. במיקסר עם וו גיטרה שמים קמח, אבקת אפייה, קורנפלור, חמאה וסוכר ומעבדים לבצק פירורי במשך כחמש דקות.
3. מוסיפים קשקבל, סלמון ובצל ירוק, ומערבבים עד שהם מתפזרים באופן שווה בתערובת הקמח.
4. מוסיפים ביצה ושמנת חמוצה ומעבדים כדקה נוספת, עד שהבצק רך וחלק.
5. עוטפים את הבצק בניילון (ולא צמוד מדי) ונותנים לו לנוח בטמפרטורת החדר כחצי שעה.
6. מעבירים את הבצק למשטח מקומח קלות ומרדדים לעובי 1 ס"מ. קורצים עיגולים בקוטר 4־6 ס"מ (תלוי באיזה גודל אתם רוצים את הסקונס שלכם) ומעבירים לתבנית.
7. מברישים בביצה ונותנים להם לנוח עוד 10 דקות.
8. אופים 10־15 דקות או עד שהסקונס זהובים מלמעלה ובתחתית ובהירים במרכז.
9. מגישים עם גבינת שמנת, פרוסות סלמון, עירית ושמיר קצוצים. שומרים את הסקונס בקירור עד יומיים ומחממים לפני ההגשה.

שימו לב
סקונס הכי טעימים בשעות הראשונות שאחרי האפייה

סקונס שוקולד־קפה

סקונס שוקולדיים ועשירים, שמושלמים בתור קינוח מהיר כשאורחים מגיעים בהפתעה. לא אוהבים קפה? החליפו אותו ב־2 כפות מיץ תפוזים וקליפה מגוררת מתפוז שלם.

מרכיבים
כ־12 יחידות

2 כוסות (280 גרם) קמח רגיל + עוד כמה כפות לפי הצורך
2 כפיות אבקת אפייה
¼ כפית מלח
4 כפות (40 גרם) סוכר לבן
2 כפות (20 גרם) סוכר חום דמררה
80 גרם חמאה קרה חתוכה לקוביות
⅓ כוס + 2 כפות (100 מ"ל) שמנת חמוצה
1 כפית תמצית וניל
1 כפית נס קפה מומס ב־2 כפות מים רותחים
¾ כוס (150 גרם) שוקולד צ'יפס, או שוקולד מריר קצוץ דק־דק

להברשה
ביצה טרופה

אופן ההכנה

1. מחממים תנור ל־170 מעלות ומרפדים תבנית תנור בנייר אפייה.
2. במיקסר עם וו גיטרה שמים קמח, אבקת אפייה, חמאה וסוכר ומעבדים לבצק פירורי במשך כ־5 דקות.
3. מוסיפים את השמנת ומעבדים במשך 2־3 דקות נוספות עד שהבצק רך וחלק.
4. מוסיפים את השוקולד ומערבבים קלות עד שהוא מתפזר בבצק.
5. עוטפים את הבצק בניילון (לא צמוד מדי) ונותנים לו לנוח בטמפרטורת החדר כחצי שעה.
6. מעבירים את הבצק לנייר האפייה כשהוא מקומח קלות ומרדדים לעיגול בעובי 2 ס"מ.
7. חותכים את העיגול למשולשים (בדומה לעוגה) ומפזרים את המשולשים עם רווחים על התבנית.
8. אופים כ־20 דקות או עד שהסקונס זהובים מלמעלה ובתחתית ובהירים במרכז.
9. שומרים את הסקונס בקירור עד יומיים ומחממים לפני ההגשה.

שבלולי סקונס במילוי פסטו, צ'דר ועגבניות מיובשות

סקונס "פטנט" שמכינים כמו רולדה, פורסים ואופים. התוצאה שמתקבלת כל כך יפה וטעימה, שהיא שווה כל רגע של השקעה.

מרכיבים
12 יחידות

2 כוסות (280 גרם) קמח רגיל
2 כפות קורנפלור
2 כפיות אבקת אפייה
1 כפית מלח
1 כפית פלפל שחור גרוס גס
½ כפית בזיליקום יבש
70 גרם חמאה קרה, חתוכה לקוביות
1 ביצה
2 כפות שמנת חמוצה
85 גרם גבינת צ'דר מגוררת
4־5 כפות פסטו
4 עגבניות מיובשות, חתוכות לקוביות

להברשה
ביצה טרופה (או רק חלמון)

אופן ההכנה
1. מחממים תנור ל־170 מעלות ומרפדים תבנית תנור בנייר אפייה.
2. במיקסר עם וו גיטרה שמים קמח, אבקת אפייה, קורנפלור, חמאה וסוכר ומעבדים במשך כ־5 דקות עד לקבלת בצק פירורי.
3. מוסיפים ביצה ושמנת חמוצה, ומעבדים כדקה נוספת עד שהבצק רך וחלק.
4. עוטפים את הבצק בניילון (לא צמוד מדי) ונותנים לו לנוח בטמפרטורת החדר כחצי שעה.
5. מעבירים את הבצק למשטח מקומח קלות ומרדדים לעלה מלבני בעובי 8 מ"מ.
6. מורחים שכבה נדיבה של פסטו, מפזרים על הפסטו גבינת צ'דר מגוררת וחתיכות עגבניות מיובשות.
7. מגלגלים לאורך (כך שנוצר גליל ארוך) לגליל הדוק וחותכים שבלולים בעובי 2 ס"מ.
8. מניחים את השבלולים על התבנית, מברישים בביצה ונותנים להם לנוח עוד 10 דקות.
9. אופים כ־20 דקות, או עד שהסקונס זהובים מלמעלה ובתחתית ובהירים במרכז.
10. מגישים עם פסטו וסלט ירוק. שומרים את הסקונס בקירור עד יומיים ומחממים לפני ההגשה.

סקונס עם תותים

הסקונס בסיסיים וניטרלים בטעמם, והתוספת הקטנה של התותים גורמת להם להיטרף על ידי בני הבית בקצב מסחרר. מעוניינים בסקונס מלוחים יותר? השמיטו את התותים והוסיפו חצי כפית מלח.

מרכיבים
כ־22 יחידות קטנות

2 כוסות (280 גרם) קמח רגיל + עוד כמה כפות לפי הצורך
2 כפיות אבקת אפייה
2 כפות קורנפלור
⅓ כפית מלח
60 גרם חמאה קרה, חתוכה לקוביות
4 כפות (40 גרם) סוכר
1 ביצה
⅓ כוס (80 מ"ל) רוויון
75 גרם תותים (כ־3 תותים), חתוכים לקוביות

להברשה
1 חלמון

אופן ההכנה
1. מחממים תנור ל־170 מעלות ומרפדים תבנית תנור בנייר אפייה.
2. במיקסר עם וו גיטרה שמים קמח, אבקת אפייה, קורנפלור, חמאה וסוכר ומעבדים לבצק פירורי במשך כחמש דקות.
3. מוסיפים את הביצה והרוויון ומעבדים במשך 3-2 דקות נוספות, עד שהבצק רך וחלק.
4. מוסיפים את התותים ומערבבים קלות עד שהם מתפזרים בבצק.
5. עוטפים את הבצק בניילון (לא צמוד מדי), ונותנים לו לנוח בטמפרטורת החדר כחצי שעה.
6. מעבירים את הבצק למשטח מקומח קלות ומרדדים לעובי 1 ס"מ. קורצים עיגולים בקוטר 4־6 ס"מ (תלוי באיזה גודל אתם רוצים את הסקונס שלכם) ומעבירים אותם לתבנית.
7. מברישים בחלמון ונותנים להם לנוח עוד 10 דקות.
8. אופים 10־15 דקות או עד שהסקונס זהובים מלמעלה ובתחתית ובהירים במרכז.
9. מגישים עם חמאה וריבה. שומרים את הסקונס בקירור עד יומיים ומחממים לפני ההגשה.

דרום אמריקה על אופנוע

תחביבו של הישראלי גי מוצקין, רכיבה על אופנועי שטח, הפך במהירות למה שהוא מכנה "שריטה עמוקה". בתחילת השנה הוא הגשים חלום, כאשר השתתף במירוץ ה"ראלי דקאר" הקשוח בפרו, ולמרות שתקלה טכנית מנעה ממנו להגיע לקו הסיום, הוא מבטיח שעוד לא אמר את המילה האחרונה. "בלי שתכננתי, פתאום גיליתי שאני מייצג מדינה"

//////
דותן מלאך, ניו־יורק
//////

"היו לא מעט פעמים בדרך ששאלתי את עצמי מה אני בעצם עושה שם, למה אני לא בניו־יורק עכשיו, שותה כוס קפה עם חברים. למה אני צריך לרכוב על אופנוע בחום אימים של 35 מעלות, שעם קסדה וראסטות מרגיש כמו 700, כשהשמש בעיניים, הרוחות חזקות וכל הפה מלא בחול. ואז הבנתי, שזה משהו שמבדיל אותי מאחרים, לא בעניין של טוב או רע, אלא בעובדה שאני מתחרה בתחרות שקיימת ארבעים שנה, אבל סיימו אותה רק 3,000 אופנועים. ואני רוצה להיות אחד מאלה שהגיעו לקו הסיום", כך מתאר גי מוצקין את מירוץ ה"ראלי דקאר" הקשוח שבו השתתף לאחרונה.

מוצקין, מסעדן ישראלי שחי בניו־יורק ב־15 השנים האחרונות, יצא בינואר למירוץ השנתי שנערך במשך עשרה ימים בתנאי שטח קשים במדבריות, ושבמסגרתו מתחרים מקצוענים לצד חובבנים במכוניות, אופנועים ומשאיות. הראלי דקאר, שהחל במקור בצרפת והסתיים בדקר שבסנגל ב־1979, מתקיים על פני 9,000 קילומטר ונחשב מירוץ מסוכן שגבה לאורך השנים כמה קורבנות, לצד מאות פצועים. השנה הוא נערך מתחילתו עד סופו בלימה, בירת פרו.

"כשהמירוץ מתקיים בפרו זה עשרה ימים של אפור, חול וכולרה", מספר מוצקין, "בחיים שלי לא נסעתי על כאלה דיונות וזו תחרות שבנויה לשבור אותך פיזית

ומנטלית, או אותך או את המכונה שאתה נוסע עליה, ומדובר באתגר גדול שאי אפשר להשוות לשום דבר".

מוצקין (41) נולד בבלארוס בימי בריה"מ, ועלה עם משפחתו ארצה כשהיה בן 11. "זכור לי שבלארוס היה מקום נחמד לגדול בו אבל החינוך שם היה מאוד קפדני. גם חוויתי התנכלויות בבית הספר בגלל העובדה שהייתי יהודי. המדינה הייתה בבעיות כלכליות ותמיד הרי יש את מי להאשים. ההורים שלי רצו כבר לעזוב הרבה לפני אבל זה לא הסתדר ובשלב מסוים חלק מהמשפחה עברה לשיקגו, כשאנחנו עלינו לארץ. אני שמח מאוד שגדלתי בישראל כי אני חושב שלא הייתי מקבל את הערכים שקיבלתי בשום מקום אחר".

גי והוריו התמקמו בחולון. על השפה העברית הוא השתלט תוך כמה חודשים בלימודים באולפן, ולאחר שהוריו החליטו להיפרד, הוא מצא את עצמו מגיע לבד לקיבוץ מעברות בגיל 13. "זה הדבר הכי טוב שקרה לי בחיים, והיה נהדר להיות לבד בלי מחויבות לאף אחד. אהבתי את החופש, אהבתי לעבוד בקיבוץ ולהיות עם החברים וזו הייתה בחירה מצוינת שעשיתי. מדי כמה שבועות נסעתי לסופי שבוע, פעם אצל אמא ופעם אצל אבא".

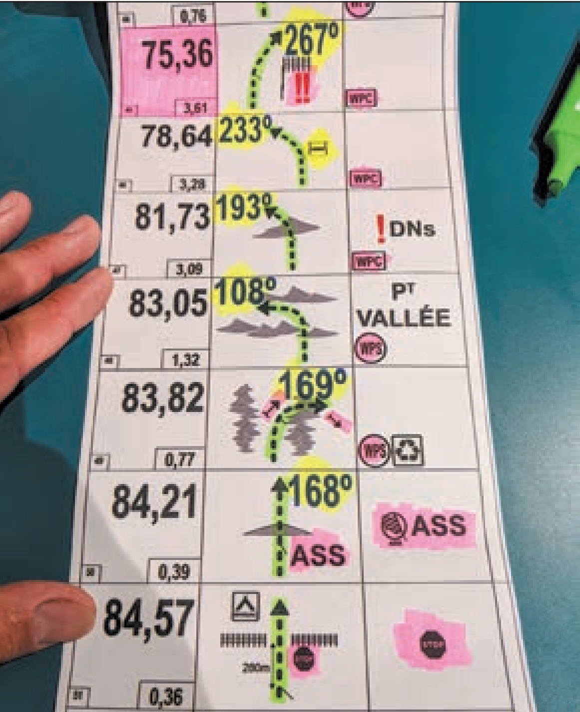
בספורט עסק מוצקין מגיל צעיר. "שיחקתי במשך שנים כדורמים בקיבוץ גבעת חיים אבל בתיכון הציונים שלי ירדו וזרקו אותי משם, אז התחלתי לשחק כדורסל באופן מסודר יותר", הוא מספר, "בצבא שירתי בגבעתי, הייתי רוב הזמן בעזה ורק כשהשתחררתי הבנתי בעצם מה עברתי. אני לא מגדיר את השירות כטראומה אבל הייתה לי התמודדות לא קלה, שבסופו של דבר גם בנתה אותי. אחרי שהשתחררתי עבדתי בקיבוץ בקטיף אבוקדו, בבריכה עם ילדים ובמקביל שיחקתי כדורסל. בשלב מסוים התחלתי להרגיש שם צפוף ורציתי משהו אחר בשביל החיים שלי".

קהילה של אנשים טובים

הרצון בשינוי הוביל את גי בשנת 2003 לניו־יורק, כשהוא בן 26. "נחתתי בניו־יורק עם אלף דולר בכיס ופגשתי את יניב כהן, שגדל איתי בקיבוץ. הייתה לי נחיתה רכה יחסית והתחברתי מהר לאנשים, ישראלים ואמריקנים. התחלתי לעבוד כברמן בבית קפה, עברתי למלצרות ובסוף הפכתי למנהל ותוך שנתיים הבנתי איפה אני נמצא ושאין שום סיבה שלא אעשה משהו בכוחות עצמי. באותו הזמן הציעו לי וליניב להכנס כשותפים במסעדה בשם Westville, שמגישה אוכל אמריקני במחירים נוחים, ומאז כבר פתחנו בעיר שבע מסעדות.

"לאופנועים הגעתי בשנת 2010 בתור בריחה מהמציאות היומיומית הקשה של העבודה, בניסיון לשבור שגרה. בחיים לא רכבתי בארץ ואת הרישיון שלי הוצאתי בארה"ב. קיבלתי השראה מכמה חברים, קניתי BMW 650, התחלתי לנסוע איתו לכל מקום והוא הפך להיות חלק ממני. בשלב מסוים חבר הציע שניסע לסוף שבוע עם האופנועים לניו־אורלינס וזה היה נהדר, ומאז יצאנו לטיולים וזה היה כיף. אחרי כמה זמן רכיבת הכביש שעממה אותי, וחבר טוב שלי, בשם גלעד גוטפריד, שכנע אותי לרכוש אופנוע קטן יותר ובכל סוף שבוע יצאנו לרכוב בשטח".

מהר מאוד החל מוצקין לקחת חלק בתחרויות מירוצים מסדרת "אנדורו", תחרויות שמתקיימות בשטח הפתוח. "אלו תחרויות שמתקיימות ביער ואתה נוסע בין עצים, סלעים וחולות עם הרבה עליות וירידות. מדובר בסדר גודל של 150 ק"מ וחמש־שש שעות רכיבה ביום, ובשלב הראשון

ניווט בטעם של פעם. ה־Road Book

הבטיחות לפני הכול. הציוד למסע המפרך

השתתפתי בתחרויות רק כדי להתאמן ולאט־לאט השתפרתי. אהבתי מאוד ללמוד משהו חדש, כולל בצד המכני של האופנוע, ואהבתי את האתגר ואת האדרנלין שמתלווה לזה. יש בזה משהו ממכר. כל השבוע הייתי מחכה כבר שנצא לתחרות. בשלב מסוים גלעד ואני קנינו קראוון, שעליו היינו מעמיסים את האופנועים ומגיעים ערב לפני התחרות. היינו מכינים אוכל, ישנים כמו שצריך וקמים בבוקר להתחרות, ומשנה לשנה הלכתי והשתפרתי".

בשנת 2017 עלה התחביב של מוצקין עוד שלב אחד מעלה. "באחת מתחרויות האנדורו פגשתי בחור צ'כי בשם אנג'לו, שהחמיא לי ואמר שראה אותי כבר כמה פעמים ושמאוד השתפרתי.

"הוא שאל אם אני רוצה להשתתף בראלי, שבניגוד לתחרויות היומיות שהייתי חלק מהן עד עכשיו, כאן מדובר באתגר קשה ומורכב של כמה ימים, שבהם רוכבים אלפי קילומטרים. החלטתי ללכת על זה ויחד איתו נסעתי לצפון יוון, שם פגשתי את אונדריי, שהקים קבוצה בשם Klymchiw Racing, שהפכה לקבוצה שלי, שכרה לי אופנוע, העמידה לרשותי מכונאים ומקום מסודר לישון ולאכול. בראלי הזה למדתי להכיר בפעם הראשונה את ה־ROAD BOOK, שזה דף נייר מגולגל באורך אינסופי, שבאמצעותו אתה מנווט בשטח וחשוב מאוד לעשות את זה נכון כדי לא ללכת לאיבוד ולאבד זמן. אני בנאדם שקשה לו מאוד להתרכז, בהתחלה עשיתי כל מיני טעויות מטופשות, אבל למדתי להתגבר עליהן.

"הראלי ביוון נמשך שבעה ימים וסיימתי במקום ה־52 מתוך 90, שזו הייתה תוצאה טובה למישהו ביכולת שלי. אחד השלבים בתחרות נקרא 'שלב המרתון', ובו אתה יוצא בבוקר ומבלה את הלילה במקום אחר, כדי שתצטרך להתמודד בעצמך, אם יש לך איזו בעיה טכנית. במקרה הזה חצינו את הגבול לבולגריה וזה היה מדליק, כי פתאום קלטתי שהאופנוע מביא אותי למקומות שאף פעם לא הייתי מגיע אליהם. בנוסף, אונדריי שכר בית ופתאום הפכתי למשפחה עם אשתו, עם הילדים ועוד חברים. זה חלק ממה שמדהים בעולם הזה, זו קהילה של אנשים טובים ומדובר כאן בהרבה מאוד מעבר לסתם רכיבה על אופנוע".

צילומים: באדיבות גי מוצקין

"עכשיו זה מרגיש מטורף, אם לא אעשה את זה שוב". גי מוצקין

"הממד הכי בעייתי בתחרות הוא החוזק המנטלי, כי אף פעם לא רכבתי 900 קילומטר ביום בתנאים כאלה, זה לא משהו שאתה יכול להתאמן עליו ועד שאתה לא שם, אתה פשוט לא יודע. בכל מקרה נכנסתי לזה בכל הכוח"

מעקב צמוד

כשמוצקין חזר לניו־יורק, הוא כבר היה שבוי לחלוטין בעולם החדש. "הראש שלי היה מלא במחשבות מה אני צריך לעשות ואיך להתאמן כדי לעלות לשלב הבא. עד אז ראיתי את התחרויות של הדקאר בטלוויזיה ואמרתי לעצמי שאני מת לעשות את זה יום אחד, אבל אף פעם לא חשבתי שזה באמת אפשרי, מבחינת יכולת ומבחינה כלכלית. זה כמו לשאוף לאולימפיאדה, זה משהו גדול. שנה לאחר מכן חזרתי ליוון וסיימתי במקום ה־22, למרות שהיו לי בעיות טכניות, והבנתי שמאוד השתפרתי. כשחזרתי משם המחשבה על הדקאר החלה להתגלגל לי בראש ובשנה שעברה החלטתי לנסוע בתור מלווה לקבוצה, כדי לעקוב אחרי התחרות מקרוב. זה כבר הדביק אותי לחלוטין בחיידק ורק חיפשתי את הדרך לעשות את זה".

באוגוסט 2018, קיבל מוצקין את ההצעה הרשמית מאונדריי להצטרף לקבוצה שלו בראלי דקאר השנה. "הייתי חייב להגיע להחלטה, בידיעה שאני עדיין לא באמת מוכן. בנוסף, מדובר בהוצאה כוללת של מאה אלף דולר, לא עניין של מה בכך. החלטתי ללכת על זה, וברגע שאונדריי אמר לי שהתקבלתי רשמית, ההתרגשות הייתה גדולה, ודאי כשגיליתי שאני האופנוע האחרון שהתקבל השנה. היו לי גם חששות כמובן, אבל מאוד שמחתי לקראת החוויה החדשה שאני עומד לעבור ומיד התחלתי בהכנות".

מה כללו ההכנות?

"התחלתי להתאמן ארבע פעמים בשבוע בחדר כושר עם מאמן, כי אם אתה לא רוכב מספיק טוב, אתה חייב לחפות על זה בכושר מעולה. חיזקתי את כל הגוף ובנוסף רכבתי על אופני הרים ורצתי כל יום עשרה קילומטר. הממד הכי בעייתי כאן הוא החוזק המנטלי, כי אף פעם לא רכבתי 900 קילומטר ביום בתנאים כאלה, זה לא משהו שאפשר להתאמן עליו ועד שאתה לא שם, אתה פשוט לא יודע. בכל מקרה נכנסתי לזה בכל הכוח גם בשל העובדה שמדובר בהשקעה כלכלית גדולה, ולהגיע לשם לא מוכן זה טיפשי".

שבעה שבועות לפני תחילת התחרות קרתה למוצקין תקלה לא צפויה. "התאמנתי על דיונות, עשיתי איזו טעות ונפלתי ושברתי את עצם הבריח. עברתי ניתוח, שמו לי פלטינה עם תשעה ברגים והרופא שלי אמר שהוא לא חושב שכדאי שאצא לתחרות, כי אם אשבור אותה שוב, אזדקק לניתוח מאוד מסובך. זה בלבל אותי קצת אבל מהר מאוד אמרתי לו שזה לא מעניין אותי ושאני הולך על זה, פשוט לא יכולתי ללכת אחורה. זו הסיבה שכמעט ולא התאמנתי ברכיבה עצמה לפני התחרות".

ב־3 בינואר השנה, שלושה ימים לפני פתיחת התחרות, נחת מוצקין נרגש בלימה. "עד שאתה לא נמצא שם, אתה לא מבין את סדר הגודל של התחרות הזו. השנה התחרו שם 540 כלי רכב בז'אנרים השונים, כשמסביב יש לך אינספור משאיות ציוד, אנשי צוות, מסוקים והמון מארגנים. אחרי ששמתי את החפצים שלי במלון, נסעתי לאוהל התחרות, וכשראיתי את האופנוע שלי, אז התחילה ההתרגשות האמיתית".

יום לאחר שהגיע החל שלב הבדיקות. "מבחינתם, הבטיחות היא בעדיפות עליונה. אתה רוכב כשעליך כמה מכשירי GPS, שיודע עליך בזמן אמת איפה אתה ואם אתה בנסיעה או לא, וגם מעניק לך מידע אם מישהו מאחורייך או לפנייך, בנוסף לשני מכשירי קשר. ביום הזה בדקו לי את כל המכשירים, שעל חלקם למדתי בפעם הראשונה, בנוסף לבדיקות בטיחות ולאופנוע ולציוד האישי. כל רוכב יוצא לשטח עם שתי קסדות, מגן גוף, ערכת עזרה ראשונה, שלושה ליטר מים וזיקוק שמעיפים לאוויר במקרה של מצוקה. הרבה מאוד פעמים לאורך השנים אנשים נתקעו בשטח לילות שלמים וצריכים להיות מוכנים לכל תרחיש".

הצלחת לישון בערב שלפני ההתחלה?

"אחד הדברים הכי משמעותיים מבחינתי שעברתי הוא שלמדתי איך להפוך את הספקות, החשש והעצבים להתרגשות והתלהבות, וזו הייתה הכנה מנטלית טובה בשבילי לפני שהכול התחיל, והצלחתי גם לישון. הבנתי שתחושות רעות לא יעזרו לי והחלטתי לקחת את זה כחוויה, בידיעה שהמטרה היא לסיים, לא משנה באיזה מקום".

ב־6 בינואר יצא המירוץ הגדול לדרך. "המארגנים

החליטו להזניק את התחרות בסדר הפוך מבחינת המספרים, מה שהוביל לכך שאני עם המספר האחרון, זינקתי ראשון. זה היה קטע גדול בשבילי, כי כמה אנשים יכולים להגיד שפתחו תחרות כזאת", נזכר מוצקין בהתלהבות, "היום הראשון היה סוג של חימום מבחינת המרחק. זה התחיל בנסיעה של 170 ק"מ לנקודת הפתיחה ופתאום הכול התחיל. היינו באזור מדברי של דיונות, הייתי נלהב וקצת לחוץ, בזמן שאני צריך להבין לאן אני נוסע בכלל. סיימתי את היום בין האחרונים אבל היה לי חשוב להרגיש טוב על האופנוע ומבחינה פיזית. ביום השני, שבו כבר רכבנו מאות קילומטרים על הרים, דיונות וחול, הכול התחבר לי והיה לי יום מצוין וסיימתי בו במקום ה־92 מתוך 137 מתחרים.

"כל יום גם למדתי דברים חדשים. הבנתי שאם אסע לאט מדי, אגיע מאוחר למחנה, אשן פחות ואצבור יותר עייפות שעלולה להכריע אותי. בדרך יש גם עצירת תדלוק אחת לרבע שעה, שבה אתה צריך להחליט כמה דלק להוסיף, שלא תהיה כבד מדי ושלא יחסר אם תטעה, למלא מים כי חם בטירוף ושותים בלי סוף ובנוסף לאכול איזה חטיף בריאות או ג'ל של ויטמינים. זה מירוץ כל כך קשה כי יש המון מרכיבים שצריכים להתחבר יחד כדי להצליח לסיים אותו".

במקביל לתחרות, גילה לפתע מוצקין שיש לו לא מעט אוהדים שעוקבים אחריו באדיקות. "זו הייתה הפתעה אדירה עבורי. התמיכה שקיבלתי במהלך התחרות, מישראל ומחברים בניו־יורק, הייתה יוצאת דופן, ומאז כבר נוספו לי אלף חברים בפייסבוק. אנשים עודדו אותי, כתבו לי דברים מקסימים ופתאום קלטתי שהם חיים את החלום שלהם דרכי. זה הוביל אותי להתחיל להעלות בכל יום עדכון וידאו והרגשתי שאני לא רוצה לאכזב אותם. למרות שזה ענף לא כל כך פופולרי בישראל, עדיין יש כמה ישראלים שהשתתפו בדקאר ואפילו סיימו אותו, ובלי שהתכוונתי, פתאום הפכתי לנציג של המדינה".

גם במירוץ כזה יש עדיין תחושה של אחווה בין המתחרים?

"לחלוטין. זה באמת ענף עם אנשים טובים. בין היום הרביעי לחמישי, התקיים יום המרתון שבו לא חזרנו לאוהל המרכזי. ישנו יחד באולם ספורט על מזרן דקיק, וכל אחד קיבל תיק רחצה קטן. ישבנו שם יחד, אכלנו, צחקנו ועזרנו אחד לשני עם ספר המפות. זו אחת הסיבות המרכזיות שכל זה כל כך מהנה".

טעם של עוד

יום אחרי שלב המרתון קיבלו מוצקין וחבריו יום מנוחה. ואז, במהלך היום השישי של התחרות, הכול השתנה ברגע אחד. "התחלתי את השלב במצב פיזי ומנטלי מצוין. בשלב מסוים הגעתי לדיונה שלא הצלחתי לטפס עליה, וירדתי למטה לחפש דרך טובה יותר ולנסות שוב. הנעתי את האופנוע ופתאום הוא לא נדלק. נתתי לו לנוח לרגע, והלכתי לסייע למישהו שנתקע לידי. כשחזרתי כבר יצרו איתי קשר ושאלו אם אני בסדר. דיווחתי על הבעיה וחיפשתי לה פתרון, כשאני מקווה שמישהו אולי יעבור ויוכל לסייע לי. החוקים בדקאר מאפשרים עזרה מיריבים אחרים ואפילו מצופים שבדרך, אבל במקום שנתקעתי לא היה אף אחד. מה שלא ניסיתי לעשות, הבטרייה באופנוע פשוט שבקה. יצרתי קשר עם המארגנים והודעתי שכנראה לא אוכל להמשיך".

זמן קצר לאחר מכן הגיע מסוק חילוץ, לאסוף את מוצקין ואת האופנוע שלו. "דמעות הציפו את העיניים שלי, הסתכלתי על האופנוע וממש כאב לי להשאיר אותו, למרות שגם אותו אספו משם, והבנתי שזה נגמר ושהחלום נגוז. כשהמטוס המריא, פתאום קלטתי כמה קטן הייתי בתוך השטח העצום הזה, שכולו הרים של חול. משם למעלה הבנתי כמה מטורף צריך להיות בשביל לנסות דבר כזה, ושכל מי שקשור לתחרות הזאת, כולל אני, כנראה יש לו איזו שריטה עמוקה. זה לא דבר רגיל שמישהו עושה.

"חזרתי למחנה במצב רוח מאוד ירוד וכולם חיבקו אותי והיו עצובים בשבילי. שיתפתי הודעה ברשת על מה שקרה והודיתי לכולם. אני מאמין שדברים קורים מסיבה ולפחות זה השאיר אותי עם טעם של עוד. הלכתי לישון מדוכדך מאוד וקמתי למחרת עם המציאות החדשה והמשכתי הלאה. עד עכשיו אני בטוח שאם הבטרייה לא הייתה נגמרת לי הייתי מסיים את המירוץ, גם אם היה לי קשה והייתי צריך לירוק דם בשביל זה".

מה עשית ביום שאחרי?

"ברגע שהתאוששתי, מיד הפכתי לחלק מהצוות המסייע ועזרתי במה שיכולתי. בת הזוג שלי וכמה חברים הגיעו לימים האחרונים, כי הבטחתי לכולם שאסיים, מה שלא קרה, ובילִיתי איתם".

איך חברה שלך מכילה את התחביב המשוגע שלך?

"היא גדלה במשפחה של אופנוענים ומכירה מצוין את העולם הזה, את הפציעות והקשיים, אז היא לא התלהבה מהעיסוק שלי, אבל היא גם מבינה שזה אני וזה מה שאני אוהב".

זמן קצר לאחר סיום המירוץ חזר מוצקין לניו־יורק. "הרגשתי ריקנות גדולה ושהחיים מאוד משעממים", הוא מודה, "התחלתי לחפש משהו שיאיץ לי שוב את האדרנלין ולמזלי זו לא העונה שבה צוללים עם כרישים. אהבתי להיות שם חלק מקבוצת האנשים ולקבל את כל התמיכה מכולם. קיבלתי הרבה מחמאות על מה שעשיתי, אבל האמת שזה פחות מעניין אותי, כי המטרה שלי הייתה לסיים וזה לא קרה".

"התמיכה שקיבלתי במהלך התחרות, מישראל ומחברים בניו־יורק, הייתה יוצאת דופן, ומאז כבר נוספו לי אלף חברים בפייסבוק. אנשים עודדו אותי, כתבו לי דברים מקסימים ופתאום קלטתי שהם חיים את החלום שלהם דרכי"

מוצקין (משמאל) עם מתמודדים נוספים

תחזור בשנה הבאה?

"זו שאלה של מאה אלף דולר. בתחרות היה מתמודד בן 59 שסיים את התחרות, 14 שנה לאחר הפעם הראשונה שהוא לא הצליח, אז באמת הכול עוד אפשרי. החלום שלי הוא לסיים את המירוץ הזה, לא משנה באיזה מקום, כי לקבל את המדליה הזו זה סוג של ניצחון. למרות הקושי אני מת לחזור לשם ולירוק חול ואני בטוח שזה יקרה, כי כשיש לך מטרה, זה משהו שמוביל אותך בחיים. היום אני מרגיש שזה יהיה מטורף אם לא אעשה את זה, ואני מקווה שגם העליתי את המודעות לענף בארץ, כי אם אני יכול, אז כולם יכולים".

בשבוע הבא ימשיך מוצקין את המסע המוטורי שלו, הפעם במדבריות במרוקו. "זה ראלי בשם 'אתגר המדבר', השני בגודלו בעולם אחרי הדקאר, ומדובר בסדר גודל של 850 קילומטר רכיבה ביום. אני ממשיך להתאמן חזק ורוצה להמשיך ולהשתפר".

בסולם האושר מאחת לחמש, איפה אתה?

"אני בשבע. אני מאושר, מבסוט מהחיים ומודה על האפשרות שיש לי לעשות את הדברים האלה, מבחינת בת הזוג שלי ומבחינה כלכלית, ואם יש עשר אני גם שם. המשפחה החדשה שלי מרחבי העולם מקיפה אותי, אני במקום שלא ידעתי שהוא קיים וזה כיף לא נורמלי, כמו להתאהב מחדש". ■

"דמעות הציפו את העיניים שלי, הסתכלתי על האופנוע וממש כאב לי להשאיר אותו, למרות שגם אותו אספו משם, מלמעלה הבנתי כמה מטורף אתה צריך להיות בכלל בשביל לנסות דבר כזה, ושכל מי שקשור לתחרות הזאת, כולל אני, כנראה יש לו איזו שריטה עמוקה"

הפרלמנט

הנחשונים

חברי שבט נחשון בני עקיבא, גרעין נח"ל מעלה־גלבוע, חגגו 50 שנה לגיוסם, בשבת מלאה בחוויות וזיכרונות ובעדכונים על הילדים, הנכדים ואפילו הנינים

מימין לשמאל:
כורעים על הרצפה: משה לרר, קריית־חיים; יוסי כהן, קריית־שמואל; דוד בן־ימיני, קריית־אתא.
יושבים: שרה ליבסקר (קרולובצקי), חיפה; ציפי פרימור (בר־חמא), קריית־שמואל; ציפי ברח"ד (לחר) ושמואל ברח"ד, קריית־שמואל; רשלין סטברש (בן־ימיני), קריית־מוצקין; שרה שטיין (שכטר), חיפה; עדנה נתיב גרינברג (אסולין), חיפה; רבקל'ה שפיגל (ברייטברט), כפר־הרא"ה; לאה הס חיפה; מלי פרנקל (סלובס), עין־צורים; אלה גלבוע (ברטל), חיפה.
עומדים: איצקו בן־צבי, מעלה־גלבוע; ציפי לוין, תל־אביב; מיכה טיסר, הושעיה; עמנואל קפש, קדומים; חנה שור (קלר) בני־דרום; ניצה מנור (רוט), ירושלים; חיה אשכנזי, קריית־חיים; חדווה קלי (צוקר), קריית־שמואל; חיה הוכמן (רוזנצוויג) , קריית־אתא; נעמי טויסטר (פוירשטיין), קריית־מוצקין; הדסה לוי (אביצור), ירושלים; בנימין אלוני, קריית־שמואל; נעמי שטסמן (ליכטנשטיין), חשמונאים; רחל פולק (פרידלר), אפרת.
עומדים מאחור: אברהם קורוניו, בת־ים; ראובן שור, בני־דרום; אלי אייל, מעלה־גלבוע; אלחנן היימן, חיפה; עמוס פריד, קריית־אתא; דוד הולצר, קריית־שמואל; אבנר כהן, ירושלים.
חברי גרעין שלא הגיעו לכנס: אבי ועקנין, הרב אליעזר וייל, דב קהת, חוה שרון, חנה טל, יהודה הכט, יומטוב יומטוביאן, יוסי טובים, לאה שרוני, מרקו ליבסקר, נעמי שור, עדנה עמית, ציון דר, בצלאל ארליך, יהודה הכט, יהודה חכים, מוטי פאר, שמואל סבג.

נזכור בגעגוע: משה קליין, איילה גורן, אסתי וורקר, יהודה וולף ויעקב לזר ז"ל.

צולם ביום חול

כנס מיתרים השנתי | 28.3 | ירושלים

רשת מיתרים לחינוך משלב לדתיים וחילונים ערכה בסוף השבוע האחרון את הכנס השנתי, בהשתתפות 250 מורים מורות ואנשי צוות חינוכי מכל רחבי הארץ, שהגיעו לבית הספר המשלב לדתיים ולחילונים "אריאל" בשכונת גילה הירושלמית.

הצוותים החינוכיים נהנו מאירוע עשיר ומלמד, ובין היתר נידונו סוגיות מרכזיות בחיי החינוך המשלב. באירוע הסיום הוענק אות הוקרה למר מאיר שמעוני, מנהל מחוז ירושלים במשרד החינוך, שסייע רבות לרשת לפתוח ולפתח עוד מרכזי חינוך משלב במחוזו.

הכי סלב: השר לשעבר הרב מיכאל מלכיאור, נשיא רשת מיתרים // **הכי מגזר:** פאנל בנושא דור הרצף //
הכי ננצור בלבנו: הנאום המכונן של אורי היימן, תלמיד כיתה ו', בנושא קבלת האחר

צילום: יח"צ

סל תרבות

ניסים גרמה, אלמן ואב לשלושה,
מתגורר בראש־העין. אמן וזמר

01 זיכרון ילדות תרבותי. אבי סאלח סאלם גרמה ז"ל, שכונה "הפייטן מתימן", היה אורג השטיחים של המלך בתימן והמשיך בעבודה זו גם לאחר שעלה לארץ. בילדותי עזרתי לאבי בכל יום באריגת שטיחים ותוך כדי עבודה ינקתי ממנו, לצד האמנות, גם את הפיוטים והשירה. אגב, רות דיין נהגה לקנות אצלנו שטיחים ל"משכית".

02 יוצר שאתה אוהב במיוחד. מאיר אריאל. שמחתי כל כך כשהוא הציע לי להשתתף איתו באלבום. זו הייתה זכות גדולה מבחינתי. הפרויקט אמנם ירד אחרי כמה חודשים, אבל מאיר הרגיש חובה לתת לי במתנה את השיר "ציונה" ואפילו שר איתי את הפזמון האחרון בשיר.

03 עם מי היית רוצה לשבת לכוס קפה? שני אנשים שמרתקים אותי הם ראש הממשלה בנימין נתניהו ושר החינוך נפתלי בנט. הייתי שמח להזמין אותם לביתי, ללעוס יחד גת תימני, לאכול מרק רגל תימני עם חילבה ולהיכנס איתם לשיחות נפש, שלא קשורות בכלל לפוליטיקה.

04 ספר שקראת פעמיים. קראתי עשרות פעמים את חמשת חומשי התורה, ובכל פעם אני מגלה בהם משהו שלא הכרתי ושהוא מחכים מחדש.

05 שיר שנוגע בך במיוחד. השיר "אלוהים יברך אותך", שכתבתי לזכר אשתי שושי ז"ל, שנפטרה לפני שש שנים בערב יום הכיפורים. צדיקה גמורה, שהשאירה חלל גדול אצלי ואצל שלושת ילדינו. השיר נכתב והולחן בשלוש לפנות בוקר, תוך שלוש דקות, כי הוא יצא ממעמקי ליבי.

06 דמות שמעניקה לך השראה. הנשיא לשעבר שמעון פרס ז"ל, שהחברות בינינו הייתה מעבר לפוליטיקה ונמשכה 36 שנים. הוא היה האב הרוחני שלי, ואין יום שאני לא מרגיש בחסרונו. הפכנו למשפחה אחת – פרס וגרמה, בשמחות וגם בימי צער ואבל. שושי רעייתי ז"ל הייתה מכינה לסוניה ז"ל ולציקי תבדל"א קובנות וג'חנונים.

07 מה מתנגן אצלך באוטו? פיוטים תימניים, שנוגעים ללב ולנשמה, והם מעוררים אצלי געגועים לאבי, לאמי, לאחי, לאחותי ולאשתי שהלכו לעולמם. תהא מנוחתם עדן.

08 עם מי היית רוצה להתחלף ליום אחד? עם הרב הראשי של ירושלים, מורי ורבי הרב שלמה משה עמאר. לשבת בכיסאו, להשתמש במוחו למשך 24 שעות ולפסוק הלכות בכל מה שקשור לדת.

09 מי מצחיק אותך? רשף לוי, ולא בגלל שהוא חצי תימני ויש לו שבעה ילדים – הוא שנון, חכם, תרבותי ומצחיק אותי בכל פעם מחדש.

10 באיזו סדרה היית רוצה להשתתף בשחקן אורח? אני מת להגיש חדשות ערב אחד במקום יונית לוי או דני קושמרו, ואני לא מתכוון לנוח עד שאעשה את זה.

האישה הישראלית

מוסף צרכנות חגיגי לפסח

מקור ראשון

כ"ט באדר ב' תשע"ט 05.04.19

תיקון המידות

לרחל קשת, רעיה כהן וחן כלפון נמאס להיכנס לחנויות ולצאת בידיים ריקות. רגע לפני פסח, כינסנו אותן להפקת אופנה אמיצה ושוברת סטריאוטיפים | עמ' 50

ואחת...
לאליהו הנביא

כוס יין אדום
HEDERLIG
60 סל'
7 ₪

כוס יין
FRAMTRADA
30 סל'
12 ₪

כוס יין
POKAL
20 סל'
7 ₪

כוס FLIMRA
23 סל'
12 ₪

מגוון עיצובים לשולחן הסדר מחכים לכם באיקאה

מסעדה חלבית / בשרית כשרה למהדרין | משחקיה והפעלות לילדים

איקאה נתניה: מחלף פולג, א.ת נתניה (דרום). איקאה ראשל"צ: רח' היוזמה 1, מרכז עסקים שורק, כביש פלמחים. איקאה קריית אתא: דרך חיפה 52, קריית אתא. איקאה באר שבע: הירדן 24, באר שבע. שירות לקוחות *איקאה (35832*) שעות פתיחה: א'-ד' 10:00-21:00, ה' 10:00-24:00, ו' 9:00-15:00, מוצ"ש: כשעה לאחר צאת השבת עד 23:00 | בירור מלא באתר WWW.IKEA.CO.IL

בראש טוב BOPO

תוכן

CROSLEY

האישה הישראלית מקור ראשון
עורכת: רחלי מלק־בודה **עריכה:** אברהם שפירא **עיצוב:** רועי קדם, שיר כרמי, אביטל טובי **עורך צילומים:** אופיר דוד **עיבוד תמונה:** רינה נקונצ'ני
מנהל סחר: אודי לוקר **מנהלת מדיה:** אביטל טקל־קליין **מחלקה מסחרית:** בתיה בן־יהודה, אורלי דהן **גרפיקה מודעות:** אסנת מאירוביץ', צרויה ורשבסקי
צילום השער: שי ניר וסאן רובין, המכללה לצילום 'מנטור' **להזמנת מודעות:** 077-7277828
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות, ט.ל.ח

פנים אמיתיות

רננה רז מוכרת לכולם מקמפיין רשות המים עם הפנים המתקלפות, אבל חוץ ממנו היא גם שחקנית ורקדנית מצליחה. בריאיון לרגל צאת הסרט 'מראות שבורות' בכיכובה היא מדברת על החשיבות בהצבת גבולות לילדים, מסבירה מדוע כתבה את הפוסט נגד חוק הלאום שהציב אותה במרכז סערה ציבורית, ומגלה מה היא חושבת על ידוענים שמפרסמים את דעותיהם הפוליטיות

ריקי רט | צילום: אריק סולטן

איפור ועיצוב שיער: עדי שטראוס

צילום: דניאל מילר, באדיבות סרטי יונייטד קינג

סרט הופך קרביים. רז לצד שירה האס ב'מראות שבורות'

רננה רז מאחרת לפגישתנו במספר דקות. זה היום שבו הילדים מתחפשים לקראת פורים, והצורך לאפר את בתה הקטנה בדרך לבית הספר עיכב אותה. במציאות היא אימא לשני ילדים קטנים שעסוקה במשחקי דמיון על השטיח בסלון, אבל בסרט החדש 'מראות שבורות' היא מגלמת את נאוה, אמא לאריאלה, מתבגרת פרועה ומרדנית.

אביה של אריאלה (יפתח קליין), קצין מעוטר בקבע, עוקב אחרי כל תנועה של בתו ומעניש אותה בחומרה על כל טעות. הוא מחנך אותה בקשיחות ובעקשנות שמאחוריה מסתתר מפקד שהטעות שביצע בקרב גבתה חיי אדם, ולא מוכן לטעות שוב לעולם. בין השניים ניצבת נאוה, החומלת מצד אחד על בתה הסוררת, אך מצד שני לא מעזה להמרות את פיו של בעלה ומרחמת עליו בעקבות הפוסט־טראומה שחווה.

כאשר רז קיבלה לראשונה את הטקסט לקראת האודישן לתפקיד, היא התקשתה בתחילה לדמיין את עצמה כאמא למתבגרת. "בכל תפקיד יש את החיבור הראשוני, את מרגישה אם יש לך כמיהה לדמות הזאת או לא. כאן זה לא היה", היא מתארת.

היא ניגשה לאודישן בכל זאת, ועברה אותו בהצלחה. כשדיברה עם הבמאים, אמרי מטלון ואביעד גבעון, הבינה כי כאישה בת ארבעים זה לא מופרך שתגלם אמא למתבגרת. "אם הייתי יולדת את בתי הבכורה בגיל 23, כמו שאמא שלי ילדה, יכלה להיות לי עכשיו ילדה מתבגרת. נפל לי האסימון שזה אפילו לא משהו חריג. נאוה בעצם הלכה בנתיב של הדור הקודם, הדור של ההורים שלי. אני מאמינה שתהיה בקרוב מגמה כזו של חזרה לילודה בגיל צעיר".

למה?

"אני מרגישה שכל דבר בעולם זו תנועת מטוטלת. דברים שהיו מקובלים פעם ונדחקו, חוזרים. בתור מישהי שילדה בגיל מבוגר יחסית, 33, אני יכולה לומר שיש הרבה יתרונות להורות בגיל כזה, וגם חסרונות".

מה למשל?

"כשאתה הופך להורה בשנות העשרים של חייך, יש לך יותר אנרגיה פיזית. יש אולי דברים אחרים שחסרים לך, אבל אתה יותר אנרגטי. כשאתה דוחה את לידת הילדים לגיל מבוגר זה בדרך כלל כדי להקדיש יותר זמן לעצמך, ואז כשמגיעים הילדים אתה מרגיש שאתה צריך לדחוק הצידה את עצמך. יש משהו אורגני בלגדל ילדים בגיל צעיר".

'מראות שבורות', יש לציין, הוא לא סרט קל לצפייה. הגיבורה אריאלה נקלעת שוב ושוב למצבים קשים, גם כאלו הגובלים בתקיפה מינית. מדובר בסרט הופך קרביים להורים ולכל מי שעוסק בחינוך, שמעורר שאלות על הצבת גבולות, רכות מול נוקשות בחינוך ועל איך העבר שלנו משפיע על עתידנו.

איך נכנסת לתפקיד של אמא למתבגרת?

"לי אישית לא היה גיל התבגרות סוער, אבל אני בהחלט זוכרת את החברים שלי שהיו בעימותים עם ההורים, או את אחותי שהיה לה לא פשוט בגיל ההתבגרות. אני זוכרת מהם התנהגויות קצה כמו של אריאלה בסרט – לחזור מאוחר הביתה, לברוח מהבית או לחזור בטרמפים. אני יכולה להזדהות עם הרצון למרוד, אם כי אצלי זה הגיע בגיל מבוגר יותר".

על 'מראות שבורות': "גבול הוא אמצעי ולא מטרה כשלעצמה. אם אני שמה גבול של 'לא הולכים לישון אחרי שמונה', אני עושה את זה כדי שהשינה תהיה טובה והתפקוד למחרת יהיה טוב, לא כי זה ערך מדהים לישון בשמונה"

כילדה וכנערה, מספרת רז, היא לא חשה שום רצון למרוד. "זה לא משהו שהיה קיים בי. הרגשתי את הרצון הזה דווקא בגיל יותר מבוגר, כשחשתי צורך להתנתק מהמשפחה שלי. לא חלילה בקטע של 'אני לא מדברת איתכם עכשיו', אלא סוג של רצון לעמוד על דעתי ולהבין שהרצונות שלי, או האופן שבו אני רוצה לחיות את חיי, הם שלי ואני לוקחת עליהם אחריות מלאה, ולא תמיד זה חייב למצוא חן בעיני ההורים שלי או אנשים אחרים".

עד גיל 24 היא הייתה לגמרי הילדה של אמא, ואפילו התגוררה איתה. כשעזבה את הבית, זה נבע מתוך הבנה שיהיה לה טוב יותר להתנהל באופן עצמאי יותר. "הפחיד אותי שאגיע לגיל שלושים ואגור עם אימא שלי", היא מסבירה את הצעד. היציאה מהבית הביאה אותה לגבש זהות אישית, ולא להסס להתווכח עם אמה. "אני יכולה להתעמת איתה על גידול ילדים, או על כל מיני צורות שאנחנו תופסות דברים בחיים. זה משהו שעד גיל 24 לא היה מוכר לי".

אחרי שהתנסית כשחקנית בתפקיד אימא למתבגרת, מפחיד אותך להגיע לשלב הזה בחייך?

"גם הבת שלי מאוד טמפרמנטית וסוערת, כך שבאיזשהו מקום הדמות של אריאלה בסרט הזכירה לי אותה. לא במובן שהיא תצא למסיבות טבע ותחזור מאוחר, אלא משהו בטמפרמנט השונה בין האימא לבת הדהד לי את התחושה שלי שביחסים של אימא ובת יש משהו מאוד מורכב".

משמר הגבול

זו הפעם השנייה שרז משחקת את בת זוגו של יפתח קליין. בפעם הקודמת זה קרה ב'למלא <

את החלל', סרטה של רמה בורשטיין. רז גילמה שם את אסתר, אישה חרדית נשואה ואם לתינוק שמתה בגיל צעיר. גם הפעם הזוגיות עם קליין מסתיימת באופן טרגי. "כן, זה שילוב קטלני", היא אומרת בחיוך. "אני מאוד אוהבת לשחק עם יפתח, יש לנו כבר סוג של אינטימיות כתוצאה מהעבודה המשותפת".

ב'למלא את החלל', כמו גם באחד התפקידים הראשונים שגילמת על המסך – ציפורה ב'החצר' (הטלנובלה החרדית הראשונה) – שיחקת דמות חרדית. כמה מורכב היה להתבונן לתפקידים האלו?

"אני מרגישה שזה שונה ולא שונה. נכון שהדמות שונה בסממנים החיצוניים, אבל בפנים יש לה חלומות, תקוות ואופי משל עצמה, כמו אצל אישה חילונית. הדמויות הללו היו כלפי חוץ חרדיות, אבל בפנים ציפורה למשל היא אישה עצמאית עם סלון פאות, אלמנה חזקה ומרדנית שעומדת על דעתה. יכולתי להזדהות איתה. בחיים שלי, כשאני רואה עוול או משהו לא צודק אני לא שותקת".

את התפקיד הראשי ב'מראות שבורות' משחקת שירה האס, השחקנית המוכשרת בעלת המראה הנערי. "היא פשוט שחקנית מדהימה בעיניי", מפרגנת רז. "הכרתי אותה בסרט, אבל מאז ראיתי עוד הרבה דברים שהיא עושה. היא פשוט נולדה להיות שחקנית. יש משהו מהפנט בפנים שלה, והיא אינטליגנטית ומוכשרת. הפנים שלה יכולות להיות מאוד פגיעות, אבל מצד שני יש בה עוצמה פנימית שגם רואים אותה בסרט".

את מאמינה בנוקשות בחינוך, כמו שרואים בסרט?

"אני לא מאמינה בנוקשות, אבל כן חושבת שיש מקום לגבולות. דווקא כשהגבולות ברורים מתוך מחשבה שהם לטובתך, יכול לקרות שם חופש. זאת הבעיה שלנו כהורים – כשאין לנו גבולות, זה מתנקם בנו. אני רואה הורים שקשה להם לומר לא לילד כי הם לא רוצים לאכזב, או הורים שנותנים אופציות בחירה לילד צעיר שלא מסוגל להחליט ביניהן. והילד? הוא דווקא רוצה שייתנו לו גבולות. אני רואה את זה על הבת שלי. ככל שנותנים לה מסגרת, זה נותן לה ביטחון. גבולות זה דבר שנותן ביטחון בעולם לילד, שמגן עלייך. גבול הוא אמצעי ולא מטרה כשלעצמה. אם אני שמה גבול של 'לא הולכים לישון אחרי שמונה', אני עושה את זה כדי שהשינה תהיה טובה והתפקוד למחרת יהיה טוב, לא כי זה ערך מדהים לישון בשמונה. בסרט הגבולות מתערבבים עם נוקשות. גיורא לא רק אומר לאריאלה לסדר את המיטה שלה אלא בודק לה זמנים כמו בצבא, ומסתכל כמה זמן זה לוקח לה. זו נוקשות שגורמת דווקא לטשטוש גבולות באיזשהו אופן".

קשה יותר לגדל ילדים בתל־אביב לעומת מקומות אחרים?

"האמת היא שאני לא מכירה משהו אחר. אני עירונית, נולדתי בפתח־תקווה וגדלתי בגבעתיים, כך שנוף ילדותי הוא לא שדות. בן זוגי (אור מורן; ר"ר) הוא מושבניק וגדל בכפר־יחזקאל בעמק יזרעאל, אז מהצד שלו יש לנו היכרות עם טבע ומרחבים. מהבחינה הזו אני לא מרגישה שאני חוסכת מהילדים משהו, ואני כן רואה את ההשפעה של זה עליהם. כשאנחנו מגיעים לשם לבקר, יש שם חיבור לטבע שאין בעיר.

"בסופו של דבר ילד גדל איפה שההורים שלו נמצאים. הרבה פעמים אני מרגישה שפה הילדה שלי היא הכי תל־אביבית, ובמושב היא הכי מוגלי, חולצת את הנעליים ואוהבת לטפס על עצים. אני כן חושבת שכשאת הופכת להורה את מאוד מחפשת להיות חלק מקהילה, ועיר זה לא תמיד משהו קהילתי. יש היום ניסיון לייצר קהילות בעיר. את מחפשת שיתמכו בך, שיהיה לך עם מי להתייעץ, להיות חלק ממשהו. במיוחד בילד הראשון, כשאין לך ניסיון. יש גם משהו מאוד קשוח בכבישים העמוסים. קשה למצוא חניה, וכל דבר חייב להיות מתוכנן. ספונטניות היא לא מרכיב דומיננטי כאן".

רז בקמפיין המים

צילום מסך מתוך הפרסומת של רשות המים

מה עם המים

רז היא יוצרת רב־תחומית, כוריאוגרפית, רקדנית ושחקנית. לא משנה אילו תפקידים מרשימים היא תגלם, נראה שלנצח היא תזוהה עם קמפיין 'ישראל מתייבשת' של רשות המים, שקורא לכולנו להרגיע עם האמבטיות והשטיפות הנדיבות.

הקמפיין, ששודר בין 2008 ל־2011, חזר להכות בשנה שעברה בעקבות מצבו מעורר הדאגה של משק המים. מאז, יש לציין, החודשים האחרונים דווקא הפתיעו בכמות הממטרים שלהם.

"אתמול הלכנו לקנות משהו למשלוח מנות, והתפתחה שיחה עם המוכר על משק המים", מספרת רז. "ברור לי שאנשים מזהים אותי משם".

זה לא מבאס שאחרי הכול את מזוהה בעיקר עם קמפיין פירסומי?

"שואלים אותי לא פעם אם זה יוצר אצלי תסכול, והתשובה היא לא. לפעמים אתה עושה משהו ומתבאס, זה לא המקרה. אני מרגישה ששמתי שם את עצמי, וזה מאוד מובן לי ונעים לי שמזהים אותי משם. אני כן יכולה להגיד שיש פער בין איך שאנשים תופסים אותי ובין איך שאני תופסת את עצמי, כי זה לא שאני קמה בבוקר ואומרת 'מה מצב משק המים היום'. אם בן־אדם אומר לי 'אני מזהה אותך מהמים', זה מעיד על מאיפה הוא מכיר אותי יותר מאשר עליי. זה לא מגדיר אותי. אני מבינה את האפקט שיש לזה, אבל לא מרגישה שזה כולא אותי באיזו מסגרת. בכל מקרה, לכל המודאגים: גם לפני הקמפיין לא עשיתי אמבטיות, רק לילדים שלי, ובטח שלא אחרי".

על הזיהוי עם קמפיין פרסומי: "שואלים אותי לא פעם אם זה יוצר אצלי תסכול, והתשובה היא שלא. זה לא שאני קמה בבוקר ואומרת 'מה מצב משק המים היום'. אם בן־אדם אומר לי 'אני מזהה אותך מהמים', זה מעיד על מאיפה הוא מכיר אותי יותר מאשר עליי"

אבל את הסערה האמיתית חוללה ביולי האחרון, כאשר מתחה ביקורת על חוק הלאום ונקלעה למהומה ציבורית, שבשיאה קראו גורמים ברשות המים לבטל את השתתפותה בקמפיין הוותיק. "אני פנויה גם לקמפיין 'ישראל מתביישת' אם מישהו בעניין", צייצה בטוויטר, כשהיא מעלה את תמונת הסלפי המפורסמת של חברי הכנסת מהליכוד עם ראש הממשלה

"הסיפור שלה עם משה קלוגהפט עורר בי אי נוחות". **זנדברג** | צילום: גדעון מרקוביץ

צילום: אורן בן חקון

"שום דבר שכתבתי לא זכה מעולם לרעש כזה". נציגי הליכוד חוגגים את העברת חוק הלאום

רגע אחרי שהחוק עבר.

"אני תמיד אומרת מה שאני חושבת, זה לא היה משהו חריג באישיות שלי. כן הופתעתי, כי אני לא מנהלת פרופיל גבוה ברשתות החברתיות, ובטוויטר אני כמעט לא פעילה. כשכתבתי את הציוץ הזה לא עברה לי בראש המחשבה שזה יעשה רעש, כי לפני זה שום דבר שכתבתי לא זכה מעולם לרעש כזה. המוטיבציה הייתה כי אני נוטה להגיד מה אני חושבת. חוק הלאום הפעיל אותי ועורר בי כל כך הרבה רגשות ממקום של התקוממות. מה שקרה אחר כך היה נפרד מזה".

איך הרגשת עם הטוקבקים והתגובות נגדך?

"כיף זה לא. להרגיש מותקף זה לא דבר נעים. יש את הביטוי 'להיות בסערה תקשורתית', ובמקרה הזה הבנתי מה זו סערה – אתה נחבט על ידי כל מיני גורמים שרוצים לעשות עליך סיבוב. אחר כך, כשרותם סלע כתבה מה שכתבה וספגה התקפה, יכולתי רק לדמיין מה עובר עליה. באיזשהו שלב זה כבר לא ענייני. זה מפסיק להיות הדבר עצמו והופך לסחרחרה. הטלפון שלי לא הפסיק לצלצל עם בקשות שאבוא להגיב על זה. הייתה תחושה של יציאה מפרופורציות. אם הייתה פה תרבות שיח הגיונית אז היו מתייחסים לזה כמישהו שסתם אמר משהו, לא דבר שדנים בו במהדורות חדשות. התפתח מחול שדים כזה שכולם לוקחים בו חלק.

"אני באמת מאמינה שאנשים שיש להם השפעה ציבורית צריכים להביע את דעתם. לכל בן־אדם יש זכות להביע את דעתו. נוצר מצב שאנשים שיש להם פרופיל ציבורי גבוה לא מדברים כי הם חוששים איך הדברים שלהם יתקבלו, וזה משפיע על המרחב שאנחנו חיים בו".

השאלה היא למה דעתה של רננה רז או רותם סלע חשובה יותר משל תקווה כהן מראשון־לציון.

"היא לא, הרשתות החברתיות ביטלו את זה. גם משהו שתקווה כהן כותבת יכול להיות ויראלי".

והמחיר היה שווה את זה? נשמעו קולות לבטל את קמפיין 'ישראל מתייבשת' בביכובך.

"לא נעים להיות תחת מתקפה, אבל גם לא נורא. בתוך המתקפה היו הרבה קולות שתמכו וחיזקו אותי. הרבה שואלים אותי, זה היה שווה את המחיר? מבחינתי יש מחיר גם לְלא לדבר. אם עוד אנשים ידברו, זה לא יהיה חריג. בחברה דמוקרטית אפשר לומר מה שאתה חושב ולא לפחד. אני מקווה שזה ישתנה, ושאנשים ירגישו חופשיים להביע את דעתם".

יש משהו שאמרת או כתבת שאת מתחרטת עליו?

"לא. אם אמרתי משהו שפגע במשהו או העליב מישהו, אז אני מתחרטת עליו. אין לי שום רצון לצחוק על מישהו אחר".

הבעת בעבר תמיכה במרצ. בבחירות הקרובות עדיין תבחרי בהם?

"מכל המפלגות שיש, הם עדיין הכי קרובים לאמונות ולערכים שלי. אני חושבת שהם פרלמנטרים טובים, וזהבה גלאון עשתה עבודה טובה".

אז למה אני שומעת אכזבה בקולך?

"בבחירות האלה אני מתלבטת ולא יודעת למי אצביע. אני לא חושבת שצריך להגיד 'אני מצביע איקס לא משנה מה'. אני מאמינה שאזרחים צריכים להיות ערניים ולבחור בכל פעם מחדש ולא באופן אוטומטי. הסיפור של תמר זנדברג ומשה קלוגהפט עורר בי אי־נוחות גדולה. אולי אני נאיבית, אבל בעיניי מרצ ייצגה פוליטיקה לא צינית. תמיד הרגשתי שהיא לא מתביישת להגיד שהיא מאמינה בערכים מסוימים. בסוף אני מגלה שאצל כולם פוליטיקה זה דבר ציני. יכול להיות שזו נאיביות מצידי. אני גם לא מאמינה בהצבעה אסטרטגית. בן־אדם צריך להצביע למי שמייצג את הערכים שלו, ולא להיכנס לשיקולים של איך זה ישפיע על שאר המערכת. אני אשב ואחשוב, זה לא פשוט לי הפעם".

"כשרותם סלע (בתמונה) ספגה התקפה, יכולתי רק לדמיין מה עובר עליה. לא נעים להיות תחת מתקפה, אבל גם לא נורא. היו גם הרבה קולות שתמכו וחיזקו אותי. הרבה שואלים אותי, 'זה היה שווה את המחיר?' מבחינתי יש מחיר גם לְלא לדבר"

צילום: נועם ריבקין פנטון, פלאש 90

מרגישה את הגיל

כשהייתה ילדה בת שלוש הגיעה רז עם אימא שלה לאסוף את אחותה הגדולה מהסטודיו לריקוד של מרים קופמן. היא ראתה את הבנות הצעירות רוקדות לצלילי הפסנתר, ומיד ביקשה מאימה לרשום אותה. המורה סירבה בטענה שהיא קטנה מדי, אבל אחרי קצת יותר משנה התרצתה, ומאז רז לא מפסיקה לרקוד. אחותה, אגב, מיצתה את העניין די מהר והותירה לה את הבמה.

"ההורים שלי מאוד קיבלו את העיסוק באמנות", מספרת רז, "אם לא היה לי עידוד מהבית ואם היו אומרים לי שזה לא מקצוע, אני מניחה שזה היה מערער אותי".

היא התחילה בבלט קלאסי ועברה למחול מודרני. בהמשך למדה ב'תלמה ילין' ורקדה בלהקות המחול של נועה דר ועידו תדמור. זה עשרים שנה היא כוריאוגרפית עצמאית, החתומה על לא מעט יצירות שהוצגו גם ברחבי העולם. כשחקנית השתתפה רז בטלנובלות 'החצר' ו'אהבה מעבר לפינה'; בסדרות הטלוויזיה 'מעורב ירושלמי' ו'המקום'; ובסרטים 'מינכן' של סטיבן ספילברג ו'למלא את החלל' של רמה בורשטיין.

אבל לפני הכול היא רקדנית, שגם היום פותחת את הבוקר בסטודיו. כשאני מסתכלת על כף ידה החבושה ושואלת אם זו תאונת עבודה, היא מגיבה בחיוך: "הייתה לי תאונת מטבח. במחול לא הייתי נפצעת, אבל בישול זה לא הטריטוריה שלי. אני כן מקפידה על מה שנכנס לי לגוף, מתוך מודעות. החיבור לגוף הוא כבר חלק ממני".

וכמי שהגוף הוא כלי העבודה שלה, ההתבגרות מפחידה אותך?

"אני מרגישה את הגיל בגוף. יש בזה קושי, אבל גם המון יופי. ההבנה שלי את הגוף של עצמי, דווקא כרקדנית, קיבלה הרבה עומק ומשמעות עם הגיל. אני יכולה לחלוטין לראות את האתגרים שהזקנה תביא בכל היבט בחיים. אני רוצה לקוות שתהיה לי השלמה ותבונה לקבל את זה ולמצוא בזה משמעות אמיתית. מאוד לא הייתי רוצה להדוף את זה או להיאבק בזה. גם כי זה חסר סיכוי, וגם כי בסופו של דבר זה יהפוך אותי לאדם פחות מאושר". ■

מימין לשמאל: דנה בצלאל, טליה ניימן, שרהל'ה גרוס וצביה מרגליות

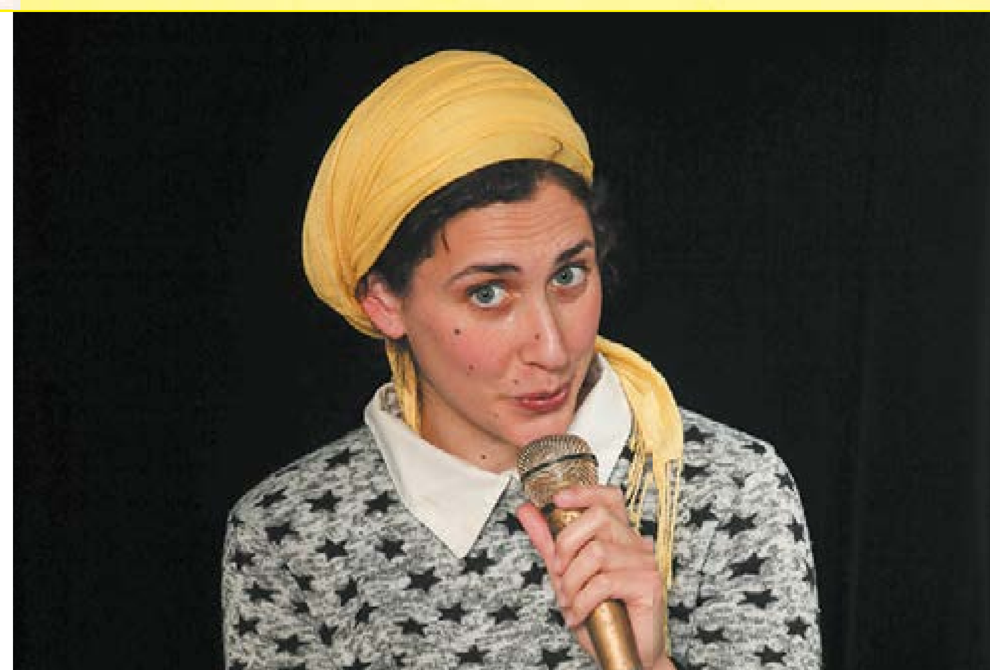

צחוק עשה להן

קרני אלדד | צילום: מרים צחי

חזרה בתשובה, אינטימיות זוגית ורווקות - אלו רק חלק מהנושאים שמצאו את דרכם לבמה בזכות סדנת הספוקן וורד הראשונה לנשים חרדיות. את הפנים שלהן הן עדיין לא מוכנות שיראו ביוטיוב, אך לא חוששות לחלום על הקמת מועדון הספוקן החרדי הראשון

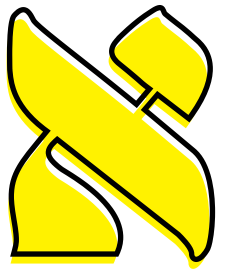

ארבע חרדיות ודתייה לאומית אחת נפגשות בדירה ירושלמית. זו לא התחלה של בדיחה, אבל במפגש הזה היה לא מעט צחוק.

חיה ריינר, שרהל'ה גרוס, טליה ניימן ודנה בצלאל הן ארבע מתוך שבע נשים חרדיות שהשתתפו בחורף האחרון בסדנת ספוקן וורד ייחודית שהתקיימה בבית אורי צבי גרינברג בירושלים. את הסדנה הנחתה צביה מרגליות, אמנית ספוקן וורד מובילה ומחלוצות התחום בישראל, שבימים אלו גם מופיעה ברחבי הארץ עם 'שפת אם', הצגת יחיד שכתבה.

במפגש בינינו אני מנסה להבין עד כמה הן באות מהמיינסטרים החרדי ועד כמה מה שהן עושות הוא עניין מקובל. "אני מגיעה ממשפחה חרדית הארדקור", מציגה את עצמה ריינר (31), גרושה, אם לארבעה ושחקנית. מטעמי צניעות בחרה ריינר שלא להצטלם לכתבה, אך מוכנה להתראיין בגילוי לב: "אימא שלי מעולם לא התפשרה על הדתיות שלה, אבל היא אשת קריירה לגמרי. היא עובדת כפסיכותרפיסטית ומשמשת גם כחברת הנהלה ברשת בתי ספר דמוקרטיים, כך שרוב העבודה שלה מתרחשת מחוץ לציבור החרדי. ממנה לקחתי את החשיבה מחוץ לקופסה. היא תמיד תמכה בנו לעשות מה שאנחנו טובים בו, וללכת עם נטיית הלב שלנו. מגיל צעיר הייתי על במות, ולפני 12 שנה למדתי תיאטרון בצורה מקצועית בלק"ח. זה היה בית הספר החרדי הראשון לתיאטרון".

לק"ח לא נשמע כמו שם של בית ספר לתיאטרון.

"אצל החרדים הכול בראשי תיבות", מסבירה ניימן בחיוך, "זה בטח משהו עם 'קהילתי חרדי'". "או 'למען קיפול חיתולים'", מציעה גרוס, וניימן ממשיכה: "כמובן שבית הספר קיבל תמיכה של רבנים, אבל הוא החזיק רק מחזור אחד. מיד אחריו צצו עוד המון בתי ספר כאלה. לימדו שם מורות חילוניות, כי אצלנו עדיין לא היו נשות מקצוע".

"אני הגעתי לתיאטרון אחרי שלמדתי פסיכולוגיה", מספרת ניימן (40), חסידת חב"ד ואם לשלושה, מטפלת בפסיכודרמה העובדת כמנהלת ושחקנית בתיאטרון פלייבק בשם 'מיידלע'. "כשהבנתי שאני לא הולכת להשקיע את כל המרץ בתואר שני בפסיכולוגיה, למדתי פסיכודרמה, ומתוכה גיליתי את הפלייבק. התחלתי לשחק ולהיות על במות וגיליתי שאני אוהבת את זה, למרות שזה מנוגד לאופי שלי. אני מאוד ביישנית וסגורה. מבחינתי, הפואטרי סלאם היה עוד מדרגה. אם אני כבר מרגישה בנוח לעמוד על במת הפלייבק עם עוד נשים ולשקף חומרים של אחרים, אז אני יכולה כבר לעמוד לבד ולהוציא גם חומרים שלי. זה מרגש ומאתגר אותי. יש פה גם עניין של להיות שופר, להביא דברים שלא נשמעים".

גם דנה בצלאל (29) עברה כברת דרך עד שהגיעה לתחום הספוקן וורד. "אני באה מעולם קצת שונה", היא מספרת על הרקע שלה, "בפעם הראשונה חששתי שהסגנון של המשתתפות חרדי מדי בשבילי, ושיהיה לי קשה להתחבר וליצור קשר. הפער התבטא גם בסטטוס – חוץ ממני הייתה רק רווקה אחת. בסוף התברר שאלה שנראו לי הכי דוסיות היו דווקא הכי פתוחות.

"לאחרונה התעוררה אצלי מחדש האהבה שלי לכתיבה. זה התחיל בקבוצות דיון בפייסבוק, בעיקר בקבוצה חרדית בשם 'The Torah Hub' שכיום אני אחת המנהלות שלה. אני כותבת בעיקר כשמשהו מכעיס אותי, אם זה תגובות של אנשים, ואם כשמשהו בוער בי וחשוב לי להשמיע דעה שבעיניי לא מספיק נאמרת. הספוקן הראשון שכתבתי היה תשובה לתגובות חסרות רגישות על קמפיין 'מי טו'. הרגשתי שאני לא יכולה לעבור על זה בשתיקה. אני כותבת המון על נושאים חברתיים. כתבתי על גזענות ועל ראייה דיכוטומית בחלקים מסוימים בחברה החרדית, על פמיניזם חרדי".

"מה שדנה אומרת זה מאוד אופייני", מציינת מרגליות. "אנשים מגיעים לספוקן וורד ממחאה, וגם הממשק לפייסבוק בצד הפוליטי והחברתי זה משהו שקיים. גם הראפרים התחילו ממחאה חברתית חזקה. דנה מספרת סיפור שחוזר על עצמו בעולם".

בצלאל: "יש משהו באמנות הזו שמעביר לפעמים מסר בצורה חזקה יותר מאשר בהרצאה דידקטית למשל. הספוקן וורד מזקק אותו, גם ברמה הרעיונית וגם ברמה החווייתית".

ריינר, לעומת זאת, מתחברת דווקא ליכולת לבטא חוויות אישיות. "אני לא באה ממקום אובייקטיבי, של לדבר על נושא מכל צדדיו, אלא יותר מהמקום האישי", היא אומרת.

מרגליות: "אם פעם היה אפשר להגיד אמת אבסולוטית או לדבר באידיאולוגיות וזה היה תופס מישהו, היום זה לא תופס אף אחד. אם היום האידיאולוגיה שלך לא מחוברת לחוויה אותנטית אישית, זה פקה־פקה. בן אדם חייב ללמוד להגיד 'אני'. ככל שהנרטיב יותר אותנטי ואישי, כך הוא מקבל מעמד של אמת אבסולוטית. אני יכולה להטיח בכם את האמת רק אם נשרפתי בדרך, ואז אתם חייבים כביכול לקבל את זה. כאן נכנס העניין של 'ניכרים דברי אמת', ומצד שני – ניכרים גם אם לא.

"יש מקרה מפורסם בפואטרי סלאם הגדול. הייתה שם תחרות שהפרס עליה היה נסיעה לפריז. מישהו עלה עם קטע שבו הוא מספר על אחיו התאום שנפטר. הוא זכה, ואז התגלה שאין לו אח תאום. הוא אמר 'זאת אמנות, מה אתם רוצים ממני?'. היה דיון גדול אם זה לגיטימי".

חיה ריינר: "יש כאלו שחושבים שאצל החרדים אין זוגיות. זה באמת הזוי. בורות שלא תיאמן. שמעתי המון אמני ספוקן וורד שיצאו להגנת האישה החרדית בלי להכיר את האישה החרדית"

כשרהל'ה פגשה את סאלי

משתתפת נוספת בסדנה היא שרהל'ה גרוס (38), נשואה בשנית לבועז ואם לשלושה. גרוס נולדה בשכונת מאה שערים, ועד גיל 18 הייתה ילדה טובה ירושלים. "ההורים שלי בעלי תשובה, והם שאפו לגדל ילדה שלא תדע שיש מבול בעולם", היא מספרת. "אבל בשלב מסוים הילדה שלהם התוודעה למבול, יצאה את חומות מאה שערים, הגיעה רחוק וגילתה שיש עולם מחוץ לחומות. היום אני בתוך המגזר החרדי מתוך בחירה, למרות שאני כל הזמן בדיאלוג אם אני חרדית או לא.

"בחיים המקצועיים אני עוסקת בכל מה שקשור לעולם הבמה, שאני מאוהבת בו קשות. התחלתי בלביים הצגות בית ספר, ומשם הפכתי להיות שחקנית בעצמי. היום אני מנחה קבוצת פלייבק בשם 'פואנטה', ומשחקת בה כבר שבע שנים. אני משחקת בהרכב תיאטרון אימפרוביזציה לנשים, בהפקות פרטיות. גם ביידיש, אגב. בשנים הראשונות כל העבודה הייתה ביידיש".

"ספוקן וורד ביידיש יכול להיות אש", אומרת טליה בהתלהבות.

"מבחינת העולם התרבותי שהספוקן וורד יכול לשבת עליו, יש כאן עושר תרבותי", סבורה מרגליות, ומביאה כדוגמה את ה'גראמען'. ריינר מסבירה: "גראמען ביידיש זה חרוזים. כמו שבחתונה חילונית יש דיג'יי, בחתונה חסידית חייב להיות גראמער. הוא כותב חרוזים במיוחד לחתונה, אחרי שהוא אוסף חומר על המשפחות, על הסבים והסבתות".

צילום מסך כאן 11

"הרבה מהקטעים שאני שומעת בבמה החילונית בנושא אינטימיות הם מרירים". מופע ספוקן וורד (למצולמים אין קשר לכתבה)

Brilliant&co.

אחד
תַם

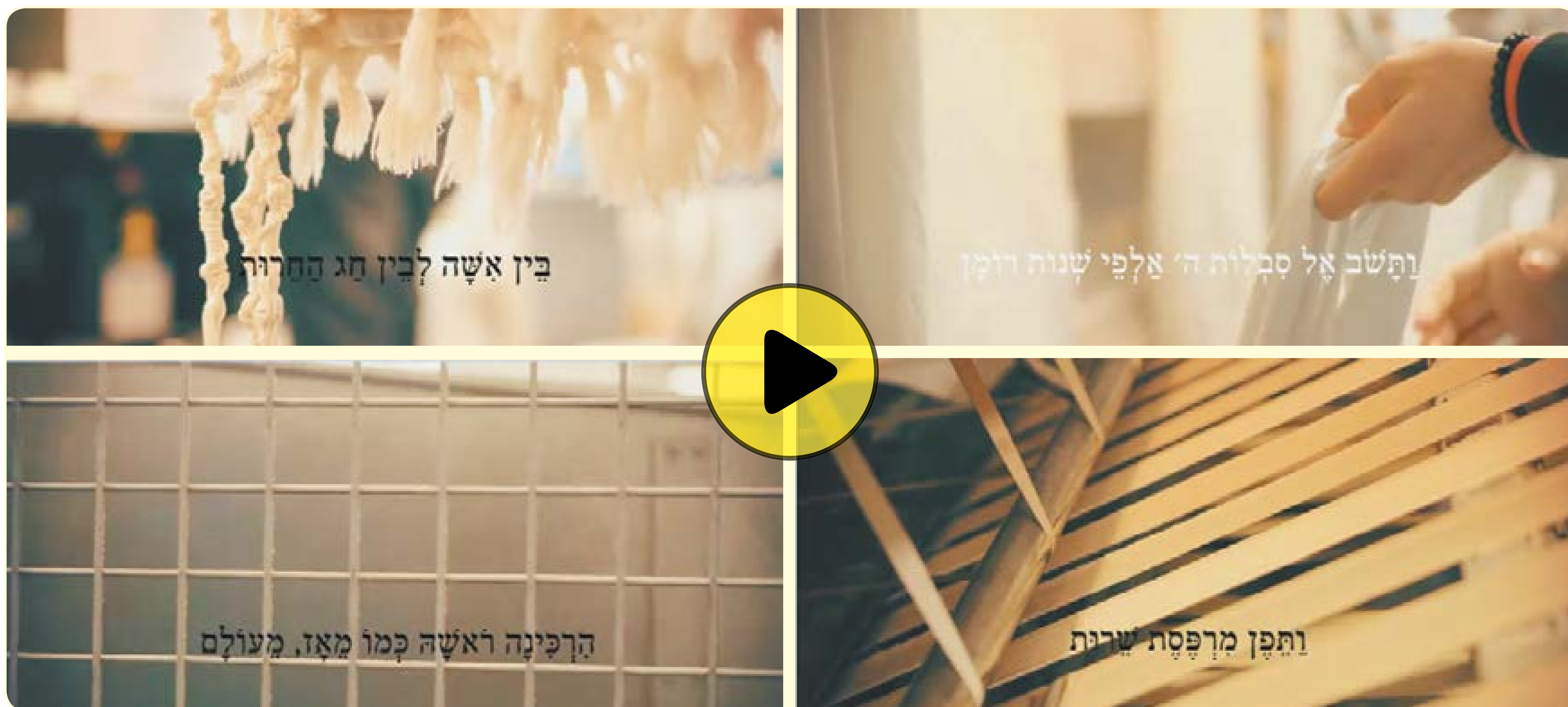
עוד מעט ייגמר גם השני...

כשר לפסח

ממרחי השחר העולה - הטעם הכי נחטף בפסח ובכל השנה.

צילום מסך מתוך "מדברות", בית אורי צבי

תמונות במקום פנים. מתוך סרטון שהפיק בית אורי צבי במימון מפעל הפיס עבור משתתפות הסדנה

כשגרוס מדברת על כך שבשנים הקרובות תגיע לגיל ארבעים ("הספירה לאחור החלה"), ריינר מזכירה סרט שלא הייתי מצפה לשמוע עליו בקבוצה כזו: "זה כמו ב'כשהארי פגש את סאלי', כשהיא ממררת בבכי ואומרת לו שהיא בת שלושים ואחת והולכת להיות בת ארבעים".

רגע, איך זה שאת מכירה את הסרט? אני מופתעת.

"מה זאת אומרת? זאת קלאסיקה!"

קלאסיקה מאוד לא צנועה.

"זאת גם הייתה הגישה שלי בהתחלה", מתערבת מרגליות. "אמרתי שאקרא כמה קטעים, ושהן בטח לא יכירו את הדוגמאות".

"את יודעת כמה חברות יש לנו שרואות סרטים, רחבות אופקים ועדיין חרדיות לגמרי?", אומרת גרוס, ומיד מסייגת: "אבל חיה ואני זה לא אותו דבר. חיה מגדירה עצמה חרדית וגאה בזה. אני בדיאלוג".

"נכון", מודה ריינר, "אני חושבת שזה המקום הכי טוב, לפחות בשבילי, להיות בו ולגדל בו את הילדים שלי".

הייתי יכולה לפגוש את הקבוצה הזאת גם לפני ארבעים שנה?

"כן. היית יכולה לפגוש אותן לפני דור או שניים", פוסקת מרגליות, ומסבירה: "דתיים־לאומיים צורכים תרבות חילונית. חרדים לא עושים את זה, אבל יש להם עולם תרבותי נפרד לגברים ולנשים. לכן יש המון בנות חרדיות שמייצרות תרבות. יש בזה עבודה, את לא מבינה עד כמה".

ריינר: "כל חברה עוברת תהליכים, כולם מתקדמים ולומדים דברים. לפני ארבעים שנה לא היית פוגשת אותי כמו שאני היום, אבל היית פוגשת את המקבילה שלי מאז. זה לא שפתאום השתנה משהו. אני מאז ומתמיד הייתי בחוג דרמה. ככה קראו לזה. היינו על במה, שיחקנו, רקדנו, עשינו הכול".

גרוס: "אבל כן יש התפתחות. פעם להגיד 'שחקנית' הייתה מילה גסה. לא הייתי מעזה אז לספר ברחוב שאני שחקנית, או לכתוב בטופס של התלמוד תורה של הבן שזה המקצוע שלי. היום זה כבר מטבע עובר לסוחר. אז כן, בוודאי שיש תהליכים".

בצלאל: "תמיד שיחקתי בהצגות בית ספר, אבל לצערי לא למדתי משחק באופן מקצועי. זה

באיזו כתה מלמדים על מגזר?
מתי ואיפה עמדה איזושהי מורה
והכתיבה לכולן שורה אחר שורה
מגזרים... תתי מגזרים...
שיטות זיהוי ו... סימני היכר?
***
אולי הייתי מרימה אצבע,
ושואלת את המורה הזו
איך זה עובד
אם
לאבא יש שטריימל
ולסבא אין כיפה

אם את מדברת יידיש
ושומעת את אמא מזמזמת
ביטלס בלילה במטבח
לומדת מהחבר'ה בשכונה
לשרוף דגלים בל"ג בעומר
ורואה דמעות בעיניים של סבתא
כששרים התקווה
***
אם הכל כזה סלט
ובכל משבצת בטבלה את מוצאת מעט
ממך, אז מי את?

(מתוך: ילדת מהגרים, שרהל'ה גרוס)

צביה מרגליות: "שנים אני מופיעה רק עם חבר'ה חילונים. אני כבר לא יכולה לשמוע יותר על בעיות של רווקות מאוחרת בתל־אביב. אמרתי שדי, אני חייבת להביא קולות אחרים"

היה נראה חלום רחוק ולא פרקטי. אני באה מרקע משפחתי קצת שונה, ולא הכרתי את המוסדות החרדיים ההארד־קור. באופן פרדוקסלי, דווקא שם יש יותר אופציות לנשים לביטוי אמנותי. בנקודה הזו התאים לי הספוקן וורד. הוא דורש כישרון, אבל מאפשר לאנשים להעביר מסר על הבמה גם בלי ידע מוקדם. במקום הזה אני מרגישה שהסדנה דייקה אותי מאוד".

כמה הפקות מקור חרדיות רואה אישה חרדית מהשורה?

ריינר: "המון".

גרוס: "יש עושר עצום, היצע אדיר. תפתחי כל עלון פרסום שכונתי. חיה, טליה ואני שחקניות לפרנסתנו, ואני חושבת שאנחנו מתפרנסות די יפה. יש לנו בערך מאה הופעות בשנה חלשה".

מרגליות: "וכמה שחקניות חילוניות מפרנסות משפחה ממשחק? לא הרבה".

עלו על סרטון

הסדנה יצאה לדרך בעקבות קול קורא שפרסם מפעל הפיס לסדנאות ספוקן וורד עבור פריפריה תרבותית. היא נמשכה תשעה מפגשים, ומרגליות מודה שהיא רואה בה גם שליחות אישית: "שנים אני מופיעה רק עם חבר'ה חילונים", היא מספרת. "אני כבר לא יכולה לשמוע יותר על בעיות של רווקות מאוחרת. אמרתי שדי, אני חייבת להביא קולות אחרים. המטרה שלי הייתה להוציא סרטונים מתוך הסדנה ולהתחיל שיח ציבורי על זה. אבל אף אחת לא הסכימה בסוף לשחרר את הסרטונים, חוץ מדנה שרוצה ושרהל'ה שמתלבטת. אז מפעל הפיס הפיק סרטון עם דימויים ויזואליים בלי שרואים את הנשים מדברות, רק שומעים אותן".

משתתפות הסדנה העלו גם מופע משותף מיצירותיהן, בערב שיועד לקהל נשי בלבד. "היו בערב הזה אנרגיות מטורפות", אומרת מרגליות, "משהו בקבוצת הנשים ובקהל הנשי יצר פתיחות יוצאת דופן. בשבילי זה הרגיש מאוד חושפני. לא ציפיתי לזה".

דנה: "נשים ניגשו אלינו בסוף המופע לספר

צילום: נתי שוחט, פלאש 90

"מבחינת העולם שהספוקן וורד יכול לשבת עליו, יש כאן עושר תרבותי". שכונת מאה שערים

על התחושות שלהן. זו הייתה חוויה מדהימה".

ניימן: "לי דווקא מאוד חשוב להפיץ את הסרטון, אבל אני צריכה לשאול על זה שוב. ההתלבטות מבחינתי היא לגמרי הלכתית. צעקתי שם חומרים שנשים לא מוכנות להגיד, אבל כשהן שומעות אותי הן מאוד מתחברות".

ריינר: "כתבתי על חוויית הילדות שלי. כילדה עברתי 22 דירות ברחבי העולם. סיפרתי מה זה עשה לי ואיך זה השפיע עליי. אבל אני לא יודעת כמה עוד אשתמש בכלי הזה וכמה אעלה עם חומרים שלי. זה לא להיות שחקנית. זו חוויה אחרת, חשיפה אחרת".

ניימן: "אני כתבתי על אישה שרוקדת בסלון. היא מורידה את הפאה, מורידה את הגרביונים, ופתאום יש דפיקה בדלת. היא פותחת אותה ולא רואה אף אחד וממשיכה לרקוד, כשהיא לא קולטת שהדלת עדיין פתוחה. ואז בעלה נכנס, והיא מתחילה להתחבא כי מאוד לא נעים לה שהיא רקדה ככה, ובסוף היא רוקדת עם בעלה".

לא היה לך קשה לחשוף ככה את עצמך?

"לא, זה היה לשים את הלב על הבמה. אני אוהבת להיות חשופה, ומרגישה שזה הז'אנר שלי".

מרגליות: "זה שיר שאם היה מגיע למקומות הנכונים, הוא היה נותן בעיטה. יש שם זוגיות, יש שם הומור. הייתה כאן חגיגה של הנאה מאינטימיות זוגית וזה מעניין, כי הרבה הקטעים שאני שומעת בבמה החילונית בנושא אינטימיות הם מרירים. לא שאני אומרת שהאינטימיות החילונית כולה מרירות, אבל איכשהו זה מה שעולה על הבמה. ובקטע של טליה היה הרבה כיף. בגלל שאנחנו רק נשים אנחנו מביאות קול נשי מאוד חזק, ובעולם הכללי הוא חסר, בטח בעולם הדתי".

ריינר: "יש כאלו שחושבים שאצל החרדים אין זוגיות, אין הומור. זה הזוי, כי אנחנו מדינה כזו קטנה ועם אחד, ויש פער מטורף. בורות שלא תיאמן. שמעתי המון אמני ספוקן וורד שיצאו להגנת האישה החרדית בלי להכיר את האישה החרדית. אני מניחה שאנשים שקצת חושבים מבינים שבני אדם הם בני אדם בכל מקום".

בצלאל: "זה היה מאוד חושפני ונוגע ללב. חברה אמרה לי 'חשבתי שזה יהיה מופע מצחיק, למה לא אמרת להביא טישו".

גנים בתוך הבועה

"היה לנו תרגיל בסדנה, לכתוב בהשראת משוררים ישראלים", מספרת בצלאל. "צביה הקריאה לנו שיר של לאה גולדברג, ואני הרגשתי באותו רגע שנסגרים לי התריסים במוח. עוד לפני שחזרתי הביתה ידעתי שאכתוב על ההרגשה הזו עצמה, על מה שהשירה מעוררת בי. התחלתי לכתוב על השירה הגבוהה, הלא מובנת, שמכריחה אותנו להיכנס לתבניות של חריזה ומשקל ומשתמשת במטפורות לא ברורות. ואני חושבת, איך יכול להיות שבחורה בגילי לא תבין כזה דבר? אולי זה ה־ADHD? ואז אני עוצרת ואומרת לעצמי: רגע, בחורה בגילי, רווקה, שלא סיימה את התואר, שלא חסכה ליום סגריר, שלא ממש נכנסה לתלם ולתבניות המצופות. אולי מזה נמאס לי, מהחוויה שכולם סביבך מהנהנים בנימוס בלי לדעת באמת למה התכוון המשורר? אנשים חיים מתוך מה צריך ונכון ומה החברה מצפה ממך שתשיג ותכבוש, אבל מי אמר שזה נכון לכל אחד?"

כל הפוסטים האלה בפייסבוק –
גם מבזבזים לך זמן,
וגם את יוצרת תדמית כזו –
שיש לך דברים לעשות בחיים
שטוב לך מידי
שאת לא צריכה כלום
שאת שלמה לבד.
את לא שלמה לבד.
***
אז בעבודה?
תגדילי
באקדמיה?
תגדילי!
בפייסבוק?
פייסבוק זה כמו כרטיס היכרויות,
עדיף שתקטיני.
***
הרשת מבקשת – תספרי תספרי תספרי
אבל אני אומרת לך – תשתקי
קצת מסתורין, תסתירי איזה פרט,
אל תגלי הכל בבת אחת.

(מתוך "תגדילי תקטיני", דנה בצלאל)

גרוס: "הקטע שלי היה חוויה מכוננת בשבילי, גם הכתיבה וגם הביצוע. הנושא היה ברור לי מההתחלה, וזה גם הנושא המרכזי בחיים שלי – שאלת הזהות. קוראים לקטע 'ילדת מהגרים'. כמו שסיפרתי, נולדתי להורים בעלי תשובה וגדלתי במאה שערים. אני אומרת בצחוק להורים שלי, 'עשיתם לי בועה מאוד מהודקת, אבל שכחתם שהגנים נמצאים בתוך הבועה'. התל־אביביות החצופה והנועזות שהחלטתם להשליך מאחור, נולדה יחד איתי ובשלב מסוים יצאתי לחפש אותה. עד היום אני בשיח עם עצמי לגבי השאלה האם זה המקום שלי, ואם ההורים שלי בחרו אותו – מי אומר ששם אני צריכה להיות.

שרהל'ה גרוס: "נולדתי להורים בעלי תשובה וגדלתי במאה שערים, במקום מאוד סגור ושמרני. תמיד הייתי חריגה. לא הייתה לי סבתא עם מטפחת, לא היה לי בית כמו של כולם, ההורים שלי לא דיברו יידיש ולא היו לי 16 אחים ואחיות. גדלתי כפרח זר"

"גדלתי במקום מאוד סגור ושמרני שתמיד הייתי חריגה בו. לא הייתה לי סבתא עם מטפחת, לא היה לי בית כמו של כולם, ההורים שלי לא דיברו יידיש כמו ההורים של החברות שלי ולא היו לי 16 אחים ואחיות. גדלתי כפרח זר. יש לי שיח ארוך עם שאלת הזהות. התחלתי לכתוב ממקום של כעס גדול. המשפט הראשון היה שאני רוצה לתת גט לכל העולם החרדי. שונאת אתכם, לא רוצה להשתייך אליכם, אף פעם לא קיבלתם אותי אליכם. אבל תוך כדי הכתיבה עברתי תהליך וגיליתי שהיום האמירה שלי אחרת לגמרי. אולי לפני שבע שנים צעקתי ושנאתי, אבל היום אני מדברת ממקום שונה לחלוטין, מקום של 'אולי אני לא חרדית קלאסית אבל אני בוחרת להיות כאן למרות הכול, מתוך מקום בוגר ולוקח אחריות על הבחירות שלו'. כתבתי את הקטע הזה בייסורים גדולים, ממש ילדתי אותו".

אילו תגובות קיבלת?

"המון. אם כשהגעתי לסדנה חשבתי שספוקן וורד זה מעניין, אחרי המופע הבנתי שזה יהיה פשע לא להמשיך לעשות את זה. הייתי רוצה להקים מועדון ספוקן וורד חרדי נשי שייפגש באופן קבוע. אני מאמינה שתהיה לנו היענות וים של חומר".

"העבודה עם הקבוצה הזו הייתה חוויה מיוחדת", מסכמת מרגליות, "חשבתי שיבואו אליי עקרות בית נואשות, ובאו חבורה של נינג'ות. כל פעם הופתעתי מהן מחדש. בדיעבד הייתה יוהרה במחשבה הראשונית שלי. הייתי בטוחה שהן לא יהיו נשים שמחפשות רמה, אלא הפוגה. עכשיו אני רוצה שהקול הנשי החרדי ישתלב בשיח הישראלי. מצד שני, חלק מהרעיון של להיות חרדית זה לא להשתלב בשיח הישראלי, אז אני לא יודעת בדיוק מה לעשות איתן בקטע הזה". ■

הנועזת החרות

סיפורה ההירואי של חרות טקלה־לגסה, אסירת ציון שנכלאה בצינוק באתיופיה בעוון סיוע מחתרתי לעלייה לישראל, מתחיל בהחלטות העצמאיות והחריגות שקיבלה כבר מגיל צעיר: ללמוד בתיכון ולרכוש מקצוע, ולהשאיר את שם משפחתה הקודם. בריאיון לרגל קבלת פרס 'גיבורת החברה הישראלית' מטעם פורום ירוסלם, היא מספרת על החיים בכלא ועל התקווה לעלות לארץ שלא פסקה גם ברגעים הקשים

נועה שטרן | צילום: אריק סולטן

לילה אחד, על מיטת בית הסוהר באדיס־אבבה, חלמה חרות טקלה־לגסה חלום. "חלמתי שאני הולכת לכותל", היא מתארת בהתרגשות, "לא ידעתי איך הוא נראה אבל בחלום ראיתי אותו, ומאחוריי הלכו ילדים קטנים. כשהתעוררתי אמרתי לאלוקים תודה שלקח אותי לירושלים. אמרתי לו 'אפילו אם אהיה פה הרבה זמן, בסוף אגיע לירושלים'". כשזכר החלום עדיין מהדהד בראשה, סוהריה לקחו אותה מתאה. "הייתי בטוחה שמוציאים אותי להורג, כי זו הייתה השעה שבה היה נהוג לעשות זאת". אך מהר מאוד התברר לה שהיא יוצאת לחופשי. את צירוף המקרים המצמרר הזה בין החלום למציאות, היא מסבירה בפשטות: "אלוקים כל הזמן היה איתי".

חרות טקלה־לגסה, בת 81, היא פעילת עלייה מאתיופיה ואסירת ציון שנכלאה במשך כמעט שנתיים – מתוכן חצי שנה בצינוק – בגין עזרתה ליהודים לעלות ארצה. באותן שנים שלט באתיופיה משטר קומוניסטי שאסר על פעילות ציונית ונאבק בה. טקלה־לגסה, ישוורק אלנה וגנט משה הן שלוש הנשים היחידות שהוכרו כאסירות ציון מאתיופיה, והיא המבוגרת שביניהן. אופיה החלוצי ופורץ הדרך מתבטא גם בהחלטתה הלא שגרתית – הפמיניסטית, אם תרצו – להותיר את שם נעוריה לצד שם בעלה המנוח. "עשיתי את זה לכבוד אבא שלי", היא מסבירה, ומתארת עד כמה הוא היה משמעותי בחייה.

למרות פעילותה יוצאת הדופן והתלאות הרבות שעברה בדרכה לישראל, טקלה־לגסה מדברת בצניעות רבה ומתארת בתמציתיות את פועלה. אחת מבנותיה, השחקנית מסקי שיברו (51), מלווה אותה לריאיון. מלבד סיוע מדי פעם בתרגום מילים ומונחים, היא מקפידה להדגיש את מעשיה של אימה. "היא כל הזמן מדברת על אנשים אחרים", אומרת מסקי בתסכול מסוים. "אני מנסה להחזיר את הפרונט אליה".

לבד עם שמונה ילדים

טקלה־לגסה נולדה בשנת 1938 באזור קווארה שבגונדר. אביה, אלקה טקלה, היה מורה לעברית שהחדיר בילדיו ציונות מגיל קטן. בעקבות שליטתו בשפה העברית וכדי לסמל את כמיהתו לארץ הוא קרא לה בשם חרות, שם עברי וקצת פחות מקובל בקרב יהודי אתיופיה. "היהודים צריכים חופש, חרות", היא מצטטת את הסבריו, "ומתי יהיה לנו חופש? כשנגיע לישראל". בהמשך התמנה אביה למזכיר בעיריית גונדר, ובעקבות כך עברה המשפחה לשם.

כבר בילדותה נתקלה באנטישמיות. "השכנים היו קוראים לנו בשמות, מכנים אותנו אוכלי אדם", היא נזכרת. טקלה־לגסה הצטיינה בלימודיה מגיל צעיר, והמשיכה ללמוד בתיכון. זה היה

הצעד העצמאי הראשון שלה, שכן אחיותיה וחברותיה היו נישאות בתום בית הספר היסודי. היא לא רק סיימה את לימודיה התיכוניים, אלא המשיכה ללימודי סיעוד ועבדה כמיילדת ראשית וכיועצת לתכנון משפחה. בלימודיה הכירה את שיברו לגסה, רופא יהודי. הם נישאו ועברו לאדיס־אבבה, אך הצניעו את יהדותם מחשש להתנכלויות. אחד משכניהם היה יונה בוגלה, מחנך יהודי־אתיופי מפורסם, שסייע לבני הזוג להתאקלם בעיר הגדולה. הקשר ביניהם, אומרת טקלה־לגסה, היה כמו משפחה.

לאחר שנולדו להם שבעה ילדים ולקראת לידת הילד השמיני, נהרג שיברו בתאונת דרכים. טקלה־לגסה נותרה לבדה לטפל בילדיה ובתינוק החדש. למרות העומס, הן בעבודתה והן בבית, לא הפסיקה לסייע לאחרים בהתנדבות ואף מונתה ליו"ר ארגון נשים מקומי. שמה יצא למרחוק, ובאגודה האמריקנית למען יהודי אתיופיה (AAJE) שמו עליה עין. הנרי רוזנברג, פעיל באגודה, יצר עמה קשר וביקש את עזרתה בהעלאת יהודי אתיופיה. טקלה־לגסה לא היססה ולקחה על עצמה את המשימה, שלצד העומס בחייה כאלמנה ואם לשמונה ילדים, גם הציבה אותה בסיכון עצום. "ידעתי שיום אחד יתפסו אותי, אבל לא היה אכפת לי. רק רציתי שהיהודים יבואו לישראל, יגשימו את החלום שלהם. לא פחדתי", היא אומרת.

במשך עשר שנים סייעה בשלל דרכים מחתרתיות ליהודי אתיופיה ששאפו לעלות לישראל, למרות התנגדות השלטונות: היא הנפיקה דרכונים מזויפים, העבירה מסמכים וכסף שקיבלה, והעניקה גם עזרה רפואית. בנוסף, היא דאגה לארגן אישורים פיקטיביים למלגות לימודים בחו"ל עבור צעירים יהודים, כדי לאפשר להם לצאת מהמדינה לצורך לימודים כביכול. באותו אופן עלו ארצה חלק מילדיה, בהם בתה מסקי.

במסגרת פעולותיה למען העולים התארחו בביתה משפחות רבות שהגיעו לאדיס־אבבה בדרכן לישראל. "אני זוכרת שכילדה היו מגיעים אלינו כמעט כל שבועיים־שלושה משפחות שלמות. משום מה זה היה נראה לי הגיוני שקרובי משפחה באו מהכפר לבקר, ואחרי שבוע נעלמו. חשבתי שהם חזרו לכפר", מספרת הבת מסקי. "היום כשאני חושבת על זה, זה היה אומץ מטורף, לסכן גם את עצמה וגם את הילדים. היא התנהלה כרגיל, הייתה אומרת: 'כל מי שבא זה משפחה', ואנחנו שאלנו 'כמה משפחה יש לנו?'".

הלשנה גורלית

פעילותה הציונית של טקלה־לגסה נקטעה ב־1986, מבלי שלפני כן חשדה בדבר. שוטרים הגיעו לבית החולים שבו עבדה, וביקשו לקחת אותה עמם. המנהל, שהעריך מאוד את העובדת המוכשרת שלו, ניסה להניא אותם מכך, אך הם טענו שהם רק רוצים לשאול אותה כמה שאלות. היא נכלאה ללא משפט ונשאלה שאלות אך בבית הסוהר, תוך עינויים קשים.

מאוחר יותר גילתה שנעצרה לאחר שקצין יהודי, שביקש את עזרתה, הלשין עליה ועל חיים ביינסין, פעיל עלייה שעבד עימה בשיתוף פעולה הדוק והוכר אף הוא כאסיר ציון. על ההלשנה היא ממעטת במילים, ומציינת רק שמהרגע הראשון אותו קצין נראה לה לא אמין והיא סירבה לצרף אותו לקבוצה שארגנה לעלייה, אך ביינסין צירף אותו לקבוצה אחרת. היא וביינסין נעצרו בהפרש של שבועיים.

צילום: אבישג שאר ישוב

"היו לא מעט ישראלים שאמרו דברים מעליבים". הפגנה של יוצאי אתיופיה נגד אלימות משטרתית

טקלה־לגסה היא אישה חזקה, וגם כשהיא מספרת על חוויות קשות תלוי על פניה חיוך קל, אך על התקופה בבית הסוהר היא מעדיפה שלא לפרט. "היה קשה", היא אומרת בתמציתיות. "הם כל הזמן היו אומרים לי 'ניקח אותך ונתלה אותך בכיכר העיר'".

בזמן שאימה בוררת מילים, מסקי מציינת: "צריך לזכור שאנחנו מדברים על בית כלא של עולם שלישי. זה מדהים שלא רק שהיא לא מתה בזמן המאסר, אלא גם יצאה משם שפויה. היא הייתה אישה אחת לבד עם 17 גברים, וכולם קיבלו מכות מפה ועד הודעה חדשה. היא היחידה שלא אמרה מילה ולא הסגירה אף אחד מפעילי העלייה, עם כל המכות שעברה, ואני בטוחה שעברה עוד המון דברים לא קלים, ואנחנו לא פותחים את זה אף פעם". היא מגניבה מבטים לעבר אמה. "עם כל זה היא לא הסגירה אף אחד והכחישה הכול".

מאיפה שאבת כוחות לשמור על שפיות בכלא?

"אני מאמינה באלוהים, האמנתי שהוא יעזור לי", משיבה טקלה־לגסה, "והוא באמת עזר לי. הם עשו לי הרבה דברים, אבל אני אמרתי לאלוהים – 'אני לבד פה, תעזור לי, ותעזור גם לילדים שלי'. תמיד האמנתי שיום אחד אני אהיה בירושלים ובכותל, וכל הזמן ביקשתי את זה. ביקשתי לחתן את הילדים שלי, ולמות בישראל".

נקודת השבירה הראשונה שלה בריאיון מתרחשת כשאני שואלת בני כמה היו ילדיה הקטנים כשנעצרה. "חמשת הגדולים היו כבר בארץ, והקטנים היו באתיופיה – הגדולה בת תשע, השנייה בת שמונה והקטן בן שלוש. בלי אבא ובלי אימא", היא אומרת וקולה נסדק. "עצרו אותי בעבודה. באותו זמן הייתה מלחמה בצפון ולפעמים היו לוקחים לחודש־חודשיים אחיות ורופאים לסייע

"אמרתי לאלוהים - 'אני לבד פה, תעזור לי, ותעזור גם לילדים שלי'. תמיד האמנתי שיום אחד אהיה בירושלים ובכותל, וכל הזמן ביקשתי את זה. ביקשתי לחתן את הילדים שלי, ולמות בישראל"

שם, אז הילדים חשבו שנסעתי לשם".

הבת, מסקי, מוסיפה: "זה מה שאמרו להם בהתחלה, אבל אחרי חודשיים הם ראו שהיא לא חוזרת". לעזרת הילדים התגייסו בני משפחה וחברים, וכן העוזרת והמטפלת שהעסיקה לפני כן. גם שלושים שנה אחרי, הכאב ניכר בפניה של טקלה־לגסה כשהיא נזכרת בתקופה שבה ילדיה גדלו בלעדיה. "כל לילה לא ישנתי בגלל שדאגתי לילדים שלי, גם על הקטנים וגם על הגדולים – אולי יקלקלו את הראש שלהם, אולי הם חולים, כל הזמן דאגתי". גם סוהריה הבינו שזו נקודת התורפה שלה. בעוד שכל האסירים האחרים זכו לביקור משפחתי, מטקלה־לגסה נמנעו ביקורים לאורך כל תקופת מאסרה כדי להגביר את הלחץ עליה. "על עצמי לא היה אכפת לי, אבל לילדים שלי אין אבא, אז בשבילם רציתי לחזור. בגלל זה אני קצת מצטערת. אבל באופן כללי אני לא מצטערת, אני שמחה, עשיתי טוב. נכנסתי לבית סוהר, מה זה משנה. עזרתי להרבה אנשים ששמחים עכשיו".

החלום מתגשם

הידיעה על מעצרה הגיעה לארץ, ולא רק ילדיה שחיו כאן נחרדו לשמוע על כך: "כשמנהיגי הקהילה כאן קיבלו את הדף עם השמות של הפעילים שנעצרו, הם אמרו 'אם האנשים האלה נכנסו לכלא, זאת אומרת שהמצב שלנו רע מאוד'. אלה היו הראשים שפעלו באדיס", היא מתארת. "זו הייתה ממש מכה. הם כינסו ישיבה דחופה והתחילו לזרז את הדברים".

בין האנשים שנרתמו למאבק עבור טקלה־לגסה וחבריה נמנו פרדה אקלום, שפעילותו עבור המוסד היוותה את התשתית למבצע משה, וכן אבי ביטאו, רחמים אלעזר, אברהם ירדאי ועוד. הם פעלו

אסתר
מלכה

דבורה נ.

יעל
חבר-קיני

הן כבר עשו מהפכה,
בקרוב יגיע תורך

צילומים: באדיבות המשפחה

"לא ישנתי בכלא כי דאגתי לילדים". טקלה־לגסה בצעירותה

הן מול יהדות העולם והן מול ממשלת ישראל, ונפגשו עם ראש הממשלה דאז יצחק שמיר בניסיון לרתום אותו למאבק. לצד זאת הם ערכו הפגנות בארץ, שבהן לקחו חלק מסקי ואחיה. "אל תדאגי, אנחנו נחזיר לפה את אמא", הבטיח למסקי ברוך טגניה, פעיל בולט למען עליית יהודי אתיופיה. ואכן, הודות ללחצי ממשלת ישראל והסיוע מיהדות ארה"ב, ממשלת אתיופיה הסכימה לשחרר את טקלה־לגסה. אך מרגע השחרור ועד עלייתה ארצה עברו שנתיים, שבהן לא הסכימו להעסיק אותה ונישלו אותה ואת ילדיה מדירתה. לבסוף היא הצליחה להשיג ויזות מזויפות ולעלות ארצה בינואר 1990. "טסנו ליוון, ואפילו כשעליתי למטוס עדיין פחדתי שיורידו אותי", היא מתארת. אבל הטיסה עברה בשלום, ובאתונה המתינו לה אנשי המוסד שלקחו אותה לישראל.

תחנתם הראשונה בארץ הייתה רמת־גן. לאחר מכן עברה המשפחה לחולון, שם עבדה טקלה־לגסה כמיילדת. בהמשך עברו לחדרה, בה היא מתגוררת עד היום. במשך השנים עבדה כמורה לעולים חדשים וכמגשרת המסייעת לעולים בקליטתם. אחרי זמן־מה בארץ לקחו אותה ילדיה לירושלים.

ואיך היה לבקר בפעם הראשונה בכותל?

"אווו", פניה אורות, "כמה בכיתי, אל תשאלי... כמו בחלום. תודה לאל. גם עכשיו כשאני הולכת אני בוכה. באמת זכינו, אני זכיתי".

במאבק נגד האפליה

אנחנו נפגשות בבוקר שבו מתפרסם הדו"ח השנתי של היחידה הממשלתית לתיאום המאבק בגזענות, שלפיו האוכלוסייה המופלית ביותר במדינת ישראל היא יוצאי אתיופיה. כשאני מציינת זאת באוזני טקלה־לגסה, היא מהנהנת בעצב. "יש גזענים בישראל. שוטרים רואים ילדים אתיופים מסתובבים בערב, והם תופסים אותם, מרביצים להם ומכניסים אותם לבית סוהר. הם הורגים אותם", היא אומרת, ורומזת למקרה הטרגי של יהודה ביאדגה ז"ל, ששוטר ירה בו למוות בינואר האחרון לאחר שהסתובב ברחובות בת־ים כשהוא אוחז בסכין. "אנחנו לא מיוחדים, אנחנו יהודים", היא מדגישה, "אפילו אם הצבע שלנו שונה".

ובאופן אישי חווית גזענות בארץ?

"כן, כן", היא מהנהנת במרץ, "בכל מקום. אפילו בסופר. היו לא מעט ישראלים שאמרו דברים מעליבים. גם הממשלה וגם היהודים בארץ צריכים לעבוד על זה, להילחם בזה".

כשאני מתייחסת לממתינים לעלות לארץ בגונדר ובאדיס־אבבה, היא נזעקת. "לא נותנים להם לעלות, סתם", היא טוענת, ומתנגדת גם לכינוי 'פלשמורה' שהודבק להם. לדבריה, "הם גרו שם בכפרים עם הנוצרים אבל הם שומרים מצוות. אני מבינה שיש קושי, אני לא משרד הפנים, אבל צריך להעלות אותם".

במארס האחרון קיבלה את הערכה כ"גיבורת החברה הישראלית" מטעם פורום ירושלם, הפועל לחשיפת מורשת יהדות אתיופיה בחברה הישראלית. כשאני שואלת אותה על הפרס, היא מצטנעת: "היה נחמד לקבל את האות, אבל לא עבדתי בשביל לקבל פרס. פשוט רציתי לעזור ליהודים".

מסקי שיברו, הבת (בתמונה משמאל): "היו מגיעים אלינו משפחות שלמות שהיו בדרכן לישראל, ואחרי שבוע נעלמו. אמא התנהלה כרגיל והייתה אומרת 'כל מי שבא זה משפחה', ואנחנו שאלנו: 'כמה משפחה יש לנו?'"

מסקי נחלצת שוב לספק פרטים על אימה, שנמנעת מלהרחיב. "בטקס קבלת האות קם אדם בשם יעקב מלקמו וביקש לדבר", מספרת הבת. "הוא הגיע לאדיס־אבבה מגונדר והיה אמור לטוס עם משפחתו יום למחרת, אבל באותו יום גילה שהוא היה אמור להתחסן שלושה חודשים לפני. אימא שלי נתנה לו חיסון ואישור שהוא התחסן בזמן, כדי שיוכל לעלות עם משפחתו ולא ייאלץ לחכות שוב. הוא סיפר שאימא שלי ישבה ואמרה לו, 'לך תלמד, אל תוותר על עצמך', ודבריה כל הזמן הדהדו לו בראש. היום הוא ד"ר לחינוך, עובד עם עליית הנוער. הוא אמר 'אם לא הייתי פוגש אותה בצומת הזו, לא בטוח שהייתי פה היום'. הוא היה עלול לחזור לגונדר, ואז היה צריך להגיע דרך סודן ולכי תדעי איך זה היה נגמר. אימא שלי ממש צנועה. יש הרבה סיפורים כאלו, היא פשוט לא רוצה לספר הכול".

האות הוענק לה בכנס של הארגון שעסק בנושא מנהיגות נשית בקהילת יהודי אתיופיה. לדברי טקלה־לגסה כיום ישנן יותר מנהיגות נשים בקהילה, והיא מברכת על כך.

לסיום, מה את מאחלת לעם ישראל?

"אני מאחלת שיהיה לנו שלום, ושעם ישראל יהיה בריא. אני מאחלת לכל יהודי אתיופיה שיעלו לארץ, ושלצעירים כאן יהיה עתיד טוב ובריאות. ושלא יהיו גזענים אם אפשר", היא מסיימת בחיוך. ■

צילום: אריק סולטן

לוחמת שירות

כבר תקופה ארוכה שיפעת סלע, מנכ"לית עמותת אלומה, מואשמת על ידי גורמים תורניים בהטפה לגיוס בנות דתיות לצבא. כעת היא מגיבה לראשי האולפנות שסיכלו את מינויה לתפקיד ראש מנהלת השירות הלאומי, מסבירה מה באמת מדאיג אותה בקשר לנוער הישראלי, ולא מהססת להצהיר: "בת שתחזור מהצבא לא דתייה, בעיניי זה כישלון"

אריאל שנבל | צילום: אבישג שאר־ישוב

לפני כמה ימים ביקרה יפעת סלע בבית ספר תיכון במועצה המקומית ג'ת שבמשולש. עמותת אלומה, שבראשה היא עומדת מאז 2004, מקיימת במקום פעילות שוטפת עם צעירים וצעירות, וסלע הגיעה להתרשם. "נערה אחת קמה ואמרה לי: 'החלום שלי הוא להיות טייסת. אני יודעת שלא אוכל לעשות זאת במסגרת הצבא, וכבר בירדתי היכן אפשר ללמוד טיסה אזרחית באירופה. הבנתי שבשביל זה אהיה חייבת חמש יחידות במתמטיקה ובפיזיקה, ולכן אני עובדת על בניית המגמות האלה בתיכון שלנו כבר בשנה הבאה, כדי שאוכל ללמוד בהן'", מצטטת סלע. "זו נערה שיש לה חלום. לצערי אני רואה הרבה נוער בפריפריה היהודית, לא כל שכן הערבית – שבכלל לא חולם. מקסימום רוצה להגיע למה שהוריו הגיעו. אני רוצה לתת להם את האפשרות לחלום".

עמותת אלומה קיימת מזה 35 שנה, פועלת בשיתוף עם משרדי ממשלה וקרנות פילנתרופיות ומעסיקה כ־200 עובדים. כ־70 אחוזים מתקציבה, שעומד על 45 מיליון שקלים בשנה, מגיעים ממשרדי ממשלה; 20 אחוז מקרנות ותורמים, וכ־10 אחוז מהכנסות עצמיות.

סלע מחלקת את ההיסטוריה של העמותה לשלושה שלבים: "בעשור הראשון, אחרי שהעמותה הוקמה בידי הקיבוץ הדתי ומדרשת תורה ועבודה, עסקנו בסוגיות פנים־מגזריות כמו יהדות ודמוקרטיה. בעשור השני נכנסנו לעולמות של שירות לאומי וצבאי לבנות, נוער בסיכון ויוצאי אתיופיה. בעשור השלישי, שבו אנו נמצאים, אנחנו מתמקדים בצעירים בישראל באופן כללי ובקידום השתלבותם בחברה הישראלית".

תנועת מטוטלת

אם אתם דתיים־לאומיים, ייתכן מאוד שהשורות הקודמות הפתיעו אתכם. בציבור הסרוג נתפסת אלומה בעיקר כעמותה שמנסה להעלות את אחוזי גיוס הבנות הדתיות לצה"ל. אגב, המטרה הזו מושגת ובגדול, למורת רוחם של רבים ממחנכי ורבני המגזר: מספר הבנות הדתיות שמתגייסות לצה"ל יותר מהכפיל את עצמו בחמש השנים האחרונות. מצד שני, עדיין מדובר בכ־25 אחוזים בלבד, ורוב מוחלט של בוגרות האולפנות והתיכונים הדתיים עדיין בוחרות באופציית השירות הלאומי.

סלע מכחישה בתוקף את ההנחה שלפיה אלומה מעודדת בנות דתיות להתגייס: "אלומה לא מעודדת להתגייס לצבא. אלומה רוצה לאפשר לבנות דתיות שמעוניינות לשרת בצה"ל, לעשות זאת, להישאר דתיות ולחוש תחושת שליחות".

אז איך תסבירי את ההקבלה בין פעילותכם לזינוק במספר הבנות הדתיות המשרתות בצה"ל?

"יש שינוי חברתי בהרבה נושאים. כמה נשים בכלל, ודתיות בפרט, עושות היום ספורט בחוץ באופן קבוע? הרבה. זה לא היה לפני 15 שנה. נשים גם לא למדו תורה, אז למה היה צריך להכניס לימוד תורה לנשים ושהן יגיעו לתפילה? שיישארו בבית עם הילדים. ישנה השתלבות נשית בכל תחומי החיים – תעסוקה, תרבות, אמנות – והשירות הצבאי הוא חלק מהשינוי הזה".

אין מאמץ של הצבא להגיע לבנות האלה ולנסות לשכנע אותן להתגייס, מה שנקרא בשפה המקצועית 'טרגוט'?

"לא. זו טעות בסיסית. זה בא מהשטח, מלמטה. הנשים הצעירות הדתיות קמו ועשו מעשה. אלומה קמה כי באו שתי מ"פיות בשריון – אחת מהן הפכה לסמנכ"ל כספים באלומה – ואמרו שקשה להן בצבא. הקמנו מוקד מידע לדתיות בצבא, ומשם הכול התחיל. אנחנו אלה שבאנו לצבא וביקשנו נתונים. אני זוכרת שראיתי את הפלט יוצא מהמחשב ונשמטה לי הלסת. פשוט הבנתי שעבדו עליי. ראיתי שישנם בתי ספר דתיים עם 80 אחוז גיוס, 90 אחוז, 40 אחוז – ולי סיפרו שבכלל אין חיה כזו. לאט לאט זה נשמע הגיוני: הרי נשים דתיות שירתו עוד לפני קום המדינה, וגרעיני הנח"ל של בני עקיבא היו מעורבים כל השנים, בנים ובנות. אחר כך חל תהליך התחרד"לות, ובעשרים השנים האחרונות ישנה תנועת מטוטלת של השתתפות נשים בכל מעגלי החיים, ושירות צבאי הוא אחד מהם".

ומה דעת אלומה על שירות לאומי?

"כמובן שאין בעיה עם שירות לאומי. בת־עמי היא חלק מאלומה. אבל אני רוצה שתהיה אפשרות בחירה. בחוויה שלי אין בחירה. אנחנו עדיין לא יכולים להיכנס לכ־70 אחוזים ממוסדות החינוך הדתיים לבנות. מכיוון שממאה אחוז מהם יש גיוס, זה אומר שיש המון בנות שמתגייסות בלי הכוון ועזרה. ואגב, גם כשכבר נותנים לנו להיכנס, זה לא תמיד עובר חלק. פעם הלכתי לאולפנה לדבר עם בנות ולסייע להן, ולמחרת הגיע מייל מאותה אולפנה בבקשה שלא ישלחו אותי שוב כי אני כריזמטית מדי".

יאמרו לך שבחברה שלנו יש מורות, מחנכות ולא מעט הורים שמעוניינים להכווין את בנותיהם לשירות לאומי ולא לצבא, ולכן עושים הכול כדי 'להחביא' את האופציה השנייה.

"החברה שלנו מגוונת ואין בה דעה אחת. אנחנו לא מצביעים למפלגה אחת, לא הולכים לבית ספר אחד ולא לתנועת נוער אחת. גם בנושא השירות לבנות אין סיבה שלא תהיה בחירה".

לא פמיניסטית, פרגמטיסטית

יפעת סלע משתמשת בטבעיות במונחים כמו "החברה שלנו" ו"המגזר שלנו", שכן היא מגיעה מלב המיינסטרים הדתי־לאומי. היא בתו של נתן אשל, ממקורביו הוותיקים של ראש הממשלה בנימין נתניהו, ובכל הקשור למוסדות חינוך ובתי ספר עברה את המסלול הקבוע של נערה דתית־לאומית מתל אביב פינת גבעתיים. השינוי, שלדבריה הוביל אותה לרצות להתגייס בתקופה שבה הדבר היה נדיר הרבה יותר מהיום, התרחש בשנת 1987, במצעד המסורתי למען ישראל בשדרה החמישית בניו־יורק. היא השתתפה בו כחלק משהות בת שנתיים בחו"ל עם משפחתה.

"ראיתי משלחת של בנות הצועדות עם שמלות, שהיו מדים", מתארת סלע. "הייתי בטוחה שמדובר בחיילות צה"ל, והחלטתי שכשאהיה גדולה ארצה להיות כמותן. אחר כך התברר שהיה מדובר בכלל במשלחת של הצופים, אבל ההחלטה כבר התקבלה. זה קרה כשהייתי בכיתה ח'. חזרתי לארץ ולמדתי באולפנית בתל־אביב. שם אמרו – ואומרים עד היום – 'צבא זה לא בשבילך'. מתוך מחזור של 89 תלמידות היינו שלוש בלבד שהתגייסנו: אחת שהוריה היו אזרחים עובדי צה"ל, אחת שגם ככה הייתה על גבול החילוניות, ואני".

"את השירות עשיתי בבית ספר שדה כפר עציון כמורה חיילת. שירות רך כזה, סביבה פחות מפחידה. הייתי ילדה מרדנית, והוריי ידעו שאין טעם להתנגד לבחירה שלי. ייאמר לטובת ההורים בכלל –

<

צילום: אלונה ישראלי כהן

"נשים דתיות שירתו עוד לפני קום המדינה". קבוצת בנות בגדנ"ע של עמותת אלומה

למעט מקרי קיצון אני לא נתקלת במאבקים משפחתיים בנושא הזה. אמי קצת יותר אהבה את הרעיון, אבי קצת פחות, מטעמי שמרנות. אבל אז שמעתי אותו מדבר בטלפון עם חבר ואומר לו 'יש לי שני חיילים בצבא' – אחי גם היה חייל באותה תקופה – ואז הבנתי שהוא גאה בי".

איך היה השירות שלך?

"אני זכיתי בכל החבילה. הגעתי לכפר־עציון ב־1991, הכרתי שם את בעלי יאיר שהיה אז לוחם בדובדבן, ונשארתי לעבוד אחר כך בחברה להגנת הטבע 14 שנים. אני הוכחה חיה לכך שהשירות הוא מקום נהדר למוביליות חברתית בחברה הישראלית, פשוט כרטיס אשראי לחיים כאן. נכון שלא כל אחד יוכה או תזכה בכל החבילה, אבל כל אדם ייקח משהו מהשירות שלו – לאומי או צבאי – לחיים שאחרי. אל תתנו לשירות לעבור לכם ככה סתם".

לאחר השירות למדה סלע לתואר ראשון בביולוגיה באוניברסיטת בר אילן, ובהמשך סיימה עוד שני תארים, במשפטים ומגדר. להגדרתה היא "לא כזו פמיניסטית, יותר פרגמטיסטית".

מניסיונך העשיר, האם לא נכון לומר שהסיכון של צעירה דתייה להיקלע למצבים לא נוחים ולא פשוטים מבחינה דתית, גבוה יותר בצה"ל מאשר בשירות לאומי?

"בדקנו את זה פעמיים, ב־2012 וב־2017, עם צעירות בנות 24־27, במחקר המבוסס על ראייה לאחור. 37 אחוז מהבנות ששירתו בצה"ל אומרות שהשירות חיזק את זהותן הדתית, לעומת כ־25 אחוז בלבד בקרב בנות שעשו שירות לאומי. אחוז הבנות שטוענות שהשירות הצבאי החליש את זהותן הדתית נע בין 11 ל־14, לעומת 8־9 אחוזים בשירות לאומי".

בסרט 'אפס ביחסי אנוש' מתוארת תחושת המחנק שניתן להגיע אליה בשירות הצבאי. בשירות הלאומי את פשוט קמה וחוזרת הביתה אם יש בעיה.

"אני מכבדת, מעריכה ומוקירה את השירות הלאומי. זו זירה מורכבת לניהול, ונעשית בה עבודה ומאמצים מרובים כדי לטייב בדיוק את הדברים שאתה מדבר עליהם. כל מי שנמצא בזירה הזו יודע שדברים כמו הטרדות מיניות או לחצים נפשיים מסוגים כאלה ואחרים, מאוד מאתגרים גם בשירות הלאומי.

"אין לי שום עניין לומר משהו נגד השירות הלאומי, להפך, לכן אדבר על המערכת הצבאית: כל אישה שהייתה בשירותים צבאיים יודעת שמאחורי הדלת יש רשימת טלפונים בכל תחום – הטרדות, רופאה – החיילת יודעת בדיוק למי היא פונה, עם טלפון אישי. לטוב ולרע, זו מערכת היררכית נוקשה שקל יותר לאכוף בה כללים. המערכת הזו בודקת את עצמה כל הזמן, ומענישה אם צריך. לכן לא אגיד שום דבר גורף, כי לא דומה מקום איקס בשירות הלאומי לעומת מקום איקס בצבא. יש בשירות הלאומי מקומות מטרידים מאוד, ויש מקומות מעולים. בשירות הלאומי ישנן למשל סיטואציות של עבודה בלילה עם מעט אנשים, וזה לא תמיד פשוט".

ועדיין, שירות הוא התנדבותי וצבא לא.

"מסכימה. ולכן מי שמצהירה, אני מצפה שתהיה שלמה עם שלושת הקריטריונים להצהרה הזו – שמירת שבת, כשרות, ושמטעמים דתיים איננה יכולה לשרת בצבא".

הפטור הזה ניתן לדעתך באופן גורף מדי?

"הוא ניתן באופן גורף. אני רוצה שכל מי שמצהירה תוכל לעמוד מול עצמה בראי. שוב, מה שחשוב לנו הוא עניין הבחירה. ואגב, זה לא רק בנושא גיוס. בתי – שהיא כיום קצינה באוגדת עזה ואני שקטה לגמרי – למדה באולפנה במודיעין. ברחוב ליד יש ישיבה תיכונית. אותן משפחות בדיוק, רק בנים ובנות. במגמת פיזיקה אצל הבנות למדו פחות מעשר, ואצל הבנים 35. אלה דברים משמעותיים ועמוקים שאנחנו רוצים לשנות. לקדם צעירים וצעירות שיוכלו לעשות מה שהם רוצים, ושכל אחד יוכל לפרוץ את תקרת הזכוכית שלו. אז גם יוכל להתקיים מפגש ביניהם. הרצון הוא לחזק את הפרט, שמחזק את הקהילה, שמחזקת את כל החברה הישראלית".

"אלומה לא מעודדת להתגייס, אלומה רוצה לאפשר לבנות דתיות שמעוניינות לשרת בצה"ל לעשות זאת ולהישאר דתיות. לפני 15 שנה נשים גם לא למדו תורה. יש השתלבות נשית בכל תחומי החיים, והשירות הצבאי הוא חלק מזה"

סיכול ממוקד

באוגוסט האחרון ניסתה סלע לזכות בתפקיד מנכ"ל השירות הלאומי־אזרחי, לאחר פרישתו של שר שלום ג'רבי. התפקיד נחשב באופן מסורתי כשייך למפד"ל ולממשיכתו הבית היהודי. ועדת האיתור בנציבות שירות המדינה העבירה לשר אורי אריאל את שמותיהם של שני מועמדים מובילים לתפקיד – ראובן פינסקי, לשעבר ראש אגף המורשת במשרד ראש הממשלה, ויפעת סלע. לכאורה התמודדות שלא אמורה לייצר יותר מדי כותרות. אלא שאז החלה סערה, כאשר ראשי אולפנות מרחבי הארץ חתמו על מכתב שבו קראו נחרצות לשר אריאל שלא למנות את סלע לתפקיד. בין השאר כתבו: "פעולתה הנמרצת

צילום מסך

"הופתעתי מהסגנון". סרטון נגד גיוס בנות דתיות לצה"ל

לעידוד מסיבי של גיוס הבנות לצה"ל מטילה צל כבד על הרעיון שתעמוד בראש מנהלת השירות הלאומי". סלע לא נבחרה לתפקיד בסופו של דבר.

"ברור שנפגעתי", היא מודה, "בעיקר הופתעתי מאוד מהסגנון. כמי שגדלה בחברה הדתית, הייתי מצפה מהאגף התורני המכונה חרד"לי לדבר בשפת התורה. וכשהסגנון הזה מופנה כלפיך כאדם, זו חוויה מאוד לא נעימה. הופתעתי ואני מאוכזבת מכך שיש קבוצה במגזר שחושבת שהשירות הלאומי הוא שלה. לשמחתי זו קבוצה מאוד קטנה. הפרויקט הזה בא מאיתנו אבל הוא לא שלנו, אלא נועד לטובת החברה הישראלית".

מה היית עושה אחרת אם היית מקבלת את התפקיד?

"אני תמיד משתדלת להסתכל רק קדימה, ומברכת את פינסקי בהרבה הצלחה. גם התקשרתי אליו ואמרתי לו זאת באופן אישי. אני הייתי מעודדת שירות לאומי של שנתיים. לא ראיתי קמפיינים לדבר הזה, שהוא בסיסי בעיניי. גם אם את מצהירה, זה לא אומר שאת לא יכולה לשרת שנתיים".

למה בעצם רצית את התפקיד שלמעשה היה מצמצם את פעילותך רק לשירות הלאומי, לעומת מנכ"לית אלומה שמתעסקת בתחומים רחבים יותר?

"בעיניי המגזר החברתי צריך לאתגר את המדינה כל הזמן בפעילות, בתקווה שהמדינה תאמץ בסוף. כמי שהייתה בצד המאתגר הרבה שנים, הרגשתי שאני יכולה להביא לעבודה הממלכתית ולשירות המדינה את הפעולות האלה, למסד ולהגדיל אותן. אני רואה בשירות הלאומי פלטפורמה מצויינת לדברים חשובים כמו קידום תעסוקה, בין השאר לנשים ערביות וגברים חרדים. כשאני רואה מקום כזה, שלדעתי היום לא מביא מספיק לידי ביטוי את המשמעותיות שלו – אני רוצה לבוא ולעשות את זה. תשאל אנשים ברחוב מהן פטלפורמו

ת השינוי ומנועי הצמיחה של ישראל, קשה להאמין שמישהו יגיד שירות לאומי. בהחלט יש כאן מנוף חברתי אדיר שאתגר אותי, ושאפשר לעשות ממנו עוד הרבה יותר".

צילום: יח"צ, ערן כהן

"גם בשירות הלאומי יש לחצים נפשיים, המערכת הצבאית לפחות בודקת את עצמה". מתוך הסרט 'אפס ביחסי אנוש'

לייצר חלומות

אני רוצה לחזור איתך רגע למיצוב התודעתי שלכם במגזר הדתי, בעמותה שמגייסת בנות לצה"ל. לפי הנתונים שלכם מדובר אולי בעשרה אחוז מפעילות אלומה. איפה טעיתם?

"עד לפני שנתיים בכלל לא עסקנו ביחסי ציבור. לא היינו ברשתות, לא יזמנו כתבות, כלום. אני לא בטוחה שזו הייתה טעות, כי לארגונים חברתיים שכספם מגיע מהמדינה ומתרומות, לא בטוח שזו הוצאה נכונה. צריך להיות מאוד זהירים. אם תשאל על אלומה בירוחם, יגידו לך שהדגש הוא בכלל על הישגים בהשכלה הגבוהה. כך גם בדלית אל־כרמל.

"אני גאה בכך שהארגון שלנו לא שם את עצמו במרכז אלא את הפעילות. אנחנו נותנים שירות ל־40 אלף צעירים בשנה, נמצאים בין 170 העמותות הגדולות בישראל מתוך רשימה של 22 אלף. אני גאה שלא בזבזנו כספי תרומות. למה עכשיו אנחנו יוצאים יותר לתקשורת? כי הבייס הדתי־לאומי – שהוא רק 14 אחוז מהאוכלוסייה אבל מוטת ההשפעה שלו גדולה הרבה יותר – צריך בעיניי לעבור ממגזריות לממלכתיות. לדאוג מה קורה גם לילדה בג'סר א־זרקא, בנתיבות ובשדרות. מבחינתי, לא לעסוק בזה אומר לא להיות ציונית־דתית".

"אנחנו עדיין לא יכולים להיכנס לכ־70 אחוז ממוסדות החינוך הדתיים לבנות. פעם הלכתי לאולפנה לדבר עם בנות ולסייע להן, ולמחרת הגיע מייל בבקשה שלא ישלחו אותי שוב כי אני כריזמטית מדי"

אולי יהיה נכון לאלומה לשים לכמה שנים בצד את נושא הסיוע לבנות בגיוס לצה"ל, ולו כדי שתוכלו לטהר את האווירה עם כל חלקי הציונות הדתית, שתהיה מודעת לכל שאר הדברים החשובים שאתם עושים?

"מעבר לעובדה שציונות דתית ליברלית זה מי שאנחנו, זו הזהות וההשתייכות שלנו, אנחנו גם חושבים שלא נכון לדרוש מקבוצות אחרות באוכלוסייה להשתנות אם אנחנו לא מוכנים בעצמנו להשתנות, במסגרת עולם הערכים שלנו כמובן. אלומה מעודדת את צעירי כל הקבוצות לשמור על ייחודיותם הערכית, ובד בבד לחתור להשתלבות בחברה הישראלית – גיוון מצד אחד, ושמירה על ייחודיות ערכית מצד שני. בת שתחזור מהצבא לא דתייה, בעיניי זהו כישלון".

מהן שאיפותייך העתידיות?

"התשוקה שלי נמצאת בחברה הישראלית לגווניה, היכולת להגדיל את מרחב האנשים שיכולים להוביל את המדינה ולקבל החלטות יחד. מביך אותי לשבת בחדר שמקבל החלטות בנוגע ליוצאי אתיופיה, בלי שיש כאלה בחדר. העניין הוא שאתה לא נולד בעל השפעה, לא מנכ"ל ולא עיתונאי, אלא עובר בתחנות ישראליות שמביאות אותך לשם. המטרה היא להגדיל את העתודות האנושיות של ישראל, וכמו שאמרתי בהתחלה – בעיקר לייצר חלומות". ■

צילום: הדס פרוש, פלאש 90

"שירות לאומי של שנתיים זה בסיסי בעיניי". בנות שירות במרכז שלוה

סדרת חינוך:

איור: שאטרסטוק

אחרי שהביאה לישראל את דורה וסמי הכבאי, המיזם הנוכחי של גליה חלאוי נועד לגרום לפעוטות של דור הסמארטפונים ללמוד בדרך שמתאימה להם: יישומון מתוחכם ואינטראקטיבי, וערוץ שמלקט תכנים איכותיים מכל העולם. צמצום הפערים בין גברים לנשים, היא משוכנעת, מתחיל כבר בגיל שלוש

אודליה גודלמן

ם גדלתם – או סביר יותר, ילדיכם גדלו – על דמויותיהם של דורה, דייגו וסמי הכבאי, לגליה חלאוי יש חלק רב בכך. חלאוי, שהייתה ממקימי ערוצי הילדים הישראליים 'הופ' ו'לולי', הייתה אחראית בהם על רכש, לוח שידורים ודיבוב. במסגרת תפקידה היא הביאה לישראל דמויות מונפשות בינלאומיות שזכו כאן לפופולריות רבה בקרב הדור הרך.

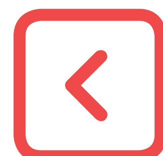
אחרי שנים רבות של תפקידי ניהול בכירים בערוצי הילדים, והשתתפות בהקמת ערוצי ילדים במדינות כמו טורקיה וסינגפור, הרגישה חלאוי שהגיע הזמן להביא לילדי ישראל תוכן ויזואלי חדש ושונה. "אמרתי לעצמי, אני עובדת בערוץ הופ, עושה את ערוץ לולי, אבל יש תוכן חינוכי מצוין מכל העולם שאני נפגשת בו ושלא יכול להיכנס לערוצים האלה ולכן לא ייכנס לארץ. אז אולי צריך ערוץ אחר שלא קיים כרגע", היא מתארת את התהליך שעברה.

למה לא הכניסו תכנים כאלה לטלוויזיה?

"כי זה היה תוכן חינוכי, ולא חשבו שזה פופולרי. חינוכי הפך להיות שם נרדף למשהו שילדים פחות רואים. אבל אני ידעתי שהתוכן מעניין, ושאם ניתן אותו בשפה הנכונה לילדים, הם ירצו וישמחו בזה. גם ההורים, עם כל רגשי האשמה על כך שהם שמים את הילד מול הטלוויזיה, יקבלו מענה כשידעו שהילד לומד משהו טוב. כשהפכתי בעצמי להיות אמא חוויתי יותר מקרוב איך הטכנולוגיה כבר מתקדמת, אבל בטלוויזיה ובמדיה העולם נשאר מקובע. אף אחד לא עשה עם הטלוויזיה משהו טכנולוגי שיכול למנף את הידע שאנחנו נותנים לילדים בצורות אחרות. ככה נולד הרעיון של איי פלוס.

איי פלוס (A+), המיזם הבינלאומי שחלאוי היא היוזמת והמנכל"ת שלו בשנתיים האחרונות, כולל ערוץ טלוויזיה ויישומון (אפליקציה) של תכנים לימודיים לילדים בגיל 3–7 בתחומי אנגלית, מתמטיקה ומדע. המיזם מורכב מתכנים חינוכיים מונפשים שנוצרים ברחבי העולם כולו, וחלאוי רתמה את הקשרים הבינלאומיים שיצרה בזמן שעבדה בערוצי הופ ולולי, לטובת כינוסם תחת קורת גג אחת. החומרים מגוונים: מתוכנית טלוויזיה של ממשלת סינגפור ללימודי מתמטיקה, דרך תוכנית של הBBC ללימודי אנגלית, ועד תוכנית אמריקנית לעידוד מדע לבנות. במסגרת הערוץ כל התכנים מדובבים בשפה אחת, והופכים ללוח שידורים רציף. ב־2017 עלה הערוץ במלואו בצרפת, ב־2018 הוא עלה אצלנו בישראל במסגרת שידורי הוט ופרטנר טי־וי, ובקרוב הוא צפוי להתרחב למדינות נוספות.

מלבד ערוץ הטלוויזיה הלינארי, המיזם כולל כאמור גם יישומון בתשלום חודשי, הפועל כבר בישראל ובמדינות אירופיות נוספות. בשונה מהערוץ, היישומון האינטראקטיבי משלב בין בינה מלאכותית, משחקי מחשב וסרטונים, במטרה לפתח למידה מותאמת אישית.

סַנו

קשה לך להתמודד עם השומן השרוף שבתנור

מה הבעיה?
קחו סנו פורטה פלוס

סנו פורטה פלוס מנקה לכלוך קשה ושומן שרוף מתנורים, תבניות, סירים ועוד.

חדש! פורטה פלוס XL 1 ליטר בניחוח לימון

צילום: אבישג שאר ישוב

"בסופו של דבר הילדים נמצאים מול המסך, השאלה היא מה הם עושים שם". חלאוי ואפליקציית איי פלוס

סקרנות טבעית

"זה בסדר שיש למידה פסיבית לילדים, אבל האפליקציה נותנת אפשרות למי שרוצה לעבור לשלב הבא ויש לו סמארטפון או טאבלט, לחוות למידה אקטיבית יותר", מסבירה חלאוי. "כולם מדברים על זה שהעולם הופך לדיגיטלי יותר, אבל הילד שמגיע לבית הספר לא מקבל למידה והוראה אחרת מבעבר. הטכנולוגיה כיום מאפשרת ליצור משחקים חכמים שיתאימו את עצמם לילד, כאשר המערכת יודעת דרך המשחק האם הילד הבין את יחידת הידע. אם הילד עושה את זה נורא לאט ומבקש המון רמזים, זה אומר שצריך להנגיש לו את הידע בדרך אחרת שיותר מתאימה לו, ואם הוא מבין מהר ובלי רמזים – זה אומר שאפשר לעבור כבר לשלב הבא. כל ילד עם מה שמתאים לו והקצב שלו, שיכול להיות שונה מהקצב של הילד שיושב לידו".

אבל בסוף זה חומר לימודי. ילדים לא מבינים ש"עובדים" אליהם וגורמים להם ללמוד דרך משחק?

"כששואלים את הילדים מה הם עושים, הם עונים שהם משחקים או פותרים תעלומה. כך הם מרגישים מבחינתם. הם לא חושבים על זה שהם לומדים לספור עד עשר, או איך עובד מעגל חשמלי. לילדים יש סקרנות טבעית, שהולכת לאיבוד בסביבות כיתה ג–ד. אנחנו פונים לילדים בגיל מוקדם יותר, ומשתמשים בסקרנות שלהם. כדי לעודד אותם הם מקבלים נקודות, שבעזרתן הם יכולים לאסוף מנעולים ולפתוח אזורים ולהפעיל אותם".

לא כמו הפסיביות שבצפייה בטלוויזיה.

"התוכנית של דורה הייתה פורצת דרך לתקופתה, כי עד אז הלמידה הייתה פסיבית לגמרי. אני זו שביצעתי את עסקת הרכש שהביאה את דורה לישראל בדיבוב. היינו המדינה הראשונה שדורה לימדה בה אנגלית ולא ספרדית, כמו במקור האמריקני (הסדרה יועדה במקור ללימוד השפה הספרדית לילדים דוברי אנגלית; א"ג). באנו לאמריקנים ואמרנו להם שאנחנו רוצים שדורה תדבר עברית, הם אמרו שאי אפשר כי היא היספנית. הסברתי להם שישראל היא מדינה צעירה שיש בה כל כך הרבה תרבויות ושהחזות החיצונית שלנו מגוונת, וברגע שדורה תדבר עברית היא תהיה ישראלית. הבעיה של דורה היא שהיא מלמדת רק 12 מילים. איך אומרים תיק גב, OPEN ולא הרבה מעבר לזה. כשחשבתי על לימודי אנגלית לא רציתי ללמד ככה, בצורה שהיא מאוד ארכאית ולא מתאימה היום לילדים".

אחיינים שלי לא אהבו את דייגו או דורה כי הם כל הזמן מחכים שיענו להם.

"ילדים היום חכמים. אנחנו, שגדלנו בדור הטלוויזיה, לא הבנו את זה, אבל הם הבינו את זה מהר מאוד. לנו לקח זמן לזהות את המעבר. כשהבת שלי הייתה בת שלוש היא ניגשה לטלוויזיה וניסתה להעביר בה דברים עם האצבע, וכמובן שכשלא קרה כלום היא אמרה שהטלוויזיה מקולקלת. הילדים היום נולדים לעולם דיגיטלי של טאצ'. הם הבינו את האפליקציה שלנו בלי שהיינו צריכים להסביר להם מה עושים. אם היינו מבינים את הראש שלהם, היינו מצמצמים הרבה נקודות של תסכול וחוסר שיתוף פעולה שלהם בלמידה".

> "התוכנית של דורה הייתה פורצת דרך, כי עד אז הלמידה הייתה פסיבית לגמרי. אמרנו לאמריקנים שאנחנו רוצים שדורה תדבר עברית, והם אמרו שאי אפשר כי היא היספנית. הסברתי להם שישראל היא מדינה רב־תרבותית וברגע שדורה תדבר עברית היא תהיה ישראלית"

נשמע משהו שאולי משרד החינוך היה רוצה לפתח.

"למערכת החינוך, כמו כל המערכות הגדולות, קשה להדביק את קצב השינויים. אנחנו רואים את זה בהרבה מקומות. בכירים במשרד החינוך אמרו לנו שבגלל שהמערכת שלהם כל כך מסורבלת, יהיה מאוד מסובך להכניס אותנו לכיתות, ועדיף שנפגוש את התלמידים אחר הצהריים".

כאן לא דיסני

מה תאמרו להורים שיטענו שהילדים גם ככה נמצאים יותר מדי זמן מול מסכים, ולא צריך להוסיף להם אפליקציות.

"מי שמקבל את ההחלטות בסופו של דבר אלה ההורים. ילד בן שלוש לא יודע מה המשמעות של ישיבה מול מסך הרבה שעות. בגלל זה יש לנו אזור הורים, שמראה להם בכמה קטעים ומשחקים הילד צפה. יצרנו סרטונים קצרים והוספנו אזור שיש בו רק קטעים קצרים ושירים, כדי שהורה יוכל לתת לילד לראות רק משהו קצר במגבלת זמן. בסופו של דבר ילדים משחקים בחוץ וקוראים, אבל גם נמצאים מול המסך. השאלה היא מה הם עושים שם".

אפליקציית איי פלוס נוצרה על ידי מתכנתים ישראלים בשיתוף פעולה עם אנימטורים ומתכנתים מרחבי העולם. הבינה המלאכותית היא חלק ממה שהופך אותה לייחודית, וחלאוי ממחישה את

פריד

הנחות ענק לרגל הבחירות

עד יום שלישי, ד' ניסן 9.4.19

סט הרמוני 8 חלקים דגם לייס גריי

מצעים חדשים לחג

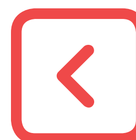
- **פתח תקווה** – אזה"ת סגולה, אלכסנדר ינאי 3
- **תל אביב** – דיזינגוף סנטר, בניין B, ליד סופר-פארם
- **בני ברק** – מול קוקה קולה, כהנמן 108, **חניה במקום**
- **רמה"ש** – סוקולוב 90
- **נתניה** (חדש!) – מתחם סוהו, מול איקאה
- **כפר סבא** – גלגלי הפלדה 1, אזה"ת
- **ראשל"צ** – ביאליק 17, מרכז ראשל"צ
- **ראשל"צ** – מערב, סחרוב 19
- **חיפה** (חדש!) – הדר, בר כוכבא 1
- **קריית אתא** (חדש!) – זבולון 5
- **בילו סנטר** – כניסה ראשית
- **מודיעין** – צומת שילת, בית גלי
- **בית שמש** – לב הרמה, נהר הירדן 1
- **ירושלים** – כנפי נשרים 13, בית ענבר, בלובי צמוד לבנק דיסקונט
- **ירושלים** – תלפיות, קניון אחים ישראל
- **באר שבע** (חדש!) – יעקב כהן 2 מול **המשכן לאמנויות הבמה**

מוצרי פריד
תוצרת כחול לבן

משלוח חינם ברכישה מעל 299 ש"ח • עד גמר המלאי • ט.ל.ח.

לרכישה טלפונית: 1-700-50-60-50 לרכישה באתר: www.frid.co.il

פריד
לשינה טובה

דרך פעולתה באמצעות דימוי מעולם הלמידה המסורתי: "בנינו מסלול שהוא כמו חוברת עבודה שהדף הראשון שלה זהה אצל כל הילדים, אבל משם והלאה כל הדפים משתנים בהתאם לילד".

מה למדתם מהבינה המלאכותית על צורת הלימוד של ילדים?

"אנחנו רואים שבנים ובנות מתנהגים קצת אחרת. בנות הן יותר אקלקטיות. הן מגיעות למסלול, ואחרי זמן מסוים מנסות לראות מה עוד יש. הן בודקות הרבה יותר מהר מבנים את האזורים האחרים. בנים ברובם יותר טוריים ופועלים לפי הסדר. לבנות יש תפיסה של הרבה פרטים".

זה גרם לכם לרצות לפתח אזורים שונים לבנים ולבנות?

"אנחנו חושבים שמי שרוצה פיות זה לא רע, אבל שילך לערוץ דיסני. אנחנו לא חושבים שצריכה להיות הטיה מגדרית כבר מגילים נמוכים. ממילא החברה שלנו תגביל אותם אחר כך באופן טבעי. אני אומרת את זה בצער מהניסיון האישי שלי כאישה וכאמא לבנות. את הבת שלי, למשל, שלחנו בגיל שנתיים עם מכנסיים לגן, אבל אז גילינו שבימי שישי כל הבנות מגיעות עם שמלות, וכל בת מסתובבת ובודקים למי יש שמלה יותר פורחת. כשנחשפנו לזה הבנו שלא משנה מה נעשה בבית, בסוף הילד מקבל פידבקים מהסביבה החיצונית".

זה משהו שגם את קיבלת במקום שגדלת בו?

"כן. אני זוכרת שבכיתה ז' היה לנו שיעור חשמל ואלקטרוניקה רק לבנות, וכשלא הבנו המורה פשוט אמרה 'לא נורא, עזבי'. אחר כך כשהגיע המבחן הארצי הרגשתי מתוסכלת שאני לא יודעת את החומר, כי ידעתי שאני מסוגלת. אבא שלי ישב איתי והסביר לי את החומר, ובסוף קיבלתי ציון גבוה בהרבה מכל השכבה, בנים ובנות. זאת הייתה חוויה מאוד משמעותית בשבילי, ואני מנחילה את זה גם לבנות שלי – שהן יכולות לדעת הכול, וכשהן רוצות ללמוד משהו אנחנו נעזור להן".

את מרגישה שליחות לעשות את זה גם דרך האפליקציה?

"כאמא לבנות הייתי רוצה שהבנות שלי יהיו מועצמות מהתוכן שהן פוגשות. זה בא ממשהו פנימי שהיה לו גם השקה לצד המקצועי, והבנתי שיש לי יכולת להשפיע. בסוף כולנו מנסים לתקן את אי־השוויון הזה ופותחים קורסים לתכנות לבנות, ויחידות סייבר בכוונה שיהיו שם בנות. אני אומרת – בואו נלך אחורה ונראה מה גורם לזה לקרות. זה משהו הרבה יותר עמוק שמתרחש בגיל צעיר. אם ילדים מקבלים מכוניות אלקטרוניות ובנות רק בובות, אז ברור שלבנים תהיה יותר גישה לאלקטרוניקה. אבל אם באפליקציה או בערוץ אנחנו נותנים פרקים לצפייה שהם לא של בנים או בנות, לא ורודים או כחולים, ופונים לשני המינים עם גיבורות שחוקרות, אז הילדות האלה שכבר בגיל שלוש־ארבע ראו שהן מבינות מה זה מעגל חשמלי ומה המנגנון של כריות אוויר, מקבלות את הבסיס המדעי להיות חוקרות. אנחנו נותנים להן קרש קפיצה שוויוני. זו אלטרנטיבה שלא הייתה עד עכשיו בטלוויזיה".

מגעים עם מדינות ערב

חלאוי מתגוררת עם בן זוגה בצפון תל־אביב, ולהם שתי בנות בגילי שבע ועשר. היא בעלת תואר ראשון בתקשורת ומדעי המדינה מאוניברסיטת בר־אילן, ותואר שני מאוניברסיטאות תל־אביב וטורונטו. כשחזרה לארץ הייתה הראשונה שגויסה לערוץ הופ, כך שהקמת פרויקטים מאפס איננה עניין חדש עבורה.

"תמיד חשבתי מחוץ לקופסה", היא מעידה על עצמה. "כשהייתי בערוץ הופ שאלתי למה אנחנו לא עושים בין שבע לשמונה בבוקר תוכניות של חמש דקות כדי לעזור להורים לנתק את הילדים מהמסך. לא עשו את זה קודם, כי יותר קל לשבץ תוכניות של חצי שעה. ההורים הודו לנו על זה. המוטיבציה שלי הייתה לשבור את תקרת הזכוכית שאנחנו אלה ששמים אותה עלינו".

עד כמה הרגשת יוצאת דופן כאישה?

"עד היום יש בחו"ל ישיבות, אפילו גדולות, שאני מוצאת את עצמי האישה היחידה בחדר. היום אני שמה לב לזה יותר מפעם. הדינמיקה בחדר שונה. אני שואלת את עצמי איך יכול להיות שבקבוצת מדיה כל־כך גדולה אין אפילו אישה אחת".

למה זה קורה לדעתך?

"אני חוששת שהסיבה היא שכאשר אישה רוצה להתקדם לתפקידים בכירים, החברה מצפה ממנה לגלות את אותה גמישות וחופש פעילות כמו גבר שאין לו שום חובות בבית. אם תהיי מוכנה להישאר עד שעות מאוחרות ולהיעדר מהבית לעיתים קרובות, אז אפשר להתקדם. אבל אם לא אעשה את זה, לא אוכל להחזיק במשרות הניהוליות האלה. למזלי אני באה מזוגיות מקבלת, מכבדת ותומכת, אבל כבר נכנסתי לתוכה עם תפקיד מאוד בכיר".

את הפריצה לדרך עצמאית עשתה חלאוי לבדה, באמצעות קשרים שיצרה וחשיבה רבה. גם ההשקעה הכספית הראשונית לצורך הקמת הערוץ יצאה מכיסה הפרטי.

קיבלתם עזרה מגופים אחרים בהקמה?

"לא. קוראים לנו אומת הסטארטאפ, אבל לצערי יש מדינות שיודעות לעודד השקעות הרבה יותר טוב מישראל. אין שום עזרה לקבוצה כמונו שמגיעה עם רעיון טכנולוגי וחינוכי שיכול לעזור ברמה הלאומית. בחו"ל אפילו לא הייתי צריכה להיות אישה כדי לקבל הטבות מממשלות שמעודדות השקעות בתחום הטכנולוגיה החינוכית".

עשיתם התאמות למאפיינים תרבותיים מקומיים לכל מיני ארצות?

"הדמויות הן תמיד ניטרליות. אנחנו יוצרים מראש אנימציות שמתאימות לקהל הבינלאומי. את הדיבוב לאנגלית, למשל, עשינו עם שחקנית בדיבוב אנגלי רך. האמריקנים יכולים לקבל דיבוב אנגלי רך, אבל האנגלים לא יקבלו דיבוב אמריקאי".

היו דרישות מיוחדות מכל מיני מדינות?

"בשיחות שלי עם יזמים ממדינות דוברות ערבית הם נורא דאגו שלא יהיו סממנים יהודיים באפליקציה. לא היה נעים להם לשאול במפורש, אז הם הסתכלו על האפליקציה וניסו לברר בעדינות. הם לא הבינו שאנחנו מדינה מאוד רב־תרבותית, עם נוצרים ומוסלמים".

מה עם לימודי עברית שעדיין אין באפליקציה?

"כתוצאה מהניסיון שלי במעבר מישראל לחו"ל, בערוצי הופ ולולי, הבנתי שההיתכנות הכלכלית של הפרויקט היא לא בישראל. אם לא היו לנו משקיעים ישראלים, זה כנראה לא היה בעברית אף פעם. יש לנו משקיעים ישראלים, אז טבעי שניכנס לשוק גם בישראל. אבל ידענו שהמינוף הכלכלי יבוא מחו"ל, ולכן גם בנינו צוות בינלאומי, והשם של הערוץ והמותג מתאים לשוק הבינלאומי".

לאן את רואה אתכם מתקדמים בהמשך?

"אנחנו מקווים להיכנס לעוד בתי אב, ולהיות סטנדרט עבור הורים שרוצים לתת לילדים שלהם תוכן איכותי. אנחנו נמצאים בשיחות מאוד מתקדמות במדינות אחרות, וכל הזמן ממשיכים ללמוד ומפתחים עוד אזורים באפליקציה. אנחנו חושבים מה עוד ילדים בגיל הזה צריכים לדעת ולא לומדים בבית ספר. זאת תחושת שליחות, וגם עסק כלכלי לכל דבר". ■

> "אם אנחנו נותנים פרקים שהם לא של בנים או בנות, לא ורודים או כחולים, ועם גיבורות שחוקרות, אז הילדות האלה כבר בגיל שלוש־ארבע ראו שהן מבינות מה זה מעגל חשמלי ומה המנגנון של כריות אוויר. אנחנו נותנים להן קרש קפיצה שוויוני"

מלמדת רק 12 מילים. דורה

צילום: שאטרסטוק

מלכת הלבבות

בכל יום שבו נטע מלכה, מתאמת ההשתלות של המרכז הרפואי הדסה הולכת לעבודה, היא יודעת שאולי תזכה להציל חיים. בריאיון מרגש היא מסבירה מדוע קשה להשיג תרומות איברים מאזרחי ירושלים, איך מתמודדים עם תורם שקרוביו מתנגדים להליך וכיצד הגורל קושר בין שתי משפחות שבחיים לא היו מכירות אחרת

רחלי מלק־בודה | הדס פרוש, פלאש 90

"שואלים, ואני חייבת לומר שאני מצטמררת. ארבע וחצי שנים אני בתפקיד, והשאלה הזו עדיין קשה לי. כשמשפחה מקבלת איבר וזה מה שהם שואלים, הבטן מתכווצת. בדרך כלל הם רואים שאני כועסת על השאלה. אתם קיבלתם חיים, כל מה שאתם צריכים זה להודות לאלוהים, להודות למשפחה ולשמור על האיבר. זה לא נושא לדיון ולא צריך לעניין אתכם. הייתה פעם אחת שעניתי: 'ואם הייתי אומרת לכם לפני התרומה שזו משפחה ערבית, הייתם מוותרים? הרי לא הייתם מוותרים! אז מה המקום של השאלה פה?'"

לא מחסן חלפים

גם בגזרת התורמים האלטרואיסטים, לא תמיד התהליכים עוברים חלק. "זו סוגיה לא פשוטה. אם בן או בת הזוג של התורם לא מסכימים לתרומה, שלום הבית קודם ואנחנו לא מתחילים בתהליך. לעיתים יש 'הסכמה שבשתיקה', ואז מזמנים את בת הזוג ליום הערכה והיא מקבלת מקום של כבוד לשאול שאלות ולהביע חששות. אם מדובר בבגיר וההורים מתנגדים, זה כבר נתון לשיקול דעתו של התורם. אני תמיד שואלת אם צפויות התנגדויות בקרב המשפחה, ולפעמים התורמים בוחרים לספר להורים רק סמוך לניתוח או אחריו".

היה מקרה שהפתיע אותך?

"התחלתי תהליך עם אישה בשנות השישים לחייה, אם למשפחה ברוכת ילדים ממטה בנימין. בעלה ליווה אותה, והייתה להם בקשה אחת – דיסקרטיות. במקביל מגיע אלינו בחור צעיר תושב הבקעה, נשוי ואב לילדים. תוך כדי השיחה אני קולטת ששם המשפחה זהה וששם אביו הוא כשם בעלה של התורמת, וגם הוא מבקש לשמור על דיסקרטיות. אני קולטת שאם ובנה בתוך תהליך, ואף אחד לא יודע על השני.

"הבן סיים מוקדם יותר את הליך הבדיקות, וכשהגיעה השעה שאלתי אותו מה לדעתו יאמרו הוריו. הוא השיב: 'הם ירגישו שהצליחו בחינוך'. 'אם ככה', אמרתי לו, 'אני ממליצה לך ללכת ולקבל את ברכתם'. הוא התארח בשבת אצל הוריו, ובצאת השבת סיפר להם. האימא הגיבה 'חצוף, עקפת אותי'. כמובן שמיד קיבלתי טלפון בהול מהבן: 'ידעת כל הזמן ולא סיפרת?'. אם ובנה תרמו בהפרש של מספר חודשים. גם עכשיו אני נמצאת בהליך עם תורם שבנו תרם, אשתו תרמה, והוא כנראה קינא".

גם אחרי ההשתלה משפחת התורם מקבלת חיסיון, אלא אם היא מחליטה אחרת. "מותר לנו לומר מגדר, גיל פלוס־מינוס, ואם למשפחה התורמת יהיו הכוחות והרצון להיפגש – זה שלהן. מה שכן, אני לא מאפשרת למשפחה שקיבלה איבר לצאת בלי שכתבו מכתב תודה, כי אני יודעת שהמשפחה התורמת רוצה להרגיש שעשו משהו ושהם לא רק מחסן חלפים".

> "כשמשפחה מקבלת איבר ושואלת מאיפה הוא הגיע, הבטן מתכווצת. הייתה פעם אחת שעניתי: 'ואם הייתי אומרת לכם לפני התרומה שזו משפחה ערבית, הייתם מוותרים? אז מה המקום של השאלה פה?'"

ויש גם מקרים מרגשים במיוחד, כמו בסיפור הבא: "יום אחד תורם כותב לי בוואטסאפ ומבקש לשוחח איתי. אנחנו נפגשים והוא אומר לי 'תשמעי, אני יודע שאני לא מכיר את החולה, אבל את יכולה רק להגיד לי כמה ילדים יש לו? אם הם בנים או בנות? חשבנו לתת להם מתנות אחרי התרומה'. לקח לי שנייה לקלוט. אתה תורם עכשיו איבר, אתה התורם! ואתה קונה גם מתנות לילדים? מאוד התרגשתי, ועניתי לו שלנתרם יש שישה ילדים, שלוש בנים ושלוש בנות. איך שאני סוגרת את הטלפון מתקבלת הודעה מאשתו של הנתרם. היא שואלת אם אני יכולה להגיד לה כמה ילדים יש לתורם, ואם הם בנים או בנות. ואז אני מסתכלת וקולטת שגם לנתרם היו שישה ילדים, ובגילאים דומים. אמרתי 'וואלה, מישהו שם עשה זיווג מדהים'".

אני שואלת את מלכה האם יש בולטות מספרית לנשים בתפקיד מתאמי איברים.

"בקרב מי שמבקש את האיברים, יש כמה גברים בארץ", היא מספרת, "אבל בתפקיד שאני עושה קיים רוב נשי. גם בגלל שבסיעוד יש יותר נשים, אבל אני חושבת שיש משהו בליווי הזה שהוא עוטף, אולי גם אימהי, אני לא יודעת. זה לא מקצוע טכנוקרטי, 'תבוא, תמדוד, תלך, תחזור'. זה לא להכיר רק את החולה אלא גם את הסביבה והמרקם המשפחתי שלו, ולהיות שם בשבילו באחד הרגעים הכי מרגשים ומורכבים בחייו". ■

צילום: דוברות הדסה

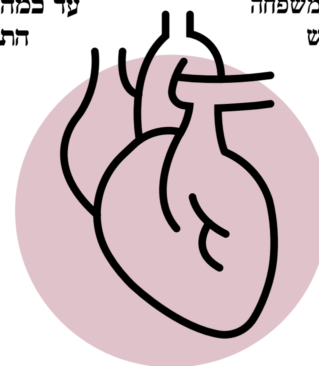
"משפחת התורם מקבלת חיסיון, אלא אם היא מחליטה אחרת". תורמת ונתרמת כליה עם רופאי 'הדסה'

כשנטע מלכה מתקשרת לבשר למטופלים שלה שהכליה או הכבד שלהם בדרך, היא מרגישה כמו אראלה ממפעל הפיס. "אפילו יותר מאראלה", היא טוענת, ובצדק. "כי מה זה כסף לעומת חיים?"

"רק השבוע", היא מספרת, "התקשרתי לבן משפחה להודיע שיש כבד לאמא שלו. אני שומעת שהוא בנסיעה, והוא אומר לי 'אני לא כל כך מבין מה את אומרת'. אמרתי לו 'תדומם את האוטו במקום שאפשר לעצור, ותקשיב טוב'. הסברתי לו שיש הקצאת כבד, ושהיא מיועדת לאמא שלו'. הוא ענה לי 'אני לא מאמין, תקשיבי, את אראלה!', אמרתי לו שאני הרבה יותר. למחרת נפגשנו בחדר ניתוח, הוא אמר לי 'ואלה, הרבה יותר'. אם יש משהו שכיף בעבודה הזו, זה להודיע לאנשים שהגיעה תרומה".

מלכה, בת 54, אם לארבעה ותושבת אלון, משמשת מזה ארבע וחצי שנים כמתאמת השתלות ב'הדסה עין כרם'.

"אנחנו מתאמות מול המושתלים", היא מסבירה את תפקידה, "ויש מתאמים אחרים שהתפקיד שלהם הוא לבקש מהמשפחות את האיברים. אדם אחד לא יכול לעשות את שתי העבודות, כי יש פה סוג של ניגוד אינטרסים. אם אני יודעת, למשל, שאני צריכה עבור החולה שלי כבד עם סוג דם A, אני לא יכולה באותה נשימה ללכת לבקש ממשפחה שהתורם אצלה הוא מסוג דם A. יש פה משהו לא אתי, ולכן קיימת חלוקה ברורה מאוד. אני לא מכירה את משפחת התורם, גם אם התרומה היא מתוך הדסה. אני אפילו לא אעבור שם, כדי שלא תהיה איזושהי מחשבה. אני נמצאת בצד האופטימי, בצד של התקווה".

במסגרת תפקידה, מלכה עובדת מול משפחות התורמים, וכבר הספיקה לזכות לכינוי 'האמא של ההשתלות'.

"תורם כליה זה אדם בריא שבא לבית חולים כדי לתרום, ולכן אנחנו מאוד משתדלים לתת לו יחס האישי. תורמים אומרים לי הרבה פעמים 'וואו, אנחנו מרגישים שאת כמו אמא שלנו', כך שיש לי הרבה מאוד ילדים... אנחנו באמת מתייחסים אליהם כ־VIP. לא מזמן עשינו להם ערב הוקרה ונטענו דרך קק"ל עץ לכל תורם. גם אחרי התרומה, אנחנו אומרים להם שהדלת פתוחה לכל מה שהם צריכים מאיתנו, לא משנה אם זה קשור או לא קשור. אפילו אם מבקשים ממני להקדים תור לרופא שיניים".

בשנת 2018 נשבר שיא כל הזמנים במספר ההשתלות בישראל, ובראש הרשימה עמד בית החולים הדסה, עם למעלה מ־80 השתלות מוצלחות. "בין השנים 2014 ל־2018 נרשמה אצלנו עלייה של 800 אחוזים בתרומות הכליה ו־100 אחוזים בתרומות הכבד", מספרת מלכה, ומייחסת את העלייה בנתונים לעמותת 'מתנת חיים' שהקים הרב ישעיהו הבר, העוסקת בגיוס תרומות כליה מן החי.

עד כמה הנושא ההלכתי מסבך את התרומה?

"היום, בכרטיס אדי החדש, יש אפשרות למשפחה לבקש ייעוץ מאיש דת. אם הבנתי נכון זה לא כל רב או אימאם, אלא רבנים שיש להם איזושהי אוריינטציה רפואית, ושקיבלו קצת הסבר לגבי המשמעות של סיטי מוח לבן (המעיד על מוות מוחי; רמ"ב). תמיד יש את אלה שמערימים קשיים, ואפילו שרלטנים שבאים לבתי החולים ואומרים 'תנו לנו כסף והמת יקום'".

באזור ירושלים, מתברר, קיים קושי בהשגת תרומות איברים מן המת, ולא רק בגלל המגזר החרדי. "אם אני משווה את בתי החולים בירושלים לרמב"ם בחיפה, שם יש הרבה תרומות מהמגזר הערבי. בירושלים המגזר הערבי פחות תורם, כי זאת עיר דתית מאוד. המתאם של הדסה עובד קשה מאוד'".

"יום אחד תורם שואל אותי 'את יכולה רק להגיד לי כמה ילדים יש לנתרם ואם הם בנים או בנות? חשבנו לתת להם מתנות אחרי התרומה'. לקח לי שנייה לקלוט. אתה תורם עכשיו איבר, אתה התורם! ואתה קונה גם מתנות לילדים?"

מלכה אחראית בהדסה על תחום התרומות מן החי. "הכוונה לתרומות אלטרואיסטיות או מבני משפחה", היא מבהירה. "תרומות של בני משפחה יש בכל מקום. אזרחי ישראל, אזרחי הרשות, כל גווני הקשת. אבל תורמים אלטרואיסטים, אם הם תורמים דרך העמותה של הרב הבר יש להם זכות בחירה של פרופיל הנתרם – מגזר, מגדר, ומה לעשות שב־99% מהמקרים התורמים מציינים שהם רוצים לתרום ליהודים. אז המגזר הערבי יודע ש'אם אין אני לי מי לי', והתרומות מגיעות מהמשפחה".

היא לא מכחישה שפרופיל התורמים האלטרואיסטים מובחן למדי: "ניתן לתרום איברים מן החי דרך המרכז הלאומי להשתלות או דרך העמותה של הרב הבר. האחוז המשמעותי הוא מהתורמים של הרב הבר, ושם הפרופיל מאוד ברור – למעלה מ־98 אחוז מהתורמים הם יהודים. אחוז גדול מהם דתיים מכל הקשת הדתית, כולל חרדים מוויז'ניץ ומבעלז. בהדסה היו לנו עד היום שני תורמים חילונים אלטרואיסטים. רוב התורמים מגיעים מבנימין, גוש עציון, השומרון ורמת הגולן. בקרב המגזר הערבי עדיין לא הרימו את הכפפה לאפשרות של תרומה אלטרואיסטית".

בתרומה מן המת המצב שונה: "שם אי אפשר בשום אופן להתנות למי תלך התרומה, כי יש רשימת המתנה".

הנתרמים שואלים לפעמים מאיפה באה התרומה?

טעם של פעם

החריימה או הצ'ולנט של סבתא הם לא רק זיכרון נוסטלגי, אלא אוצר תרבותי והיסטורי שחשוב לשמר. נעמה שפי, ישראלית שחיה בניו־יורק, הקימה את "האגודה לאוכל יהודי" שמתעדת מתכונים משפחתיים ובעיקר את הסיפורים שמאחוריהם. מדור אוכל מיוחד לחג

צביקה קליין

איור: שאטרסטוק

צילום: דייב כץ

מאות ניו־יורקרים עמדו בתור, בשלג המקפיא, כדי לטעום מאכל שהם טרם הכירו עד כה. הקובה, אותה כופתה ממולאת שמקורה ביהדות עיראק ושבישראל מכירים היטב, הגיעה לתפוח הגדול במסגרת מסעדת פופ־אפ (כינוי לעסק הנפתח מראש לזמן מוגבל) שפתחה נעמה שפי, ישראלית לשעבר. שפי חשבה על כ־20 איש שיגיעו מדי ערב ל'פרויקט הקובה', כפי שכינתה את המיזם הצנוע שלה, אך המספרים עלו על כל הציפיות: כ־120 איש הגיעו מדי ערב, בין שש לחצות, במשך החודש שבו המסעדה פעלה. "היה שלג בחוץ, ואנשים עמדו בתור עד קצה הבלוק. זה היה מטורף", היא מתארת.

לא רק הניו־יורקרים התלהבו מהתופעה הייחודית, אלא גם מבקרי האוכל בתקשורת האמריקנית. הניו יורק טיימס, למשל, בישר לקוראיו ש"במשך שלושה שבועות תוכלו לאכול כמו יהודי בגדד", וסיקר את המסעדה בהרחבה. דיווחים דומים הופיעו בכלי תקשורת ארציים נוספים.

מאז שפי המשיכה הלאה בדרכה, וכיום היא מובילה מיזם יהודי שורשי: 'האגודה לאוכל יהודי' (The Jewish Food Society), שמטרתה לשמר את המתכונים של הסבתות היהודיות שלנו, מכל העדות והרקעים, כדי שהמידע התרבותי והקולינרי הזה יישמר גם לדורות הבאים.

שפי, (38), ילידת קיבוץ גבעת־השלושה, למדה קולנוע ומחול בבית הספר לאמנויות בתל־אביב, ואת שירותה הצבאי עשתה ביחידת ההסרטה של צה"ל. לפני כ־14 שנה נסעה לארה"ב ללמוד קולנוע, ונשארה. "זה לא היה בתוכנית, זה פשוט קרה", היא אומרת. היא נשואה כיום לאילן בן־עטר, במאי קולנוע, ולהם ילדה בת חמש. הם מתגוררים בלואר איסט סייד, שכונה בעלת היסטוריה יהודית עשירה: בתחילת המאה ה־20 הגיעו לשכונה הזו רבים מהמהגרים היהודים ממזרח אירופה, ובשנים האחרונות היא הפכה לאזור צעיר ואופנתי, שמתפתחת בו גם סצנה יהודית אוונגרדית.

אז איך קיבוצניקית מגיעה לתחום הקולינריה? "אוכל בקיבוץ זה אוכל של חדר אוכל, כמו מטבח צבאי", מחזקת שפי את שאלתי. "כילדה אני זוכרת את עצמי מתחננת להורים שלי שייקחו אותי לראש העין הסמוכה, לכרם התימנים או לשוק בצלאל – כל מקום שהוא לא הקיבוץ כדי לטעום, לאכול ולהכיר. כבר אז זה היה משהו שמאוד התעניינתי בו".

לאחר תום לימודיה בניו־יורק, החלה שפי לעבוד בקונסוליה הישראלית. תפקידה היה לשווק תרבות ישראלית לאמריקנים. "הפקנו אירועים בנושאי קולנוע, ספרות ותרבות ישראלית. אוכל הוא חלון לכל תרבות, וחשבתי שיש לנו הרבה מה להציע בתחום האוכל הישראלי. הטרנד של המטבח הישראלי, שהפך להיות פופולרי בעולם, פרץ רק כמה שנים לאחר מכן, וזה היה אתגר גדול בעבורנו לנסח מה זה מטבח ישראלי. הרי אין תשובה ברורה ומוחלטת לשאלה הזו".

האירועים שהפיקה שפי בנושא האוכל הישראלי זכו להצלחה: "הקהל היהודי הניו־יורקי גילה עניין רב. זה היה יותר פופולרי מתוכניות אחרות שעבדנו עליהן". שפי עבדה בקונסוליה במשך חמש שנים, תחת שני קונסולים: אסי שריב ועידו אהרוני. "שניהם חשבו מחוץ לקופסה, והיה כיף גדול לעבוד איתם. הם היו פרטנרים מדהימים", היא אומרת.

קיבוץ גלויות

תחנה משמעותית אחרת שחיברה את שפי לתחום הקולינרי הייתה משפחת בעלה, שם נחשפה לגוונים נוספים של האוכל היהודי. "בפעם הראשונה שהוזמנתי לארוחת שבת עם המשפחה של אילן, זה היה בבית של סבתא שלו, דירת חדר בגבעתיים. אני זוכרת ששאלתי אותו: איך שלושים איש ייכנסו לכאן? כמובן שטעיתי, היה מקום לכל מי שהגיע. זה היה האירוע הכי שמח, מדהים ונדיב שראיתי, והייתי פשוט מוקסמת. לראשונה ראיתי שולחן עם מגוון כה גדול של מטעמים, הם הוציאו עוד צלחת ועוד צלחת. חוץ מכל הטעמים הנפלאים היה מרגש לשמוע את הסיפורים מאחורי כל מנה".

סבתו של אילן נולדה באיזמיר שבטורקיה, היגרה לרודוס שביוון, לאחר מכן שהתה בזימבבואה, ומשם עלתה לישראל. כל המקומות הללו הטביעו חותם משלהם <

"אנשים חושבים שאוכל יהודי זה רק גפילטע פיש או כבד קצוץ. אין היכרות עם מאכלים אחרים כמו סביח, שהוא אוכל יהודי־עיראקי וישראלי לא פחות מהגפילטע פיש"

מתכון של רפאל גזה

רכיבים:

*1 כוס דבש
1 בצל שאלוט קצוץ דק דק
3 גבעולי סלרי קצוצים
2 תפוחי עץ מקולפים וחתוכים לקוביות
1 אגס (עדיף אסייתי), מקולף וחתוך לקוביות
2 כפיות אורגנו טרי קצוץ
1/2 כוס חומץ בן יין אדום
1 כוס מיץ תפוזים סחוט טרי
1 כף + 1 כפית חזרת טרייה ומגוררת

הוראות הכנה:

בסיר בינוני על אש נמוכה מחממים את הדבש בעדינות עד שהוא מתחיל לבעבע, למשך כחמש דקות. מוסיפים את השאלוט והסלרי ומערבבים במשך כדקה עד שהם משתלבים היטב.
מוסיפים חומץ ומערבבים.
מוסיפים את התפוחים והאגסים ומפחיתים את החום, מערבבים בחום נמוך כל הזמן כדי לוודא שהתערובת לא מתחממת מדי. במהלך הזמן הזה, הפרי ישחרר מים. ממשיכים לבחוש עד שהמים מופחתים לחלוטין/מתאדים, בין 45 דקות לשעה. חשוב לצפות מקרוב ולערבב לעתים קרובות כדי לשמור על הסוכר שלא יישרף. כאשר המים ייעלמו לחלוטין התערובת תתכהה ותתקרמל, ואז יש להוסיף ¾ כוס מיץ תפוזים ולצמצם נוזלים שוב, לערבב ולמעוך למשך כעשר דקות.
מסירים מהאש ומערבבים עם ¼ כוס מיץ התפוזים שנותר, האורגנו הקצוץ וכף החזרת.
מעבירים לקערית קטנה. מקשטים עם כפית חזרת טרייה ומגישים.

----

*1 ספל אמריקאי = 236 מ"ל

במטבח שלה, אומרת שפי.

"בכלל, אם יש משהו משותף לנו הישראלים וליהודים בעולם, זה שלעיתים רבות מדובר במטבח של מהגרים, שמלקט טעמים וריחות מכל מקום. זה גם מטבח שמתמודד עם אילוצים שונים ורוקח מהם מטעמים. יש למשל מתכונים ישראליים שפותחו בתקופת הצנע, כמו סלט מקליפות קישואים, שנולד בעקבות הצורך לנצל כל חלק מהירק. אמרתי לאילן, 'אנחנו צריכים לתעד את הדבר הזה. המתכונים האלה הם הדי־אן־איי שלנו ושל המשפחות שלנו, זו בעצם ההיסטוריה של העם היהודי. זה יישמע אולי קצת תלוש, אבל הרגשתי שבטעמים האלה יש כל־כך הרבה אלמנטים שחייבים לשמר אותם. זו מעין תיבת אוצרות".

אחרי שהכירה את משפחתו של אילן, חזרו השניים לארה"ב. "הרגשתי אז שדווקא ניו־יורק היא מקום נוח מאוד שמאפשר לצקת זהות מחדש ולהגדיר מי אני, כיהודייה שגדלה כקיבוצניקית וחיה כעת בארה"ב. בישראל היהדות היא דבר מובן מאליו. פתאום נראה לי הגיוני ומעניין לחקור את עצמי ואת המקום שלי ביחס לסביבה דרך עיסוק באוכל".

במהלך עבודתה בקונסוליה החלה שפי לכתוב ספר על אוכל יהודי, ובמקביל כתבה בכלי תקשורת ישראליים ובהם גלובס, הארץ, ומגזין 'על השולחן'. "לקחתי כל קורס אפשרי סביב הנושא. הלכתי כאן בניו־יורק לקורס שעוסק בהיסטוריה של הקולינריה. כמעט כולם שם היו קשישים, חוץ משלושה צעירים, ואני בתוכם". לאחר מכן הקימה את אותה מסעדת קובה זמנית שנחלה הצלחה רבה. "אנשים חושבים שאוכל יהודי זה רק גפילטע פיש או כבד קצוץ. אין היכרות עם מאכלים אחרים כמו סביח, שהוא אוכל יהודי־עיראקי וישראלי לא פחות מהגפילטע פיש. המקור של הסביח הוא בארוחת שבת בבוקר אצל יהודי עיראק. במשך דורות הם היו לוקחים פיתות ומכניסים לתוכן ביצה קשה מהטבית (חמין עיראקי עם עוף ואורז), חצילים, טחינה ועמבה".

גרנדמה שיק

מיזם הדגל שלה, 'האגודה לאוכל יהודי', יצא לדרך לפני כשנתיים. "אנחנו רוצים לקחת מתכונים כמו אלו של סבתא של אילן, ולשמור עליהם לפני שייעלמו. המשימה שלנו היא לשמר, לחגוג ולהחיות את המורשת היהודית־קולינרית", מגדירה שפי את המיזם.

הארגון פועל בשני ערוצים מרכזיים: האחד, איסוף ושימור המתכונים ברשת, והשני – קיום אירועים בנושאי המטבח היהודי והסיפורים שמאחורי המתכונים, שעברו מדור לדור. "הקמנו ארכיון דיגיטלי של מתכונים משפחתיים לפי עדות, וזה בעצם הלב של הפרויקט", מספרת שפי. "מדי שבוע אנחנו משתפות כתבת צבע מושקעת על משפחה יהודית מרחבי העולם, ומספרים את ההיסטוריה שלה דרך המתכונים והאוכל שהם אכלו. זה יכול להיות מתכון אחד בשבוע, או אסופה של מתכונים". כיום האתר מכיל כבר כמאתיים כתבות כאלה, שכל אחת מהן היא תוצר עבודה ייחודית של תיעוד ושימור.

"יש לנו צוות של עשרה איש שעובדים איתנו, כולם עוסקים באוכל באופן מקצועי או מחקרי", מתארת שפי את התהליך. "משפחות שולחות אלינו מתכונים ואנחנו מגיעים אליהן הביתה, מכינים איתם את המתכון ומדברים על ההיסטוריה המשפחתית. לאחר מכן אנחנו שולחים את המתכון למטבח ניסויי, כדי לבדוק אם הכול מתאים ומסתדר לפי ההנחיות. הרבה פעמים במתכונים מסורתיים אין כמויות מדויקות, אלא 'קצת מזה' ו'קצת מזה'. לכן אחרי שאנחנו עושות סשן בישול עם המשפחה בבית, אנחנו לומדות בקפידה את הפרטים ושולחות את המתכון לבדיקה בניו־יורק".

במסגרת המיזם ישנה חשיבה כיצד לחבר אליו קהלי יעד צעירים: "אנחנו מנסים להנגיש את המתכונים והסיפורים לצעירים מדור ה־Y, ומשתדלים לצלם ולתעד את המתכונים ואת הבישולים באופן הכי צעיר ויצירתי. המאמץ שלנו מוכיח את עצמו במספר הכניסות באתר", מספרת שפי. היא אף יצרה סלוגן מתאים המבטא את המטרה ואת דרך הפעולה: "גרנדמה שיק" (שיק סבתאי). "המתכונים נאמנים למסורת, אבל הצילומים צבעוניים וסקסיים", היא אומרת.

אם אני מבין נכון, אתם לא משדרגים מנות מסורתיות והופכים אותן ליוקרתיות. לא נראה אצלכם קובה קרמל מלוח.

"נכון, אנחנו לא

"גם בישראל וגם אצל היהודים בעולם, מדובר במטבח של מהגרים שמלקט טעמים מכל מקום. יש מתכונים ישראליים שפותחו בתקופת הצנע, כמו סלט מקליפות קישואים. אנחנו צריכים לתעד את הדבר הזה. המתכונים האלה הם הדי־אן־איי של המשפחות שלנו"

צילום: דייב כץ

קומפוט

מתכון של השף אורי שפט, מסבתו אסתר שפטלוביץ

שורשי המתכון: פולין, קופנהגן, תל־אביב
16 מנות
זמן הכנה: 25 דקות + 5 שעות השרייה + 5 שעות קירור

רכיבים:
*כוס וחצי משמשים מיובשים
6 כוסות טבעות תפוחי עץ מיובשים
כוס וחצי צימוקים
12 כוסות מים
2 מקלות קינמון
3 כפות סוכר
1 לימון, חצוי לשניים
2 כוסות שזיפים (מגולענים או עם הגרעין)

הכנה:
בקערה גדולה מניחים את המשמשים, טבעות תפוחי העץ והצימוקים ומשרים חמש שעות. מעבירים את הפירות יחד עם הנוזלים למחבת גדולה. מוסיפים את מקלות הקינמון, הסוכר וחצאי הלימון ומביאים לרתיחה. לאחר מכן מנמיכים לאש קטנה למשך 15 דקות. מורידים מהאש ומכניסים פנימה את השזיפים תוך כדי ערבוב. מקררים ומצננים במקרר במהלך הלילה - לפחות חמש שעות לפני ההגשה. יש להגיש קר, בסוף ארוחה גדולה. ניתן לשמור בקירור במשך כשבוע.

הקומפוט יוצא טוב יותר אם מכינים אותו יממה לפני ההגשה.
*1 ספל אמריקאי = 236 מ"ל

לחקור את עצמנו דרך האוכל. נעמה שפי | צילום: Edward Thomas

בס"ד

גלי צה"ל ואתר פרייסז בדקו ומצאו:

רמי לוי שיווק השקמה
הסל הזול ביותר לפסח!

28.3.2019

"הסל הזול ביותר הוא של רמי לוי
בפער של כ- 30%
מבין הרשתות שנבדקו"

רמי לוי שיווק השקמה
סל הקניות הזול במדינה

לפרטים: מכל טלפון 1-599-590-500 | או באתר www.rami-levy.co.il | חפשו אותנו בפייסבוק

צילום: דייב כץ

הופכים מנות מפעם למנות עם טוויסט מודרני. אנחנו פשוט בודקים אם ההנחיות שקיבלנו מתאימות לדור ולתקופה הנוכחיים. למשל היה מתכון שבו היה צריך להשתמש בתרד קפוא, אבל כיום זו לא בעיה למצוא תרד טרי. יש היום נגישות לחומרי גלם שלא הייתה בעבר. חשוב לנו לדייק בפרטים".

הגדרת הכשרות של שפי היא 'כושר סטייל'. כלומר אין תעודת כשרות על כל המתכונים והמרכיבים, אבל "לא יעלה לאתר שום דבר שהוא לא כשר בעליל או עם חומרי גלם לא כשרים, כגון בייקון או פירות ים".

שמאלץ בסגנון טד

ערוץ הפעילות השני של האתר הוא קיום אירועים לקהל הרחב, ובהם סדנאות בישול, ארוחות שבת, ליל סדר, פאנלים ואירועי טעימות. האירוע המרכזי מכונה 'שמאלצי', והוא כולל ססנים בסגנון טד, שבהם חמישה אנשים מספרים על משפחותיהם ומבשלים אוכל מסורתי שעבר אצלם מדור לדור. בין מספרי הסיפורים במיזם ישנם שפים ידועים, כותבי אוכל ואפילו הסבתות עצמן. במקביל משתתפים באירוע אמן או אמנית המאיירים במהלכו את הצד הויזואלי של הסיפורים המשפחתיים.

אחד ממשתתפי 'שמאלצי' היה אורי שפט, מייסד מאפיית 'לחמים' בתל־אביב ובניו־יורק. "אורי דיבר על השורשים היהודיים־סקנדינביים שלו. הוריו עלו מדנמרק, והוא תיאר את השילוב בין מסורות יהודיות־דניות וישראליות. אנחנו דואגים שבכל אירוע לא יהיו שניים 'מאותו הכפר', אלא מעדות ורקעים שונים. אנחנו רוצים להראות כמה שיותר פרספקטיבות".

מהן הכתבות הפופולריות ביותר?

"אני יכולה לומר שהכתבות עם הכי הרבה כניסות עוסקות בגפילטע פיש ובקניידלך מקסיקניים. אנשים מחפשים דברים לא צפויים, אבל בסוף הם רוצים את האוכל הקלאסי, את הגפילטע פיש או את השקשוקה. אנשים גם נכנסים הרבה לכתבות על סביח, שקשוקה ובורקסים. ממה שאני מזהה, דווקא המתכונים הלא־אשכנזיים יותר פופולריים. כנראה הגולשים מחפשים משהו פחות צפוי. במקביל, הם מחפשים כיום מתכונים המתאימים לתזונה שלהם".

בחג הפסח הקרוב יקיים הארגון אירוע ליל סדר, ובו ארבע שפיות יכינו "ליל סדר סובייטי" – מאכלי פסח על טהרת המטבח הרוסי. גם בישראל, מספרת שפי, ישנה מישהי העובדת עם האתר ומתעדת מתכונים ומאכלים. "הייתי שמחה שישראלים נוספים ישתתפו במיזם", אומרת שפי. "אני מזמינה את קוראי מקור ראשון להיכנס לאתר שלנו, להתרשם ולהכניס לארכיון הדיגיטלי מתכון או מתכונים של הסבתא, כדי שנוכל לתעד גם את ההיסטוריה המשפחתית־קולינרית שלכם". ■

כל המתכונים זמינים גם באתר:
www.jewishfoodsociety.org

צילום: Liz Clayman

"באירועים שלנו אין 'שניים מאותו הכפר'". ארוחת שבת של הארגון בברוקלין

מתכון ששיתפה ג'ניפר עבאדי, שהגיע דרך סבתה פריצי עבאדי

שורשי המתכון: סוריה וברוקלין
(כשר לפסח לאוכלי קטניות)
8־10 מנות
זמן הכנה: שעה וחצי

מרכיבים למילוי הקציצה:
250 גרם טלה טחון
*רבע כוס מים קרים
חצי כפית פלפל אנגלי טחון
חצי כפית קינמון טחון
כפית וחצי מלח גס
חצי כוס עלי פטרוזיליה קצוצים

למעטפת הקציצה:
שני שליש כוס אורז לבן ארוך, טחון במטחנת תבלינים או קפה, אם אין מטחנה: קמח אורז
250 גרם טלה טחון
250 גרם בקר טחון
כפית וחצי מלח גס

לציר:
8 עד 10 כוסות ציר בקר או טלה
2 וחצי כוסות סלרי קצוץ דק
כוס ורבע בצל ירוק קצוץ דק/ בצל לבן
2 כפיות שום, קצוץ דק
חצי כוס פטרוזיליה קצוצה
כוס גזר קצוץ גס
כוס תפוחי אדמה לבן מקולף וחתוך לקוביות
1 כפית מלח גס
פלפל שחור גרוס
כף וחצי מנטה יבשה
¾ כוס מיץ לימון או ליים
1 קישוא או זוקיני, ללא הקצוות

הוראות הכנה:
1. להכנת המילוי: שמים את כל המרכיבים בקערה ומערבבים היטב עם הידיים עד למרקם חלק לחלוטין. באמצעות כפית מוציאים מהבלילה, מקבבים לכדורים ומניחים בצד.
2. למעטפת הקציצה: שופכים את האורז למעבד מזון יחד עם הבשר והתבלינים, ומערבבים עד שנוצר מעין בצק חלק. באמצעות כף קורצים מהבצק כדורים.
4. למילוי המעטפת: לוחצים עם הבוהן על הבצק והופכים אותו למעין כוס. מכניסים את כדורי הקציצות לאותה "כוס", וסוגרים עם האצבעות. מרטיבים את האצבעות במים ומגלגלים לכדור ללא חריצים או בועות אוויר.
5. מביאים את נוזל הציר לרתיחה בסיר גדול על אש גבוהה. מורידים את החום לבינוני-נמוך, מוסיפים סלרי, בצל ירוק או לבן, שום, פטרוזיליה ומערבבים היטב. משאירים עם חצי מכסה כעשר דקות.
6. מוסיפים את הגזר, תפוחי האדמה, המלח והפלפל, מפזרים את המנטה היבשה אל תוך הסיר. מערבבים ומבשלים 15 דקות כשהסיר מכוסה חלקית.
7. מוסיפים את מיץ הלימון ומערבבים, מוסיפים את הזוקיני או הקישוא ומשאירים אותו ללא מכסה למשך 10 דקות על חום בינוני-נמוך.
8. מכניסים בעדינות כל קציצה אל תוך המרק, מכסים ונותנים למרק להתבשל למשך כ־45 דקות.
9. הגשת המרק: רגע לפני ההגשה מוציאים את הזוקיני או הקישוא, חותכים אותו לעיגולים ומחזירים למרק. יש להגיש חם.

----
*1 ספל אמריקאי = 236 מ"ל

לא הייתם צריכים

אבל ברור שלא תוכלו לבוא לסדר בידיים ריקות. המדור נחלץ לעזרתכם עם שלל רעיונות למתנות

נעמה רוזן קרייף

עציץ | כתר
79.90 ₪

תחתית לסיר מצה | נישה מתנות
59 ₪

מתנה עם טוויסט

אברקומבי שיר א.ד.פ | 100 מ"ל
249 ₪

guerlain Bloom of rose EDT
530 ₪

מתנה קלאסית לבית

מתנה אולטימטיבית לחג

סט כוסות BITOSSI לסטורי
249 ₪

סיר קדירה POTTERY | סולתם
479 ₪

BOSS רשתות הפארם
269 ₪

מון בלאן אקספלורר רשתות הפארם
299 ₪

משקפי שמש ברשקה
79.90 ₪

תיק גב | ברשקה
199 ₪

סט מצפן, שעון חול וטלסקופ | ג'נטלמן
279 ₪

מתנה לגבר הבליין

יקבי כרמל, סדרת יינות סלקטד ופרייבט קולקשן
30-40 ₪

אגרטל | גולף & קו
99.90 ₪

המזוודה הדקה בעולם

מזוודה | רולינק
249 ₪

ג'ימי צ'ו פלורל, 90 מ"ל
249 ₪

ריחות המבשרים על בואו של האביב

Pure Musc | 100 מ"ל
598 ₪

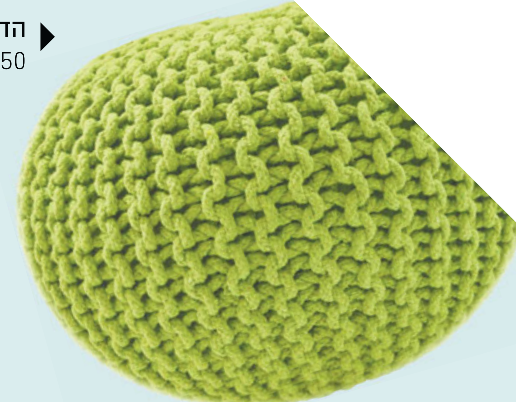

מתנה למארחת המטופחת

דולצ'ה וגבאנה 100 מ"ל
380 ₪

הדום סרוג | רשת ביתילי
150 ₪

נעלי VANS patch work
399.90 ₪

CROSLEY RADIO לסטורי | 499 ₪

לחובבי הנוסטלגיה

מתנה לנערה המתבגרת

שעון | סווטש
349 ₪

מנורת לילה H&O
19.90 ₪

חלוק רחצה H&M
99.90 ₪

אין ילד שלא יאהב

משקפי שמש | IZIPIZI
170 ₪

מתנה לילד השובב

שעון חכם | קידי ווטש
349 ₪

פוקסמיינד | COLLECTO
85 ₪

סלפיספיד | פוקסמיינד
79 ₪

כבאית | בנבוא
79 ₪

בית ילדים | כתר
399 ₪

צילומים: יח"צ, יח"צ חו"ל, ערן סלם, הנס מוריץ, אסף לוי, ריטקו, אילן נחינסקי

הפקת אופנה מיוחדת

מידות טובות

XL

התסכול מחוויית השופינג בקניון גרם לוורד ועדן אייזיק, אם ובתה, להיישיר מבט לתעשיית האופנה ולהתחיל לעצב בגדי איכות במידות גדולות. אחרי שהלבישו את נטע ברזילי הן פונות ליעד הבא: עיצוב אופנה בקו צנוע שיתאים גם לנשים דתיות. רגע לפני פסח כינסנו שלוש נשים דתיות לדגמן את הקולקציה החדשה, בהפקת אופנה שוברת סטריאוטיפים

רחלי מלק־בודה

צילום: שי ניר וסאן רובין, המכללה לצילום 'מנטור'

סטיילינג: **לימור כץ, ירידי "שיק מי"** | איפור: **עדי שטראוס ורחלי בצלאל** | פרחים: **רעות אוחיון - עיצוב בפרחים**
בגדים: **EDDIE** | כיסויי ראש: **סהר שטרית** | שעונים: **CASIO** | תכשיטים: **BLOOM** | נעליים: **קמדן אנד שוז**

"כל צבע יכול להיראות יפה על כל אישה".
מימין לשמאל: רחל קשת, ורד אייזיק, רעיה כהן, חן כלפון, עדן אייזיק

צילום: יח"צ

"פתאום קמה בחורה במידה גדולה שלא מתנצלת". נטע ברזילי בבגדי המעצבות

שנה לאחר הניצחון הגדול של נטע ברזילי באירוויזיון, אפשר לומר שהיא רשמה לזכותה ניצחון נוסף: היא הצליחה ליצור מהפך בדעת הקהל בכל הקשור לדימוי הגוף. רק לאחרונה עלתה ברזילי על מסלול שבוע האופנה בבגד ים צהוב, לצד אושיות אינסטגרם דקיקות כמו נטע אלחמיסטר ונועה בני, וניפצה את בועת האופנה הסוגרת לרזון. כשסיימה את המסלול צווחה באושר: "לא הלכתי לים מגיל תשע – למה? למה עשיתי את זה לעצמי?".

החיבוק שברזילי זוכה לו לאורך השנה האחרונה קיבל חיזוק גם כאשר סירבה לככב בקמפיין של רשת אופנה גדולה, בטענה כי הרשת איננה מציעה בגדים לנשים במידתה. "לא אוותר על העקרונות שלי", הכריזה. מי שהרוויחו מהאפליה המתקנת הזו הן אם ובתה, ורד (50) ועדן (25) אייזיק מנס ציונה, מעצבות מותג הבגדים במידות גדולות EDDIE, המציע פרטי ביגוד טרנדיים ואופנתיים לנשים ולנערות במידות 46 ומעלה בלבד. את המותג ייסדו השתיים מתוך אג'נדה הקוראת לנשים לקבל ולאהוב את עצמן בכל מידת גוף, ומתוך אמונה כי לכל אישה הזכות לאהוב וליהנות מאופנה. ברזילי, באמצעות הסטייליסט איתי בצלאלי שמלווה אותה במשך השנה האחרונה, נחשפה לבגדים, התאהבה בהם ומאז מוכנה לדגמן את בגדי המעצבות ללא כל תמורה – רק בשם העקרונות.

"נטע מספרת את הסיפור של כולנו", אומרת עדן, "מעבר לאהבתי לעיצוב ולאופנה, המותג נולד בעקבות תחושות קשות שחוויתי כשהייתי נערה ושמלוות אותי עד היום. אני זוכרת את הימים שבהם הייתי מסתובבת בקניון עם חברות, כשאני היחידה שלא מוצאת כלום והכול קטן עליי. בזמן שחברותיי היו מסיימות את הסיבוב בקניון עם שקיות בידיים ובחיוך רחב, אני הייתי נשברת ובוכה. החלטתי לעשות מעשה ופתחתי מותג אופנה שימלא את החסר עבורי ועבור אלו שחוות עכשיו מה שאני חוויתי, ונטע החליטה לעשות מעשה ולנצל את הבמה הענקית שקיבלה כדי למלא את הלב של אותן הנערות, ליצור הזדהות, לצעוק ולשנות. הקשר שאני חשה לנטע עמוק הרבה יותר מהבגדים שהיא לובשת".

נטע הפכה לאייקון בתחום של דימוי גוף. למה לדעתכן זה קרה דווקא עכשיו?

"יש פה חיבור של כמה גורמים שמשתלבים יחד. מצד אחד קמו להן נשים חזקות ואמיצות שהחליטו להוביל ולצעוק, גם בסיכון של אש ועלבונות, כדוגמת נטע ברזילי, שמחה גואטה (מסדרת הריאליטי 'הישרדות') והשחקנית שני קליין (מהסדרה 'מטומטמת'). מהצד האחר, יש בשנים האחרונות מודעות גדולה יותר בעולם לשונה, לאחר ולקבלת העצמי. העולם מספיק קשוח, ולנשים נמאס להיות בתחרות ובמרוץ ולהתאים את עצמן לתבניות חברתיות. פתאום קמה בחורה במידה גדולה שלא מתנצלת, ואפילו די מבסוטה מהחיים. אדם שלא חווה את העלבון מהחברה על בשרו, לא יוכל להבין כמה ייצוג כזה יכול לתת כוח ולהרים אותך למעלה".

קבלת העצמי

השאלה המעניינת היא מדוע, בעצם, חברות האופנה הגדולות נמנעות מייצור בגדים למידות גדולות.

הרי זה אמור להיות משתלם כלכלית עבורן. בארה"ב, למשל, קל מאוד להשיג מידות גדולות.

ורד: "צריך לעשות הבחנה בין המעצבים לרשתות. לגבי הרשתות, אני לא חושבת שיש סיבה אמיתית, מלבד הדרת נשים גדולות. נשים גדולות מרוויחות כמו נשים במידות קטנות, ויש להן כסף לבזבז על עצמן. המציאות היא שחברות רבות בעולם נסגרות בשל תגובה אטית מדי לשינויי השוק, והדבר נכון גם מבחינת המידות. בעבר נשים במידות גדולות התביישו בגופן, לבשו חולצת טי־שירט רחבה וכיסו את עצמן באוהלים חסרי צורה. היום יש תהליך של קבלת העצמי בכל מידה, צבע וצורה, ואנשים שבעבר התחבאו יוצאים לאור. נשים גדולות מחפשות כיום את הטרנדי, האופנתי, האחר, החצוף והשיקי. הן כמהות לכך, וחברות האופנה מפספסות פה בענק".

עדן: "השינוי איטי בכל העולם, לא רק בישראל. גם בארצות הברית יש רק דוגמנית פלאס סייז אחת בלבד, אשלי גראהם, שכיכבה על השער של מגזין ווג. הישג מרשים, אבל עדיין יחיד. חברת ההלבשה התחתונה 'ויקטוריה סיקרט' איבדה המון משוויה ומהרווחיות שלה משום שהיא לא מוכנה לעדכן את האשליה שהם מוכרים ולהוסיף דוגמניות במידות גדולות, ובכך הפכה את עצמה לפחות ופחות רלוונטית. יחד עם זאת, בארצות הברית יש הרבה יותר נשים גדולות מבישראל, וגם לתחום הנישתי ביותר יש עדיין מיליוני צרכנים ופוטנציאל רווח גדול.

"עבור מעצבים ישראלים, שגם ככה מוצאים את עצמם בשוק מאוד קטן ותחרותי, לייצר אופנה במידה גדולה זה סיפור יקר הרבה יותר מאשר מידות קטנות בשל כמויות הבד הנדרשות", מוסיפה ורד. "בניגוד לרשתות, רובם מייצרים בגדים בארץ ורק מבדים איכותיים יותר, עם תפירה קפדנית יותר ובכמויות קטנות, ולכן העלות גבוהה. אם נוסיף לכך גם את הדעה שמדובר בפלח שוק קטן, הרי שרובם מעדיפים פשוט לא להתקרב לנושא. אני באמת מאמינה שבסופו של דבר השינוי הוא בלתי נמנע".

הרבה נשים גדולות לובשות רחב ושחור כדי להסתיר ולהקטין את הגוף. זו החלטה נכונה?

ורד: "'שחור זה מרזה' ו'פסים מרחיבים' הן קלישאות ששייכות לעבר. לצבע אין יכולת לא להשמין ולא להסתיר, ולכן מדובר בהחלטה שגויה. אישה צריכה ללבוש שחור אם היא קמה במצב רוח ללבוש שחור, ולא משום סיבה אחרת. כל צבע יכול להיראות יפה על כל אישה ולהחמיא לה, בתנאי שמדובר בפריט לבוש שמותאם לגזרתה. זה הסוד כולו. יש המון סוגים של מבנה גוף נשי – תפוח, אגס, שעון חול ועוד. ברגע שאת לומדת את מבנה גופך ומה נכון לך, האפשרויות בלתי מוגבלות. צבעים, פרינטים, פאייטים, ניטים ושאר אלמנטים אופנתיים ודקורטיביים הם נחלת הכלל, ואישה במידה גדולה יכולה ליהנות ולשחק עם כולם ולהיראות נפלא, מבלי חשש להיראות גדולה או קטנה יותר ביחס לעצמה".

עדן: "בתקופה האחרונה, מלבד בסטודיו שלנו בתל־אביב, אנחנו משתתפות בירידי אופנה רבים ופוגשות נשים רבות. ניכר שנשים שמחפשות רק את השחור הן כאלו שעדיין לא השלימו עם הגוף שלהן. הן מחפשות את הגזרות הרחבות, את הפריטים הקלאסיים והלא צעקניים, ושפת הגוף שלהן תפוסה וביישנית. לעומת זאת ניתן להבחין בעיקר בקרב הנשים הצעירות יותר שהן מבקשות לבן, פרינטים, מנומר, טרנדים, ולא מפחדות להראות ולהיראות".

> עדן אייזיק: "נטע מספרת את הסיפור של כולנו. המותג נולד בעקבות תחושות קשות שחוויתי כנערה, שעד היום מלוות אותי. הייתי מסתובבת בקניון עם חברות, ובעוד שהן היו מסיימות את הסיבוב עם שקיות בידיים ובחיוך רחב, אני הייתי נשברת ובוכה"

לא רק שחור

בנוסף לכל הקשיים שאיתם מתמודדות נשים גדולות ממדים, יש כאלו שטוענים שהלבשת פלאז סייז למעשה מעודדת השמנה, ומכיוון שזו לא טובה לבריאות אז לא צריך לעודד אותה.

<

איך אתן מגיבות לאמירה הזו?

עדן: "מדובר בטענה מכעיסה, מקוממת ושאינה נכונה. אופנת פלאס סייז מעודדת השמנה בדיוק כפי שאופנה במידה קטנה מעודדת אנורקסיה. מידה קטנה או גדולה היא מצב נתון ועובדתי. לנשים במידה גדולה לא מגיע להתלבש? לא מגיע להן ליהנות מאופנה? הן צריכות להיענש בחוסר בגדים וללבוש שחורים ורחבים עד שירזו? התשובה היא חד משמעית לא. לאף מעצבת אין כוחות קסם בהינף מחט להשפיע על מידתן של נשים ולעודד אותן להרזיה או להשמנה. נשים הן יצורים תבוניים וכל אחת יכולה להחליט עבור עצמה מה טוב לה, מה נכון לה, מה בריא לה ומה לא".

לאחרונה החליטו השתיים לייצר ליין של בגדים בגזרות צנועות, שיתאים גם לנשים דתיות. "מידה היא לא עניין של דת", טוענת עדן. "יש נשים חילוניות במידות גדולות, ויש דתיות במידות גדולות. עד לא מזמן מכרנו בעיקר לקהל החילוני, כיוון שזה מה שהכרנו. יום אחד פגשנו לקוחה דתייה מקסימה שמאוד אהבה את העיצובים שלנו, וסיפרה לנו על ירידי אופנה גדולים ומוצלחים שמושכים אליהם נשים רבים במגזר הדתי. מאוד התפלאנו, כי חשבנו שירידי אופנה הם קטע חילוני לחלוטין. הסתקרנו והגענו לבדוק את היריד. נדהמנו מכמות הנשים שהגיעו ומההיצע הרב.

"יש סטיגמה על נשים דתיות שהן לובשות שכבות וסחבות, אבל גילינו שבקרב זרמים רבים המציאות שונה לחלוטין. ראינו נשים שאוהבות צבעים, שילובים ופרינטים, ולמען האמת יש להן גם הרבה יותר אירועים ומפגשים חברתיים שמצריכים מערכות לבוש שונות, לעומת הנשים החילוניות. החלטנו לנסות, התקבלנו בזרועות פתוחות וראינו כי טוב".

בחודש אפריל הקרוב יהיה אפשר להתרשם מהקולקציה של ורד ועדן בירידי 'שיק מי' שיתקיימו בחלקים שונים בארץ: **בירושלים (31.3–1.4), גוש עציון (3.4), רמת גן (7–8/4), אריאל (10.4), גבעת שמואל (15–16.4) ושוהם (17.4).**

"אנחנו בהחלט רוצות לתת מענה גם לקהל הדתי, ואפילו עובדות על ליין מיוחד וצנוע יותר שיתאים לדרישות", מסכמות השתיים. "כיף להלביש כל אישה במידה גדולה, ולראות אותה קורנת מאושר".

"אופנת פלאס סייז מעודדת השמנה בדיוק כפי שאופנה במידה קטנה מעודדת אנורקסיה. מידה קטנה או גדולה היא מצב נתון. לאף מעצבת אין כוחות קסם להשפיע על מידתן של נשים"

"לנשים נמאס להיות בתחרות". ורד ועדן אייזיק

ארבעה טיפים של ורד ועדן למתלבשות גדולות ממדים

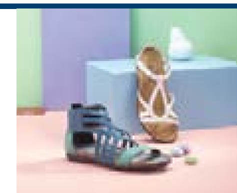
1. "לפני הכל, דעי שלאיש אין בעלות על עולם האופנה. הוא שייך לכולם, לכל המינים והגדלים, ויש לך זכות ליהנות ממנו. אל תתעכבי על מה שאחרים חושבים, אלא רק על מה שאת אוהבת. דעי שאת יפה, ועם קו המחשבה הזה צאי לבחור לך בגדים".

2. "חשוב שתרגישי נוח בתוך הבגד שאת לובשת, אבל נסי גם לצאת מאזור הנוחות. אל תפסלי שום פריט רק מהסתכלות על הקולב. הדברים יושבים ונראים אחרת כשהם מונחים על הגוף. נסי ללמוד את הגוף שלך ואת המבנה שלו. ברגע שתפצחי מה נכון ולא נכון עבורו, ייפתחו בפנייך אינספור אפשרויות, צבעים ופרינטים".

3. "בעלות חזה גדול יכולות ליצור תעתוע המחלק את הגוף על ידי ענידת שרשרת ארוכה, סריג ארוך או צעיף. כל קו אורך למעשה מחלק את הגוף לשניים, ויוצר שני חלקים צרים וארוכים יותר".

4. "נעלי עקב הן לא חובה, אך גם עקב קטן גורם לנו להחזיק את הגוף וליצור יציבות, זקיפות וביטחון בצורה משמעותית יותר".

קולקציית קיץ ב"טבע נאות"

"טבע נאות" משיקה את קולקציית קיץ 2019 וכוללת את מדרך הנוחות הייחודי למותג. הקולקציה עשירה ומגוונת המשלבת בין טרנדים עכשוויים לבין מסורת עיצובית קלאסית וכוללת מבחר דגמים רחב המתאימים לכל שעות היום. **טווח מחירים: 369 ₪ - 600 ₪. להשיג בסניפי הרשת.**

יקבי כרמל

יקבי כרמל מציעים מגוון יינות לכבוד חג הפסח. בין היינות, ירדן גוורצטרמינר 2018, בעל ניחוח פרי הליצ'י, משמש, אפרסק, מנגו, תפוח ופסיפלורה, לצד מאפיינים של פרחים ותבלינים (ממש בין היבש למתקתק), זהו יין מלא טעם ומורכב ועם מתיקות מרומזת.

בושם חדש לאישה

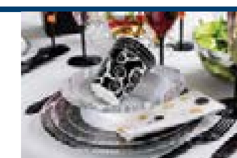
בריטני ספירס משיקה בושם חדש לאשה: RAINBOW FANTASY, מאופיין בניחוח אוריינטלי של וניל וענבר המשולבים עם רעננות הדרית. **מחיר מומלץ לצרכן: 149 ₪.**

פסח בחדד כסף טהור

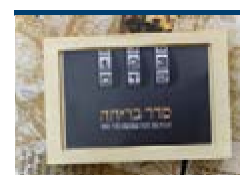
'חדד כסף טהור' מציעה לפסח צלחות סדר מעוצבות ואיכותיות בציפוי כסף טהור במחיר אטרקטיבי ונגיש. הצלחות פותחו ביד אמן בטכניקה בלעדית, רב שכבתית של כסף טהור איכותי ועמיד על ידי אמנים יהודים. **החל מ-750 ₪.**

אביב ברשת "פעמית סטור"

"פעמית סטור" מציעה שולחן חג עם ערך מוסף - מלא סטייל וחן כולל: צלחות, כוסות, סכו"ם, כלי הגשה במגוון גדלים, מרקיות, מפות, מפיות, ועוד, ומאידך חגיגה אמיתית למארחת: בתום הארוחה לא צריך לשטוף כלים, פשוט משליכים הכל לפח.

סדר בריחה

סדר בריחה היא ערכה לליל הסדר שכוללת הגדה של פסח, תיבת עץ עם מנעול, מפה מרכזית עם חידות ורמזים לחידות וקלפי ספרות לפתרון החידות. הרעיון כולו הוא שהמשחק מלווה את כל ליל הסדר ומאפשר לכל המשפחה להתגבש סביב המשימה של פיצוח התיבה כדי להגיע ל"אפיקומן" שבתוכה. הערכה מותאמת לשומרי שבת. **לפרטים נוספים: 0525665418**

פסח מתוק עם ליימן שליסל

ליימן שליסל מציעה לקראת פסח קולקציה עשירה, מרשימה ומגוונת של חבילות שי במגוון עיצובים אביביים ובקשת מחירים מגוונת.
ניתן לבצע הזמנות באמצעות אתר החברה: www.l-s.co.il

יקב היוצר

יקב היוצר משיק לקראת הפסח את סדרת VIRTUOSO מבוססת על שלושה זנים אדומים מובילים: קברנה סוביניון, מרלו ושיראז. הסדרה עוצבה בקפידה ובייחודיות רבה, וההשראה לעיצובה מגיעה מעולמות כלי הנגינה.
מחיר מומלץ לצרכן: 49.90 ₪. מבצע לפסח 2 בקבוקים ב-80 ₪.

"קופסת האפיקומן המדליקה"

לקראת הפסח, הפיק השירות הבולאי בדואר ישראל, שני מארזי שי, הכוללים את מיטב הגימיקים והמותגים האהובים על הילדים: סופרגול, שכונה, פורטנייט, אנגרי בירדס, גומילום, אימוג'י, כוח פי ג'י, מפרץ ההרפתקאות ועוד. ניתן לרכוש בסניפי דואר ישראל.
מחיר לצרכן: 39.90 ₪ למארז.

פעילות פסח ב"סלטי אחלה"

סלטי אחלה של שטראוס מציעים פעילות לחול המועד פסח: "מהשדה לצלחת" - ביקור קולינארי במרכז המבקרים החדש בכרמיאל. הפעילות כוללת : סרט קצר , סיור במפעל והצצה לפס הייצור וסדנה להכנת וצלחות חומוס.
המקומות מוגבלים, לכן יש להירשם מראש: 6860*.

עוף טוב לפסח

קבוצת "עוף טוב" משיקה מגוון רחב של מוצרי עוף כשרים לפסח. לדוגמה: שניצל עוף דקיק "ענקיסטי", מוצרי פסטרמה והנקניקים מסדרות ה-DELI ועוד.

קולקציית מתנות לחג מבית סבון

קולקציית אביב של SABON שואבת השראה מאמנות הפסיפס ומטיול דרך גן פורח באביב הקסום. היא כוללת את מוצרי הטיפוח האהובים על SABON, המבושמים בניחוח במהדורה מוגבלת "Limy Lavender", שפותח באופן בלעדי לקולקציה זאת, לצד אקססוריז ייחודיים לבית המעוצבים ברוח הקולקציה.

תבניות אלומיניום EXTRA חזקות

חברת סנו משיקה סדרת תבניות אלומיניום חד פעמיות עבות וחזקות במיוחד, עשויות מאלומיניום איכותי המאפשר עמידות מרבית.
התבניות מוצעות במגוון גדלים.

חרדל בתוספת חזרת

מותג החרדל Reine de Dijon מציע לקראת חג הפסח חרדל בתוספת חזרת. המוצר החדש מתווסף לסדרת המוצרים הכשרים של המותג ביניהם ניתן למצוא חרדל חלק, חרדל גרגירים וחרדל חלק בבקבוק לחיץ.
מחיר מומלץ לצרכן: 9.90 ₪.

הנחות חג בעדיים מכל הלב

סטודיו עדיים מכל הלב יוצא במבצע ענק: תכשיטים בחצי המחיר, זו הזדמנות לפנק את עצמנו בפריט יפה וחדש ובמקביל לתרום לקהילה. **המבצע עד 19.4.**

יש לאן

מיזם חדש של "יש לאן", משחק ניווט עם משימות-ברגע שיש מטרה, משימות וחידות, כל המשפחה נרתמת והאתגר והחוויה מתעצמים. על הדרך מרוויחים תוכן איכותי, גיבוש משפחתי, העשרה וידיעת הארץ וערכים חשובים.
להזמנת ערכה: http://bit.ly/2HHDUQj

צילומים: יח"צ, יח"צ חו"ל, אבי ולדמן, עמית שטראוס, דן לב, בועז לביא.

החומרים התקבלו מהחברות ובאחריותן בלבד ט.ל.ח

• רחל קשת •

בת 42, נשואה ואם לשישה, תקוע. מייסדת ומנהלת 'תיאטרון רחל קשת'. בשנים האחרונות שיחקה בשלוש הצגות בפסטיבל עכו. זוכת פרס 'קיפוד הזהב' לשנת 2015

קניות:

"גם לאחר שהשלתי ממשקלי 30 ק"ג, אני עדיין לא קונה בקניונים. במידות גדולות מציעים רק בגדים שחורים, ואני מאוד אוהבת בגדים צבעוניים ומעניינים. בכלל, כל הבגדים במידות גדולות נראים כמו אוהלים, ואני אוהבת בגדים שמתאימים לי כאישה. אז לקחתי מעצבת צמרת מהתיאטרון הישראלי, והיא הפכה לתופרת הבית שלי. זה יוצא לי מאוד יקר, אבל אני מרגישה שאני מתהלכת בעולם עם נראות שמבטאת אותי בבגדים צבעוניים ושמחים".

על הבמה:

"אולי זה קשור לכך שאני אמנית, אולי לא, אבל אני מרגישה שאני צריכה להתרגש מהבגדים שאני לובשת. בזמן האחרון אני מבינה כמה נראות זה דבר חשוב, למרות שלמכולת השכונתית אני מקפידה להגיע בפיג'מה. כשאני מגיעה להרצאות, לסדנאות, לשיחות שאחרי או לפני הצגות, אני צריכה שהבגדים ייצגו אותי. לפני שאני פותחת את הפה ואומרת מילה, הקהל שמביט כבר חורץ את הדין ומרגיש אם הוא מתחבר או לא, ואני רוצה למגנט, להרגיש יפה".

רשתות אופנה:

"כשאישה בגודל שלי נכנסת לחנויות האלה, זה מציף רגשות מאוד קשים. תחושה שאני לא חלק מהחברה, שאני חריגה, שאני כישלון, כי לא עמדתי בסטנדרטים של החברה. במשך שנים אני עוברת ליד חלונות ראווה ואפילו לא מעניין אותי להיכנס. אני אוהבת להיכנס למקומות שאומרים לי 'את אחלה', 'יש לך פה מקום', ולא 'את דחויה'".

ילדות:

"שיחקתי המון שנים טניס, עד שהפסקתי מפני שלא התחריתי בשבת ולא יכולתי להיות בקבוצה תחרותית. ואז התחלתי להשמין. הייתי און אנד אוף, שמנמנה חמודה כזו. אחרי הלידות זה הלך והחריף. כל מה שהעליתי – נשאר. עשר שנים הייתי בהיריון והנקתי ברצף. הגוף שלי היה לרשות המפעל המשפחתי. לא הייתי במקום של לשאול מי אני, מה אני צריכה, למה הגוף שלי זקוק.

"12 שנים מאז שהבכורה נולדה, כשהבת הקטנה שלי הפסיקה לינוק, התבוננתי לצדדים והתחלתי לשאול מי אני. לאט לאט הפכתי להיות חלק מעולם התרבות בארץ. אחד הפידבקים שקיבלתי אחרי הצגות היה 'איזה כיף לראות אישה כמוך על הבמה, זה לא מובן מאליו'. היה ברור שזה על הטיירים, על כך שאני עולה לבמה במידות גדולות. כשחקנית עברתי תהליך מאוד עמוק. בכל פעם לפני שעליתי על הבמה, הייתי לוחשת לעצמי בחמלה שאני יפה וראויה".

תזונה:

"עם הזמן הבנתי שאני רוצה לתרגם את ההצלחה וההתפתחות גם אל הגוף. לא רק ברוח, לא רק בנפש, לא רק באמנות. ברגע אחד ובלי הרבה עניינים נרשמתי לקבוצת ריצה. באימון הראשון פגשתי נשים אחרי לידה, כולן חטובות, לבושות במיטב האופנה הספורטיבית, ואני בטרנינג, מדדה מאחוריהן, בקושי נושמת.

"התעקשתי להתמיד. לא ויתרתי לעצמי, לא היה אכפת לי שכולן עוקפות אותי. לא בתחרות, ובלי מצפון. הקבוצה שינתה את חיי. הריצה לאור הזריחות, האנדורפינים, המרץ והכוח נתנו לי דחיפה עצומה לשינוי תזונתי. אני לא רוצה לרוץ מרתונים, זה לא מעניין אותי. השינוי הוא לא דיאטה ולא ספירת קלוריות. זו לא מלחמה, אלא תהליך עמוק מתוך קבלה, מתוך ענווה, מתוך שמחה".

מטבחי איקאה

חנות הקונספט, שנפתחה בנמל תל אביב, הינה החנות הראשונה בעולם מחוץ לשבדיה, המציגה מטבחים בלבד וכוללת 14 מטבחים במגוון סגנונות עיצוב: מודרני, כפרי, סקנדינבי, צבעי עץ ועוד. כמו כן, בחנות קיימות עמדות תכנון עבור פגישות אישיות עם מעצבי המטבחים וכן אפשרות לרכישת מכשירי חשמל משלימים למטבח.

ארקוסטיל לפסח

המותג ARCOSTEEL משיק לרגל חג פסח סדרת סירים ומחבתות חדשה כחלק מהמותג Arcosteel Adoni בשיתוף השף מאיר אדוני. הסדרה החדשה כוללת מגוון סירים ומחבתות איכותיים במחירים אטרקטיביים במיוחד. לכלי הבישול 3 שכבות של ציפוי STONE עמיד ומונע הידבקות המאפשר שימוש מופחת בשמן לבישול בריא יותר.

מחיר מומלץ לצרכן החל מ-199 ₪.

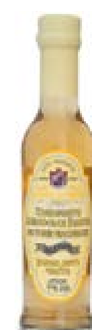
סרום מבית ג'יג'י

לכבוד עונת האביב "מעבדות GIGI" מציגים סרום מהסדרה המובילה של המותג OXYGEN PRIME. הסרום בעל הפטנט המיוחד הכולל החדרת חמצן בעזרת נשא מולקולה וכן תורם לתהליכי חידוש העור. מתאים לכל סוגי העור.

מחיר מומלץ לצרכן: 419 ₪.

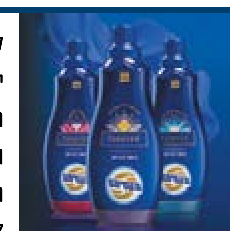
בלסמי לבן לפסח

ג'קובזי, מותג חומץ בלסמי, מציע לראשונה רוטב בסגנון בלסמי לבן כשר לפסח. המוצר שהגיע לאחרונה לארץ נמכר כעת גם בגרסה כשרה לחג ומתאים למגוון רחב של שימושים. הרוטב משלב חומץ יין לבן ותירוש ענבים מענבים הגדלים באזור מודנה שבצפון איטליה. הבלסמי הלבן שופע בטעמים ובעל מתיקות טבעית ומיועד לתיבול ירקות טריים ומבושלים, גבינות טריות ועוד.

מחיר מומלץ לצרכן: 17.90 ₪.

סנו מקסימה - "FOREVER"

סנו מקסימה מציג את מקסימה FOREVER, סדרת בשמים ייחודית אשר מפנקת את הבגדים בניחוחות נפלאים ובעוצמה חזקה במיוחד. הבשמים מכילים כמות בישום גבוהה במיוחד ובשילוב עם טכנולוגיה המצמידה את הבושם לאריג, יוצרים חווית ניחוח בעוצמה מוגברת לאורך זמן. הבשמים מתאימים לבישום כל סוגי הכביסה.

"פוזיטיב"

חברת רפאל"ס המתמחה בייצור מוצרי מזון טבעיים, משיקה במהדורת הפסח את סדרת חטיפי אנרגיה טבעוניים "פוזיטיב". הסדרה כוללת 4 טעמים עשירים, ללא שומן טראנס, ללא חומרים משמרים, דל נתרן ועשוי מדגנים מלאים בלבד. הסדרה כוללת אגוזים ופירות יבשים.

יקבי ברקן מחדשת

לקראת החג יקב ברקן משיק מהדורה מיוחדת ומוגבלת לסדרת רזרב המוכרת והאהובה 'Reserve the Gold Edition'. תחת מהדורה זו מושק יין מענבי קברנה סוביניון, אשר גדלו בכרם בן זמרה הנחשב לאחד מאזורי הגידול הטובים בארץ.

מחיר מומלץ לצרכן: 40 ₪.

חווית עיצוב בעצמל"ה

עצמל"ה מציעה לקראת חג הפסח שלל אביזרים מעוצבים וייחודיים שיהוו מתנה מושלמת לילדים בתקופת החגים הקרבה. בין הפריטים: סלי אחסון מבד בהדפס אופנתי, המתאימים לאחסון צעצועים או כסל כביסה לחדר הילדים.

מחיר מומלץ לצרכן: 59 ₪.

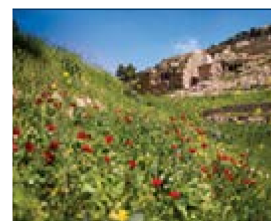
סויה ללא גלוטן

קיקומן משיק לראשונה סויה ללא גלוטן. הסויה החדשה שומרת על הטעם המוכר של המותג ונותנת לקהלים נוספים מענה איכותי לרוטב האהוב.

מחיר מומלץ לצרכן: 19.90 ₪.

קדרון אדום

עיר דוד מזמינים אתכם להצטרף לסיורי פריחה למרגלות חומות העיר העתיקה בערוץ הקדרון. כ"ט באדר ב' (5.4) וז' בניסן (12.4). הסיורים יוצאים בשעות 9:00, 10:00, 11:00.

יש להירשם מראש: 6033*.

קולקציית קיץ בקיוי

מותג אופנת הילדים ותינוקות KIDS KIWI משיק את קולקציית אביב-קיץ, ומציע מגוון רחב של דגמים ממידה NB ועד מידה 16 - לילדים המתבגרים. הדגמים כוללים ג'ינסים, חולצות, מכנסיים אוברולים ועוד.

מחירים החל מ-19.90 ₪.

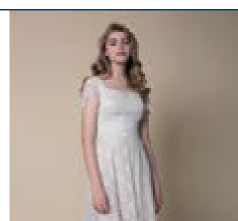
בושם חדש לגבר

כריסטיאנו רונלדו משיק בושם חדש לגבר, בעל ניחוח צעיר וספונטני.

מחיר מומלץ לצרכן: 209 ₪.

סטודיו עלמה

'סטודיו עלמה' לעיצוב שמלות כלה וערב יערוך ביום הבחירות (9.4) מכירה מיוחדת של שמלות כלה מעונות קודמות, בקונספט של 70% שמלות עד 70% הנחה! מספר המקומות מוגבל ולכן

ההרשמה מראש - 09-8914505.

קופסאות סיסטמה

SISTEMA מציעה סדרת מיכלי אחסון בשם טייק אלונג (Take Alongs) בעלי מכסה הנסגר בקליק לאטימה אדוקה יותר. המיכלים נערמים אחד על השני באופן יציב הודות לחריצים ייחודיים על גבי המכסה.

מחירים החל מ-24.90 ₪.

צילומים: יח"צ, יח"צ חו"ל, איה וינד, ישראל כהן, מוטי פישביין, אליהו ינאי, דניאל אליסטר.

החומרים התקבלו מהחברות ובאחריותן בלבד ט.ל.ח

• רעיה כהן •

בת 31, נשואה ואם לשתיים, תושבת מעלות. בעברה עבדה כמורה ומשם עברה לבמות הסטנדאפ עם המופע 'אישה בונה אישה צוחקת'. כותבת ברשת ומשתתפת בפינה סאטירית בגלי צה"ל

קבלה עצמית:

"בסוף בסוף, אחרי כל ההתעסקות הרגשית וההתלבטות אם כן לעשות דיאטה או לא לעשות דיאטה – זה בעיקר גנים. לא משנה אם את נמוכה, שמנה או בעלת אף גדול – אלו הקלפים שלך, ואיתם את צריכה לנצח. עם הזמן פשוט למדתי לאהוב את עצמי בכל מידה".

מיניות:

"חשבנו שבמגזר לא מדברים על מיניות, לא על במה ולא בהומור. אבל הקהל מצביע ברגליים. גם המופע השני שלי, 'העייפה בנשים', מצליח מאוד".

משקל:

"לא גדלתי כילדה שמנה, אבל אחרי הלידות וההיריון הגעתי למשקל שיא והתחלתי להרגיש עם זה לא בנוח. אם לפני כן צחקתי על זה מתוך חולשה אנושית, לפתע הרגשתי פחות בנוח בגיל שלי, ושזה מכביד עליי ולא בריא לי.

"אני לא מהשמנות שמקדשות את השומן, לא מאלו שאומרות 'תהיי מה שאת רוצה ותאכלי מה שבא לך'. עד עצם היום הזה, גם אחרי שרזיתי ב־20 ק"ג, אני לא שלמה במאתיים אחוז עם הגוף שלי. דווקא כשהתחלתי לעלות על הבמות ולצלם קליפים ולקבל מחמאות, הרגשתי ראויה ורציתי להמשיך את המומנטום".

פחמימות:

"כתבתי את 'שיר אהבה לפחמימות' מתוך רצון לצחוק על החולשות שלי. זה היה בתקופה שבה הייתי הכי שמנה. ההחלטה לצאת עם זה החוצה עשתה משהו שלא תכננתי שתעשה. רק אחרי שקיבלתי את התגובות מנשים מלאות, הבנתי שנתתי במה לאהבה הזו לאכילה, שזה לא רק מצחיק אלא מנרמל את המצב הזה. נשים כתבו לי שהן לא אוהבות לאכול ליד גברים, שהן לא אוהבות שרואים אותן אוכלות. זה עשה לי סוויץ' בתפיסה".

שופינג:

"אני לא אוהבת לקנות בגדים. אני נכנסת לחנות ורואה בגדים שמוצאים חן בעיניי אבל לא עולים עליי. בחנויות של נשים שמנות, בדרך כלל המחירים מטורפים או שמדובר בבגדים מאוד מבוגרים וזה מבאס. זו נהיית חוויה של לקנות כשצריך, ולא כי רוצים".

רשתות אופנה:

"זה שהמידה 'סמול' של בנות היא לא ה'סמול' של בנים אלא קטנה יותר – זו שערורייה. החינוך מתחיל כבר מילדים ביסודי. אני לא חושבת שהשוק מתאים את עצמו למידות גדולות. הם לא מבינים בנשים שמנות, לא מבינים בגזרות. בעיניי, הם מפספסים פה הזדמנות עסקית נטו".

• חן כלפון •

חן כלפון, 25, נשואה ואם לשלושה מבת־ים. יוטיוברית ואושיית אינסטגרם, יוצרת תוכן ומעבירת סדנאות על דימוי גוף וסטיילינג

"לא בחרתי במשקל הזה. אחרי שלוש לידות צפופות אני מרגישה שאני לא בוחרת בזה, אז המינימום שאני מצפה הוא שאכנס לחנות וארגיש טוב עם עצמי"

"אני הולכת לתיכונים ולאולפנות ומספרת להם את הסיפור האישי שלי. כשהייתי רזה בהרבה לא מצאתי את השלמות, ודווקא כשעליתי במשקל הבנתי מי אני. אני מסבירה שהאהבה שלי לגוף לא תלויה במשקל אלא בנפש".

נעורים:

"כנערה הייתי במאבק מתמיד עם המשקל. גם כשהגעתי למידה שהייתה אמורה להשביע את רצוני, אף פעם לא הייתי מאושרת. התחברתי לזה דווקא אחרי ההיריון השלישי שלי, בקורס סטיילינג ששינה לי את החשיבה. עשיתי מהפך בראש עם הגוף שלי".

שופינג:

"סיוט שאין כדוגמתו. אני לא חושבת שיש בקניון התייחסות למידה גדולה. תמיד אני מרגישה שזה בא על חשבון משהו. אם כבר מצאתי את המידה המתאימה, הבגד לא מתאים לדתיות. אמנם יש חנויות למידות גדולות, אבל הגזרה שהן מציעות לא מחמיאה ולא צעירה. אני אף פעם לא מתייאשת, ותמיד נכנסת לכל הרשתות. כשיש באינטסגרם שלי לוק טוב, אני תמיד מציינת מהיכן קניתי. לא בחרתי במשקל הזה. אחרי שלוש לידות, בתקופה כל כך קצרה, אני מרגישה שאני לא בוחרת בזה. אז המינימום שאני מצפה הוא שאכנס לחנות וארגיש טוב עם עצמי".

מסר לאחרות:

"קודם כול, שחררו. כשבן־אדם רוצה לרזות הוא יודע את הדרך, ואם הוא לא מראה נכונות, סימן שהוא לא שם; ולנערות הייתי מציעה להיות בטוחות בעצמן, שיבינו שההצלחה שלהן לא תלויה במשקל".

מציג

THE GOLD EDITION

קברנה סוביניון מכרם בן זמרה
במהדורה מיוחדת

אזהרה: מכיל אלכוהול - מומלץ להימנע משתייה מופרזת

*זכה במספר הגדול ביותר של מדליות זהב וזהב כפול, בשנים 2008-2018